

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**SABIHA ZEKERİYA SERTEL'İN DERGİLERDEKİ İMZALI VE İMZASIZ
YAZILARI ÜZERİNDE BİR İNCELEME
(AKTARIM-İNCELEME)**

**A REVIEW ON SABIHA ZEKERİYA SERTEL'S SIGNED AND UNSIGNED
ARTICLES IN MAGAZINES
(TRANSFER-REVIEW)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Semanur PALA

DANIŞMAN

Doç. Dr. Emine Bilgehan Türk

GİRESUN-2023

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sabiha Zekeriya Sertel’in Dergilerdeki İmzalı ve İmzasız Yazıları Üzerinde Bir İnceleme (Aktarım-İnceleme)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir kullanıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yararlandığım kaynaklara uygun yöntemlerle atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/12/2023

Semanur PALA

T.C. GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Program Adı: Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı: Sabiha Zekeriya Sertel'in Dergilerdeki İmzalı ve İmzasız Yazıları Üzerinde Bir İnceleme (Aktarım-İnceleme)

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmasının Giriş, Ana bölümler ve Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 553 sayfalık kısmına ilişkin 22/11/2023 tarihinde Turnitin benzerlik programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %27' dir.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından belirlenen azami benzerlik oranına (%30) göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 22/11/2023

Danışman: Doç. Dr. E. Bilgehan TÜRK

Öğrenci: Semanur PALA

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI

“Sabiha Zekeriya Sertel’in Dergilerdeki İmzalı ve İmzasız Yazıları Üzerinde Bir İnceleme (Aktarım-İnceleme)” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Semanur PALA

İmza

Danışman

Doç. Dr. E. Bilgehan TÜRK

İmza

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Hakan Özdemir

İmza

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 23.11.2023 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Semanur Pala'nın "Sabiha Zekeriya Sertel'in Dergilerdeki İmzalı ve İmzasız Yazıları Üzerinde Bir İnceleme (Aktarım-İnceleme)" başlıklı tezini incelemiş olup, aday 15.12.2023 tarihinde, saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Sunulan çalışma, sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Hatem Türk	
Üye	Doç. Dr. Emine Bilgehan Türk	
Üye	Doç. Dr. Emel Hisarcıklılar	

ONAY

15/12/2023

Prof. Dr. Oğuz Serdar Kesicioğlu

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

19. yüzyılın sonlarına doğru başlayan, 20. yüzyılın başlarına kadar süren Meşrutiyet döneminde; Osmanlı Devleti'nin siyasi, sosyal ve kültürel yapısında birçok değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde, iç çatışmalar ve siyasi karışıklıklar ön plana çıkmıştır.

Meşrutiyet dönemindeki bu siyasi dalgalanmalar, Osmanlı Devleti'nin parçalanmaya başlayan yönetim yapısındaki yansımalarıdır. Bu yansımalar siyasi krizler, askerî darbeler, isyanlar ve çıkar çatışmalarıdır.

Bu dönemdeki siyasi değişimlerle birlikte uygulanan sansür de hayatın bir parçasıdır. Dönemin aydınları, yazarları, düşünürleri fikrî ve edebî hayatta da kendini göstermeye başlarlar. Ayrıca süreli yayınlar bu dönemdeki değişim sürecinde yer almıştır.

Osmanlı Devleti'nin parçalanma süreciyle birlikte yeni kurulacak olan Türkiye'nin kurucularına yardımcı olan birçok gazeteci, yazar ve düşünür vardır. Bu kişilerin içerisinde Selanik'te hukuk eğitim gören ve aynı zamanda Ziya Gökalp'ın Yeni Hayat ideolojisinin etkisi altında Nebizade Hamdi Bey ile birlikte 1911'de *Yeni Felsefe* mecmuasını çıkaran Mehmet Zekeriya da bulunmaktadır. Mehmet Zekeriya, Türk basınının önemli simalarından birisidir.

Mehmet Zekeriya, 1913'te eğitimini tamamlamak için Maarif Nezareti Vekâletinin aracılığıyla birlikte Paris'e gider ve orada eğitime devam eder. Paris'teki eğitiminin ardından İstanbul'a gelen Mehmet Zekeriya, Sabiha Nazmi ile evlenir ve Türk basın tarihine önemli bir isim kazandırır.

Sabiha Nazmi, Mehmet Zekeriya ile evlendikten sonra, *Büyük Mecmua*, *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Resimli Yıl*, *Sevimli Ay*, *Sevimli Mecmua*, *Resimli Perşembe*, *Projektör*, *Görüşler* ve *Yarım Ay* dergilerinde yazılarını yayımlar. Bu dergilerdeki yazılarında daima halkı aydınlatmayı ve ileriye götürmeyi amaçlamıştır. Kadın, çocuk ve işçi, Sabiha Sertel'in hayatının önemli bir parçasıdır. *Büyük Mecmua*'dan itibaren ve Amerika'da gördüğü eğitimin sonucuyla birlikte kadın, çocuk ve işçi konusu kaleminden hiç eksilmemiştir. Kadının yeni hayattaki yeri, haklarıyla birlikte kadın olmanın tüm yönlerine değinmiştir.

Sabiha Sertel, çocukların ne kadar önemli ve değerli olduğunu bilen birisidir. Çünkü çocuk, geleceğin mirasçısıdır. Bu sebeple çocukların alacağı eğitim, terbiye, yaşam refahı üzerinde durur ve yazılarında önerilerini dile getirir. Çocuklar için *Sevimli Mecmua* dergisini de çıkararak bu yönünü kuvvetle ortaya koyar.

Bu çalışmada Sabiha Sertel'in, *Büyük Mecmua*, *Resimli Hafta*, *Resimli Ay*, *Resimli Yıl*, *Sevimli Ay*, *Sevimli Mecmua*, *Resimli Perşembe*, *Projektör*, *Görüşler* ve *Yarım Ay* dergilerindeki imzalı ve imzasız yazıları bir araya getirilip günümüz alfabesine aktarılmıştır.

Sabiha Sertel'in imzalı yazılarının yanı sıra müstear kullanarak yazdığı yazıları da bulunmaktadır. Sabiha Sertel'in *Resimli Ay* dergisinde başlayan *Cici Anne Sütunundaki Cici Anne* ve *Büyük Anne* müstearları kendisine aittir. Ayrıca, dil, üslup ve dünya görüşü üzerinden yola çıkılarak; *Resimli Ay*, *Sevimli Ay*, *Resimli Yıl*, *Resimli Perşembe* dergilerinde Münire Handan imzasıyla hikâyeler kaleme alan kişinin de kendisi olduğunu söylenebilir. Bu tespit, Doç. Dr. Emine Bilgehan Türk'ün "*Türk Basın Tarihinin İlk Kadın Yüzlerinden: Sabiha Zekeriya Sertel*" adlı makalesinden hareketle yapılmıştır. Sabiha Sertel'in Münire Handan imzasıyla kaleme aldığı yazıların fazla olması sebebiyle bu yazıları ayrı bir çalışmada ele almamızı gerektirmiştir.

Cici Anne, *Büyük Anne* müstearıyla yazılar yazan Sabiha Sertel, bu müstearıyla daha çok gündelik kadın-erkek ilişkileri hakkında genç erkeklere ve kızlara nasihatler vermiştir.

Sabiha Sertel'in bu müstearlarının yanı sıra tezin ikinci bölümünü oluşturan imzasız yazılar kısmındaki metinler hatıratlardan, dil, üslup ve fikir dünyasından yola çıkarak seçilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sabiha Sertel'in dergilerdeki imzalı yazıları bulunmaktadır. Buradaki yazılar kronolojik bir şekilde Osmanlı Türkçesi alfabesinden günümüz alfabesine aktararak bir bütün elde edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde, seçilmiş imzasız yazılara yer verilmiştir.

Çalışmada, "Giriş" bölümünde Sabiha Sertel'in hayatı ve basın tarihindeki serüvenine yer verilmiştir. "Dizin" bölümünde Sabiha Sertel'in dergilerde bulunan yazılarının künyelerine yer verilmiştir.

Bu alışmada, Sabiha Sertel'in imzalı ve imzasız yazılarını hem günümüz Türkçesine aktarıp hem de bir araya getirerek bir koleksiyon haline getirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, Türk basın dünyasının önemli kadın simalarından biri olan Sabiha Sertel'i yazılarıyla birlikte bir bütün olarak inceleme fırsatı bulduk.

Bu çalışmanın temelini oluşturan süreli yayınlara ulaşmama ve taramama imkân sağlayan Millî Kütüphane'ye ve Hakkı Tarık Us'un eşsiz koleksiyonunu internet ortamına aktaran ilgililere öncellikle teşekkürlerimi sunarım. Daha sonra bu çalışmanın seçiminde ve hazırlanmasında yardımlarını ve rehberliğini esirgemeyen, fikirleri ve bilgileriyle yoluma ışık tutan saygıdeğer hocam Doç. Dr. E. Bilgehan Türk'e, ve hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen canım aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Semanur PALA

Giresun – 2023

ÖZET

**SABİHA ZEKERİYA SERTEL'İN DERGİLERDEKİ İMZALI VE İMZASIZ
YAZILARI
ÜZERİNDE BİR İNCELEME**

Bu çalışmada Türk basın dünyasının ve tarihinin önemli isimlerinden Sabiha Zekeriya Sertel'in dergilerdeki imzalı ve imzasız yazıları üzerinde çalışılmıştır.

Çalışmada Sabiha Zekeriya Sertel'in *Büyük Mecmua*, *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Resimli Yıl*, *Sevimli Ay*, *Resimli Perşembe*, *Sevimli Mecmua*, *Projektör*, *Görüşler*, *Yarım Ay* dergilerindeki imzalı ve imzasız yazıları incelenmiştir. İmzalı yazılarının hepsi bir araya getirilerek bir bütün elde edilmiştir. Bu yazılarının birçoğu Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

Sabiha Sertel, *Büyük Mecmua* dergisiyle birlikte Türk basın tarihindeki yerini alır ve bu süreç ülkeyi terk ettikleri güne kadar devam eder. Bu süreç, 1913-1950 arasındadır. Bu zaman dilimi içerisinde birçok yazı kaleme alan Sabiha Sertel, yazılarında kadın, çocuk ve işçi haklarını savunmasının yanı sıra toplumun aksayan yönlerini de dile getirmekten çekinmemiştir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sabiha Sertel'in hayatı ve basın tarihindeki yazı serüveni anlatılmıştır.

İkinci bölümde dergilerdeki imzalı ve müstear kullanarak yazdığı yazılarının Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine aktarımıyla birlikte tüm yazılarının bir araya toplanarak düzenli bir hâle getirilmesi sağlanmıştır.

Üçüncü bölümde Sabiha Sertel'in dergilerdeki imzasız yazıları üslup, dil, kelime dünyası ve dünya görüşü üzerinden yola çıkılarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sabiha Sertel, dergi, basın.

ABSTRACT

A REIVIEW ON SABIHA ZEKERİYA SERTEL’S SIGNED AND UNSIGNED ARTICLES IN MAGAZINES

In this study, the signed and unsigned works of Sabiha Zekeriya Sertel, who is one of the important names in the Turkish press world are studied.

In the study, the signed and unsigned works of Sabiha Zekeriya Sertel in the articles of *Büyük Mecmua*, *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Resimli Yıl*, *Sevimli Ay*, *Resimli Perşembe*, *Sevimli Mecmua*, *Projektör*, *Görüşler*, *Yarım Ay* were examined. All the signed works were brought together. Most of these writings are transferred into today’s Turkish from Ottoman Turkish.

Sabiha Sertel takes her place in Turkish press history with the journal of *Büyük Mecmua* and this process lasts untill she leaves the country. This process is between the years 1913-1950. Sabiha Sertel who writes many works in this process, didn’t hesitate to express the topics of the falling aspects of society as well as defending the rights of women, children, and workers in her writings.

This study consists of three parts. The first part is about the life of Sabiha Sertel and her writing adventure in press history.

In the second part, it was ensured that all of her writings were brought together with the transfer of her signed pen-written articles in the mentioned journals from Ottoman Turkish to today’s Turkish.

Last part is the determination of the unsigned articles in the magazines by carefully examining Sabiha Sertel’s style, language, word world and worldview.

Key Words: Sabiha Sertel, magazine, press.

KISALTMALAR

Çev.	: Çeviren
KE.	: Kânunuevvel
KS.	: Kânunusani
Nr.	: Numara
s.	: Sayfa
TE.	: Teşrinievvel
TS.	: Teşrinisani

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1
SABİHA SERTEL'İN HAYATI VE BASIN DÜNYASINDAKİ YERİ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SABİHA SERTEL'İN DERGİLERDEKİ İMZALI YAZILARI

1.1. BÜYÜK MECMUA	29
Kadınlaşma Dair: Türk Kadınlığının Terakkisi.....	29
Kadınlaşma Dair: Kadınlığın Hukuku Bahsi.....	31
Kadınlaşma Dair: Hilâl-i Ahmer Hanımlar Cemiyeti.....	33
Kadınlaşma Dair: Türk Feminizmi.....	35
Kadınlaşma Dair: Darülfünunda Kadın (Yazının büyük bir kısmı sansüre uğramıştır.)	37
Şehidin Sesi	38
Kadınlaşma Dair: Sütne (Süt Nine) ve Dadı Mektebi	40
Son Dua	43
Tevekkül: Bir Dervişin Defterinden	44
Ferda'nın Rüyası.....	46
Gençlik Niçin Fedakâr Olamıyor?	47
Kadın Sahifesi: Kadınlara Çalışma Hakkı	49
Kadınlık Sahifesi: Kadınlar ve İntihabat.....	51
Kadınlık Şuûnu: Pamuk Ayşe Hanım'la Mülakat.....	54
1.2. RESİMLİ AY.....	57

Nereye Gidiyoruz? Sıhhatimizi Tehdit Eden Müthiş Tehlikeden Haberdar Mıyız?: İçin İçin Ölen Bir Millet	57
Bu Çocuktan Kim Mesul?	64
Üsküdarlı Küçük Melahat.....	71
Muazzez Ailesine Kavuşuyor (Nr. 1’de imzasız olarak yayımlanan “Bu Çocuktan Kim Mesul?” yazısının devamı)	76
Satılık Çocuk Beş Yüz Lira	78
Mehmetçiğe Hürmeti Ne Vakit Öğreteceğiz?	82
Hükümete, Millete, Hayata Karşı İsyankâr Dullar	84
Zehra Arzı Hâlimi Yazdım, Fakat Verilecek Makam Bulamıyorum	88
Niçin Dedikoduların Fevkine Çıkamıyoruz?	94
Bizde Bir Kız Nasıl Evlenir?	97
İnsanları Fenalığa Sevk Eden En Laf Anlamaz Kuvvet.....	102
Türkiye’nin En Demokratik Cemiyeti	110
Dilenciliği Nasıl Men Edebiliriz?	113
İstanbul’da Mağara Hayatı Yaşayanlar	118
Anadolu’nun İç Yüzü.....	125
Bu Kızlara Ne Söylemek İsterim?	134
Çocuk Ölümünün Önüne Nasıl Durabiliriz?.....	138
Ben İnsan Değil Miyim?	143
Yaz Kızına Bir İki Söz	147
Baş Muharririn Köşesi: Kadının Şehadet Hakkı.....	152
Kadının Hakk-ı Sa’yı Var mıdır?	155
İlk Türk Kadın Heykeltıraş	159
Fuhuşla Mücadele Ne Demektir?	161
Baş Muharririn Köşesi: Meslek Hayatında Kadın Cinsiyetini Kullanmaya Mecbur mudur?	166
Bizde de Çocuk Bahçeleri Açılıyor	169
Şarkla Olan Son Rabıtamızı da Kestik	171
İzmir’de Genç Kızlarla Dul Kadınları Himaye İçin Alınan Tedbirler Bu mudur?	173
Bizde Feminizm Bir İlim Olarak Var mıdır?	176

Çocuk Yapmak Kanunen Men Edilebilir mi?	178
Cici Anne Sütunu: Niçin Evleneyim?	180
Gerzeli Ayşe	181
Cici Anne Sütunu: Beni Niçin Affetmiyorlar?	186
Cici Anne Sütunu: Evlilik Hayatından Memnun musunuz?	187
Kadınlar Kongresi Bize Neler Öğretiyor?	188
Misyonerlerin Yardımıyla Amerika'da Okuyan Genç.....	191
Bu Oyun Bitsin Bu Perde İnsin Efendiler.....	197
Bütün Cihanı Saran Emperyalist Hristiyan Tekkeleri Y.M.C.A.Y.W.C.A. Niçin Yaşarlar?	199
Karıları ve Kocaları Anlaştıran İzdivaç Lügati	205
Aldatıyor mu Aldatıyor musunuz?.....	209
Yeni Günler Yeni Adet	212
Dışarı mı Eve mi?	214
Mahkemede Kaybettik Fakat Davamızı Kaybetmedik	218
Herkesin Kocası.....	219
Ahmet Rıza Öldü.....	220
Çocuk Meselesi	222
Görüyoruz ve Duyuyoruz	226
Ahlaki Müsavatı Tanımayan Dünkü ve Bugünkü Cemiyettir	228
Görüyoruz Duyuyoruz.....	231
Sınai Hayatta Kadın ve Çocuk.....	233
Görüyoruz ve Duyuyoruz	236
Gayr-i Meşru Çocukları Cemiyet Niçin Kabul Etmiyor?	239
Dolares Del Rio Ben Ne Bir Roman, Ne de Bir Evangelinim Diyor	240
Görüyoruz ve Duyuyoruz	244
Hayır Cemiyetleri Muzır Mıdır?	248
Görüyoruz ve Duyuyoruz	251
Belediyecilikte İsteyeceğimiz Şeyler	255
İlimden de İnhisarın Kalkmasını İstiyoruz	261
İrticanın Sebepleri.....	263
Ağlayan Bir Millet.....	265

1.3. RESİMLİ HAFTA	267
Erkekler Hangi Kadınları Severler?	267
Türk'ün Meçhul Askerine.....	268
Hangi Kızlarla Evlenilmeli?	270
Meçhul Şehit İsmi Gibi Bize Meçhul Kaldı	271
Kocalar Nasıl İdare Edilir?	273
Türk Amele Cemiyeti.....	274
Hangi Erkeklerle Evlenmeli?	276
İzdivacın On Şartı	277
İzdivacın On Şartı	279
Hakiki Sevdayı Nasıl Anlamalı?	281
Kocalar Birer Kapalı Kutudur	282
Dünyanın Baş Ağrıları Kaynanalar	284
Aşkta Nasıl Kurtulmalı?	285
Erkekleri Nasıl Kazanmalı?	287
Cici Anne'nin Sütunu: Müstebit Kocalar	288
Cici Anne'nin Sütunu: Kocalarını Mahveden Kadınlar	289
Cici Anne'nin Sütunu: Dünyanın Halledemediği Bir Muamma	291
Cici Anne'nin Sütunu: Sevdiğime Aşkımı İtiraf Edeyim mi?.....	292
Cici Anne'nin Sütunu: Gençlerin Sevmek ve Sevilme Hakkı Var mı? ...	293
Cici Anne'nin Sütunu: Her Kadına Bir Koca	295
Cici Anne'nin Sütunu: Zamane Aşkları	296
Cici Anne Sütunu: Sevginizle mi Ailesiyle mi Evlenirsiniz?	297
Cici Anne Sütunu	299
Cici Anne Sütunu: Evlerini Sevmeyen Kadınlar	300
Cici Anne Sütunu: Akraba ile Evlenmeli mi?	301
Cici Anne: Karılarını Aldatan Erkekler	303
Cici Anne: Aşk Nasıl Başlar?	304
Cici Anne: Ne Zaman Evlenmeli?	305
Cici Anne Sütunu: Evli Bir Kadını Sevmeli mi?	307
Cici Anne Sütunu	308
Cici Anne: Dul Bir Adam Evlenmeli mi?.....	310

Cici Anne: Bizde Gençler Hayata Hazır mıdır?.....	311
Cici Anne: En Sağlam İzdivaç, Aşk Üzerine Kurulanıdır	313
Cici Anne: Bir Kadın Kocasına Neşeli Görünmeye Mecbur mudur?.....	314
Cici Anne: Karılarını Aldatan Erkekler	315
Cici Anne: Gelinle Kaynana Bir Arada Oturmalı mı?	316
Cici Anne: Evlenmek İçin Nasıl Kız Bulmalı?	318
Cici Anne: Hayatta Bir Kişiyi Sevmek Mümkün mü?	319
Cici Anne: Erkek Karısına Sadık Kalmalı mıdır?	321
Cici Anne: Kızlar Babalarının Rızası Hilafına Evlenmeli mi?	322
Cici Anne: Aşk Nasıl Unutmalı?	324
1.4. RESİMLİ YIL	326
924 Senesinde Kadınlık Cereyanları	326
1.5. SEVİMLİ AY.....	343
Cici Anne'ye Kimler Niçin Müracaat Ederler?	343
Kadınlık Satılamaz.....	353
1.6. RESİMLİ PERŞEMBE	359
Cici Anne: Evli Bir Kadını Sevmeli mi?	359
Cici Anne: Evlenmezden Evvel Bir Kızı Nasıl Anlayabiliriz?	360
Cici Anne: Bir Kız Sokulgan mı, Mahcup mu Olmalı?	361
Cici Anne: Kadınlar Niçin Erkeklerden Ziyade Kavgacıdır?	362
Cici Anne: Genç Kızlara On Nasihatim.....	363
Cici Anne: Sevişmemek Boşanma İçin Bir Sebep Değil midir?.....	364
Cici Anne: Bir Gelin, Kaynanasının Tahakkümüne Boyun Eğmeye Mecbur mudur?	365
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	366
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	372
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	376
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	380
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	384
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	388
Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	392

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?.....	397
Cici Anne: Büyük Kahramanlar	402
Cici Anne: Erkeklerle İzdivaç Darülfünunu	402
Cici Anne: Neşe Bozanlar	404
Cici Anne: Kocaların En Büyük Kusurları Nedir?	405
Cici Anne: Erkekler Fedakârlığa Değer mi?	406
Cici Anne: Dedikoduların Zararı	407
Cici Anne: Bugünkü Genç Kız Nedir?	408
Cici Anne: Türkiye’de Kaç Aile Çocuğunu Sever?	409
Cici Anne: Kendini Her Şeye Kâfi Addeden Kadınlar.....	410
Cici Anne: Nâşad Kadınlar	412
Cici Anne.....	413
Cici Anne: Her Kadının Bilmediği Şey	414
1.7. PROJEKTÖR.....	416
Habeşistan’a Tankla Medeniyet Götüren Kardinal	416
Mebus Bayanlar, Neye Bağırmyorsunuz?	419
İki İlan: Ahmet Ağa’nın Eşegi, Mehmet’in Çocuğu	426
1.8. GÖRÜŞLER	428
Değişen Dünya	428
Zincirli Hürriyet.....	431
1.9. YARIM AY	435
Türkiye’nin En Büyük Adamı	435

İKİNCİ BÖLÜM

2. SABİHA SERTEL’İN DERGİLERDEKİ ŞEÇİLMİŞ İMZASIZ YAZILARI

2.1. BÜYÜK MECMUA	436
Haftanın Musahabesi: Teceddüt Adımları	436
Haftanın Tarihi	438
Fransa’da Kadınların İntihap Hakkı.....	441
2.2. RESİMLİ AY.....	443
Gençlik Bize Ne Vaat Ediyor?	443

Çocuklarınızı Korkutmayınız ve Dövmeyiniz	446
Bugünkü Türk Kadınları	448
Çocuk Yapmalı mı Yapmamalı mı?	453
Hüseyin Ağa'nın Demokrasisi.....	455
Biz Asri Olmayı Nasıl Anlıyoruz?	457
Fikirden Evvel Mefkûre Lazımdır	460
Teceddütle Ananepereşliğin Mücadelesi	463
Darülfünunda Yetişen Hanımlar Eve mi, Hayata mı Giriyorlar?	465
Ziya Gökalp'in İnkılap Hakkındaki Fikirleri	470
2.3. RESİMLİ HAFTA	473
Tuhaf Fıkralar	473
Tuhaf Fıkralar	474
Söz Arasında	475
Tuhaf Fıkralar	477
Söz Aramızda.....	477
Söz Aramızda: Eski Hamam Eski Tas	479
Söz Aramızda: Bu Nasıl Demokrasi	480
Söz Aramızda.....	482
Kızlarımızı Nasıl Öldürüyoruz?	483
2.4. SEVİMLİ AY.....	485
Garp Medeniyeti Şark Medeniyetlerini Niçin Yendi?	485
Kanun-u Medeni Karşısında Türk Kadını	487
Ailede Demokrasi	490
Türk Kadını ve Türk Hanımı	493
İçtimai Umran Nasıl Tesis Eder	495
Niçin Hâlâ Bâbîâlî Lisanı Kullanıyoruz.....	498
Anadolu'da Kadın.....	500
Tütünde Kadınlarımız Nasıl Çalışıyorlar?	503
Biz Neye İnanırız?	507
Fikre Hürmet Etmeyi Bilmelidir	509
2.5. SEVİMLİ MECMUA.....	512

Sevimli Mecmua Niçin Çıkıyor?	512
Sokaklardaki Küçük Serseriler Nasıl Yaşar Hiç Düşündünüz mü?	512
Hocasının Karikatürünü Yapan Kız	514
Ali'nin Bayramı.....	519
2.6. RESİMLİ PERŞEMBE	523
Bana Sorarsanız: Babalar Kızlarını Niçin Vermezler?	523
Baş Muharririn Köşesi: Ermeniler Talat Paşa'yı Nasıl Öldürdüler?	524
Baş Muharririn Köşesi: Ben Kimin Çocuğuyum?	524
2.7. PROJEKTÖR.....	527
Projektör Niçin Çıkıyor?	527
SONUÇ.....	530
KAYNAKÇA	532
DİZİN	534
BÜYÜK MECMUA	534
RESİMLİ AY.....	535
RESİMLİ HAFTA	540
RESİMLİ YIL	543
SEVİMLİ AY.....	544
SEVİMLİ MECMUA	545
RESİMLİ PERŞEMBE	546
PROJEKTÖR.....	548
GÖRÜŞLER	549
YARIM AY	550

GİRİŞ

SABİHA SERTEL’İN HAYATI VE BASIN DÜNYASINDAKİ YERİ

*“Sabiha Sertel, üç kimliği bir arada toplayan bir
insandı; iyi bir ev hanımı,
mükemmel bir ana ve kimliği
kuvvetli bir yazardı”*

19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş sürecine girdiği dönemde, ticari ve siyasi hareket bakımından en canlı merkezi olan Selanik, dönemin fikrî ve siyasi cereyanlarına da önemli bir mekân olmuştur. Bu dönemde Selanik, Osmanlı İmparatorluğu için ekonomik açıdan önemli bir ticaret merkezi olmasının yanı sıra, entelektüel ve siyasi düşüncelerin yoğun olduğu bir şehir konumundadır.

Osmanlı Devleti’nin yıkılma sürecindeki aşamaları arasında Osmanlı-Rus Savaşı, Yunan İsyanı, 93 Harbi, Yunanistan’ın bağımsızlık isteği öne çıkmaktadır. Bu süreçte, İttihat ve Terakki cemiyeti üyelerinin Mithat Paşa’nın 1876 Anayasası’nı tekrar hayata geçirme süreci de önemli bir etkidir. Bu aşamalarda Selanik, hem fikrî hem de siyasi cereyanların merkezi haline gelmiştir.

1877-1878 arasında gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti’nin toprak kaybına ve imparatorluğun güç kaybetmesine neden olmuştur. Aynı zamanda Yunan İsyanı ve Yunanistan’ın bağımsızlık isteği de gündeme gelmiştir. Bu isyan ve bağımsızlık talebinin sonucunda, Selanik’teki siyasi atmosfer günden güne değişmeye başlamıştır.

Bu süreç içerisinde, kozmopolit bir nüfusa sahip olan Selanik’te farklı etnik kimliklere ait kişilerin siyasi görüşleri ortaya çıkar. Bulgar, Sırp, Rum ve Yunan komitacılar, kendi bağımsızlıklarını elde etmek için örgütlenerek millî ideolojilerini yayma girişiminde bulunurlar.

Selanik’in sürekli değişen siyasi atmosferi içerisinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun reformunu ve modernleşmesini isteyen İttihat ve Terakki cemiyeti

üyeleri, çeşitli dergi ve gazeteler yayımlayarak bu düşüncelerini geniş kitlelere ulaştırmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda dönemin entelektüel insanlarıyla birlikte toplumsal örgütlenmeler gerçekleştirerek yenilikçi ve insancıl görüşleri desteklemişlerdir.

1876 Anayasası'nı destekleyen İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin amaçları; istibdattan kurtulmak, demokrasi ile birlikte hürriyeti güçlendirmektir. Bu düşüncelerin daha geniş kitlelere kolaylıkla yayılabilmesi için Selanik, Bâbıâli'ye göre daha özgür bir ortam sunmaktaydı. Bu sebeple, değişimin ve devrimin rüzgârı ilk buradan esmeye başlamıştır.

Selanik, Osmanlı Devleti'nin en önemli ticaret ve fikir merkezlerindendir. Siyasi ve fikir atmosferi sürekli değişen Selanik'te dünyaya gelen Sabiha Hanım'ın yazılarında da bu değişim görülmektedir.

Her devrin aydınları ve sanatkârları kendi dönemlerinin birer yansımalarıdır. Sabiha Hanım da kendi döneminin bir parçasıdır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına ve kurulma aşamasında olan Türkiye Cumhuriyeti'ne tanıklık eden Sabiha Sertel, bu süreçteki duygu, düşünce ve siyasi ideolojilerini yazılarında yansıtmıştır. 1919'da *Büyük Mecmua*'da başlayan yazı hayatında Osmanlı Devleti dönemindeki siyasi baskıyı, İttihat ve Terakki'nin devrimci ruhunu, Mustafa Kemal Atatürk'ün inkılaplarını yazılarında görebiliriz. Toplum içerisinde tüm sınıfların eşit haklara ve özgürlüğe sahip olması gerektiği kanaatinde olan Sabiha Hanım, toplumda gördüğü düzensizlikleri, adaletsizlikleri söylemekten hiçbir zaman geri kalmamıştır.

Hayatı

15. yüzyılda, İspanya'da hüküm süren İspanya Kralı II. Ferdinand ve Kraliçe Isabella, Katolik Kilisesi'nin etkisi altında önemli kararlar almıştır. Katolik Kilisesi, İspanya'daki insanların tekrar Katolik olması ve Yahudilerin yurttan kovulması yönünde kritik bir politika yolu izlemiştir. Bu politika sonucu, 1462'de İspanya'da yaşayan Yahudiler, Kraliçe Isabella tarafından sürgün edilmiştir. Katolik Kilisesi'nin Hristiyanlık çağrısına ve Kraliçe Isabella'nın baskısına dayanamayan birçok Yahudi, Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kozmopolit yapısı ve dinî çeşitliliği, Yahudilerin millî ve dinî kimliklerini korumasına yardımcı olmuştur. Osmanlı'nın farklı kimlikler

ve kültürler için uyguladığı hoşgörü politikası, birçok Yahudi'nin ilerleyen süreçlerde İslamiyet'e geçiş sürecini de hazırlamıştır. İslamiyet'i seçen Yahudiler o dönemde "dönme" olarak adlandırılmıştır.

Yahudi cemaatleri, Osmanlı Devleti'nin kendilerine sağladığı güvenli ortam içerisinde, ticari ve kültürel imkânlarından da yararlanmıştır. Böylelikle birçok Yahudi tüccarlar, zanaatkârlar ve bilim insanları Osmanlı Devleti'nin entelektüel ve kültürel hayatına zenginlik katmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru, Selanik'in Yahudi nüfusu hızla artmıştır. İspanya'dan sürgün edilen birçok Yahudi'nin yanı sıra, farklı ülkelerden de Yahudi göçü Selanik'e yerleşmiştir. Selanik'e yerleşen Yahudiler kendi içlerinde sıkı bir şekilde örgütlenmiştir. Kendi dinî ve millî kimliklerini kaybetmemek için ibadethaneler, hastaneler ve okullar açarak dayanışmalarını sürdürmüşlerdir.

İspanya'dan sürgün edildikten sonra Selanik'e göç eden ve İslamiyet'i benimseyen Mevlevi Derviş Ali'nin torunu olan Sabiha Nazmi, 1895 yılında Selanik'te, Pazar Tekkesi Sokağı'nda bahçe içinde, iki katlı, geniş odaları ve cumbaları olan bir ahşap evde yedi kişilik ailenin altıncı çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Kültürlü, anlayışlı ve vatanperver olan Atiye Hanım ile Gümrük Başefendisi Nazmi Efendi'nin en küçük kızıdır.

Nazmi Efendi, erken yaşta emekliye ayrıldıktan sonra evin geçimini eşi Atiye Hanım; dikiş dikerek, çamaşır yıkayarak ve ütü yaparak sağlar. Ayrıca, Sabiha Nazmi'nin en büyük ağabeyi olan Hidayet, ailenin geçimine yardımcı olmak için küçüklüğünden itibaren çalışır. Neşet, Celal ve Mecdi ağabeyleri ise hem okur hem de çalışırlar. Ailenin en büyük çocuğu olan Fatma ablası ise Sabiha Nazmi'nin ikinci annesi konumundadır.

Sabiha Nazmi ilk eğitimini aile bireylerinden alır. Bu bireyler içerisinde en çok etkisi altında olduğu kişi annesi Atiye Hanım'dır. Atiye Hanım, Tanzimat döneminin çocuğudur. Namık Kemal, Ziya Paşa gibi aydınların etkisi altında büyümüştür. O dönemin aydınlarının yazdığı şiirleri ve benimsedikleri ideolojileri kendi çocuklarına da aktarmıştır.

Dönme cemaati içerisinde büyüyen Sabiha Nazmi, yaşadığı ortamın etkisiyle birlikte dönme cemaatine ait Selanik Sübyan Rüştîyesi'nde ilköğrenimini görmeye başlamıştır. Burada altı yıl boyunca temel eğitimini almıştır. Sabiha Nazmi, 1908'de

Terakki Mektebi'nde öğrenimine devam eder. Terakki Mektebi bu dönem içerisinde çağdaş düşüncelerini benimser.

II. Abdülhamit devrinde çocukluğunu geçiren Sabiha Nazmi, o dönemin fikrî ve siyasi havası içerisinde büyüyen bir devrim çocuğudur. Selanik'ten esen Batıcılık, ilerici ve insancılık görüşleri, Sabiha'nın da genç ruhu üzerinde etki yapar.

II. Abdülhamit, Mithat Paşa'nın 1876 Anayasasını 1878'de 93 Harbi'ni bahane ederek rafa kaldırdıktan sonra, İttihat ve Terakki üyeleri bu anayasanın tekrar getirilmesi için harekete geçerler. Bu sırada Sabiha Nazmi, İdadi öğrencisidir ve meşrutiyetin yeniden ilan edilmesine seyirci olmuştur.

Sabiha Nazmi, İdadi Mektebi'nde öğrenimini tamamladıktan sonra yükseköğrenimine devam edememiştir. Bunun asıl sebebi yaşadığı dönemdir. Bu dönemde Selanik, bulunduğu coğrafi konum sayesinde Osmanlı Devleti'nin diğer şehirlerinden fikir ve düşünce olarak daha özgür bir konumda olmasına rağmen, kız çocuklarının belli bir döneme kadar okutulduğu bir düşünce yapısına sahiptir. Bu düşünce içerisinde yaşayan Sabiha Nazmi, İdadi Mektebi'ni bitirdikten sonra eğitimini ilerletmek için arkadaşlarıyla birlikte bir Tefeyyüz Cemiyeti -tahsil cemiyeti- kurar. Bu cemiyet içerisinde, alanında başarılı profesörlerden Fransızca, felsefe, hukuk, mantık, iktisat ve sosyoloji dersleri alarak eğitimlerini tamamlamaya çalışır.

Tanzimat aydınlarının fikirleri, İttihat ve Terakkicilerin, Jön Türklerin ideolojileri doğrultusunda yetişen Sabiha Nazmi, küçüklüğünden itibaren kendi tabiriyle yenilikçi ve ilerici fikirlerin içerisinde bulunmuştur. 1908'de II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra, Selanik'te siyasi ve fikrî değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler ışığında büyüyen Sabiha Nazmi, meşrutiyetin sağladığı demokrasi ve özgürlüğü benimsemiştir.

II. Meşrutiyet'in ilanı, aydınlar için özgür bir zemin hazırlamıştır. Bu zemin içerisinde ideolojilerini yaymaya başlamışlardır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte aydınlanma sürecine girilmiştir. Toplumun, düşüncelerini özgürce yayıldığı bu ortam çok uzun sürmemiştir. 1913'te Yunanların Selanik'i işgal etmesi ve Selanik'i Türklerden arındırma politikası izlemesi, hem Sabiha Nazmi ve ailesi için hem de Selanik'teki diğer Türk aydınları için zor bir sürecin başlangıcı olmuştur. Bu süreç içerisinde birçok kişi Osmanlı memuriyetinden çıkarılmıştır. Sabiha Nazmi'nin

ağabeyi ve babası Nazmi Efendi’de Osmanlı memurları arasında olduğu için memuriyetlerini bırakıp İstanbul’a göç etme kararı almışlardır.

1895-1913 arasında çocukluğunu ve gençliğini Selanik’te geçiren Sabiha Nazmi, hayatının yeni bir dönemine kapı aralar: İstanbul. İstanbul’da, Nişantaşı’nda yaşayan Celal ağabeyinin yanına taşınan Sabiha Nazmi, bu şehrin atmosferine hızla ayak uydurur. Bu uyum sürecinin en etkili sebebi ise kendi cemaatleri içerisinde olmasıdır. Fakat, Selanik’teki hareketlilik ve canlılık burada yoktur. Bu durum Sabiha Nazmi için can sıkıcı bir hâl almaya başlar. Kendi cemaatinin içerisinde tanıdığı yakın arkadaşları işe girmiştir. Sabiha Nazmi ise, 19 yaşında olmasına rağmen ailesi çalışmasına izin vermez. Bu sıralarda Selanik’ten ismen tanıdığı Mehmet Zekeriya ile evlenme fırsatı yakalar ve evlenir. Mehmet Zekeriya ile evlenen Sabiha Zekeriya, farklı bir hayatın kapısını aralamıştır. Nişantaşı’ndan Cağaloğlu’na taşınan Sabiha Hanım, Mehmet Zekeriya’nın çevresindeki entelektüel ve bilgili insanlarla birlikte yaşamını sürdürmeye başlar. Bu durum onun Selanik’te tamamlamadığı eğitimini tamamlamasına yardımcı olmuştur.

Cağaloğlu’ndaki bu yeni çevrede; dönemin aydınları, şairleri, politikacıları ve bilim insanları bulunmaktadır. Ömer Seyfettin, Falih Rıfkı Atay, Ali Canip Yöntem, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Köprülüzade Fuat, İsmail Hakkı Baltacıoğlu bu isimlerdendir. Bu çevre içerisinde gelişen Sabiha Zekeriya, eşi Mehmet Zekeriya ve kızı Sevim ile birlikte Halide Edib Adıvar’ın yardımıyla Amerika’ya öğrenim görmeye gider. 1919’da, Kurtuluş Savaşı’nın başladığı sıralarda Sabiha Zekeriya, Amerika’da Bernard Koleji’nde dil eğitimini tamamladıktan sonra Columbia Üniversitesi’ne bağlı olan New York School of Social Work’te sosyoloji eğitimi alır.

1919-1923 arasında eğitim alan ve bu eğitim alanında çalışan Sabiha-Zekeriya çifti, 1923’ün temmuz ayında ailesiyle birlikte ülkelerine geri döner. Kurulmakta olan “Genç Cumhuriyet’in” (Atay, 2021, s. 13) eğitimli gençlere ihtiyacı vardır. Bu sebeple Mustafa Kemal Atatürk’ün daveti üzerine Zekeriya Bey Ankara’ya gelir ve burada Basın Yayın Genel Müdürü olarak işe başlar. Amerika’dan gelen çift, vatanlarının durumuna hayret eder. Ülkenin durumu içler acısıdır. Sabiha Sertel savaşın yıkıcı etkisini şu sözlerle hatıralarına not düşmüştür:

“Bu önümdeki insanlar, bu içinde yaşadığım Ankara, sadece İstiklal Savaşı’nın yorgun Ankara’sı değildi. Bu aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu devrinde dahi ihmal edilmiş Anadolu şehirlerinden biri idi. Daha İstanbul’da Haydarpaşa istasyonunda trenle yola çıktığım zaman, geçtiğim bütün kasabalarda, köylerde aynı manzarayı görmüştüm. Çıplak ayaklı, yırtık pantolonlu çocuklar trene yaklaşıyor, gazete, sigara bir kuruş dileniyorlardı. Kızgın güneşin altında çapa süren köylü kadınlarının yüzleri, daha genç yaşlarında buruşmuş, kavrulmuştu. İşte ben bunların köyünde çalışmak istiyordum” (Sertel, 1978, s. 65).

Amerika’da sosyoloji eğitimi alan Sabiha Zekeriya, memleketine faydalı bir vatandaş olmak ve oradaki insanlara yardım etmek için büyük bir hevesle döner. Fakat, dönemin şartları Sabiha Hanım’ın isteklerini karşılayacak seviyede değildir. Bu süreçte boş kalmamak adına Ankara’da Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Fuat Bey ile çalışmaya başlar. Çocuk meseleleri üzerine sosyolojik bir değerlendirmeye yazılar kaleme alır ve projeler hazırlar. Çocuk Esirgeme Kurumunun fahri başkanı Latife Hanım, ülkenin koşullarının elverişsiz olduğu gerekçesiyle projenin engellenmesine zemin hazırlar. Sabiha Sertel, karşılaştığı bu engeli hatıratında anlatır:

“Çocuk meselesi yalnız harp yüzünden, millî kurtuluş savaşı sırasında sokaklarda kalan on binlerce çocuğun korunması, barındırılması meselesi değildi. Memleket çapında çocukların eğitimi, okulların sayısı, öğretmen kadroları, işte çalışan kadınların çocukları, çocukların sağlık durumu, madenlerde, ağır işlerde çalışan çocuklar meselesi, nikahsız doğan çocuklar, evlatlıklar, çocukları koruyacak kanunlar, bunun gibi birçok konuları içine alan bir meseleydi” (Sertel, 1978, s. 73).

Sabiha Hanım, Ankara’daki engellenen proje girişiminden ve Mehmet Zekeriya da basına uygulanan sansürden dolayı istifa etmesinden sonra İstanbul’da yaşamlarını sürdürmeye karar verirler. Sabiha-Zekeriya çiftinin Ankara’daki çalışma hayatlarının umutsuzlukla sonuçlanmasından sonra, basın hayatına yönelirler. Böylelikle Türk basın tarihinin muhalif basın devresi başlar.

Sabiha Sertel, 1968’de Bakü’de hayata gözlerini yummuştur. Yaşadığı süreç boyunca, savaş dolu bir hayatın kahramanı olarak; kadın, çocuk ve işçi haklarının ve demokrasinin gerçek bir savunucusu olmuştur. Birçok dergide ve gazetede yazılar yazan Sabiha Hanım, yazı yazmaktan men edilmesine, mahkeme kapılarına düşmesine rağmen milyonlarca kadının, işçinin ve çocuğun sesi olmuştur.

Sabiha Sertel Basın Dünyasında

Sabiha Sertel'in basın hayatına girişı, Selanik'te 7-8 yaşlarında küçük bir kız çocuğu iken okul dergisinde şiirleri ve küçük hikâyelerini yayımlamasıyla başlar. 16-17 yaşlarında, Selanik'te çıkmakta olan *Yeni Felsefe* ve *Genç Kalemler* dergilerine yazılarını gönderir. Bu dönemdeki yazılarında, Osmanlı toplumunun sosyolojisi üzerinde olan gözlemlerini ve bu toplum içerisindeki kadının konumu hakkında yazılar yazmıştır. Dönemin popüler dergilerinde yazıları çıkan Sabiha Nazmi'nin, gün geçtikçe kendine olan güveni artar ve kadın konusu üzerinde durmaya devam eder:

“Genç Kalemler ve Yeni Felsefe gibi dergilerde yazıları çıktıkça kendine güveni artıyor, bayağı seviniyordu. Bu yazılarda, Osmanlı toplumunda ilerici, gerici; eğitim, kadın hakları, şeriatçılık ve devrim gibi günün konularını işliyordu” (Sertel, 2018, s. 76).

Sabiha Nazmi'nin yazdığı bu yazılar içerisinde olan “*Osmanlı Cemiyetinde Kadın*” başlıklı yazısıyla ödül kazanmış ve bu yazısı sayesinde Mehmet Zekeriya'nın dikkatini çekmiştir. Mehmet Zekeriya, Sabiha Nazmi'nin bir tanıdığı vasıtasıyla onunla evlenme isteğini dile getirir. Fakat, bu girişim önce başarılı olmaz. İlerleyen dönemlerde Mehmet Zekeriya'nın Paris'ten Sabiha Nazmi'ye göndereceğı mektup ve daha sonra İstanbul'da tekrar karşılaşmaları bu evliliğin başlangıcı olur.

Dönme bir cemiyete mensup olan Sabiha Hanım'ın Mehmet Zekeriya ile evlenmesi dönemin basınında bir ilk olması sebebiyle yankı uyandır. Talat Paşa ve Tevfik Rüştü Aras'ın da katılımıyla bu evlilik millî bir olay olur.

Büyük Mecmua

Almanya ile ittifak olduğu savaşı kaybeden Osmanlı Devleti'nin, “İngiliz amirali Harrington'lar, Amerikan amirali Bristol'ler” (Sertel, 1978, s. 9) tarafından yönetim merkezine el koyulmuştur. İşgal kuvvetlerinin yönetimine geçen İstanbul'un ve Mütareke döneminin panoraması ise Sabiha Hanım'ın kaleminden şu şekilde aktarılmıştır:

“Sokaklarda Senegalli, Hintli, Cavali sömürge askerli çeşit çeşit elbiseleriyle geziyorlar. Bellerinden diz kapaklarına kadar sarkan, renk renk, damalı etekleriyle gaydalı, davullu İskoç kıtaları, bir opera sahnesinde oyun verir gibi sokaklardan geçiyorlar. Boğazda Rumeli ve

Anadolu hisarlarının üzerlerinde işgal ordularının bayrakları dalgalanıyor. Türk bayrakları en geriye asılmış” (Sertel, 1978, s. 10).

“Yıkılmış bir imparatorluğun çöküntüleri içinde” (Sertel, 1978, s. 12) umudunu yitiren İstanbul’un halkı ve aydınları buhran içerisindeydi. Böyle bir buhran ortamında 6 Mart 1919’da yayın hayatına giren *Büyük Mecmua*’nın müdür ve imtiyaz sahibi Zekeriya Sertel’dir. İstanbul’un işgali esnasında çıkan derginin yayın politikası ise halka ümit vermek ve halkı uyandırmaktır:

“1919 Mart’ında yayımlanmaya başlayan derginin tezi, “olumlu milliyetçilik”ti. Emperyalizme karşı vatan, yabancı sermayeye karşı millî burjuvazi savunulacaktı. Aslında dergi bir forum halini almıştı. Burada, Türkçülük, milliyetçilik, yeni Osmanlılık görüşleri tartışılıyordu. [...] Mehmet Zekeriya’nın savunduğu ve dergide egemen olan fikirse şuydu: Milliyetçiliği, memleket dışı Türkleri korumak, Turancılık gibi anlamamalıydı. Yurdu yabancı istilasına, emperyalizme karşı, yerli burjuvaziyi de yabancı sermayeye karşı korumayı hedef edinen bir milliyetçilik anlayışına ulaşmak gerekliydi” (Sertel, 2018, s. 113).

Büyük Mecmua, Sertel çiftinin Cağaloğlu’ndaki evlerinde dönemin aydınlarıyla birlikte tasarlanarak yayına hazırlanır. Ömer Seyfettin, Falih Rıfkı Atay, Yusuf Ziya Ortaç, Halide Edip Adıvar, Mehmet Emin Yurdakul gibi sanatkarların yazılarının yer aldığı “Büyük Mecmua tam deyişiyle bir forum” (Sertel, 1978, s. 15) mahiyetindedir. Dergide “görüş ve inançları ayrı insanlar bu dergide yıkılışın sebeplerini araştırıyor, kurtuluş yolları bulmaya çalışıyorlardı. Türkçülük, milliyetçilik, yeni Osmanlılık tartışmaları yanında, sosyalist bakımdan iktisadi akımlar, emperyalizme karşı yazılar, feminizm konuları” (Sertel, 1978, s. 15) yer almaktadır.

Büyük Mecmua’nın amacı ve yayın politikası, “*Büyük Mecmua’nın Gayesi*” adlı yazısıyla şu şekilde açıklanır:

“Mütarekeden beri ruhlarda nihayetsiz bir bedbini var. Henüz mefkûresini aramakla meşgul olan temiz gençlik, birdenbire, yine derin ve karanlık bir geceye girdi. Etrafında belirir gibi olan ışıklar bütün söndü. Ruhlar serseri, müteazzi ve nevmid kaldı. Ne tarafa baksanız gençliği nevmidiye, bedbiniye sürükleyen sihir-kâr ve meşum bir elin mütemadiyen çalışmakta olduğunu görürsünüz. Hâlbuki asıl endişe edilecek şey, hepimizi bedbin yapan hadisat değil, gençliğin nevmid ve meysus olmasıdır. İşte ilk vazifemiz bu yeis ve nevmidin önüne geçmektir.

Biz millet olarak ya varız, ya yokuz. Var isek bedbiniye hiç mahal yoktur. Çünkü var olan ve yaşama hakkına malik bulunan bir millet ne kadar büyük felaketlere maruz kalırsa kalsın, onu kimse öldüremez. Yok millet olarak var değilsek, o vakit de hepimize düşen vazife bir millet olmaya çalışmak ve bir millet olarak yaşayabilmek için neyimiz noksan ise onu ikmal eylemektir. Birinci şıkka göre bedbin olmaya mahal yoktur. İkinci şıkka göre de hepimize düşen mukaddes vazifeler var demektir. Nevmid olup, etrafa zehir saçacağımıza, yahut herkese milletin atisinden ümit kalmadığını neşredeceğimize, oturup el birliğiyle çalışmak ve milletin hars itibarıyla yükselmesini ve hakiki bir millet olmasını temine gayret etmek icap eder.

İşte “Büyük Mecmua” ortaya bu maksatla atılıyor. Mündericatinın bu maksada uygun olmasına çalışılacak ve muhteviyatının hayattan muktebes olmasına itina edilecektir. Memleket ve millet en felaketli dakikalarını geçirirken bu dünyada yaşamıyormuş gibi Lale Devri’ne yakışan hafif meşrepliklerle sayfalarını doldurmayacaktır. Bundan maada tabının nefasetine ve resimlerle tezyinine de dikkat olunacaktır. Her halde “Büyük Mecmua”, hacmi itibarıyla değilse bile muhteviyat ve zarafet noktasından bu isme layık olmaya çalışacaktır” (İmzasız, Nr. 1 / Sayı 1, s. 1)

Dönemin bazı sanatkârlarının ve aydınlarının uğrak noktası olan, ilmî ve edebî sohbetlerin edildiği Sertel’lerin evi Abdullah Cevdet’in jurnaline uğrar. Bu jurnalden sonra Mehmet Zekeriya hapse atılır. Sabiha Hanım, Mehmet Bey hapishaneye girdikten sonra “halka ümit ve cesaret vermek, halkı uyandırmak amacıyla” (Sertel, 1978, s. 15) çıkarılan *Büyük Mecmua* dergisinin imtiyazını üzerine alır ve bu amaç doğrultusunda yazılar yayımlar:

“[...] “Şimdi dergi ne olacak?” dedi. “Ben çıkaracağım. İmtiyazı ben üzerine alıyorum”.

Halide Hanım tepeden tırnağa beni süzdü. “Sen daha çocuksun” dedi. “Yavaş yavaş büyüyeceğim”. Halide Hanım gülümsedi” (Sertel, 1978, s. 27)

“Derginin çıktığı ilk günden kapandığı güne kadar kadın haklarını” (Sertel, 1978, s. 19) savunan yazılar kaleme alan Sabiha Sertel, bu konu üzerine yazı yazmasının sebebini *Roman Gibi* adlı hatıra kitabında şu şekilde dile getirir:

“Altı çocuklu bir ananın dövülmesi, kovulması benim çocuk ruhumda baskıya, istibdada karşı büyük bir kin bırakmıştı. Her haksızlığa karşı isyan ediyordum.

Hayata ilk girişimde “Büyük Mecmua”da kadın konusunu ele almamın en büyük nedeni bu olsa gerektir” (Sertel, 1978, s. 21).

Savaşlardan dolayı erkek nüfusundaki azalma sebebiyle kadınlar toplumda daha etkin rol almışlardır ve artık “eski düşünüşe uymayan adımlar atmışlar, tek tük devlet bürolarına, ticarethanelere, fabrikalara” (Sertel, 1978, s. 17) girmişlerdir. Yeni hayata giren kadının durumunu fark eden Sabiha Hanım yazılarında bu konulara öncelik vermiştir.

Sabiha Sertel “uluslararası feminizm hareketinin birinci dalgasıyla örtüşen” (Atay, 2021, s. 108) yazılarında kadınların oy hakkı, seçme hakkı, toplumdaki yeri ve çalışma hayatı üzerinde durmuştur. “*Türk Feminizmi*” adlı yazısında toplumdaki kadının durumunu farklı milletlerdeki hemcinsleriyle karşılaştırarak anlatmaya çalışır. Ayrıca, bu değişikliğin tamamıyla Batı’dan birebir alınması yerine Türk toplumunun örf ve âdetlerine örtüşecek bir şekilde uygulanmasını savunmaktadır:

“Her millet muhitinin terakkisi, zihniyeti ve hayatıyla mütenasip bir şekilde kadınlarına hak ve mevki verdi. Düne kadar harp cephelerinde yüksek bir hiss-i şefkatle çalışan vücutlara bugün layık oldukları hakkı vermeyi çok görmediler. Bize gelince şüphe yok ki kadının hakkı meselesi Garp’taki şekliyle bizde mevzuubahis olamaz. Bugün zihniyetimize, hayatımıza uymayan haklar ve mevkiiler istemek utopie’ler arkasında koşmaktan başka bir şey değildir. Bugün hayatın aldığı şekil karşısında bizde de teessüs edecek yeni telakkiler, yeni düşünceler ve yeni hayatlar var. Zaman bize artık eski akidelerle, eski zihniyetlerle yürünmeyeceğini acı bir şekilde gösterdi. Bu yeni hayatta kadının rolü ne olacak? İhtiyacın doğurduğu bir mecburiyetle kadın hayata girdi. Fakat her şube-i fende, her şube-i sanatta mahdud bir dereceye yükselebilecek bir malumatla girdi” ([SERTEL], Sabiha Zekeriya, 4. Sayı / Nr. 4, s. 63).

“*Kadınlığa Dair: Türk Kadınlığının Terakkisi*”, “*Kadınlığın Hukuku Bahsi*”, “*Kadınlığa Dair: Türk Feminizmi*”, “*Kadınlığa Dair: Darülfünunda Kadın*”, “*Kadınlığa Dair: Südne ve Dadı Mektebi*”, *Kadın Sahifesi: Kadınlara Çalışma Hakkı*”, “*Kadınlık Sahifesi: Kadınlar ve İntihap*”, *Kadınlık Şuûnu: Pamuk Ayşe Hanım’la Mülakat*” adlı yazılarında kadınların sosyal hayat içerisindeki konumu ve bu konumun ilerleyişi üzerinedir. Yeni hayattaki kadının eğitimi ve eğitim hakları üzerinde de durmuştur. Bu yazılarında ayrıca çocuk meselesine de değinen Sabiha Zekeriya; çocuk bakım evlerinin, çocuk eğitiminin ve sosyal bir aile düzeninin kurulmasının öneminden bahseder. Ayrıca ailede ve hayat içerisinde değişen kadının konumunu da olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alır. “*Südne ve Dadı Mektebi*” adlı yazısının konusu kadının yanlış asrileşmesi üzerinedir. Kurtuluş Savaş’ı esnasında

kaleme aldığı “*Son Dua*”, ve manzum şiiri olan “*Şehidin Sesi*”nde Sabiha Hanım’ın milliyetçiliğini görebiliriz.

“*Şehidin Sesi*” adlı manzum şiirinde o dönemdeki memleketin kurtuluş ruhunu ve savaştan sonra geriye kalan hüznü yansıtmaktadır:

“Sen hiç kederlenme, vatan için ölmüş
Bir milyon şehidi kucağında saklayan bu toprak
Ne kadar felaket görse, ne kadar harb-i muzmahil
Felaketlerin en yükseğiyle ezilse, yine onu toprağın
Altında hakka kavuşmuş bu mukaddes ruhlar, ve
Toprağın üstünde, mukaddes kayıpları için ölmeyi
Şeref bilen büyük ruhlu oğulları korur...
Hem anne, milletler ölmez, hayatlarında tevakkuflar, fasılalar,
Hicranlar, felaketler, isyanlar, harpler, her şey
Ölür... İşte bugün dün ölmüş milletlerin
Dirildiğini görmedik mi?.. Sonra milletler,
Mağlup olur, münkariz olur, bazen başı
Göklerde, gözü hudutsuz iklimlerde, kalbi
Gizli ihtiraslar arkasında, aklının en yüksek
Tabakalarına kadar yükselir... Fakat her sükutun bir
Suûdu, her suûdun bir sükutu var,
Sen bunu bil ve mutmain ol anne!..” ([SERTEL], Sabiha Zekeriya, 8. Sayı / Nr. 8, s. 114).

Sabiha Sertel’in daha millî hassasiyetlerle kaleme aldığı yazılarından bir diğeri de “*Son Dua*”dır. Bu yazıda Türk ve Müslüman halkı için Allah’a dua ettiğini görmekteyiz:

“Allah’ım!..
Ak saçlı ihtiyarlar, bağıryanık analar, gönlü yarılmış yetimler, bütün
Türk ve Müslüman kulların hep birden duaya geldik... Sesimiz, sana
minareler memleketinin bütün Müslüman dünyasına ses veren
mabetlerinden yükseliyor... Kalbimizi sana açtık, gözlerimizde senin
nurun kalbimizde senin vecdin, ruhumuzda senin aşkın var...
Mabetlerinde ağlayan, surların üzerinde feryat eden, bütün Müslüman
iklimlerinde matem tutan yeisli Türk sedasını işiten Tanrım!.. Bizi de
dinle, ruhumuzdan kopan feryatlara acı ve bizi koru Allah’ım.
Günahlarımıza tövbeler ederek, şehitlerimizin ruhundaki kutsiyete
sığınarak sana secde ediyoruz” ([SERTEL], Sabiha Zekeriya, 9. Sayı / Nr. 9, s. 134).

Büyük Mecmua’da Sabiha Sertel’in konu, dil ve üslubu göz önüne alınarak tespit ettiğimiz ve seçtiğimiz imzasız yazıları şunlardır: “*Haftanın Musahabesi: Teceddüt Adımları*”, “*Haftanın Tarihi*”, “*Fransa’da Kadınların İntihap Hakkı*”dır.

“*Haftanın Musahabesi: Teceddüt Adımları*”nda kadın ve erkeğin eşit bir eğitim görmesine, “*Haftanın Tarihi*”nde dönemin güncel olaylar üzerine yazılarıdır. “*Fransa’da Kadınların İntihap Hakkı*” adlı yazısında 1. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika, Almanya, Belçika, Norveç gibi ülkelerin kadınlara seçme hakkı verildiğinden bahseder ve Fransa’da kadınlara seçme hakkının niçin verilmediğine dair düşüncelerini belirtir.

Türk basını İngilizlerin sıkı kontrolü altındadır. *Büyük Mecmua* dergisi de uygulanan bu sansürden dolayı artık siyasi yazılar yerine gündelik, alelade metinlerle yayımlanır. Bu baskı sonucunda *Büyük Mecmua* kapatılır ve Mehmet-Sabiha Zekeriya çifti, Halide Edip Adıvar’ın sağladığı burs yardımıyla birlikte Amerika’ya eğitim için giderler.

Resimli Ay

Zekeriya Sertel, “halkın yaşam ve ihtiyaçlarıyla ilgilenen, onlara tepeden bakmayan, sosyal yaşamı önemseyen, ünlü imzalara değil kendi içeriğine güvenen, güzel, renkli kapaklı, hayat dolu; o dönem için hayli iddialı” (Atay, 2021, s. 150) bir dergi çıkarmak ister.

Mehmet Zekeriya, Amerika’da aldığı gazetecilik eğitimini *Resimli Ay* dergisinde gösterme fırsatını bulur. Bu dergide fotoğraflar, görsel malzemeler ve farklı teknikler kullanır:

“Resimli Ay’ı çıkarana kadar hayli güçlüklerle karşılaştık. Ben dergiyi yepyeni bir teknikle çıkarmak istiyordum. Fakat matbaada işçilere bunu anlatmak kolay olmuyordu. Mürettiphane ustaları alışkanlıklarından vazgeçmek istemiyor, benim yapmak istediğim yeniliklere karşı geliyorlardı. [...] Ona göre, yapılan şey arkadaşları tarafından ayıp görülecek kadar gülünçtü. Her yenilik böyle direnmeyle karşılaşmış değil miydi?” (Sertel, 2000, s. 120).

Dönemine göre farklı bir teknikle ve mizanpajla çıkarılan *Resimli Ay*, yayın politikası olarak da hürriyeti ve demokrasiyi savunmayı esas almıştır. Mehmet Zekeriya’nın benimsediği demokrasinin tanımı, Abraham Lincoln’ün “Halkın, halk için, halk tarafından yönetilmesi” ilkesidir.

Sabiha Zekeriya, *Resimli Ay*’ın yayın politikasını ve amacını *Roman Gibi* adlı anı kitabında şu şekilde anlatmaktadır:

“Resimli Ay basın hayatına halkın kültür seviyesini yükseltmek amacıyla atılmıştır. O vakit yüzde sekseni okuma yazma bilmeyen memleketimizde yarım bir eğitimle kalmış, aydınlar tarafından ihmal edilmiş olan yüzde sekseni aydınlatmak, onlara demokrasinin ne olduğunu anlatmak, ilk hedefti. Bundan başka “Resimli Ay” millî kurtuluş savaşından sonra, kurulması tasarlanan “Yeni Türkiye”de sosyal problemleri ele almak, saltanat devrinin cumhuriyete miras bıraktığı ekonomik, sosyal, kültürel bozuklukları su üstüne çıkarmak, bunlara çare aramak amacıyla ortaya çıkmıştı. Davaların akademik, teorik bakımından incelenmesini değil, bu teorileri halkın anlayabileceği bir dille halkın önüne sermeyi hedef tutmuştu. Bir bakıma “Resimli Ay” bir magazindi. Fakat halkın kültür seviyesini yükseltmeye yarayacak bir magazin” (Sertel, 1978, s. 81).

Halkın kültür seviyesini yükseltmeyi, toplumsal meseleleri ve sorunlarını gündeme getirmeyi amaçlayan *Resimli Ay* dergisinin yazar kadrosu da oldukça zengindir. Yazar kadrosu içerisinde Reşat Nuri Güntekin, Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ali Canip Yöntem, Nâzım Hikmet, Vâlâ Nurettin, Suad Derviş gibi Türk edebiyatının önemli isimleri yer alır. Bu zengin kadro içerisinde Sabiha Zekeriya da bulunmaktadır.

Resimli Ay, Sabiha Hanım’ın hayatında bir değişim yarattığı gibi yazılarında da bir değişim yaratmıştır. Bu değişiminin sebepleri arasında Amerika’daki aldığı eğitim, sosyalizm ve Marksizm’le tanışmasıyla birlikte Nâzım Hikmet tesiri altında kalmasıdır.

Sabiha Sertel’in *Büyük Mecmua*’da feminizmin birinci dalgasıyla örtüşen yazıları, *Resimli Ay*’da farklılık göstermeye başlar. *Büyük Mecmua*’da millî hassasiyetlerle kaleme aldığı yazılar yerini sosyal demokrat ve sosyalist yazılara bırakmıştır. Buradaki kadın konulu yazılarında, iş ve toplum hayatında erkek-kadın eşitliğini savunur. “*Sınai Hayatta Kadın ve Çocuk*”, “*Fuhuşla Mücadele Ne Demektir?*” yazılarında kadınların da erkeklerin sahip olduğu müsavi ücret, sendikalaşma ve mesai saatleri üzerinde durur:

“Fabrikada çalışan kadınların hakiki miktarı malum değildir. Mesai saatleri 8, 10, 12 arasında tehalüf ediyor. Kadınların aldıkları yevmiye erkeklerin nısfı, bazı yerlerde dörtte üçü nispetindedir. Ücretlerin bu tehalüfü yalnız kadının kabiliyeti meselesi değildir. Birçok tütün fabrikalarında kadınlar aynı miktar çalıştıkları, aynı işi çıkardıkları halde ücret nısıftır” ([SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 5, s. 16-18).

Sabiha Sertel'in yazılarının ana konularından biri de çocuktur. Bu hususa dair yazılar kaleme alan Sabiha Hanım, çocuk yetiştirme ve çocuk sağlığı üzerinde durur. Sabiha Hanım, 1924'te çocuk bahçelerinin, kreşin ve anaokulunun önemini dile getirir. Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı olan Fuat Bey'in teklifi üzerine Anadolu'daki çocukların hayat şartlarını iyileştirmek isteyen Sabiha Hanım; "[...] memleket çapında çocukların eğitimi, okulların sayısı, öğretmen kadroları, işte çalışan kadınların çocukları, çocukların sağlık durumu, madenlerde, ağır işlerde çalışan çocuklar meselesi, nikahsız doğan çocuklar, evlatlıklar, çocukları koruyacak kanunlar" (Sertel, 1978, s. 73) gibi daha birçok konuyu içinde barındıran bir sosyal proje hazırlamak ister. Fakat bu proje hayata geçiremediği için Sabiha Hanım'ın bu fikirlerini ve düşüncelerini *Resimli Ay*'daki yazılarında yer alır.

Sertel, "*Bu Çocuktan Kim Mesul?*", "*Üsküdarlı Küçük Melahat*", "*Mehmetçiğe Saygıyı Ne Zaman Öğreneceğiz*", "*Arzı Halimi Yazdım, Fakat Verilecek Makam Bulamadım*", "*Anadolu'nun İç Yüzü*", "*Kadının Hakk-ı Sa'yı Var mıdır?*", "*İlk Türk Kadın Heykeltıraş*", "*Başmuharririn Köşesi: Meslek Hayatında Kadın Cinsiyetini Kullanmaya Mecbur mudur?*", "*Bizde de Çocuk Bahçeleri Açılıyor*", "*Bizde Feminizm Bir İlim Olarak Var mıdır?*", "*Çocuk Meselesi*", "*Görüyoruz ve Duyuyoruz*" adlı yazılarında dönemin toplumsal olaylarını ele almıştır. Misyoner örgütlerini ve misyoner okullarını eleştirdiği yazıları ise şunlardır: "*Bütün Cihanı Saran Emperyalist Hristiyan Tekkeleri Y.M.C.A.Y.W.C.A. Niçin Yaşarlar?*" ve "*Misyonerlerin Yardımıyla Amerika'ya Giden Genç*". Sabiha Hanım'a soruşturma açılmasına sebep olan "*Mehmetçiğe Saygıyı Ne Vakit Öğreneceğiz*" adlı yazısında yabancı sermayeye verilen imtiyazın eleştirilmesinin yanı sıra kadın, çocuk ve işçinin toplumda yaşadığı sıkıntılar dile getirilmiştir.

"*Nereye Gidiyoruz? Cemiyetimizi Tehdit Eden Müthiş Tehlikeden Haberdar mıyız?: İçin İçin Ölen Bir Millet*", "*Çocuk Ölümünün Önüne Nasıl Durabiliriz*" ve "*Çocuk Meselesi*" adlı yazılarında memleketteki çocuk ölümlerinin sebeplerine ve nüfus kontrolüne değinir. Bu konuların yanı sıra yetimler, yetersiz beslenen, dilenci, serseri, engelli, frengili, veremli çocuklar gibi sorunların birçok farklı noktalarına değinmiştir. Sabiha Sertel, iyi bir geleceğin var olması için çocukların kaliteli eğitim alması gerektiğini yazılarında dile getirir.

Sabiha Hanım yalnız çocuk sağlığı ve eğitimi üzerinde durmaz aynı zamanda da toplumda göz ardı edilen gayri meşru çocuk ve çocuk işçi meselelerini de kaleme alır. “*Sınai Hayatta Kadın ve Çocuk*” yazısında çocuk işçi sorununa, “*Gayr-i Meşru Çocukları Cemiyet Niçin Kabul Etmiyor*” yazısında toplumsal bir yanılğı üzerinde durur. Sabiha Hanım, bu sorunlara bir çözüm getirmekten de geri kalmaz:

“Çocuk meselesi artık bir şefkat işi değil, bir teşkilat işidir. Fen, ilim, tetkike, metoda istinat ederek yürüeyebilen bir harekettir.

Bizde çocuk teşkilatı yoktur. Evvela nüfus siyasetimiz yoktur. Bir memlekette doğan çocukların adedi gayr-i malum olarak doğup ölmezler. Adedi çoğaltmak değil, doğanları yaşatmak lazım.

Nüfus siyaseti, içtimai sıhhi teşkilat meselesidir.

Sıhhi teşkilat iki şekilde yapılır:

1-Dimağ hıfzıssıhhası

2-Vücut

Bu teşkilatları yapmazdan evvel, cemiyette evvela içtimai bir tetkik yapmak lazım. İstatistikler kâfi değildir. Bu içtimai tetkik ile hastalık teşhis edildikten sonra hastalığa göre teşkilat yapılır. Bu teknik bir meseledir, geçelim.

Yalnız teşkilat yapmak demek, her çocuğu cemiyetin kontrolü ve mesuliyeti altına vermek demektir. Teşkilatı yapan müessese çocuğa iki gömlek veya üç kutu süt hılasası vermekle çocuğu kurtaramaz. Bu yardım faydalı değil, muzırdır.

Her mıntıkadaki çocuğu kontrol edecek sıhhat istasyonları teşekkül etmedikçe, çocuk doğduğu günden hayata gireceği güne kadar takip edilmedikçe, müessesenin hiçbir manası yoktur” ([SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 4 / Nr. 2-38, s. 12-14).

Resimli Ay dergisinde kendi imzasıyla yazılarını yayımlayan Sabiha Zekeriya ayrıca Münire Handan, Cici Anne müstearlarını da kullanarak yazılar kaleme almıştır. Münire Handan müstearıyla küçük hikâyeler kaleme alan ve Cici Anne müstearıyla da genç okuyucularına nasihatler veren Sabiha Zekeriya, bu yazılarının içeriğini özenle seçer.

Sabiha Sertel, yazı hayatı sürecinde kadın, çocuk, işçi sorunları üzerinde durmakla birlikte kadın-erkek ilişkileri üzerinde durduğu Cici Anne sütunu oldukça rağbet görmüştür. Bu sütununda kadın haklarını feminist bakış açısıyla savunmak yerine, bu hakları toplumdaki yaygın görüşlerle savunan yazılar kaleme almıştır. “*Bu Kızlara Ne Söylemek İsterim*”, “*Yaz Kızına Bir İki Söz*”, “*Niçin Evleneyim?*” adlı yazılarında okuyucularından gelen mektuplara toplumsal bakış açısıyla cevap verir:

“Hayatta en mühim diğer bir mesele daha var. Ne zaman kocan seni sukutuhayale uğratar, veya ondan bir şikayetin olursa bunu hiç kimsenin yanında münakaşa etme. Karı koca arasındaki her mesele kabil-i haldir. Fakat araya bir yabancı girerse artık o meselenin hali imkanı kalmamıştır. Her kavgada anlaşmada acele etme. Sinirlerin yatışmadıkça sözün doğru tarafını anlamaya muktedir değilsin. Pek çok defalar göreceksin ki hiddetli ve asabi iken söylediğin birçok sözlerden çıkan manayı murat etmemiş ve yaptıklarına pişman olmuşsundur” (Cici Anne, Cilt 4 / Nr. 1-37, s. 19-20).

Sabiha Sertel, yazılarıyla sosyal adaletsizliğe karşı açılan bir savaş açmıştır. Bu bazen işçi, bazen kadın, bazen de çocuk içindir. “*Bu Çocuktan Kim Mesul*” adlı yazısında 1. Dünya Savaşı’ndan sonra yetim kalan çocukların devlet tarafından yetimhaneye götürülürken Muazzez adlı bir kız çocuğunun kimsesiz zannedilerek yetimhaneye alınması üzerinedir. Fakat, Muazzez’in ailesi vardır ama alıp götüren devlet memuru bu durumu sorgulamaz. Yetimhanede yaşamaya başlayan Muazzez, bir aile tarafından evlatlık edinilir. Yazının ilerleyen bölümünde sokakta kalan Muazzez, en sonunda elindeki iğne defteriyle hastaneye gidip gelir. “*Üsküdarlı Küçük Melahat*” adlı yazısı da bu konuyla örtüşmektedir. Sabiha Hanım’ın toplumun aksayan yönlerini, sosyal adaletsizliği ve eşitsizliğini konu edindiği bu yazılarında hayatın gerçeklikleri yansıtılmaktadır.

Sınıfsal eşitsizlik, hürriyet, sosyal adalet ve insan hakları gibi temel değerleri savunan Sabiha Sertel, İstanbul’da iki farklı şekilde yaşanan hayatı “*İstanbul’da Mağara Hayatı Yaşayanlar*” adlı yazısında çok açık bir şekilde gözler önüne serer. İstanbul’un bir kıyısında kürk paltolu, suvare elbiseleriyle koşuşturan kadınlar varken; diğer tarafında ise harabeler içinde yaşayan, çocuğu için yama dahi bulamayan kadınlar vardır.

Resimli Ay’ın 1924-1928 devresinde, gerçek bir demokrasinin kurulması için çalışılmış ve sosyal problemlere yer verilmiştir. 1928-1930 arasındaki devrede olan yazılarda ise ilerici ve sosyalist fikirler ön plana çıkmaktadır. *Resimli Ay*’ın ikinci devresinde yazar kadrosuna Nâzım Hikmet ve sol görüşlü sanatkarlar katılır. Böylelikle derginin çizgisi ve yazıları bir değişime uğrar.

İşçi haklarının savunulması ve gündeme getirilmesi amacıyla *Resimli Ay*’da “*Görüyoruz ve Duyuyoruz*” adlı bir sütun açılır. Nâzım Hikmet’in mizanpajını

hazırladığı “*Görüyoruz ve Duyuyoruz*” sütunundaki yazıların birçoğu Sabiha Hanım’a aittir.

Resimli Ay’da Sabiha Sertel’in konu, dil ve üslubu göz önüne alınarak tespit ettiğimiz imzasız ve seçtiğimiz yazıları şunlardır: “*Gençlik Bize Ne Vaat Ediyor?*”, “*Çocuklarınızı Korkutmayınız ve Dövmeyiniz*”, “*Bugünkü Türk Kadınları*”, “*Çocuk Yapmalı mı Yapmamalı mı?*”, “*Hüseyin Ağa’nın Demokrasisi*”, “*Çocukları Kurtaralım*”, “*Biz Asri Olmayı Nasıl Anlıyoruz*”, “*Fikirden Evvel Mefkure Lazımdır*”, “*Teceddütle Ananeperestliğin Mücadelesi*”, “*Darülfünunda Yetişen Hanımlar Eve mi, Hayata mı Giriyorlar?*”, “*Ziya Gökalp’in İnkılap Hakkındaki Fikirleri*” adlı yazılardır. Bu yazılardan birkaçı Sabiha Sertel’in *Roman Gibi* adlı hatıra kitabından, Yıldız Sertel’in *Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?* adlı kitabından yararlanılarak tespit edilmiştir. Örneğin, imzasız olarak kaleme alınan ve Ankara hükümeti tarafından beğenilmeyen “*Hüseyin Ağa’nın Demokrasisi*” adlı yazısı Sabiha Sertel kendi hatıratında “Devrimcilerin, demokrasi anlayışını gösteren ve beğenilmeyen yazılardan biri de benim 1925’te yazdığım “*Hüseyin Ağa’nın Demokrasisi*” başlıklı yazı idi (Sertel, 1978, s. 91) cümlesiyle kendisine ait olduğunu belirtmiştir.

Sosyal konuları inceleyen ve gözlemleyen yazar, *Resimli Ay*’da birçok konu hakkında makaleler yazmıştır. Yazılarının içeriğini sosyal adalet ve sınıfsız bir rejim düşüncesi oluşturmuştur.

Resimli Hafta

4 Eylül 1924’te Cumhuriyet döneminin ilk magazin dergilerinden biri olan *Resimli Hafta*, toplam 38 sayı çıkmıştır. Derginin imtiyaz sahibi ve genel müdürü Mehmet Zekeriya’dır.

Resimli Hafta dergisinde edebiyattan tarihe, dinden sosyal meselelere, haberden siyasete, bulmacadan karikatüre kadar birçok konuda yazı ve fotoğraf yer almaktadır. Derginin bu zengin içerik ve muhtevası yazar kadrosuyla birlikte güçlü bir hâle getirilmiştir.

Resimli Hafta dergisinin yayın politikasını ve amacını derginin başmuharriri olan Mehmet Zekeriya şu şekilde açıklar:

“[...]

Bizde şimdiye kadar neşredilen haftalık mecmuaların çoğu ya yüksek fikirlerin mevkilerin olmaya çalışmış yahut Avrupa mecmualarından kopya ve tercüme resim ve yazılarla iktiza etmiştir. Şimdiye kadar bizde bir gazetenin seviyesi makalelerinin anlaşılabilirliği ve mümkün olduğu kadar az ve mahdut bir sınıfa hitap etmesiyle ölçülürdü. Az çok halka hitap etmek isteyen ve yüksekten atmayan makale sahiplerine ve o makalelerin münderiç olduğu gazetelere ehemmiyet verilmezdi. Bunu kendi tecrübemle biliyorum. “Cumhuriyet” gazetesinde ne vakit ağır başlı, ilmî bir makale yazsam muhitimden takdir sesleri işitirim. Fakat halka inmeye çalışarak basit ve sade bir makale yazdığım zaman makalemin takdir edilmediğini görüyorum” (Nr. 1 / Sayı 1, s. 2).

Mehmet Zekeriya’nın bu yazısında yine *Resimli Ay*’da olduğu gibi Abraham Linconln’ün “Halkın, halk için, halk tarafından” anlayışını benimsediği görülmektedir. Halkın zevk ve kültür seviyesini yükseltmeyi amaç edinen dergide, Ahmet Celal, Ahmet Osman, Ahmet Vaid, Esat Mahmut, Hüseyin Kenan, M. Muzaffer, Mehmet İlhami, Salih Münir, İsmet Celal gibi yazarlar yer almaktadır.

Resimli Hafta’nın içeriğinde hikâye, polisiye, hatıra, fıkra, bilmece, din, bilim, tarih, karikatür yer almaktadır. Bunların yanı sıra “*Söz Aramızda*” sütununda toplumsal olaylara da yer verilmektedir.

Resimli Hafta’nın yazar kadrosu içerisinde yer alan Sabiha Zekeriya, S. Zekeriya, Sabiha Zekeriya ve Cici Anne, Büyük Anne imzalarıyla dergide yazılar kaleme almıştır. Lokman Akgün’ün “Resimli Hafta Dergisi İnceleme, Tahlili Fihrist, Seçme Yazılar” adlı yüksek lisans tezinde Cici Anne’nin Mehmet Faruk Görtunca olduğu öne sürülmüştür. Fakat, Cici Anne sütununun sahibi Sabiha Sertel’dir. Yıldız Sertel’in *Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?* adlı kitabında Cici Anne’nin Sabiha Hanım olduğunu söyler. Ayrıca Sabiha Sertel de *Roman Gibi* adlı hatıratında Cici Anne’nin kendisi olduğunu dile getirir:

“Sabiha Zekeriya’nın bu dönemde en büyük başarısı “Cici Anne” sütunuydu. Bu sütunda ele alınan başlıca konular; aile, kadın-erkek münasebetleri ve kadının toplumdaki yeri” (Sertel, 2018, s. 191).

Resimli Ay ile birlikte çıkarılan *Resimli Hafta* dergisindeki yazılarında daha çok Cici Anne ve Büyük Anne müstearlarıyla öne çıkan Sabiha Zekeriya, derginin bu kısmında genç erkek ve kadın okuyucularından gelen mektupları yanıtlayarak yol gösterici rolü üstlenir. “*Cici Anne Şuûnu*” bölümünde, gençlere evlilik, eğitim,

akraba bağları hakkındaki görüşlerini ve fikirlerini paylaşan Sabiha Hanım, Cici Anne sütunuyla ön plana çıkmıştır:

“Kocalar Nasıl İdare Edilir, Hangi Erkeklerle Evlenmeli?”, *“İzdivacın On Şartı”* adlı yazılarında sağlıklı bir evliliğin nasıl olacağı hakkında bilgiler vermesinin yanı sıra, hem erkekler için hem de kadınlar için ilişkilerinde dikkat etmeleri gereken noktalara değinir. Ayrıca erkek-kadın ilişkilerinin yanı sıra, *“Gelinle Kaynana Bir Arada Oturmalı mı”*, *“Sevilinizle mi Ailesiyle mi Evlenirsiniz?”*, *“Akraba ile Evlenmeli mi?”* adlı yazılarında evlilik hayatındaki üçüncü şahıslar hakkında bilgilere yer vermiştir.

Sabiha Zekeriya imzalı *“Türk’ün Meçhul Askerine”*, *“Meçhul Şehit İsmi Gibi Bize Meçhul Kaldı”* ve *“Türk Amele Cemiyeti”* adlı yazılarda millî hassasiyetlere yer vermiştir. *“Türk’ün Meçhul Askerine”* adlı yazısında Türk askerinin ulviyetine değinmiştir:

“Bugün Dumlupınar’da tesit ettikleri Türk’ün meçhul askeri, sen bugün bütün Türk vatanını baştan başa saran harp cephelelerinde şehit giden Türk anasının yüzlerce binlerce çocuğunun ruhunu temsil eden, büyük asker; sen bir ordu namına mefkûre yaptığın ruhunla bize yeni bir ruh getirdin. Bu senin bize getirdiğin demokrasi ruhudur. Bugün seni tesit edenler, kumandanlar, ilk defa Türk tarihinde sana bir mevki verdiler. Ve getirdiğin demokrasi ile beraber, sen Türkiye’ye bugün yeni doğdun, Türk’ün isimsiz, vücutsuz, yalnız ruhu olan meçhul askeri!..” (Sayı 1 / Nr. 1, s. 2).

Sabiha Zekeriya’nın sosyalizmle tanıştıktan sonra kadın, işçi ve çocuk konulu yazılarında sosyalist bir bakış açısı hakim olmuştur. *“Türk Amele Cemiyeti”* adlı yazısında işçilerin mesai saatleri ve sigortanın önemi üzerinde durmuştur:

“Bugün biz de milliyetçiliği ve itidali istihdaf eden amele hareketi hiçbir suretle tehlikeli değildir. Tehlikeli olmamasına nıgehban olmak şüphesiz hükümetin vazifesidir, fakat tazyik ile teazzuv ve teşkiline mâni olmak, her ferde vasi hürriyet veren, ve halka ait işlerin, halk için, halk tarafından idare edilmesini gaye edinen demokrasiye en ziyade muhalif olan bir harekettir.

Bu defa teşkil eden cemiyetin zararlı olmayan terakkilerinde, bilhassa amele cemiyetinin, sıhhat, mektep, içtimai sigorta gibi demokrasinin ameleye temin ettiği menfaatlerden müstefit olmak hususunda hükümetten yardım görmesi şayan-ı temennidir” (Sayı 3 / Nr. 3, s. 2).

Resimli Hafta'da Sabiha Sertel'in konu, dil ve üslubu göz önüne alınarak tespit ettiğimiz ve seçtiğimiz imzasız yazıları şunlardır: “*Tuhaf Fıkralar*”, “*Tuhaf Fıkralar*”, “*Tuhaf Fıkralar*”, “*Söz Arasında*”, “*Kızlarımızı Nasıl Öldürüyoruz?*”, “*Tuhaf Fıkralar*”, “*Söz Aramızda*”, “*Söz Aramızda: Eski Hamam Eski Tas*”, “*Söz Aramızda Bu Nasıl Demokrasi*”, “*Söz Aramızda*” adlı sütunlarındaki yazılardır. “*Tuhaf Fıkralar*” sütununun Sabiha Sertel'e ait olduğu düşüncesinin asıl sebebi ise Sabiha Hanım'ın *Cumhuriyet Gazetesi*'nde¹ fıkralar yazmasıdır.

Sabiha Hanım, *Roman Gibi* adlı hatıra kitabında fıkralar yazdığı dönemi şu şekilde dile getirir:

“Ben her gün yazdığım fıkralarda, “*Resimli Ay*”da olduğu gibi, toplum içindeki sosyal yaraları inceliyor, bunların sosyal nedenlerini araştırıyordum. Bu biçim fırkacılık büyük bir başarı kazandı” (Sertel, 1978, s. 84).

Resimli Hafta'daki “*Tuhaf Fıkralar*” sütununda *Resimli Ay*'da ve *Cumhuriyet Gazetesi*'ndeki yazılarında olduğu gibi toplumsal sorunları ve bu sorunların nedenlerini mizahi bir dille kaleme alır.

Resimli Yıl

Mehmet Zekeriya'nın sahibi ve müdürü olduğu *Resimli Yıl*, 1925'te senede bir kereye mahsus olmak üzere çıkartılan dergidir. Derginin amacı, ilk sayıda yer alan yazıda şu şekilde açıklanmıştır:

“*Resimli Yıl*” senede bir defa bir nevi almamak mahiyetini haiz olmak üzere neşredilecektir. Bugün karilere takdim edilen birinci numara “*Resimli Yıl*” bizim düşündüğümüz bütün evsafı cami olarak intişar edememiştir. Memleketimizde ihsâ-i malûmat cemindeki müşkülât bu husustaki teşebbüsümüze en büyük engel olmuştur. Bununla beraber biz elimizden geldiği kadar bir “almanak”ta bulunması gerek malumatı ceme çalıştır”.

Tüm bir senenin fennî, siyasi, iktisadi vakaları bir araya getirilerek yayımlanan *Resimli Yıl*'ın yazar kadrosunda Osman Cemal, Ahmet Kadri, Mehmet

¹ Atatürk, muhalefete karşı halkı aydınlatmak amacıyla İstanbul'da bir gazete çıkarma kararı verir. Bu işin başına Yunus Nadi Bey'i görevlendirir. Yunus Nadi Bey'in çıkardığı *Cumhuriyet Gazetesi*'ne Zekeriya Bey ile Nebizade Hamdi Bey de katılır. 24 Mayıs 1924'te çıkan gazetenin yazar kadrosu içerisinde Sabiha Hanım da yer alır ve gazetenin fıkra sütununda yazılar yazar.

Zekeriya, Mehmet Seyit gibi isimler yer almaktadır. Bu yazar kadrosunun içerisinde yer alan Sabiha Zekeriya'nın ise “924 Senesinde Kadınlık” adlı yazısı bulunmaktadır. “924 Senesinde Kadınlık” yazısında, 1924 senesinde Türk kadın hareketinde gelişen ve değişen feminizm anlatılır. Ayrıca çocuk sağlığı, bakımı, korunması üzerine de fikirler bulunmaktadır. Yazıda Batı'daki kadınlık hareketleri anlatılmıştır ve Batı'dan alınan giyimin ve süsün yanı sıra toplumsal fikirlerin, fikrî hareketlerin alınması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Sabiha Hanım'a ait olduğunu düşündüğümüz Münire Handan müstearıyla yazılan “*Kadınlar Kocalarını Niçin Aldatır?*” adlı bir hikâye yer almaktadır. Bu küçük hikâyede genç kızların kendisinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilmesinin bir sonucu olarak yasak aşk konusu kaleme alınmıştır.

Güncel, sağlık, moda, tarih, makyaj gibi imzasız yazıların da yer aldığı yıllıkta resimler de bulunmaktadır. Ayrıca “Resimli Yıl”ın devam edeceği belirtilmiş olsa da yaptığımız çalışmalarda sonraki çalışmalara ulaşamadık. Sadece 1928'te yayınlanan “Resimli Ay Almanakı yıllık” (Türk, 2005, s. 48) adında bir yayın bulunmaktadır.

Sevimli Mecmua

Ocak 1925'te yayımlanmaya başlanan ve 13 sayı çıkan *Sevimli Mecmua* dergisi, çocuklara yönelik bir dergidir. Derginin baş muharriri olan Sabiha Zekeriya, derginin amacını şu şekilde açıklamaktadır:

“Sevimli Mecmua Niçin Çıkıyor?

Türk çocuklarına: Mecmuayı niçin çıkarıyoruz?.. Şimdiye kadar memlekette her sınıf adamın kendi şerefîyle mütenasip gazetesi vardı. Fakat şimdiye kadar çocuklarımız için iftihar verecek bir mecmua çıkmadı. Her İngiliz veya Alman çocuğunun iftiharla okuduğu kendisine mahsus bir gazetesi vardır. Siz bundan mahrumsunuz. Hayatta gıdadan, mektepten, oyundan ve eğlenceden mahrum olan, küçük adam zannedilerek ihmal edilen siz Türk yavrularının iftihar edebileceğiniz bir mecmuaya sahip olmanızı istiyoruz. Başka milletler, çocuklarını, küçük adam değil, bütün milletin istikbalini elinde tutan en büyük adam diye tanırlar. Onlar için hayatta eksik olan her şeyi yaparlar. İşte ben başka milletlerin çocuklarına verdiği bu ehemmiyeti kıskanan bir Türk annesiyim. Sizin diğer sahalarda cevap veremediğimiz ihtiyaçlarınıza küçük mecmua ile, kısmen cevap vermeye muvaffak olabilirsek vazifemizi yapmış oluruz” (Cilt 1 / Sayı 1, s. 1).

Sevimli Mecmua'daki çoğu yazı imzasız olarak yayımlanmıştır. Bu yazıların çoğunluğu çocukları eğlendirirken öğretmek metoduyla kaleme alınan metinlerdir. Dergide çokça masallara, hikâyelere, bulmacalara, oyunlara ve çocuklar için nasihatlere yer verilmiştir.

Sevimli Mecmua'da Sabiha Sertel'in konu, dil ve üslubu göz önüne alınarak tespit ettiğimiz ve seçtiğimiz imzasız yazıları şunlardır: “*Sevimli Mecmua Niçin Çıkıyor?*”, “*Sokaklardaki Küçük Serseriler Nasıl Yaşar Hiç Düşündünüz mü?*”, “*Hocasının Karikatürünü Yapan Kız*”, “*Ali'nin Bayramı*” adlı yazılardır.

“*Sokaklardaki Küçük Serseriler*”de, sokakta yaşayan çocukların çektiği zorluklar yer alırken, bu çocuklara bir cemiyet tarafından sahip çıkılması gerektiği belirtilmiştir:

“Eğer önlerine benim önüme düşen incir kağıtlarını taşıyan efendi gibi bir efendi çıkmazsa, ölünceye kadar sokakların çocuğu, karakolların çocuğu, hapishanelerin çocuğu, olurlar... Beni değil, gidin onları tebrik edin. Öteki ressamlar hayali, ben hakikati çizdim. Gidin onları tebrik edin... derdi” (Cilt 1 / Sayı 1, s. 1-2).

Derginin yayın politikası çocukları eğitmek ve eğlendirmektir. Bu politika amacıyla yayımlanan dergide “çocukların zihin gelişimini, el yeteneklerinin gelişimini etkileyecek oyunlara yer verilirken bunlarla birlikte peygamber hikâyelerinden, millî kültür ürünlerinden de örnekler verilmiştir. Çocuklar için “Başka Milletlerin Çocukları Neler Yapıyor dizisiyle farklı milletlerin çocuklarının önemli günlerde yaptıkları işlere, davranışlara, çocuklara verilen sorumluluklara dikkat” (Türk, 2005, s. 47) çekmeye çalışmanın yanı sıra “*Faydalı Sualler*” sütunuyla çocuklara yeni ve öğretici bilgiler sunulmaktadır.

Resimli Perşembe

Resimli Ay dergisiyle birlikte çıkarılan, “tamamiyle hafif konuları ele alan” (Sertel, 1978, 100) *Resimli Perşembe* dergisi, 28 Mayıs 1925'te ilk sayısı yayımlanmıştır. Bu derginin asıl amacı Sertel çiftine ek bir gelir sağlamaktır. Fakat derginin çıkarıldığı süreç içerisinde Mehmet Zekeriya, İstiklal Mahkemesi tarafından yargılanarak üç yıl Sinop'a sürgün edilmiştir. Bu süre zarfında Sabiha Zekeriya dergiyi tek başına çıkarmıştır ve dergiden gelen parayı eşine göndermiştir:

“‘*Resimli Ay*’ ve ‘*Resimli Perşembe*’ye ait paranın doğrudan doğruya Sinop’a Zekeriya Bey’e gönderilmesini rica ettim” (Sertel, 1978, s. 105).

Resimli Perşembe dergisi, içerik bakımından diğer dergilerle uyuşmaktadır. Fakat, *Resimli Ay* gibi siyasetle iç içe değildir. Halka yakın, halkın anlayacağı düzeyde hikâyeler, makaleler ve resimler yer almaktadır. Derginin yazar kadrosunda Nâzım Hikmet, Peyami Safa, Sabahattin Ali, Emin Türk ve Vâlâ Nurettin gibi Türk edebiyatının önemli isimleri yer almaktadır.

Resimli Perşembe’de Sabiha Sertel’in imzasıyla sekiz sayı boyunca çıkan “*Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?*” adlı hikâyesi yer almaktadır. Ayrıca dergide Cici Anne sütunu da bulunmaktadır.

Sabiha Sertel’in konu, dil ve üslubu göz önüne alınarak tespit ettiğimiz ve seçtiğimiz imzasız yazıları şunlardır: “*Bana Sorarsanız: Babalar Kızlarını Niçin Vermezler?*”, “*Başmuharririn Köşesi: Ermeniler Talat Paşa’yı Nasıl Öldürdüler?*”, “*Başmuharririn Köşesi: Ben Kimin Çocuğuyum?*” adlı yazılardır.

Sevimli Ay

1926-1927’de çıkan *Sevimli Ay* dergisi, *Resimli Ay* dergisinin isminin değiştirilerek yayınlamış hâlidir.

1925’te *Resimli Perşembe* dergisinde Mehmet Zekeriya’nın “*Meçhul Askerin Abidesine*” adlı yazısından dolayı İstiklal Mahkemesi tarafından yargılanarak Sinop’a sürgün edildikten sonra derginin imtiyaz sahibi Nebizade Hamdi Bey olur. Fakat derginin ortaklarından olan Suûdi Bey, *Resimli Ay*’ın artık para kazandırmadığını ve sermaye artırımına gidilmesi gerektiğini söyler. Sabiha Hanım tek başına dergileri yayımlamaya çalıştığı sırada hem çocuklarına hem de hapisteki eşine bakmaya çalışır. Fakat bir türlü para yetiştiremez. Sabiha Hanım daha sonra matbaadaki bir işçiden Suûdi Bey’in para kaçırdığını öğrenir ve avukat abisi Celal Deriş’e başvurur. Mahkeme süresince “Heyet üyeleri mahkeme bitinceye kadar *Resimli Ay*’a ait her şeyin mühürleneceğini, derginin istenirse başka bir yerde çıkarılabileceğini söylerler. [...] Suûdi Bey, kanun gereği derginin *Resimli Ay* adı altında çıkarılmayacağını söyler” (Türk, 2005, s. 44) ve böylelikle *Resimli Ay*’ın adı Mart 1926’da *Sevimli Ay* olarak değiştirilir.

Sinop’a sürgün edilen Mehmet Zekeriya, bir buçuk yıl sonra İstanbul’a döner ve *Sevimli Ay* tekrardan *Resimli Ay* olur. Böylelikle *Resimli Ay*’ın üçüncü devresi başlar. 1924-1926 Demokratik bir bakış açısına ve sosyal meselelerine değinilen 1924-1926 ilk devresi, 1926-1927 *Sevimli Ay* devresi ve Mehmet Bey’in sürgünden döndükten sonra 1928-1936 arasında tekrardan yayınlanmaya başlanan devre:

“1925 yılının ortalarında Zekeriya, bir buçuk yıl kaldığı menfasından döndü. Cumhuriyetin yıl dönümü münasebetiyle çıkan genel aftan faydalanmıştı. “Sevimli Ay” tekrar “Resimli Ay” oldu” (Sertel, 1978, s. 112).

Sevimli Ay’ın yayın politikası *Resimli Ay*’ın yayın politikasıyla aynıdır. Dergide toplumsal sorunlar, ilmî, edebî, siyasi, iktisadi konular üzerine yazılar yer almaktadır. Derginin yazar kadrosu içerisinde Sabiha Zekeriya, Hakkı Süha, Mehmet Rauf, Ömer Seyfettin, Selim Sırrı gibi Türk edebiyatının önemli isimleri bulunur.

Sevimli Ay’da Sabiha Sertel’in, Cici Anne sütununa ve Münire Handan müstearıyla hikâyelerine devam ettiği görülmektedir. Cici Anne sütununda gündelik ilişki problemlerine ve nasihatlerine yer veren Sabiha Hanım, Münire Handan imzasıyla kaleme aldığı hikâyelerinde kadın sorunlarına, değişen hayat içerisinde kadının ilerleyişine, gelişimine ve sosyal konulara yer vermiştir.

Sabiha Hanım’ın *Sevimli Ay* dergisinde iki tane imzalı yazısı bulunmaktadır. Bunlar, “*Cici Anneye Kimler Niçin Müracaat Ederler?*”, “*Kadınlık Satılamaz*” adlı yazılarıdır.

“*Cici Anneye Kimler Niçin Müracaat Ederler?*” yazısında aslında Cici Annenin toplumdaki gençlerin sorunlarının dile getirildiği bir platform olduğu anlatılır. “*Kadınlık Satılamaz*”da fuhuş sorununa ve bu sorunun nedenlerine değinilir. Fuhuş meselesine geniş bir açıdan yaklaşan Sabiha Hanım, kadının bu yola itilmesine ve bu sistemin işleyişini eleştirir.

Sevimli Ay’da Sabiha Sertel’in konu, dil ve üslubu göz önüne alınarak tespit ettiğimiz ve seçtiğimiz imzasız yazıları şunlardır: “*Garp Medeniyeti Şark Medeniyetlerini Niçin Yendi?*”, “*Kanun-u Medeni Karşısında Türk Kadınları*”, “*Ailede Demokrasi*”, “*Türk Kadını ve Türk Hanımı*”, “*İçtimai Umran Nasıl Tesis Eder*”, “*Kocanızla Niçin Geçinemediğinizi Biliyor musunuz?*”, “*Niçin Hâlâ Bâbîâlî Lisanı Kullanıyoruz*”, “*Anadolu’da Kadın*”, “*Tütünde Kadınlarımız Nasıl*

Çalışıyorlar”, “Lise Mezunları Neler Bilmelidir”, “Biz Neye İnanırız”, “Fikre Hürmet Etmeyi Bilmelidir” adlı yazılardır.

Projektör

Resimli Ay kapatıldıktan bir süre sonra Zekeriya Sertel, 1934’te Halil Lütü Dördüncü ve Ahmet Emin Yalman’la birlikte Tan Gazetesi’ni çıkarmaya başlar. *Tan* gazetesinde de yazı yazmaya devam eden Sabiha Sertel, dergideki diğer ortakların yazılarını iç sansüre tabi tutması nedeniyle başka alanlarda faaliyet göstermeye başlar. Bu süreç içerisinde “Çocuk yuvası açmak, roman yazmak gibi birtakım denemelerin dışında bir de çeviri faaliyeti” (Sertel, 2018, s. 208) vardır. Bunların yanı sıra 1936’da *Projektör* dergisini çıkarma teşebbüsünde bulunur.

Sabiha Sertel, *Projektör* dergisinin amacını şu şekilde izah etmektedir:

“[...]

Cemiyet tekâmülünün bugünkü safhasında, iki büyük tehlike ile karşı karşıyayız. Emperyalizm, faşizm... Biz her ikisine de düşmanız. Projektör bütün kuvvetiyle bu iki tehlike kaynağının üstüne ışık tutacaktır.

Mali sermayelerini işletmek, müstemlekelerin hammaddelerini, insan emeğini istismar ederek genişletmek isteyenlerin, dayandıkları mesnedi ayaklarının altından oynatmak birinci vazifemiz; milliyetçi sosyalizm maskesi takarak kitleleri emperyalist hedeflere sürüklemek isteyenlerin mahiyetlerini teşhir ikinci vazifemizdir” (Sertel, 2018., s. 208-209).

Sabiha Sertel, *Projektör* dergisinde “*Mebus Bayanlar Neye Bağırıyorlarsınız?*” yazısı ile sadece çalışan kadınlardan yol vergisi talep edilmesi üzerine tasarlanan kanunu eleştirir. Dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından yazı tehlikeli bulunarak, dergi toplatılır:

“Sen hem işçi kadınları tahrik ediyor, hem de mebus bayanları vazifelerini yapmamakla suçlandırıyorsun. İşte halk bu yazıya kulak asar. Onun için toplattım” (Sertel, 2018, s. 211).

Tek sayı halinde çıkan *Projektör*’ün başmuharriri Sabiha Sertel’dir. *Projektör*’de Sabiha Sertel’in imzalı yazılarının yanı sıra derginin başmuharriri olması sebebiyle derginin gayesini açıklayan “*Projektör Niçin Çıkıyor?*” adlı imzasız yazı da kendisine aittir.

Görüşler

1945’de ikinci bir yeni parti kurma hazırlığında olan Tevfik Rüştü Aras, Celal Bayar, Adnan Menderes ve diğer siyasiler kurulacak bu parti için bir yayın organına ihtiyaç duyarlar. Kurulacak olan partinin yayın organını çıkartma görevini Sabiha Sertel üstlenir. Tek sayı olarak çıkan *Görüşler* dergisinin amacı, demokratik bir cephe oluşturarak tek şef, tek parti yönetiminin demokrasiye vurduğu zinciri halka göstermektir. Zekeriya Sertel *Hatırladıklarım* adlı hatıra kitabında *Görüşler*’in etkili bir yayın organı olduğunu ve siyasileri kızdırdığını şu şekilde anlatmıştır:

“Görüşler halkın yıllardan beri baskı altında boğulan özgürlük ihtiyacına cevap verdiği için çok geniş bir ilgi uyandırdı. Halk, bu dergide söylemek isteyip de söyleyemediklerini bulmuştu. Fakat derginin çıkışı hükümeti, özellikle İnönü ile Saracoğlu’nu kızdırmıştı. Tanıdık biri geldi. Ertesi gün bazı üniversiteli gençlerin matbaa önünde gösteri yapacaklarını haber verdi. Bazı taşkınlıklar olması ihtimaline karşı da tedbirli bulunmamızı salık verdi. Demek iktidar kanun yoluyla yapamadığı işi, gençleri kışkırtarak yapmak istiyordu” (Sertel, 2000, s. 229).

Sabiha Sertel’in, demokrasi cephesi kurmak amacıyla çıkardığı dergide iki yazısı vardır. Bunlar “*Zincirli Hürriyet*” ve “*Değişen Dünya*”dır. “*Zincirli Hürriyet*” yazısında Sabiha Sertel’in arzu ettiği hürriyet ve yönetim şeklinin demokratik bir rejim olması gerekliliğini dile getirilerek, diktatörlük sistemi eleştirilmiştir. Fakat bu yazı Hüseyin Cahit Yalçın’ın eleştirilerine maruz kalır ve *Tanin* gazetesinde “*Kalkın Ey Ehli Vatan!*” yazısıyla Sertel çiftini hedef haline gelir. 4 Aralık 1945’te Türk basın tarihinin en yüz kızartıcı olayı yaşanır. Tan Matbaası birtakım üniversiteli gençler tarafından yıkılır. Bu olayı gazeteci Tekin Erer *Basında Kavgalar* adlı kitabında şu şekilde anlatmıştır:

“4 Aralık 1945 sabahı, erkenden Üniversite bahçesine gittim. Ellerinde bayraklar olduğu hâlde talebeler yavaş yavaş toplanıyorlardı. [...] Kısa zamanda kalabalık 10 bin kişiyi buldu. Saat 9.30’da kalabalık, bir sel gibi Beyazıt Meydanı’ndan, Çarşıkapı istikametinde yürüyüşe geçti [...] “Tan” Gazetesi’ne gidildi. Bir taraftan “Kahrolsun komünizm, kahrolsun Sertel’ler, yaşasın Türkiye Cumhuriyeti” diye bağırıyorlar, bir taraftan da gençler akın akın taşlarla, demirlerle pencereleri, kapıları aşağıya indiriyorlardı” (Erer, 1965, s. 172).

Yaşanan bu olay sonrası Sertel çifti, 9 Eylül 1950’de küçük kızları Yıldız ile birlikte Yeşilköy Uçak Meydanı’ndan ellerinde küçük birer valiz ile ülkelerine bir daha ne zaman dönecekleri belli olmayan bir şekilde Paris’e giderler. Sabiha Hanım’ın ülkesini terk ederken hissettikleri şöyledir:

“Savaş dolu bir hayatı arkamda bırakıyordum. Uğruna bu kadar fedakârlık yaptığım halkımın, en güç günlerinde onların davasını savunmak hürriyetinden yoksundum... İçim sızladı... Gözlerimden akan yaşların sıcaklığını dudaklarımda duydum” (Sertel, 1978, s. 384).

Sabiha Sertel’in Türk basın tarihinde yadsınamayacak kadar önemli bir yeri olduğu gayet açıktır. Yaşadığı dönemdeki bütün sosyal meselelere objektif bir şekilde yaklaşarak daima çözüm aramıştır. *Büyük Mecmua*, *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Resimli Yıl*, *Sevimli Ay*, *Sevimli Mecmua*, *Resimli Perşembe*, *Projektör* ve *Görüşler* dergileri tarandığı zaman görülmektedir ki, Sabiha Sertel çocuk, kadın ve işçi haklarını savunmanın yanı sıra Cici Anne ve Büyük Anne imzalarıyla genç okuyucularına manevi bir destek sağlamıştır.

Dergilerdeki yazılarının yanı sıra, özellikle *Resimli Ay* kapandıktan sonra 1930’dan 1936’ya kadar eser tercümeleri yapmıştır. Bunlar, Kautski’nin “*Sınıf Kavgası*”, Adoratski’nin “*Diyalektik Materyalizm*”, “*1936 Sovyet Anayasası*”, Lenin’in “*Harp ve Sosyalizm*”, August Bebel’in “*Kadın ve Sosyalizm*”dir. Ayrıca, üç kez yazı yazmaktan men edilen Sabiha Hanım, bu süreçte de yine Marksist eserleri çevirmiştir. 1941’de *Tan* gazetesinin tekrardan açılması için tek şart Sabiha Hanım’ın gazeteye yazı yazmamasıdır. Bu süreçte, Lenin’in “*Emperyalizm, Kapitalizmin Son Safhasıdır*”, Stalin’in “*Leninizmin Problemleri*” adlı eserlerini tercüme etmiştir. Bu iki eser basılamamıştır. 1943’te iki ay, 1944’te bir sene yazı yazmaktan men edilen yazar, bu süreç içerisinde kendisine bir hatıra defteri alır ve günün tarihî olaylarını yazmaya devam eder. Fakat bu yazılar polis araştırmasından sonra kendisine verilmez.

Sabiha Hanım’ın çok yönlü kişiliği kaleminde de etkisini göstermiştir. Dergilerde ve gazetelerdeki ilmî yazılarının, tercüme eserlerinin yanı sıra 1946’da Tevfik Fikret’in ideolojisi ve felsefesi hakkında bir eser ve *Çitra Roy ile Babası* adlı bir roman denemesi bulunmaktadır. Ayrıca Thorndike metoduyla ilkökul öğrencileri için *Yeni Kıraat* adlı okuma kitabı ve *Cep Kitapları*’nı yazmış, eşi Mehmet Zekeriya ile birlikte *Çocuk Ansiklopedisi*’ni çıkarmıştır.

Sabiha Sertel, “1895-1968 yılları arasında yaşayan [...], ve Türk tarihinde 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi ile başlayıp Mudanya Mütarekesi ile sona erdiği kabul edilen ve işgal ve Kurtuluş Savaşı ile betimlenen ara dönem olan mütareke döneminden başlayarak erken Cumhuriyet döneminde eleştirel köşe yazıları kaleme almış” (Türkoğlu, 2019, s. 18) döneminin tek kadın gazetecisidir.

Türk basın tarihinin seçkin isimlerinden biri olan Sabiha Hanım, basın hayatı içerisinde bulunduğu süre boyunca kaleminin kırılmasından hiç korkmamıştır. Daima doğruyu, demokrasiyi, hak ve hukuku gözetmiştir. Kadınların, çocukların ve işçilerin savunucusu olarak basın tarihine adını kendi kalemiyle yazmıştır.

Sabiha Sertel’in bir savaş mücadelesi gibi olan hayatında kendisi için belirlediği “Ailem için, vatanım için, davam için” (Sertel, 2018, s. 299) prensibi onun hayat çizgisini oluşturmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SABİHA SERTEL'İN DERGİLERDEKİ İMZALI YAZILARI

1.1. BÜYÜK MECMUA

Kadınlığa Dair: Türk Kadınlığının Terakkisi

Harbin ilanına müteakip bütün içtimai müesseselerde tedricî bir tevakkuf görüldü. Bütün millet kuvvetini bir noktaya cem ederek diğer sahalara bakmaya vakit bulamadı. Yalnız kadınlık burada bir istisna teşkil etti. Her tarafta görülen beda'ete, tevakkufa rağmen kadınlık âleminde elli senede vücuda gelemeyecek olan bir tekâmül, seri bir tebeddül görüldü. Denebilir ki harpten en ziyade müstefit olan kadınlık âleimidir... Bu zamana kadar yalnız gazete sayfalarında yer bulan kadın hakkı, kadın vazifesi, Umumi Harp'te az çok hakiki bir şekil almış, şe'ni bir hayata mazhar olmuştur. Kadınlar, eski zihniyete uymayan birçok yenilikler ve tahavvüller göstermişler. Mesela kadınlar devaire, ticarethanelere, fabrikalara girmişler, maddi, manevi hayatta her türlü mesaiye göğüs germişler, onların da hayatta mücadeleye elverişli bir kavli ve dimağı olduğunu ispat etmişlerdir. Dışçı mekteplerinde, darülfünunda, bakteriyolojihanede çalışan hanımlar da buna güzel bir delildir. Bundan başka Hilâl-i Ahmer'in unutulmaz icraatı; hanımların hastanelerde, imalathanelerde, hatta harp cephelerinde gösterdikleri faaliyet ve şefkat bu memlekette de hakkında hürmet etmek lazım gelen bir kadınlık olduğunu göstermeye kâfidir. Sonra kadınlar fikrî hayata da erkekler kadar iştirak etmişler, her şube-i hayata iştirak iktidarına malik olduklarını göstermişlerdir.

Son ayların fikrî hayatına bakınca görüyoruz ki kadınlık bu sahada da büyük bir mevki kazanmıştır. Filhakika son intişar eden eserleri gözden geçirdiğimiz zaman en çoğunun kadın eseri olduğunu görüyoruz. Yalnız son ay zarfında biri Halide Edib, diğeri Müfide Ferid, üçüncüsü Şükûfe Nihal hanımlara ait olmak üzere üç kadın eseri intişar etmiştir. Şüphesiz bu, şükran ile kayda şayan bir hadisedir.

Kadınlığın hayata fazla girmesi, onun eski hayat tarzını da değiştirdiği için telebbüs ve tesettür tarzında da büyük bir terakki meşhuttur. Türk kadını hem yeni hayata uygun olmak, hem de bütün zarafeti üzerinde toplamak üzere öyle güzel bir

telebbüs tarzına sahip olmuştur ki... Gerek yerli Hristiyanlar, gerek ecnebi kadınları zevk-i selim dairesinde giyinmek hususunda Türk kadının hayranıdır. Mamafih biz de bu telebbüs tarzını beğenmeyerek kadınlarımızın sanatkârane giyinişlerini ananeye ve dinî âdetlere münafi görenler de yok değildir. Hatta son zamanda Tasvir-i Efkâr bu fikir etrafında birçok makaleler yazmış ve tesettür lehinde propagandalar yapmıştır. Ahiren darülfünun müdür-i umumisi olan Naim Bey de sıkı bir tesettür lehinde ve hatta hükümetin tesettür işine müdahalesi lüzumu hakkında bir silsile-i makalât neşr eylemiştir. Fakat memlekette kara tehlikenin tahakkuku gayesini takip eden bu zümrenin neşriyat ve telkinâtı artık tesir yapmaktan çok uzaktır. Çünkü hayat da geçmiş, fikirler terakki etmiş ve tesettür bir din meselesi olmaktan ziyade bir sanat meselesi olmuştur. Hele hükümetin tesettür işine müdahalesi zamanı çoktan geçmiş ve bu tecrübenin akamete mahkum olduğu şimdiye kadar olan emsaliyle sabit olmuştur. Hatta Tasvir-i Efkâr'ın tesettür etrafında vuku bulan irticakârane neşriyatını birçok kadın mahfillerinin protestoya teşebbüs ettiklerini haber aldık. Bu protesto Tasvir-i Efkâr refikimize eski zihniyetin öldüğünü ispat için en güzel bir delil olacaktır.

Son senelerde kadınlık hayatında hasıl olan terakki ve tekâmülün diğer bir tecellisi de hukuk-u aile kararnamesinin neşrinde görülür. Düne kadar ailede dún mevkide tutulan ve erkeğin karşısında hiçbir hakka sahip tanınmayan kadın, bu kararname ile az çok müsavi bir vaziyete getiriliyor. Ailede ona da bir mevkii veriliyor. Kadınlık hukuku itibariyle bu kanun fevkalade memnuniyetle karşılanacak bir hadisedir. Hâlbuki son zamanlarda irtica elinin buraya da yettiğini ve kanunun tadiline teşebbüs olunduğunu haber alıyoruz. Kanun, tatbikat itibariyle bazı tadilata muhtaç olabilir. Fakat bu ihtiyaç kanunun ruhunu da tebdil etmeyi istilzam etmez. Ümit edelim ki kanunu tebdil etmek isteyenler yalnız kanunun ameli olan cihetlerine temas ederek ruhuna dokunmasınlar.

Kadınlığın terakkisinden bahsederken bazı ateşin ruhlu karilerim diyebilirler ki: “Bizde kadınlıkta terakkiden bahsediyorsunuz. Dünya herkese hakkını verirken, bütün cihanda kadınlar intihap etmek ve edilmek hakkını ihraz ederken, bize ailede müsavâtı bile çok gören bir mahiyette terakki var denebilir mi?” Böyle münferit düşünen karilerim biraz haksızdırlar. Her muhit, kendi umumi terakkisiyle mütenasip bir surette kadınlarına hak verir. Biz de memleketin umumi terakkisiyle ve bilhassa

kadınlığın fikrî ve hissî terakkisiyle mütenasip bir surette hakkımızı isteyelim. Mamafih her gün biraz daha layık olduğumuz mevkiî istemekten katiyen geri durmamalıdır. Hem de hak bahsi uzundur. İster misiniz onu gelecek musahabeye bırakalım?

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 1. Sayı / Nr: 1, 6 Mart 1919, s. 12.

Kadınlığa Dair: Kadınlığın Hukuku Bahsi

Son ilmî cereyanlar arasında şayan-ı dikkat bir surette ilerleyenlerden biri de feminizm cereyanıdır. Hollanda, Danimarka, Finlandiya ve Amerika’da on iki hükümet kadınlara hakk-ı intihap verdiği gibi son 1918’de de İngiltere’de kadınlara siyasi hayatta iştirak ve intihap hakkını vermiştir. Süfretlerin uzun mücadelelerden sonra gayelerine vusullerine harbin de pek büyük bir tesiri olmuştur. Son intihapta kadınlar rey verdiği gibi kadınlardan bir de mebus intihap edilebilmiştir. Sonra Almanya’da bir ay evvel yapılan intihapta kadınların hakk-ı rey ve intihaba mazhar olduklarını ve 38 mebus çıkardıklarını görüyoruz ki bu Alman kadınlığının harpte gösterdiği maddî ve manevî gayret ve say’ın bi-hakkın kazandığı bir semereden başka bir şey değildir. Kadınlık cereyanının bu kadar kuvvetle her tarafta hâkim olduğu bir zamanda Fransız kadınları da harpte gösterdikleri faaliyetin semeresinin iktitaf emeliyle hakk-ı intihap istediler. Hükümete bir layiha vererek haklarının tanınmasını talep ettiler. Fakat demokratik geçinen Fransız hükümeti bu hakkı reddetti. Burada sebep olan vaziyeti göstermek için Madam Barat Borali tarafından Jeseto’da (Je Sais Tout) tertip edilen bir anketten bir iki numune iktitafı faydadan hâli değildir.

Burada en salahiyyetkar şahısların verdiği cevaplar, daha henüz Fransız zihniyetinin bunu hazmedemediğini gösterir. Fransızlar ekseriyetle kadının yuvadan çıkıp siyasi hayata girmesini cemiyetin ve ailenin muvazenesi itibarıyla doğru bulmuyor, cemiyetteki kuvvetin böyle ikiye ayrılmasını ailenin büsbütün mahvına, Fransız nüfusunun zevaline, milletin mutazarrır olmasına da mühim bir amil olarak gösteriyorlar. Bu cevaplardan birini aynen alıyorum:

Meşhur tarihçi ve içtimaiyatçı Bartelimi (Barthelemy) diyor ki:

“Ben zannetmiyorum ki, şimdiye kadar erkeklere has olan mesaiye kadınların iştirak etmesi keyfiyetini umumi ve şamil bir şekle koymak mümkün olsun. Harp, muvakkat ve istisnai bir tedbir olmak üzere buna meydan vermişti. Hâlbuki bu işlere

atılan birçok kadınlar, şimdi evlerine dönmek istiyorlar. Hâlbuki, diğer bazıları, ezcümle fabrikada çalışanlar, fazla kazançlarını muhafaza etmek ve erkeklerin istibdadından kurtulmuş olmak için harbin devamını arzu ediyorlar. Fakat şeniyetin kuvveti, vaziyeti tayin edecektir... Yalnız kanun, harpten sonra kadınları himaye etmelidir.

Feminizmin, intihap-ı hak itası suretiyle zarar tevlit edip edemeyeceğine gelince: Demokrasiye has olan bazı siyasi tehlikelerin, kadının intihap hakkına malik olmasıyla daha ziyade vahamet kesp edeceğine aklım ermiyor. Çünkü zaten daima, rey veren erkeğin arkasında bir kadın telkini vardır. Hâlbuki kadının bu siyasi rolünü, ona intihap hakkı vermek suretiyle taknin etmek tehlikelidir. Çünkü aile içine siyasi bir dualisme sokmak demektir. Bu siyasi dualisme bir ihtilaf vukuunda aileyi bozabilir. Diğer taraftan kadınların iştirak edeceği bir millet meclisi, kadınları alakadar eden meseleleri daha ameli surette halledebilecek midir? Ben zannetmiyorum.

Üçüncü sual olarak feminizmin Fransız nesline mâni olmak itibariyle millî bir tehlike olup olmadığı soruluyor; bence bu sual bi-lüzumdur. Çünkü o kadar vahimdir” diyor. Diğer rey verenlerin hemen hepsi yuvanın yıkılmasına sebep olacağı bahanesiyle feminizmin şedit birer muhalifi kesiliyorlar. Bu Fransız kadınları için büyük bir sükut halidir. Fakat şüphe yok feminizm cereyanı Fransa’da da büyüyecek, fakat daha pek çok mukavemet ve mücadelelere ihtiyaç gösterecektir. Yalnız Fransızlar bugünden 21 yaşını mütecaviz dul ve evli kadınların belediye meclislerine, meclis-i idarelere ve meclis-i umumiyelere intihap etmek ve edilmek hakkını tasdik etmek lüzumunu hissetmişler ve bu hakların tanınmasını temin için meclis-i mebusana bir de layiha vermişlerdir.

Diğer taraftan Fransız kadın cemiyetleri ittihat ederek, bütün siyasi haklarının istirdadı için sulh konferansına müracaata karar vermişlerdir. Şu kadar ki yukarıdaki cevap şimdiki Fransız zihniyetinin en bariz aynasıdır.

Ahlakın, ailenin her yerden ziyade dejenere olduğu Fransa’da aile bağlantısı bu kuvvetle istinat edilen bir rabita olursa bizim memleket için daha içtimai muvazeneyi tesis edecek hiçbir kuvvetimiz yokken en mühim, en canlı bir ahenk tesis eden ailenin bozulması ne vahim, ne tehlikeli bir harekettir. Son inkılaplar, hususiyle harp, kadını evinden çıkardı. Fakat muvakkat bir surette hayata sokarken

aileyi ve ailenin mukaddes ve muhterem tanınan hukukunu, bağlantısını çözdü, daha zayıf olan ahlak ve namus akidelerini de, birtakım yanlış zihniyetler ve yanlış anlamalar dolayısıyla zihniyetimize ve hayatımıza uymayan bir şekilde değiştirdi.

Bugün kadınlık etrafında münakaşa edilecek bahsin en mühimi aile meselesidir. Çünkü içtimai muvazenemizi temin eden, bu yegâne kuvvet, maatteessüf eski mukaddes mahiyetini ve hatta şeklini bile kaybetmek üzeredir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 2. Sayı / Nr. 2, 13 Mart 1919, s. 29.

Kadınlığa Dair: Hilâl-i Ahmer Hanımlar Cemiyeti

Mevcut müesseselerimiz içinde en ziyade hürmetle anılmaya layık şüphe yok ki Hilâl-i Ahmer'dir. Bu zavallı vatan son cidalini yaparken, bu öksüz ve himayesiz memleket hayatını, namusunu, istiklalini muhafaza için öz evlatlarını harp cephelerinde feda ederken, karşısında ona hami olarak Hilâl-i Ahmer'i, samimi bir teşkilatkâr olarak da vatanın şefkatli kızlarını, Hilâl-i Ahmer'in muhterem ve yüksek ruhlu kadınlarını bulmuştur.

Harp cephelerinde vatani vazifelerini ifadan mahrum olan Hilâl-i Ahmer'in muhterem hanımları da borçlarını vücutlarıyla, mallarıyla, şefkatleriyle ödemişler, vatanın hayat ve mematına lakayt, hissiz bir kadınlık kitlesi değil, vatanın bağrından koparıp topraklara, denizlere, göklere kurban verdiği fertlerin anası, kardeşi, şefkatli kızları olduklarını ispat etmişlerdir.

Türklüğün iftihar edeceği bu mukaddes ve büyük ruhlu kadınları ve onların icraatını, faaliyetlerini muazzez karilerime anlatmak ve bu memlekette de öteden beri iddia edilen lakayt kadınlığa mukabil vatanın sinesinden ayrılan her ferdi için titreyen bir ana ruhu olduğunu göstermek istiyorum. Hilâl-i Ahmer hanımlar cemiyeti 30 Kanun-u Evvel 1912 tarihinde Hilâl-i Ahmer cemiyet reis-i fahrısı ve hanımlar heyet-i merkeziyyesi müşavir-i fennisi müderris Besim Ömer Paşa'nın vesat ve delaletiyle teşekkül etmiştir.

Yüz kişiden ibaret olan azayı müessise otuz kişilik bir merkez-i umumi intihap etmiş. Bunlar da aralarında on iki hanımı tefrikle bir heyet-i idare teşkil etmişlerdir. Az bir zaman zarfında hamiyetli hanımlarımızın gayretleriyle azaları oldukça tekessür etmiş ve her tarafa muamelatı teshil için şubeler açmak ihtiyacı hasıl olmuştur. Cemiyetin ilk ve semeredar faaliyetlerine Balkan Harbi bir iptida olmuştur. Bu harpte merkez-i umumi yaralıları sargı ve giyecek yetiştirmek emeliyle

daire-i merkeziyyelerini adeta imalathane haline koymuş ve yüz binlerce parça çamaşır imaline muvaffak olmuştur. Hilâl-i Ahmer bu dost muaveneti yalnız yaralılara değil, muhacirlere, eytam-ı şühedaya, zabitan ailelerine ve ihtiyacı sabit olan her yere süratle uzatmış ve harbin tezyit ettiği sefalet ve yoksulluğu mümkün mertebe-i izaleye muvaffak olmuştur.

Balkan Harbi'nde cephelerden mağlup ve münhezim, aç susuz, perişan, oluk oluk akan yaralılar, yine kendilerine ilk mevâ olarak Hilâl-i Ahmer'i, yaralarını derin bir şefkat ve merhametle saran Hilâl-i Ahmer'in temiz ve mukaddes kadınlarını bulmuştur. Vatanlarını, sevgililerini, mallarını, hatta namuslarını düşmanlara terk edip gelen zavallı, bedbaht muhacirler de bu şefkat yuvamıza sığınmış, ilk vatandaş teselli ve himayesini buradan görmüştür.

Hilâl-i Ahmer cemiyeti faaliyet sahasını mütemadiyen tevsi etmiş, 1330'da Edirne, Adana, Erzurum, Kudüs-ü Şerif, Kastamonu ve sair şehirlerde merkeze merbut müteaddit şubelere tesis etmiştir.

Bunu takip eden bu felaketli harpte hanımların gösterdiği faaliyet ve ulu şefkat milletin dimağında ne silinmez bir hiss-i şükran, ne ödenmez bir hiss-i minnet bırakmıştır.

Hilâl-i Ahmer hanımları, bu yüksek ve ulvi ana ruhunu yalnız kendi askerlerine değil, düşmanlarına da aynı şefkat aynı rikkatle icradan çekinmemiştir. Harb-i Umumi'nin iptidasında -ilan-ı harpten evvel- Fransa, Avusturya, Rusya, İngiltere, Belçika sefaretlerine müracaatla, hanımlar merkezinin çamaşır dikme ve sair hususatta muavenete amade olduğunu bildirmiş ve gönderilen çamaşırları büyük bir şevk ve gayretle dikip göndermeyi de vazife bilmişlerdir. Sonra hanımların bu lâyuad faaliyetlerinden biri de harp cephelerinde düşman tarafından neşredilen mesmum gazlara karşı zavallı Mehmetçikleri muhafaza için ilk defa burunluk ve kulaklık dikmeyi onların düşünmüş olmalarıdır.

Ayrıca müderris Doktor Besim Ömer Paşa tarafından Hilâl-i Ahmer cemiyeti hanımlar merkezi dairesinde küşad edilen dershanede tahsil eden hasta bakıcılar fennî bir tarzda yaralılarımızı tedavi etmişlerdir.

Bundan başka bu defa Hilâl-i Ahmer tarafından talebimize bir muavenette bulunabilmek emeliyle Avrupa'ya giden hemşirelerden Safiye Hüseyin Hanım Çanakkale'den Anafartalar'a gitmiş, Reşit Paşa Hilâl-i Ahmer vapurunda hasta

bakıcılık vazifesini derin bir vecd ü aşkla ifa etmiş, vatanın bedbaht çocukları hiç olmazsa yuvalarından anlarından uzak ölürken yine yaralarını saran bir ana elinin temasını duymuştur. Diğer Hilâl-i Ahmer hemşiresi de Münire İsmail Hakkı Hanımefendi'dir ki bu hanımefendi de Balkan Harbi'nde ve bu harpte fedakârane hasta bakıcılıkta bulunmuştur. Hülâsa Hilâl-i Ahmer hanımları bu harpte mallarıyla, vücutlarıyla, kalpleriyle, şefkatleriyle en yüksek ve takdise layık fedakârlıkları icradan çekinmemiş, hizmetin ruhlarımıza verdiği yeis arasında onların bu azimkâr, şefkat ve merhamete istinat eden mukaddes mefkûreleri, ilahi vecd ve imanları bize bir teselli, kalplerimizi ıstıraplar arasında bir parça ısıtan ve sevindiren ne yüksek bir teselli oldu... Bugün mağlubiyetin verdiği yeis ile başımız yerlerde sürünürken kalplerimizi şişiren yeisle karışık bir sevinç veren iki tesellimiz var: Biri ta Kafkas dağlarında, Arabistan'ın kızgın çöllerinde, Anafartalar'da, Galiçya'da namusuyla dövüşen muazzez şehitlerimiz, bir de; vatanın öz evlatlarını ölürken ve yaşarken bir ana ruhuyla bakan, onları seven Hilâl-i Ahmer ve Hilâl-i Ahmer'in büyük ruhlu yüksek imanlı kadınları!...

İşte bedbaht vatanın zavallı çocuklarına bu teselliye verebilmek ve ebediyete karışan vatan çocuklarına şefkat ve merhametimizi bütün inceliği, bütün yüksekliği ve ulviyetiyle verebilmek şerefi muhterem hanımlar size, yalnız size aittir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 3. Sayı / Nr. 3, 20 Mart 1919, s. 41-42.

Kadınlığa Dair: Türk Feminizmi

Harp bize, yeni açılan devirde hürriyetiyle istiklaliyle yaşayabilecek milletlerin ancak asri milletler olduğunu gösterdi... Ve bu netice her milletin irfan hayatında; harsında, medeniyetinde, içtimai hayatında ciddi tahavvüller ve terakkiler doğurdu. Düne kadar hayalî olarak tasavvur edilen feminizm meselesi şen'i bir hayata mazhar oldu.

Her millet muhitinin terakkisi, zihniyeti ve hayatıyla mütenasip bir şekilde kadınlarına hak ve mevki verdi. Düne kadar harp cephelerinde yüksek bir hiss-i şefkatle çalışan vücutlara bugün layık oldukları hakkı vermeyi çok görmediler. Bize gelince şüphe yok ki kadının hakkı meselesi Garp'taki şekliyle bizde mevzuubahis olamaz. Bugün zihniyetimize, hayatımıza uymayan haklar ve mevkiler istemek utopie'ler arkasında koşmaktan başka bir şey değildir. Bugün hayatın aldığı şekil karşısında bizde de teessüs edecek yeni telakkiler, yeni düşünceler ve yeni hayatlar

var. Zaman bize artık eski akidelerle, eski zihniyetlerle yürünmeyeceğini acı bir şekilde gösterdi. Bu yeni hayatta kadının rolü ne olacak? İhtiyacın doğurduğu bir mecburiyetle kadın hayata girdi. Fakat her şube-i fende, her şube-i sanatta mahdud bir dereceye yükselebilecek bir malumatla girdi.

Kadınlık hayatı için bunun da teşekküre layık bir terakki olduğuna şüphe yok; fakat yarın için kâfi değil... Yeni hayatta daha muvaffakiyetli adımlar atabilmek için yarının ihtiyaçlarına, terakkilerine göre hazırlanmak icap eder. Asri milletlerin geçtiği merhalelerden bizde ruhumuza ve benliğimize uyan şekilde geçmeye mecburuz. Bugün Garp'ta kadının muvaffakiyetini şüphe yok ki mektepleri, darülfünunları hazırladı... Sarsılmaz bir imanla bağlandıkları mefkûreler buradan aldıkları kuvvetle tenemmüv ve inkişaf etti... Fakat bizim için bu neticeye erişmek pek uzun. Mekteplerimiz evvela mefkûreyi vermeye elverişli değil. Sonra bu kadar mesaiye rağmen daha henüz erkek ve kadın tahsilinde müsavat yok. Geçen de Sıhhiye Cemiyeti kadınların fakülteye, dışçı mekteplerine girmesini reddetti ve tahsilin mütevaszin olmaması kadınlar için ve memleket için bu elim neticeyi doğurdu. Bu mâninin izalesi kadınlık kadar memleketi de ve gençliği de alakadar eder. Harsa kuvvet vermek, asri hayatı yaratmak gayeleri arkasında koşan gençlik, bu ne harsa ne de asri telakkilere uymayan düşünceler karşısında kadınlık meselesini ve bilhassa şimdilik en mühim olan müsavi tahsil meselesini daha ciddi bir şekilde düşünmeye mecburuz.

Mademki kadınlığın fikrî hayata girmesine tahsildeki müsavatsızlık sebep olarak gösteriliyor, bunun halli o kadar müşkül olmasa gerek.

Programlar aynı olduktan sonra tatbiki neden kabil olmuyor? Eğer muallimlerin ehliyetsizliği mevzuubahis ise, pek çok mekteplerde tatbik edildiği üzere fen ve sanat dersleri erkeklere tahmil edilebilir; eğer kızların son sınıfı itmama lüzum görmeden çekilmesi ise, bunun için de aileleri tenvir etmek maarifin, gençliğin ve münevver kadınlığın borcudur. Maatteessüf bizde kadınlığın hakkını, yeni hayattaki rolünü tetkik edecek, tettebbu edecek, memlekette kadınlık hayatıyla doğrudan alakadar olacak bir kadınlık sınıfı yok. Hatta kadınlık daha bir fikir etrafında, bir mefkûre etrafında toplanmadığından bizde şuurlu bir şekilde feminizm cereyanı bile var denilemez. Yalnız yükselmek isteyen dağınık bir kadınlık zümresi var, o kadar.

İstihsalı uğrunda ferdî her menfaatten tecerrütle sırf cemiyeti için çalışan, daima aynı fikir, aynı gaye etrafında toplanan bir kadınlık ekseriyeti teşekkül ettiği gün bizde feminizm cereyanı uyanacak ve hayattan aldığı kanaatlerle azim ve mücahede yolunda birçok taraftarlar bulacak birçok muhaliflerle çarpışarak yürüyecektir... Bugünkü bu tevakkuf maatteessüf mahza mefkûresizlikten, müşterek heyecanlara ve düşüncelere malik olmamamızdan ileri geliyor. Bu cereyan uyandıktan sonra bizde ne şekilde tecelli edilebilir. Bu ilmin halledeceği bir meseleden ziyade zamanın ve ihtiyacın halledeceği bir meseledir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 4. Sayı / Nr. 4, 27 Mart 1919, s. 63.

Kadınlığa Dair: Darülfünunda Kadın (Yazının büyük bir kısmı sansüre uğramıştır.)

Bu hafta fikrî hayatımızın en mühim hadisesi, şüphesiz kadınlarımızın darülfünuna kabulleri üzerine zuhur eden muhtelit tedrisat meselesidir. Binayı birleştirence tedrisatı da birleştirmek icap ediyordu. Türk kadınının hayatında pek mühim bir inkılap teşkil eden bu hadise, muhafazakârlarla teceddüt-perverler arasında mühim bir münakaşa kapısı açtı.

(SANSÜR)

Muhafazakârların her teceddüt adımımda kullanmak istedikleri bu tehlikeli silah bu defa yine tesirini göstermekten hâli kalmadı. Dershaneler ayrıldı. Hatta binaların bile yeniden ayrılması mevzuubahis. Hâlbuki hayatta olduğu gibi mektepte ve darülfünunda da kadının birleşmesi bir emr-i zaruridir ve bütün efkâr-ı umumiye bu teceddüdü memnuniyetle kabul edebilecek surette hazırlamıştır. Efkar-ı umumiyenin bu mesele hakkındaki temayülünü anlamak ve daha sabit esaslarla mütalaatımızı yürütebilmek için memleketimizin kadın, erkek bilcümle mütefekkirlerine müracaat ederek mütalaalarını sorduk. “Anket” usulü bizde henüz pek yeni bir şey olduğu için birçokları cevap vermediler. Mamafih aldığımız cevaplar bizleri tenvir edecek derecede kuvvetlidir. Bu mütalaalardan çıkan netice kadın ve erkek, hemen de herkesin kadınların erkek darülfünununa kabulü taraftarı olduğunu ve meselenin bir din meselesi olmadığını irâe ve ispat etmektedir. Gönderilen cevapları sırasıyla neşrediyoruz. Geç varit oldukları için bu nüshamıza yetişemeyen

bazı cevaplarda gelecek nüshamıza talik ediyoruz. Karilerimizin bu mektupları alaka ile okuyacaklarına şüphe yoktur.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 6. Sayı / Nr. 6, 24 Nisan 1919, s. 89.

Şehidin Sesi

Felaketin en kara günündesin anne!.. Acılarla,
 Elemlerle, sızılarla yaralanmış kalbin bugün analara
 Nasip olan ıstırapların fevkinde bir elem, milletlere
 Mukadder olan felaketlerin yükseğinde bir acıyla
 Ezildi... Senelerden beri hudutlarda din için,
 Millet için, senin için çarpışan oğullarının
 Bugün mezarlarında ruhları isyan ediyor.
 Hep birden, bütün aziz ve şefkatli oğulların, hep
 Birden seni bu acı ve siyah günden korumak,
 Kederlerle feri uçmuş gözlerine bugün, asırların
 Pek az gördüğü bu büyük felaketi göstermemek
 İçin hep birden büyük imanımız, yüksek vecdimiz
 Ve vatan aşkımızla öldük... Ve seni ötekilerin
 Elleri bir vedia, seni son damla kanlarını
 Dökünceye kadar müdafaa edilecek mukaddeslerin en
 Mukaddesi, sevgililerin en muhterimi olarak onlara
 Vedia bıraktık... Bugün mezarlarımızda onların
 Ölüm kokusunu duyuyoruz. Emin ol anne,
 Evlatların o kadar nankör ve hain değil... Belki biraz
 Sakin, biraz halim, biraz uysal, bir adım
 İlerisini göremeyecek kadar mütevekkil... Fakat namert,
 Asla... Bugün yaşayanlar dün ölenlerin kardeşleridir.
 Bizi topraklara yatıran kan onların da damarlarında
 Dönüyor... Başlarına çıkmak için işte bu kara
 Haberi bekliyor...
 Dört sene senin için bir milyon ferdini
 Veren bu millet son hamlede senin için
 Hayatını ve kanını saklar mı anne? Biz senin matemine

Bu karanlık ve sükunet âleminde isyan ederken
 His, hareket ve fikir âleminde yaşayanlar nasıl lakayt
 Kalır?. Mateminin büyük sesine onlar bütün hisleri,
 Fikirleri, hayatlarıyla cevap verirler anne.

Sen hiç kederlenme, vatan için ölmüş
 Bir milyon şehidi kucağında saklayan bu toprak
 Ne kadar felaket görse, ne kadar harap ve muzmahil
 Felaketlerin en yükseğiyle ezilse, yine onu toprağın
 Altında hakka kavuşmuş bu mukaddes ruhlar, ve
 Toprağın üstünde, mukaddes kayıpları için ölmeyi
 Şeref bilen büyük ruhlu oğulları korur...
 Hem anne, milletler ölmez, hayatlarında tevakkuflar, fasılalar,
 Hicranlar, felaketler, isyanlar, harpler, her şey
 Ölü... İşte bugün dün ölmüş milletlerin
 Dirildiğini görmedik mi?.. Sonra milletler,
 Mağlup olur, münkariz olur, bazen başı
 Göklerde, gözü hudutsuz iklimlerde, kalbi
 Gizli ihtiraslar arkasında, aklının en yüksek
 Tabakalarına kadar yükselir... Fakat her sükutun bir
 Suûdu, her suûdun bir sükutu var,
 Sen bunu bil ve mutmain ol anne!..

Bugün biliyorum, felaketin büyük, ıstırapların
 Yüreği ezen acıların en büyüğüdür... Gözünde
 Titreşen yaşlar tarihine karışmış bir devrin son
 Sahifesi üstüne düşer... Ve biz toprağın üstündekilerle
 Beraber bu son kara yazımız için ağlıyoruz...
 Bununla beraber, artık milletini idrak etmiş, bir milletin
 Olmayacağı kanaati kalbimize sükun veriyor,
 Ve sen de anne bunu bil, senin toprağında
 Bu hisle yaşayan, ve bu hiss-i doğurup yaşatan
 Mukaddes fertlerini büyük ruhlu çocuklarını
 Takdir et... Bugün felaketine ağlayan gözler,

Yarın toprağın altındakilerle beraber; saadetine
 Sevinirler anne. Dünya asırlardan beri bu mihverde
 Dönüyor... Ve bu devri arasında kimi karanlık,
 Kimi aydınlık olan iki devir var... Biz bugün
 Zulmetin en kalın, perdeleri altında gözümüzü hayata
 Yumduk... Fakat bekle anne, öteki devrinde
 Nur bizim, ziya bizimdir... Yalnız biz anne, onu
 Mezarın zulmetleri arasında o kalbimizdeki derin
 Vecd ve aşk-ı ilahi imanla göreceğiz, ve Allah'ımıza
 Şükredeceğiz... Bugünkü feryadımız
 Senin, senin matem iniltilerin bizimdir anne... İşte
 Bugün hep birden, bu büyük ve derin felaket için
 Hep birden ağlıyoruz anne!..

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 8. Sayı / Nr: 8, 28, Mayıs 1919, s. 114.

Kadınlaşma Dair: Sütne (Süt Nine) ve Dadı Mektebi

Her hususta geri olan muhitimizde en ziyade ihmal edilen zavallı çocuklarımızdır. Daha rahm-i madere düştükleri günden başlayan bu ihmal bütün hayatlarında elim neticeler tevhit edip durur. Evvela teessüfe şayan bir hakikattir ki gebelik esnasında kendini sıhhi kavaide göre bakan kadınlarımız küçük bir ekalliyet teşkil ediyorlar. Kadınlarımızın bir kısmı zevk ve eğlencelerini, biraz da moda meclubiyetlerini feda edememek yüzünden daha ilk devirde birçok fena şartlar dahilinde çocuğun tamamıyla nema bulmamasına mâni oluyorlar. Bunun en birinci misali olarak vaz-ı haml edecek birçok kadınların son aylarına kadar yüksek ökçeli iskarpinlerle gezdiklerini söyleyeceğim. Bu bence bir ana sıfatıyla cinayettir. Geçen de muhterem bir doktor yüksek ökçeler yüzünden son zamanda doğan çocukların büyük bir kısmının teşekkülât-ı noksan olduğunu söylüyordu. Bu bütün memleket için düşünölmeye layık bir noktadır.

Kadın ya ev kadını, ya meslek kadını yahut da dünya kadını “femme du monde” olur. Bizim memlekette bu üç nev'i kadın birbirine karışıyor. Hele bu üçüncü nev'in yaşayışı aileler arasında taklit edilmesi, cemiyet için günden güne derinleşen müthiş bir yara oluyor. Hususi hayatında herkes serbesttir. Fakat cemiyeti alakadar ve zararını mucip olan meselelerde serbestisine malik olmakla beraber

hareketinden mesuldür. Su-i tagaddiye uğramış bir çocuğun anası vicdanına, Allah'ına ve cemiyetine karşı mesuldür. Ben kadını ana mevkiinde bu vazife ve mesuliyetle müşterek görüyorum. Zevkine meclup olan bir kadın anne olamaz. Anne olan bir kadın şahsına ait bütün zevk ve eğlenceye veda etmek, hayatını çocuğuna vakfetmek mecburiyetindedir. Hâlbuki bu kısım kadınlar eğlencesini çocuğuna tercih eder, çocuk cahil südnelerin, dadıların pis terbiyesinde, bozuk bir tagaddi ile büyür, cemiyete maddi, manevi, dimağı, ruhu bozuk insan kuklası yetiştirir. Yüksek ökçelerden maada hanımlarımızın diğer affedilmez bir kusurları da şıklık için zengin dekolte tuvaletlerini terk edememeleridir. Neticede çocuklarının sancılı, sıska ve kansız doğmalarına sebep olurlar. Ne olursa olsun çocuğunun ıstırabından müteessir olmayacak bir anne tasavvur edemiyorum. Bunu tasavvur etmek bile sıhhatte bir çocuğu büyütmele hasta bir çocuğu büyütmele şüphesiz ki bir değildir. İkincisi kadın için daha ziyade ıstırabı, yorgunluğu mucip olur ve eğlencelerine daha büyük bir mâni olur.

Gebelik esnasında ittiba edilecek daha pek çok sıhhi şerait var ki bugün maatteessüf birçok kadınlarımızca meçhuldür bile... Avam tabakasındaki kadınlara gelince, bunların cehaleti, zaruretin tevlit ettiği birçok mânilere ilzımam edince artık bunlardan bu ihtimamı beklemek fazla olur.

Netice olarak memleketimizde hiçbir sınıfta çocukların layiki veçhile bakılmadıkları tezahür eder. Buna en faydalı bir tedbir olmak üzere memleketimizde müteaddit veladethane ve irzahaneler tesis edilmesi icap ettiğini zannediyorum. Memleketimizde eksik olan medeni müesseseler arasında en ziyade göze çarpacaklardan biri de bu müesseselere malik olamamaklığımızdır. Hiç olmazsa kadın o zamana kadar geçen bakımsızlıktan sonra bu en tehlikeli devrinde gerek kendi ve gerek yavrusu için emin bir melce bulur. Bu, yalnız kadınlara değil, cemiyete, memlekete, en faydalı bir müessesedir.

İkinci bir sebep olarak da kadınların hayata girmesi meselesi var. Hayatını kazanmak mecburiyetinde olan kadın evvela çocuk yetiştirmekten çekinir. Çünkü çocuk onun çalışmasına mâni ve açlığa sebeptir. Kadının çalışması hayatın icaplarından olduğuna göre, bunu, memlekete müfit bir şekle sokmak, tevlit edebileceği muzır neticeleri derpiş ederek esbap ve neticelerini bulduktan sonra

bunlara setler yapmak içtimaiyatçıların, tatbik etmek de hükümetin, millî ve içtimai müesseselerin borcudur.

Kadının hayata girmesi memleketin nüfusu nokta-i nazarında mühim bir meseledir. Fakat bunu diğer medeni memleketlerde olduğu gibi hem kadın, hem çocuk, hem de memleket için faydalı bir şekle sokmak gayet basittir. Muntazam bir veladethaneye malik olduktan sonra yine sıhhi kavaide malik bir irzahaneye malikiyet en büyük ihtiyaçlarımızdandır.

Amele sınıfına mensup bir kadın çocuğunu veladethanede doğurduktan sonra ve irzahanede büyüttükten sonra çocuktan artık çekinmez. Çocuk onun faaliyetine mâni olmaktan başka büyümesi için birçok fedakârlıklara ihtiyaç gösterir ki muayyen olan bütçeye bu derin bir rahne olur. Fakat millî bir müessesede çocuğunu emeksiz, parasız büyütebildikten sonra bu artık mühim bir sarsıntı yapmaz.

Bundan sonra, mektep tahsili gelir ki artık çocuk mâni olmak vaziyetinden çıkmıştır. Burada bir sual varit olabilir: Fakat çocuğun böyle tamamiyle yuvadan uzak yaşaması aileyi ve aile bağlantısını bozmaz mı?

Hay hay, ben buna bütün mevcudiyetimle muarızım. En güzel mürebbiye, en iyi rehber ana, en sıcak ve doğru terbiye ocağı yuvadır. Fakat cahil bir ananın elinde bütün sıhhi ve fennî şeraitten uzak, talihin sevkine bağlı büyüyen çocukla anası ne derece meşguldür?... Taşlar üzerinde toprak, sırça ve çamur yiyerek büyüyen çocukları anası mı yoksa Allah mı büyütüyor?... Bu meselenin fecaatini anlamak için bir iki saat bir çocuk doktoruyla konuşmak, bizim gördüğümüz münferit vakalar yanında onların müşahedelerinin ne elim, ne acı safhalara şahit olduğunu anlamak için kifayet eder. Vatanının çocuklarını seven her fert bu müesseselerin bir an evvel tesisini bütün ruhuyla temenni eder.

Veladethanelerde, irzahanelerde, yuvalarda, hatta evlerde büyüyecek çocukların, dinî, içtimai, millî bir terbiye alabilmek için mektepte tahsil görmüş, nispeten yükselmiş, südne, dadı ve mürebbiyelere ihtiyaç var. Bunun için ayrıca mektepler açmak, südnelere fennî çocuk büyütme, dadılara sıhhi terbiyesiyle, ruhi terbiyesini, mürebbiyelere daha yüksek bir tahsil ile çocuğun ruhiyatı, dinî, bedii, içtimai, millî terbiyesini öğretmek zaruri bir iştir. Garp'ta her gün bu müesseseler tezayüt ederken, bizim numune olarak daha bir tanesine sahip olamamaklığımız ne elim bir mahrumiyet!.. Her yerden ziyade bizim yurdun çocukları anasız, himayesiz,

talihin sevkiyle büyür. Bizim memleketin çocukları sıhhat ve kuvvetten mahrum oldukları gibi dinî, millî, her türlü terbiyeden de mahrumdur. Bu sebeple bu zavallı vatanın çocukları bütün cihan çocukları yanında bedbahttır. Onları biraz mesut edebilmek, bu memlekete yapılacak iyiliklerin en iyisidir. Yarının insanı bugünün benzi solmuş, gözleri hadekasından fırlamış, çürük dişleriyle bir parça vesika ekmeğini kemiren çocuktur... Yalnız bunu görmek düşünmek için kifayet eder.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 8. Sayı / Nr: 8, 28 Mayıs 1919, s. 127.

Son Dua

Allah'ım!..

Ak saçlı ihtiyarlar, bağı yanık analar, gönlü yarılmış yetimler, bütün Türk ve Müslüman kulların hep birden duaya geldik... Sesimiz, sana minareler memleketinin bütün Müslüman dünyasına ses veren mabetlerinden yükseliyor... Kalbimizi sana açtık, gözlerimizde senin nurun kalbimizde senin vecdin, ruhumuzda senin aşkın var... Mabetlerinde ağlayan, surların üzerinde feryat eden, bütün Müslüman iklimlerinde matem tutan yeisli Türk sedasını işiten Tanrım!.. Bizi de dinle, ruhumuzdan kopan feryatlara acı ve bizi koru Allah'ım. Günahlarımıza tövbeler ederek, şehitlerimizin ruhundaki kutsiyete sığınarak sana secde ediyoruz:

Müslüman ruhunu temsil eden camilerine haç diktirme Allah'ım. Yedi yüz seneden beri minarelerinde okunan ezan sesine bizi hasret etme Allah'ım... Topraklar altında millet için ölen şehitlerini mezarında ağlatma Yarabbim!.. Babaları için ağlayan bir milyon yetimin hıçkırıklarını işit, bizi o şehitlerin ruhu hürmetine sıyanet eyle yarabbi... Yedi yüz seneden beri denizlerin hakimi, Şark'ın hükümranı olduk, bizi düşmanlarımıza esir eyleme Yarabbi!..

Şark'ın üstünde dalgalanan matem sancağı, bütün esir olan Müslüman dünyasının matemini ilan ediyor. İşte biz bugün o siyah bayrağın altında ruhumuzdan taşan hıçkırıklar arasında sana yalvarıyoruz Allah'ım:

Asırlardan beri hükümrân olan Türkün, -bugün bütün milletlerin tel'in edeceği bir zalim ile- mukaddesatı, istiklali, hayatı her şeyi mahvoluyor. Adalet namı altında, yalancı vaatlerle, ta ciğerine saplanan hançer kurûn-ı vustanın hâlâ dimağlarda bıraktığı o alçak siyasetin hançeri; hükümrân olmak, ekalliyetleri esir etmek!... Hatta biz Müslümanlar, ekseriyet olduğumuz halde esir ediliyoruz. İşte dostlarımızın adilane siyaseti... Kahrolsun bu adalet.

Biz Allah'ım senin adaletine sığındık...

Hükümetlerin adaletini, milletlerin adalet sesi henüz yağmadı. Bizim her adaletin fevkinde, her kavmin üstünde en büyük kuvvetimiz olan Allah'ım. Seksen milyon Türkün kalbinde senin vecdin, senin aşkın var... Ve biz bu aşk ile Türk'ün hakanı bütün cihana, bütün cihanın milletlerine yine bağırarak ve anlatacağız... Türkler, ancak Türk sultanının, halifesinin hükmünde yaşar... Ve biz hürriyetimiz için, seksen milyon Türk, genç, ihtiyar, kadın, çocuk, sesimizi işittirince, hakkımızı tanıtıncaya kadar bağıracağız. Cihadımıza sen zahîr ol Yarabbi!.

Sesini, sana ilahi mabetlerinden tekbirlerle, tehlillerle yükselten Türk'ün sesini işit ve bizi kurtar Allah'ım!. Huzurunda diz çöktük, sana bütün vecdimiz bütün imanımızla yalvarıyoruz: İmdat dileyen yaşlı gözlerimiz, merhametine sığınan matemli kalplerimiz, hicran dolu ruhumuzla sana ibadet ediyor ve yalvarıyoruz:

Hükümrani olduğumuz topraklarda bizi süründürme Allah'ım!..

Camilerimizde yanan din ve iman kandillerini söndürme Allah'ım...

Yüz milyon Müslümanın halifesi, hazreti peygamberin vekilini zalimlere esir etme Yarabbi!

Fatihlerin, büyük hakanların, şan-ü şeref ülkesinden, Türklerin mukaddes yurdundan hilalini eksik etme Allah'ım... Düşmanlara hakkın kuvvetini tanıt ve bizi kurtar Allah'ım!..

[SERTEL], Sabiha Zekerîya, 9. Sayı / Nr. 9, 5 Haziran 1919, s. 134.

Tevekkül: Bir Dervişin Defterinden

“Başımda ne kadar kıl varsa o kadar felaket var”. Gözümü her açıp kapattığımda hayatın başka bir cilvesini gördüm. Bazen gözümü yumunca kendimi bir pınarın kenarında, başım açık, saçlarım dağınık, gönlümü avare ve dertsiz buldum. Yanımda mahbup, elinde mey, gözünde rabbimin aşkı, hayatı lekesiz, damla damla ruhuma akıyordu.

Altın tasında gümüş parmaklarıyla salkım salkım üzüm çıkarıyordu. Çıplak kar topu gibi beyaz vücudu, beni çoktan sarhoş etmişti. Gözümü açtım; mey dökülmüş, salkımlar saçılmış, mahbup gitmişti...

Bu pınar tekin değil, dediler... Asamı aldım, her iki felakete mütevekkil, sabır eden o büyük imanıyla yürüdüm: Bu da geçer yahu!..

Bana, derviş, rindler, ve aşıklar meclisinin eri, Bektaşiler tarikatının pirisin, dediler... Felaket saçımı, sakalımı ağarttı... Günler, geçen günlere rahmet okuyor... Fikirler, düşünceler, arzular eskiyor; her şey gençlik ve yenilik istiyor... Bu kara bahtımın buruşturduğu, tende, bu mahrumiyet yoksulluğun kararttığı gölgede neşe ne arar?.. Alnıma yazılmış ne kara günler var?... Kalbimde ne kadar aşk varsa o kadar da gam var. Gülerken, ağlayan dervişin tesellisini biliyor musun?.. Bu da geçer yahu!..

En sevgili ve muazzez şeyleri toprağa gömdüm; ölüm, hayatın anahtarı diye teselli buldum.. Ne kadar sevgililer ve muhteremler beni tahkir ederek gitti.. Ellerim sakalımı karıştırırken, ne felsefeler, ne fikirler yaptım.. Sevgililer, iştret meclisinin sevgisi, dünya yüzünün keskin hançeri... Yüreğe saplanıp geçiyor sevgi, rabbin dünyasında; İlahi sakilerin gümüş parmaklarındaki piyalenin içinde... Bunu görmeyen, hakkın sırrına erişemeyen zavallı insanlar!.. Hayatı burada arayan, ve son günde “Ah serap” diye inleyen ne kadar budala, günahına tövbekâr olan ne kadar zavallı var... Gözlerinde bir siyah perde ile hayatı gölgeden ve zulmetten seyredenler de var... Hayatın cilvelerine gamına değmez; o hakkın bir muradıdır. O, ne isterse, o olur.. Daha dün bir yavrumu mezara verdim, ölüm hakkın emri... O, neylerse, güzel eyler.. İşte bu sabah, saçımda daha bir tel ağardı.. Başımda ne kadar kıl varsa, ondan fazla felaket var.. Bu da geçer yahu!..

Başımızın üstündeki bu boşluk, neden başımıza yıkılamıyor?.. Güneş, bu kadar asırlardan beri, hararetinden hiçbir şey kaybetmedi!.. Yıldızlar, bunları ecdadında oldukları yerde görmüştü... Dünya, eski dünya... Değişen biz.. Herkes bu felaket uçurumundan geçmiş;.. Kimi, kalbinde Tanrının nuru, kimi, şeytanın iğvasıyla gelip gitmiş. İşte sevap ve günah bu membada kaynamış... Ayağımın altındaki bu toprakta Âdem’in, ve Havva’nın da cüz-i feryatları var. Her şey, değişir... La yetezelzel ve lâ-yemut olan rabbin nuru!... Günahlarım, saçımın kılından çoğaldı... “Dâhilek ya resulallah!..”

- Cız!..

- Minderin kenarında, başında beyaz takkesi, arkasında Şam hırkası, çıplak ayaklarıyla bağdaş kuran şeyhin önündeki mangalda kahve taşmıştı.

Gaflet, işimizin önü, arkası o!.. Bir yudum kahve de bana bir zehir oldu. Başımda sanki bir kasırğa var. Fikirler, birer zavallı tane gibi onunla beraber uçuyor,

onunla beraber, ben de dönüyorum!.. Yaşamak, bu şüpheler ve felaketlerle yaşamak, kendimizi yıpratmaktan başka ne yarıyor?.. Ölüm, ahiretin müjdesi.. Günahlarımı affet İlahi!.. Gönül, sarhoş, geçen senelere hasretle ağlıyor. Başım sersem, felaket ömrümü kararttı. Ruhum, senin lâhûtî aşkınla dolu.. Bu, büyük kürenin içinde ben bir zavallı ferdim.. İlahi muradını boynumu bükmüş bekliyorum!...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 9. Sayı / Nr. 9, 5 Haziran 1919, s. 135.

Ferda'nın Rüyası

Sabah, henüz kalkmıştım... Sobayı yakmakla uğraşıyordum. Kapının hafif bir gıcırta ile açıldığını duydum. Başımı çevirdim, Ferda çorapları, pabuçları ellerinde, saçları dağınık, gözleri çapaklı, geceliğiyle girdi:

- Ferda bu hal ne?..

Sözümü bitirmemiştim.. Elleriyle gözlerini ovdu:

- Rüya gördüm anne...

- Hayırdır inşallah ne gördün?

Geldi sobanın yanına oturdu, çoraplarını giyyordu...

- Çok tatlı bir rüya gördüm anne... Ölü bir deniz, gözün alabileceği kadar uzanmış... Biz sahilde idik. Orada üstü başı dökük saçık bir sürü kadın, kolsuz bacaksız askerler, ağlayan bağırان çocuklar, saçlarını yolan kadınlar, inleyen hastalar, hepsi orada idi... Yangından mı kaçıyorduk, yoksa düşman mı kovalıyordu bilmiyorum yalnız herkeste bir heyecan, bir telaş vardı. Mümkün olsa kurtulmak için hepimiz denize atılacaktık. Birden denizin nihayetinden bize doğru gelen bir şey gördük, bekliyorduk... Sanki bu gelen şey bizi kurtaracaktı. Yaklaşınca bunun bir tahtelbahir olduğunu gördük... İçinde şapkalı küçük insanlar vardı... Elllerinde bir şey tutuyorlar, ve bu göğe yükselen şeyi görmek için başlarını kaldırmış havaya bakıyorlardı... Yaklaştı, ben de merakla bakıyordum... Elde tutulan şey bir balondu. İçine bizim güneşi sokmuşlar... Sonra bir tane daha uçurdular, buna da ayı sokuyorlardı. Sonra biz karanlıkta kaldık... Korktum, ağlamaya başladım; karanlıkta hafif bir ışık yandı, yanıma ak saçlı, kır sakallı, elinde اساسı dilenci kılıklı bir ihtiyar geldi;

- Ağlama kızım dedi, bağladıkları ip çürüktür, pamuk ipliğine bağlıyorlar, çok geçmez kopar... Uyandım fakat anne bilsen, o koca güneşi nasıl balonun içine sokmuşlardı... Hâlâ korkuyorum...
- Sobayı yakmayı ben de unutmuştum... Ferda'yı çektim gözlerinden öptüm,
- Hayırdır inşallah kızım... dedim.

[SERTEL], S[abiha] Z[ekeriya], 10. Sayı / Nr. 10, 5 Temmuz 1919, s. 148.

Gençlik Niçin Fedakâr Olamıyor?

Fertlerin hayatında olduğu gibi milletlerin hayatında da imtihan devreleri vardır. Umumi Harp Türk milleti için böyle bir imtihan devresi idi. Neticede mağlup olmakla beraber, Türk milleti bu imtihandan muvaffakiyetle çıktı. Çünkü yaşamaya olan hak ve kabiliyetini ispat etti. Son hadisat da Türk gençliği için bir imtihan devresiydi. Geçirdiğimiz acı ve kara günler, gençlikten fedakârlık bekliyordu. Millet parçalanırken gençlik son bir hamle yapacak ve esaret altına girmektense ölmeyi tercih ettiğini ispat edecekti. Herhalde, altı yüz senelik Türk saltanatının bu elim inkırazına, bu kadar lakayt bir temaşakâr olmayacaktı. Hâlbuki Türk gençliği son vekayi karşısında menfî bir iki nümayişten başka bir şey yapmadı. İlk günlerde herkes birbirine derdini anlatmakla iktifa etti. Fakat kendisini ölüme atan, ufak bir fedakârlığa muvafakat eden bir genç görülmedi. İşte son vekayinin bize ispat ettiği vakıa budur. Her memlekette en seciyeli ve ahlaklı, en fedakâr ve azimkâr zümre tahsilde en ziyade ileri gitmiş fertler arasından çıktığı halde, bizde aksi vaki oldu. Memleketin elemi herkesten çok duymak lazım gelen münevver zümre, son vekayiden hemen de en az müteessir olan kısım olmuştur.

Beni İzmir'in işgali derecesinde müteessir eden bu vakanın sebebi nedir? Niçin gençlik milletin elemine böyle yabancısıdır? Niçin devletin inkırazı karşısında ruhunda fedakârlık ihtiyacını duyamıyor? Bunu kendi kendime uzun uzun düşündükten sonra birçok sebepler buldum: 1- Mektep, 2- Edebiyatımız, 3- Millî terbiyenin fıkdanı...

Gençlik nasıl fedakâr olabilirdi ki onu yetiştiren mektep, aile, muhit ona hep aksi telakkileri aşılamış, fedakârlığı değil hodkâmlığı öğretmiştir.

Evvela mektebi alalım: Gençliği yetiştiren irfan müesseselerini üç kısma ayırmak mümkündür: Medrese, ecnebi mektepleri, Tanzimat mektepleri. Bu üç

müessese birbirinden o kadar büyük farklarla ayrılmıştır ki, muhatabınız olan gençle ufak bir temas onun hangi müesseseden yetiştiğini anlamaya kâfidir. Medrese: Asri ilimlerle, hayatın zaruretlerini nazar-ı dikkate almayan ananevi bir tahsil müessesesidir. Burada yalnız Arapça, dinî ve tasavvufî dersler okunur, son nazariyeler, son ilimler müessesenin kapısından içeri giremez. Binaenaleyh buradan asrın ihtiyaçlarını anlamayan, dimağını ve hislerini maziye bağlayan bir zümre yetişir. Bunlar yaşadıkları cemiyet içinde maziden kalmış birer antika gibidir.

Ecnebi mekteplerinde ise millî ve dinî tedrisat ihmal olunur, buradan genç doğrudan doğruya ve münhasıran asri ilimlerle temasta bulunur. Kendi ananesini, kendi millî müesseselerini, hatta kendi benliğini unuttur. Ve mektepten çıkınca daha çok bir “Levanten” olarak hayata atılır.

Bunların ortasında bir de maarif nezaretinin Tanzimatçı mektepleri vardır. Burada da asri ilimlerle, millî müesseseler tevhit edilememiş ve fennî tedrisatla millî ve dinî tedrisat arasında bir ahenk vücuda getirilememiştir. Binaenaleyh bu mekteplerden yetişen gençlerimiz de sağlam bir seciye ve millî bir terbiye almadan ve alamadan çıkarlar. Hatta bu mektepler ekseriya gençlerin ruhu muvazene ve ahengini bozarak, onları hayata seciyesiz olarak atar.

İstanbul’da bu üç müessesenin tamamen mukabili olarak üç sınıf kitapçı vardır: Birincisi sahaflar: Burada Arapça ve Acemce eserler satılır ve müşterileri medresecilerdir. İkincisi Beyoğlu kitapçıları, ecnebi mekteplerinden yetişenlerin müracaatgâhıdır. Tanzimat mekteplerinin kitapçıları da Bâbîâli’deki kitapçılarıdır. Burada Beyoğlu’nda ve sahaflarda satılan kitapların acemice tercüme ve ithalleri bulunur. İşte gençlik tahsilini bu üç membaıdan almıştır. Hâlbuki bu üç müessesede de okutulan kitaplar, kendi hayatımıza uygun değildir. Ruhların muvazeneti ise, hayat ile kitap arasındaki ahenkten husule gelir. Bize mektepte öğretilen şeyler ya başka milletlerin, ya başka zamanların harslarından ayrılmış kırıntılardan ibarettir. Ruhumuz bu kırıntılarla dolduğu için kendi harsımıza, kendi hayatımıza bir ecnebi gibi yabancı kalıyoruz. Hâlbuki her gün o hayatın, o harsın içinde yaşıyoruz. Bu tezat ruhlarımızda tereddüt, azimsizlik, seciyesizlik tevlit ediyor. İşte bunun içindir ki biz Türk gençliği fedakâr olamıyoruz. Düşüncemizle hissimiz arasındaki tezat bizi âtıl, amelmanda yapıyor. En isyan ettirici vakalar karşısında bile biz soğuk kanlılığımızı muhafaza edebiliyoruz.

Mektedir gençliğin ruhunu böyle mütereddit ve seciyesiz yaptığı gibi, edebiyatımıza da bunu ediyor. Edebiyatımız son istihaleye kadar Acem, Arap ve Avrupa malı olarak kalmış, Türk'ün samimi hislerini samimi bir dille ifade edememiş. Binaenaleyh edebiyatımız suni ve hayatımıza yabancı kalmış. Bu yabancı ve suni edebiyat tabi gençliğe samimi hisler telkin edemezdi. Binaenaleyh ona fedakârlığı, millî azmi öğretmezdi. İşte gençliğin fedakâr olamamasının ikinci sebebini burada görüyorum.

[SERTEL], S[abiha] [Zekeriya], 10. Sayı / Nr. 10, 5 Temmuz 1919, s. 146-147.

Kadın Sahifesi: Kadınlara Çalışma Hakkı

Harp, tahripkâr eliyle milletin iktisadi ve içtimai her müessesesini her unsurunu mahvetti. Makineler, fabrikalar durdu, istihsal vasıtaları tükendi, mevadd-ı ibtidaiyye bitti, çalışan kollar kırıldı, zaten zayıf olan bütçe iflas etti. Bu büyük sefalet ve mahrumiyetin arkasında, bir de hudut boylarında dağ başlarında unutulup bugün tarihe karışan zavallı şehitlerin aç, kimsesiz, sefil, terk ettikleri bir sürü himayesiz, bakımsız, kadın ve çocuk ordusu kaldı. Vatanın felaketi karşısında kalbi sızlayan her Türk bu meseleyi biraz daha şefik ve ulvi bir hisle düşünmeye mecburdur. Bugün artık kadın yalnız yuvada saadet ve şefkat kanadını açmış, ocağına ve memleketine sükun ve ulviyet dağıtacak vaziyetten çıkmış bulunuyor. Bugün kadın pamuk elleriyle toprağı sürecektir, makine işleyecek, hayatını tırnağıyla toprağı kazıyarak çıkaracaktır. Zaten kadının hayata girmesinin yegâne saiki harp ve sefalet değildir. Feminizm cereyanı da içtimai maiyetine tabi olarak yürüyor. Eskiden ipek şalvarı sırma kıladdanıyla şehnişinlerde saz çalan kadını, konaklarda bir erkeğin zevkine tabi raks eden yüzlerce cariye, hayat kapısından kovdu. Konaklar boşaldı, yaşamanın şekli değişti, bugün artık erkeğin say'ına dayanan tek kadın bile hayata çok görülüyor.

Ailede iktisadi bir tevazün husule getirmek, sonra kadını da bir fert, yani cemiyetin bir uzvu olarak tanımak için onu bu menfi vaziyetinden çıkarıp müspet bir hayata sokmak lazım. Felaketten felakete sürüklenen bu memleket, artık lüzumsuz milyonlarca müstehlike değil, müstahsil kuvvetlere muhtaçtır. Bu sebeple salonlarda yüksek tuvaletleriyle son gelen katalogların taklitten başka işi olmayan hayat mankenleri de bu memleket için lüzumsuz birtakım möbleden başka bir şey değildir.

Hayatın ve zamanın ihtiyaçları karşısında kadın yüksek ve hakiki bir varlık göstermek, maddi, dimağı, zihni, ne türlü olursa olsun bu memlekete mukayyet olmak mecburiyetindedir.

Fakat, kadının hayata girmesindeki bu kati mecburiyetleri, cemiyet henüz daha layıkı vecihle düşünmüyor. Bu vasıtasızlık kadının sükutunda feci bir amil oluyor. Harbin tevlit ettiği bu felaket daha muzır ve şümüllü bir şekilde devam edip gidiyor. Çünkü kadın, kocasını, oğlunu, kardeşini, babasını, harpte kaybetti. Cemiyet ona faaliyet hayatını açmadıkça, zihni faaliyetini, manevi terbiyesini yükseltecek âli mekteplerden onu uzak tuttukça bu çirkin neticeden içtinap müşküldür.

Bugün mahdud birkaç ticarethane ve hastanede çalışan kadınlar bugünkü sefalet ordusunun yüzde kaçını teşkil ediyor? Diğerleri için istihsal vasıtaları tamamen mefkut, daireler kapalı, âli mektepler kapalı, fabrikalar kapalı, hayatlarını kazanmak için mümkün olan her yol kapalıdır.

Harp esnasında lüzumunda, Harbiye’de, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti’nde, Müdafaa-i Milliyye’de, sair birçok müesseselerde çalışan kadınlar da harbin hitamıyla beraber sokaklara atıldı.

Bu “antifeministe” bir hareket olarak telakki edilemez. Bu, daha ziyade mevcut unsurdan istifade edip menabi-i istihsalıyyeyi çoğaltmayı bilmemekten ileri gelen bir harekettir. Tehlikeli olan muhalefet yalnız klerikal kuvvetin muhalefettir. Yoksa Türk cemiyeti, Müslüman dinî, kadınların hürriyet ve hakkını sair memleketlerden evvel ve ziyade kabul etmiş bir cemiyet ve dindir. Klerikallerin ilmî hiçbir mahiyeti haiz olmayan muhalefetleri, zamanın ve hayat icaplarının yanında kırılmaya mecburdur. Bugün kadını düştüğü sefalet ve mezelletten kurtarmak isteyenler varsa lütfen ona iktisadi ve içtimai hayatın kapılarını açsınlar, midelerini ve dimağlarını doyursunlar, işte o vakit Türk kadınının fazilet ve ulviyete prestiş eden o yüksek vakârını, hiçbir şeye değişmedikleri izzet-i nefislerini tanıyacaklardır.

Bir cemiyette kadının büyük haklara malik olması içtimai ve iktisadi faaliyetlere iştirak etmesiyle kabildir. Bu iştirakin tabii olan neticeleri kendi kendine hasıl olacaktır. Mesela kadın iktisadi hayata girince bu hayatın bir neticesi olan sosyalizm cereyanlarına uyacak her ameale gibi çalışma saatlerinin tahdidini, yevmiyesinin erkeklerle müsavi olmasını ve sair iktisadi haklarını tabiatıyla arayacaktır.

Demokrasi cereyanları ilerledikçe kadın yine fazla haklara malik olacak. Sınıf farkını kaldıran bu cereyandan kadınlar pek çok istifade edeceklerdir.

İçtimai faaliyetlere iştirakın neticesinde de nikah, talak, veraset, şahadet gibi aile ve cemiyetteki mevki ve haklarını da istemek salahiyetini elde edeceklerdir. Bunlar yeni hayatın icapları ve neticeleridir. Artık bu hayatı olduğu gibi kabul etmek mecburiyetindeyiz. Çünkü hayatı bize değil, kendimizi hayata uyduracağız.

Feminizm hareketleri cihanın her tarafında seri adımlarla yürürken ve bugün burada da bu ihtiyacı duyan büyük bir kadınlık ekseriyeti ve kuvveti varken mantıksız ve modası geçmiş nazariye ve faraziyelere dayanarak yapılacak muhalefet, şedit yağmurların sürükleyip getirdiği taşkın nehirlerle kargıdan yapılan setlerin muhalefeti kadar çürük ve kuvvetsizdir. Bugün artık bu memleketteki boşlukları doldurmak için doktor, avukat, çiftçi, sanatkâr, daktilograf, fotoğrafçı, tüccar, her sanat ve fen şubesinde ihtisas kesp etmiş kadınlara ihtiyaç var. Artık kuru muhalefet ve taassuplar geçirecek saniyelerimiz tükendi, müspet ve ciddi icraat karşısında daha çabuk düşünmek, daha seri iş görmek ve yarının ihtiyaçlarını keşfetmek mecburiyeti karşısındayız.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya*, 11. Sayı / Nr. 11, 18 Eylül 1919, s. 170.

Kadınlık Sahifesi: Kadınlar ve İntihabat

Bizde bu vatanın evladı, bu memleketin hayatı, istiklali için en ağır fedakârlıklara katlanan yavrularının canından koparıp hudutlara kurban veren analarız. Hiç olmaz ölen çocuklarımız namına bizim de söyleyecek sözümüz vardır. Evlatlarımızın kanını asırlardan beri emen bu toprağa biz herkesten ziyade merbutuz. Vatana karşı olan kayıtsızlıklarını ilan eden anasırı mussiren intihabata iştirake de avdet ederken bizleri ihmal etmek hem günah hem cinayettir.

Uzun dedikodulardan sonra nihayet intihabata başlanabildi. Bütün memleket intihabat gürültüleriyle dolu. Her taraf beş-on senelik siyasi tecrübenin, acı, elim bir felaketin verdiği heyecanla mebuslarını intihapla meşgul. Herkesin kalbinde memleketimize ait son kararı imzalayacak olan mümessillere karşı bir tecessüs, bir heyecan var. Fakat her erkek kadar, belki onlardan fazla bu vatana merbut ve aşık olan kadınlar bu heyecanı canlı şekilde yaşayamamak, memlekete ait düşünce ve

fikirlerini bu topraklara verdikleri milyonlarca kurbanlar namına olsun söyleyememek bedbahtlığında bulunuyorlar.

Düne kadar Türk feminizmi ne olabilir? diye düşündüğüm zaman kadının intihabata iştirakini tasavvur bile etmiyordum. Henüz erkeklerimizin bile rüştlarini ispat edemedikleri bir meseleye Türk kadınına da karıştırmayı muvafık görmüyordum. Türk feminizmi, Türk kadınına bütün haklarını istirdada layık bir mevkie çıkarmaktan ibaret olmalıdır diyordum.

Fakat bugün memleketin mukadderatı mevzu olduğu şu sırada kadının niçin bu haktan mahrum edildiğini düşündüğüm zaman, mantıki bir mazeret bulamıyorum. Türk kadını, bu vatana erkekleri kadar, bilhassa bazı anasırı kadar merbut değil midir? Erkeğe bu hakkı veren sebepleri araştırırken onları kadının fevkine çıkaran bir sebep bulamıyorum. Bu sebepleri birer birer tahlil edelim:

1- Kadınlar hayat dahil değillerdi. Binnetice memleketin mukadderat ve hayatıyla alakadar meselelere karışmak hakkını haiz olamazlardı. Avrupa'da olduğu gibi bizde de kadınların önüne atılan ilk itiraz budur. Hâlbuki bugün bu davayı gütmek mümkün müdür? Avrupa kadınları harp esnasında hayatta gösterdikleri muvaffakiyetle bu davanın butlanını ispat ettiler ve intihap hakkını kazanmaya muvaffak oldular. Bizde de aynı hal vaki olmadı mı? Bizde de harbe giden erkeğin yerini kadın doldurmadı mı?

Dört harp senesinde erkeksiz kalan Anadolu'da tarlaları kim sürdü, bize ve orduya erzakını kim hazırladı? Ticarethanelerde ve fabrikalarda ve dairelerde boş kalan yerleri kadınlar doldurmadı mı? Ve bu vazifelerini muvaffakiyetle ifa etmediler mi?

Şu halde Avrupa'da kadın ne yaptıysa Türkiye'de de Türk kadını harbin omuzlarına yüklediği vazifeyi ifadan çekinmedi. O halde birisine verilen haktan diğerini mahrum etmek doğru olur mu?

2- Kadınlar liyakatsizdir. Siyasi meselelere karışacak derecede rüştlarini ispat etmemişlerdir diyorlar. Bunu söyleyenlerin bir defa da erkekleri göz önüne getirmelerini rica ederim. Türkiye'de intihap hakkı ve siyasi hukuk, istimal ile öğrenilen bir şey gibidir. Meşrutiyet ilan edildiği günden beri on sene geçtiği halde erkeklerimiz bu rüşd-i siyasiye sahip olduklarını ispat edebilmişler midir? Şu halde böyle erkekler için de varit bir sebeple kadınları intihap hakkından mahrum etmek

hodkamlıktan başka bir şeyle tefsir edilemez. Erkeklerle şunu da ihtar etmek isterim ki memlekette siyasi hakkını idrak ve istihsal için mücadele eden münevver bir kadınlık sınıfı vardır ve onlar da erkek arkadaşları da bu siyasi mücadelede muvaffak olmak için kâfi derecede mücehhezdirler.

3- Fakat bunların fevkinde efendiler, bizim intihap hakkından istifademiz için öne süreğimiz kuvvetli sebepler var. Kadınları memleketin mukadderatına ait bir meselede lakayt bırakmak, onları vatandaş hukukundan mahrum etmek demektir. Hâlbuki biz de bu vatanın evladı, bu memleketin hayatı için en ağır fedakârlıklara katlanan, yavrularını canından koparıp hudutlardan kurban veren analarız. Hiç olmazsa şehit olan çocuklarımız namına bizim de söyleyecek sözümüz vardır. Evlatlarımızın kanını asırlardan beri emen bu toprağa biz herkesten ziyade merbutuz. Vatana karşı olan kayıtsızlıkları alenen ilan eden unsurları intihap haklarını istimalle musirren davet ederken bizleri ihmal etmek hem günah, hem bir cinayettir. Bu sevgili memleket için bizim de tasavvur ettiğimiz reha yolları, bu bedbaht ülkenin mukadderatı mevzuubahis olacak mecliste bizim de düşündüğümüz halas çareleri vardır. Hülâsa bizim de söyleyecek sözümüz, müdafaa edecek davamız vardır. Bu mahrumiyetin ne kadar elim ve acı olduğunu bizim kadar hissedemezsiniz.

4- Memleketin nüfusunun nısfından fazlasını kadınlar teşkil ediyor. Hakkını ve vazifesini bilen bir memleketin hayat ve mukadderatında erkekler kadar hak ve mevki sahibi olan bu kadınlık ekseriyetinin hayatta kendisini müdafaa eden vekillere ihtiyacı vardır. Erkekler daima kanunları yapıcı vaziyette bulundukça, kadınlara karşı kuvvet ve tagallübe müstenit kanunlar yapıyorlar. Hâlbuki Türk kadını, artık erkeklerin bu müstebidâne kanunlarına esir olmak mecburiyetinden kurtulacak kadar yükselmiştir. Binaenaleyh mecliste söz söyleyen erkeğin yanında kendi hukukunu müdafaa eden bir de kadın görmek istiyor. Geçen senelerde mecliste kadın mebuslar olsa idi, Hukuk-u Aile Kararnamesi kadınların seyahati meselesi mevzuubahis olduğu zaman bizi müdafaa edecek vekiller bulunabilecekti.

Bugün hayat yeni bir şekil alıyor. Bu yeni hayatta kadınların hakları, vazifeleri, mevkileri yeni bir şekilde tecelli edecek. Yeni toplanacak meclis, içtimai, iktisadi, ilmî, siyasi birçok yeni ihtiyaçlara devalar bulmak mecburiyetinde kalacak. Bu devalar aranırken kadınlığın ihtiyaçlarını kim müdafaa edecek?

Memleket medeni kemalinde, harsî ve hatta siyasi tekâmülünde yine kadınları bir tarafa bırakarak mı yürüyecek? Memleketin ekseriyetini teşkil eden nüfusu, daima vazifesiz, haksız, mevkisiz bir kitle gibi vatana ait işlerde lakayt mı göreceğiz?

Artık hürriyet mahdut bir zümreye tahsis edilemez ve erkeklerin mümessillerinden mürekkep bir meclis artık memleketi temsil edemez. Kanun-u Esasi'nin bütün Osmanlılara verdiği hakkı bizlerden kimse esirgeyemez. Ümit ederim ki yeni meclisin yeni mebusları bu noktayı yakından görür ve bu sesi yakından işitirler.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 14. Sayı / Nr. 14, 30 Teşrin-i Evvel 1919, s. 218-219.

Kadınlık Şuûnu: Pamuk Ayşe Hanım'la Mülakat

Kadınların hayata girmesi, hakk-ı reaya malik olması gerek muhalif gerek taraftar mahafilde birçok münakaşalara, dedikodulara sebep oluyor. Her iki taraf da kendi mantık ve zihniyetine göre kendince doğru hükümler veriyor. Biz davamızın kadınla hususiyle eski kadınlar arasında ne suretle telakki edildiği tecessüsüne mukavemet edemeyerek seksen yaşında görmüş geçirmiş bir hanımın hissiyatına müracaat etmeyi münasip gördük. Bize sinnine göre pek hürriyet-perverane muhakemeler yürüten Pamuk Ayşe Hanım seksen yaşında oldukça zayıf fakat zinde, kendi tabirince feleğin çarkından bin türlü imtihanlarla geçmiş bir hanımdır. Romatizmadan mustarip olduğu için dizlerini kanepeden sarkıtmış, gözlüklerinin arkasından küçük fakat yorgun gözleriyle adeta güçlkle görüyor gibiydi. Beyaz üzerine lacivert pullu entarisi, beyaz hırkası, beyaz ipek saçlarını saran sarı yemenisiyle samimi ve mülayim bir kadın gibi görünüyordu. Fakat suallerimiz en derin noktalarına dokunmuş olacak ki o yumuşak ve munis gözlerin altında asabi ve heyecanlı ruhunu göstermekten kendini men edemedi. Kendisine ilk sual olarak:

- Kadınların hayata girmesini, yeni ticarethanelere, dairelere girmesini doğru buluyor musunuz? dedim.

Gözlüklerini kulaklarının arkasına iyice yerleştirdi, beni mudakkık bir nazarla süzdükten sonra:

- Girdikleri zaman kimseye sormadılar, şimdi bu sormadan ne çıkar? Hem şimdi hanımların girmesi farz oldu... Onların girmedeği yerde çember dönmüyor.

- Tıbbiye girmelerini, erkeklerle beraber okumalarını muvafık buluyor musunuz?
- Nereye girmediler ki oraya girmesinler. Hastanelere gittiler. Yüzlerce erkeğin arasında fırladık gibi döndüler. Hastaları ellediler, güldüler. Olacak olanların hepsi oldu. Artık doktor niye olmasınlar.
- Bu işi becerebildiklerini zannediyor musunuz?
- Erkeklerden iyi becerirler. Kadınların elleri çeviktir. Kadınların eli her işe yatar. Zaten doktorluk göz boyamaktan başka bir şey değil. Ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet.
- Siz olsanız, kızınızı aynı sınıfta erkeklerle okumak üzere gönderir misiniz?
- Hay, hay erkek yalnız orada mı var... Çayırılarda, mesirelerde, kol kola geziyorlar da, bir sınıfta yan yana oturmuşlar ne çıkar?
- Ya avukat olmalarını nasıl buluyorsunuz?
- Avukat mı? Onlar ezelden avukat... Alaydan yetişme... Yalancılık değil mi işi zaten?
- Bu sözünüzü hiç kabul edemem efendim. Hanımlar yalan söyler mi?
- Kırkta bir defa söylemezler... Ama gücenme kızım, erkekler alıştırdı. Hanım bu sevkle alıştı. Sen de bu yolda alış dediler.
- Ya kadınların mebus olması için ne düşünüyorsunuz?
- Canları isterse mebus da olurlar. Kadınlar ne ister de olmaz.
- (SANSÜR)
- Kadınların çalışması çocukların bakılabilmesine mâni olmayacak mı?
- Bunu düşünmeye ne hacet... Hanginiz çocuğunuza bakıyorsunuz... Bugün sinema, yarın tiyatro, öbür gün futbol... Kalfa çocuğuma iyi bak. Bunu güzel bilirsiniz... Maraskiler daha iyi bakar, hiç sıkılma kızım.
- Sizce hangi kadınlar mebus olmalı?
- Harpte en çok şehit veren analar.
Sonra suale meydan vermedi,
- Doktor, mebus, avukat... Daha bilmem ne? Daha kadın olmayı öğrenemediniz, mebus olacağınız da ne olacak... Fakat kabahat sizde değil. Erkeklerin... Bizimkiler olmalıydı da siz erkek ne demek o zaman

anlardınız. Aman kızım sözlerime gücenme, aklıma gençliğim geldi de sinirlendim... Olunuz yavrum, doktor da, avukat da, ne isterseniz olun, yalnız ihtiyar olmayınız.

[SERTEL], S[abiha] Z[ekeriya], 15. Sayı / Nr. 15, 13 Teşrin-i Sâni 1919, s. 236-237.

1.2. RESİMLİ AY

Nereye Gidiyoruz? Sıhhatimizi Tehdit Eden Müthiş Tehlikeden Haberdar Mıyız?: İçin İçin Ölen Bir Millet

Geçen de meclis-i vilayetin bir içtimasında, Kadıköy mekteplerini dolaşan Doktor Hakkı Şinasi Paşa çocukların mekteplerde ne kadar fena şerait altında terbiye edildiğini izah ettiği zaman demişti ki:

“Her memleketin en büyük endişesi nüfus sayısidir. Memleketimizde yüzde seksen derecesinde çocuk vefatı vardır. Geri kalan yüzde yirmiye böyle muzırr-ı sıhha yerlerde öldürüyoruz. Böyle tahsile mektepsizlik tercih olunur.”

Memalik-i Garbiyye’de neşr olunan ihsâiyata ibtinaen ilk çağda çocuklardan dörtte birinin vefat ettiğini nazar-ı dikkate alan müelliflerin ibraz ettikleri teessür-ü telehhüf, memleketimizde çocuk vefatımızın yüzde seksen tespiti öğrenince acaba ne dereceye varır? Doktorların çocuk vefatının dörtte bir tespiti karşısında çıkardıkları “Ne müthiş zayıat!” feryadı bu tespitin nıfıstan çok fazla olduğu zamanlarda acaba neye varır?

Harb-i Umumiye’nin sebeplerini içtimaiyatçılar başka türlü, iktisatçılar başka türlü, siyasiyun başka türlü anlattılar. Fakat hepsinin birleştikleri bir nokta vardı ki hudutlarla ayrılan dar toprak mıntıkları üzerindeki tezayüt nüfusun bunda en büyük amillerden biri olduğudur. Emperyalizmin yıkılmasını tecil eden Harb-i Umumi, tezayüt nüfusun husule getirdiği tehlikelere karşı siperler ittihazı lüzumunu da tevlit etti. Sosyalist memleketlerde “Tevellüdat-ı Kontrol” müesseseleri teşkil ettiler. İtalyanlar, Almanlar, Japonlar muntazam muhacirat teşkilatı yaptılar, daha vasi topraklı ülkelere, mesela Amerika’ya yayılmak siyasetini takip ettiler. Hülâsa Harb-i Umumi bu memleketlerde bir “tezayüd-ü nüfus” meselesi doğurdu, ve halli için içtimaiyatçılar, siyasetçiler, iktisatçılar yazdılar, söylediler; ve icraata giriştiler.

Bize gelince Harb-i Umumi ve bundan evvelki harpler ortada hep bir “tenakus-u nüfus” meselesi bıraktı, fakat ortada sayılabilecek birkaç makale ve birkaç risaleden başka bir şey çıkmadı. Nüfus meselesinde ne içtimaiyatçılar, ne iktisatçılar, ne siyasiyun ortada canlı başlı bir siyaset, ne de bir icraat koydular. Ben makalemde bu siyasetin ne olabileceğini tahlil edecek değilim. Yalnız bu meselede en büyük rolü oynayan çocuk meselesi üzerinde duracak, memlekette bir şimendiferler meselesi, kuponlar meselesi etrafında heyecan duyanlara bunlardan

daha müheyyeç bir çocuk meselesi olduğunu anlatmaya çalışacağım. Çocuk meselesi, iktisadi, içtimai, dinî, hukuki, sıhhi diye birçok kısımlara ayrılabilir, fakat bugün en büyük ve en korkunç bir rakamla gözleri kamaştıran, ve şuurlu düşünenlere dehşet veren hadise, çocuk vefatı meselesidir. Muntazam istatistiklerin veremediği hakiki adedi, doktorlar, ve çocuk hastaneleri bize yüzde seksen olarak verdiler. Çocuklarını, ve fertlerini içtimai bir sigortaya tabi tutmayan cemiyetlerde tenakus-u nüfus meselesi çocuk vefatı meselesi ile yan yana yürür. Biz de her hükümet ve her fert bunu münakaşa eder, bazen içlerinde mecburi izdivaç, ve taaddüt-ü zevcatı tavsiye edenler de olur, fakat meseleyi ilmî bir şekilde kavrayıp, ortaya müspet bir siyaset ve icraat koyan hükümete henüz mazhar olmadık. Cumhuriyet hükümetinin nüfus siyaseti, programı ne olacağı henüz takarrür etmedi. Zaten meseleyi layık olduğu ehemmiyetle kavramış, ve müspet bir icraat programı çizebilecek adamların adedi memlekette mahduttur. Hatta memlekette çocuk meselesi yoktur.

Elimizde itimat ve istinada şayan istatistikler olmamakla beraber bu işle daha yakından temasta bulunan doktorlar çocuk vefatının İstanbul'da yüzde seksen Anadolu'da yüzde doksan olduğunu söylerler. Bu hususta en ziyade salahiyet sahibi olduğu iddia edilebilecek olan Doktor Ömer Besim Paşa bu nispeti teyit ettiği gibi, Himaye-i Etfâl cemiyetleri, çocuk doktorları da bu rakamda ittifak ediyorlar.

Hâlbuki bizde çocuk faciası bununla tamam olmaz. Geri kalan yüzde onun mühim bir kısmı da cemiyete nef' olamayacak derecede alildirler, hastadır, zayıftır. Bunu tahminen şu suretle tasnif edebiliriz:

Türkiye'de çocukların yüzde doksanı ölüyor. Kalan yüzde on da şu suretle taksim edilebilir:

1- Yetimlerdir ki, 300,000 mevcuda karşı beş bini hükümet tarafından himaye edilmiş "195,000"i sokaklarda kalmıştır.

2- Beslenmemiş çocuklar; "Tenemmüv ve inkişaf için asgari gıdadan mahrum olanlardır ki mevcut çocukların hemen de onda dokuzu bu sınıfa dahildir".

3- Gayr-i meşru çocuklar; "İstanbul'dakiler üstü kapalı bir yerde öldürülmek için Darülaceze tarafından himaye edilmiştir. Taşradakiler sokakta ölüyorlar."

4- Dilenciler; "Ticaret kumpanyaları tarafından sokaklarda dilendiriliyorlar."

5- Serseriler; "Evsiz, vatansız, cami avlularında, köprü altında, çeşme yalaklarında yatıp gündüzü serserilikle geçiriyorlar."

6- Cismen sakat ve maluller; “Körler, topallar, dilsizler ve sağırılar. Hiçbir tedavi ve himaye görececek müesseseye malik değiller.”

7- İrsi ve kesbi frengili çocuklar; “Talihe havale edilmişlerdir.”

8- Veremli çocuklar; “Ailelerinin fakrı ve zaruriyetine ve cemiyetin lakaydisine kurban olarak ölüme mahkumdurlar.”

9- Alkolik ana ve babalardan doğan dimağen malul çocuklar.

10- Mecnunlar.

11- Ahlaksız çocuklar: “Hırsızlar, caniler vesaire.”

Yüzde doksanını Azrail’e hediye ettiğimiz bu azametli yekûnun bize terk ettiği yüzde ondan yukarıda tadat ettiğimiz hastalar, dimağen ve cismen maluller, hırsızlar, caniler, serseriler, dilenciler, cemiyet için zararlı bir unsur olmaya mahkum olan bu çocuklar da tarh edildikten sonra elimizde kalacak olan sağlam unsur belki de yüzde beşi bulmaz. Sağlam olan yüzde beşten de:

1- Tahsil-i iptidaiyeden mahrum cahil çocuklar.

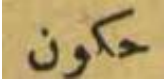
2- Ağır işlerde istihdam edilerek tenemmüvüne mâni olduğumuz çocuklar.

3- Tembel, budala, miskin çocuklar,

Tarh edilirse cemiyete müfit ve sağlam olarak kalan yüzde iki mevcut ile nasıl asri bir millet yapabiliriz, nasıl bir demokrasi tesis edebiliriz, düşünmeye mecburuz.

Bu adetler tarihin dönüm yerinde olan ve yeni bir milletin esasını kuran cumhuriyet hükümeti için nazar-ı lakaydiyle değil, en büyük bir ehemmiyetle telakkiye sezadır. Tenemmüv, menfi bir iştir. Müspet iş görmek isteyenler ihtiyaçlara temenni ile değil, hareketle cevap verirler. Çocuk meselesinde ıslahını arzu edip yapmakla, arzu etmemek arasında hiçbir fark yoktur. Avrupa’da Amerika’da çocuk meselesi elli sene evvel meydana çıkmış, bu son on sene zarfında yapılan muazzam teşkilatlar, vâfi ve şâfi tedbirler ile her gün daha fazla salâh göstermiştir. Amerika’da on sene evvel yüzde elli olan çocuk vefatı bugün yüzde on altıya indirilmiştir. Bu sene son yapılan yeni teşkilat-ı tedabir sayesinde bu vefatın yüzde ikiye düşeceğini iddia ediyorlar.

Dünyanın her tarafında çocuk meselesi memleketin en mühim meselesi olarak kabul edilmiş, çocukları himaye ve ölümden kurtarmak için birçok teşkilatlar yapılmış tedbirler ittihaz edilmiştir. Bilhassa Amerika, İngiltere, İskandinavya hükümetleri bütün milletlere rehber olacak bir tekâmül göstermiştir. Bu hususta

Almanya, Fransa merkezi Avrupa hükümetleri, ve Şark hükümetleri çok geri kalmışlardır. Biz bugün bir Amerikan veya İskandinav teşkilatı yapamazsak bile hiç olmazsa küçükten başlayıp zamanın ve iktisadi tekâmülün yardımıyla yarın için pek ümit-bahş ve faydalı adımlar atabiliriz. Memlekette çocuk teşkilatı yapmak için parasızlığı mâni addedenler bir noktada yanılıyorlar: Çocuklara karşı ittihaz edilecek tedabir şâfi ve vâfi kısımlara ayrılır. Şâfi kısım paraya ihtiyaç gösterir, vâfi kısmı gönle ihtiyaç gösterir. Parasız yalnız gönülle yapılacak çok işler vardır. Fakat gönlümüzü verebilmek için çocuk faciasını duyabilmeli ve tehlikesini takdir edebilmeliyiz. Hükümet bu muazzam işte yalnız başına kalırsa elde edeceği semere mahdud olur, fakat bütün millet çocuklarını kurtarmak için mukaddes bir ittihat ile bir “çocuk cihadı” açarsa o zaman hükümetin kuvveti ve milletin kuvveti ortaya hiç ümit etmediğimiz pek parlak neticeler çıkarır. Bu cihadın en büyük bayraktarları olmak icap eder. Filvaki senelerden beri çocuklarını topraklara veren, memleketteki vesaitsizliğin ve cehalet yüzünden en acı göz yaşlarını döken kadınlar kendilerini mesul etmek isteyenlere karşı onların da mesul edeceği bir kuvvet vardır ki o da hükümettir. Hükümet şimdiye kadar kadınları bu cehaletten kurtarıp kendilerini çocuklarına ve vatanlarına faydalı olabilecek bir terbiye sistemi ve cihazı kurdu mu? Bir kasırğa gibi memleketi baştan başa saran hastalıklara karşı, çocuklarını sigorta edecek tedabiri ittihaz etti mi? Memlekette çocukların büyümesini temin edecek vesaiti küçük miktarda olsun hazırladı mı?.. Vazife ve mesuliyetini tanımayan bu hükümet zümreleri şüphesiz ikinci derecedeki mesulleri hesaba katmazdan evvel kendi hesabını temizlemeli ve bu davanın en büyük davacısı olacak annelere hükmedebilecek bir mevkiye olmalıdır. Bugün bu mesuliyet ve vazife her iki tarafın birleşmesi, birinin parasını diğerinin gönlünü vermesi ile meydana çıkaracağı bir cihattır. Bugün çocuk teşkilatı yapmalı ve anneler birer gönüllü olarak bu cihat ordusunda çalışmakla iftihar etmelidir.

Amerika’da 1913’te içtimaiyat mütehassısları içtimai bir tetkik yapmışlar. Memlekette çocukların yüzde yirmi iki olduğunu, ve çocuklara ait teşkilatın medeni bir memlekete yakışmayacak bir şekilde olduğunu ispat etmişler. Tetkikten elde ettikleri neticeyi millete tebliğ maksadıyla bütün Amerikalıların iştirakiyle bir kongre akdetmişler, ve riyasete reis-i cumhur Rozvelet’i (Roosevelt) intihap etmişler.

Rozvelet (Roosevelt) bütün adetleri istinat eden çocuk faciasını dinledikten sonra kalkmış, “Üç senelik reis-i cumhurluk hayatımda memleketin en mühim işini ihmal ettiğimden dolayı ben mesulüm” demiş, “Bu günahımı tamir için riyasetimin son senesini Amerika’da çocuklar senesi olarak ilan ediyorum. Bu sene zarfında hükümet milletle el ele verecek, çocukların sıhhi, içtimai, iktisadi, terbiyevi vaziyetlerini ıslah için icap eden bütün tedabiri ittihaz edecek, meclis çocukların medeni bir cemiyette sahip olmaları şart olan haklarını müdafaa edecek kanunları yapacak, millet ve hükümet icra edecek. Amerika’nın hayat damarına şırınga edeceğimiz bu kuvvetle yarınki Amerika’yı yapacağız efendiler.” 1914 senesi Amerika’nın çocuklar senesi olmuştur. Bu cihada Amerika’da yedi milyon kadın iştirak etmiş ve çocukları üzerine kalpleri titreyen annelere has olan bir şefkatle gecelerini gündüzlerini bu hayırlı işe hasretmişler, fakir aileler arasına girip çocuklarını nasıl büyüteceklerini öğretmişler, eksikliklerini tamamlamak için şefkat müesseseleri açmışlar, mektepler, hastaneler, çocuk büyütme mürebbiyelerini yetiştirecek mektepler, şefkat yuvaları, hülasa çocukların selameti için icap eden bütün teşkilatı yapmışlar, yapmak için çalışanlara can başla yardım etmişler, sokak sokak kürsü kurup bütün anneler bir ağızdan “çocuklarımızın kurtulması için Amerikalılar imdadımıza geliniz” diye bağırıyorlardı.

Amerikalıların bütün Amerika’yı telaşa verdikleri çocuk faciasının rakamlarıyla bizimkileri yan yana koyduğumuz zaman hicabımızdan yerlere geçmek icap eder. Bu azametli yekûnun karşısında bizde ne telaş ne de heyecan var. Hükümet pek mühim olan işleri hallederken, memlekette bir çocuk faciasının vücudundan bihaberdir. Memleketin her ihtiyacı için bütçesinde bir hane varken, çocuk hanesi yoktur. Kadınlar, her gün mezara verdikleri çocukların mesuliyetini kader ve talihe havale ederler. Gönül eğlendirmek için tiyatrodan tiyatroya, sinemadan sinemaya koşarlar, elbiseleri ve tuvaletleri için bütçelerinde bir hane vardır, fakat çocuklara yardım için bütçelerinde hiçbir hane yoktur.

Türkiye zaferini kazanmak için toprağa yüz binlerce çocuğunu verdi. Düşmanın geçtiği yerlerde terk ettiği harabelerin üstünde analar ölen çocuklarının matemini unuttu, elinde açlıktan ölenlere cemiyetten yardım istiyor. Topraklar altında daha kanları kurumayan mezarlardan şehit babaları, mezarları üstünde uyuyan yersiz yurtsuz çocuklarını seyreliyorlar. Dün başlayan facia bitmedi, bugün daha kanlı ve acı bir şekilde devam ediyor. Dün kurban ettiğimiz zafer ordusunda Mehmetçikler

göğüslerini açtı, bugünkü sulh ordusunda ölümün hedefi çocuklarımızın göğsüdür. Biz senelerin getirdiği felaketler, acılar, matemler arasında beli eğrilmiş bir milletiz. Senelerden beri malımızı, canımızı, şereften başka her şeyimizi verdik. Aynı asırda başka milletlerin refah ve huzur için hayat avladıkları dakikalarda biz hep ağladık. Biz yirminci asrın feda ettiği bir nesiliz. Yapacağımız fedakârlıklar daha bitmedi, başladığımız işi sonuna getirmekle, kendimizi biraz daha feda etmekle bitireceğiz. Şehrin bir tarafında sıcak odaları, renkli ve süslü koltukları içinde yaşayan anneler biliyor musunuz, şehrin öte tarafında sıvaları düşmüş, tavanları çökmüş harap bir kulübenin içinde bir kadın günlerden beri hasta olan çocuğuna doktor getiremiyor, bir sıcak çorba içiremiyor. Bu kadın ve çocuk sizdendir. Aynı dünyadan, aynı milletten, aynı cinstensiniz. Ona ölümü ve size refahı bahşeden cemiyet nankördür. Bir vatandaş sıfatıyla sizin memlekete verdiğiniz ile onun verdiği arasındaki fark nedir?.. Size bu hakkı, refah hakkını güzelliğiniz veya paranız mı veriyor? Fakat o çocuğa ölümü vermek hangi cemiyetin hakkıdır?.. Refah ve huzur ile göğsünü şişiren anneler, biraz gurur ve azametini erıştirdiği yüksek semalardan başınızı aşağı indiren, o kadın ve siz aynı şeysiniz. O çocuğun sizden de bir anne şefkati alacağı var. Analık, yalnız kendi çocuğu için ağlamaz, ve isyan etmez. Memlekette her eza gören, her ağlayan çocuğun göz yaşı her annenin kalbinde bir iz yapar. Yumuşak koltuklar içinde tüttürdüğünüz sigaranın dumanları içinde bu çocukları hiç görmüyor musunuz?

Harbin döküntüsü olan ölüm, felaket, açlık, çocuk şeklinde tecessüm etmiş, aramızda geziyor. Tiyatroya, sinemaya muhteşem tuvaletlerine koşan anneler, yanınızdan geçen çocukları gözünüze hakir gösteren hangi kuvvettir?.. Sizin çocuğunuzu bunlardan ayıran alamet size ait olmaları değil midir? Biraz da bunları benimseseniz, onlar da biraz sizin olsa o vakit bu mezbeleden çıkmazlar mı? Onların da başları yukarı kalkmaz mı?..

Tuvaletleri için Beyoğlu'nda, İstanbul çarşısında paralarını döken anneler, sizin cinsinizden birçok kadınların çocuklarını sefaletle mahkum eden, ve benimsemeyen bir cemiyette bu çocuklar için kalbiniz hiçbir isyan taşıyor mu? Karlar içinde çıplak göğüs, çıplak ayaklarıyla koşan çocuk gözünüzün önünden geçerken tuvaletiniz için döktüğünüz paraların birazıyla bu çocuğa başını sokacak bir

yuva hazırlamayı düşünmezseniz, sizin annelik şefkatinizden şüphe ettiğim için beni mazur görmez misiniz?

Vakitlerini eğlencelerde, tuvalet mağazalarında, ve ziyaretlerinde geçiren anneler, harpten sonra memlekette kalan çocuk faciasını hiç arayıp sordunuz mu?.. Biliyor musunuz, bin müşkülât ile büyüttüğünüz çocukların yüzde doksanı ölüyor, kalan yüzde onu da, hastadır, açtır, beslenmemiştir, dimağın maluldür, ahlaken geri kalmıştır. Bunlar cemiyete muzır unsurlardır. Bunları kurtarmak kimin işidir? Bunu da erkeklerden mi bekleyelim? Kadınları vatandaş addetmeyen bir cemiyete bu lakaydı hakkı kazandırmaz mı?.. Bu muzır olan ve kayıp olan yüzde doksan beşinin yüzde ellisini kazandırmak sizin elinizdedir. Bu hem para da istemez, yalnız sizin gönlünüzü ve vaktinizi ister, sokaklarda “bizim çocuklarımızı kurtarmak için Amerikalılar imdadımıza geldi” diye bağırarak kadınlar da sizin cinsinizdendir. Bakınız bizim felaketimiz onları coşturan felaketten yüz misli büyüktür. Felaketi görmeyen hükümetlerine onlar göstermek için de amel oldular, tedavisi için de cihat açtılar, yavrusunu koruyan bir arslan gibi cemiyete hükmettiler. Siz, ilim ve irfan noktasında onlardan geri olabilirsiniz, fakat şefkat bahsinde sizi onlardan ayıran noktaları ben bulamıyorum.

Bugün memlekette düello meselesinden, şimendiferler meselesinden daha mühim bir çocuklar meselesi vardır. Şimendiferler meselesi bir imar meselesidir, münakale ve temeddün meselesidir, serveti tezyit meselesidir. Fakat bütün bunlar vasıta, gayesi millettir. Şimendiferleri, ümrani kimin için yapıyorsunuz!.. Çocuklarının yüzde doksan beşini toprağa veren millet için mi? Toprak altına giren yarınki Türkiye için mi? Yoksa toprak üstünde yaşayacak Türkiye için mi? Fakat toprağın üstüne bir şey kalmıyor ki!.. Bu çocukları kurtarmak memlekette yapılacak en büyük ümran, en büyük servet değil midir?..

Hükümet, millet, bilhassa kadınların bu meseleyi şuurlu bir şekilde kavrayıp müspet bir programla işe başlamaları zamanı çoktan geçti. Çocuklara ve çocuk meselesine küçük iş nazarıyla bakanlara Amerika ve Rozvelet (Roosevelt) güzel bir misal olabilir. Biz hiç misal almaya da muhtaç değiliz. Hükümetin ilan ettiği üzere iki yüz bin kişilik bir yetim kafilesini yüz binlere vardiyan veren ölen çocuklar ordusunu, adedi gayr-i malum, hasta ve sokaklarda sürünen çocuklar ordusunu, tahsilsiz kalan

muazzam kafiyeyle böyle bir ordu halinde gözümüzden ve hayalimizden geçirelim, o zaman bu muazzam ordumuza en güzel misal olur.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 1, Şubat 1340, s. 5-9.*

Bu Çocuktan Kim Mesul?²

Ailenin, mektebin, Darülacezenin, hülasa adaletin şefkatin ve muhabbetin kendi sinesinde yer vermeye mecburiyet hissetmediği bu çocuktan kim mesul?

Muazzez'i Etfal Hastanesi'nde cildiye koğuşunda tanıdım. Uzun hastane gömleği üzerine attığı büyük paltosu kemikleri fırlamış göğsünü meydanda bırakıyor, çıplak ayakları, tıraş edilmiş başı insana erkek hissi veriyordu. Muazzez'i tanıımıyordum. Fakat herkes günün dedikodularından kendini kurtarıp sıcak odasına sığındığı karanlık gecelerde, köprü altında, çeşmeler içinde, yangın harabeleri arasında yatan bir çocuklar kafilesi, bize meçhul bir âlem vardı; ben o âlemin içine girmek, oradaki facialarla evvela kendimi, sonra da cemiyeti karşı karşıya getirmek istedim. İşte ilk kaldırdığım perdenin altından Muazzez çıktı, ve ben de onu bütün facialarıyla, bütün açıklarıyla gördüm. Muazzez bu meçhul âlemde benim ilk tanıdığım çocuktur. Doktor bana kendisini tanıtırken: "Hanımefendiyi tanıyor musun? dedi, o seni tanıyor."

Zavallı çocuk, hayatta hiç tanıdığı ve seveni olmayan çocuk, yorgun bir nazarla gözüme baktı,

-Hayır!, dedi. Tanımıyorum.

-Ben seni tanıyorum Muazzez, dedim, sen beni tanımadın mı? Seni ailene götürmeye geldim.

Çocuk rüya görür gibi gözlerini ovuşturdu, inanmayan bir nazarla baktı,

-Siz bilirsiniz, dedi.

Demek Muazzez'in, o sokaklarda yatan çocuğun, bir de ailesi vardı. Benim için perde perde açılacak bir esrar âlemi belirdi. Bunları kaldırdıkça hep yeni bir şey çıktı, ve kim bilir açamadığım ne kadar da gizli perdeler kaldı. Muazzez Etfal Hastanesi'ne Himaye-i Etfal'den gönderilmiş, üçüncü dereceye giren bir frengi onu cildiye koğuşunda kalmaya mahkum etmişti. 2 kanunuevvel 923'e tesadüf eden

² Nr. 1'de imzasız olarak yayımlanan "Bu Çocuktan Kim Mesul?" yazısı Nr.2'de Sabiha Sertel imzasıyla devamı yazılmıştır.)

soğuk bir kış akşamı şiddetli yağan bir kar fırtınası içinde gideceği ve sığınacağı yeri olmayan bu çocuk, zengin bir hanımın kucak kucak paketlerini küfesiyle Sirkeci'ye kadar götürdükten sonra dönerken bayılmış, ve sabaha kadar karlar içinde donmuştu. Polis onu üzerinde erkek elbiseleri, yanında küfesi, karlar içinde donmuş bir hâlde çıkarmış, ve Himaye-i Etfal'e getirmişti. Çocuk, insan yavrusunun görmeye muhtaç olduğu şefkat ve ihtimam ile biraz kendine geldikten, başından saçları, üzerinden dökülmüş elbiseleri, elinden küfesi alındıktan sonra, hastaneye getirilmişti. Fakat Muazzez'in buralara gelmezden evvel, onu çamurlar içine götüren bir sergüzeşti vardı ki onu dinledikten sonra duyduğum hicap, dinlemeden evvel duyduğum meraktan çok daha kuvvetli idi. Çocuklarını talihe bırakan, onları himaye etmeyen ve onlara karşı mesuliyetinden kaçan bu cemiyetin her ferdi, cemiyet içinde yaşayan bir insan gibi düşünüp duydukları dakika, bu hicabı benim kadar, belki benden daha kuvvetle duyacak ve muzip olacaklardır.

Muazzez Diyarbakırlı berber Hüseyin Efendi'nin kızıdır. Kendinden büyük üç kardeşi vardır ki bunların biri çoban, biri berber, diğeri de askerdir. Annesi ve babasıyla Diyarbakır'da rahat ve mesut yaşıyor, mektebe gidiyor, yazda bir iki saat ötedeki çiftliklerine gidip orada pek sevdiği köy hayatını yaşıyordu. Babasının inekleri, tavukları boldu. Hayatta hiçbir sıkıntıları yoktu. Bir gün sokakta her çocuk gibi çıplak ayaklarla oynarken bir polisin çocukları topladığını görmüş, ne olduğunu, niçin olduğunu anlayamayan yavrucak, o da bu kafiye iltihak etmişti. Harb-i Umumi içinde yetim çocukları toplayan hükümet bunları Halep, Şam, Konya'ya götürdükten sonra İstanbul'a getirmiş, ve Harbiye Mekteb'ine misafir etmişti. Vatanını, anasını göz yaşları ve endişeler içinde terk edip gelen bu çocuktan kim olduğunu sormayan, sokaktan köpek toplar gibi, çocukları yuvalarından koparıp getiren bu kuvvet, onların kimisini mektebe kimisini evlere evlatlık olarak vermişti.

Muazzez bu taife arasında Makriköy'de Bağlarbaşı'nda Saray baş katibi Zühtü Bey'in evine evlatlık olarak verilmişti.

Muazzez burada beş sene kalmış, kendisine karşı gösterilen muamele onu bir evlat gibi buraya bağlamış, buradan gitmeyi hiçbir zaman düşünmemişti. Memlekette terk ettiği anası babası ona telaffuzu günah bir kelime olmuş. Kendisini yetim olarak tanıyan herkese karşı, o da kendini yetim tanıtmaya mecbur olmuştu. Hiç anlamadığı ve bilmediği bir şekilde memleketle, ailesi ile olan alakasını kesmiş, kimsesiz,

başkalarının evinde bir parça ekmek için sürünmeye mecbur kalmıştı. Bunun hükümet ve manasını daha vasi bir şekilde düşünmeye müsait olmayan sinni, ve başı, onun için bu hayatı tabi ve mecburi kılmıştır. Fakat bir gün bu evlat gibi sığındığı evden gitmek zarureti baş gösterince o zaman yalnızlığın ve kimsesizliğin acılarını küçük ruhuyla duymaya başlamış, ve hayatta senetsiz yaşamanın güçlüğüne anlar gibi olmuştu. Fakat bu sezişine onu hayata yalnız atılmaktan men edememişti. Eve alınan Ermeni hizmetçi bunun küçüklüğünden istifade ederek onu tazyik etmeye, lüzumundan fazla yormaya, nihayeti gelmez acı tekdirlere başladığı zaman bu evi terk etmek fikrî onda sabit bir hâle gelmiş, hanımının ısrarlarına karşı fikrinde inat etmişti. Kendine vedia olarak terk edilen bir yavruyu, kapısını açıp sokağa atmakta ki faciati duyan hanımı, çocuğu Makriköy polis merkezine götürüp teslim etmişti. Muazzez İstanbul'a sekiz yaşında gelmiş, polise on üç yaşında iade edilmişti.

Makriköy polis merkezi Muazzez'i İstanbul polis müdüriyetine getirip teslim etmekle vazifesini yaptığını zannetmiş. Muazzez müdüriyette dört gün kalmış, bu müddet zarfında karakoldan karakola gönderilerek kendisine bir melcei aranmış. Günlerce karakollarda yaşayan, ve yaşamaya mecbur bırakılan bu çocuğun ahlakı, hisleri, ve terbiyesi üzerinde ne kadar durduğumuzu, ve ondan ne dereceye kadar mesul olduğumuzu anlatmak için Muazzez bir vasıtaadır. Kim bilir, bu meçhul âlemin içinde ne kadar Muazzezler, ve arkalarında boylarından büyük facialar taşıyan Muazzezler vardır. Bu cinayetlerin ve ahlak düşkünlerinin sığındığı, ve yaşadıkları çirkin muaşeret hayatı içinde Muazzez, dört gün dört gece yaşamış, ve henüz inkişaf etmeyen kafası ve hisleri üzerinde bu pek yeni bir tesir yapmış.

Onlar arasında yaşamaktan kokmadın mı? Muazzez dediğim zaman nasırlaşmış bir sesle:

-Hayır, dedi.

O zaman öğrendim ki hayatta yalnız yaşamak zor değildir.

Muazzez'e bu hissi veren saik ne idi? Buna ne ile hükmetmişti? Bu itirafını tavzihten çekindi, ve ısrarlarıma rağmen sükut etti. Çalmak, fahişelik cürmüyle polis karakolunda yaşayan kadınlar arasında ne öğrenebilirse Muazzez de onu öğrenmişti. Bu zihninde daha bir bulut gibiydi. Fakat kafasında iz bırakan bu tesir her zaman onun için bir tehlike olmak kabiliyetine haizdi.

Müdüriyet nihayet Muazzez'i Darülaceze'ye göndermekten başka çare bulamamış, Mütferrika'da polis Nizami Efendi vasıtasıyla Darülaceze'ye göndermiş, Şişli'ye kadar tramvayla gelmişler, sonra Hürriyet-i Ebediye tepesine kadar yürümüşler. Tepeye gelince, polis bahçeye doğru ilerlemiş, yolda rast geldiği bahçıvanlara selam verdikten sonra kenardaki bahçıvan kulübesine girmiş, içeri girdikleri zaman köşede oturan bir kadın, polisin işareti üzerine dışarı çıkmış. Muazzez bu cemiyetin kendisini emanet ettiği hamisiyle yalnız kalmış. Fakat, polisin kapıya geldiklerini görünce, başına geleni anlamış, elleriyle pencereye olanca kuvvetiyle vurmaya ve bağırmaya başlamış. Elinden şikârını kaçırmaktan korkan polis bir canavar gibi üzerine atılmış, ağzını bir bezle örttükten, ellerini bağladıktan sonra zavallı yavrucağın ırzına tasallut etmiş. Muazzez'in sarası kendisini baygın yerlere sermiş. Vahşi polis kızın baygın hâlinden bile merhamet duymamış. Bahçıvan karısı ve polis onu uyandırmak için saatlerce uğraşmışlar, nihayet kız kendine gelmiş. Fakat temiz, masum Darülaceze'ye giden bu çocuk, arkasında boyundan büyük bir facia taşıyan bir Muazzez olmuştu. Üzerindeki elbiseleri değiştirdikten sonra Nizami Efendi, hasta, dermansız yavrucağı cebren yola çıkarmış, Darülaceze'ye doğru yollanmışlar. Fakat yorgun ve bitap Muazzez en son kuvvetini de sarf ettikten sonra, yolun üzerine düşmüş, teessüründen korkusundan için için ağlamış.. Yürütmek için polis ısrar edince, çocuk şikayet edeceğini söylemiş, polis bu masum isyana çocuğun ağzına iki tokat vurmakla cevap vermiş, ve eğer söylerse öldüreceğini söylemekten de çekinmemiş. Bu zavallı ve hayatta başı boş çocuğun faciasının başladığı bu noktada duracak ve failini mesul edecek elinde hiçbir kuvveti yoktu. Onu himaye edecek ne velisi, ne de cemiyeti vardı. Bu tehdit karşısında susmuş ve eğer sormazlarsa, ölünceye kadar susacaktı.

Fakat onun için artık bütün adalet, şefkat ve merhamet kapıları kapanmıştı. Vücudunda bu silinti lekesiyle onu kimse himaye edemezdi. Buradan başlayan facia kızı bütün hayatında takip etti.

Darülaceze, kanlar içinde bir çocuğu kabul etmek mümkün olmadığını söyleyerek, Muazzez'i tekrar polis müdüriyetine iade etmiş. Müdüriyette Muazzez başından geçen vakayı anlatmış. Müdür bey polisi tecziye için polislikten ihraç etmiş, Muazzez'i de mahkemeye göndermiş, fakat her vatandaş için açık olmak lazım gelen adalet kapısı bu kız için açılmamış bir vesile ile Muazzez'i tekrar

müdüriyete iade etmişler. Uzun bir zaman karakoldan karakola gezdikten sonra Darüleytam'a göndermişler, mektepte çocuğu muayene eden doktor frengili olduğunu söyleyerek yine müdüriyet iade etmiş. Eline bir iğne defteri vermişlerdir. Karakolda her hafta şırınga yapılmak için Sultanahmet'teki merkeze gelmesini, ve bir kefil vermesini istemişler. Muazzez'in, hayatta hiç kimsesi olmayan bu çocuğun, şüphesiz kefil de yoktu. Kendisine itimat ederek, yahut gelip gelmemesine ehemmiyet vermeyerek, başı boş sokaklara fırlatıp atmışlar. Muazzez elinde iğne defteri yüzünde temiz hayatına sürülen lekesi ile sokaklar ortasında kendini yalnız gördüğü zaman düştüğü uçurumu daha yakından görmüş.

Ve o günden itibaren Muazzez de bu meçhul âleme, bu cemiyetin sinesinden kovduğu sahipsiz, vatansız, evsiz, ahlakla ve insanlıkla alakasını kesmiş çocukların yaşadığı sefalet ve cehalet âlemine karışmış. Muazzez'i buraya düşürenleri mesul edecek, ve Muazzez'in hayat hesabını cemiyetten soracak, anası ve babası yoktur. Muazzez'in elinden bekâretini, ve sıhhatini alan adamı ne öldürmeye ne de takibe muktedir değildir. Eline iğne defterini verdikleri zaman bunu ifade ettiği elim manayı anlamaktan da acizdir. Başına bu kadar felaketi getirdikten sonra kapısını açıp: "Haydi defol murdar" denen bir cemiyete karşı ne isyan edecek ruhu, ne sebep soracak mantığı var. Muazzez daha dalında iken vahşi bir elin kopardığı ve sonra birçok vahşi ayakların çiğnediği bir çiçektir.

Muazzez'in hayatta gördüğü bu zulme karşı, bu cinayetin faili ne görmüş? Polislikten çıkıp ekmeğini kaybeden Nizami Efendi memur olmuş, tüccar olmuş, ne isterse olmuş, cemiyet içinde yine efendi ve insan gibi yaşamak hakkını elinden hiç kimse almamış, hatta mahkeme bile onu takibe lüzum görmemiş. Bu onun için yalnız bir macera olmuş.

Ya Muazzez?.. Elindeki iğne defteriyle herhangi bir eve evlat gibi veya hizmetçi gibi sığınmak hakkından mahrum olmuş, mektebe girmekten mahrum olmuş, insanlar arasına karışmaktan mahrum olmuştur.

Merkezi terk ettiği ilk gece Gülhane Parkı'nın önündeki kulübenin arkasına saklanmış. O gece sabaha kadar korkudan titremiş ve ağlamış.

-Bu ilk ağladığım gecedir, dedi.

-Ondan sonra ağladın mı? dedim.

-Hayır artık alıştım, dedi.

Muazzez hayatta pek çok şeylere alışmış. Hayatın en çirkin mezbeleleri içinde yaşamış fakat yaptığı işin fena olduğunu söylemekten çekinecek kadar nasırlaşmamıştı. Bütün ısrarlarına rağmen hayatının bu safhasını inkâr etti. Ertesi sabah Salkımsöğüt'teki fenerlerin altına oturmuş, ne yiyeceğini ne yapacağını şaşkın şaşkın, düşünmüş düşünmüş.. Akşama kadar serseri gibi gezmiş, sonra akşam karanlık çökerken fenerin altına oturmuş, kesik ve titrek bir sesle geçenlerden dilenmiş. Dilenmek, Muazzez'in ilk alıştığı şey olmuş. Dilencilikle günde yirmi kuruş kadar kazanıyormuş. Yavaş yavaş bir küfe almış, hanımların vapurdan çantalarını paketlerini taşıyarak yaşar, geceleri el ayak çekildikten sonra, "Bu Muazzez'in tarifidir" Salkımsöğüt'teki çeşmenin içine giriyor orada uyuyormuş.

-Gece hırsızların gezdiği o saatlerde sokaklarda, çeşmede yalnız yatmaktan korkmadın mı?

-Orada bizi kimse görmezdi, dedi. Hem polis bize yakın bir yerde nöbet beklerdi. Biz üç arkadaşık; küçük Melahat, İhsan, ben.

-Orada erkeklerden korkmaz mıydın?

-Ben erkek esvaplarıyla gezerdim. Kimse beni tanımazdı.

Zavallı çocuk, gördüğü bütün zulümlere rağmen yine sığınacağı, himaye bekleyeceği bir yer polis, hüviyeti ve şahsiyeti onca meçhul bir adamdı.

Bir gün köprüde bir Kürt kadınına rast gelmiş, ona ne yaptığını falan sormuş, Muazzez hayatını anlatınca, eğer kazancından bir kısmını ona verirse, Yerebatan'da Tulumbacılar Koğuşu'nun yanındaki tahta kulübesinde ona bir yatacak yer vereceğini söylemiş. Muazzez bundan sonra orada yatmış. Kürt kadını kimdir, orası nedir? Muazzez bunları sormak, gideceği yeri aramak devresinden çıkmıştır.

Kürt kadının odası Tulumbacılar'ın mahall-i mülakatı imiş. Oraya pek çok kadınlar gelirmiş, erkekler gelirmiş, fakat Muazzez bu mezbeledede pak ve nezih yaşarmış. Muazzez'in günahlarını itiraf edecek kadar hicap perdesi yırtılmamıştı. Fuhuş, yalan, kim bilir belki hırsızlık bunlar hep Muazzez'in bu âlemde alıştığı şeyler olmuş. Para kazanmadığı akşamlar aç gezermiş, bu bazen günlerce devam edermiş, fakat hiçbir şey çalmazmış. İnsanları pek tabii olarak her fenalığa sevk eden açlık Muazzez'i nerelere götürmüş, bu bize meçhul. Yalnız onun inkâr eden ve hüviyetini saklamak isteyen çocuk ruhuna hürmeten buna inanmış gibi göründüm. Onun benden gizlediği yalnız bir nokta vardı, burada hiç kimsem yok dediği hâlde,

çeşme içinde beraber yattığı çocuğu sorduğum zaman kardeşimdir dedi. Kim bilir, bu mezbeledede belki bir de aşk yaşıyordu, fakat ısrar etti, İhsan kardeşi imiş, belediye çavuşları sokaklardan çocukları toplarken onu da almışlar, fakat o Muazzez'den başka bir trende gelmiş, ve İstanbul'da sekiz sene yaşadıkları hâlde görüşmemişler. Yalnız üç ay evvel, bir günü Yeni Cami'nin merdivenleri üstünde dilenen İhsan'ı görmüş ve tanımış, fakat İhsan memleketi terk ettiği zaman üç yaşında olduğu için onu tanıyamamış. O iki kardeş bu meçhul âlemde kaderin ve hamileri olan cemiyetin onları fırlatıp attığı bu mezbeledede buluşmuşlar. Ve sevişmişler. Muazzez'in gözlerinden, dudaklarından bir tebessüm uçu. Seviniyor muydu, yoksa onları yuvalarından, annelerinin sıcak kucağından ayıran ve sonra bir yumrukla onu çamurlar içine atan şefkatli efendiler ile alay mı ediyordu? Anlamadım.

-Şimdi İhsan ne oldu? dedim.

-Bilmem dedi, ben geçen akşam bir hanımın paketlerini Sirkeci'ye kadar getirdikten sonra dönerken, sara nöbeti gelmiş, karlar arasında bayılmışım. Polis beni karlar içinde donmuş bulmuş. Etfal Cemiyetine getirmiş, sonra da buraya geldim.

-Buradan çıktıktan sonra ne olacaksın?

-Nereye gönderirlerse oraya gideceğim.

-Bir kapıya gitmek ister misin?

Yavaşça başını eğdi, ve hayatta daima başını aşağıda tutan saikle:

-İğne defterim, var dedi.

Anasının kolları arasında çiçek gibi açan bir çocuğu, kim bilir belki de bütün bir cemiyetin iftihar edeceği bir ana evlat bilecekken, onu elinde bir defter, önünde başını daima aşağıda tutan bir facia ile çamur içine sokmak kimin hakkıdır?

Anasının, babasının evinde heyecanlarla, beklediği bu yuvasından çalınmış çocuktan kim mesuldür? Onu başını soktuğu her çatıdan kovan, nasibin çamurlar içinde denen hükümet, bu müdafaasız çocuğun babasından ne vergisi istiyor? İrzini, hayatını çalan bir adamı aramak külfetinden kendini beri addeden bir mahkeme ona ve onun gibi sefil çocukların sürüldüğü bu cemiyete ne yüzle adaletten bahsediyor? Onu yüzünde bir leke, arkasında bir facia ile fuhuş mezbelelerine ittiren cürmün failine, bir efendi gibi yaşamak hakkını veren cemiyet, onlara o çamurlar içinde yaşayan çocuklar ne hakla fazilet ve namustan bahsediyor? Üç kuruş çalanın yeri bir

zindan iken, bütün bir hayat hırsızının yeri Çamlıca'da bir evdir. Muazzez davasını müdafaa etmeyen bu cemiyete karşı duyduğu isyanı göz yaşlarıyla anlatıyordu.

Eğdiği başını bir daha kaldırmadı. Her şeyini veren bu çocuk hicabını verememişti.

-Memlekete gitmek ister misin? dedim, inanmayan bir nazarla gözlerime baktı:

-Gönderirlerse giderim, dedi.

Sesinde öyle bir teslimiyet, bakışında öyle şefkat dilenen bir etkisi vardı ki: Eğer mezara gönderirlerse oraya da giderim, diyecekti. Hayatını şimdiye kadar başkaları idare etmiş, iradesine daima başkaları hakim olmuş, kadınlığına ve çocukluğuna istedikleri istikameti vermişler, o daima bir elden bir ele, karakoldan karakola, hayattan çamura atılan bir oyuncak gibi yaşamış, bugün yine aynı teslimiyet ile efendilerinden emir bekliyor.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 1, Şubat 1340, s. 35-39.

Üsküdarlı Küçük Melahat

Her yeni duyduğum söz bana bu âlemin açıldıkça çirkinleşen ve çirkinleştikçe acılaştan bir âlem olduğunu gösteriyor, ve bu çocukların yanında kendi cinslerinden bir insan olduğunu düşündükçe utanıyorum...

Aylardan beri su yüzü görmeyen pis, harap bir barakanın içinde, dağınık saçları, dökülmüş esvapları içinde bile sıcak ve çekici bir çocuk bakışıyla ta ruhumu hitap eden Melahat'ın, hâlâ üzerimde en çok tesir yapan sözü bu oldu:

-“Ben İhsan'ı nasıl affetmezdim ki; evsiz, hayatta kimsesiz kaldığım günden beri beni yalnız o sevdi, yalnız o korudu. Bizim buralara düşmemize anamız babamız sebep oldu, ondan sonra da artık bizi hiç kimse arayıp sormadı. İhsan bana, ben İhsan'a dayanarak yaşıyoruz.”

İhsan'la Melahat, bütün öksüzlere, sefillere sinisini açan sokakların çocuğudur. Onlarda yuvalarından çalınmış veya kovulmuş, evi, ahlakı, vazifesi olmayan meçhul âlemin bizim gözlerimizden sakladığı çocuklardandır.

Melahat'ı Tophane'de İngilizler'in terk ettiği barakaların içinde buldum. Yere kendilerine yatak vazifesi görecek bir çuval açmışlar, köşeye sapı ve ağzı kırık bir desti koymuşlardı. Bu çamurlar içinde bir “Karmen” aşkı yaşayan çocuğun gözünde cevval, ateşin bir zeka vardı. Bu ıssız, münzevi yuvasında beni görünce şaşırdı,

gözleri kapıda, kaçmak için bir çare arayan bir kedi gibi, olduğu yerde büzüldü. Benim için oturacak bir yer yoktu, o korkak, korkak yüzüme bakıyor, bu ani ziyaretin manasını anlamak istiyor gibiydi.

-Melahat, Muazzez hastanede seni istiyor, dedim.

-Siz Muazzez'i nereden tanıyorsunuz? dedi.

-Ben Muazzez'in eski hanımıym. Biraz düşündü, sanki gelmek arzusuna mâni bir şey vardı, sonra sordu:

-Buraya tekrar dönecek miyim?..

-Dönmek istiyor musun?.. düşünüyordu. Etrafımızı bu cehalet âleminin çocukları sarmış, hepsi sabırsızlıkla bizi dinliyorlardı. İçlerinden biri cevabı beklemeden:

-Onu kocası bırakmaz ki... dedi.

-Senin kocan da mı var Melahat?..

Başını eğdi, cevap vermek istemiyordu. Utanıyor muydu?.. Hayır, Melahat dört seneden beri sokaklarda, hayatın en çirkin fuhuş mezbelelerinde kadınlığını, iffetini, hicabını, her şeyini vermişti. Melahat on üç on dört yaşlarında beyaz pembe tenli, iri kestane gözlü, üstündeki dökük esvapların içinde bile güzel denecek kadar güzeldi. Güzelliği yaşadığı âlemde onun için bir felaket olmuş, vücudu üç bıçak yarasıyla delinmişti. Bundan dört sene evvel bir gün kendinden daha küçük bir çocukla evinden kaçmış, dört sene sokaklarda dilenmiş, çalmış, her mezelletin çemberinden geçmiş, artık daha çocuk yaşında bir ihtiyar kadar tecrübeli, görgülü bir fahişe kadar yırtık ve hicapsızdı. İhsan'ın kim olduğunu anlamak için ısrar ettim, bana hayatını başladığı noktadan hikâye etti.

Melahat Üsküdar'da kavaf Ahmet efendinin kızıdır. Annesi dört sene evvel ölmüş. Üvey annesi, her üvey anne gibi, Melahat'ı döver, evin en ağır işlerini ona gördürür, hatta on yaşına rağmen, çamaşırları bile ona yıkattırırmış. Vücudu kütükten morluklarla dolarmış. Bir gün Melahat ocaktan yemeği indirirken dökmüş, annesi ocaktan yakaladığı kızgın maşa ile bacağına yakmış.

Melahat dizindeki yanık yeri gösterdi. İnsan yuvasında bir hayvan muamelesi gören bu çocuk hemcinsleri için ne duyuyordu?.. Bu onun için belki biraz daha tabii idi. Fakat ben elindeki kızgın maşa ile çocuğun üzerine saldıran kadını, zalim Roma imparatorlarının "gladyatör" oyunlarından açık ağzıyla insanlar üzerine saldıran

vahşi aslandan hiç de farklı bulmadım. Mini mini masumları yakacak kadar fertlerine salahiyet veren ve onları mesul etmeyen cemiyete acıdım. Melahat ailesinden ziyade cemiyetin kızdır. O cemiyetin ki onu ne evinde, ne sokakta, ne fuhşunda, ne de hayatının hiçbir safhasında himaye vazifesiyle kendi tavgiz etmemiştir. Melahat göklerin attığı, ve sokakların kabul ettiği bir çocuktur. Üzerinde hiç kimsenin hakk-ı vesayet ve mesuliyeti yoktur. Dizinin biraz üstünde oldukça büyük, kapanmış bir bıçak yarası vardı.

-Ya bu ne Melahat? dedim.

Başını eğdi ve sustu. Hayatında her yaprağı bir facia, siyah bir leke ile dolu olan bu çocuk, bütün hicapsızlığına rağmen, lekelerini birer birer saymaktan çekiniyordu.

Melahat evdeki ıstıraplarla dolu hayatından usanmış, ölmek en büyük emeli olmuştu. Hayatının en tatlı dakikaları günün öldürücü meşguliyetlerinden kurtulup kendini sokağı attığı zamanlardı. Komşunun çocuğı sekiz yaşındaki İhsan'la her akşam sokakta beraber oynar, akşam olup da İhsan'a kavuşmak için günü bin müşkülâtla geçirirdi. İhsan'da daima babasından şikayet ederdi. Evde ne kaybolursa onu döverler, ondan bilirlerdi. Bir gün babasının cebinden çalınan beş lirayı yine İhsan'a isnat etmişler, hatta bu yüzden onu dövdükten sonra evden de kovmuşlardı. O gün İhsan derhal Melahat'ı bulmuş, macerasını anlatmış, artık uzaklara, annesinin babasının yetişemeyeceğı uzaklara kaçacağını, artık onları her gün hırpalayan bu baba sıfatındaki vahşilerin elinden kurtulmak için meçhul yerlere gideceğini anlatmıştı. Sonra Melahat'a üvey annesinin vahşetinden, yalnız başlarına geçirecekleri serbest, ve mesut hayatın güzelliğinden o kadar şevkle bahsetmiş ki Melahat da onunla beraber gitmek hevesine düşmekten kendisini men edememiş. Ve akşam kimse duymadan, yavaş yavaş kapıyı açmış, sokaklara, bu onlar fuhuş içinde, mezellet içinde serbesti veren sokaklara, kaçmışlar, ve, bir daha evlerine dönmek üzere, bu öksüzlerin sefillerin sığındıkları cami köşelerine, çeşme yalaklarına sığınmışlardı. Bu küçük aşk kahramanları ilk akşamı Kadıköy'de iskelede bir araba ahırında geçirmişlerdi. Melahat her dakika üvey annesini elinde maşa, veya sırıkla üzerine gelir görüyor ve titriyordu. İhsan da onu teselli ediyor, ve ona o geceyi mesut geçirtmeye çalışıyordu.

Ertesi günü İstanbul'a geçmişlerdi. İhsan'ın yanında çok para varmış, fakat sonra yavaş yavaş para bitmiş, ve en basit geçinme yolu olan dilencilığe düşmüşler, ve Yeni Cami'nin merdiveninde dilenmeye başlamışlardı.

-İhsan o paraları nereden bulmuş, dedim.

-Kim bilir, belki de çalmış, dedi. Çalmak, bu onlar için gayet meşru bir kelime olmuştu. Sokak köşesinde kendini evsiz, parasız, sahipsiz bulan her çocuk için bundan tabii ne olabilirdi?

Dilendiklerinin bir kısmını Hafız Ağabey'e verirler, akşamları caminin üstü örtülü sahanlığında uyurlardı. Bazen Salkımsöğüt'teki çeşmeler, bazen Yerebatan'daki Kürt kadının kulübesi onlar için penah olurdu.

Hafız Ağabey Yeni Cami'nin hafızıdır. İçinde yüzlerce Müslüman'ın başını taşlarına değdirdiği mukaddes mabedin bir köşesini kendi hasîs menfaati için vatanın bu iki çıplak çocuğuna kiralamış, bu sokak çocuklarına mukaddes mabetler bile şefkat kapılarını kapamıştı. Kürt kadını, Muazzez'in, Melahat'ın ve onlar gibi kim bilir ne kadar masumların iffet-i ismet tüccarıdır. Kürt kadınının odası kim bilir ne kadar pisliğin, adiliğin merkezidir. Bu oda içinde kim bilir bizim tüylerimizi ürpertecek ne facialar, ne rezaletler hüküm sürer, bu oda kim bilir ne kadar masumun şeref ve ismeti, ahlakını bizden çalıp götürür?.. Ve bizler sıcak evlerimizde, cemiyetin içinde hanım ve efendi olarak bu cehalet âleminin çocuklarını seyrederek.

Melahat'ın benden gizlediği birçok noktalar vardı. İstanbul'un ortasında iki çocuk evinden kaçır da onu ailesi nasıl olur da bulamazdı?! Eğer bulmuşsa nasıl olur da tekrar evine almaz veya alamazdı? Bunlar muzlim noktalardı. Fakat pek acı bir hakikatti ki, Melahat ve İhsan; sokaklara ne sıfat ve şekilde düşerlerse düşsünler, onları bu hayatlarında takip eden bir cemiyet kontrolü yoktu. Ve bu sahipsiz cemiyet içinde onlar dört sene yalnız Yeni Cami'nin avlusunda, Salkımsöğüt'te ve yangın harabeler içinde yaşadılar.

Bütün bu hayatlarında onları ikaz eden, dilenmekten, hırsızlıktan, fuhuştan kurtaran bir cemiyet kuvvetine rast gelmediler.

Dilencilik hayatında İhsan pek kazanamamıştı. Herkes onun gençliğine ve kuvvetine bakarak çalışmayı tavsiye eder, fakat Melahat'a acır, avuçlarını onluklarla doldururlardı. Dilencilikte kazanamamak İhsan'ı eski tabiatına, hırsızlığa sevk etmişti. Melahat zahmetsiz kazanmanın zevkini, sokakların kirli havası içindeki

hürriyetin tadını tattıktan sonra artık evin değil, fuhşun kızı olmuştu. İhsan Merdan'la beraber hırsızlık yapar, oldukça para kazanırdı. Bu esrar âleminde beliren yeni sima benim için yeni bir ışıktı.

-Merdan kim? dedim.

Melahat gayet tabii bir lisanla:

-İhtiyar bir dilencidir, dedi. Yerebatan'da bir odası var, biz bazen onun odasında yataydık.

-Orada başka kimse yok muydu?

-Onun arkadaşları vardı, fakat bize ilişmezlerdi.

Hayatını hırsızlıkla geçiren bir dilencinin odasına Melahat gibi güzel bir çocuk ne sıfatla girer, dalında henüz açan bu taze çiçek nasıl olur da bu yabancı dikenlerin arasında solmazdı?..

Melahat kirden ve çamurdan yapılmış hayatını, ne kadar iffet ve hicabından tecerrüt etse, yine saklamak mecburiyetini hissediyordu. Her yeni duyduğum söz bana bu alemin açtıkça çirkinleşen, çirkinleştikçe acılaştan bir âlem olduğunu gösteriyor, ve bu çocukların yanında kendi cinslerinden bir insan olduğunu düşündükçe utanıyordum.

Hayatlarının çirkinliği nispetinde aşklarının safveti var. Kanun ve âdetten hariç tabii bir âlem içinde sevişip yaşayan, birbirlerini öldürecek kadar seven ve kıskanan bu çocuklar etraflarındaki zalim ve dürüst insanlar arasında birbirlerini daha fazla sevmişler, birbirlerine dayanarak yaşamının verdiği bir kuvvetle birbirlerine daha fazla bağlanmışlardı.

-Seni bu kadar üzdüğü ve incittiği için İhsan'a güvenmedin mi Melahat? dedim.

-Gücendim, fakat İhsan çok ağladı, beni sevdiği için yaptığımı söyledi, ben de barıştım. Ben İhsan'ı nasıl affetmezdim ki evsiz, hayatta kimsesiz kaldığım günden beri beni yalnız o sevdi. Yalnız o korudu. Bizim buralara düşmemize, anamız, babamız sebep oldu, ondan sonra da artık hiç kimse bizi arayıp sormadı. İhsan bana, ben İhsan'a dayanarak yaşıyoruz.

Vahşi hayvanlar içinde bir cins varmış ki yavrusunu yemek için saldıran erkeklerden çocuklarını korumak üzere dişiler birleşir, yavruların etrafında siper yaparlarmış. Siz zavallı çocuklar, o hayvan yavruları kadar da kıymetli değilsiniz.

Hemcinsleriniz sizin etrafınıza siper değil, uçurum açarlar, pusu kurarlar. Yine hayvanların içinde bir cins varmış ki yavrularını kendi yermiş. Sizler, evsiz, vatansız, kimsesiz, sokakların güzel çocukları!.. Siz bu hayvan cemiyetlerinin üstünde, çocuklarının gecenin karanlıklarına, sokakların hârim-i ismetine bırakan bir insan cemiyetinde yaşıyorsunuz. Fakat bu cemiyetin içinde yavrusunu korumak için siper kazan hayvan anasının şefkatinden bile mahrumsunuz...

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 2, Mart 1340, s. 34-36.*

Muazzez Ailesine Kavuşuyor (Nr. 1’de imzasız olarak yayımlanan “Bu Çocuktan Kim Mesul?” yazısının devamı)

Facialarla dolu hayatı her tarafı derin ve sahici bir heyecan uyandıran Muazzez ailesine kavuşuyor. Altı senedir ailesinden habersiz yaşayan Muazzez kardeşlerinin mektubunu sevinç gözyaşlarıyla karşılamıştır.

-Muazzez, kardeşlerine gitmek ister misin, bak Diyarbakır’dan seni istiyorlar, dediğim zaman Muazzez’in sevinçten rengi sarardı. Gözlerinin ta içi gülüyordu. Olduğu yerde durdu, elleri ve dili titriyordu:

-Nerden biliyorsunuz? dedi.

Elimdeki mektubu gösterdim.

-Bak kardeşlerin, Muhammet, Mustafa, Hayriye’den mektup aldım. Şimdiye kadar senin hayatından haberdar değillermiş. Şimdi seni hasretle görmek arzusuna dayanamıyor, ve seni istiyorlar... Sen gitmek istiyor musun?..

Hayatımda bu kadar içinden gelen bir sevinçle gülen bir çocuk görmemiştim. Herhalde Muazzez bu dakikada tamamen kendisine hakim değildi. İnanmıyor, yedi seneden beri, bütün facialarla dolu hayatında bir daha açılmamak üzere kapanan aile sayfasının bugün tekrar açıldığına inanmıyor, sevinçle karışık bir tereddüt içerisinde adeta bir buhran geçiriyordu.

Mektubu kendisine okudum. Bu defa gözlerinde toplanan yaşları zapt edemedi, onun kadar ben de seviniyor, ben de ağlıyordum.

Muazzez Etfal Hastanesi’nden on beş gün evvel çıkmış, hastane tarafından Himaye-i Etfal’e iade edilmişti. Mektubu Muazzez’e Himaye-i Etfal’de tebliğ ettim.

Zavallı yavrucak, bütün müesseselerin, bütün evlerin kovup da yalnız sokakların benimsediği bu kimsesiz çocuk, önünde açılan bu yeni hayata bir türlü inanamıyordu:

-Acaba beni gönderirler mi?

Yalvarıcı bir nazarla gözlerime bakıyordu.

-Mutlak gitmek istiyor musun? dedim.

-İstiyorum, hem çok gitmek istiyorum.

Himaye-i Etfal Muazzez'i gönderecek mi bilmiyorum. Fakat yedi seneden beri yavrusunu kaybeden bir ailenin arzusuna mümanaat etmek elimizde olmayan bir şeydir. Ve bu kadar sokaklara terk ettiğimiz bir çocuğa "hayır yavrum, sen bizim aramızda daha rahat daha mesutsun, orada ailenin yanında bedbaht olursun" demek için, bir defa gözlerimizi kapamalı, Muazzez'in ta bahçıvan kulübesinden başlayan ve karlar içine düştüğü akşama kadar geçen hayatını şöyle bir gözümüzden geçirmeli ve sonra bu sözü söylemeye ne kadar salahiyyetkar olduğumuzu düşünmeliyiz.

Muazzez'i ailesi istiyor. Onu kim teslim edecek?.. Onun çamurlar içine soktuğumuz çocukluğunun ve genç kızlığının hesabını kim verecek? Yedi sene evvel yuvalarından bir inci kadar saf ve temiz verdikleri çocuğu bugün ellerine ismeti paymal olmuş, frengili, ahlakı bozulmuş bir sokak çocuğu olarak alan ailenin hesap soracağı makam neresidir?! Ve bu aile demeyecek mi ki:

"Sizden lütuf ve şefkat dilenmemiştik. Her asayişli olan memlekette olduğu gibi, çocuğumuzu bakkala gönderdiğimiz bir dakikada sokaktan köpek toplar gibi yavrumuzu sinemizden çekip kopardınız, bizce meçhul âlemlere götürdünüz. Eğer yetim olarak almışsanız, başını topraklara koyan şehitlerin çocuklarına böyle mi hürmet edersiniz?

Muhacir olarak almışsanız bir çiçeği hangi daldan kopardığınızı bilmek icabı hâlinde ailesini haberdar etmek mecburiyetinde değil misiniz?..

Her ne şekilde alırsanız alınız, himaye-i kanatlarınız altına aldığınız insan çocuğunun iffetinden, hayatından mesul değilseniz, bırakınız, yuvalarında açlıktan ölsünler, soğuktan ölsünler, kimsesizlikten ölsünler, fakat daha bir çiçek gibi henüz taze açan bakir ruhları, sizin kaba nefesli adamlarınızın üflediği kirli nefesle solmasın; sokakların, fuhuş ve mezellet ocaklarının murdar satıcılarının elinde iffet ve hicapları, ismet ve maneviyatları öldürülmesin. Biz bu manevi ölüme, çocuklarımızın açlıktan ölmesini tercih ediyoruz."

Bunlar kime hitap ediyorlar, bu kulakları, ruhu sağır cemiyete işittirmek için tükettikleri nefese yazık değil midir?.. Sokakları baştan başa küçük dilencilerle dolu

olan bu memlekette hiçbir fert, hiçbir içtimai kuvvet bu mesuliyeti düşünmemiş, ve bu ailenin çocuğuna cevap vermek mecburiyetini duymamıştır.

Siz çocuğunuzu bize verdiniz. Fakat bugün sokaklardan alacaksınız. Eğer sokakların lisanı olsa idi, bu zavallı masumun onun sinesinde geçirdiği iğrenç geceleri, sizi günlerce ağlatacak bin bir facialı bu çocuk hayatını size anlatırdı. Sokakların lisanı yoktur, bu cemiyet içinde yaşayanların gözü gördü. Siz Muazzez'i bir esrar âleminden alacaksınız, onun hayatını yine sokakların somut ve mahrum olan karanlıklarına tevdi ediniz, kimse duymasın. Bu on dört yaşında zavallı yavrunun iğrenç hayatını kimse bilmesin. Siz dün Muazzez'i verdiğiniz bakir ve saf çocuk olarak kabul ediniz, bu ona karşı bizim günahlarımızı affettirmek için bir saik olursa bir kulaksız, ruhsuz cemiyet içinde bu faciayı duyanların ruhu, memnun, ve sizin de affettiğinizi anlamakla müteselli olurlar.

[Muazzez'in ailesini buluş Resim Ay'ın ilk muvaffakiyetidir. Yedi sene ailesinden mehur yaşayan bir çocuğu kardeşlerine kavuşturmak Resimli Ay için daima bir iftihar vesilesi olacaktır. Muazzez'in kardeşlerinin Diyarbakır'dan gönderdikleri mektup üzerine Resimli Ay Muazzez'in memlekete iadesine teşebbüs etmiştir. Frengi sirayet devresini geçirmiştir. Binaenaleyh Muazzez'in ailesine kavuşmasına bir mâni kalmamıştır. Himaye-i Etfal Cemiyeti Muazzez'in ailesi hakkında tahkikat icrasına teşebbüs etmiştir. Tahkikat neticesinde Muazzez memleketine gönderilecektir.]

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 2 , 18 Eylül 1340, s. 40-41.*

Satılık Çocuk Beş Yüz Lira

Medeni bir şehrin en kalabalık bir sokağında çocuk ticareti yapan bir dilenciye bizim şefkat, merhamet hislerimizle, medeni kanunlarımızla alay ediyor. Bu cemiyette çocuklar hayvanlar kadar da mı himayeye layık değiller? Bu sağır dilencinin hikâyesi ve vekayenin kanun ve cumhuriyetle istihzasından başka bir şey değildir.

-Satılık çocuk beş yüz liraya!

Başımı çevirdim, Acem sefarethanesinin köşesinde dökülmüş elbiseleri içinde sefalet okunan sağır, yorgun bir dilenci kucağında soğuktan morarmış, gözleri

ağlamaktan kızarmış yapılan işten bi-haber masum bir çocuğu koluna almış bağıırıyordu:

-Satılık çocuk beş yüz liraya!

Halk lakayt, tabii bir vakanın seyircisi gibi, hatta başını bile çevirmeden, geçiyordu. Gözlerim, hayat ve talih sağır bir dilenciye mevdu, ne olduğundan bi-haber bakınan çocuğun, ve Türkiye'nin en medeni şehri İstanbul'da çocuk satan bu adamın üzerine dikilip kaldı.

Bu çocuk kimdi?.. Onun hayatına istediği istikameti veren, onu herhangi bir adama beş kuruş için satmak salahiyetini haiz olan bu adam kimdi?.. Eski akideleri yıkan cumhuriyetin hakim olduğu bu memlekette ona bu hakkı veren hangi kanundu?..

Kalbime bir muamma gibi ıstırap veren bu üç akideyi sağır dilenci çözdü: Çocuğun kendi çocuğu olduğunu, onun zarurettten sattığını anlattı. Sağır dilencinin hikâyesi vakanın kanun ve cumhuriyetle istihzasından başka bir şey değildir. Beş yüz liraya satılık çocuğun ve sağır dilencinin takip ettiğim hayatı bende bu hissi tevlit etti; bundan fazla olarak mesuliyeti idrak etmemiş bir cemiyetin çocukları olduğumuz hakkındaki kanaatimi takviye etti.

Eğer sokaklarda terk edilmiş evsiz, ahlaksız, vatansız çocuklar her günlük hayatta nazar-ı dikkatimizi celp etmişse bazen köprüde, bazen Acem sefarethanesi önünde dilenen bu ihtiyar sağır dilenciği siz de görmüşsünüzdür. Üzerinde dökülmüş bir setre pantolon, başında sarılı beyazlı bir sarık vardı. Onu her zaman kucağında küçük bir kız, yanında biraz daha büyük bir oğlan, arkasında öteye beriye koşup dilenen daha büyük bir kızla beraber görürsünüz. Bu üç çocuk da kendisinindir. Fatih'le Aksaray arasındaki yangın yerlerinde küçük bir kulübede geceyi karısı ve çocuklarıyla beraber geçirir. Günü, kadın erkek ve çocuklar semt semt, bazen çocukları değiştirerek dilenmekle geçirirler.

Çocuklar bu ailenin en büyük medar-ı taayyüşüdür. Soğuk karlı günlerde evlerimizde terk ettiğimiz yavrularımızın ihtiyacını tatmin için karlar içinde, yağmurlar altında koşarken bu hayatta mağlup olmuş, üç çocuğuyla beraber merhametimize sığınan ihtiyara rast geliriz. Kendi çocuklarımızın huzuruna mukabil bu sokaklarda dilenmeye mahkum, yırtık elbiseleri arasından morarmış tombul kollarını bize uzatarak morarmış dudaklarıyla “Allah için” diyen çocuklar bizim

kalbimizde taşan şefkat ve merhamete göre bir hisse alırlar. Bazen güzel bir goncayı dikenlikte yaratan halikin hikmetine hayret eder, bazen de her insan çocuğuna aynı hayat hakkını vermeyen cemiyete lanet ederiz.

Bu ocukların üçü de beyaz, pembe tenli birer gonca kadar saf, temiz ve caziptirler. Bu üç güzel inciye çubuk gibi kurumuş iki kolun arasında gören her insanın bu hissi duyması, bu insan cemiyetinde bir hayvan kadar kıymeti olmayan bu çocukların hayatlarından mesul kuvveti aramaması imkânsızdır.

Erkek sabah erken çocukları alıp akşama kadar bütün geçtiği yollarda bu üç masumun hakk-ı hayatını bizden dilenir. Kadın bazen Kadıköy vapurlarında, bazen de Kadıköy’de merhametini israfa alışmışların gişesinden çaldığı beş on parayı evine getirir, gece ihtiyaarla beraber dolu bir günün servetini karanlık kulübeleri içinde sönük bir mumun ziyasında parıldayan gümüşleri birleştirerek sayarlar. Acı bir vahşetle glmseyan mücrim gözleri bu titrek mumun ziyası altında çarpıştıkları zaman, herhalde iki insan nazarından ziyade yavrularını yiyen kaplanların vahşi bakışlarına benzer. Bu nazar bütün bir günün saadet ve neşesini, srurunu diğerine nakletmiş olur.

Çocukların hayat, saadet, ve huzurunu tekeffül eden bu aile, bilhassa erkek, soğuk ve karlı günlerde köprü başında ağlayan bir sesle bir aktör gibi bir dram oynar. Sefaletin mahkum ettiği bir küçük gonca için cemiyetin rahim ve şefkatine sığınır. Kendi geindiremediği için başını sokacak bir dam, kemiklerini ısıtacak sıcak bir oda ister. Bu usta aktörün tesiri altında kalanlar, bu çocuğu otuz, kırk lira mukabilinde alır, evine gönderir, akşam yatağında yüksek bir iş yapan adamların huzur ve vicdanıyla gözlerini kapar. Sabah uyandığı zaman kalbinde yeni bir zevk, yeni benimsediği yavrunun ihtiyacını tatminden aldığı çok tatlı bir zevkle onu aradığı zaman kaçtığını haber verirler. Bu cemiyet içinde senelerden beri defalar, ve defalarla tekrar etmiş bir dramdır.

Kadın erkek, çocukları o suretle terbiye etmiş, oynayacakları rolü o kadar maharetli talim etmişlerdir ki, İstanbul’un herhangi noktasına gitseler, yine evlerini bulmak onlar için mümkün bir şeydir.

Bu defalarla satılan çocuklar, onlara her defasında büyük bir servet bırakır. Mazisi ne olduğu meçhul olan bu adam herhalde sefil bir ailenin birçok levslerini tevarüs etmiş benziyor. Üç beş kuruş için çocuklarını karlar içinde, göğüslerindeki

elbiseleri yırtarak titreyen bu vahşi baba, çocuklarının sıhhatini, belki de hayatı mukabili kazandığı paraları meyhane ve kumarhanede bırakır, evine döndüğü zaman elleri boş, başı dumanlı, ve gözleri kanlıdır.

Gündüzü dilenmek, akşamı içki, ve kumarla başlayan gecenin sonu kavga ve kütükle gelir. Aç, babalarının canavar gibi üzerlerine açılan gözlerinden ürker bir köşeye kıvrılan çocuklar, vücutlarını hissettirmemek için göz yaşlarını bile akıtmaktan korkarak uyurlar. Bu çocuklar için pek tabii olan hayat, medeni olduğunu iddia eden bu cemiyet içinde hâlâ devam ediyor. İddia ederler ki cemiyette çocukları aile, hayır cemiyetleri, hükümet himaye ve müdafaa eder. Ya ben bir cemiyet içinde yaşamıyor, ya böyle bir iddiada bulunanlar yalan söylüyorlar.

Bu üç çocuktan mesul olan bir ailedir. Ailenin çocukları himaye ettiğini iddia edenler yalan söylüyorlar, çünkü her aile çocuğunu iktidarı nispetinde himaye eder, boş kalan tarafta çocuk himayesiz ve müdafaasızdır. Çocuklarını medar-ı taayyüş addedenler, bu işi bizim aramızda hiç sıkılmadan icra ederler, çünkü bunu men eden bir kanun yoktur.

Çocukları hayır cemiyetlerinin müdafaa ettiğini söyleyenler yalan söylüyorlar. Bir baştan bir başa İstanbul'u saran şehit çocukları, asker çocukları, insan çocukları, hep dileniyorlar, çalışıyorlar, bin bir levs içinde, babalarının kendilerine terk ettiği bu cemiyet içerisinde, birer günahkâr gibi yaşıyorlar. Bu cemiyet ki, onların kurban babalarının birçok fedakârlıklarına mukabil yalnız başlarını dayayacak bir mezar, çocuklarına dilenmek için salahiyet veren bir sokak vermiştir. İlahi kanadını çocuklar üzerine açmak lazım gelen cemiyet, onları birinden diğerine, son merhale olarak sokağa atmakla hizmetlerini ifa ediyorlar.

Çocukları hükümetin himaye ettiğini söyleyenler yalan söylüyor. Bir cemiyette çocuklar ekmeksiz, aç, evsiz, ahlaksız yaşarsa orada hükümetin himayesinden bahsetmek ayıp olur. Bir cemiyette çocuklar para mukabili satılır, dövülür, öldürülürken bunları himaye edecek kanunlar olmaz, ve çocuk meselesini küçük iş gören hükümet adamları mevcut bulunursa, ve bunlar daima gazete sütunlarını süsleyen “dilencileri toplayınız” emrinden başka bir muameleye tabi olmazlarsa, bu himayeyi iddia edenler gözlerine bakan hakikatlerin önünde yalan söylüyorlar, çünkü bu cemiyette çocukları ne ev, ne aile, ne de hükümet himaye eder,

onlar yabancı otlar gibi yerden biter, bir gün çöplükler içinde hiç kimsenin haberi olmadan ölüp giderler.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 4, Mayıs 1340, s. 5-6.*

Mehmetçiğe Hürmeti Ne Vakit Öğreteceğiz?

Baştan başa bir vatan olan Mehmetçik Osmanlı Bankası'nın kapısında niçin bekliyor? Demokrasi ve cumhuriyet mefkûremize aşık her gencin sormaya hakkı olduğu bu suali muharrirde kendi kendini soruyor. Çünkü biz hâlâ Mehmetçiğin izzet-i nefsi, insanlığına ve hizmetine hürmeti öğrenmemişizdir.

Tramvay Kroker Oteli'nden aşağı Bankalar Sokağı'na doğru akıp kayıyordu. Göz kararınca bir süratle inen tramvayın camında muhteşem Osmanlı Bankası'nın, o bir saray kapısı gibi azametli demir kapıları önünde, silahı omzunda, sabır ve mütevekkil, muti ve münkad orada niçin durduğunu bilmeyen nefer gözüme ilişti. Şüphesiz nöbet bekliyordu; fakat kim, ne hakla onu orada bekletebiliyordu?

Baştan başa şan-ü şerefle dolu bir harp sayfası kapanıp da, yeni çevirdiğimiz sulh sayfası üzerinde, demokrasi, cumhuriyet mefkûrelerini okuyan ve onun uğruna ölecek kadar sevip benimseyen her gencin bunu düşünmesi ve sorması bir haktır.

Ben de bu hakkımı istimal ederek onu düşündüm ve kendi kendime bu suali sordum:

-Mehmetçik Osmanlı Bankası'nı niçin bekliyor?.. İradesine ve şuuruna malik memleketlerde, fertlerin müsavi bir hakka sahip oldukları demokrasi devrinde, Mehmetçik amirinin emrine münkad bir hizmetçi mi, yoksa vatanına kanı veya parasıyla sahip bir insan mıdır?.. Her vatandaş gibi hürmet edilmek hakkını ona demokrasi getirmedi mi?

Vekayi bütün bu endişelere menfi cihetten cevap veriyor. Osmanlı Bankası'nı diğer bankalardan ayıran alamet-i farika nedir ki, baştan başa bir vatan demek olan Mehmetçik onu bekliyor?.. Devletin bir imtiyazı onu diğerlerinden ayıran ve yüksekte tutan bir nokta-i istinadıysa, milletin parasını ve itimadını saklayan İtibar-ı Millî Bankası neden böyle bir nokta-i istinada sahip değil?.. Devletin parası milletin parasından daha mı kıymetli?.. Eğer memlekette asayiş yoksa, bunu mutlaka beklemek icap ediyorsa, bundan yine Mehmetçik mi mesuldür?.. Diğer tehlikeye maruz müesseselerden hükümet mesul değil midir?.. Memleketteki asayişten

hükümet kuvve-i inzibatıyyesi mesul iken, Mehmetçiği, milleti ve vatani temsil eden Mehmetçiği, oraya ikâme eden kuvvet hangi kuvvettir, hangi hakka istinat ediyor?..

Bunlar hep manasız suallerdir. Mehmetçik, seni oraya ikame eden kuvvetin hiçbir kasd-i mahsusu yoktur. Sen zaten asırlardan, asırlardan beri bu işle muvazzafsın. Senin izzet-i nefsin, şahsiyetin, ferdiyetin, insanlığın yoktur. Sen bu cemiyet içerisinde toprakta kendi kendine yetişmiş bir kuvvetsin. Sana dayanarak ordular, şehirler, mamureler kurdular. Sana dayanarak denizleri emirlerine, tabiatı kuvvetlerine boyun eğdirdiler. Baş azamet ve gurur dağına dayanan kralların tahtı ve tacı senin ayakların önüne devrildi. Küçük bir çadır halkından, asırlardan beri kuvvetine ve haşmetine dünyanın boyun eğdiği bir millet yaptın. O içinden dışından düşmanın girdiği millete sen istiklal ve hayat getirdin...

Sen bütün orduyu, bütün zaferi temsil eden meçhul bir askersin. Sen canlı, cansız bir zafer ordusunun manevi ruhusun. Bu bir mefkûre, bir demokrasi mefkûresidir. Bunu bize sen getirdin. Senin için kasideler, methiyeler, destanlar söylediler. Senin için bir edebiyat değilse bir edebiyat tarihinde bir devir açtılar.. Kumandanlar zaferlerinin nokta-i istinadı sen olduğunu söylediler.. Bunlar hepsi doğru, hepsi güzel, fakat bu yeni harp yeni inkılap sana ne getirdi?..

Vatanın selameti, istiklali için yeni kurduğun yuvanı kendi ellerinle bozdun. Karını dul, çocuklarını sokaklara ve talihe bıraktın. Bazen senin mezarını çiğneyerek dileniyorlar. Dul karın, aç çocuklarını doyurmak için tarlada akşama kadar çalışıp eve döndüğü zaman elleri yine boştur. Onun emeğini, şehirde oturan bizler ucuz ucuz satın alıyoruz. Harpten sağlam dönüp köyüne varmışsan, harap bir topraktan başka bir şey bulmadın. Ne tohumun, ne hayvanın ne de çocuklarına insan çocuğunun hakkı olan ekmeği vermeye kudretin var. Bazen kesik bacağını ittika yaptığın değneğine dayayarak, büyük bir caminin kapısı önünde dileniyorsun. Bu senin hayatta mağlup olan tarafındır.

Bir de galip olduğun cihet var. Ya bir alayda, ya bir resmi dairede, yahut bir zabitin mahiyetinde müstahdemsin. Bulunduğun dairede en büyük memurdan en küçük oda başına kadar hepsi senin amirindir. Sen hepsinden küçüksün. Onları dairenin kapısında bekler, onlar eski başlar gibi azametle kapıdan girerken, sen ve senin gibi kapıya dizilen arkadaşların yerlere kadar eğilip temenna edersiniz. Bu işte senin bize getirdiğin demokrasi de en evvela seni kendine hizmetçi etti.

Dairenin nezafeti, intizamı senden mesuldür. O harpte demokrasi için, istiklal için silah çekenleri, bu dairenin çirkabını temizlemekle muvazzaftırlar. Çünkü asker, “harp müstesna”, sulh devrinde dahi hizmetçi gibi istihdam edilebilir. Orada her ferdin ayrı ayrı hususi işlerini sen görürsün; çünkü sen bir vatandaş değilsin. Askerliği bir vatandaş vazifesi diye yapmazsın. Asker harpte ve sulhta amirinin emrine münkad, silahı omzunda, eli daima temenna vaziyetinde, canı, kafası, hareketi olmayan bir mahluktur. Sana öl deseler ölmeye mecbursun.

Sen asırlardan beri bu işe alıştın Mehmetçik, Osmanlı Bankası’nı şimdi niçin beklediğini anlıyor musun? Sen başlı başına bir abidesin demiştim. Bu kadar yüksek bir şahsiyet-i maneviyeye sahip bir ferdin bu küçüklüklerle alakası benim husulüme sığmıyor, sen bunu hiç duymuyorsun, duymuyorsun değil, duyduğun zaman kalbinde isyan değil bir acı sızlıyor, fakat ben biraz da isyan taşıyorum.

Seni bir mefkûre yapıp tapanlara, seni mukaddes ve manevi bir varlık, cemiyetin şahsiyet-i maneviyesi içinde ferdiyeti erimiş meçhul bir kuvvet, bir demokrasi kuvveti diye mefkûre yapıp tapanlara senin insan şeklini göstermek istiyorum.

Bu bir devirdir, hükm-ü zaman getirecek diyorlar. Avrupa’ya hüküm ve zamanın getirdiği demokrasi, riya ve entrika üzerine kurdukları bütün sistemler gibi, suretlerine benzedi. Ben hükm-ü zamanın bize getireceği demokrasinin şekli hayalimde bulamıyorum. Amerika’ya demokrasiyi Washington’un eli silahlı neferleri getirdi. Şimdi o topraklar demokrasinin vatanıdır. Sen Avrupa’nın hileli hükmüne mi, yoksa, Washington’un silahlı neferine mi inanıyorsun bilmiyorum Mehmetçik. Fakat ben seni en büyük edibimiz, ve mütefekkirimizle yan yana koyduğum zaman senin kalbindeki iman ve elindeki silah bana ötekinin hayalini bir gölge yaptı.

Fakat demokrasiyi senin silahından beklemediğim kadar, mütefekkirlerin kaleminden daha hiç beklemiyorum. Demokrasi bize her ideali getiren gençlik getirecek, ne zaman?.. Onu bilmiyorum. Yalnız, Mehmetçik o gelinceye kadar, sen Osmanlı Bankası’nın önünde, elinde silah, mutî ve münkad bekleyeceksin...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 4, Mayıs 1340, s. 18-19.

Hükümete, Millete, Hayata Karşı İsyankâr Dullar

Memleket baştan başa tufeyli dullarla dolu. İçtimai hayatımızı felce uğratan bu kesret harplerin, felaketlerin, ve nankörlüklerin mirasıdır. Her

birimizin evinde omuzlarımıza yüklenmiş beş altı kadın var. Bugün hayatı sürükleyerek geçinen bu kadınları asi yapan nedir?

-Bu da sanki hükümet mi? Bir dilim ekmek için günlerce ihtiyar, genç, çocuk maliye şubesinin bahçesinde, koridorunda sürünür, gelir gideriz. Sanki ceplerinden ihsan ediyorlarmış gibi bir azametle: “Yarın gel hanım”, “Öbür gün gel hanım”, diye bir de emir savuruyorlar. Sabahtan akşama kadar bu kapının önünde onlardan sadaka istemiyoruz. Hakkımızı, kocalarımızın ve çocuklarımızın canları pahasına bize terk ettikleri hakkımızı istiyoruz.

Muhatabım kırk beş elli yaşlarında orta yaşlı bir hanımdı. Kocasını ittihatçı olduğu için Ferit Paşa hükümeti tarafından nef’ edilmiş veya kendisi kaçmış ve menfasında ölmüştü. Şimdi memlekete ettiği hizmete mukabil kendisine ve çocuklarına maaş tahsis etmişlerdi. Oğlu İstiklal Muharebesi’nde şehit düşmüş, gelini iki çocuğuyla beraber ona kalmıştı. Kızının kocası Damat Ferit taraftarı olduğu için İstiklal Mahkemeleri tarafından idam edilmiş, kızı bir çocuğuyla, aç, parasız ve kimsesiz ona gelmişti.

Bu üç dulun teşkil ettiği facialı aileyi, hanım daima şikayet eden, daima gayri-i memnun bir vaziyetle anlatıyordu:

-Kocam sağ iken her gün bir heyecan geçirirdim. Bugün öldürecekler, yarın asacaklar. Daima ön safta o giderdi. Sanki bu vatan ona babasından miras kalmıştı. Gözünde ne evi, ne çocukları, ne malı hiçbir şey yoktu. Adeta vatan için delirmiş bir adamdı. Her gizli işe girer, her tehlikeye ilk önce o göğüs gererdi. Sanki ne oldu, o öldükten sonra vatan ayağa kalktı da onun sefil çocuklarına ekmek mi verdi? Bereket versin yine ittihatçılara evimin kirasını onlar veriyor. Fakat iş bununla biter mi? Çocukların, benim, kızımın, gelinimin birçok ihtiyaçları var, bunları kim temin ediyor? Hele şimdi maaş bağladılar. Gider, gelir, en adi bir memurun hakaretine maruz kalırız. Sonra da sadaka gibi avucumuza birkaç para verirler.

Oğlum babasının cennetine tevarüs etti, o da vatan, vatan diye işte genç taze kendini topraklara verdi. İki çocuğu, gelinim hepsi benim bu çökmüş yuvama kondular. Bazen akşam önlerine koyduğumuz un çorbasını bitirip başka yok mu dedikleri zaman, Allah günahımı affetsin, adeta günahkâr oluyorum. Ölünün üzerine beddua ediyorum, “Vatanın başına yıkılardı da bana bu günleri göstermeseydin” diyorum. Hele bayram sabahı beş çocuğun mahzun, boynu bükük “Anne bana yeni

elbise yapmadın mı, hani yeni ayakkabılar?” dedikleri zaman, kocamın mezarına gitmek, girmek ve onu omuzlarından kaldırıp bu manzaranın karşısına getirmek isterdim. “İşte bak diyecektim, ben ölürsem vatan sağ olsun, millet sağ olsun, o çocuklarımı mahzun etmez, derdin. İşte senin sevgili vatanın, milletin, bu beş yetimin göz yaşı akarken hepsi ayrı ayrı evinde bayram ediyor: Ha şimdi sen git de mezarında uyu millettine dua et.”

“Ya kızım, kocası devlet düşkünü adammış. Bizimkinin hayatında kul kurban olur, yaptığı riyakârlık kalmazdı. Vatan der vatan işitirdi. Ya bizimkinin cenneti saraydı ona da geçmişti, yahut o bütün yalan ve riyadan yapılmış bir mahluktu. İttihatçılar düşer düşmez öyle koyu bir muhalif oldu ki zaman olurdu bir çatı altında duramazdım. Kaç defalar kovdum. Milletin başına gelen felakete hep ittihatçılar sebepmiş, vatani mahvetmişler, bizimkiler hain, onlar vatan kahramanı imişler. Arada kızım olmasa idamına adeta memnun oldum diyeceğim.. Fakat ne diyeyim, felaket üç uçlu bir iğne gibi her birimizin kalbine girdi. Bu üç dulun yaşadığı evde, beş yetimin süründüğü yuvada saadet ne arar?.. Hele sabah alacaklılar kapıya dizilip de bağırmaya başladıkları zaman gözümde ne vatan, ne millet kalır. Kızımın kocası kadar belki hain bir ruh taşıyorum. Bu hislerimin mezarda onu rahatsız ettiğini biliyorum. Fakat hayat-ivekayı her şeyden kuvvetli... Ben hakikatin karşısında duruyor ve düşünüyorum.”

Muhatabım hakikat-i vekayı karşısında bir asi olduğuna kaniydi. İsyânında şüphesiz hayat-ı vekayı en büyük amildi. Felaketin üç uçlu iğnesi her yerini ayrı ayrı dürtüyordu. Fakat bütün bu hayat-ı vekayinin mesulü veya mesulleri kimdi?... Vatan için kendini feda eden kocası mı?.. Fert evvela onu sonra mı vatanını düşünmeli?..

Muhatabım ailenin ve ferdin başlı başına yaşadığı bir cemiyette yaşıyor. Kocasının vatanperverliğini mükafatsız bırakan, onun ihtiyaçlarını tatmin etmeyen hükümet mi? Gelip geçen her kahramana biraz lakayt omuz silken millet mi?

Ferdin ve ailenin başlı başına yaşadığı, başlı başına mücadele ettiği, başlı başına galip veya mağlup olduğu bir cemiyette fertler evvela evlerini sonra vatanlarını düşünürler. Her şeyini feda eden vatanperverler birer kahraman olur. Fakat ferdin mesuliyetini yüklenen cemiyetlerde fert kendini cemiyetin müşterek makinesi içinde kaybeder. Çünkü fert, vatan, cemiyet bir halka gibi birbiri içine girmiş, birbirini tutan bir zincir olur. Muhatabımın kocası yalnızca bir vatanperverdi,

mefkûre vermeyen muhitinin yetiştirdiği müstesnalardan biriydi, ve günahı da yalnız böyle bir kahraman olmasıydı. Boş kalan yuvasında ağlayan çocukların, dayanmak için bir destek arayan kadınların mesuliyet yükleyeceği ikinci derecede hükümet vardı.

Hükümet kocasının ve oğlunun hizmetini takdiren ona bir maaş vermekle vazifesini yapıyordu. Fakat bu verişte usulsüzlük, küçük memurların emretmeyi seven hodkam ferdiyetlerinin bayağı muameleleri şayan-ı tenkit idi. Fakat bunlar yüklemek istediği mesuliyetin başka bahisleridir.

Millet elbette mesuldür. Kendi vatanının tamamıyeti, istiklali için hudut boyunda ölenlerin elbette onda bir hakkı vardır. Yalnız kendi, yalnız kendi ailesi için yaşayan bu adamların teşkil ettiği millet ve cemiyet mesuliyetin en büyük kısmını hamildir.

Muhatabım dul bir kadındır. Memleketteki dulların adedi bence na-malumdur. Fakat herhalde ihmal edilemeyecek kadar mühim bir adet, ve muazzam bir meseledir. Daima tufeyli olarak yaşamaya alışan bu zavallılar hayat-ı vekayinin karşısında muvazenelerini kaybetmiştir. Bir kısmı sefaletin pençesinde zebun olurken, bir diğer kısmı evin muhtaç olduğu hayatı kadınlığını satarak dolduruyor. Yahut çocuklarını vasıta-i taayyüş yaparak dileniyorlar... Bunların birçoğu mütekait karıları olduğu gibi, büyük bir kısmı da şehit karısı, asker karısı, zabıt karısıdır... Her memleketten dullar bilhassa harpten sonra en mühim içtimai bir mesele olarak konulmuştur. Dulları himaye edecek cemiyetler, bilhassa bunları mütehassıl olarak hayata hazırlayacak darülsanayiler açılmış, çocuklarını himaye edecek bakım evleri tesis edilmiştir. Bunun bir kısmını hükümet, bir kısmını cemiyet kendisi yapmıştır. Vatan için başını topraklara dayayan her ferde daha hayatında “İşte sen öldükten sonra biz senin karını ve çocuklarını böyle bakacağız.” teşviki daha hayatta iken gözlerine konmuştur.

Fakat içtimai teşkilatı olmayan memleketimizde muhatabımı isyan ettiren; mesul ararken onu kah kocasına, kah hükümete, kah millete karşı müşteki yapan his ve fikir, azar azar bütün bu kuvvetlerin üzerinde durduktan sonra asıl bu mühim noktada tevkif etmek icap eder. Fakat o hayatını daima başkalarından beklemeye alıştığı için hayatını kendi kollarından bekleyemez. Bu biraz terbiye ve zaman meselesidir. Fakat teşkilat bugünün işidir. Hazineden daima para sarf edip boğaz

doyurmayı, bol bol istihlak etmesini herkes bilir. Fakat memlekette daima kocasına, hükümete, millete dayanarak yaşamak isteyen bu muazzam tufeyli dullar kafilesini mütehassıl yapabilmek en büyük bir iştir. Felaketin üç uçlu iğnesinin zehirlediği bunca ailelere hayatta mukavemet verecek, millete birçok şehitlerin, kahramanların terk ettiği vedialara karşı yapılacak en mukaddes vazife onlara namuskârane yaşamak kabiliyetini vermektir. Yoksa karısının sefalet içinde yaşadığını, hayatını fuhuş ile kazandığını duymak hiçbir şehidin ruhunu mezarında hoşnut etmez.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 5, Haziran 1340, s. 18-19.*

Zehra Arzı Hâlimi Yazdım, Fakat Verilecek Makam Bulamıyorum

Zehra çocukken evden kovulmuş, yaşı kadar kapı değiştirmiş bedbaht bir evlatlıktır. Evlerimize hayatlarını temin vesilesiyle aldığımız evlatlıkların hayatı ne ince, ne hassas facialarla doludur; Zehra'nın hayatı her "Evlatlık"ın başından geçen bir maceradır.

"Siz herkesin masalını yazıyormuşsunuz. Benim de bir masalım var, memleketimde hayatlarından haber alamadığım bir anam ve kardeşlerim var. Beni de dinler misiniz?.."

On beş, on atlı yaşlarında, renksiz yeldirmeli, siyah baş örtülü küçük bir kızdı. Odanın eşiğinde oturdu, daha selam vermeden masalını söylemek için yüzüme bakıyordu...

Kendimi Beyazıt'ta arzuhâlcilere benzettim, ve kahrkahaıyla güldüm.

Fakat o derdini dökmek istiyordu.

-“Benim ismim Zehra’dır, dedi. Asıl ismim Meryem fakat İstanbul’da beni herkes Zehra bilir. On yaşında iken Kırşehir’den İstanbul’a gelmişim. Yaşım on yediye çıkıyor. Kırşehir’deki evimizi, mahallemizi hatırlamıyorum. Babamı da hiç bilmem. Babam ben beş altı yaşında iken ölmüş, annem başka kocaya varmış. Üvey babam bizleri bakmak istemediği için büyükannem, ebe Hatice Hanım beni, ismini hatırlamıyorum, kaymakam beyin evine evlatlık vermiş. Orada geçirdiğim hayatı pek güzel hatırlıyorum. İlk zamanları çocukları olmadığı için beni naz ve niyazla büyütüyorlar, giydiriyorlar, seviyorlardı. Sonra bir gün kendi çocukları olunca, beni ihmal ettiler. Çocuklarını o kadar çok seviyorlardı ki ben kıskançlığımdan ölüyordum. Beşiğini sallamak üzere beni çocuğun yanına koydukları zaman, beşiği devirir, odada yalnız bulunca kollarını ısırdım. Nihayet beni evden çıkarmaya

mecbur oldular, nineme iade ettiler. Bir müddet ninemin yanında kaldım. Fakat o ihtiyar olduğu için az sonra öldü. Annem beni yanında alıkoyamıyordu. O zaman İstanbul'dan gelmiş Muhittin Efendi namında birisine ikinci defa olarak evlatlık diye verdiler. Ben İstanbul'a geleceğime çok memnundum. Yeni bir memlekette yeni insanlar benim için çok zevkli bir şeydi. Çocukluk neşesiyle, annemden, kardeşlerimden ayrıldığıma hiç keder etmeyerek, memnun, mesrur Muhittin Efendi'yle İstanbul'a geldim. Muhittin Efendi Kadırga'da Cinci meydanında oturuyordu. O zaman pek küçük olduğum için işini hatırlamıyorum. Orada iki sene kaldım. Beni evlatlık olarak aldıkları hâlde hizmetçi gibi kullanıyorlar, bir mahalle öteden su taşıtıyorlar, evi bana temizletiyorlar, üstüne de ücret olmak üzere dayak atıyorlardı. Artık bu evden usanmıştım. Bir gün habersizce kaçtım. O gün akşama kadar kendime bir ev aradım. Bulamazsam ne olacağım endişesi beni fena hâlde korkutuyordu. Akşama doğru Topkapı'da Arnavut Ali Efendi namında birisinin evine boğaz tokluğuna yerleştim.

Burası, ne kadar fena olursa olsun, başımı sokacak bir çatı olduğu için bana çok iyi gelmişti. Orada bir müddet iyi geçindim. Bir gün hizmetçilerini çıkardılar, yine bütün işi bana tahmil ettiler. Hatta çamaşırı bile ben yıkıyordum. Dayak her evde aylık olarak ödenirdi. Ben artık o kadar alışmıştım ki iş kızgın maşaya çıkmazsa benim için şekerle baldı... Orada da bir buçuk sene durduktan sonra yine hayatımdan usandım. Memlekete gitmeyi hiç düşünmüyordum. Zaten annem beni yanında alıkoyamazdı, üvey babam katiyen kabul etmiyordu. Benim için bir el kapısında sürünmek cenabı-ı hakkın nasibi idi. Bir gün bize misafirliğe gelen bir hanımın küçük beslemesi beraber gelmişti. Onunla aşağı odada dertleşiyorduk. Bana kendi oturdukları tarafta reji memurlarından Cemil Bey'in küçük bir kız aradığını söyledi, bir gün gelip onu bulmak için bana adres verdi. Ben ilk defaki gibi bir yer bulmadan çıkmaya cesaret edemiyordum. Bir gün bakkala gönderdikleri bir sırada, bütün çamaşırlarımı, elbiselerimi birbiri üzerine giydim, yeldirmemi de üzerime aldıktan sonra çıktım, bir daha dönmedim.

Karagömrük'e kadar ayakla gittim. Nihayet reji memuru Cemil Bey'i buldum, beni memnuniyetle kabul ettiler. Orada da bir buçuk sene aynı ıstıraplı hayatı yaşadıktan sonra beni sokağa attılar. Dördüncü kapı olmak üzere Burgaz Ada'sında kuyumcu İhsan Bey'in evine gittim. Burada yemek, içmek hususunda çok

rahattım. Fakat hanım pek sinirli idi. Her işe kızar, beni döver, kollarımı morartıncaya kadar çimdiklerdi. Hele kızgın maşa günlük iş olmuştu. Artık ona da yavaş yavaş alışmıştım. Nihayet hanım zevciyle beraber yazı geçirmek üzere Almanya'ya gittiler. Beni evde aşçı kadınla beraber bıraktılar. Aşçı otuz beş yaşlarında gayet mutaassıp namuslu bir kadın gibi görünüyordu. Ben de kötekten kurtulduğuma memnun, onunla beraber rahat rahat yaşıyorduk. Bir akşam uyukum arasında merdivende bir fısıltı duydum, ben kalkıncaya kadar yanımdaki hanımın odasının kapısı kapandı. Aşçı yatağında yoktu. Merakla kalktım, seslendim, ses seda yoktu. Yavaşça hanımın kapısını vurdum, yine ses çıkmıyordu. Ben korkmaya başladım. Ayaklarımla kapıya vuruyor, muttasıl bağıırıyordum. Rezaleti herkesin duyacağından korkan Semiha yavaşça kapıyı açtı. Odada don paça uzun bıyıklı bir erkek vardı. Hemen tanıdım, iskelecı Mehmet'ti. Semiha beni susturmak için türlü vaatler yapıyor, kandırmaya çalışıyordu. Beni odama götürdü, bana bir elmas yüzük alacağı vaadiyle susturmaya çalıştı.

Ertesi günü Semiha İstanbul'a indi. Ben iskelede getireceği yüzüğü bekliyordum. Elleri boş döndü. İstanbul'da istediği yüzüğü bulamadığını, getirtmek üzere memleketine yazdığını söyledi, ben de aptalcasına inandım.

Mehmet bir daha gelmedi. Efendiye karşı çok minnettar olduğu için belki haber alacağı korkusuyla bir daha gelmekten korktu. Fakat bu defa Mehmet'in yerini postçu Kadri aldı. Bir akşam Semiha beni bir vesile ile evden savdı. Bey'in tanıdıklarından adada bir paşa vardı, oraya gönderdi. Fakat ben çok durmayarak döndüm. Eve girdiğimde Semiha ile Kadri'yi bir masa başında rakı içer buldum. Semiha, Kadri'nin ona memleketinden mektup getirdiğini, o da sevinince Kadri'ye Bey'in rakılarından ikram ettiğini söyledi. O gece geç vakte kadar yediler, içtiler. Ben bir türlü yatağıma gitmiyordum. Semiha yine beni kandırarak yatağıma yolladı. Artık Kadri her akşam gelmeye başlamıştı. Semiha, Kadri'yle evleneceğini, beni yanına alacağını, hanımın kızgın maşalarından kurtaracağını vaat etti. Ben de bu tatlı hayale kapılarak hiçbir şeye ses çıkarmıyordum. Bey'in bütün rakılarını bitirdiler. Bir akşam yine içiyorlardı, bana da zorla bir tane verdiler, sonra Kadri bir daha, bir daha bana zorla içiriyordu. Nihayet kendimden geçmiş, düşmüşüm. Kadri beni odama çıkarmış, sabah uyandığım zaman kendimi berbat bir hâlde bulmuştum.

Semiha'ya sorduğum zaman hiçbir şey bilmediğini, benim iftira ettiğimi söyledi. Ben artık herkesin yanına çıkmaktan utanıyordum. Hele hanıma ne diyeceğimi düşündükçe, kızgın maşanın hayali gözümün önüne geliyor, bu korkuyla her şeyi saklamaya karar veriyordum. Kadri bir daha gelmedi. Semiha'da fena hâlde korkuyordu.

Teşrin-i evvelde hanım Berlin'den döndü. Evde birçok şeylerini çalınmış, her şeyi alt üst bulmuş. Ben de bu sırada hastalanmıştım. Hanım şüphelendi, beni bir doktora muayene ettirdi. Doktor hem ırzıma tecavüz edildiğini, hem de bel soğukluğuna yakalandığımı söyledi. O zaman hanıma her şeyi anlattım. Polise müracaat etmişler. Polis de mahkemeye müracaatta bir şey kazanamayacaklarını, Kadri'nin kaçtığını, kaçmasa bile evlenmeden ekmeğinden olmaktan başka hiçbir şey fayda vermeyeceğini söylemiş, onlar da vazgeçmişler. Beni Haseki Hastanesi'ne yatırdılar, ve Kadri'yi aramaktan sarf-ı nazar ettiler.

Ben hastanede bir ay kaldım. Çıktıktan sonra artık oraya gitmek istemiyordum. Ada'da tanıdığım komşular vardı. Onlara gittim. Beni Şişli'de tanıdıkları bir eve yerleştirdiler. Orada birkaç ay durdum, yine o apartmanda oturan bir başka hanıma girdim. Artık bu girdiğim yerlerde kendimi koruyamıyordum. Evin genç beyleri bana musallat oluyor, felaketimden istifade ediyorlardı. Hatta bir defa çocuğumu düşürtmeye mecbur oldum. Şimdi nereye gitsem aynı felaket hep arkam sıra geliyor.

Şimdi Şişli'de ... Bey'in evindeyim. Burada rahatım pek iyi. Fakat küçük hanımla geçinemiyoruz. Sokağa çıksam kızar, bir erkekle konuşsam kızar, hülâsa beni eski zaman kızları gibi kafese koymak istiyor. Benim artık gözüm açıldı, artık hapse giremiyorum. Şimdi hanım beni çıkarmaya karar verdi. Bir kadın peylemişler, o gelince beni çıkaracaklar.

-Nereye gideceksin?..

-Ben de size onu sormaya geldim.

Ben Zehra'nın babasının kızı değildim. Gideceği yeri göstermek için bir mecburiyetim olduğunu da bilmiyordum. Fakat bu سوالın muhatabı kimdi?

Bir insan sıfatıyla bunu düşünmek herhalde borcumdu.

-Memleketine gitmek ister misin?

-Kimseyi tanımıyorum, hayatta mıdır, ölmüşler mi, bilmiyorum. Annemin ismi Zeynep Hanım'dı. Babamı görmedim. Fakat bana kör Nafile'nin kızı derlerdi. Babamın bir gözü körmüş. Üvey babamın ismini bilmiyorum. Nereye gideyim?

-Başka kapıya gitmek istemiyor musun?

-Hayır, artık bu hayata doydum, hayatımda bir yenilik istiyorum...

O hâlde kızım sen gideceğin yeri tayin etmişsin. Senin gibi hayata yanlış bir pencereden bakanlar, evinden, memleketinden mahrum olanlar çatı altında yaşamaktan usandıkları zaman onları bir mıknatıs gibi çeken iki yer vardır: Biri ölüm, diğeri zevk ve fuhuş.

İkinci yere buraya girerken senden yalnız, o da bazen, bir sıhhat vesikası isterler. Ondaki ötesini kimse sormaz. Sen kimsin, nereden ve niçin geliyorsun, seni kurtarmak mümkün mü bunları kimse aramaz. Sanki sen kim oluyorsun, seni kurtarmakla memleket ne kazanacak?..

Fakat yavrum bu umumhaneleri dolduranlar arasında kazanılması mümkün olan büyük bir adet var. Eğer sen medeni teşkilatı olan bir memlekette olsan, sen, ve senin gibi dimağen hasta olanlar, -çünkü ahlaksızlık bir hastalıktan başka bir şey değildir- için ıslahhaneler yaparlar. Çünkü onlar birçok tetkikler ve tecrübelerle öğrenmişlerdir ki bu fuhuş hanelere düşen kızların yüzde yetmiş beşi oraya sefalet yüzünden, yüzde yirmi beşi hastalıkları dolayısıyla düşerler. Hastalıklarını tedavi için doktorları, mektepleri ile imdadına gelirler, sefaletten düşenlerine iş bulurlar, meslek verirler, hayatta çarpışmak için ellerine ve kafaların silah verirler. Çünkü o memleketlerde her ferdin bir kıymeti ve cemiyette bir mevki vardır.

Fakat, Zehra sen bu cemiyette bir hiçsin. Bir hizmetçi parçasından başka bir şey değilsin. Annen seni kendi rahatı için fırlatıp attığı zaman, adil bir mahkeme, kuvvetli bir kanun onun sırtına çullanmaz, çünkü böyle bir kanun yoktur.

Sen kapılarda takunyalarla dayak yediğin, kızgın maşalarla etlerin yandığı zaman kimse senin hakkını aramaz; çünkü sen hakk-ı müdafaası olmayan bir çocuksun?.. Hanımın, efendin ne derse bir esir mutavaatıyla kabule mecbursun. Hissini, fikrini, arzunu göstermek hakkını cemiyet sana vermemiştir. Sen yalnız bir hizmetçisin!..

İrzına tecavüz ettikleri, hayatını ve istikbalini çiğnedikleri zaman başkasının ekmeğine gadir olmayasın diye seni feda ederler. Kim bilir, mahkemelerde koşmak, birçok masraf etmek ihtiyar efendiler için beyhude bir yük olur.

Başka evlerde felaketinden istifade ettikleri zaman bu defa artık biraz da buna sen talipsin. Çünkü hayata yanlış bir pencereden baktın. Orada gördüklerinin senin üzerinde bir tesiri vardır. Artık hayatında değişmesini istediğin bir şey ihtiyacıdır. Ve sen bu ihtiyacın altında hastasın.

Hanımın seni evinden çıkardığı zaman gideceğin yeri sen şuurlu bir şekilde kararlaştırmamışsan bile sende gayr-i mahsus bir surette kararlaştırmıştır. Çünkü hastalığın seni oradan başka yerlere götüremez.

Ve hanımın seni istediği zaman kapısını açıp sokağa atar. Senin hayatını ve maişetini sigorta eden bir yer yoktur.

Görüyorsun ya Zehra, bütün silsile-i muhâkemat seni uçuruma sürüklenmekten men edecek hiçbir engele takılıp durmadı. Dağın tepesinden yuvarlanan bir çığ gibi olanca süratle uçuruma sürükleniyorsun. Sen bu cereyana tâbi olmaya mahkumsun?..

Fakat sen bunlardan hiçbir şey anlamadın. Senin anlayacağın şekilde söylüyorum Zehra:

-Masalını, arzuhâlini yazdım, fakat verecek makam bulamıyorum.

Bütün bunları anlamadığını zannettiğim Zehra, bu makaleyi yazdıktan bir hafta sonra intihara teşebbüs etti. Küçük dimağıyla hayatla ölümü mukayese edebilmiş, ve ikincisini tercih edecek kadar kendinde kuvvet bulabilmişti. Zehra, oturduğu apartmanın penceresinden kendisini aşağı atmış, ve bir yığın et hâlinde Etfal Hastanesi'ne nakledilmişti. Bu haberi gazetelerde okuduğum zaman, ailemden birisinin vefatı kadar matem duydum. Ertesi gün derhal hastaneye koştum ve Zehra'yı yatağında, henüz güçlkle idare-i kelama muktedir bir hâlde buldum, gayr-i ihtiyari:

-Zehra, ne yaptın, niçin bu deliliğe teşebbüs ettin.

-Ne yapabilirdim ki hanımcığım, dedi. Siz bana gidecek yolu gösterdiniz. Ben de sizin nasihatınızı dinledim. Umumhaneye gitmektense ölmeyi tercih ettim. Fakat bırakmadılar, görüyorsunuz ya yine sağım, yine bu vahşi insanlar arasına karışmaya mecburum.

Yarabbi demek bu kızın bu felaketine ben sebep olmuştum. Bir dakika kendimi önümde yatan kızın katili zannettim. Gözlerim karardı, başım döndü, düşeceğim zannettim. Zehra elimden tuttu.

-Hanımcığım ne oluyorsun? dedi.

Gözümü açtım. Bir dakika için kendimden geçmişim. Kalbim elem ve matemle dolu Zehra'ya veda edip hastaneden çıktım.

Yolda evime dönerken,

-Zavallı kızlar, diyordum, bu yaşta hayatı istihkâr edecek kadar felaketler karşılayan zavallı çocuklar... Siz, ben bu memleketin zavallı bir kadını ne yapabilirim. Siz bir değil, bin değil, yüz binlerce kimsesiz, felaketin de çocuklarısınız.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 6, Temmuz 1340, s. 2-4

Niçin Dedikoduların Fevkine Çıkamıyoruz?

Ermeni zenginleri meselesi günün mühim dedikodusu oldu. Ondan daha mühim ekmek meselesi, İstanbul'un iktisadiyatı meselesi varken, herkesin biraz da memleket meselesi olan bu dedikoduya gösterdiği alaka her şeyden daha fazladır. Ermeni firarileri meselesini bir memleket meselesi olmaktan çıkaran hadise, prensip kavgasının şahsi kavga şekline dökülmesidir.

Rumları Anadolu'dan çıkarmakla yeni bir devir açtık. Münferit kahramanların, sultanların istibdadı altında sürünen halka yeni bir mefkûre ve iman getirdik. Ve ona dedik ki, şimdiye kadar senin tependeki hasis menfaati ve saltanatı için saltanat süren sultanları yıktık. Şahsi tahakküm, keyfi idare, senin bu son İstiklal Harbi'nde attığın son kurşunla yıkılıp devrildi. Artık sultanların, ve efendilerin arkasında değil, memleketin, memlekete rehâ getirecek fikirlerin arkasında koşacağız.

Saltanat devrinden sonra, siyasi zaferden sonra, memlekette bir sa'y ve fikir devri açılacaktı. Harbin, düşmanın yangının kül ettiği toprakları üstünde aç ve sefil sürünen bir millet, gençlerinden ve mütefekkirlerinden kendisinin sebebinin tahlil edemediği ıstırabına çare bekliyordu. O, bunun, iktisadi veya içtimai olduğunun farkında değildir. O yalnız biraz huzur ve sükun istiyor.

Onun istediği huzuru ve sükunu verecek, iktisadi ve içtimai ihtiyaçları tetkik ve tahlil edecek ilmî bir tetkik devri, her türlü kuyuttan azade bir fikr-i münakaşa

devri açılacaktı. Mütefekkirlerin bize çizecekleri prensip ve mefkûre yolunda bütün gençlik ve millet yek-vücut bir kitle hâlinde bu kırılanları yapmak, yokları var etmek için müttehit bir cephe hâlinde memleketteki açlık ve cehaletle harp edecekti. Fırkalar tesis etse bile, muhalif ve muvafık ismi altında değil, prensip ve mefkûre etrafında teşkil edeceklerdi. Neye muhalif, ve neye muvafık? Yıkığımız saltanatın yerine bir diğeri mi kaim oldu ki etrafında bir sürü evet efendimciler toplamasını istiyoruz? Muhalifsen hangi prensibe, hangi mefkûreye muhalifiz. Cemiyeti temsil eden şahıslar değil, fikirlerdir. Biz de bütün bunlar şahıslarla ifade edildiği için biz hükümete muhalif olduğumuz zaman falan şahsın hükümetine muvafığız...

Şahsi tahakküm, şahsi saltanatın yıkıldığı bu cumhuriyet devrinde en evvel tesis etmesi icap eden şey bir fikir devri, organize bir fikir ordusu olmalıydı. Memlekete yeni gelen, ve daha halka mâl edilemeyen bir demokrasi, bir cumhuriyet prensibi var. Bunu bugün birer dogma gibi mektepte çocuklarımıza, hükümette memurlarımıza yutturmaya çalışıyoruz.

Demokrasi ve cumhuriyet bir mefkûredir. Bunu benimsemeye, hatta icabında fedakâr olabilmek için onu sevmeye muhtacız. Kafalara bunu bir dogma gibi değil, kalbe bir aşk gibi, bir iman gibi ekecek mütefekkir bir zümreye, organize bir fikir ordusuna ihtiyacımız var. Artık şahıslara ve şahısların saltanatına değil, prensip ve prensiplerin serbest münakaşasına muhtacız.

Hayatta her gün karşılaştığımız vakalar bizde daha henüz bu devrin açılmadığını, prensip kavgalarının, en nihayet yine mütefekkir zümre arasında bile şahsi dedikodu vadisine dökülmekten hâli kalmadığını gösteriyor. Siyasi ve içtimai tekâmülün ne mertebesine eriştiğimizi bu şahsi dedikodular göstermeye kâfi değilse bile, memlekette fikir teşkilatı olmamasının, mütefekkirlerin organize bir prensip kuvveti hâlinde toplanmamasının şahsi dedikodulara daha kolaylıkla meydan verdiğini göstermeye kâfidir. Mütefekkirlerini, organize bir fikir mecmuası halinde toplayan memleketlerde içtimai kontrol, müsamaha, tolerance daha süratle tesis eder. Serbest münakaşa, kavgaya, müncer bile olsa, kin ve gayza müncer olmaz. Zaten fennî “scientific” kafası teşkil etmiş bir adam hisleriyle değil, fikir ve mantığı ile hareket eder, ve müsamaha gösterir. Bizde prensip kavgalarının en nihayet şahsi dedikodu vadisine dökülmesinde sebep terbiyye-i içtimaideki geriliğimiz, müsamaha ve ilmî düşünüşün tesis etmemesi gibi amiller olduğu gibi bazı ruhi ve hayati

sebeplerin de tesiri vardır. Bunun içtimai ve ruhi ifadesi ne olursa olsun, bugün siyasi zaferden sonra girdiğimiz içtimai cıdalden muzaffer çıkmak için fikirlerin etrafında toplanmak, çünkü zafer ordusunun başladığı işi muvaffakiyetle bitirmek için her vatandaşın üzerine düşen bir vazifedir.

Cumhuriyeti bize getiren bütün içtimai ve siyasi devirlerin ta mazisine kadar gidecek olursak, hükümet mutallaka olsun, meşruta olsun, fertler hep bu şahısların etrafına toplanmak, birbirine zahir olacak hükümetler kurmak, şahıslar etrafına grup yapmaktan kurtulamamışlardır. Meşrutiyet'ten hatta istibdattan halk hükümetine geçmiş, bizde yeni bir devir olduğu için çünkü malzeme ile bu yeni binayı kurmak şüphesiz bizi dünün mirasından vareste bırakmadı. Fikirler, ve sistem yeni bile olsa adamlar, eski adamlardır. Bunlar, mucizeli bir zaferden sonra bize harap ve sefil, düşmanın hançerinden kurtulmuş bedbaht bir vatan verdiler. Bu bin bir faciadan harap çıkan vatani, bir hamlede huzur ve sükuna eriştirmek için yalnız hükümetin sa'yı ve arzusu hiçbir zaman kâfi gelemez. Bütün millet, asker, rençper, muallim, muharrir ellerindeki kalem veya kılıç ile birleşmezlerse, memlekette bir prensip ve mefkûre devri açılmazsa, ister muhalif, ister muvafık, hangi hükümet gelse eskiye yeni hiçbir şey ilave etmeyeceklerdir. Bizde değişmesi icap eden hükümet değil, fikir ve zihniyettir. Bu da bir zaman ve tekâmül işidir. Bunu organize bir kuvvet hâline sokmak mütefekkirlerin işidir. Teşkilat-ı tekâmülü koşturmaz, yalnız hedefi çizer. Biz fikrî yolda, önünde rehberi olmayan ve gideceği hedefi bilmeyen, yolunu şaşırmış yolculara benziyoruz. Cumhuriyeti hepimiz seviyoruz, hepimiz cumhuriyetçiyiz, o hâlde değişmesini istediğimiz nedir? Şahıslar...

Şahısların değişmesi memlekete çok yeni bir şey getirmeyecektir. Nesli değiştirmek elimizde olsa, bu şüphesiz çok faydalı şeyler getirebilirdi. Bu nesil gelinceye kadar, namuslu, ve vafize-şinas adamların memlekete fayda verecek sa'ylarında onları serbest bırakmalı, memlekette harp edilecek beylik düşmanla, açlık ve cehaletle harp etmeliyiz. Muharrirler kalemlerini bu sahada yürütmeli, hatipler nutuklarını bu zeminde söylemeli, muallim, yarınki nesli bu cıdalin kahramanı olarak yetiştirmeyi gaye edinmelidir.

Cihan içtimai terakki ve siyasi inkişafını süratle yapıyor. Geri kaldığımız milletler arasında alacağımız mevkie erişmek için zamanımız azdır. Ve kimin zamanını kimin hesabını dedikodularla kullanmak hakkını kazanıyoruz.

Yürüdüğümüz devir, yaşadığımız zaman, Türk tarihini yapıyor, geç kaldığımız her gün, boş geçirdiğimiz her saniye, bizim mesuliyet hanemize yazılıyor. Her vatandaşın şüphesiz bu tarihte işgal ettiği küçük bir hane-i mesuliyet var.

Suiistimalleri, halkın sinesinde yaşayan tufeylileri, dedikodularla mukaddes haysiyet-i şerefi lekelenen fertlerin bırakınız adalet mahkemeleri muhakeme etsin, gazeteler, ve memlekette refah yolunda fikir mürşitliği edecek mütefekkirler, kalemlerini birbirine silah olarak değil, halka ıstırap ve zulüm getireceklerine birer kalkan diye kullansınlar. Daha dün harpten eli kanlar içinde dönen nefere, artık sultanların ve efendilerin değil, memleketin, ve memlekete refah getirecek fikirlerin arkasında koşacağımızı söylemiştik.

Mezarında kanları kurumayan nefer, bu vaat ile gözlerini kapadı. Kulübesinde aç çocuğunun ıstıraplarıyla ağlayan ana, yangın yerlerinde mısır koçanını kemiren çocuklar, onlara hayat ve huzur getirecek bu vaadin tahakkukunu bekliyorlar.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 7, Ağustos 1340, s. 1-2.

Bizde Bir Kız Nasıl Evlenir?

Kızlar için evlenmek demek sadece ne surette başkasına ihale olduğu veya satıldığı demektir. Erkek için izdivaç bir piyango ise kadın için ondan da feci bir şeydir. Bunu, o fecaati hissetmiş bir kadının ağzından dinleyiniz, göreceksiniz ki bir kız için evlenmek en büyük işkencedir.

İzdivaç her yerde bir piyangodur, bunu biliyorum; fakat başka yerlerde de bizde olduğu kadar talih ve kismete havale edileceğini zannetmiyorum. Bizde iki gencin müşterek bir yuva kurmaları için reylerini kullanmaya hiçbir kaide ve âdet müsaade etmez. Bizim evlenişimiz, ailelerimizin bizi dünyaya getirişi kadar kendi irade ve hükmümüzden uzak şeydir. Geçen nüshamızda, bizde bir erkeğin nasıl evlendiğini gösteren bir makale vardı. İzdivaç meselesinde erkeklerin uğradığı müşkülün kızlarda daha çok olduğunu zannettiğim için, bizde bir kızın nasıl evlendiğini anlatmak isterim.

Bizde bir kızın evlenmesi demek ne suretle başkasına ihale olduğu veya satıldığı demektir.

Gayet tabiidir ki genç kızlar, hayatlarının en çok zamanını hayale verirler. Gece gündüz evlerini dolduracak erkeğin levent hayali ta kalplerinin içinde yaşar. Sanki her tavır hareketlerinde onları takip eden bir hayal var: Bu müstakbel

kocalarıdır. Onun için hayallerinde ne süslü maceralar vardır. Seneler, hep bu tatlı hayalin sihr-i cazibesıyla geçer.

Geçen senelerin arkasından ilk hayatı müjdeleyen bir gün gelir: Görücü... Bilmem hangi beyin annesi sizi hangi düğünde görmüş, hoşuna gitmişsiniz. Binaenaleyh ondan evlendirilecek oğluna sizi beğenmek için teşrif etmişler...

Bana bazen arkadaşlarım, Beyoğlu'na inerken kendilerini zahmetten kurtarmak için iki arşın markizet almayı teklif ederler de:

-Neme lazım, ya benim zevkim size uymazsa diye, reddederim.

Bütün bir hayatta, kendinden çok başka olan oğlu ve bütün yabancı olan gelin hanımın zevklerini hiç hesaba katmadan dilenci gibi kapı kapı dolaşan kaynana hanım, bu mesuliyeti nasıl yüklenir, bir türlü havsalam almıyor.

Bir kızın görücüye çıkması kadar çirkin ve feci bir şey tasavvur edemiyorum. Emin olunuz bugün İstanbul'un bütün kızları bundan müştekidir, fakat imkânsızlık tahtında buna mecbur olan pek çok aileler vardır ki bu çirkin komediyi çarnaçar oynamakta devam ederler.

Bir kızın görücüye çıkması demek, kendini satmak için pazara mal teşhir eder gibi, teşhir etmesi demektir. Kendini hisseden bir genç kızın, sırf evlenmiş olmak için, hiç tanımadığı, bilmediği bir erkeğin annesine görünmesi, ailenin ne kadar çürük bir temel üzerine kurulduğuna en büyük delildir. Görücüye çıkan her kız, ya beğenmezlerse diye derin bir heyecan geçirir. Bu beğenilmemek, bir kızın hayatında ne elim, ne acıdır, bunu erkekler tahmin edemezler...

Bu her görücüden boş dönen kızların, kalplerinde kırılan bir ümit, bir hayal vardır ki gecelerce bunun üzerine göz yaşı döker, günlerce tahkir edilmiş izzet-i nefisleriyle mücadele ederler. Hiç olmazsa erkekler benliklerini bu beğenilmemek faciatından beri tutabilirler. Görücü beğense bile, genç kızın heyecanı yine nihayet bulmaz; şimdi, ya zevci olacak adam onu beğenmezse!...

Bu beğenilmemek endişesi, kadınların izdivaç hayatında başlayan ilk düğümdür. Bu düğümün çözülebileceği izdivaç gecesine kadar genç kız bir kabus ve buhran içindedir: Ya beğenilmezse!...

Kendi beğenip beğenmemesi ikinci derecede kalır. Bazen bir kamçı gibi kalbini sızlatan bu endişe, bazen korkunç bir heyula olur. Fakat genç kızların hayali o kadar kuvvetlidir ki, kocalarını muhakkak bütün genç kızlık hayatlarındaki hayale

benzetirler. Evlenecekleri akşama kadar hayallerinde o senelerden beri perestiş ettikleri vücut yaşar. Bu kuvvetli hayalin tesiriyledir ki, ilk gaib-i endişe kendi beğenilmemeleri endişesidir.

Bu endişe pek çok kereler görücünün beğenmemesiyle kuvvetlenir. Görücüler, aylarca bu hadisenin arkasında, kalbinde sızlayan bir acıyı teskine çalışır, annesi zaten iyi bir aile olmadıklarını söyler, isteseler de zaten vermeyeceklerdi ki!..

Bütün bunlar birer sadaka gibi genç kızın önüne atıldıkça, benliğinden kopup gelen isyanın kuvvetini izdivaç etmek isteyip de müşkülât çeken erkek hiçbir zaman duymaz. O daima sual soran mümeyyiz, kız daima cevap veren mektep talebesi mevkiindedir.. Kadınlar hiçbir zaman daha dünyanın hiçbir noktasında gönüllerinin istediğini, istemek salahiyeti almadılar. Onları her zaman başkaları düşünür, başkaları büyütür, başkaları evlendirir, başkaları besler; ve hayvanat-ı ehliye misilli, efendilerinin hüküm ve iradesine tabii olurlar. Kendi reyleriyle yaptıkları izdivaçlar ya pek azdır, veyahut olsa bile onlar da yine erkeklerin ve muhitin dahil ve tesiri altındadır.

Kadın, kalbinde yaşayan bir adama ilan-ı aşk ettiği için değil, bir erkek hayalini kalbine soktuğu için bile müttehim olur. Seviyormuş!..

Sevmek, Havva'nın cennetten indirdiği bu mukaddes ateş bile ülkemize girince günah olur.

Erkek için, aşk her rengi ve her türlü tabii iken, aynı uzviyeti aynı maddi manevi hevesi haiz olan kadınlar için en temizi bile bir leke olur.

Senelerce gönüllerine hoş gelen bir sevgilinin hayalini kalplerinde taşırlar. Onu ne bir gözle başkasına, ne bir kelime ile kendisine sevmek için muhitimiz onlara salahiyet verir. Hiç de insanların iradesine tabii olmayan bu tabii kuvveti bile kendi kontrolleri altına almak isteyenler bulunur. Bu evvela bizi en çok seven anne ve babamızdan başlar, sırasıyla akrabalarımıza, komşularımıza, mahalleliye, şehre, nihayet bütün memlekete ve vatana ait bir iş olur. Onların gönüllerine bu bir sürü üçüncü derece kuvvetler, hepsi karışırlar. Taze kalplerinde henüz bir bahar gibi çiçek açan taze filizleri, nasırlı parmaklarıyla koparmakta hepsi hain, hepsi insafsızdırlar. Eğer size tahmil ettikleri bu tazyikin fevkine çıkar da bir insan gibi:

-Evet, seviyorum, ve ona malik olmak istiyorum, dersiniz, asi olursunuz, nankör ve arsız olursunuz... Ailenizin şimdiye kadar size verdiği imkânlar haram

olur. Siz ailenizin namusuna leke getirmiş bir günahkâr olursunuz. Ve size bu kelimeyi o kadar kuvvetle söylerler ki, siz de bu günah için gecelerce ıstırap çeker, günlerce göz yaşı döker, vicdanınızla kalbiniz arasında açılan bir mücadelede ya aşkınızı veya hürmetinizi fedaya mecbur kalırsınız.

Eğer bu mücadelede aşkınız galip çıkmışsa siz muhiti haricine çıkmış bir maceraperestsiniz. Bir hiç için, pis, gayr-i meşru bir aşk için evinizi ve cemiyetinizin size tahmil ettiği birçok ahlak kıymetlerini çiğneyip geçmiş bir sergüzeştçisiniz. Herkes size hakir nazarlarla bakar. En fenası, en sevdiğiniz aileniz sizi reddeder. Sırf kendi kalbiniz ve iradenizi kullandığınız için, sizce bu çok kıymetli olan adamların hürmet ve muhabbetini kaybedersiniz.

Eğer ferdiyetinizde benliğinizi müdafaa edebilecek isyan kabiliyeti, müdafaa kabiliyeti yoksa, çok terbiye ve nazik bir kız gibi, babanızın ve annenizin arzusuna boyun eğer, aşkınızı çiğner geçerseniz. O zaman herkes sizi sever, herkes sizi takdir eder. Fakat artık bütün hayat ve istikbaliniz onların elindedir. Onlar, size istedikleri adamı intihap ederler. Hiç bin naz ve niyaz ile evladını büyüten anne baba, evladına fena zevç intihap eder mi?.. Elbette sizin iyiliğinizi düşünürler..

Fakat bu izdivaç içinde, bazen eski aile dostlukları, ekseriya para, bazen şeref ve mevki, bazen çok gizli ve iğrenç menfaatler hüküm sürer. Siz bunları fark edecek kadar zeki değilseniz, size buldukları zevcin tatlı metihleri ile geceler, gündüzler hayal eder durursunuz.

Bazen size onu tanıştırmak lütfunu da gösterirler. Hatta nişanlanmadan evvel bazen bu saadete mazhar olursunuz. Fakat sizi tanıştırdıkları yer, dost bir hanım veya beyin evindeki çay ziyafetidir. Burada tanıdığınız bey, muhakkak her insan gibi üzerine cilasını sürmüştür. Siz onu o boyalı çehresi, o boyalı insanlığı, ve boyalı renkler altında görürsünüz. Asıl hayatınızı beraber geçireceğiniz genç orada yoktur. Bu cemiyetler o kadar sahte, bu şahıslar o kadar gayr-i samimidir ki sizden her şeylerini saklarlar. Böyle bir zamanda göreceğiniz erkeğin iç yüzünü anlamak, sizin his ve fikirlerinize, “çok manevi ve hayali bir şey istemiyorum” yevmi hayatınızdaki gidişinize uyacak kadar size yakın mıdır, bunu bir defada anlamak için mutlaka kehanete ihtiyaç vardır.

İşte bütün bu sahte merasim içinde siz hiçbir suretle kendi rey ve fikrinizi kullanamazsınız. Çünkü beğenmediğiniz bütün aile orada etrafınıza toplanır.

-Sana öyle görünmüş, kızım, o her itibar ile müstesna bir genç. Hem insan bir defada nasıl anlar. İşte ahlakı şöyle güzel, şöyle kibar, serveti şöyle, ailesi muhitin en kibar ve temiz ailesi, sanki bundan fazla ne istiyorsun?. Gökten inecek melaike değil a!..

Sözüne itimat edeceğiniz bütün adamlar size galat-ı rüyetinizi iknaya çalışırlar. Ferdiyetine ve benliğine çok sahip bir kızsanız bu gürültünün sizce ehemmiyeti yoktur. Kuvvetli bir mukavemetle her şeyi yıkarsınız. Size cebredecek değiller a.. Fakat biraz zayıfsanız, bütün bu sizi sevenlerin hayırhahane arzuları altında derhal erir ve teslim olursunuz.

Ve biz kadınlar, kavi olmaktan ziyade zayıfız. Bu zayıfa muhitin ilave ettiği ahlak kaidelerini, terbiye kıymetlerini de koyarsanız bizim ne dereceye kadar irade ve arzumuzu kullanmakta serbest olduğumuzu anlarsınız.

Artık karar verildi. Şimdi izdivacın ilk basamağı.. Nikah olacaksınız.. Size bir kıymet biçerler... Şu kadar müecceleniz, muacceleniz şu kadar. Bazen pazarlıkta anlaşılamazlar, nikah bozulur.

Elbette, her alışverişte bir hesap uymamak tehlikesi var. Tabii biri alıcı, biri satıcı. Herkes malının kıymetini ister.. Zavallı senelerle çiçekli yuvanın hayalini, yapan genç kız!.. İşte şu üç aşağı beş yukarı bir mal gibi satılan paçavradan başka bir şey değilsin!..

Senin bekâretini para ile satarlar; kadınlığını para ile satarlar. İşte bu nikahtaki pazarlık bu çirkin, bayağı alışverişten başka bir şey değildir ve sen ta aşiretlerin medeni cemiyete kadar getirdiği bu örfün kurbanısın. Zavallı bugünün genç kıızı! Böyle bir mal gibi satılmak, senin büyük izzet-i nefsine hiç dokunmaz mı?..

Eğer pazarlıkta yanlışlık olmazsa, nikah olur, yani bu pazarlığı imam tasdik eder, alelade her satış muamelesi gibi, iki de şahit bulunur. Sakın inkâr edeyim deme ha! Hem imam, hem de iki şahit var. Sen falan efendiye şu kadar müeccel şu kadar muaccel ile satılmışsınızdır.

Artık başında nikah geçti. Sen artık anneni ve babanı değil, oldukça yabancı bir erkeğe aitsin. Manasını sık dokursan onun malısın.

Bir hafta senin bu satılmanı tesit ederler. Sen de onlarla beraber güler oynarsın. Beyaz çiçekli bir duvak, iki gül sırmanın süslediği mini mini bir gelin

olursun. Bu bütün bir haftalık merasim tahlil edilse, her birinde muhakkak senin insanlık izzet-i nefsinin rencide edecek bir işret âdetinin kokusu vardır. Fakat ben seni ürkütmek için bunlardan bahsetmeyeceğim.. İmamın amin dediğine ben de amin diyeceğim.. Fakat ben de aynı cinsten olduğum, aynı cinsin elemleriyle sızladığım için, izdivacın erkeklerden ziyade kadınlar için müşkül olduğuna inananlardanım.

İnsanların güzel her şeye karşı mukavemetsiz bir incizabı vardır. Sen gelin olunca herkes seni telli duvaklı gelin görmek ister. At cambazlarında bir metre boyu olan hocaları, gayr-i tabii uzun boylu anormal adamları, üç ayaklı tabiinin haricinde doğmuş üç ayaklı ucube şekilli insan bozmalarını nasıl teşhir ederlerse, seni de öyle teşhir ederler. Altına bir taht kurarlar. Bütün mahalleli seyrine gelir, sen de çok büyük bir iş yapıyormuşsun gibi adeta, azamet duyarsın.

Fakat ilk sukutuhayal, koltukta değilse bile odada başlar. Ya tanımadığın bir erkeği ilk görüşte beğenmemek, veya beğenilmemek tehlikesi karşısında kalırsın. Her iki şekilde de sen zararlısın. Eğer o sahte meclislerden kalmış bir göz aşinalığın varsa, bu defa yavaş yavaş zehir duymaya başlarsın. Her geçen gün sana aradaki fasılayı anlatır.

Eğer muradına nail olacak kadar bahtiyarsan her şey hallolmuştur. Fakat bütün bunlar bir piyango meselesidir. İzdivaçtan sonra çektiklerimizi yazmayacağım, yalnız evleninceye kadar, bir kızın geçirdiğini yazdığım bütün bu dertler, kari hangi tarafın daha çok müşkülata maruz kaldığını göstermeye kifayet eder zannedirim.

İzdivacın bir piyango olduğunu kabul ederim, fakat bizde olduğu şekilde hâlâ başkalarının rey ve hükmü altında olan izdivaçların bir piyangodan ziyade az düşünce ile verilmiş bir karar, başkaları hesabına başkaları tarafından oynanmış bir facia veya komedya olduğunu daha kuvvetle kabul edenlerdenim.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 8, Eylül 1340, s. 8-10.*

İnsanları Fenalığa Sevk Eden En Laf Anlamaz Kuvvet

Dünyada bu laf anlamaz kuvvetten istifade etmek isteyen birçok caniler vardır. Neriman bu canilerden birkaçının amansız pususuna düşmüş bedbaht bir kızdır. Neriman'ın hayatı bizde genç kızları ihata eden lâ-yuadd eden ve nihayetsiz tehlikeleri bütün açıklığıyla gösteren elim ve müthiş bir faciadır.

Neriman’a Emraz-ı Zühreviye Hastanesi’nde rast geldim. Mühmelane omzundan düşen gömleği göğsünü kısmen meydana bırakmış, elindeki resimli mecmuayı çeviriyordu. Koğuştta, erkek hizmetinin ve asistanların vücuduna rağmen hiçbir eser-i hicap ve itina göstermiyordu. Şüphesiz böyle bir illetle oraya düşen kızıdan, cemiyyetin tabii fertlerinden istediği kaideleri istemek pek tuhaf bir şeydi, fakat bu cins cins insan arasında Neriman’ın hepsinden daha sıcak, hatta daha masum bir bakışı vardı. Gözlerinin bakışı, hatta mecmua ile alakadar oluşu bile onun bu sınıf insanlardan bir tabaka daha yukarı sınıfa mensup olduğunu gösteriyordu.

Yavaşça yanına yaklaştım, baktığı mecmuaya başımı eğdim, elinde bir tuvalet kataloğu vardı. O da yavaşça gözlerini kaldırdı:

-Merak mı ediyorsunuz? dedi, daha bu ay yeni Paris’ten geldi...

Zavallı bir sınıfa tahsis edilmiş hastanenin bir köşesinde, cemiyyette şerefle yaşamaktan mahrum edilmiş bir kadının Paris’in son modasını takip etmesi fevkalade bir hadise idi. Hayretle yine gözlerine baktım, o arsız, arsız, daha ben söylemeden cevap vermek için sabırsızlanıyordu:

-Çok mu hayret ettiniz?.. dedi. İyi giyinmek yalnız sizlere mi mahsustur? Bilakis biz sizden daha fazla ona itina ederiz, sermayemizin bir kısmı da odur.

-Ben böyle bir şey söylemedim, dedim, sizi ve beni başka başka sınıflara ayıran bir farktan bahsetmedim. Siz, benden başka bir şey misiniz?

O, biraz acı bir sesle güldü:

-Sanki bilmiyorsunuz, dedi, buraya düşenler, herhalde sizin gibi namusuyla yaşamak hakkına malik olmayanlardır. Benim için bu hayat, size hayatınız ne kadar tabii ise o kadar tabiidir. Hatta aramızdaki farkı söylerken bunda hicap edecek bir şey hissetmiyorum.

Neriman okumuş ve biraz yüksek sınıfa mensup bir kadın gibi konuşuyordu. İfadesindeki hicapsızlığı ben de tabii buluyordum, fakat bilmem neden okumuş ve yüksek bir kadını bu hastaneye yakıştıramıyordum:

-Siz, nerede okudunuz? dedim.

O yatağından doğruldu, arzu ederseniz size hayatımı anlatayım, şöyle buyurun!.. dedi.

Karşısında bir sandalyeye iliştim. Neriman elindeki mecmuayı kapadı, yorganını dizlerine doğru çekti, perişan saçlarını elleriyle düzelttikten sonra:

-Şimdi size anlatırken yine sinirleneceğim, dedi, bugünkü hayatımı tabii görüyorum da, maziye başımı çevirdiğim zaman bütün vücudumda bir isyan dolaşıyor, o ilk hadiseleri hiçbir zaman lakayt bir sesle anlatamıyorum.

Babam bir binbaşydı. Harb-i Umumi'de Çanakkale'ye gönderdiler, Seddülbahir'de bir şarapnel mermisiyle yaralandı, Çapa'da şimdiki Darülmuaallimat binası o zaman Macar hastanesiydi. Orada taht-ı tedaviye aldılar. Zavallı annem bütün ümidini bana ve babama bağlamıştı. Başka çocuğu yoktu. Babam muhtelif vazifelerle taşraya gittiği zamanlar, biz yine İstanbul'da kalırdık. Babam benim tahsilime çok meraklıydı. Eğer, sizleri arkam sıra taşırsam, Neriman'ın tahsili yarım kalır, derdi. Ben babam yaralanıncaya kadar İstanbul'da bizim âlemde okudum. On dört yaşında mektebi terk etmeye mecbur oldum, babama nekahet devrini geçirmek üzere Bursa'ya gitmemizi tavsiye etmişlerdi. Babam yalnız gidemezdi. Annemin itinasına ihtiyacı vardı. Artık babam çalışamayacağı için Bursa'da yerleşmeyi kararlaştırdık. Buradaki eşyamızı oraya naklettik, Bursa'da üç ay kadar kaldıktan sonra babam vefat etti. Annem bu kederle fevkalade sarsılmıştı. Babama o kadar düşküncü ki bana "seni feda ederim, babanı edemem", derdi. Bu felaket onu adeta birden ihtiyarlattı. Babamın öldüğünden tam on gün sonra fücceten vefat etti. Ben büsbütün istinatgahlarımdan mahrum kalmıştım. Bursa'da kimseyi tanıımıyordum. Kengeri'de bir teyzemden başka da dünyada kimsem yoktu. Annemin cenazesini evden çıkaran bir iki komşu beni evlerine almak vaadiyle eşyamızı aralarında taksim ettiler. Fakat sonra birçok bahaneyle beni yalnız bırakıp savuştular.

İçlerinde kırk yaşında Hayri Bey isminde hayırhah bir adam çıktı:

-Kızım, benim kimsem yok, seni evlat ederim, dedi. Evine götürdü.

Ben çok saf, hatta aptal bir kızdım. Onun bu müşfik himayesine inandım. Zaten hayatta sevdiğim en kıymetli iki vücudu birden kaybetmek beni sersemletmişti.

Onunla beraber daha annemi gömdüğümüz günün akşamı evine gittim. Kalbim kederden parça parça olmuştu. Gözyaşlarımı bir türlü zapt edemiyor hıçkırıyor, hıçkırıyordum.

Hayri Efendi çok müşfik bir muhabbetle yanımda dolaşıyor beni teskin etmeye çalışıyordu. Yavaşça oturduğumuz odanın dolabından bir şişe çıkardı, bir fincana iki üç yudum boşalttı,

-Kızım bunu kokla, ruhtur, dedi, biraz açılırsın...

Hayri Efendi'nin ruhunu kokladım. Bu beni sarhoş eden ruhun kokusu hâlâ kulaklarımdadır. İşte beni bu gördüğünüz yerlere düşüren hâlâ o ruhun sarhoşluğudur. Uyumuşum. Bana ruh diye kloroform koklatmış... Benim bu mustarip dakikamda, yoksuzluğumdan ve kimsesizliğimden istifade eden bu vicdansız adam beni uyutarak ırzıma tecavüz etmiş. Ben sabaha kadar uyumuşum. Uyandığım zaman yanımda kimse yoktu, bir müddet kalkacak mecalim de kalmamıştı.

Elimi başıma koyduğum zaman sanki dünya başıma yıkıldı. Ben namuslu bir ailenin çocuğuydum. Mektep görmüştüm. Şerefli kadınla şerefsiz kadının farkını o zaman çok iyi takdir ederdim. Akşama kadar o gün yatağımda ağladım. Hayri Efendi görünmedi. Bilmem hayâ edecek kadar onun insan sıfatı var mıydı!?. Ben yavaşça yatağımdan çıktım, merdivenlerden inerken, Hayri Efendi'yle karşı karşıya geldim, sert bir sesle:

-Nereye gidiyorsun? dedi...

-Sizi arıyorum, dedim, size söyleyeceklerim var..

O kalın kaşlarını çattı, bir ejderha gibi gözlerini üzerime çevirdi:

-Sen şu kapıyı görüyor musun? dedi, haydi bakalım, ben seni ilelebet bakacak değilim..

Bütün hayatımı berbat eden bu adamın karşısında bütün sinirlerim gerildi. Fakat gençtim, çocuktum. İsyan edemedim, korktum. O çok kuvvetli, çok yabani bir adamdı. Elime yarım lira verdi kapıyı açtı.

-Eğer birine bahsedersen, hayatın şu revolverin içindedir, dedi..

Bu vahşi adamın elinden kurtulmak için ben de acele ettim, kapıdan çıktığım zaman:

-Oh, kurtuldum, dedim.

Zavallı ben. Neden ve nereden kurtulmuştum? Nereye gidecektim?..

Hayatın üzerime yüklediği felaketlere tahammül edemeyecek kadar küçüktüm. Annemin, babamın matemini düşünmeye bile vaktim kalmamıştı. Şimdi ne olacağım düşüncesi hepsinden daha kuvvetliydi. Karanlık çöküyor, eğri büğrü sokaklardan ellerindeki mendilleri dolu halk yavaş yavaş geçiyor, sarhoş delikanlılar bağırıyor, sallanarak gidiyorlardı. Ben bu korkulu adamların içinde yalnız nasıl

yaşayacaktım. Gittim, gittim. Artık her taraf tamamiyle kararmıştı. Ulu Cami'nin arka taraflarında bir harabe vardı. İçine girdim, korkudan titreye, titreye sabahı bekledim. Hislerim o kadar donmuştu ki ağlayamıyordum. Vücudum buz gibiydi. Küçük bir çıpırtı olsa, hemen cansız yere düşecektim. Üç gün üç gece aç ve susuz bu harabenin içinde yaşadım. Gündüz, sokak, sokak gezer, gece buraya saklanırdım. Üç gün hiç açlık da duymadım. Fakat yavaş yavaş burkulan midemin sesini duydum. Bu ses insanları fenalığa sürükleyen en laf anlamaz kuvvettir. Şimdi bu felaketlerden sonra kahredici sesini o da çıkardı. Hayatımda hiç işlemediğim bir şey yaptım. Ulu Cami'nin önünde çıplak ayaklarla oturmuş arsız arsız dilenen çocukların yanına ben de diz çöktüm, ben de dilendim..

İlk avcuma düşen onluk, hayatımdaki mukaddes rabitaların birincisini çözdü. Bütün felaketlere karşı kuruyan göz yaşlarım sanki vidası bozulmuş bir çeşme gibi taştı. Yanımdaki çocuklar gülerek bağışıyorlardı:

-A, ağlıyor, ağlıyor... beğenmedinse bana ver...

İlk onluğu onlara attım ve ağlayarak kaçtım... İkinci onluğu aldığım zaman küçük bir tebessüm dudaklarımdan yayıldı, işte sefaletin merdivenlerini birer birer çıkmaya başlamıştım.

Karnımı doyumak için artık dileniyordum. Harabenin sessiz duvarları altında yatmak da beni eskisi kadar korkutmuyordu. Fakat her gece uzaktan bekçinin sopasını duyduğum zaman, kalbimden kopan heyecan, bozulmuş bir saatin zinciri gibi saatlerce devam ederdi.

Bir gün Yeşil Türbe'nin önünde dileniyordum. Genç yakışıklı bir bey geçiyordu. Üstüme başıma baktı:

-Kızım, senin ayağın sağlam, ayıp değil mi?.. Neye dileniyorsun, dedi.

Benim evime gel, hizmet et, hem karnın doyar, hem namusunla edebinle yaşarsın... Bu hayırhah adamın ellerini öpecektim.

-Elimden her hizmet gelir amcacığım, beni saklayın, bir parça ekmek verin, ne isterseniz yaparım...

Beni sefalet uçurumundan kurtaran bu hayırlı bey beni evine götürdü. Evinde karısı, çocukları vardı. Oh, dedim, artık kurtuldum. Burada rahatça yaşayabilirim.

İlk gece yatağıma girdiğim zaman, yumuşak şiltelerin üzerinde, sanki mezardan yeni hayata dönmüş bir adam gibiydim. Ben bu hayatı ne kadar

özlemiştim. O gece yorganımı başıma çektim, ve felaketten düşünmeye bile vakit bulamadığım anneciğimin, babamın ruhuna fatiha okuyarak gözlerimi kapadım.

Bir hafta orada o kadar iyi geçti ki, kendimi bir sarayda zannediyor, hanımı beyi memnun etmek için ağızlarına bakıyordum. En ağır işleri hiç yılmadan, hiç çekinmeden yapıyordum. Tek efendilerim memnun olsun, başka hiçbir şey istemiyordum. Hanım da benden memnundu.

Bir gün hanım çocuklarla beraber Çekirge'ye bir ahababa gitmişlerdi. Ben evde çamaşır yıkayacaktım. Bey de onlarla beraber çıktı, ben çamaşırlarımı hazırladım, öğleye kadar hem şarkı okuyor, hem çamaşırlarımı yıkıyordum. Öğle zamanı bey geldi, benden yemek istedi, götürdüm, o da yalnızlığımdan istifade etmek istiyordu. Ben haykırdım, mukavemet etmek istedim, elimde silahım yoktu. Zayıfın sesini kesmek için bir parça paçavra kâfiydi. Bu ikinci darbeden sonra artık tamamen aklımı kaybetmiştim. Akşam hanım geldi, çamaşırlar bitmemişti, beyin eve geldiğini anladı, ve bu günahın yegâne mücrimi benmişim gibi kapıyı bana gösterdiler, asıl müttehim yine içerde kaldı.

Sokağa çıktığım zaman kaldırım taşları yerlerinden oynuyor yine birleşiyordu. Sokaklar kah sağa kah sola gidiyordu. Gözlerim içinde dalga dalga karanlık açılıyor, dönüyor, dönüyor, sanki dünya başımın üstünde yıkılıyordu. Gözlerimi açtım. Her taraf yeşildi. Yavaş yavaş her şeyi eski zamankine eski şekline avdet ediyor, yeşilleşiyordu. Başım dönüyordu düşecektim. Bir duvara dayandım. Herkes lakayt ve sessiz geçiyordu. Hepsinin evi vardı. Hepsinin himaye edecek adamları vardı. Hepsinin cebinde parası vardı. Hepsinin insan gibi bu memlekette yaşamaya hakkı vardı... Ben bir çocuktum, anasız, babasız, ahlaksız, vatansız, her şeysiz bir çocuktum.. Benim de bir harabem vardı. Oraya gittim... Geceler geçti. Günler geçti. Ben dilenci olmuşum. Evlere gitmekten korkuyordum. Bu hayırhah adamlardan nefret ediyordum.

Yegâne emniyet ettiğim bir harabemdi. Akşam sokaklar karardıktan sonra yine oraya çekildim. Tedarik ettiğim bir çuvalın üzerine yıkıldım. Henüz daha korkulu rüyalara dalmıştım ki, harabemin karanlıkları içinde oynayan üç hayal gördüm. Bağırarak istedim, sesim kısıldı, dilim çekildi, kalkmak istedim, dizlerim tutuldu, üç hayal karanlıkta gittikçe büyüyor, büyüyor, büyüyordu. Derin karanlık içinde yalnız üç adamın kırmızı kuşaklarının rengini görebiliyordum. Vücudumda üç

vahşi elin teması bana can getirdi. Bağırđım, hem kim bilir ne kadar acı bağırđımşım ki, polisler geldi. Fakat onlar gelinceye kadar, bu üç gece kuşu, beni her fedakârlığa karşı saklamak istediğim şeyi benden almışlardı.

Polisler beni ve onları karakola götürdüler. Bir hafta orada kaldım. Onlar ne oldu, bilmiyorum, fakat ben polisteki bir haftalık misafirlikten sonra, vesikalı bir kadın oldum.

Beni muayene ettiler. Emraz-ı Zühreviye'den malul olarak İstanbul'daki hastaneye gönderdiler. O vakit buraya ilk gelişimdi. Şimdi ikinci defadır ki buraya geliyorum. O zaman daha her şeyi bana yabancı, hicap ve iffet perdesi yıkılmamış bir "Neriman"dım. Şimdi, hayatta başı boş bir kadın için bu hayatı tabii gören bir Neriman'ım.

Burada uzun zaman yattım. Yanımdaki kadınlar hem pespaye insanlardı. Felaketimi dinledikçe, sanki ne olacaksın, diyorlardı. Hizmetçi gitsen, karşına efendin çıkar; dilensen, polislere, sarhoşlara kendini ziyafet çekersin; işe girsen efendinin oyuncağı olursun; evlenemezsin, çünkü bakire değilsin, paran yok, kimsen yok, sen bir sokak kızısın..

Onlar hayatı ne kadar karanlık göstermek mümkünse o kadar karanlık gösteriyorlardı. Onlarca yegâne yol bir umumhaneye yazılıp kolayca karnını doyurmaktı.

Ben doymak için yaşayacak kadar sefil değildim. Mektep görmüşüm, hayatı ve dünyayı kitap okuyan kızların gözleriyle görmüşüm. Şerefsiz bir kadın olarak yaşamaktansa ölümü tercih ederdim. Hastanede doktorlara rica ettim, "beni bir yere yerleştiriniz, kapıya gitmek istemiyorum, bana bir iş bulunuz", dedim... Hepsi omuzlarını silktiler, "müstahdemeyn idarehanelerine müracaat ediniz" dediler...

Müstahdemeyn idarehanelerinin kıymetini yanımdaki arkadaşlarım anlatmışlardı.

Hepsinin birer üçer maceraları vardı. Oradan da ümidimi kestim. Yanımdakiler beni iknaa için gece gündüz yoruluyorlardı. Nihayet içlerinden birsi:

-Ben sana çok acıyorum, dedi. Sen saf temiz bir kızsın... Bizler de hep senin gibiydik. Bütün bu yer yüzündeki insanlar bizim şeref nikabımızı yüzümüzden sıyrıp çamura atmak için insafsızdırlar. Ben de senin gibi bir zalimin kurbanıyım. Bugün namussuz bir kıyım, fakat namusun kıymetini bilirim. Mademki sen şerefle

yaşamak istiyorsun, ben bütün günahlarımı affettirmek için seni himaye edeceğim. Senin namusunu ben koruyacağım. Sen benim yanıma gel, ben belki hayatın en iğrenç mezbelelerinde yüzeceğim, fakat sen benim bu günahkâr yuvamda bir melek kadar temiz ve nezih yaşayacaksın.

Bu süslü cümlelere ne kadar aldanmıştım. Bir halaskâr gibi boynuna sarıldım. Ve onunla beraber yaşadığı eve gittim. Orada dört ay bu kadın şayan-ı hayret bir metanetle beni muhafaza etti. Hatta bazen beni ikna etmek isteyen kadınlara karşı bir arslan gibi kükrer:

-Ona dokunmayınız, derdi. Ona kimin eli değerse, Azrail gibi pençelerim omuzuna yapışacak.

Bilmem bu kadın samimi miydi? Bu hâlâ bana meçhul kaldı. Fakat ben kendisini derin bir rabita ile seviyordum. Bir akşam onu hastaneye götürdüler, muayene olup ertesi günü gelecekti. O gece kızlar yalnız bir eğlence tertip ettiler. Bu gece erkeksiz eğlenelim dediler. Ben hâlâ saf, bu mezbelede yaşamama, bu kadar şeyler görmeme rağmen hâlâ aptaldım, inandım. Bana içirdiler, rakı, konyak, şarap, viski daha ismini bilmediğim birçok şeyler içirdiler, sarhoştum. Uyandığım zaman yatağında genç ve güzel bir bey vardı. Bu defa onun ta kalbime kadar bakan iki güzel siyah gözü vardı. Bu iki güzel gözün uğruna düştüm. Ondan sonra ne kadar güzel gözlü gençler göğsümde dinlendi, ne kadar kudurmuş ve bayağı adamların koynunda geceler geçirdim. Artık bunların sayısı ve hesabı benim için kayboldu. Bu defa yine iki güzel gözün uğruna bu hastaneye geldim. Şimdi Şişli'de meşhur bir hanımefendinin evindeyim. Buradan çıktıktan sonra yine oraya gideceğim. Görüyorsunuz ya, hayatımın bu safhalarını anlatırken sesimde hiç heyecan ve telaş yoktur. Hiç sinirlenmiyorum, bütün isyanlarım ve heyecanlarım mazide kaldı. Ben şimdi artık muntazaman Paris modalarını takip eden Şişli yıldızı Neriman'ım, beni bu isimle, pek çokları tanır.

Neriman'ın hikâyesi nihayet bulmuştu, o gözlerime baktı, yani beni itham ediyor musun, benim için ne düşünüyorsun demek istiyordu. Ona teşekkür ederek ayrıldım.

Fakat Neriman için ne düşünüyorum:

İçtimai teşkilatı olmayan bir memlekette, fertlerini himaye etmeyen, onların hayat ve şereflerinden mesul olmayan bir cemiyette Neriman günahsız bir kadındır.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 9, TE. 1340, s. 16-20.*

Türkiye'nin En Demokratik Cemiyeti

Topkapı Fukara-perver Cemiyeti Türkiye'de halkın içine inerek halkın, halk için, halk tarafından idare ettiği yegâne cemiyettir. Diğer cemiyetlerin sermayeleri nispetinde yaptığı işi hem az değildir, hem yerine maruf değildir. Onlar siyasi emellerin esiridirler.

Geçen ay Topkapı Fukara-perver Cemiyeti senelik kongresini akdetti. Zengin, haşmetli cemiyetlerin yanında, ismi hiç işitilmeyen fakir ve sefil bir halkın yaşadığı yerlere çekilmeyi tercih eden bu mütevazı cemiyetin kongresi çok şayan-ı dikkat bir şeydi.

Kongre, Topkapı'da evkafın hastane olmak üzere inşa ettiği, bilahare, parası kâfi gelmediği için, binayı yarım ve binlerce lirayı akim bıraktığı bir pavyonunda akdedilmiştir. Salonda cemiyetin azayı umumiyesi, ön sıralarda memleketin ekabiri, kapının iki taraflarında eşraf ve ekabiri kandilli temannalarla selamlayan, herkesin kadrine göre hürmet tevzi eden teşrifatçıları yoktu.

Kongrenin heyet-i umumiyesini yangın harabeleri içinde yaşayan, pişdarlarının zulmüne uğrayan birçok muhacir kadınları, evlerinin yanmasıyla cami köşelerinde, bu na-tamam hastanenin pavyonlarında yaşayan sefil ve fakir kadınlar, beyaz sakallı ihtiyarlar teşkil ediyordu. Kadınların her birinin kucağında altı aylıktan iki yaşına kadar ve yanlarında her sinde çocuklar, vardı. Salonun kenarına mevkit bir sahne kurulmuş. Süleyman Numan Paşa'nın gösterdiği bin bir müşkülattan sonra lütfen alınabilen ve salonun nezafetini temin için duvarlara battaniyeler gerilmişti. Sahnenin kenarında müessesenin himayesine aldığı küçük çocuklar, muallimeler, diğer tarafta da hayırperver bir hanımın önüne mahsus olmak üzere verdiği bir piyano vardı. Salonun mefruşatı ve misafirleri bunlardan ibaretti. Sahnede ucuz olması için renk renk kağıttan yapılmış elbiseleriyle birer çiçek gibi oynayan çocuklar, bu müessesenin büyük bir fakr içinde bile her şeyi zevk verebilecek bir itina gösterdiğine delalet ediyordu.

Şehrin gürültülerinden azade, münzevi, açlığın ve ihtiyacın içinde her türlü hırs ve tama'dan uzak, yüksek bir feragat ile yaşayan ve iş gören bu müessesenin müessisi Doktor Galip Bey'dir.

Galip Bey on beş sene evvel Topkapı'da bu cemiyeti tesis etmiş, bazı arkadaşlarının yardımıyla bir heyet-i idare vücuda getirerek oranın sefil ailelerine maddi ve manevi faydalı olmaya çalışmıştır.

Topkapı'nın icraatı ortaya büyük bir müessese çıkarmış değildir. Bütün bütçesi 600 lira içinde dönen bu cemiyet birçok fakir çocuklarının hayatını kurtarmış, onlara mektep, doktor, ilaç biraz da oyun ve eğlence vermiş, fakir ailelere yemek, ilaç, odun kömür dağıtmış, işsizlere iş bulmuş, müstait gençleri yüksek mekteplerde okutmuştur. Hatta bugün bu müessesenin yetiştirdiği gençlerden muharrir, mühendis, yüksek mevkilerde zabitler vardır.

Topkapı cemiyeti bir doktor, bir polis, bir yorgancı olmak üzere üç kişilik bir heyet-i idareden ibarettir. Parası ve çalışıcısı az olan bu müessesenin icraatı memlekette mevcut diğer müesseselerden belki de adet itibariyle çok geridir. Fakat mevcut cemiyetlerin sermayeleri ile icraatları ölçülürse zannediyorum ki Topkapı cemiyeti az para ile çok iş görmek, ve sa'yı yerinde sarf etmek itibariyle memleketin en birinci cemiyeti olmak şerefini ihraz edecektir.

Topkapı cemiyetini diğerlerinden ayıran en bariz fark, siyasetten tamamen uzak, derin bir feragat içinde halkın, halk tarafından, halk için idare edilmesindedir. Siyasi emelleri bu cemiyetin kapısından girmemiştir. Cemiyetin müessisi ve arkadaşları faaliyet sahası olarak fakrın temerküz ettiği bu yangın harabelerini, bu sefalet ocaklarını intihap etmişlerdir. Süslü salonlarda, cemiyet-i akvamın müzakere salonuna layık haşmetli koltuklar içinde, bin bir dedikodu arasında halk için çalışacaklarını ilan eden cemiyetler gibi halktan kaçmamışlar, bilakis halkın, ve fakrın ortasında şerefli birer mücahit gibi bir şefkat harbi açmışlardır. Hayvanların bile tefessüh edeceği pis ve pejmürde kulübeler içinde, ekmeksiz, hastalık ve ölümle yalnız kalmış ailelerin her günlük derdini, felaketini yakından görmüş, çok temiz ve yüksek bir hisle bunların imdadına yetişmişlerdir.

Bugün memlekette muhtelif maksatlar ve kavgalarla teşkil etmiş muhtelif cemiyetler var. Bunlar, her ne maksatla teşkil edilirse etsinler, sa'yılarının millet için olduğunu, bütün bu faaliyeti beş on kişiye inhisar ettirecek maddi bir gaye takip ettiklerini ilan ederler.

Fakat bütün bu cemiyetler tetkik edilirse çok feci bir hakikatle karşı karşıya geleceğiz. Bu cemiyetlerin birçoğu, siyasi emeller, ihtiraslar arkasında birer

dedikodu ocağı olmuş, hakiki işi bir tarafa bırakarak, iki muharip grup vaziyeti almışlardır. Fakat ferdî olmaktan ziyade içtimai bir maksatla teşkil eden, içtimai bir mesuliyeti yüklenen bu cemiyetlerin bu vaziyeti, ne kadar sürerse sürsün, harpten yorgun harap, sefil, rahat ve huzura muhtaç bir milletin bunlardan iş istememek, bunların hatta bir günlerini bile böyle faydasız bir şekilde geçirmelerine müsaade etmemek hakkı vardır.

Cemiyetler beş on kişinin ferdî arzusu, parası, kuvvetiyle vücut buldukları zaman birer kulüptür ki buna müdahaleye hiç kimsenin hakkı yoktur. Fakat milletin parası, milletin arzusu, milletin kuvvetiyle yaşayan cemiyetler, bu halk müesseselerini nasıl ve ne hakla kendi fikrî mücadelelerine, propagandalarına, siyasetlerine alet edebilirler?..

Sözlerimi mağluk ve şüpheli bir şekilde bırakmamak için vaziyeti açık olarak münakaşayı daha doğru buluyorum.

Türk Ocağı münevver gençlerin meydana getirdiği bir müessesedir. Bu maddi olmaktan ziyade mefkûrevi emeller takip eder. Siyasetle alakası yoktur. Fakat bir Ankara ve İstanbul dedikodusu, siyasi bir fikir zehri bu ocağın içine girip uzun münakaşalara sebep olmadı mı? Nihayet hangi tarafın merkez olacağı davası Ankara'nın merkezietini, ve heyet-i merkezietinin, bütün manasıyla, siyasi adam olan mebusların ekseriyetiyle teşkil etmesiyle neticelenmedi mi?

Himaye-i Etfal Cemiyeti aynı mücadeleyi geçirip yine küçük bir millet meclisi hâlinde mebuslardan terkip etmedi mi?

Muallimler cemiyeti aynı mücadeleden sonra Ankara'da kalarak şiddetli bir merkezietle her tarafa hükmetmek isteyen Ankara merkezinden birçok şubelerin ayrılmasına sebep olmadı mı?.. Vasıf Bey ve Tevhid-i Efkâr meselesinde Ankara ve İstanbul cemiyetlerinin işe müdahalesi başka ne suretle tefsir edilebilir?.. Nihayet amele cemiyeti hükümetin şiddetli emirlerinde, mümanaatlarından, ve tazyiklerinden sonra halk fırkasının iştirakiyle manevi bir sansür altında tekrar hayata geldiği zaman siyasetin cemiyetlere girmediyini iddia edebilecek yegâne bir adam kaldı mı?..

Bu mücadelelerde hangi tarafın haklı, hangi tarafın kabahatli olduğunu, neresinin merkez olması doğru olacağını münakaşa edecek değilim. Yalnız şiddetle tenkit ettiğim nokta bu cemiyetlere siyasetin sokulmasıdır. Eğer bu adamlar memlekete hizmet etmek istiyorlarsa işte böyle haftalarca süren içtimailer, kongreler,

nizamnameler, projeler yapacaklarına değil, Topkapı cemiyeti gibi, hiç kimsenin takdir ve teveccühüne arz-ı iktidar etmeden, fariğ bir iman ile halkın, bu bizim siyasi dedikodularımız yüzünden birer insan karikatürü gibi yüzümüze sırtan renksiz, kansız, bir deri ve kemik kalmış insan iskeletlerinin içine girsinler, o zaman bu sahalarda yapılacak ne kadar çok iş olduğunu, görecekler. Ve lüzumsuz münakaşanın bu bedbahtlara karşı bir cinayet olduğunu anlayacaklardır.

Topkapı cemiyeti bize güzel bir numunedir. Halkın arasına inmedikçe, onlar arasında çalışmadıkça, onları hem kendilerine hem cemiyete faydalı kılmadıkça cemiyet tesis etmenin manası yoktur. Topkapı cemiyetinin en büyük kıymeti siyasetten tamamen uzak derin bir feragat içinde, halkın, halk için halk tarafından idare edilmesidir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 10, TS. 1340, s. 29-31.

Dilenciliği Nasıl Men Edebiliriz?

Türkiye’de dilencilik bir meslek olmuştur. Çünkü onları şefkat ve muhabbet altına alan müesseselerimiz yoktur. Dilencileri üç sınıfa ayırmak ve her biri için ayrı ayrı tedbirler almak lazımdır...

Şark memleketleri dilencisinin bolluğuyla meşhurdur. Bizde dilencilerin bu fazlalığı fakrın diğer memleketlerden fazla olmasından mı münbaistir? Hayır, iktisadi vaziyetin bunda çok büyük tesiri olmakla beraber, bu tezayüd-ü fakırdan mütevellit değildir. Bu sırf bir teşkilatsızlık meseledir.

Dünyanın her tarafında hayatta mağlup olmuş fertler vardır. Cihan harbinden sonra fakr dünyanın her tarafında çoğaldı. Fakat fertler sokaklarda dilenerek bizim şefkatimizi istismar etmek, dilenciliği bir ticaret hâline koymak için imkân bulamadılar. Çünkü bu cemiyetlerde cemiyet makinesinde kullanılamayacak bozuk unsurlar için ayrı ayrı müesseseler vardır.

Her biri, hastalığı tahlil edildikten sonra, mensup olduğu müesseseye gider. Bizde dilenciler dört sınıfa ayrılırlar. Sakat ve aliller, ihtiyarlar, tüccar dilenciler, hakiki muhtaçlar...

1-Sakat ve aliller: Bunlar hâliki veya kesbi bir arıza ile hayatta mücadele edemeyecek kimselerdir. Bunlar eğer aileleri zenginse onlar tarafından, değilse cemiyet tarafından himaye edilir. Darülaceze sırf bunlar için tesis edilmiş bir

müessesedir. Hatta vahşiler arasında, işretler arasında bile sakatları himaye için hususi veya umumî teşkilatlara rast gelinir.

2-İhtiyarlar: Bunlar hayat mücadelesinde enerjilerini, kabiliyetlerini, kuvvetlerini sarf etmiş unsurlardır. Eğer hayatta sarf ettiği sa'y sermayeye tahavvül etmişse hayatını sigorta etmiş demektir. Eğer sa'yı bir başkası tarafından istismar edilmişse son deminde fertlerin veya cemiyetin sırtında tufeyli olarak yaşamaya mecburdur. Bugün ihtiyarlar hususi evlerinden bile yük telakki edilmek bedbahtlığına düşmüşlerdir. Sa'yını, enerjisini sarf ettiği yer bir hükümet müessesesi ise tekaüt namıyla kendisine küçük bir sigorta verilir. Eğer bir ticaret müessesesi ise sa'yını günü gününe ve kısmen öder, işsiz kaldığı zamanda işsizliğe, ihtiyarlık zamanında açlığa karşı onu sigorta etmek mecburiyeti yoktur. Kadınların cemiyetteki sa'yına kıymet takdir edilmemiştir. Zevcelik ve analık sa'yı itibar edilmez. Binaenaleyh kadının, ne gençliğinde ne ihtiyarlığında hayatını sigorta eden ne bir hükümet müessesesi ne de bir şefkat müessesesi vardır.

3-Tüccar dilenciler: Dilenciliği mashara eden, insandaki şefkat membalarını kurutan işte bu ticaret dilencileridir. Bunlar öteden beriden topladıkları çocukları şehrin en işlek yerlerinde, bir tablo gibi gönül parçalayacak bir şekilde teşhir ederler. Soğuktan kolları morarmış çocuğa on para verirken biz de iyi bir iş yaptığımıza kani oluruz. Hâlbuki bu çocuğu soğukta dondurarak kesesini dolduran tüccarı bu işe teşvik etmekle bu çocuğa karşı en büyük fenalığı yine biz yapmış oluruz.

Şehremaneti, şimdiye kadar gelen şehir eminleri gibi, dilencileri toplamak tecrübesinden sonra iflas etmez, fennî bir iş görürse bu ticaret ocaklarını yakalayacak, memlekette dilenciliğin fakırdan mı, yoksa ticaret olarak kullanılmaktan mı mütevellit olduğunu bize ispat edecektir.

İnsanların şefkati istismar edilemez. Şefkatin satıldığı hiçbir para yoktur. Bizim şefkatimizi sermaye, çocukları amele-i ittihaz ederek işleyen bu ticaret ocakları medeni Türkiye için bir lekedir. Dilenciliği men etmek için sebeplerini izale etmek lazımdır. Sakat ve aliller ile ihtiyarlar sıkı bir disiplin ile Darülaceze'ye kaldırılırsa, dilenen iki sınıf kalacak ki, bunlarda tüccar dilenciler ve hakiki muhtaçlardır. Tüccar dilencileri hükümet kuvve-i cebriye ile men edebilir. Çünkü bunların arasında öyle zenginler vardır ki, öldükten sonra büyük servetler bırakırlar. Dilenmek bunlarda bir ahlaksızlık, bir hastalık hâline gelmiştir...

4-Hakiki muhtaçlar: Dördüncü sınıfta hakiki muhtaçlardır. Bunlar hayatta mücadele için enerjisi olup da işsizlik veya sair aksi bir talihe düşen, ve henüz daha yüzündeki hicap perdesini yırtamayan muhtaçlardır ki en ziyade himayeye muhtaç olan bunlardır. Bunlar ilk adımda hiçbir himayeye mazhar olmadıkları için, ilk penah olarak kendileri sokakları bulur, bu serbest ve kontrolsüz muhitte ismet-i ahlaklarını vermeye mecbur olurlar. Bunların gidecek yerleri yoktur. Bu sefil hayat içinde hayatın takdir ettiği ahlak ve fazilet kıymetlerinden uzak iğrenç ve feci bir hayat yaşarlar. Bunlar Darülaceze'nin himaye edeceği çocuklar ve insanlar değildir. Bunlar hayatta içtimai nizamın, ve içtimai adaletin bozuk olması yüzünden mağlup olmuşlardır. Bu sınıf dilenciler, bugün hapishaneleri, tımarhaneleri, umumhaneleri dolduran hep bu adaletsizliğin verdiği kurbanlardır. Bunları cemiyet makinesinde ıslah ederek kullanmak, bunlara cemiyette her ferdin mazhar olduğu hayat imkânlarını ve fırsatlarını vermek demokrasinin borcudur. Demokrasi yalnız siyasi adalet değildir. Demokrasi bize içtimai adaleti vaat ettiği içindir ki onu bir mefkûre yapıp tapınırsınız. Bize demokrasi getirdiklerini söyleyenlerden yalnız siyasi değil, içtimai, iktisadi, hukuki, terbiyevi demokrasi istemek de bizim hakkımızdır. İşte bu kadar büyük ve insani müesseseleri ilan eden bir cemiyette dilenciliğin yeri yoktur, sınıfların yeri yoktur. Şehremaneti dilencileri toplamakla şimdiye kadar, mutlakiyet devrinde bile yapılması icap eden fakat demokrasi de şart olan bir iş yapıyor demektir.

Hakiki muhtaçlar içinde işsizlikten dilenenlere iş bulmak, ve bunları yaratıcı kabiliyetlerini ve şahsi teşebbüslerini kullanmaya mecbur etmek lazımdır. Dilenmek imkânı olmadığını bilen bir adam herhalde bir iş bulmaya çalışır. Dilenciler arasında mütereddi tipler vardır ki bunların bizde ne derecede bir ekseriyet teşkil ettiğini bilmiyorum, bunlar ya dilenir veya çalışırlar. Bunları dilenmekten men ettiğimiz zaman muhakkak çalışacaklardır. Bunlar için ayrı bir ıslahhane vücuda getirerek bunları azami bir şekilde mütehassıl hâline getirmek lazımdır.

Memlekette dilenciliği kaldırmak için sebeplerini izale etmek lazımdır. Bu dört sınıf dilenciye dinlenmeye sevk eden sebepler aşikârdır. Yalnız bir adam çalışamaz. Bizde ticari müesseselerin Amerika'da olduğu gibi bunları istihdama elverişli ayrıca teşkilatları yoktur. Bunlar hayatlarını kazanmak için hâl-i tabiisiyle sokaklara dökülürler. Bunları dilencilığa sevk eden âmili izale etmek mümkünsüzdür.

Bunların tufeyli olarak Darülaceze’de yaşaması gayet tabii ve insani bir iştir. Eğer iyi bir teşkilat yapılabilirse bunları meh-mâ-emken mütehassıl mevkiine geçirmek mümkün olur.

İhtiyarları dilencilığe sevk eden amil evlerinde efrad-ı ailelerinden gördükleri tahkir, bazen de kimsesizliktir. Ailesi olup da sokaklarda dilenen ihtiyarları sokaktan toplamak, ailesinin himayesini temin etmek mümkün olmayanları Darülaceze’ye almak, fakat ailelerinin masraflarına yardıma mecbur etmek için şehrin kanunları olmalıdır. Şehremaneti kuvve-i cebriyye ile bunları toplamak ailelerine yardıma mecbur etmek için kuvve-i teyyidiyesi olmalıdır. Bu suretle bu ihtiyarların birçoğunu mütehassıl mevkiine geçirmek mümkün olur. Bunlar, şimdi olduğu gibi, Darülaceze’de bir meclis-i sohbet vücuda getireceklerine, insaniyet için daha faydalı bir şekilde kullanılabilirler. Hastalar ve iktidarsızlar şüphesiz bundan müstesnadır.

Tüccar dilencileri dilenmeye mecbur eden amiller şayan-ı münakaşa bile değildir. Bunları şiddetle men etmek şehre emanetinin vazifesidir. Yalnız bunlardan bahsederken mühim olan nokta şudur ki tüccar dilenciler mütereddi bir sınıfa mensupturlar. Bunlar ruhi, içtimai, ailevi, dimağı bir tetkike muhtaçtırlar. Bunları dilencilığe sevk eden amil dimağın haiz oldukları bir arızadır. Bugünkü fen ahlaksız tabirini kabul etmiyor. Hırsızlar, caniler, bu sınıf dilenciler dimağın hastadırlar. Bunların hastalıklarını izale etmek lazım. Bunlar için ayrı bir ıslahhanede istihdam edilecek muallimleri ve hasta bakıcıları yetiştirmelidir. Çünkü bunlar cemiyetin ahlaki ve içtimai nizami haricinde kalmış, cemiyete fena tatbik edilmiş fertleridir. Tabii bir adam için faydalı olan bir ıslah usulü bunlar için hiçbir fayda temin etmez.

Ferdî ıslah da bazı esaslar vardır ki muallim bunları bilmez, bir usul dairesinde çalışmazsa yapılacak müessesenin herhangi bir hapishane veya Darülacezesi’nden farkı kalmaz. Bir ferdi ıslah etmek için ferdiyetini ve şahsiyetini yükseltmek lazım. Bizde birçok müesseseler de teamül olduğu üzere bunlara hırsız veya dilenci diye hakir muamele etmek, bunlar da nefislerinin küçüklüğü ve hâkirliği kanaatini takviye eder ki ıslahhaneye getirilmelerinin mana ve hükmü kalmaz. Bunlara her fert gibi insan muamelesi yapmak, her vesile ile kendilerine fazla itimat ve hürmet göstermek “ferdî ıslah” esaslarının birincisidir. Muhitin değişmesi fert üzerinde çok büyük bir tesir yapamaz. Bunların ıslahhaneye getirilmelerinin sebebini hiçbir zaman kendileriyle münakaşa etmeli, kendilerine karşı hasta muamelesi

yapmalıdır. Bu gibi ıslahhanelerde tedrisat herhangi bir mektepteki tedrisata mukayyes olamaz. Bunlara tatbik edilecek programda dinî ve ahlaki tedrisat en büyük rolü oynar. Bunların ferdiyetlerinin yükselmesi için dinî, ahlaki kanaatlerini kuvvetlendirmek, ruhlarını temizlemek için adeta mistik bir terbiye vermek lazımdır.

Bunlarda ahlaki bozukluğun sebebini sıhhi ve dimağı bozukluklarında aramak icap eder. cismen hasta veya gıdasını tam alamayan bir adam çalar. Onu hırsızlığa sevk eden maddi ve cismi amilleri tahlil etmek icap eder. Ailesinden frengi, cinnet tevarüs eden veya alkolik bir babadan hasıl olan çocuk cani veya hırsız olur. Bütün bu avamili tetkik ettikten sonra icap eden ıslah programı doktor, cümle-i asabiyye mütehassısı ve muallim beraber hazırlarlar. Yoksa maarif vekaletinin tayin edeceği herhangi bir muallim bu işi yapamaz.

Bu adamlardaki cismi ve dimağı hastalıklar tedavi edilmedikçe, ferdiyetleri yükselmedikçe, fennî bir usul tedris ile ahlak kıymetleri değiştirilmedikçe bunları ıslah etmek mümkün olamaz. Yeni teşkil edileceğini öğrendiğimiz ıslahhanenin bunları kendisine esas ittihaz etmesi şayan-ı temennidir. Islahhaneyi aynı zamanda bir darülsanayi hâline ifrağ ederek bunları hem kendi hesaplarına bir sanatkâr olarak yetiştirmek, hem cemiyet hesabına mütehassıl yapmak şarttır.

Hakiki muhtaçları dilenmeye sevk eden amil aşikârdır. Bunlar ya işsizlik, ya aciz veya kimsesizlik sebebiyle düşenlerdir ki, bu gibilerin gidecekleri müesseseler muayyendir. Yalnız bu sınıf dilencileri kaldırmak için işsizliği izale etmek lazımdır ki, bu, hayli güç olan meseledir. Fakat şehremaneti mümkün mertebe bunlara iş ihzar edebilir. Hükümet veya sair müesseselerle teşrik-i mesai ederek bunları bir dereceye kadar yerleştirmeye muvaffak olabilir. Eğer bunlar ahlak şiarlarını bozmamış, daha ismet-i hicap perdeleri yırtılmamış insanlarsa hükümet bunları pek güzel istihdam edebilir. İşsizlik bugün her memlekette içtimai meselelerin en başında konuşulan meselelerden biridir. Medeni memleketlerde amele teşkilatları kuvvetli olduğu için fertler bizde oldukları kadar başı boş değildirler. Her amelenin mensup olduğu bir sendika onu işsizliğe karşı az çok sigorta etmiş vaziyettedir. Fakat bizde altı çocuğu, büyük bir ailesi olan amele işsiz kaldığı zaman istirahat, istikraz membaları tükendiği zaman ailesiyle çocuklarıyla beraber dilenmeye mecburdur.

Onları dilenmeye sevk eden amili izale için amele sendikalarına serbest bir inkişaf temin etmek, ve aynı zamanda amelenin sa'yını sermayesi hesabına istismar

eden sermayedarları ameleyi işsizliğe karşı sigorta etmeye mecbur etmektir. Bugün her ameale hareketini Bolşeviklik telakki eden ve onu boğmadan boğmaya çalışan hükümet demokrasiye muhalif hareket ediyor demektir. Demokrasi olan bir memlekette siyasi, içtimai, iktisadi, terbiyevi demokrasi de vardır. Bugün yoksa yarın olacaktır. Ne kadar çekinseler yarın bir iktisadi demokrasi mevzu bahis olacaktır. İçtimai huzursuzluğun sebebi hakiki demokrasinin henüz tesis etmemesinden mütevellittir. Demokrasi olan bir yerde hakiki muhtaçlar sokakta dilenmek derecesine düşmezler.

Şehremanet dilenciliği kaldırmak istediği zaman, dilenciliğin esbabı ile karşı karşıya gelmek, ve bu sebepleri izale etmek için de demokrasi ile dilencilik arasındaki rabitaları aramak mecburiyetindedir.

İdare-i maslahat usulü, gelişi güzel dilencileri toplamak, ve şimdi olduğu gibi, bunları Darülacezenin koğuşlarında diğer aceze ile beraber karışık bir surette istif etmek memleketteki dilenciliği izaleye kâfi değildir. Bugün bunların büyük bir kısmı kefalete rabitan tahliye ediliyorlar, yarın ya hapishaneye hırsız olarak, ya umumhaneye fahişe olarak yahut da tımarhaneye mecnun olarak gideceklerdir. Bir hastalık, hastayı hastaneye nakletmekle değil, hastalığı teşrih ve fennî bir şekilde tedavi ile geçiştirilir. Dilencilik içtimai bir hastalıktır. İçtimai bir teşrih ve tedaviye muhtaçtır.

Bu satırlar hastalığı tetkikin bir şekilde tahlil ve münakaşaya müsait değildir. Fakat çok ümit ederim ki şehremaneti bu defa dilencilik meselesini esaslı ve fennî bir şekilde teşhis ve tedavi ile hiçbir şehreminine mazhar olmayan bir muvaffakiyetle intaç edecektir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 11, KE. 1340, s. 22-24.

İstanbul'da Mağara Hayatı Yaşayanlar

İstanbul'da balolara, danslara, otomobillere aldanmayınız. Düz ve muntazam sokakların arkasında bizim gözlerimizden saklanan harabeler içinde zıyasız mağaralarda hâlâ kurûn-ı vustâ hayatı yaşayan vatandaşlarımız vardır. Onların facia, felaket ve merâret dolu hayatları hepimiz için hicap-aver sahneleri muhtevidir.

Akşam sular kararırken İstanbul'un işlek yerlerinde bir hayat fışkırmaya başlar. Her köşe başına bir iş bankası gibi dizilmiş kahvehanelerin bulutlu camları

arasından bozuk bir mozaikle, kaba ve işlenmemiş şarkı sesleri akseder. Beş yüz liralık suvare elbisesi, altı yüz liralık kürk paltosu, daha bilmem kaç bin liralık mücevherleriyle İstanbul'un süslü kadınları Pera Palas'ın veya Tokathıyan'ın balosuna koşarlar. Tiyatro kapılarına yüzlerce otomobil sıralanır. Sokaklar bir donanma gibi sinemaların elektrik ziyaları ile bu koşan, kaynayan hayata bir kat daha can verir. Sinemaların kapısından birbirini ite kaka giren ve çıkan bu insanlar, herhalde ceplerinde eğlencelerine sarf edecek kadar para olan sınıftır. Sokaklar, sarhoşların naraları, tramvay zillerinin gürültüsü ile doludur. Yaya kaldırımında çıplak göğsünü boncuklu tüllerin altından gösteren, her adımında bir davet manası saklayan kadınların arkasında koşanlar, bedii zevki azıcık terbiye görmüş herkesi iğrendirecek şekilde aşk ve şehvet satarlar.

Hayatın böyle para, ziya, kadın, zevk içinde aktığı bir zamanda, yine İstanbul'un diğer ucunda, kör bir fenerle, aydınlanır gibi olmuş karanlık sokaklar: Bu aşk ve şehvet satışının daha bayağı, daha çıplak şekli devam eder. Bu karanlık köşeleri çevirip yangın harabeleri içinde yıkılmış evlerin, devrilmiş konakların mağaraları andıran basık tavanları, toprak izbeleri içinde başka bir hayat başlar.

Karanlık, kör bir gaz lambasının aydınlattığı bu toprak kokulu penceresi odada yerlere çömelmiş üç beş erkeğin ortasında, pejmürde esvabının arasından dolgun göğsünü gösteren kadınlarla şimdi öte taraftaki kaldırım üstündeki kadın aynı iş arkasında koşar. Onun da üzerindeki boncuklu tülü kaldırdıktan sonra, bu şişe ile rakı içen, vecd ü aşkını müstekreh naralarla ilan eden sarhoşla, Pera Palas'taki smokinli, sarhoşun arasında ne fark varsa, bu kadınla öteki arasındaki fark da odur, yaptıkları iş aynı iştir. Üzerlerindeki insanlık derisini çıkardıktan sonra yüzünüze sırttan aynı insandır. Yalnız birinin üzerinde süslü bir elbise, ayağında rugan pabuçlar, ve lisanında üç beş süslü kelime var. Ötekinin yırtık, kirli elbisesi, rugan pabuçlara mukabil üç parmak çamur tutmuş çıplak ayakları, her kulağa nefret verecek pis bir lisanı var. Biri Pera Palas'ın elektrik ziyaları altında, süslü ve çiçekli salonunda vücudunu tüller altında üryan bırakmış kadınların arasında içer, bu penceresiz, kör gaz kandilinin nurlandırdığı harabede, içer. İspirtonun kafalarında yaptığı bulut altında aynı vahşi insan maiyetini saklarlar. Birine efendi, ötekine külhanbeyi dedirten, birinin ceplerini dolduran altın ve oturduğu kadife koltuklardır.

Şehri ikiye ayıran köprünün öte tarafında süslü hanım efendiler bir gecelik güzellikleri, bir gecelik haşmetleri için terzilerinin avuçlarını altınla doldururken, köprünün beri tarafında bu yangın harabeleri altında yaşayan aynı kadın, çocuğu için beş on kuruş, soğuktan titreyen yavrusunun göğsünü saracak bir arşın kumaş bulamaz. Birinin arşınlarla kumaşını terzi doğrarken, ötekinin mini mini yavrusunu soğukta titremeye mahkum eden, işte bu köprünün ikiye ayırdığı şehir, ve onun üstünde ikiye değil yüz ikiye ayıran insan cemiyetidir.

Köprünün öte tarafındaki halk eğlenirken, beri tarafta eğlenenlerin eğlencesini görmek için gitmedim. Gazetelerin zabıta-i vakayini dolduran harabelerin sakinlerini, bu eski payitahtın yangın yerlerinde bin bir türlü insani kusurların kahramanlarını görmek istedim. Mezbeleler içinde şövale resmin; meşakkatler yaşayan sokak kadınlarını, bazen en iğrenç şekilde aşk ve kadınlık satan bu kirli mahlukları, bir insanın canını rakı şişesine bağlayan külhanbeyleri, ve bir çocuk hayatlarında merkez olan İstanbul'un bu esrarengiz izbe hayatını seyretmek istedim.

Fincancılar Yokuşu'nun arkasında senelerce evvel yanıp kül olmuş bir mahallenin, topraklar altında kalmış mağaraların, içine saklanan insanlar herhalde bizim hayatımızdan başka bir hayat, insanlığımızdan başka bir insanlık yaşıyorlardı. Toprakları yıkılmaya müheyya bir toprak yığınının altında iki çocuk göğüsleri çıplak, hatta eski vahşilerin bir incir yaprağıyla kapamak mecburiyetini duydukları kadar hiss-i hicaptan ari bir hâlde bacakları meydanda iki çocuk yerlere yatmış yanlarında anneleri makasla saçlarını kesiyor. Bir üçüncüsü de arsız arsız yanındaki leblebiciden beş on leblebi almak için yalvarıyordu.

Ben paltoma sarılı olduğum hâlde üşüyordum. Bu çıplak çocuklar, ve bunları üşütmeye mahkum ana, bana biraz vahşiler içinde yaşıyorlar gibi geldi. Vahşiler, kendi ırklarına mensup cinse daha müsavi bir hak tanırken, bunları bir köprü ile ikiye ayıran, birini zengin yapan medeni zalimlerin, bu hak taksiminde vahşilerden birkaç adım geride olduklarına inandım.

-Çocuklar soğuktan ölecek dedim, göğüslerini sarsana a...

Kadın acı acı güldü:

-Ölüm, sizin çocuklarınızı alır, bizimkiler soğuğa alışkındırlar, ondan korkmazlar... dedi.

Ölümün, biz insanlardan daha şuurlu, daha merhametli, fakiri zengine tercih edecek kadar insaniyet-perver olduğunu bilmiyorum.

-Sarsana a, diyorsun, ne ile saracağımı da söylesene a?...

-Kadınım, sen bunu bana değil, seni idare edenlere sorabilirsin?... Fakat biliyorum, senin bu sualine cevap verecek hiçbir makam yoktur.

-Sen nerelisin?

-Bayburtluyum, Erzurum'u düşman bastığı zaman muhacir oldum. Te, bu yanıımızdaki mağaralardakiler de hep oradan geldiler.

Bayburtlu kadının çıplak çocuklarını benden daha merhametli olan ölüme emanet edip geçtim. Yandaki kulübede esmer, siyah sakallı bir ihtiyar, mağara kapısının önünde bir köşede kadınların sokaklardan toplanıp getirdiği kırpıntıları, kağıtları büyük bir küfeye dolduruyordu. Mağaranın kapısından derin bir karanlık arasında iki kadın hayali, bir de çocuk salıncağı görünüyordu.

-Bu kırpıntıları, ne yapacaksın, dedim.

-Çarşıda satacağım. Kadınlar bunları sokaklardan getirir, ben de bunlardan kazandığım onları geçindiririm.

-Kaç kişisiniz?

-Sekiz.

-Bu kırpıntılar, sana ne getirir.

-Günde bir meci diye, bir meci diyenin içinde sıkışmış, sekiz kişinin hayatını, başımı mağaranın içine sokmadan anladım.

Yandaki kulübeden beyaz baş örtülü bir İstanbul hanımıyla genç bir kız beni seyreliyorlardı.

-Birisini mi arıyorsunuz? dedi...

Bu sualden ziyade bir hayretti. Siz buralarda ne arıyorsunuz, demek istiyorlardı.

-Hayır, dedim, yolum buraya düştü de, ne yaptıklarını merak ettim. Siz burada mı yaşıyorsunuz?...

Kadınla onların kulübelerine doğru ilerledik:

-Bunları görüyor musunuz, dedi, bunlar kördür dedi, geceleri buraya çeşit çeşit insanlar gelir, içerler, bağırırlar, her gecenin sonu mutlak bir dayak, belki de bir

cinayetle gelir. Bu ıssız, yerleri görüyor musunuz, her gece bir iki kişinin kanı burada akar.

-Siz bu korkulu yerlerde yaşamaktan korkmuyor musunuz?..

-Korkmam olur mu?.. Ne yaparsın fakirlik, polis bütün buralarda yaşayanları hanelere götürüyor, fakat bizim paramız yok. Genç bir kızım, ve kocamla burada yaşıyorum.

Bu ıssız, ölümle fuhşun gizlendiği mağaralar içinde on sekiz yaşındaki kızla yalnız yaşayan kadının hayatı, bana bu yerler gibi ıssız ve esrarlı göründü. Fakat bana, az çok mağaralarında bir İstanbul hayatı kuran bu kadınlardan ziyade, karanlık mağaranın içine saklanan Bayburtlu kadınlar merak verdi. Küfesine koyacağı kırıntılarla kağıtları ayıran ihtiyara yaklaştım. Başımı mağaradan içeri soktum. Bilmem tarihlerde taş devri diye bir devir var. Bu gördüğüm mağara, içindeki insanlar, aletler bana böyle bir devir, ve bu devirde yaşayan insanlar hissi verdi. Mağara oldukça büyüktü. Yalnız kapısından ışık ve hava aldığı için karanlık, karanlık olduğu kadar pisti. Topraklar üzerine açılmış bir hasır üzerindeki iki kadın oturuyor, biri iki tuğla arasında yaktığı ateşte kaynayan tencereyi karıştırıyor, diğeri elindeki deriyi kesip bir şeyler yapıyordu. Kadın bir taraftan tenceresini kaynatırken, diğer eliyle salıncağın sarkan ipini çekerek beşiği sallıyordu. Mağaranın dört bir tarafta kırık çömler, eski süpürgeler, bir yığın hâlinde yığılmış çöpler bir mağara ile ahır arasında fark bırakmamıştı.

Derisini kesen kadın beni görünce seslendi:

-Gelsen a, bir kahvemizi içersin..

Bu sefalet ve mezellet içinde bile ırki seciyelerinin icabı olan misafirperverliklerini unutmamışlardı. Kapıdan içeri girmedim. Gözüm çöplükler içinde, oynayan, sümükleri çenelerine kadar akmış iki çocuğun üzerine dikilip kaldı. Kadın elindeki bıçakla derisini keserken:

-Kendime çarık yapacağım dedi, çocuklarını gösterdi, bu hınzırlara da yapmak istiyorum ama, giymezler ki, karda, buzda çıplak ayaklarla koşarlar...

-Kaç çocuğun var?

-Dört... dokuzdu, üçünü Erzurum'da gömdüm. İkisini de Ankara'da ölüme verdim.

-Erzurumlu musun?

-Bayburtluyum...

-Buralara niçin geldin?..

Kadın elinden bıağıını attı, acıyan bir yarasına dokunmuş gibi acı bir ikayetle yüzüme baktı:

-Niçin mi geldik?... Getirirlerken sordular mı ki!.. Düşman geliyor dediler, evimi, çiftimi çubuğumu bıraktım. Toprağı gömdüğüm evlatlarımı bıraktım. Hayvanlarımı, daha henüz sürüsünde meleyen kuzularımı bıraktım. Benimle koşup kaçamayan ihtiyar anamı, babamı bıraktım. Gurbet ellere çıktım. Bizi Ankara'ya getirdiler. Moskof gitmiş, sizi yine Erzurum'a göndereceğiz dediler... Bekledik, günler, aylar geçti. Nemiz varsa sattık. Çadırlarda yattık, sokaklarda yattık. Mısır kaynatıp suyunu içtik. Bir oğlum, arslan gibi, kara gözlü kara kaşlı, Mehmet'imi sıtma elimden aldı götürdü. Nur gibi sekiz aylık kızım açlıktan gitti. Nihayet bizi Erzurum'a gidecek vapura binmek üzere İstanbul'a götürdüler. Bir senedir burada bekliyorum. Bu ne gelmez vapurdur. Bu mağarada, bazı geceler, bu yumurcakların, açım, bir parça ekmek diye bağırان seslerinden uykusuz kalırız. Ne edersin, ne yaparsın?... Ne arayan var, ne soran var. Erkeğimin kazandığı neye yeter. Bu üç çocuğı arkama katar, karda, soğukta sokak sokak kağıt toplarım... Bizi niçin vatanımızdan ettiler.. Düşman Erzurum'dan gitmiş dediler.. Evleriniz, çiftleriniz, yanmış kül olmuş dediler... Vatana varsak da yanan külleri üzerinde çadır kursak, yine kurtulduk diye Allah'ıma şükredeceğim.. Bilmem, daha ne zamanlara kadar burada bekleyeceğiz... Bizim işimize bir bakan var mı yok mu bilmiyorum.. Ne günah ettik de, cenab-ı hak gurbet ellerde bizi sürünmeye mahkum etti. Erkeğim her gün gider de, daha vapur gelmedi diye savıp geçerler... Bu vapur cennetten mi gelecek?.. Bu çocukları da burada gömmeden bir Karadeniz'in arkasına varsam... Buralara niçin mi geldim diye soruyorsun, getirirken bana sordular mı?..

Bu dakikada beşikte uyuyan çocuğın acı acı bağırان sesi geldi. Kadın bir hamlede onu kaldırdı. Kirli bir muşamba ile sardı:

-İşte bak dedi, daha iki gün evvel kuş gibi koşuyordu. Ayağı taşa takılıp düşmüş. Biraz bağırdı, sonra sustu. O gün akşama kadar yine yürüdü. Fakat akşam sabaha kadar ciyak ciyak bağırdı. Şimdi de basamıyor, bacakları kırılmış.

Kirli paçavralar içinde bir torba kemik gibi sallanan bacaklarını bana göstermek için bastırmak istedi. Çocuğun acıdan çıkardığı feryat şimdi yazarken bile kulağımdadır.

-Bastırma, çocuğunu sakat yapacaksın, diye bağırdım.

O yine bacakları bir torba kemik gibi sallanan çocuğu omuzuna attı.

-Hocaya götürdüm. Okudu. Ama fayda etmedi, dedi. Polise, belediye doktorunu sordum, bazı, bazı gelir, dedi. Ne zaman bulunur bilmem ki!... Ne yaparsın, ne edersin, kader...

Hangi kader? Seni vatanından ayırıp da, cennetten gelecek vapuru beklemeye mahkum eden kader mi?.. Bacakları kırılan çocuğunu, doktora yollamadığın için ebediyen sakat bırakmaya mahkum eden kader mi?.. Yoksa sen burada bir dilim ekmek, bir doktor parası için insan karikatürü gibi mağaralar içinde sürünürken senin cinsine mensup bir kadına köprünün öte tarafında bir balo elbisesi için yüzlerce lira harç etmek hakkını veren kader mi?

Böyle bir kader yoktur. Bu kaderi sen, ve senin beraber yaşadığın insanlar hep beraber yaşıyorsunuz.. Cennetin ortasına kader levhası diye asılmış senin ve benim dünya programımızı kaydeden bir levha yoktur.

Bayburtlu Kürt kadını!

Seni vatanından cüda eden, senin yanmış kül olmuş vatanında senin gibi yüzlerce, binlerce insanın kanından seller, kemiğinden kaleler yapan, harpler eden, birbirlerini boğazlarcasına öldüren insanlar hep bu kendi yaptıkları kaderle birbirlerini yiyorlar.

Seni vatanından ayırırken, sana sormadılar, değil mi?.. Sana neyi sordular...

Bin göz yaşıyla büyüttüğün oğlunu elinden alırken sana sordular mı?.. Senin bir insan gibi bu toprak üzerinde hangi arzunu, hangi hakkını söylemek ve istemek hakkın var?.. Sen, senin gibi kocan da bir hayvan sürüsü gibi sizi idare edenlerin emrine, arzusuna, idaresine bağlı adamlarsınız. Emrederlerse ölürsünüz.. Emrederlerse memleket, memleket sürünürsünüz. Emrederlerse öldürürsünüz...

Yolunuz Ankara'ya düşmüş. Devletinizin payitaht kurduğu evvelki de efendilerinizi gözü önünde mısır suyu içmiş, sokaklarda yatmışsınız. Sizi memleketin efendisi ilan edenler, sırtınıza abanızı, kucağınıza çıplak çocuklarını

takarak, sizi diyar, diyar dolaştırıp, cennetten gelecek vapuru beklemek üzere buraya göndermişler... Sen, ve senin gibi yüzlerce muhacir, bu sizce meçhul denizlerden gelecek vapuru bekliyorsunuz, değil mi?.. Sizi vatanınıza götürecek vapurun çalkalandığı denizde fırtına var. Bu siyaset bu denizi o kadar derin, o kadar korkunçtur ki içinde sizin geminizi, bizim, sokaklarda Adem'in gemisinin yürüten süvariler birbirleriyle yarışa çıktılar.

Vapurun niçin gelmiyor biliyor musun, Kürt kadını, sana ve bana müsavi hak getirdiklerini ilan eden efendilerin siyasetle başları çok şişkindir. Şimdi senin ve benim haklarımızı müdafaa için partiler yaptılar. Bunlar iki cambaz gibi ip üzerinde düşmandan oynamaya çalışırlar. Kendi partilerini çoğaltmak, kendi mevkilerini tutmak için setler yaparlar... Kendilerince memlekete hayat getirecek akidelerin arkasından koşarlar... Fakat bunlar hep kağıt üzerindedir. Dünyanın en büyük filozoflarına ders verecek kadar büyük bir belagat ve ustalıkla dünyanın en ağır nazariyelerini konuşurlar... Fakat sen mağara içinde sürünür, cennetten gelecek vapuru beklersin.. Ne zarar.. Çöplükler içerisinde hayvanlar gibi insan sigaralarından kuru ekmeleri toplayan çocukların, bir gün çöplükler içinde can verirler... Ne zarar... Bacakları bir torba kemik gibi sallanan çocuğuna bakacak olan belediye doktoru kah gelir, kah gelmez, çocuğun sakat kalır.. Ne zarar..

Memlekette demokrasi var... Benim çocuğumun bu toprakta ne kadar hakkı varsa senin çocuğunun da o kadar var. Fakat ben çocuğumun en adi hevesi için her şeyi yapabilirken, sen çocuğunun sakat bacaklarını yaptırmak için bir doktor bile bulmazsın... Bu bize getirdikleri demokrasidir. Ve senin tevkil ettiğin mebuslarında da kağıt üzerinde kalmaya mahkum demokrasiyi konuşmakla meşguldürler... Cennetten gelecek vapurun ne zaman geleceğini bilmedikleri gibi, belki sizin bu mağaralarda süründüğünüzü de bilmezler... Eğer bu kalan çocuklarını da burada gömmeden Karadeniz'in arkasına varırsan ve dilin varırsa o zaman senin işine bakanlardan bir hesap sorarsın...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 1 / Nr. 12, KS. 1340, s. 32-35.

Anadolu'nun İç Yüzü

"Gülşen" in mazisi, Anadolu'nun iç yüzünü bütün açıklığıyla gösteren acıklı bir faciadır. Bugün hastanede buhran içinde kıvranan bu genç kıızı

*kim bu hâle getirmiş, onun evini kim yıkmış, kocasını elinden kimler almıştı?
Bu facianın önünde bayağı suallere cevap vermedikçe rahat edebilir miyiz?*

Yazıhanede Resimli Ay'ın yazılarını hazırlamakla meşguldüm. Hava oldukça soğuktu. Hizmetçi sobayı yakmak için girdi. Elindeki odunları sandığa boşalttı. O sobayı yakmaya çalışıyor, ben de yazmaya devam ediyordum... Hizmetçinin girerken beni görmemesi imkânı yoktu. Sobanın önüne oturdu, pis bir sokak şivesiyle tekrar ediyordu:

-Hani seni bir elime geçirsem, saçlarını didik didik edeceğim, bu maşayla gözlerini oyacağım... Alçak!..

Başımı kaldırdım, kiminle konuşuyordu... O gözlerini ateşe dikmiş, üflüyor, sanki odunlara söylüyordu:

-Gelme, üzerime gelme, vallahi bıyıklarından yakaladığım gibi ikiye ayırırım.... Gözlerini ne öyle fincan gibi açmışsın... Parmağımı soktuğum gibi ikisini de çıkarır, nazarlık boncuğu diye gömleğime takarım, hınzır...

-Ne oluyorsun Gülşen?.. Kiminle konuşuyorsun?...

Yavaşça başını çevirdi. Beni gördü. Fakat bu bakış ve görüş o kadar süzgün idi ki, beni görmüyor gibi idi. Sustu, kalktı, odunları yan dolabın içine doldurdu. Gülşen'de gayr-i tabii bir hâl vardı. Aşağıda birisine kızmış da söyleniyor sandım. Odunları mütemadiyen dolaba dolduruyordu. Gözlerimle kendisini takip ediyordum. Gözleri yine dondu, yumruklarını sıkıyor:

-Üzerime gelme, vallahi şu bıçakla karnını deşerim... Baksana nasıl utanmadan gülüyor!..

Sonra elindeki odunları karşısında beliren bir hayale hırsıyla atıyor ve titriyordu. Bir hamlede dolabın içine düştü. Başı odunların üzerinde vücudu dışarıda kalmıştı...

Üzerine su döktük, şakaklarını ovuyor, kendine getirmeye çalışıyorduk. Avuçlarını kitlemiş, kapalı bir kilit gibi bir parmağını bile açmak mümkün olmuyordu. Mütekallis bacaklarını kapıyı vuruyor. Çenesi kilitlenmiş bir hayvan gibi yerde homurdanıp duruyordu... Ağzına su dökmek istedik, üzerime atıldı:

-Kaç, alçak, sen Zekiye Hanım değil misin? İstemiyorum, senin elinden bir şey istemiyorum... senin karnına bir bıçak saplamadıkça rahat olmayacağım...

Mütemadiyen yumruklarını sıkıyor, karşısındaki hayali adeta boğmaya çalışıyordu.

Gülşen, hayal, "hallucination" hastalığına tutulmuştu. Geçirdiği buhran, doktor olmadığım hâlde, bana bu teşhisi yaptırmıştı. Zavallı bir saat kadar ıstırap çekti.

Kendine geldiğini zaman hastalığının sebebini ve hayatının hikâyesini anlattı.

-Ben bu hastalığa tutulalı bir sene oldu, dedi. Beni cinlere bağladılar. Onların elinden kurtulmadıkça iyileşmek ihtimali yoktur. İstanbul'a gelinceye kadar gezmediğim hoca, yapmadığım ilaç kalmadı. Hiçbiri fayda etmedi. Hınzır kadının büyüü o kadar kuvvetli ki kimse çözemiyor...

-Seni kim büyüledi Gülşen?

-Ah hanımcığım, beni büyüleyenleri unutmak için ta buralara kaçtım geldim, yine onlar beni rahat bırakmıyor, arkam sıra geliyorlar. Beni ortağım büyüledi. Şimdi de sobayı yakarken gelmiş, karşımda kocamın kucağına oturmuş, kollarını boynuna doluyordu. Ben ondan kaçtıkça o beni kovalıyor.

Gülşen'in hastalığından daha büyük bir macerası vardı. Zaten macera ile hastalık birbirinin mütemmimi olmuşlardı... Evvela hayatının seyrini hanımına açmakta biraz hicap duydu, sonra içini boşaltmak ihtiyacıyla kıvranan bir adam gibi birer birer anlattı:

-Ben Trabzonluyum... Annemin orada iyice emlak ve arazisi vardı. Babam, ben küçükken ölmüş, emlak da zaten babamdan kalmıştı... Annem hayatını Trabzon'da bir beyin yanında hizmetçilikle geçirmiş, sonra evin beyi onu gelin ederek iyice malı mülkü olan bir adama vermiş... Biz babamdan kalan emlak ile geçiniyorduk. Bir gün annem eski hanımlarını görmeye gittiği zaman evin beyi beni yanına istemiş. Annem de bana "Git Gülşen, orada seni evlat gibi bakarlar, sen de onların işini görürsün" dedi. Zaten ben de bir yerde durmadan usanmıştım... Hayatımda daima değişiklik severim. Bu teklif hoşuma gitti. Beyin evine gittim. Orada cidden bana evlat gibi bakıyorlardı. Evimizin karşısında küçük bir ev vardı. İçindekilerle hanımlarım görüşüyorlardı. Bunlar oranın eşrafından idiler, genç, yirmi, yirmi iki yaşlarında bir çocukları vardı. Ben kafesin arkasından camları silerken onu görürdüm. O da penceresinden beni seyrederdi. Her sabah böyle birbirimize kafes arkasından görür ve gözetirdik. Sokağa çıktığım zaman yüzümü açıp ona göstermek

için fırsat arardım. O da kapısının önünde benim çıkmamı beklerdi. Artık birbirimiz için aşk çekiyorduk. Oğlu, babasının derdini öğrendi. Mahallede bizim gizli sevdamız şüyu buldu; bunu hâli için ya benim köyüme gitmekliğim, yahut da babasının bize evlenmemize razı olması lazımdı. İlk önce babası oğluna bir hizmetçi kızı almak istemedi. Ben zaten hizmetçi değildim ki, oraya hatır için gitmiştim.

Zavallı Gülşen başkalarının rencide ettiği izzet-i nefsinin bu kayıt ile benim yanımda tamir etmek istiyordu.

-Oğlu ısrar edince babası dayanamadı. Bir gün evde semaveri temizliyordum, bizim bey geldi. İhtiyar, beyaz sakallı, beyaz saçlı pir gibi bir adamdı. Ben beyaz namaz bezi ile yanına girdim. Orada saçlarımı herkesten sakladım. Kapının eşiğinde beni niçin çağırdığını anlamak için bekliyordum. Önüme beşi bir yerde sarı bir altın attı:

-Uğurlu kutlu olsun Gülşen, dedi. Seni nikahladım.

Yüzüm kıpkırmızı oldu.. Sevincimden içim atıyor, fakat hicabımdan da ölüyordum. Bey'in ağzından bunu işitmek bana ölüm gibi geldi. Yavaşça altını yerden aldım, bir solukta mutfığa indim... Yanımda kızlar, kime, kime sormadın mı diyorlardı... Kim olacak, elbette sevgilime dedim.

Evlendik, bir sene kadar rahat ve mesuttuk ki, birbirimizden bir saat bile ayrılamazdık. O, günde üç defa dükkandan bir vesileyle eve gelirdi. İkinci senesinde herkes gibi olduk. Birdenbire onun askerliği çatıp geldi. Uzak bir yere sevk edeceklerdi. Bir akşam bana geldi,

-Gülşen, beni asker edecekler, dedi. Buradan bilmem hangi cepheye gideceğiz. Dağlar aşacak, tepelerde yürüyeceğiz. Dört bir tarafımızdan kurşunla beraber ölüm yağacak. Kim bilir hangi gavurun kurşunu seni benden beni senden ayıracak. Ben ölüme katlanabilirim, ama senden ayrılmaya dayanamıyorum. Vatana hizmet iyi ama, daha gençliğime, sana doyamadım. Burada kalırsam beni yakalarlar, ben ölümden kaçmak istiyorum. Ölümden kaçmak için Trabzon'dan çıkmak lazım. Bu gece karanlıkta herkes uyurken yola çıkacağım.. Gittiğim yerden seni getirtirim...

Benim için ondan bir saat ayrılmak bile ölümdü. Sonra onu meçhul beldelere göndermek ölüme göndermekten farklı değildi..

-Ben de seninle beraber gelirim, dedim...

Biz iki deli o gece herkes uyurken yola çıktık. Arabaya, şimendifere, vapura binemezdik. Tutulmak ihtimali çoktu. Geceleri yol üstündeki köylerde, şehirlerde dinlendik. Ünye'ye geldik. Kocamın yanında iyice para vardı. Küçük bir ev aldık, kocam da kendine iş bakıyordu. Günler geçiyor, sefalet artıyor, fakat o bir türlü iş bulamıyordu. Elindeki para da bitti. Artık sefalet baş göstermişti. Kocam birdenbire bir kazanç yolu buldu. İşi ne idi, nerede kazanıyordu, bilmiyordum. Fakat ben yine eskisi gibi huzur içinde yaşıyordum. Yalnız kocam bazen haftalarca evden kayboluyor, sonra yine birden çıkıp geliyordu. Ben bu yabancı memlekette haftalarca yalnız kalır, korkar ağlardım. Fakat onu görünce bütün dertlerimi unuttur, her dediğine inanırdım. Yavaş yavaş yerlilerle görüşüyor, memleketi tanıyordum. Kocamın bana kadın alışverişi yaptığını söylediler... Bu işe aklım ermedi. Kocama sordum. O kızdı. Sana ne, dedi, ben nasıl istersem kazanırım. Sonra yavaş yavaş aklım bu işe ermeye başladı. O zaman kocamı kıskandım. Aramızda kavga çıktı. O gelmediği geceler sabaha kadar ağlardım. Artık kazandığı parayı başkalarına yediriyor, beni aylarca arayıp sormuyordu.

Şikayet ettiğim zaman kızıyor:

-Seni artık sevmiyorum, senden daha güzelini seviyorum, diyordu... Ben onun için anamdan, memleketimden geçtim de arkası sıra geldim. Ta Trabzon'dan Ünye'ye kadar geceleri bir haydut gibi herkesin nazarından gizlenerek peşi sıra sürüklendim. Paradan anadan her şeyimden vazgeçtim. Şimdi de o benden geçiyordu.

Dostlarım beni kandırmaya çalışıyor, ses çıkarma, diyorlardı. Niçin susacaktım? Şimdiye kadar bu kadar işkenceye niçin katlanmışım? Onun için değil mi? O benden gittikten sonra, neye susacaktım? Benim için dünya kadar kıymeti olan onun kalbi gittikten sonra artık yaşamının ne faydası vardı? Arkasına düştüm; bir akşam onu kahpesiyle beraber yakaladım. Nasıl bilmem, niçin bilmem, ayaklarının önüne düşmüş bayılmışım. Hâlbuki ben oraya kahpesini öldürmek için gitmişim. Elimi oynatmadan kafam durmuş, bir zavallı gibi, ayaklarının önüne serilmişim.. Uyandığım zaman kendimi yatakta buldum. Kocam yanımda idi.

-Ne oldun Gülşen? Nen var Gülşen? diyor, beni teselliye çalışıyordu. Her şeyi olduğu gibi hatırladım. Artık o uslu, sakın, masum kadın değildim. Bir deli gibi kollarını, yüzünü paralıyor:

-Niçin, niçin beni aldattın? diye bağıırıyordum...

O beni ikna etti. Beni seviyormuş, bu kadın geçici bir şeymiş, biraz sabredersem bu da geçermiş. Ondan ayrılmamak için her istediğine katlandım. Beni kahpesiyle bir evde oturttu. O, güzel çok güzeldi; ben onun yanından çok çirkindim. Kocamın bu güzel kadından sonra bana nasıl geleceğine aklım ermiyor, ama bekliyordum. Belki gelir, diyordum. Bu ümit bana her şeye boyun eğdirdi. Zekiye Hanım'la beraber geziyor, onunlar beraber yaşıyordum. Bana o kadar tatlı dil döküyordu ki, adeta bu kadını sevmeye bile başlamıştım. Bir gün ben odamda giyiniyordum, girdi, "Gülşen, senin saçlarını tarayayım, biraz çıkıp gezelim" dedi. Kurbanlık koyun gibi başımı uzattım. O taradı durdu. Örtünüp çıktık....

Ah hıncır kadın, beni tuzağa düşürmüş. Boyalı tarakla saçlarımı taramış saçlarımı örüp düğümlerken talihimi düğümlemiş, beni cinlere bağlamış..

Gezmeden döndük. Ben kendimde başkalık duyuyordum. O gece bir kabus içinde uyandım. O, karşıma geçiyor, saçlarını çözüyor, işte kocan bu saçların üstünde uyuyor, diyordu. Gözlerimi açtım, kimse yoktu. Yine uyudum, bu defa kocamın kucağına çıkmış, onu şapur şupur öpüyordu. Uyandım, o kaçmıştı. Arkasından rüzgarın uçurduğu çözüük saçlarını gördüm. Arkası sıra koştum. O, kocamla beraber yatıyordu. Kapının yanından değneği yakaladım, üzerine saldırdım. Vuruyor, vuruyor kahpenin üzerine vuruyordum...

Gülşen'in yine gözleri dondu. Karşısında yine onu görüyor, kendine doğru gelen hayale karşı yumruklarını sıkıyordu:

-Kahpe, çekil, gözlerini oyacağım...

Gülşen'in hikâyesini yarıda bırakacaktım. Buhranın tekrarından korkuyordum. Sonra döndü:

-Merak etme hanımcığım, o hep böyle önüme geçer. Bir senedir ki onun cinliğinin emri altındayım. İzin ver anlatayım da içim boşansın.

Gülşen artık anlatmak ihtiyacıyla kıvranıyordu. Korkunç bir hayalden kurtulmak ister gibi gözlerini ovdu ve sonra devam etti:

-Kocam üzerime atıldı. Kıracak gibi bileklerimi kavradı. Ben yine baygın düşüvermişim... Uyandığım zaman kendimi anneliğimin evinde buldum. Zavallı ihtiyar yanımda:

-Ağlama Gülşen, kız sana ne olmuş? diye soruyordu.

Gözlerimi açtım. Zekiye Hanım yine karşımda idi. Onun üzerine atılıyor, duvardan hayalini kazımak istiyordum. Bey beni doktora gönderdi. Doktor muayene etti. Bel soğukluğu var, dedi, tedavi lazım. Hanımın yanına çıkmaktan utanıyordum. Kocam, bütün hayatımı zehirledikten, bu hastalığı da bulaştırdıktan sonra bir daha görünmedi. Ben doktora gitmeye utanıyordum. Hanım da utanıyordu... İhtiyar bir hoca vardı. Bu gibi hastalıklardan iyi anlardı. Beni ona gönderdiler. Fındık kabuğunu havanda dövdü. Şekerle karıştırıp bana yedirdi. Hanım “Bu hastalığın geçsin. Seni öteki büyücüye götürecek, büyünü de çözdüreceğim” diyordu. Bir hafta hoca hanımın ilacını yedim. Daha bu hastalık geçmemişti ki, mide hummasına tutuldum. Muhakkak bütün bu hastalıklar hep o kahpenin büyüsünden geliyordu. Öbür dünyaya merdiven kurdum, sol basamağından Azrail’i seyrediyordum. O da tutmuş Zekiye Hanım’ın gömleğini giymiş beni çağırıyordu. Gel saçlarını tarayacağım, diyordu... Ne kadar hasta yattığımı bilmiyorum. Azrail’in getirdiği gömleği giymedim. Ölümünden kurtuldum. Ama şimdi hiçbir şey yiyemiyorum. Ne yesem mideme oturuyor...

Hastalığım gün gün artıyor, hoca hanımın fındık kabuğu ezmesinden fayda olmuyordu.. Sonra bir gün, iki ilacım var, dedi. Bunu yersen iyi olursun. Bir tabağa biraz kül koydu, içine yumurta kırdı. Üzerine de bolca kırmızı biber ekti, onu yedim... Bu ilaçtan sonra da bir hafta yattım. Hınzır kadının büyüsü, hiçbir ilacın fayda vermesine meydan bırakmıyordu. Hastalığım gün gün artıyor, geceleri uyuyamıyordum. O her gece karşıma geçer, yatakta kalbimin üstüne basardı:

-Sen böyle ayağım altında tepindikçe, kocan benim olacak... Seni saçının kırk telinden kırk cine bağladım. Dünya yıkılsa elimden kurtulmazsın, diyordu.

O kalbimin üstüne bastıkça ben altında kıvranır, onu devirmek için yumruklarımı sıkmak isterdim. Fakat, ellerim birbirine kavuşmaz, avucumu sıkamazdım; sanki bütün damarlarım çözülmüştü. Bağırarak isterdim, dilim dönmezdi, sanki sesim kısılırdı... Yalnız onun ayakları altında, eğilir, tepinir, yerlerde yuvarlanırdım.

Hanımlarım beni yerden kaldırdıkça, ona beddua ederlerdi. Nihayet beni bir gün bir okuyucuya götürdüler. Bu, yeşil sarıklı, siyah uzun sakallı bir dervişti. Karanlık izbe gibi bir yerde okurdu. Beni yanına götürdüler, derdimi anlattılar:

-Bu kırk cine birden bağlanmış, dedi... Hastayı, bu kırk cinden kurtarmak için her bir cine birer sarı lira altın lazım. Sonra bir koyun, bir horoz, bir tavuk getiriniz, onların tüylerinden bir ilaç yapıp okuyacağım.

Hanımım hocanın istediklerini verdi. Hatta kırk altın için biraz düşünüyorlardı. Ben elmas küpelerimi sattım. Onu da verdik. Hocaya tam iki ay devam ettim. Artık bilezik, iğne, ne varsa hepsini sattım. Hoca kırk cini bir türlü çözemiyordu. Nihayet bir gün sana son bir ilaç yapacağım, dedi. Bundan sonra artık kurtulacaksın...

O gün yalnız gittim. Beni karanlık bir izbeye indirdi. Toprağın üzerinden iki taştan yapılmış bir ocak vardı. Hoca ocağın önüne oturdu, bir dua okudu. Ben büyük bir heyecanla onun ne yapacağını seyreliyordum. Ocağın içindeki çalılar yaktı. Kızıl bir alev bütün izbeyi aydınlattı. Çıtırdayıp yanan çalılar odaya tatlı bir koku yaydılar. Sanki gülün kokusuna benziyordu. Ben bu kokuyu duydukça içim açılıyor, sanki hafifliyordum. Sonra hakim bir sesle başımdan çekti, ateşe doğru eğdi:

-Başını eğ, dedi, şimdi bu ateşin içinde kırk cin çatlayacak. Ben kendimden geçmiş ateşe bakıyordum. Gözlerim ateşin içinde çatlayacak cinleri arıyor, korkudan kalbim kopacak gibi vuruyordu. O kalın, domuzun öğürmesine benzeyen vahşi bir sesle bir dua okuyordu... Ben korkudan titriyor, titriyordum... Ateşin içinde uçan yeşil, sarı, kırmızı renkli yılanlar görüyordum. Birbirinin kuyruğuna sarılıyor, alevlerin arasında kıvranıp kıvranıp uçuyorlardı. Başım döndü. Gözlerim karardı. Ateş de sönmüştü. Sonra hoca tekrar çalıları yığdı, ikinci bir kibrit çaktı. Çalılar çıtırdamaya başladığı zaman:

-Şimdi sesini kes. Ejderi çatlatacağım, dedi... Başımı yine ateşin üzerine eğdi. Ben ateşin içinde çatlayacak ejderin hayalini arıyordum. Bu tatlı koku yine bütün izbeyi sardı. Vücudum buz gibi donmuş, tüylerim diken diken olmuş, bu müthiş dakikayı bekliyordum... O, yine çirkin bir sesle okuyordu. Ben yerimden oynamaya bile korkuyor, bir taş gibi hareketsiz boynumu eğmiş, dakikalarca kımıldamadan duruyor, ateşe bakıyordum. Birden vahşi bir sesle bağırdı:

-Ejder...

Ateşin içinde oynayan, bana doğru gelen yılanın başını gördüm. dişlerini açmış, üzerime geliyordu. korkudan bayılmışım. Uyandığım zaman kendimi hocanın odasında buldum. Yanıma yaklaştı:

-Şimdi seni evine göndereceğim. Burada olanları sakın kimseye söylemeyeceksin, dedi. Eğer hanımına bahsedersen ilelebet cinlerini çözemem...

Şimdiye kadar kimseye söylememiştim. Şimdi ilk defa size anlatıyorum.

O günden beri her gece, Zekiye Hanım'ı elinde yılanla üzerime gelirken görüyorum... Şimdi bayılırken elimdeki odunları Zekiye Hanım'a ve elindeki yılanla atıyordum. Hocanın ilacından sonra hastalığım daha fena oldu. Eskiden ayda bir defa bayılırdım. Şimdi her ay sık sık buhran geçiriyorum. Her gece yeşil sarıklı hoca, elinde yılanla üzerime gelir.

-Ejderi öldüremedim, onun için cinlerinden kurtulamadın, der. Bilmem bu ejderi nasıl öldürmeli?

-İstanbul'a nasıl geldin?..

-Hastalığımı tedavi ettirmek için buraya gelmek istiyordum. Hanımım bırakmıyordu. Onlar yine beni kocamla barıştırmak istiyorlardı. Onu bırakmadıkça gitmem diyordum. Kocam da altın testi kırıp da toprak testiyle suya gidemem, demiş... Ben o yılan kadınla beraber de duramazdım. Hanımdan kaçtım, başka bir kapıda üç ay hizmet ettim, topladığım para ile vapur biletimi alıp geldim. Burada hizmetçilik eden tanıdığım Ünyeliler vardı. Onlar da beni size yerleştirdiler.

Gülşen'in bu alelade vakası içinde Anadolu'nun izdivacı, ailesi, kadın ticareti, hacısı, hocası, büyü, cinleri, ortağı, hastalıkları ve şekl-i tedavisi hepsi vardır.

İnkılabı tehdit eden ejder, kuyruğunu Gence'de oynatmışsa, başı Anadolu'nun koynunda yatıyor. Sıhhi, içtimai, terbiyevi teşkilatlarımızla bu ejderlerin başını ezmezsek, yarın Anadolu'nun koynunda yatan bu ejder ve bu ejderin askerleriyle çarpışacağız.

Gülşen, gizli gizli kangren olmuş bir yaranın küçük bir çıbanıdır... Onun hastalığı tedavisiz kaldığı gibi, daha henüz Anadolu'nun hastalığı da tedaviye başlamamıştır.

Gülşen dimağın hasta bir kızdır; hayal "hallucination" hastalığına tutulmuştur. Bu, hocanın, hacının, hatta mütehassıs olmayan herhangi bir doktorun hastası değildir. Gülşen, cehalet umacısının eline düşmüş, tedavi namı altında, melekât-ı akliyesine ne kadar zarar vermek mümkünse verilmiştir. Memleketimizde vesikasız doktorları icra sanatından men eden bir kanun var. Hatta herhangi bir ecnebi memleketinde icra-i tababet eden mütehassıs bir doktoru bile burada imtihana

tabi olmadan icrayı sanatından men eden bir kanun var. Fakat Gülşen'in bel soğukluğunu fındık kabuğu ezmesiyle tedavi eden hacı hanım, kapısına “okuyucu hanım” diye levhasını takıp da icrayı sanat ederken onu imtihana tabi tutan bir kanun yok mu?..

Eğer bu kanun varsa hacı hanımlarla hoca efendiler nasıl icrayı sanat edebilirler?...

Dimaği bir hastalığa tutulmuş bir kızı, kırk altınlı ejderin başıyla tedavi edecek diye tamamen çıldırtan hoca neden ecnebi doktorundan daha fazla bir imtiyaza sahip olabilir?

Hırsızlık edenler için hapishanelerimiz var. Cinlere gideceğini söyleyerek kırk altını der-ceyb eden hırsıza neden kanun kuvveti yetişmiyor?.. Onu da cinler mi koruyor acaba!..

Gülşen'in macerası ve hastalığı bizim memlekete için alelade bir şey; fakat bu alelade vakanın içinde bütün Anadolu, sıhhi, içtimai ve terbiyevi yoksunlukları ile bütün Anadolu var... Gülşen, içtimai haksızlıklarımızın bir kurbanıdır. Anasından, malından, memleketinden geçen bu kadının kocası gayr-i ahlaki bir ticaretle onun aşkını oyuncak yaparken, kalbini ezerken onun buna muhalefet hakkı yoktur. En büyük isyanını ortağının başından geçen bir nikahla iskat etmek hakkıdır, kanundur. Kocasını askerden kaçtığı için mahkum edebiliriz. Fakat Gülşen'e yaptığı fenalık için onu mesul eden hiçbir içtimai kayıt ve kanun yoktur.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 2 / Nr. 3-15, Nisan 1341, s. 36-40.

Bu Kızlara Ne Söylemek İsterim?

“Resimli Perşembe”nin çok sevilen Cici Annesi genç kızlara mühim ve mahsus bazı nasihatlerde bulunuyor.

Ne zaman bir kızın nişanlandığını işitsem, veya genç güzel bir kız nişan yüzüğünü bana gösterse içime bir korku düşer. Kalplerindeki bu heyecanın ilelebet böyle taze kalmasını temenni ederim. Fakat henüz hayat bulan bu aşkın, sahiplerine ne ezalar edeceğini düşünerek yine içim sızlar.

Parmaklarına bu yüzüğü geçirirken bu zavallı gençler ne kadar gafildirler! Nasıl büyük bir sergüzeşte, hayatın en büyük macerasına atıldıklarının farkında değildirler. En büyük macera, dedim, çünkü bu sergüzeştin içine müstakbele doğacak bir nesil de dahildir. Eğer bu sırada bu gençlerin kulakları beni işitmek ve

söylediklerimi anlamak kabiliyetinde olsa, onlara çok şeyler söylemek isterdim. Kızlarıma en ziyade söylemek istediğim şeyler nişan yüzüğünü bana gösteren kendi kızıma söyleyeceğim şeylerin aynıdır:

-Kızım, ilk evlendiğin zaman kendini ucu bucağı olmayan bir bahr-i muhit içinde bulursun. Evlenmezden evvel sana herkes bu denize ait birçok şeyler söyler. Fakat evlendikten sonra sana bu söylenenlerin birçoğunun doğru ve iyi olmadığını görürsün. Hakikati yavaş yavaş kendi kendine bulursun. Bunu iyi bil ki bu hakikati bulmak için yaptığın her tecrübede aşkını, dünyanın en ince en hassas hassasını rencide etmiş olursun. Bu tecrübeleri yaparken çok basiret-kâr ol. Adımlarını yavaş at. Eğer toprağa yanlış bir tohum ekersen, eğri ve hasta bir ağaç büyür. Hayatını yapan hadiseleri de idare ve tanzim etmesini bilmezsen hayatın eğri bir temel üstüne kurulmuş olur.

Eğer kocanı hakikaten seviyorsan hayatında çok yanlış yapmana imkân yoktur. Çünkü o zaman ona kendinde fazla ehemmiyet verir, o da kendinden fazla sana ehemmiyet verir.

Aşk hayatın esasıdır. Bu desteğe tutunduğun müddetçe sana doğru yolu gösterir. Fakat elinden bu desteği attığın gün, her uçuşuma her mezbeleğe düşmeye hazırsın.

Aşk Ateşini Söndürme

İlk evlendiğin zaman hayatın en büyük heyecanını duyarsın. Aşk donmuş gibi duran vücuduna kan ve can getirir. Gençler bütün bu heyecanı birden yaşamak, birden sarf etmek isterler. Dikkat et kızım. Basiret, burada hayatına her zamandan daha ziyade lüzumludur. Çünkü bu ateş birden bütün benliğini yakıp kavurabilir. Eğer bu ateş bütün hayatında biraz yanar, ve bütün gecelerine, gündüzlerine ışık verirse, başka ateş aramaya ihtiyacın kalmaz. Fakat hepsini birden yakarsan, birden önünde bir yığın kül bulursun. Gecelerine ve gündüzlerine hararet verecek, ziya verecek, nur verecek ateşten mahrum kalırsın. Her gün güneşe, gece ziyaya nasıl ihtiyacın varsa, hayatında da aşka öylece ihtiyacın var. Yok mu kızım, bunu hissetmiyor musun? Sevgilinle beraber olduğun her saniye bu heyecanı kalbinde duymuyor musun? Ayak sesini duyduğun zaman kalbin oynamıyor mu? Elinin bir temasında vücudundaki elektrik ihtirazıyla titremiyor musun? Bu heyecanı ölünceye

kadar yaşamak istersen kızım, işte bu aşkı idame edebilmek, her gencin bilmeye ihtiyacı olan şeydir. Benim de kızlarıma söylemek istediğim budur:

Zevcenin Tanımaya Çalış

Evlenirken kızım her şeyden evvel zevcenin tanımaya çalış. Seviştiğin zaman bunu anlayamazsın kızım. Ona o zamanlar umumi yerlerde rast gelirsın. Ya bir eğlence yerinde, ya bir ahababın çay ziyafetinde, veya diğer umumi bir mahalde tanışmak sana evleneceğin adamı tanıtmaya kâfi değildir. Bu rast geldiğin yerde ne sen, ne o hakiki şahsiyetinizi gösteremezsiniz. Burada ikinizin de sahte şahsiyeti mevcuttur. Sen en güzel elbiselerini giymişsindir. O da her zaman olduğundan daha ince ve naziktir. Fakat evlendikten, bir araya geldikten sonra bilmediğin yeni birçok şeylerini öğreneceksin. Bu öğrendiğin şeylerin bir kısmı çok iyi ve memnuniyet-bahş, bir kısmı da senin hiç sevmediğin nefret ettiğin şeylerdir. Memnuniyet-bahş olanları için müteşekkîr ol, menfur olanları için de müsamahakâr ol. Bu kusurlarını yüzüne vurma. Hatta bunları takbih etme. Fakat öyle bir muhit yarat ki bu kusurlar orada kendi kendine kaybolsun.

Farz et ki kocan çok dağınık ve intizamsız bir adamdır. Evvela ona intizamı sevdiğini anlat ve odayı o kadar muntazam tut ki o kendi kusurunu söylemeksizin kendi kendine hissetsin.

Kadın ile Kocayı Ayıran Şey

Kocanı anlamak için onun zihniyetlerini anlamaya çalış. Onu alakadar eden şeyleri bul ve ona onlardan bahset. Pek çok izdivaçların iflasına sebep, kadının erkeğinin alakadar olduğu meseleleri aramaması, onlardan bahsetmemesidir. Eğer erkek en ziyade alakadar olduğu şeyleri karısıyla konuşamazsa bunları konuşacak arkadaş arar. Eğer siz kocanızla onun işine, onun sevdiği kitaplara ait bahisleri konuşmazsanız, o kendisiyle bunları konuşabilen diğer bir kadınla konuşur. Kadınla erkeği en çok ayıran şey bu konuşacakları bahislerin ayrı ayrı olmasıdır. Erkekler işlerine ait bahislerde çok gevezedirler. Ve kendi yaptıkları işleri erkeklerden ziyade kadınlara anlatmaktan hoşlanırlar. Çünkü erkekler birbirlerinin hatalarını görüp tenkit edebilirler, fakat kadınlar bilmedikleri için hemen kabul eder ve alkışlarlar.

Bir erkek karısına yaptığı bir şeyi büyük bir sevinçle gelip anlattığı zaman karısını alakasız görürse, her şeyden ziyade rencide olur. O zaman senin için ilk verdiği hüküm ahmaklıktır. Eğer kocanın aşkını idame etmek istersen nelerle alakadar olduğunu öğren, ve kendisine bunlardan bahset. Seni kendine her hususta arkadaş bulmak onu sana ve evine bağlayan en büyük amildir.

Kocandan Herkesin Yanında Şikayet Etme

Hayatta en mühim diğer bir mesele daha var. Ne zaman kocan seni sukutuhayale uğrattır, veya ondan bir şikayetin olursa bunu hiç kimsenin yanında münakaşa etme. Karı koca arasındaki her mesele kabil-i hâldir. Fakat araya bir yabancı girerse artık o meselenin hâli imkânı kalmamıştır. Her kavgada anlaşmada acele etme. Sinirlerin yatışmadıkça sözün doğru tarafını anlamaya muktedir değilsin. Pek çok defalar göreceksin ki hiddetli ve asabi iken söylediğin birçok sözlerden çıkan manayı murat etmemiş ve yaptıklarına pişman olmuşsundur.

Birçok genç zevceler kocalarıyla kavgalaştıktan sonra kocalarının gayr-i kabil tahammül olduğunu, artık ondan nefret ettiklerini söylerler. Fakat ertesi günü bunları birbirlerini kucaklarken gördüğüm zaman dün söylediklerinin cinnet olduğunu itiraf ettiler. Bazı defa da kendilerini bu suretle gördüğüm için benden utandılar.

Kocandan hiç kimseye bahsetme. Yabancı gözler onun hatalarını senden daha insafsız bir gözle görürler. Onlara aranızdaki her kavgada kocanın seni sevmediğine hükmederler. Yabancı bir adamı öpmeni zevcelik sadakatine münafi bulurum. Fakat kocana ait kusurları yapmak, kendini yabancı bir erkeğe öptürmekten daha büyük sadakatsizliktir. İzdivacın iltizam ettiği şeylerden biri de feragattir. Kocana iyi taraflarını olduğu gibi fena taraflarını da göstermeli, birbirinize itimat ve müsamaha etmelisiniz. Eğer ihtiyar bir kadına kocanın kusurlarından bahsedecek olursan, aşkını yaşamış, fakat hâlâ mahrumiyetinin acısını çeken bu kadın sana çok acı şeyler söyler. Senin hayatında da iğneler, seni rencide edecek noktalar bulur. Sana hak verir. İşte ondan aldığın bu kamçı ile kocana hücum edersin. İşte başkalarına hususi hayatından bahsetmenin fenalığı buradadır. İnsanlar, hele ihtiyarlar, baykuş gibidirler. Her şeyi fenaya yorarlar. Derdini kendin bil, kendin deş, kendin sar.

Evde İntizam

Hayatta birçok faciaların evin intizamsızlığından doğduğunu unutma kızım. İzdivaç fikrî ve cismani bir iştiraktır. Erkek kuş getirir, dişi kuş sarf eder. Bugünkü

kızlar büyük anneleri kadar evlerine sahip değildirler. Çünkü bugünkü hayat onları yalnız dişi kuş olmaktan çıkarmıştır. Hayata karışan kadın evini ihmale mecbur olmuştur. Fakat bu, aileler arasında hoşnutsuzluk yaratan bir şeydir. Sen evvela evinin işini yoluna koy, ondan sonra hayata karış. İntizamsız, pis bir ev, erkeği en çok nefret ettiren şeydir.

Görüyorsun ya kızım evlenmek, yalnız evin işlerini yapmak ve yemek pişirmek demek değildir. Bir erkeği ve bir evi idare etmek bilinmesi icap eden bir sanattır. Ev işleri her zaman öğrenilebilir. Fakat öğrenilmesi güç olan şey yuvadaki ahenk ve saadeti temindir.

Nişan yüzüğünü parmağına takarken atıldığın sergüzeştin ehemmiyetini istisgar etmez. Bir kız her şeyden evvel dul bir hayat için hazırlanmak mecburiyetindedir.

Cici Anne, Cilt 4 / Nr. 1-37, Mart 1927, s. 19-20.

Çocuk Ölümünün Önüne Nasıl Durabiliriz?

Çocuk vefatının tespiti üzerinde durmakta mana yoktur. Bizde evvela memleketimizdeki çocuk ölümünün nispeti hepimizi korkutacak derecede fazladır. Bütün devlet ve millet teşkilatı bu müthiş mesele ile meşgul olmak mecburiyetindedir. İşte Sabiha Zekeriya Hanım bu makalede bu felaketin önüne nasıl durabileceğimizi izah etmektedir.

Himaye-i Etfal cemiyeti reisi Doktor Fuat Bey'in çocuk vefatı hakkında neşrettiği makalenin efkâr-ı umumiyede ve doktorlar arasında uyandırdığı alaka, çocuk sarayının resim küşadında baş vekil paşa hazretlerinin çocuk meselesine verdiği ehemmiyet, memlekette çocukların himayesine karşı tedbir almak lüzumunun fikirlerde esaslı bir şekilde tebellür ettiğine delildir.

Çocuk vefatı ister yüzde yetmiş, ister yüzde elli, ister yüzde yirmi beş olsun, mesele adet meselesi değildir. Eğer vefat yüzde yirmi beş ise, çocuk vefatında telaş edecek bir mesele olmadığını mı iddia edeceğiz? Muhakkak olan bir şey vardır ki memlekette çocukları himaye edecek teşkilat noksanıdır, çocukların haklarını himaye edecek kanunlar mevcut değildir, kadınlar fennî şekilde çocuk büyütme ilminden mahrumdurlar, bunları tenevvür edecek neşriyat ve teşkilat yoktur. Çocuklar cemiyetin elinde değil talih ve kaderin elindedir. Bundan münferiden hiç kimse mesul değildir, müctemian hepimiz mesulüz. Memlekette çocuk meselesini esaslı bir

şekilde halletmek için, bu mühim mevzuda hiçbir zaman ve mahalde şahsiyetlerin mevzu bahis olmaması, bunu mukaddes bir mefkûre gibi herkesin iman ve samimiyetle kavraması lazımdır.

Ortada bakımsız, gıdasız, parasız, sıhhsiz, melcesiz, himayesiz Türk çocukları vardır, bunlar bizim lakaydımız yüzünden ölmektedir, bunları kurtarmak bizim elimizdedir, ölürken hayat vermek elimizde olan bu çocukları nasıl kurtarabiliriz? Meselenin esas noktası budur, bundan ötesi teferruattır...

Çocuk meselesinde esaslı bir adım atabilmek için bu üç meselenin halledilmesi lazımdır:

- 1-Çocuk meselesi bir şefkat meselesi mi, bir fen işi midir?
- 2-Çocuk meselesi yalnız bir sıhhat meselesi mi, içtimai bir mesele midir?
- 3-Çocuk teşkilatını hükümet mi, millet mi yapmalı?

Bu üç mesele halledildikçe atacağımız adımlar hedefimizi tayin etmeden karanlıkta yol aramaya benzeyecektir. Bugüne kadar çocuk mesele bir emr-i hayır, bir şefkat işi idi. Çocukların sefaletine, ıstırabına karşı insanların duyduğu bir şefkatle bunları himaye etmek, açlara ekmek, çıplaklara giyecek vermekten ibaret olan bu devir şüphesiz çok insani duyguların tercümanıdır. Fakat fakr-ı zaruret her yerde birçok iktisadi, içtimai sebeplerin doğurduğu neticelerdir. Bunlara şefkatle karşı koymak hiçbir fayda temin etmez, bilakis kuvvetini dağıtmaya yarar. Sokakta dilenen çocuğa verdiğiniz para onu kurtarmaz, bilakis kolay para kazanmanın ve tufeyli yaşamının yollarını öğretir. Her münferit çocuğun hayatı inkişafını yapabilmek için birçok ihtiyaçları vardır, bunlar sıhhi, terbiyevi, içtimai olabilir. Bunları tetkik etmek, her birinin ihtiyacına göre tedbir alarak çocuğu kurtarmak lazım. Bu ihtiyaçları tetkik etmeden yapılan yardımın pek çok kereler mazarrat tevhit ettiği vakadır. Şefkat esası üstünde kurulan cemiyetler böyle bir tetkike ihtiyaç görmez, o yalnız açları doyurmak, çıplakları giydirmekle mükelleftir. Her yerde çocukların himayesi meselesi iptida-i şefkat meselesi olarak başlamış, içtimai hıfzıssıhha, ve içtimai sa'y cereyanlarının intişarından sonra fen devrine getirmiştir. Şefkat devrinde çocuk vefatına karşı alınan tedabir şâfidir. Cemiyet kendini çocuk hasta olduğu zaman doktor ve ilaç vermekle mükellef addeder, fakat çocuğun hastalanması ile alakadar olmaz. Fakat çocuk meselesi bir fen işi olarak kabul edilince, içtimai müesseseler çocuğun hastalanması, tabii inkişafını yapabilmesi için

çalışır ve bu vesaiti temin eder, annelere bu çocukların sağlam büyütülebilmesi vasıtalarını gösterir. Şâfi tedabirden ziyade vâkî tedabire ehemmiyet verir.

Çocuk meselesi fennî bir şekilde nasıl halledilir? Meseleyi fennî bir nokta-i nazarla tetkik ettiğimiz zaman evvela yapabileceğimiz işin ne olduğunu öğrenmeye mecburuz. Memlekette çocuk vefatının çok olduğunu söylüyorlar, miktarın, bu vefatın hangi sınıf aileler arasında daha çok olduğunu, hangi yaştaki çocukların daha fazla öldüğünü, vefata sebebiyet veren hastalıkları, bu hastalıklarla mücadele için elimizdeki vesait-i sıhhiyenin kifayesini fennî bir şekilde tetkik edecek rakamlarla müspet bir şekilde hastalığı teşhis ettikten sonra tedavisi esbabı arayacağız.

Çocuk meselesi yalnız çocuk vefeyat meselesi değildir. Büyüyen her çocuğun cemiyete müfit bir unsur olması matluptur. Cemiyetin alkolik, frengili ve sair ırsi hastalıklarla malul babalardan meydana gelen ve bu yüzden zekasını, dimağını, sıhhatini kaybeden çocukları vardır. Cemiyetin yine dejenere ailelerin doğurduğu, hırsız, katil olmaya namzet bir sınıf çocukları vardır. Anaları, babaları hayatta fakat ihmal edilmiş çocuklar vardır. Yetimler, öksüzler vardır. Gayr-i meşru çocuklar vardır. Açlıktan ölen, terbiye usullerinin bozukluğu yüzünden zekasını kaybeden ve hususi tenemmüv ve inkişaf vasıtası bulamayan, mecburi tahsilden mahrum kalan, ağır işlerde çalışan, kaybolmaya namzet birçok çocuklar vardır. Fennî tedbir ile bunların büyük bir kısmını kurtarmak ve cemiyete faydalı kılmak mümkündür. İşte şefkat devrinden fen devrine geçiş bize çocukları da kazandıracaktır. Her sınıf çocuğun ihtiyacına göre ayrı müesseseler meydana getirecek, her münferit çocuğu bulacak ve ona hayat imkânlarını vereceğiz. Bu belki elli senelik bir sa'yın neticesinde, belki yirmi senede olacak. İctimai hareketlerin zamanı yok; programı, gayesi, ve usulleri vardır. Belki bugün atılan adımlar çok zayıf semereler verecek, fakat yarıninkilerin muvaffakiyetine zemin olacaktır. Bugün bizim için çocuk meselesinin bir şefkat işi olmadığını, bir fen işi olduğunu kabul etmek, şâfi tedabirin yanında vâkî tedabir almak lüzumunu takdir etmek, ve fennî müesseseler meydana getirmek için seferber hâline geçmek kâfidir.

Çocuk meselesi yalnız bir sıhhat meselesi mi, ictimai bir mesele midir? Çocuk vefeyatının yüzde yetmiş gibi korkunç bir rakamla ilan edilmesi şüphesiz her şeyden evvel gözleri bu noktanın üzerine celp eder. Çocuk meselesi yalnız çocuk vefatı meselesi değildir. Çocuğun evi, terbiyesi, muhiti, mektebi, oyun vesaiti, sıhhi

inkişafı, hukuki mevkileri ve hakları, ruhi terbiyesi, içtimai mefkûreleri, dimağın bozuk çocukların tedavi ile halas, ahlaksız çocukların tedavisi, çocuk mahkemeleri, bakım evleri, sıhhat istasyonları, hülâsa çocuğun tabii inkişafını temin eden müesseseler, teşkilat, hep bu muazzam meselenin içinde dahildir. Bu yalnız doktorların yapacağı bir iş değil, doktor, muallim, içtimaiyatçılar, sporcu, terbiyeci, bütün bu kuvvetlerin müşteriken yapacağı bir iştir. İsmet Paşa hazretlerinin nutkunda söyledikleri “Memlekette çocukların hayatını tanzime matuf bütün vesait tevhit edilmelidir” fikrî, çocuk meselesinin artık şefkat devrinden çıkıp fen devrine girdiğine ve yalnız sıhhi bir mesele olmayıp, bütün kuvvetlerin ehemmiyetle nazar-ı dikkate alıp birleşecekleri bir mesele olduğuna işaretler. Bu içtimai kuvvetlerin birleşmesi meselesi ikinci bir mesele tevhit eder. Bu kuvvetlerin mihrakı neresi olacaktır?

İşte son senelerde içtimaiyat konferanslarında hararetle müdafaa ve münakaşa edilen meselelerden biri de budur. Amerika’da son zamanlarda muavenet-i içtimaiye vekaletinin bu içtimai kuvvetleri birleştiren, nâzım merkezi olması etrafında doğan cereyan günden güne kuvvet bulmaktadır. Menfaat-ı umumiyeğe ait meselelerin sosyalle edilmesi, ve bunu hükümet tarafından fennî bir şekilde yapılması, gayr-i fennî teşkilatların men edilmesi hakkındaki cereyanlar, geliş güzel vücut bulmuş müesseseleri fennî bir şekle ifrağ etmek, ve bunları hep bir merkezden kontrol etmek fikrini doğurmuştur.

Bizde de bu kuvvetleri birleştiren, ve nâzım merkez rolünü oynayan merkez neresi olacaktır? Muavenet-i içtimaiye vekaleti yalnız memleketin sıhhi hayatı mı, yoksa bütün bu içtimai meseleleri tetkik, teşhis ve tedavi eden bir merkez mi olacaktır? Çocuk meselesini esaslı bir şekilde konuşmaya başladığımız zaman -ki bugün başladığımıza kaniyim- evvela bu meseleleri münakaşa ve halletmeliyiz.

Halledilecek meselelerden biri de bu teşkilatı hükümet mi, millet mi yapmalıdır? Yalnız hükümetin bu teşkilatı meydana getirmesi imkânsızdır. Hususi müesseselerin meydana gelmesi, bunların mahallî idareler, belediyeler ve halk tarafından yapılması maksadı temin için lüzumlu bir şeydir. Yalnız bu hususi müesseselerin geliş güzel hareketleri, maksadı temin etmez. Zararlı neticeler tevhit eder. Hükümetin bunları kontrol etmek ve sa’ylarına fennî bir şekil verdirmeye mecbur etmek vazifesi dahilinde olmalıdır. Bugün hükümetin bu cemiyetler üzerinde

kontrol hakkı vardır, fakat bu daha ziyade idari bir şekildedir. Bunların icraatlarını fennî bir nokta-i nazarla tetkik edip, bütün bu içtimai sa'y ve hareketleri müşterek prensiplere ve usullere istinat ettirmek, memleketin içtimai faaliyet sahasındaki seyrini takip etmek imkânlarını hazırlamalıdır. Her cemiyeti istatistik ve sicil tutmaya mecbur etmelidir. Her şehrin muavenet-i içtimaiye vekaletinde bir sicil dairesi olmalı, her cemiyet bir hafta zarfında kendisine müracaat eden vakaları bildirmeli, sicil dairesi aynı çocuğun muhtelif müesseselerden birden yardım görüp görmediğini tetkik etmeli, böyle bir vaka hâlinde diğer cemiyetleri haberdar etmeli. "Exchange" denen bu daireler faaliyetin kontrolünü teshil eden merkezlerdir, ve bu daireler bilahare muavenet-i içtimaiye için de istatistiklerini tanzime hizmet eden en büyük amil vazifesi görülür.

İçtimai kuvvetleri dağıtmayıp, müşterek gaye prensipler etrafında toplamak, bunları fennî usullerin tatbikine mecbur etmek, her çocuğu memleket için faydalı bir unsur yapmaya yarayacak müesseseler meydana getirmek, ve bu müesseseleri asri usul ve prensiplerle idare edecek içtimai sa'y amelesi yetiştirmek çocuk meselesini halletmek için icap eden esas noktalar. Çocuk meselesinin ciddi bir şekilde mevzu bahis olduğu bir zamanda bu noktaların da nazar-ı dikkate alınması faydadan hâli değildir.

Çocuk vefatının yüzde yetmiş olduğu ilan edilen bir memlekette şüphesiz en evvel yapılacak iş bu vefatın önüne geçmektir. Bu sahada yapacağımız iş şâfiden fazla vâkîdir. Çocuklar daha doğmadan kontrol altına alınmak icap eder. Himaye-i Etfal Cemiyetlerinin, sair hususi müesseselerin bu sahada seri bir faaliyete geçmesi için içtimai bir seferberlik ilan etmeli, memleketin muhtelif noktalarında sıhhat istasyonları açmalı. Her sıhhat merkezi, mahallesinde mevcut çocukların ve hamile kadınların sicilini zapt etmeli, kadınlara hamlden evvel, hamlden sonra, çocuk büyütmesinde bu istasyonlar rehber olmalıdır. Bunlar istasyonda hastanın muayeneye gelmesini bekleyen müesseseler değildir. Her istasyonda bir doktoru bir de içtimai amelesi olmalıdır. Doktor her hafta da iki gün bu istasyonda çocukları muayene eder veznini tartar her çocuğun sıhhi inkişafını siciline kaydeder. İçtimai amele çocuğunun sicilini muntazaman takip eder, evleri gezerek annelere her çocuğa karşı alacağı tedabiri göstermekte ve icrada rehber olur. Sıhhat istasyonları aileleri tenvir için muhtelif cemiyetlerin neşrettiği gerek gebelikte ve gerek çocuklara karşı tatbik

edilecek sıhhi tedabiri gösteren broşürleri dağıtır. Hülasa her istasyon; mıntikasında doğan her çocuğun hayatını kontrol eder, ölümünden az çok kendine bir hisse-i mesuliyet ayırır.

Amerika'da çocuk vefatını yüzde elliden bugün binde yirmi beşe indiren amil, milletin içtimai seferberlikte hükümete en büyük zahir olması, şehrin her köşesinde hükümetin ve milletin meydana getirdiği sıhhat istasyonları ve içtimai müesseselerdir.

Amerika'da içtimai sa'y mütehassıslarının yaptığı içtimai bir tetkik çocuk vefatının ve çocuklara karşı gösterilen lakaydının memlekete kaybettirdiği çocukları adetlerle meydana koydukları zaman, bütün millet heyecana gelmiş, ve Rozvelet (Roosevelt) içtimai bir seferberlik ilan ederek memlekette çocukların hayatını tanzime matuf bütün kuvvetleri bu içtimai faal rol oynamaya ve milleti yardıma davet etmişti. Göz karartıcı bir süratle memleketin her köşesinde açtıkları sıhhat istasyonları, bakım evleri, ve bu müesseselerde fennî bir şekilde çalışacak hıfzıssıhha amelesi, içtimai amele yetiştirmek için de üç aylık mektepler açmışlar, bilahare bu küçük mektep mütehassıs yetiştirip darülfünun hâline inkılap etmiştir. Başkalarının yaptığı tecrübelerden biz istifade edemez miyiz? Biz de bu istasyonlarda çalışacak ameleye küçük bir tahsille başlayıp, zaman ile ileri gidemez miyiz?

Çocuk meselesi çocuk vefatı münasebetiyle böyle hararetle mevzu bahis olduğu bir zamanda milletin içtimai şuurunu uyandırmak için içtimai bir seferberlik ilan, sıhhat istasyonları ve sair müesseselerin meydana getirilmesi için saik olamaz mı? Ben çocuk vefatının miktarı ne olursa olsun, bu teşkilat vücuda gelmedikçe çocuk vefatının önüne geçilemeyeceğine kaniyim. Bu teşkilatın vücuda gelmesi için de içtimai bir seferberlik ilanının, bütün milletin en samimi bir kanaatle bu mukaddes gaye uğrunda çalışmasını temin edecek en mühim bir vasıta olacağını zannediyorum. Bize çocuk meselesinde gideceğimiz yolu gösteren baş vekil paşa hazretleri bu içtimai seferberliği ilan ile, bunun kumandanlığını kabul edemez mi? Bu hareketin yürümesi için bir lidere ihtiyaç vardır.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 4 / Nr. 2-38, Nisan 1927, s. 12-14.

Ben İnsan Değil Miyim?

Birkaç mecmua sahibinin birleşerek Anadolu'daki bayilerine gönderdikleri bir mektup bu mecmualar aleyhine bir dava açılmasına sebep oldu. Bu davada

Resimli Ay ve Çocuk Ansiklopedisi namına ben de dahil bulunuyorum. Hakkımızı müdafaa için arkadaşlarla bir avukata vekalet vermeyi kararlaştırdık. Vekaletnamenin tanzimi için Eminönü'nde bir katibiadile müracaat ettik. İşimizi yapan katip iki şahide ihtiyaç gösterdi. İdarede biz yalnız dört mecmua sahibi hazır bulunuyordu. Vekaletnamenin iki nüsha olarak tanzim edilmesini ve birbirimize şahit olmayı teklif ettik. Katip, gözlerini gözlüklerinin arasından kaldırdı, bir şeyler söyledi. Uzakta olduğum için yavaşça dudakları arasında fısıldadığı sözleri işitmedim. Arkadaşlardan biri seslendi:

-Sabiha Hanım, sizin şهادetinizi kabul etmiyorlar, dedi.

-Ben insan değil miyim, dedim...

Hadisenin tuhaflığı karşısında arkadaşlar güldüler. Katip yavaşça:

-Estağfurullah efendim, dedi. Kanun öyle..

Eski kanunun öyle olduğunu biliyordum. Fakat kanun-u medeniyenin benden bu kadarlık bir hak esirmediğini zannediyordum. Dairenden gazetelerin posta vazifesiyle mükellef bir çocuğu getirdik. O şahit oldu. Ben iki mecmuayı temsil için orada bulunduğum hâlde, diğer iki arkadaşın davayı vekili tevkil ettiklerine şahidim sözünü söyleyebilmek salâhiyetini bile kazanamadım.

Bu çok basit görünen vaka bana daha henüz cemiyetin alelade ferdine gösterdiği itimadı bana göstermediğini anlattı. Bu kanunun sarîh manası şudur:

“Kadın daha henüz cemiyette bir fert değildir. Her insan çocuğuna tabii bir hassa olarak verilen rüyet, hafıza, ve şuurdan mahrumdur. Ben, cemiyet, onun ne gördüğüne, ne hıfzettğine ne de taakul ettiğine itimat ederim. Bir kadının şuur kanun nazarında bir çocuğun şuur ile müsavidir. Çocuğun sözüne, rüyetine, şuuruna nasıl itimat edemezsem kadına da itimat edemem. Kadın cemiyet içinde fert değildir. Cemiyetin ferde verdi verdiği medeni, siyasi, insani, içtimai haklar, vatandaş hakkı, ferdî hak yalnız erkek için mevzu bahistir. Kadın daha henüz şuur sahibi olmadığı için bu haklardan mahrumdur”.

Katibiadil odasında kanunun bana verdiği cevaptan ben bu manaları çıkardım. Bana mecmua çıkarmak hakkını, yalnız bu nesle değil, gelecek nesillere dahi hitap edecek bir ansiklopedi neşretmek hakkını veren bir cemiyet, benim daha henüz şuur sahibi bir fert olduğumu kabul etmemişti.

Bana verdiği büyük vazife ile, benden esirgediği küçük hak arasında müthiş bir tezyüt vardı. Bana bütün bir memleketin irfan ordusuna hitap etmek salâhiyetini vermekle şuurumu kabul etmemişti. Şimdi bir vekaletname tanziminde, şuurumdan neden, nasıl, ve niçin şüphe ediyordu? Ben bu iki adamın bir üçüncüyü tevkil ettiklerini, gördüm, işittim diye bilmek hakkından niçin mahrumdum? Niçin mahrumum?

Vazı-ı kanun bana sen münferit bir kadın olarak bu hakkı kazanmış olabilirsin. Fakat ben alelumum kadına hitap ederim, alelumum kadının şuuruna itimadım yoktur diyemez.

Bu tarz telakki bana Hristiyanlığın iptidasında sen yolun riyaseti altında toplanan bir ruhban meclisinde kadının canı var mı yok mu diye geçen münakaşayı ve bir rey-i muhalife karşı yoktur kararı veren papazları hatırlattı.

İsviçre kanun-u medeniyyesinde bu ilk Hristiyanlığın bir eseri kalmış olabilir. Fakat Türk kanun-u medeniyyesinde yeri olmaması gerek.

Kanunun, bilhassa kanun-u medenin kadına verdiği birçok haklar var. Bunlar nakıs olmakla beraber içtimai tekâmülde kadının oynadığı role nazaran şayan-ı şükrandır. Kadına sahib-i imtiyaz olmak, muallim olmak, doktor olmak hülâsa tamamen kadını şuurlu farz ettiren birçok şeyler olmak hakkını veren kanun bugün artık, kadının sözüne itimat yok diyemez.

Mebus olmak, kadının siyasi haklarını almak için hamleler yapmaya çalışan kadınlar acaba kanunun daha bizleri fert olarak kabul etmediğinden haberdar mıdırlar? Çünkü vatandaşlık hakkı asri demokrasilerde kadın erkek her ferdin hakkıdır. Kadın fert olamadığı için tabii olarak bu haklardan mahrumdur. Türk kadını henüz vatandaş değildir. Türk kadını şahit olamaz, Türk kadını vasi olamaz, Türk kadını çocuğunun ve hatta kendinin sıhhi, içtimai hayatı ile alakadar olan beledi işlere karışamaz. Kadın daha henüz müstakil bir fert değildir. Yanında istinat edecek bir baba, bir zevç veya erkeği yoksa hayat mücadelesinde mağlup olmaya mahkumdur. Kadının ticaret hayatında hiçbir itibarı yoktur, kadının ailedeki rolü ancak reisine tabi olmaktır. Çünkü ailenin reisi erkektir. Kadın mütehassıl değil müstehliktir. Kadın fert değil, erkeğin ve cemiyetin sırtında yaşayan bir yükür. Memleketin siyasi hayatına müdahaleye ise hiçbir hakkı yoktur. Kadınların mebus olması için mücadele edenler seri bir atlama hareketi yapıyorlar.

Daha kendilerini şuur sahibi bir fert olarak kabul etmeyen, memleketinin sıhhati, umranı, terakkisi yolunda ona hakk-ı kelim ve hakk-ı sa'y vermeyen bir kanundur, mebus olmak hakkını istemek çok yüksek bir atlama değil midir?

Ben intihap hakkımı, siyasi hakkımı istemezden evvel insanlık hakkımı istiyorum. Katibiadil odasında bana dairemdeki alelade memura verdiği insanlık hakkını benden esirgeyen kanundan, iddiam, benim de her fert gibi görmek ve gördüğümü bilmek kabiliyetin sahip olduğumu kabul etmesidir. Ben çocuklarıma karşı veya vatanın herhangi bir çocuğuna karşı vasiyet hakkımı istiyorum.

Çocuğumun babası öldüğü zaman şehadet için dairemdeki memuru kullandığım gibi, uşağımı vasi tayin etmek küçüklüğünden kurtulmak istiyorum. Her vatandaşın memleketinin terakkisine, umranına ait meselelerde bir hakk-ı rey vardır. Ben çocuğumun ve memleketimin çocuğunun sıhhati ile, memleketimin umranı ile alakadar beledi faaliyetinde rey hakkımı istiyorum, fikrimi beyan edebilmek hakkımı istiyorum. Bu memleket bana sen bu vatanın çocuğu değilsin, bu vatanın işleri ile alakadar olamazsın diyemez. Benim bu toprağa karşı nasıl bir vazifem varsa bu toprağın da bana vereceği bir hak var. İşte ben, kanunun her vatandaşa verdiği vatandaşlık hakkımı istiyorum.

Kanun-u medenin kadına verdiği haklar arasında ferdiyetini şuurunu inkâr etmesi içtimai bir yanlışlıktır. Kadına verilecek en basit, en mantıki, en ehemmiyetsiz hak, şehadet hakkıdır. Ben bununla, ruhban meclisinde kadının canı var mı yok mu diye geçen münakaşa arasında hiçbir fark göremiyorum. Biri kadının zir-ruh olduğunu, öteki zir-şuur olduğunu inkâr ediyor. Arada geçen asırlar nazar-ı itibara alınırsa bugünkünü, dünden daha geri farz etmek icap eder.

Beni zir-şuur diye kabul etmeyen bir cemiyette ise, siyasi haklarımı istemeyi değil düşünmeyi bile çok seri bir atlama diye kabul edemiyorum. Siyasi hak isteyenlerle, vermek mevkiinde bulunanlar; evvela beni bir fert olarak kabul ediniz, o zaman her fert gibi, bana da diğer haklarımı vermek lüzumunu ister istemez kabul edersiniz. Ben bugün için yalnız bir fert olduğumun, zir-şuur bir fert olmadığının kabulünü istiyorum.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 4 / Nr. 5-41, Temmuz 1927, s. 1 / 48.

Yaz Kızına Bir İki Söz

Bir edibe göre yaz kızı macera arkasında koşan dünyanın en ihmalkâr, en kayıtsız, en saf kızıdır. Bir kadın muharrir göre ördekler gibi denize aşkıdır, çok boyalı ve ucuzdur. Bir sanatkâra göre yaz kızı unutmak ve ihmal etmek manasını ifade eder, kendine sahip değildir; bir gazeteciye göre zengin bir mevzudur.

Bahar gelince, uzun bir kış pencereler arkasında bulunan genç kızlar tırtıllar gibi başlarını pencereden dışarı çıkarırlar. Yaz gelince kelebekler gibi kanatlarını çırparak çiçekten çiçeğe uçmaya başlarlar. İşte ben de bu kafesten dışarı fırlayan yaz kızına kendi düşüncelerimi bildireceğim.

Yaz kızı, kışı bulutları ve sisleri altında paslanmış ruhunun acısını dökmek için güneş ve baharı dört gözle bekler. Sonra yaza kavuşunca bu pası dışarı dökerek yerde ruhuna sindirirsin. İşte sana bu pastan nasıl kurtulacağını söylemek istiyorum. Hayat, eğlence, zevk, ağzını açmış bir ejder gibi seni çağırır. Sen de bu davete önüne arkana, sağına soluna bakmadan koşarsın. Fakat bu çiçeklerle süslü ejderin ağzına düştüğün zaman çiçekler arasında dikenler olduğunu duyarsın. Bu dikenler vücudunu incitmeden kendini o ejderin ağzına düşmekten kurtarmak lazım. İşte sen yaz kızı bunu hiç bilmezsin. Eserleriyle meşhur bir muharrir senin için ne diyordu, biliyor musun? “Yaz kızı, dünyanın en mesut, en ihmalkâr, en kayıtsız kızıdır. Ve bunun neticesi olarak ekseriya en müthiş, en korkunç, en gizli tehlikelere düşer. Çünkü o kadar masum ve nezihtir ki ruhu daima yükseklerde uçar, hayatın içine düştüğü zaman başı döner. Yaz kızı, iyi dikkat et, yolun üstüne çıkan romanlarda gördüğün aşkı ve hayatı yaşayacağını vaat eden genci iyi tanı. İlk görüşte seni sevmeyen erkekten kaçma. En kuvvetli ve en sağlam aşklar böyle ilk görüşte değil, bilakis yavaş yavaş ruha sinenlerdir. Tecrübeler bu aşkı pişirir, bu kalbin derinliklerinde taşıp dışarı sızan aşk güzel ve tatlı kelimeler hâlinde senin önüne dökülür. Bu maceradan, sergüzeştten uzak bir his cereyanıdır. 1927 senesi yazının kızı, sen bu aşkı beğenmiyor ve istemiyorsun. Sen macera, sergüzeşt arkasında koşan küçük kelebek, senin macera kuşunun yapacağı yuvayı bir rüzgar uçurur, bu yuvanın dört tarafı açıktır, aşk, sadakat, saadet hepsi deliklerden birer birer düşer ve sen kanatları kopmuş bir kelebek gibi bir gün ortada kalırsın. Bugün kafanın dört tarafını bir örümcek ağı gibi saran hayaller sana bu söylediklerimi imkânsız gibi gösterir. Yaz

kızı senin arkasında koştüğün maceranın erkeği bir katildir. Bu sözüme gücenme, bu medeni katil evvela senin aşkını sonra kadınlığını, sonra da senin hayatını soldurur. Ne yapayım ki kanun yalnız insan kanı döken katilleri cezalandırır, bu manevi katiller kollarını sallayarak cemiyet içinde gezerler. Yaz kızı, seni kurban vermek istemediğim için sana bu acı hakikatleri anlatıyorum. Her genç sana romanlarda gördüğün ideal gibi görünür, hepsi de senin zayıf noktalarını bilir, sana kendini romantik bir adam gibi gösterir daima senelerden beri aradığın bir gaye-i hayal olduğunu, bunu da ancak sende bulduğunu söyler. Bu genç her memlekette ve her sınıf halk arasında aynı şeydir. Yalnız medeni cemiyetlerde biraz daha kendini saklamasını öğrenir, inanma, söylediklerine inanma, seni yuvasına götürünceye kadar bu cilayı taşır, cilasından sıyrılınca bu da medeni katillerden biridir. Yazı geçirecek bir arkadaşına ihtiyacı var, yaz kızı, her yaz bir kelebek tutmaya alışmıştır, bu defa da önüne sen düşersin. Kanatlarını çırp uç, veya avcuna girdiğin erkeğe iyi dikkat et. Sana her erkek ve her münasebet fenadır demiyorum, tanıdığım en mesut izdivaçlardan biri yine bir yaz kızının tesadüfen tanıştığı bir yabancı ile yaptıkları izdivaçtır. Fakat bu gökte nadiren gördüğümüz kuyruklu yıldızlar gibi bir şeydir. Senin kanatlarını çırp çırp arkasından koştüğün maceranın çocuğu kış gelince seni yuvanda terk eder, yaz gelince başka bir ava çıkar”.

Yaz kızı, bir kadın muharrir de bana senin için bu sözleri söyledi: “Benim yaz kızına söyleyecek hiçbir sözüm yoktur. Çünkü o yaz gelince denizlerin, tenis kortlarının onsuz olamayacağını bilir. Oradakileri yazda sudan mahrum etmek ne elinizden gelir, ne de vicdanınız razı olur. Fakat eğer dinlerse, bir balık gibi denizlerde yüzen bu yaz kızına bir iki telkin yapabilirim. Yaz kızı, eğer içinde koştüğün macera bahçesinde ansızın etrafında romanlarda gördüğün gibi güller biterse bunları kopar, ve sana kalbini açan bir erkeğin yüzüne fırlatıp at. Ve bunu da unutma ki yaz kızı, Romeo ve aşkı ancak kitapta vardır.

Sonra yaz kızı uzun bir yaz beraber gezdiğin tenis oynadığın, dans ettiğin genç seni öperse kızma, çünkü sen uzun bir yaz bu bahçede onunla beraber gezmekle ona bu hakkı vermişsindir. Eğer seni öpmezse ona da kızma, bazı erkeklerin hırsları gibi kuvvetli prensipleri vardır. Bunlar nasıl kahvaltılarını, öğle yemeklerini zamanında yemeyi itiyat etmişlerse öpmenin de muttat bir zamanı vardır. Onun nazarında bir kadını meydanda öpmek hürmetsizliktir, bunun için senin kendi malı

olmanı bekler ve bunu herkesten gizlemek için odanın perdelerini örter... İşte buna biraz daha fazla itimat edebilirsin.

Sonra yaz kızı sana daha bir şey söyleyeceğim. Erkeklerin boyalı kadın görmekten mideleri bulandı. Olduğun gibi görünmek ve samimiyet; işte kanatlarını süsleyen bu iki süsü hiç ihmal etme. Kadınlar nesilden nesle bunu ebedi bir miras gibi birinden diğerine bırakacaktır. Yaz kızı sen bizim parmağımıza taktığımız nikah yüzüğünü kulağına taktın. Bu çemberin tazyiki altında boğulmanı hiç istemem. Fakat yaz kızı bunu da iyi bil, bu macera bahçesinin çocukları bunu kulağından çeker koparır, kulağını da beraber yırtar.

Erkekler boyalı kadın görmekten usandı demiştim, bir genç her akşam karısını öpmek için yüzünü evvela ekmek içi ile ovduğunu söylemişti. Yüzündeki macunların erkeğin dudaklarına yapışmaması, yüzünün ekmek içi ile ovulmaması için olduğun gibi görünmenin daha mukabil olduğunu öğren.

Yaz kızı sana üçüncü tavsiyem de şudur: Ucuz olma. Kadınların başına gelen en büyük felaket ve günahlar hep bu ucuzluk meselesidir. Kendini ucuz satan kızlar daima kolay evleniyor diyebilirsin; fakat mesut oluyorlar diyemezsin. Bir mal gibi kendini süsleyerek satabilirsin, fakat karşıdaki tüccarlar bu işin o kadar ehlidir ki seni bedavaya alırlar. Bir gezinti, bir dans, bir sinema, sana kalbini vermek için kâfi değildir. Kızım bunu da iyi bil ki bir erkeğin seveceği kızın ruhuna nüfuz etmedikçe sevmez. İlk görüşte aşk zannettiğin şey hırsıdır. Bu geçince hiçbir şey kalmaz. Bu ilk duyduğu ve sevdiği şey kadının zahiri güzelliğidir. Eğlence için ona bu zahiri alışveriş kâfidir. Fakat sen ki bu bahçeye aşk aramak için çıkmışsındır, seni ilk gören ve seven erkeğin aşkına inanamazsın.

Yaz kızı sen ona ruhunu tanıtabilmek için kendini ucuz satmaya değil, bilakis ona ruhunu uzaktan yakından okuyacak uzun bir zaman fasıla vermeye mecbursun. Bu zaman onun aşkı ve hislerini imtihan için en güzel vasıtaadır. Bir kızın ucuz olması kıymetsiz olması demektir. Kıymetli bir kadının şahsiyeti ucuz olmasına meydan bırakmaz.

Yaz kızı, senin için bana bir sanatkârın söylediklerini buraya kaydedirim:

“Yaz kızı, her şeyden evvel kendine sahip ol. Unutmak ve ihmal etmek... İşte ben seni gördüğüm zaman bu iki manayı hatırlarım. Üstüne vahşi bir arslan gibi dilini çıkarmış gelen erkeğin “Niçin” geldiğini hiç sormazsın. Birisi ısırıldığı zaman

acıasını çabuk unutursun. Ben bunun sebebini tahlil ettim, nedir bilir misin yaz kızı, sen hayat denen kitabın daha “Elif, Be”sini bile okumadın, senin için hayat dans eden kelebeklerden, yüzen balıklardan, çiçek açmış bahçelerden ibarettir. Her taraf tabiatın güzellikleriyle doludur. Biz o güzel tabiat kitabında sizleri arar da buluruz. Biz nasıl yaz çiçeklerini ararsak yaz kızlarını da öyle ararız. Fakat bu kadar senelik tecrübeden sonra öğrendiğimiz şudur: Etekleri bacaklarını örten büyük anneleriniz sizin kadar ucuz değildir. Bu sözlerime gücenme güzelim, biz sanatkârlar her hakikati açık söylemeye alışkınız. Kısa fistanlar çok zariftir, rahat olduğundan fazla bediidir. Tabiat güzelden hoşlanır, sen yaz kızı başlı başına tabiatsın, fakat ancak kendine sahip olduğun zaman. Diğer manasıyla tabiata hükmettiğin zaman.

Senin gizli arkadaşlarını ben herkesten iyi tanırım. Pudra, dudak kırmızı, yanak kırmızı, zambak suyu, macunlar, kremler, pudralar, sular... İşte seni tabiattan uzaklaştıran, seni sahte ve gayr-i samimi yapan arkadaşlardır. İşte ben senden bunları sevdiğin için nefret ediyorum. Eğer çiçekler de güzellik için böyle sahte bir nikap örtünseydiler, atölyemden içeri bir tek krizantem bile almazdım. Fakat bereket versin onlar sahte güzelliği bilmiyorlar. Sanat namına biz tabii güzelliğe, bedii güzelliğe muhtacız. Sizin boyalı güzelliğinizden ilham alamıyoruz, yaz kızı, bize samimi, olduğun gibi, tabiat gibi açık ve temiz gel.

Yaz kızı, korkma, boyasız olduğun zaman daha güzel, daha sıcak, ruha daha yakınsın. Senin güzelliğini bozan bu boyaları unut, inkâr et. Yahut onlara gül, ve pencereden aşağı at.

Buna emin ol yaz kızı, bu kaybettiğin şeylerden sen daha kıymetlisin. Olduğun gibi göründükçe insana ve kalbe daha yakınsın. Sana yalvarıyorum yaz kızı, her şeyden evvel kendine sahip ol!”

Bir gün doktor da bana senin için bazı şeyler söylemişti, yaz kızı onları da buraya kaydedeyim:

“Yaz kızı denizden tenis kortuna, korttan dans salonuna koşarken sıhhatini arkada bırakıyor. Fakat bir erkeğin en çok sevdiği şey sıhhatli bir kadın olduğunu bilmiyor. Kadının güzelliğini arttıran, güzelliğine feyz veren memba sıhhattir. Yaz kızının bu saydığım şeylere birer sıhhat ihtiyacı olduğunu inkâr etmiyorum. Fakat her şeyin ifrat-ı muzır olduğunu da söylemekten çekinemem.

Yaz kızı eğer beni dinlerse ona yaz günlerini nasıl geçirebileceğini söyleyebilirim. Her yaz kızı gibi şüphesiz o da şimdi bir deniz kenarındadır. Ve sabahtan öğlene veya öğleden akşama kadar yüzüyor. Sabah saat ondan evvel, güneşin suyu ısıtmasından evvel banyo yapmanın, ilk banyoların on dakika, sonraları azami yarım saatten fazla muzır olduğunu da bilmiyor. Güneşin kızgın olduğu zamanlarda arkasına bir mendil koymak, gözlerini ve ensesini güneşten muhafaza için geniş kenarlı bir şapka giymek ihtiyacından da bi-haberdir. Yemekte, yatmakta, gezmekten intizam lazım olduğunu, giyeceği elbiselerin güzelden ziyade sıhhi olması icap ettiğini de inkâr eder. İşte yaz kızına ben de bunun için kızıyorum”.

Yaz kızı edip, muharrir, sanatkâr, doktor bütün bu adamların senin hakkındaki mütalaalarını dinledikten sonra bir gazeteciye “Senin hakkındaki fikrini sordum” ne dedi biliyor musun?

“Bir gazeteci için en zengin mevzu yaz kızıdır. Hele bir yaz kızı hayatını duyduklarını gazetesinde yazdırmaya muvaffak olursa bundan büyük muvaffakiyet olamaz.

Fakat yaz kızı hakkındaki fikrime gelince, evvela bunların günden güne memleketin ve dünyanın dört tarafını sarmalarına karşı duyduğum hayreti kaydetmeliyim. Ve sonra güzelliğe çok meftun olan yaz kızının eski bir parşömen gibi derisini güneşte yakmasına nasıl razı olduğuna hayretteyim. Bundan başka yüzme müsabakalarına, tenis müsabakalarına bir erkek gibi iştiraklerine ve soğuk kanlılıklarını muhafaza edişlerine şaşıyorum. Yaz kızında yegâne sevdiğim şey hâlâ başını yukarıda tutması, kendini beğenmesidir. Yaz kızı gücenmesin ama, hâlâ daha muhabirlikten yukarıya omuzlarını göre göre çıkamadı. Bu müsabakalardaki muvaffakiyeti de gururunu, azametini okşadığı içindir. Bunun için zavallı yaz kızına karşı duyduğum yegâne şey merhamettir.

Kadın henüz daha bir mevzuudur. Muharririn, edibin, sanatkârın, gazetecinin mevzuudur. Kadın da bütün kabiliyetini bir mevzu olmaya vermiştir. Vaz’ olduğu zaman ancak yaz kızını alkışlayacağım. Bugün için her mevzudan ziyade bu mevzuya kıymet veririm. Yaz kızı daha hakiki benliğini, şahsiyetini bulmamıştır. Bunu bulduğu gün bize mevzu kalmayacaktır”.

Yaz kızı, konuştuğum adamlar, senin için bak bana neler söylediler.

Belki haklı, belki haksızdırlar. Fakat bu söyledikleri şeylerin çoğu bana doğru gibi geldi. Yaz kızı, annen ve büyük annen daima methedilmekten, kusurlarının gizlenmesinden hoşlanırdı. Onun için daima hayatı bir perde arkasından seyrettiler. Sen perdeyi yırttın, öyle ise her hakikati açık açık dinlemeye mecbursun. Bu adamların sözlerinden tek bir hakikati kabul edersen, benim için o da kâfidir.

Cici Anne, Cilt 4 / Nr. 5-41, Temmuz 1927, s. 14-16.

Baş Muharririn Köşesi: Kadının Şehadet Hakkı

Geçen ay Sabiha Zekeriya Hanım'ın baş makalesi, kadınların kanunen tanınmış bir hakkını tatbikatta da teyit etmeye hizmet ettiği için fevkalade sevindik. Bu makale intişar eder etmez adliye vekaletinin gösterdiği alaka, müddeiumumiliğin yaptığı tahkikat, bir vatandaşın zayi olan bir hakkını temin için gösterilen endişe bizi pek müftehir etmiştir. Medeni kanunumuzun başında, onu anlayan, ve her ne pahasına olursa olsun, onun temin ettiği bütün hakların hayatta da tatbikini gaye edinen münevver ve güzide bir adliye heyetimiz oldukça, haklarımızdan emin olabiliriz.

Sabiha Hanım'ın şehadet hakkının tanınmamasından dolayı vaki olan şikayeti derhal nazar-ı dikkate alınmış, haksızlık tamir edilmiş ve bu vesile ile kadının şehadet hakkını haiz olduğu bir defa daha teyit edilmiştir.

Sabiha Hanım, bu münasebetle “Cumhuriyet” refikimizde bir makale yazmıştır. “Resimli Ay”ı yakinen alakadar eden bu makaleyi naklediyoruz:

“Yirminci asrın en kuvvetle çarpışan ve yürüyen iki içtimai meslek-i cereyan vardı. Sosyalizm, feminizm.

Feminizm bugün artık hak diye çırpınan bir zümrenin patırtısı değildir. İnsanların on dokuzuncu asırdan beri insan esaretine, amele esaretine, kadın esaretine, çocuk esaretine karşı açtıkları cidal gibi bir hürriyet ve istiklal cidalidir.

Her hürriyet ve istiklal gibi, fertler ispat-ı liyakat etmedikçe, bu istiklal ve hürriyeti istimal kabiliyetini kazanmadıkça bu haklara sahip olamamışlardır.

Cidale mahkum kalmış her esir fert gibi kadın da iktisadi esaret zincirlerini çözmedikçe verilen hak ve hürriyeti teneffüs edememiştir.

Kanunun fertlere verdiği hak pek çok kereler kanunların maddeleri arasına sıkışmış kalmış, fertler bu hakkı kullanmasını bilmemişlerdir. Kanunun ferde verdiği hakkı temin etmek ve bu hakkı kağıt üzerinden hayata indirmek, fertleri bu hakkı

istimale muktedir bir hâle getirmek işte yirminci asır feminizminin istihdaf ettiği gaye...

Kadınların hürriyet ve istiklallerini almak için açtıkları cidal kanuna karşı değil, hayata karşıdır. En kuvvetli kanun hayattır. Üçüncü veya beşinci maddenin ferde bir hak vermesi onun bu hakkı kullanmasını veya kullanabilmesini temine kâfil değildir.

Resimli Ay'da “Ben İnsan Değil Miyim?” makalesi de, hayattan alınmış küçük bir vaka ile bunu göstermek için yazılmıştır. “Ben İnsan Değil Miyim?” makalesi kanun-u medeniyyeden bir şikayet veya münferit bir vakayı nakil için yazılmamıştır. Bu makalenin istihdaf ettiği gaye, fert kanunun verdiği hakkı kullanmasını ve istemesini bilmediği zaman o hakkın kağıtlar üzerinde kalmaya mahkum olduğunu göstermek, ve eski zihniyetin daha kafalarda bıraktığı son tesiri de yıkmak için yazılmıştır. Muhtelif itirazlara karşı kanunun öyle olduğunda ısrar eden memur kanunu icra ile mükelleftir. Bu daire kanunu bilmedikten sonra kanunun bu hakkı bana vermesi ve benim kanunu bilmekliğim o dakika için hiçbir fayda temin etmez.

Bunu daha yeni kanunun tatbikatında tesadüf edilen muvakkat yanlışlıklar diye kabul edebilirim, fakat bu yanlış görmek ve göstermek, zayi olmuş bir hakkı istemek hiçbir zaman kanun-u medeniyyeden şikayet şeklinde telakki edilemez. Hususiyle kanun-u medeniyyenin ilk neşrinde Resimli Ay'ın 3. sene 2 numarasında “Kanun-u Medeni Karşısında Türk Kadını” makalesiyle kanun-u medeniye her kadından evvel alkışlamış bir insan için bu varit olamaz.

Adliye vekaletinin de tetkikatta bulunmak üzere müddeiumumiliğin nazar-ı dikkatini celp etmesi Gad Franko Efendi'nin “cumhuriyet” de kadının mevkiini münakaşa etmesi, kanunu herkese tanıtmak ve öğretmek için kanunun neşrinden daha fazla hizmet etmiştir.

Bugün ne kadar bundan gafil olan katibiadil daire gibi kim bilir, belki daha birkaç katibiadil, birçok memur ve insan kanunun bu hakkı kadına verdiğini öğrenmiştir. Binaenaleyh makale vazifesini yapmış demektir.

Kadının siyasi haklarına gelince, şüphesiz her fert gibi kadının intihap etmek veya edilmek çok sarih bir hakkıdır. Fakat bir hakkı vermek kâfi değildir.

“Kullanabilmek” işte pek çok haklardan istifade edemeyişimizin yegâne amili budur. Ve bu da kanunla temin edilemez.

Her esir fert gibi esir kadın da hürriyet ve istiklalini elde etmek için açtığı cidalde evvela iktisadi istiklalini kazanmaya mecburdur. Bugün siyasi ve iktisadi istiklallerin bile manivelası iktisadi istiklaldir. Fert iktisaden müstakil olamadıkça ne içtimai, ne siyasi hiçbir hakkını kullanamaz. Amele ile sermayedar arasındaki cidalin mastarı budur. Emperyalist hükümetlerle müstemlekeler arasındaki cidal budur. Ailede zevç ile zevce arasındaki cidal budur. Ferdî, ailevi, içtimai, siyasi her hürriyet ve istiklal bugün iktisadi çemberlerle çevrilmiştir. Kadın bu çemberi kırmadıkça, bu istiklale sahip olmadıkça kanunun verdiği hiçbir haktan istifade edemeyecektir. Hayatın kanunu kağıt üstündeki kanundan daha kuvvetle ferdî ve kadını tazyik ediyor. Kadını bu mücadeleye hazırlamak ve muvaffak edebilmek için onu hayatta mücadele eden iktisadi bir unsur hâline getirmek lazımdır. Garp'ta siyasi ve içtimai haklarını alan kadınlar memleketlerinin iktisadi hayatında rol oynayanlardır. Bir fabrikada erkekler grev yaptığı zaman daha az ücretle fabrikada erkeklerin yerini tutan fabrikanın iktisadi faaliyetine hâlel getirmeksizin makineyi çeviren kadınlardır. Bugün feminizm kadının bu istihkarına karşı mücadele ediyor, amele kadını hayatta kendine rakip tanıyor, kapitalist istifade edilecek iktisadi bir unsur diye kabul ediyor, siyasi fırkalar ameleye karşı kadını bir tehdit vasıtası olarak kullanıyor. Kadın bu vaziyetten istifade ederek iktisadi cidalini yapıyor, ve bu cidalden muvaffak oldukça kendine fazla haklar temin ediyor.

Fakat henüz daha bir parça ekmek için ailenin en zavallı esiri olan kadının bu hakkını kullanabileceğini iddia etmek, bana hayata karşı göz yummak gibi geliyor. Daha ailede tufeyli yaşayan müstehlik kadın bu hak kendisine verilse dahi bunu kullanamaz.

Kadın evden ve salondan çıkıp hayata inmedikçe, cemiyette iktisadi rolü oynamadıkça, cidale mahkum her esir fert gibi bu iktisadi esaret zincirlerini çözemedikçe verilen hak ve hürriyeti teneffüs edemeyecektir. Her hürriyet ve istiklal gibi, kadın da ispat-ı liyakat etmedikçe, bu hakkı istimal kabiliyetini kazanmadıkça bu hakka tesâhup edemeyecektir.

Kanun-u medeniyyenin kadına verdiği haklardan istifade edebilmek, daha vermediği hakları alabilmek için kadının ispat-ı liyakat etmesi, ve bu hakları kullanabilecek bir hâle gelmesi lazımdır.

“Ben İnsan Değil Miyim?” makalesi kadınları mebus olması mevzu bahis olduğu bir zamanda hakiki bir feminizm münakaşasının açılmasına sebep olursa ikinci bir hizmet etmiş olur ki, bu da benim için mucibi teşekkürdür.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, *Cilt 4 / Nr: 6-42, Ağustos 1927, s. 44.*

Kadının Hakk-ı Sa'yı Var mıdır?

Muhterem Mahmut Emir Beyefendi

Size hayatta rast geldiğim ikinci bir vaka ile geliyorum. Kadının şehadet hakkının bir saniye için bile inkâr edilmemesine verdiğiniz ehemmiyet, bana meydana getirdiğiniz şaheser kanunun kağıtlar üzerinde değil, hayat içinde tatbikatın da çok kuvvetli bir nigâhbanı olduğunuz kanaatini verdi. Bundan cesaret alarak size bu rast geldiğim ikinci mesele için müracaat ediyorum.

Beni tereddüde düşüren noktaların her şeyden evvel bir şikayet veya tenkit mahiyetinde telakki edilmemesini rica ederim. Bugün kadınların daha istemedikleri hakları, memleketin terakkisi kastıyla, daha evvel veren bir meclisin ve kanunun karşısında söz söylediğimi biliyorum.

Fakat tatbikata henüz yeni geçen bir kanunun, hayata henüz yeni giren kadınla karşılaşması da bazı yanlışlıkların olması da gayet tabiidir. Bu ikinci rast geldiğim vakanın beni tereddüde düşüren noktası tatbikatta mı, esasta mı?.. Bilmiyorum.

Üç hanım birleşerek on beş bin lira sermaye ile bir limitet matbaacılık şirketi teşkil ettik. Bu şirketin tasdiki için ticaret vekaletine müracaat ettik. Ticaret vekaleti müracaatımızı kabul etti, nizamnamelerin tasdiki ve tescil muamelesi için katibiadile müracaat ettik. Katibiadil bizim imzalarımızı alırken, zevcelerimizin de muvafakat ettiklerine dair kendilerinden imza istedi.

Zevcelerimizin muvafakatini almak için onları arkamız sıra katibiadile götürmek bize, sizde teslim edersiniz ki, herhangi yapacağı bir iş için babasının da muvafakatini almaya muhtaç birisi muamelesi etmekten başka bir şey değildir. Bundan sarf-ı nazar, bizi en ziyade müteessir eden şey oradan zevcelerimizin bizi bundan men edebilmek hakkının kendilerine verilmesidir...

Mesele şahıslar meselesi, kadın ve erkek meselesi değildir. Hayata giren kadının hayatta yürüyebilmesi meselesidir. Eğer bu katibiadil odasında zevcelerimiz, bizim muvafakatimiz yoktur demiş olsalardı, biz hayata girdiğimizi zanneden kadınlar, soldan geri dönmeye mecburduk.

Katibiadil dairesinde bu noktayı uzun uzun münakaşa ettik. Ticaret kanunun bir maddesi ile, bila-tefrik cins, kadın erkek bütün vatandaşlara ticaret etmek hakkını verirken, diğer bir maddesi ile zatü'z-zevc bir kadının zevcine zevcesini ticaretten men hakkını veriyor.

Katibiadil dairesi de şüphesiz bu maddelere istinaden zevcelerimizin muvafakatini istihsale mecburiyet görmüştü. Biz evvela işe başlamazdan evvel zevcimizin muvafakatini istihsale mecbur olmadığımızı, zevcelerimizin ancak mahkemeye müracaat ederek bu maddelere istinaden bizi bu haktan men edebileceğini iddia ettik. Katibiadil dairesi zevcelerimizin mümanaat etmediğini gördüğüne binaen mi, nasıl bilmiyorum, bu iddiamızı kabul etti. Fakat zevcelerimizin mümanaatı karşısında bize bu hakkı veremeyeceğini de söyledi...

Şimdi size mevzuubahis etmek istediğim üç mesele var:

1-Kadın icrayı ticaret için zevcinin muvafakatini tahsile mecbur mudur?

2-Zevci kadını icrayı ticaretten niçin ve ne şerait dahilinde men edebilir?

3-Kadının hakkı temellükü eskisine nispeten temdit edilmiş değil midir?

Bunlar memleket meselesi, bilhassa kadınlık meselesi olduğu için serbestçe münakaşa etmeme müsaade edersiniz ümit ediyorum.

Siz de biliyorsunuz ki bugün feminizm müdafaası cephesini değiştirmiştir. Kadın müstehlik vaziyetten çıkıp müstahsil olmadıkça, iktisadi istiklalini kazanmadıkça kanunun kendisine verdiği hakların hiçbirinden istifade edemiyor. İsveç feminizm tarihi, İngiliz, Amerikan feminizm tarihleri, ve bütün içtimaiyatçılar, kadının iktisadi esaret zincirini koparmadıkça bu verilen hürriyetlerden istifade edemeyeceklerinde müttefiktirler.

Türk kadını hayata yeni giriyor. Bilhassa Türk kadınının hayata girmesini henüz hazmetmemiş bir aile muhiti, bir de içtimai muhit var. Karısının çalışmasını hâlâ bir izzet-i nefis meselesi telakki eden büyük bir ekseriyet var. Kadın bu zihniyetle çarpışarak hayata inmeye mecburdur. Kanun bu hakkı ona verse dahi, onun bu hürriyet hakkını tazyik eden içtimai muhit, mücadele edeceği en büyük

hasmıdır. Eğer kanun da zevce kadını çalışmaktan men edebilecek kanuna küçük bir hak veriyorsa, kadının bundan ne dereceye kadar istifade edebileceğini tahmin edebilirsiniz. Kadın icrayı ticaret için zevcinin muvafakatini tahsile mecbur olduğu müddetçe kadının hakk-ı sa'yı yok demektir.

Zevcin muvafakatini istihsal meselesi belki de bir tefsir meselesidir. Fakat bugün muvafakat meselesi katibiadillerde henüz birinci şıkta tefsir ediliyor. Eğer biz katibiadilde itiraz etmiş olmasaydık, zevcelerimizin imzaları alınmadıkça bize bu hakkı vermeyeceklerdi.

Bu, hayata giren bir kadının ilk rast geldiği müşküldür. Bu muvafakatin istihsaline lüzum olmadığını tefsir dahi etseler, zevcin mümanaatı meselesi var ki, burada kadının hakk-ı sa'yı ne dereceye kadar mümindir, ben iştibaha düştüm. Kanun-u medeniyi, Garp medeniyetini kabul eden Türk inkılabı bu medeniyetin getireceği bütün zaruretleri, bütün ihtiyaçları da beraber kabul etmek mecburiyetindedir. Eski Şark medeniyetinin, eski dinlerin “emvali memluke”den addettiği bir mal satın alır gibi, alıp evinin bir köşesine bir süs gibi sakladığı kadın Garp medeniyeti içerisinde kıymetini kaybetti. Kadını bir mal, bir dişi telakki eden Şark medeniyetini siz bu şaheserinizle gömdünüz. Bugün kadın yeni medeniyet ve yeni hayat içinde müstehlik, erkeğin sırtında yaşayan bir yük değildir. Henüz biz daha bunu hissetmemiştik, sebebi iktisadi hayata, sanayi hayata girme tarihimizin henüz pek yeni olmasındadır. İktisadi ve sanayi hayatın terakkisi kadını artık bu müstehlik mevkiinde yaşatamaz. Sizin memlekete getirdiğiniz medeni kanun, Türk inkılabı bu nesilden ziyade yarınki nesildir. Yarınki neslin kadını mutlaka müstahsil ve iktisadi esaretini kırmaya namzet bir kadındır.

Fakat katibiadil dairesinde benden zevcimin muvafakatini isteyen, bu muvafakat olmadığı takdirde beni icrayı ticaretten men eden kanun, bana hakk-ı say'ımı vermiyor demektir.

Bütün dinler, bilhassa Hristiyan ve Yahudi dinleri kadına en az hak veren dinlerdir. Kadın hürriyetini kazanmak, dinin saltanatından kurtulmak için evvela dinle, sonra cemiyetle, daha sonra devlet ve siyasetle mücadele etmiştir. Bizim dinle yapacağımız cidal, siz bizim namımıza kanun-u medeniniz ile yaptınız ve başardınız. Şimdi bizim cemiyetle yapacağımız cidal de sizi en büyük zahir tanıdığım için kanunu size karşı münakaşada bir mahzur görmüyorum.

Bana öyle geliyor ki Hristiyan dininin kadına yaptığı tazyik İsviçre kanunu medenisinde tamamen zail olmamış: Ailenin reisi erkektir. İzdivaçta üç türlü şirket vardır. Birlik, ortaklık, ayrılık. Kadın ancak bir mukavele ile malına temellük edebilir. Fakat eskiden kadın bila-kayd ü şart malına hakimdi. Parasına ait yapacağı herhangi bir iş için zevcinin reyini istihsale mecbur değildi. Yeni kanun kadının bu hakkını tehdit etmiyor mu?.. Sonra bunun bir mukavele ile bir ortaklık şekline ifrağ edildiğini farz etsek bile erkek kadının emvali üzerinde sahib-i rey mesul olurken kadın erkeğin malı üzerinde sahib-i rey mesul olmuyor. Böyle hakk-ı mesuliyeti bir tarafa veren bir ortaklık kadını hakiki bir şerik diye kabul etmiyor demektir. Zaten aile de birlik ve ortaklıktan kadının istifade edebilmesi için iki tarafın da müstahsil olması şarttır. Bizde kadının bugünkü müstehlik mevkii onu ne ailede, ne cemiyette bu haklarına sahip yapamıyor. Fakat kadını haklarına sahip yapabilecek yegâne yolun da kendilerine kapalı olduğunu söylersem beni çok müfrit telakki etmeyiniz.

Kadının en büyük muvaffakiyet silahı iktisadi istiklali ve hakk-ı sa'yıdır. Kanun-u medeni kadınlara bu hakk-ı sa'yı vermekte mümsik davranmıştır. Bugün benim bütün muamelemle kanuniyesini itham ettiğim şirketi, zevcim “hayır, benim muvafakatim yok” diye üç kelime ile akamete uğratmak iktidarına sahipse, ben kendimi hakk-ı sa'yını almış bir kadın diye telakki edemem...

Ailenin bir birlik olabilmesi için her iki tarafın müşterek vazife, müşterek mesuliyete sahip olması icap eder. Bugün en demokrat aile İsveç ailesidir. Ben o kadar ileri gitmek istemiyorum. Fakat kadına gerek ailede, gerek cemiyette, gerek siyasette mevki verecek olan en büyük silahın, hakk-ı iktisadi istiklalinin en büyük mesnedi olan hakk-ı ticaretin tehdit edilmesini istemiyorum. Kadının feminizm mücadelesinde kullanacağı en büyük ve en lüzumlu silahı istiyorum, demektir. Kadının bu hakk-ı mahdud ve memnu oldukça, şaheser kanununuzun verdiği hakların hiçbirisinden istifade etmek imkânı yoktur, yalnız mahkemeye düşen vakalarda kanuna istinat ederek istifade edebilecektir. Fakat hayat en büyük kanundur.

Hayatta rast geldiğim bir vakadan edindiğim kanaatle, “kadının hakk-ı sa'yı var mıdır?..” diye sormak cesaretini gösterdiğim için beni mazur görmenizi istirham ederim...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 4 / Nr. 7-43, Eylül 1927, s. 1-2.

İlk Türk Kadın Heykeltıraş

Türkiye'nin ilk kadın heykeltıraşı Sabiha Ziya Hanım bu mesleğe nasıl intisap ettiğini, kadın olduğu için nasıl bir iki defa kadre uğradığını anlatıyor. Mektepte muallimin bir alayı Sabiha Hanım'ı nasıl heykeltıraşlıkta mirfek olmaya sevk etmiştir. Meraklı bir mazi.

Bir kadının sanatkâr olamayacağını iddia edenler, nihayet Sanayi Nefise mektebinin yetiştirdiği ilk kadın heykeltıraşın muvaffakiyetleri önünde rükua mecbur oldular. Sabiha Ziya Hanım bizde ilk yetişen heykeltıraş kadındır. Heykeltıraş zaten Türkiye'de henüz doğmaya başlayan bir sanattır. Bu yeni sanatta Türk kadının birdenbire böyle parlak bir muvaffakiyet göstermesi şayan-ı dikkattir.

Fakat erkekler bu kadının muvaffakiyetini çekemediler. Gazi Paşa'nın heykelini yapan İtalyan heykeltıraş Kanonika (Canonica) ile beraber çalışacak bir Türk talebe ayırmak üzere tertip edilen müsabakada Sabiha Ziya Hanım birinciliği kazanınca itiraz ettiler. Bir kadın sanatkâr olamaz, dediler. Sabiha Ziya Hanım belki büyük bir heykeltıraş olmaz. Fakat kadın sanatkâr olamaz, iddiası çok gülünç bir dava idi. Bu davaya Kanonika'yı (Canonica) da karıştırdılar ve onun da bu fikirde olduğunu söylediler.

Kadından edip, kadından şair, kadından ressam yetiştigi hâlde, kadından heykeltıraş yetişemeyeceğini ispat için ortaya böyle umumi bir iddia atmak tabii gülünç bir şeydi. Onlarda iddialarının gülünç olduğunu anlamakta gecikmediler. Ve Sabiha Ziya Hanımı Kanonika'ya (Canonica) terfîk etmekten vazgeçmekle beraber, ikmal-i tahsil etmek üzere Avrupa'ya göndermeye karar verdiler.

Bu yanlış iddianın bu suretle tashih edilmiş olması şayan-ı memnuniyettir. Zaten Sabiha Hanım, bu iddiayı eserleriyle tekzibe azmetmiştir. Bu defa Galatasaray'da açılan sergide teşhir edilmiş birkaç eseri vardır.

İlk Türk kadın heykeltıraş kendi hayat ve tasavvurlarını şu suretle anlatıyor:

Heykeltıraş Nasıl İntihap Ettim?

“İlk tahsilim Eyüp Sultan Numune mektebinde başlar. Dört sene sonra Şam'a gittik. Bir sene de Fransız Katolik mektebinde okudum. İstanbul'a avdetde Büyükkada'ya nakl-i hane ettik. ve Köprülü Fuat Paşa mektebine ikmal ettim.

Sanayi-i Nefise'ye alakam daha pek küçük bir çocukken resim şeklinde başlar. Ada'daki mektebi ikmal eder etmez derhal Sanayi Nefise'ye kayıt olundum.

Ailem lise tahsilimi ikmal etmemi hatta ısrar ettilerse de bu kadar sabır gösteremedim. Ve bir sene resim şubesinde çalıştım.

İkinci sene bir gün modelaj dersine girdim. Çünkü heykeltıraş kısmı henüz mevcut değildi. Usulen “Ornament” yapmam icap ederken birdenbire hoşuma giden anıtın bir büstü kopya etmeye başladım. Ders gününde muhterem hocam heykeltıraş İhsan Bey geldi. Baktı ve güldü.

-Sen, çocuğum evin temelini yapmadan çatıya çıkmışsın, dedi. Beni ilk teşci eden bu cümle olmuştur. Bu cümle izzet-i nefsimi dokundu ve bende bir aksülamel tevhit etti. Bütün hafta her şeyi ihmal ederek bu büst üstünde çalıştım.

Hocam geldiği zaman evvela tereddüt etti ve inanmadı. Nihayet çok beğendi. Hâlbuki o zaman heykeltıraşların değil canlı modelleri, atölyeleri bile yoktu. Fakat bu çalışmam bana heykeltıraşı sevdirdi. O vakit heykelde daha fazla muvaffak olacağımı hissettim.

Ailemi Nasıl Kandırdım?

Derhal ilk kadın heykeltıraş talebe olarak kayıt olundum. Ailemi nasıl ikna ettiğim soruluyor. Bu hususta pek ziyade müşkülât çektim. Heykeltıraşlığı diğer sanatlara tercih etmem, evvela ve hiç şüphesiz bu sanata karşı fazla meclubiyetim dolayısıyla olmuş ve buna belki biraz da orijinaliteye olan meylim inzimam etmiştir. Çünkü o zaman memleketimizde hiçbir kadın heykeltıraş mevcut değildi.

Şimdiye kadar yaptığım heykellere gelince: Bunların mühim bir kısmını atölyede çalışılan etütler teşkil eder. Geçen sene yapılan konkurlarda üç eskiz müsabakasında birinciliği ve Avrupa müsabakasını kazandım. Fakat maalesef yine sırf kadın olmam dolayısıyla benim yerime Ratip Efendi isminde bir arkadaşımı gönderdiler.

Bu sene ise mütebaki kalan üç akademi konkurunu da kazandım. Son olarak da abide komisyonunun konkurunu kazandım.

Heykeltıraşlığa 336’da başladım. Fakat bu müddet zarfında hastalığım dolayısıyla iki sene mektebe devam edemedim. Fakat sergileri ihmal etmezdim ve her sergiye iştirak ettim.

Yaptığım eserlerin ekseriyetini arkadaşlarımla büstleri teşkil eder. Geçen sene meşahirden Doktor Akil Muhtar ve ressam Hikmet beylerin, bu sene ise şair Ahmet

Haşim Bey'in “(ترکوت)” hâlinde bir büstünü ve iki tane kadın büstü ve bir büyük akademi teşhir edeceğim. Bu eserler Galatasaray sergisinde teşhir edilmiştir.

Hayatımı Bu Mesleğe Vakfedeceğim

Hayatımı bu mesleğe hasretmek keyfiyetine gelince, buna hiç düşünmeden evet derim. Çünkü yaşamayı çalışmakla zevkli bulurum. Benim için bu da ancak hayatımı buna hasretmekle mümkün olabilecektir.

Binaenaleyh çalışmak benim için bir vazife, bir mecburiyet meselesi değil bir ihtiyaç meselesidir”.

Sabiha Hanım'ın bu mektubu genç heykeltıraşın mesleği için beslediği aşkı ifade eden en kuvvetli vesikadır. Sabiha Hanım, sanatına aşık ve hayatını mesleğine vakfetmeye azmetmiş bir sanatkârdır. Nihayet Kanonika (Canonica) ile birlikte Roma'ya giderek büyük bir sanatkârın yanında yetişmesi, memleket için de bir kazançtır.

Türkiye sanatın her sahasında yüksek kadınlar yetiştirmiştir. Halide Hanım edebiyatta, Mihri Hanım resimde büyük, hatta Avrupa'nın takdir ettiği birer sanatkârdır. Şimdi bunlara bir heykeltıraş olarak Sabiha Hanım iltihak etmektedir. Bu üç misal, kadının sanatkâr olamayacağı hakkındaki kanaate en canlı birer tekziptir.

Kadının sanatkâr olamayacağını söyleyenler, bugünkü şerait-i içtimaiye içinde kadının er geç evlenmeye mecbur olduğunu, evlenince de sanatı ihmal ettiğini söylerler. Hâlbuki Halide Hanım da, Mihri Hanım da evlidirler, fakat onların evli olmaları büyük birer sanatkâr olarak yetişmelerine hiçbir mâni teşkil etmemiştir. Binaenaleyh Sabiha Ziya Hanım da bir gün muarızlarını utandıracak büyük bir sanatkâr olarak karşımıza çıkması şayan-ı temennidir. Türk kadını her sahada olduğu gibi, elbette bu sahada da kabiliyetini göstermekten geri kalmayacaktır.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, , *Cilt 4 / Nr. 7-43, Eylül 1927, s. 6-7.*

Fuhuşla Mücadele Ne Demektir?

Yirminci asrın beynelmilel içtimai meselelerinden biri de kadın ticareti meselesidir. Kadın ticareti meselesi demokrasinin din ve aristokrasi ile, feminizmin kapitalizm ile mücadelesi demektir.

Dünyada mevcut her din ve aristokrasi kadını hiçbir zaman ve hiçbir memlekette bir fert olarak kabul etmedi. Birçok dinler kadının para mukabilinde bir

aşiretten ötekine satılmasına müsaade ettiği gibi ailede zevcin kadına karşı olan tesahubunu dahi tecavüz etti. Hatta bir aile reisi emval ve servetini tadat ederken üç ineğim, beş öküzüm, dört de kadını var diye sayardı. Kadının bir mal gibi alınıp satılması insanların göçebe yaşadıkları devirden en medeni dünyanın hüküm sürdüğü devre kadar devam edip gelmiştir. Aristokrasiler bunun şeklini değiştirerek, kadına zahiri kıymetler vererek onun yine satılmasına müsaade etmiştir. Bu devir kadına ne hakk-ı sa'y, ne hakk-ı rey, ne hakk-ı temellük ne de vatandaşlık hakkı verdi. Ailenin, belediyenin, hükümetin, devletin reisi daima erkektir. Kadının gerek ailede, gerek memleketin sıhhi ve içtimai işinde ne bir reyi ne de vazife-i mesuliyeti vardır. Memleketin hayat ve mematına ait siyasi mesailde bile rey hakkı yoktur. Kadın erkeğin nikah veya tazminat mukabilinde satın aldığı bir mahluktur. Kadın gerek ailede, gerek fuhuşta kadınlığını para mukabili satardı. Kanun kadına biçilen bu kıymeti kabul etmişti. Terbiyede, tahsilde, hülasa hayatın her sahasında kadın erkeğe munzam bir uzuv olarak tanıtmıştı.

Bugüne kadar süregelen aristokrasiler içinde fertlerin krallara, despotlara karşı uyanan isyanı birçok yerlerde demokrasinin tesisi ile neticelendi ve aristokrasilere isyan eden fertle kendilerine zahir kadın seslerini, kadın teşkilatlarını buldular. Demokrasi kadına ne getirdi? Evvela kadını cemiyet içerisinde bir fert olarak tanıttı. Kadının da hakk-ı sa'yı, hakk-ı temellükü, hakk-ı reyi, vatandaşlık hakkı, beledi hakkı vardır, dedi. Kadın bir mal gibi satılamaz. Kadınlık bir sermaye, bir vasıta-i taayyüş olamaz. Kadını ferdiyetinden uzaklaştırıp bir mal derekesine indiren kadın ticaretine mâni olmak demokrasinin kadına vaat ve temin ettiği en büyük haktır. Kanun nazarında kadın ve erkek yoktur, fert vardır, vatandaş vardır. Bu hak bila-tefrik cins her ferdin hakkıdır. Ailede pederşahi aileden kalan erkeğin otokrasisi yıkılmış, yerine vazife-i mesuliyetine müstenit bir demokrasi tesis etmiştir. İş ve mevkide cinsiyet farkı değil ancak zeka ve kabiliyet bir fark yaratabilir. Kadın gösterdiği kabiliyet nispetinde her mevkie sahip olabilir. Kadın artık kadınlığını bir sermaye olarak kullanamaz. Her fert gibi cemiyet kfilesinde mütehassıl bir unsur olmaya mecburdur. Hayatını ancak sa'yı ile temin edebilir. Kadınlık ne ailede ne de cemiyete, para getiren bir sermaye olarak demokrasi kanunlarına giremez. Kanun nazarında kadın ve erkeğin cinsiyet farkı gözetilmeksizin müsavidir. Kadın erkeğe munzam bir uzuv değildir. Kendi şahsiyetine sahip, yaratıcı kabiliyetini,

teşebbüsünü, şahsiyetini kendi kendine yapan ve kullanan bir ferttir. Kadınlığın artık pazar yerinde teşhirine kadını fert olarak kabul eden demokrasi ve medeniyet tahammül edemez. Demokrasinin en büyük vazifesi dinlerin, aristokrasi devrinin içtimai bünyeye yadigar bıraktığı bu zihniyeti öldürmek, bununla mücadele etmektir. Dinin ve otokrasinin tesis ettiği aile, kadına kadınlığına mukabil hakk-ı hayat veriyor. Biz bu ailenin, kadını yalnız dışı diye kabul eden bu müessesenin ve kadınlığın bir meta gibi satılmasına sebep olan fuhuş müesseselerinin düşmanıyız. Biz kadına kadınlığı mukabilinde değil, biz kadına sa'yı, istihsali, vazife-i mesuliyeti mukabilinde hakk-ı hayat veriyoruz.

Kadınlığın bir ticaret emtiası gibi pazarlarda satılmasına, kadının ve kadınlığın bir sermaye telakki edilmesine mâni olmak demokrasi kanunlarının vazifesidir. İşte bugün kanunlarımız da buna yer vermekten maada bu müesseselerin, ve kadını hâlâ dışı telakki eden iptidai zihniyetin aleyhine cidal açıyoruz. Demokrasi kadına şahsiyetine, ferdiyetine, sahip olmak ve her fert gibi cemiyet kafilesinde vazifedar bir uzuv olmak imkânlarını verdi. Kadın ticareti meselesi demokrasinin din ve aristokrasi ile mücadelesidir cümlesinin manası budur.

Demokrasi kadını cemiyet içinde bir fert olarak kabul ettikten, hayata vazife-i mesuliyeti müşterek bir insan olarak soktukten sonra bu defa da feminizm ile kapitalizm arasında mücadele başladı. Kadını girdiği her iktisadi sahada kapital tarafından istismar edildi. Kadının sa'yını ucuz satın aldılar. Hayatını kazanmak onun evdeki aç yavrularını doyurmak için olan mecburiyetinden istifade ederek kadına saat-i mesai tanımadılar. Sa'y pazarlarında kadının yalnız sa'yını değil, cinsiyetini de satın aldılar. Hayat kapıları kadına cinsiyetini satmadıkça açılmadı. Kapitalist için kadının adeti ve miktarı cebindeki paraya göre tayin etti. Amele-i mutavassıt sınıf bir kadınla iktifa etme zaruriyetinde iken kapital istediği nispette kadın satın alabildi. Kadınlık ailede, iktisat pazarlarında, fuhuş hanelerde, her yerde para getiren bir sermaye oldu. Din, kadını yalnız ailede esir etmişti, aristokrasi ve kapital kadının ayaklarına her yerde bir zincir vurdu. Kadına karşı medeni cemiyetin gösterdiği hürmet ve müsaadeler, kadına hakiki vaziyeti göstermemek için yutturulmuş yaldızlı haplardı. Aristokrasi devrinde lortların malikaneleri bu satın alınmış kadınlarla dolup boşanırken, bu defa milyonerlerin şatoları dolup boşalmaya başladı... Kadın, ticareti dünyanın en kârlı, en çok kazanç temin eden bir işi oldu. Kadınlar iktisat

pazarlarından yüz çevirdiler. Kadınlıklarını satmak kadar hiçbir iş onlara kâr temin etmedi. Bu ticaret için hususi evler, kumpanyalar, bir memleketten ötekine vasıtalık eden acentalar tesis etti.

Bu defa kapitalin karşısına yalnız kanunları ile kadın ticaretini men eden demokrasi değil, feminizm çıktı. Evvela kadının iktisat pazarlarında istismar edilmesine, ameleye kabul edilen iktisadi sigortaların, saat-i mesainin, tazminatın kadına da kabul edilmesine karşı cidal açtı. Bundan başka kadının ve kadınlığın gerek ailede, gerek cemiyette bir sermaye telakki edilmesine, kadının bir dişi değil, cemiyetin her ferdine tanıdığı hak ve vazifelere sahip bir insan olarak kabulünü temin için teşkilat yaptı. İçtimai kuvvetlerle, hükümet kuvvetleriyle teşrik-i mesai etti.

Vasi bir tenvir ve irşat teşkilatı yaptı. Feminizmin bu cidalinden en evvel sosyalizm istifade etti. Sosyalistler dinlerin, aristokrasilerin, hatta demokrasilerin bile kadını hâlâ esir ettiğini iddia ettiler. Demokrasiler içinde kuvvetle yer bulan kapitalin kadını iktisat pazarlarında nasıl esir ettiğini, kadınlığın hâlâ en medeni âleminde bir ticaret emtiası gibi pazarlarda satıldığını iddia ettiler. Kadının hâlâ “emval-i menlukeden” madut olduğundan, kapitale karşı cephe kurmak için feminizmin sosyalizm ile el ele vermesi lüzumunda kuvvetle bahsettiler. “Bebel”in “Sosyalizme Nazaran Kadın” diye yazdığı kitap bütün dünya kadınlığını alt üst etti. Kadın ticaretine karşı bütün dünyada uyanan isyan ilk ateşini bu kitaptan aldı. Kadın ticaretine karşı yalnız feminizm değil, demokrat hükümetlerle beraber otokrasiler bile cidal açmaya mecbur oldular. Bugün dünyanın her tarafında kadın ticareti vardır, fakat kanunu kendine siper yaparak kadın ticaretine bi-muhaba devam eden müesseseler yoktur. Bugün Avrupa ve Amerika’da açılan cidal bu müesseselere karşı değil, serbest fuhşa karşıdır. Bugünkü münevver erkek ve kadın artık kadınlığın satılmasını hazmedemeyecek kadar yükselmiştir. Kadın ve erkek münasebetinde arzuya müstenit her aşkı mazur gören bu zihniyet, yalnız kadının satılmasına müsaade etmiyor. Bugün dünya gençliğinde kadın ticaretine karşı uyanan isyan, kadınlığın bir sermaye olarak kullanılmasına karşı uyanan isyandır. Bu cidalde liberaller, feministler, hükümetler, demokrasiler, hatta otokrasiler birleştiler. Bu asır artık kadını temellük-ü şahsiyeden addetmek zilletine tahammül edemiyor. Kadının ve kadınlığın ticaret pazarlarında teşhir edilip satılmasını insanlıkla telif edemiyorlar.

Bugün artık kadın hiçbir ticaret pazarında kadınlığını satamadığı gibi, hiçbir fert veya müessese kadını istismar ederek bir ticaret emtiası gibi satamaz akidesi bugün kuvvetli bir fikir cereyanı hâlinde Avrupa ve Amerika efkâr-ı umumiyesinde yer bulmuştur. Bu sebeptendir ki dahiliye vekili Şükrü Kaya Bey'in fuhşa ve kadın ticaretine karşı açtığı cidalı Türk feminizminde ve içtimai hayatında bir inkılap diye alkışlamak icap eder.

Bizde de kanun Hristiyan ve sair dinlerde olduğu gibi kadını erkeğe muazzam bir uzuv olarak kabul etmiş, kadının ferdiyet ve şahsiyetini tanımamıştır. Bizde de tesis eden demokrasi hükümeti kanun-u medeni ile kadına birçok hakları bahşetmiştir. Bugün bizdeki kadın esareti, hatta kadın ticareti tamamen iktisadi bir meseledir. Bizdeki kadın ticaretini iki şekilde mevzuubahis etmek lazım. Birincisi kadın ticareti ki bu polis müdürü Şerif Bey'in de yaptığı tetkikata istinaden söylediği gibi bize hariçten gelmiştir. Avrupa ve Amerika efkârında açılan cidal yüzünden oralarda barınamayan kadın tüccarları Şark'ı kendilerine geniş bir ticaret pazarı ittihaz etmişler, medeniyet âlemine karşı yüzümüzü kızartacak şekilde bu ticarete topraklarımızda revaç vermişlerdir.

İkincisi kadının iktisadi bir zaruretle kadınlığını satması meselesidir ki başarılması daha güç olan mesele de budur. Bu, feminizmin ve demokrasinin senelerden beri mücadele ettiği noktadır. Bizde feminizm şuurlu bir şekilde tesis etmediği için ne aristokrasi ne de kapitalle hâl-i mücadele de değildir. Fakat kadının kapital tarafından satın aldığı inkar kabul etmeyen bir hakikattir. Kadın iktisadi hayata iştirak etmiş mütehassıl bir unsur olmadığı için hayatını ancak zevcinden veya herhangi bir erkekten beklemek mecburiyetindedir. Bunu bir aile yuvasında namuskârane bir şekilde temin edemeyeceği zaman fuhuş pazarlarında kadınlığını satmak onun için bir vasıta-ı taayyüş bir vasıta-ı hayattır. Fuhşa karşı açılacak olan mücadele kadının ataletine ve cemiyette müstehlik vaziyetinde kalmasına karşı açılacak olan mücadeledir. Kadın tüccarlığına mâni olmak için umumhaneleri kaldırmak demokrasilerin ve medeni millet manzumelerinin kabul ettiği bir tedbir olduğu gibi, fuhşu membaında boğmak için tatbik ettikleri tedbir de kadını işe ve istihsale sevk etmektir. Birçok milletler kadınları kanun vasıtasıyla mecburi sa'ya tabi tuttular. Sokakta eğlenmek nasıl kanunen memnu ise, eğlenmenin bir ikinci nevi olan fuhşu da kanunla men ettiler. Bolşevikler bile kadına serbest aşkı ve izdivacı

kabul ederken, fuhuş haneleri kapadılar, “Haydi işe diye bağırdılar.... İşte fabrikalarımız, işte sanayi, ziraai, iktisadi istihsal pazarlarımız... Hayatını burada sa’yın mukabili kazanabilirsin, kadınlığını biz artık sermaye olarak kabul etmiyoruz” dediler... Bütün dünya kadınlığın sermaye olarak kullanılmasına isyan ederken bu medeni ve fikrî cereyanda Türkiye geri kalamazdı. Muhterem dahiliye vekaletinin bu cidalini demokrasinin bir icabı ve vazifesi olarak kabul etmeliyiz... Bu cidalin muvaffakiyeti için icap eden şey yalnız fuhşun emir ile ilgası değil, Türk kadınına da dünya kadınları gibi harekete getirecek, kadın ticaretine ve kadınlık ticaretine karşı isyan vaziyetine geçirecek kuvvetli bir cereyan açmak lazım. Kadın mütehasıl ve iktisadi bir unsur olmadıkça cemiyetten fuhuş kaldırılamaz. Kadınlığın bir emtia-i ticaret gibi satılmasına mâni olunamaz. Maatteessüf biz iktisadi hayata iştirakte çok geri kaldık. Kadınlık sair sahalarda gösterdiği terakkiyi bu sahada daha gösteremedi.

Demokrasi hükümetinin her işte olduğu gibi bu meselede de cidari bir inkılap yapması ne kadar şayan-ı temennidir. Demokrasi içinde umumhane yaşayamaz. Kadınlık bir emtia-i ticaret gibi satılamaz. Kadınlık ne kadınlar, ne müesseseler tarafından iktisat pazarlarında bir sermaye olarak kullanılamaz. Kadınlık bu namus tüccarlarının elinde bir bâzîçe olarak bırakılamaz. Türk kadınının demokrasiden ve dahiliye vekilinin açtığı cidalen beklediği şey de budur.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 4 / Nr. 11-47, KS. 1928, s. 1-2.

Baş Muharririn Köşesi: Meslek Hayatında Kadın Cinsiyetini Kullanmaya Mecbur mudur?

Meslek hayatında kadın cinsiyetini kullanmalı mıdır? makalesinin faydalı bir münakaşaya sebep olması, hatta bazı karilerin bu hususta mektuplarıyla fikirlerini bildirmesi, makalenin içtimai bir yaraya parmak bastığına delildir. Mebrure Hanım’ın hayatın içinden yükselen sesine, yine hayatta bir hanımın cevabı belki de kâfi idi. Fakat bu münakaşaya ismimin karıştırılması sebebiyle bu faydalı zemin üzerinde birkaç söz söylemek fırsatını kazanmış oldum.

Kadının hayata girmesine taraftarım. Çünkü bu içtimai ve hatta ferdî bir zarurettir. Kadın daima erkeğin sırtında bir yük, hayatta acz-i mutlak içinde yaşarken istismar edilmeye mahkumdur. Hatta bu istismarın iş hayatına bile teşmil edildiğini bu hayatın içinde dokuz sene yıpranmış bir kadının lisanından dinlediğimiz samimi itirafları ne kadar kuvvetle ifade ediyor.

Kadının acz-i mutlak içinde yaşadığı itiraf çok acıdır. Fakat acı hakikatleri görmemek için gözümüzü yumdukça, hayata bir pencereden bakacağız. Kadın hakiki vaziyetini, cemiyet içinde hayatın icaplarını bilmedikçe, evde, işte, hayatta her zaman istismar edilecektir. Bugün bu vaziyeti biraz daha ince bir gözlükle tahlil edecek olursak çok feci hakikatler karşısında kalacağız. Erkeksiz hayatta kadın, hayatını bile idareden aciz yaşadıkça bu istismarın önüne geçilemez.

Kadın, evde, işte, cemiyette her tufeyli gibi istismar ediliyor. Kadın, cinsiyetini, şahsiyetini kurtarmak için hayata girmeye mecburdur diye iddia ettiğimiz zaman, bunun mahzurları da var diye seslenen kadına yalnız birkaç sual sormak istiyorum.

Kadın evde kaldığı zaman, bilhassa erkeksiz yaşadığı zaman mahzurlar yok mu? Bilakis ben tufeyli kadının hayatındaki mahzurları daha kuvvetli görüyorum. Kadının işte cinsiyetini istismar edenler, evde hayatta etmiyorlar mı? Cemiyetin kadına verdiği en büyük kıymet dişiliği değil mi? Sizin ve hemşirenizin salon kuklası dediğiniz kadının, anneliğini istisna ettikten sonra kadın diye verilen kıymetin müstetir manası nedir?

Kadının cinsiyetini işte kullanması belki bir hakikat, fakat mutlak surette bir zaruret değildir. Bence bu cinsi terbiye meselesidir. İptidai bir cemiyetteki erkeğin kadın telakkisiyle medeni bir adamın kadın telakkisi aynı değildir. Birincisi kadına karşı bir vahşi tavrı alırken, öteki kadına bir arkadaş nazarıyla bakmasını, ve arkadaş gibi konuşmasını bilir. Eğer kadın erkeğe arkadaş olamıyorsa bunu hayatın bir icabı olarak telakki etmek doğru değildir. O zaman kadının daha erkekle arkadaş olacak seviyeye yükselmediğine, daha henüz cinsiyetini kullanmaktan varestede kalacak kadar kuvvetli bir şahsiyete sahip olmadığına hükmetmek, erkeğin de kadına arkadaş nazarıyla bakabilecek kadar medeni bir insan olmadığına hükmetmek lazımdır.

Cinsî cazibe arzuya müstenit oldukça, istediği kadar kanat tutuşturabilir, fakat hayatta muvaffak olmak için kadının cinsiyetinden istiane etmesi, erkeğin kadının bu vaziyetinden istifade etmesi, daha henüz kadının iş hayatına adapte olmadığına, erkeğin de kadına karşı arkadaş nazarıyla bakmak melekelerinin tekâmül etmediğine delildir.

Bir basamak yukarı çıkmak için, kadının muvaffakiyetini cinsiyeti pahasına satın alması, henüz daha kadının kabiliyetini cemiyete tasdik ettirmemesinden

mütevellittir. Medeni memleketlerde kadınlar erkek aynı safta mevki alırken hiç de cinsiyetini kullanmak mecburiyetinde değildir. Kullanmıyor mu? Arzuya müstenit oldukça kimsenin müdahaleye hakkı yok. Kullanmadığı zaman merdivenin aşağısında kalmaya mahkum değildir. Hatta bugün Garp'ta dahi kadın cinsiyetini kullanmaksızın muvaffak olamıyorsa, bunu yine cinsi terbiyenin henüz daha her iki cinsi birbirine icabında arkadaş nazarıyla bakabilecek bir seviyeye yükseltmediğine delildir. Kabiliyeti olan bir kadına hiçbir meslekte, hiçbir erkek "İktidarın iyi ama, ben onu ancak cinsiyetin pahasına satın alırım" diyemez, dememelidir. Eğer hayatın icabı, içtimai terbiyesi icabı diyorsa, demek kadın için açtığı mücadeleler arasında bir de cinsiyetinin satın alınması meselesi vardır. Bununla da mücadeleye mecburdur. İşe giren kadın, ben işe girdim ama, benim cinsiyetimi istismar ediyorlar, diye feryat ettiği zaman ona verilecek cevap, fert yalnız başına, bilhassa zayıf silahlarla mücadele ettiği zaman mağlup olmaya mahkumdur. Medeni hayatta, iktisadi ve içtimai hayatta teşkilatlar altında toplanmayan kuvvetler heder olmaya mahkumdur. Asrımız teşkilat asrıdır. Amele kadının işte istismar edilen yalnız cinsiyeti değil, sa'yı, sıhhati, hatta hayatıdır. Fakat amele kadın bu mücadeleyi münferiden yaptığı müddetçe bu istismardan kendisini kurtaramaz.

İstismarın önüne geçmek için yapılacak iş, Mebrure Hanım'ın istediği gibi kuvvetli bir müdafaa makalesi değil, kuvvetli bir teşkilat, kadını işsizliğe, her türlü istismarlara karşı sigorta eden bir teşkilattır. Kadın mücadelesinde en kuvvetli yürüyen cereyan işteki kadının istismarı, çocuğunun muhafazası, iktisadi ve içtimai haklarının teminidir. Kadının siyasi hakları mücadele merdiveninin en son basamağıdır. Kadın birliklerinin, kulak verip işitecekleri en kuvvetli ses, amele kadının sesidir. Mebrure Hanım'ın iddiası gibi yalnız cinsiyetinin istismarı değil, iktisadi ve sanayi hayattaki beceriksizliği, imkânsızlığıdır. Kadına hayat kapılarını biraz açabilmek için kadının her şeyden evvel kabiliyetini arttırması, tenkitlere tahammül göstererek terakki merdiveninde elini başkasına uzatmadan çıkabilecek bir kabiliyet kazanması lazımdır. O zaman cemiyet ister istemez bu kabiliyeti kabul edecektir. Yoksa işte benim cinsiyetimi istismar ediyorlar, binaenaleyh iş kapıları bana daha açılmamış diye soldan geri eve dönecek kadın, bu iktisadi rekabetlerle tahammülsüz bir hâle gelen aile hayatı içinde bu defa açlıktan, hareketsizlikten, ve esaretten boğulacaktır. Kadın yeni girdiği bu hayatta birçok müşküller ve

mahzurlarla karşılaşabilir, bu ancak bir zaman meselesidir, kadının kabiliyeti, erkeğin içtimai terbiyesi, bilhassa cinsi terbiyesi tekâmül ettikçe bu mahzurlar nispeten azalacaktır. Hususiyle kadın ve erkek bu cinsi terbiye ve tekâmülü ancak müşterek hayatta temin edecek, birbirlerine arkadaş nazarıyla bakabilecek bir seviyeye yükseleceklerdir. Asri hayatta erkeğin gayesi kadını kendine cariyeye, odalık, ve esirlik yapmak değil, arkadaş yapmaktır. Bizde bu terakki safhasını takip ediyoruz. Burada kadını düşündürecek ve soldan geri çevirecek hiçbir mahzur yoktur. Mebrure Hanım'ın itiraflarını, çok samimi bir hayatın ifadesi olarak kabul ederim. Bunun aksini de iddia etmem. Fakat terakki ve tekâmülde müşkül ve mahzur yoktur, henüz merdivenin yukarısına elini başkasına vermeden çıkabilmektedir. Kadın bu kabiliyeti kazandığı gün, erkek ona yalnız işi değil, kendi seviyesinde bir hayat, ve iş arkadaşı gözüyle bakmakta tereddüt etmeyecektir. Yukarıda da söylediğim gibi işteki kadına hakkını müdafaa için kuvvetli bir müdafaa yazısına değil, kuvvetli bir himaye ve müdafaa teşkilatına muhtaçtır.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 5 / Nr. 1-49, Mart 1928, s. 54.

Bizde de Çocuk Bahçeleri Açılıyor

Son asırda çocuklar için yapılan asri teşkilattan biri de çocuk bahçeleridir. Çocuk bahçesi denince, akla herhangi açıklık bir yerde çocukların oyun ihtiyacını temin edecek birkaç salıncak veya oyun vasıtası koymak, ve çocuklara burada istedikleri kadar oyun oynamak imkânı vermek gelir... Hâlbuki Avrupa ve Amerika'da bir cereyan hâlinde devam eden çocuk bahçesi teşkilatı hiç de böyle basit ve sathi bir şey değildir.

Çocuk bahçesinin gayesi çocuğa sıhhi, fikrî, içtimai, bedii inkişaf imkânlarını temin etmek demektir. Çocuk bahçesi az çok Kinder Garden'in açık havada teşkil edilmiş bir şeklidir.

Memleketimizde, Adana, Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde çocuk bahçesi teşkilatının vücut bulacağını işitmek, çok asri bir teşkilatın memleketimize de geldiğini göstermesi itibariyle çok şayan-ı memnuniyet bir şeydir. Bu işin mukaddemesinde Amerika'da elli tane çocuk bahçesi ziyaret etmiş ve nazar-ı gayesi ve teşkilatı hakkında tetkikat yapmış olmak itibariyle müşahide ve tetkiklerimi alakadarlara arz etmek faydalı olur ümidiyle şu satırları yazıyorum:

Çocuk bahçesi evvela çocuğun sıhhi ihtiyacına cevap vermelidir.

Çocuk bahçesinde oynayacak her çocuk için birçok oyun vesaiti vardır. Fakat her çocuğun sıhhati her oyuncakla oynamaya ve aynı miktar oynamaya müsait değildir. Çocuk bahçesinde çocuklara bedeni, sıhhi idmanlar yaptırılır. Ve bunu da temin eden bahçenin muvazzaf bir muallimi bulunur. Muallim çocuğu bahçesine kaydeder etmez evvela onu sıhhi bir muayeneden geçirir, ondan sonra ihtiyacı nispetinde oynamasına nezaret eder. Çocuk bahçesinin her türlü kazaya karşı küçük bir eczanesi bulunur. Burada muvazzaf bir hasta bakıcı çocukların oynarken maruz kaldıkları her türlü kazaya karşı ilk tedabiri ittihaz edecek kadar sıhhat kavaidine vakıf bulunur. Çocuk bahçesinin ayrıca bir de muallimi olması, çocukları fikrî oyun sahasında inkişaf ettirmesi iktiza eder. Oyun iki sınıfa ayrılmıştır: Hayalî, fikri. Çocuğun hayalini inkişaf ettirmek için muallim muhtelif masallar anlatır, çocuklara temsiller yaptırır ve çocuğun hayalini terbiye edecek muhtelif vesaite müracaat eder. Çocuğun fikrî kabiliyetini inkişaf ettirmek için çocuklara muallimler hâl ettirir, resimlerle yapılmış muhtelif oyuncakları birbirine birleştirerek, ev, çadır daha muhtelif şeyler vücuda getirmelerine yardım eder. Çocuk bu oyunları oynamak için fikrini ve zekasını kullanır.

Çocuk bahçesinin içtimai hizmeti de aynı mahallede yaşayan çocuklar arasında müşterek bir ruh, ve müşterek ihtiyaçlara karşı bir cemaat şuuru uyandırmaktır. Çocuğa evvela ailesini, sonra mahallesini, daha sonra yaşadığı memleketini ve bu basamaklardan geçtikten sonra vatanını sevmeyi öğretir. Çocuklara mahallelerinde gördükleri noksanları buldurur, aralarında müşteriken para toplayarak, veya vücutlarıyla çalışarak bu noksanları ikmale alıştıtır. Çocuk bahçesinin içtimai gayesi çocuğa yaşadığı küçük mahallenin müşterek duygularını ve hislerini vermek ve ihtiyaçlara bizzat cevap vermek zihniyetini telkin etmektir. Bizim hâlâ beledi, içtimai her işi belediye ve hükümetten beklememizin, bir sebebi de küçükten bu zihniyetle büyümememizdir. Çocuklara birbirine yardım etmesini, kendi işlerini kendileri görmesini telkin eder.

Çocuk bahçesinin bedii vazifesi de çocukların zevk-i selimini ve ruhunu terbiyedir. Çocuklara sanata ait resimler yaptırmak, her çocuğa mahsus küçük bir yer tahsis edip buraları zer' edip sulatmak, bu çiçeklerden ve keleklerden koleksiyon yapmak, çocuklara renkli kağıtlarla el işleri göstermek, buna mümasıl çocuğun zevk-i selimi ve ruhu üzerinde müessir olacak telkinler ve icraatta bulunmaktır.

Çocuk bahçesinin merdivenli kızakları, salıncakları, muhtelif top oyunları, ve her nevi bahçe oyunları hakkında muntazam bir teşkilatı ve teçhizatı vardır. Ve bu teçhizatı temin zannedildiği kadar külfetli bir şey de değildir. Güzel bir çocuk bahçesi beş yüz dolar, bizim paramızla bin liraya temin edilebilir. Bir hasta bakıcı, bir muallim, bir spor muallimi, cemian üç muallim de asri bir çocuk bahçesini meydana getirmek için girilecek külfetlerin en büyüğünü teşkil eder. Teçhizatı aynen Amerika veya Avrupa'dan getirmek, burada icraata girişmek hiç de müşkül bir şey değildir. Çocuk bahçesi çocuklarımızın mahrum olduğu birçok ihtiyaçlara cevap verebilir. Yalnız meseleyi gayesi itibariyle korumak ve cevap vermek icap eder. Şöyle gelişi güzel bir bahçeye beş on salıncak asmak, beş on sandık kum getirtmek, çocuk bahçesi fikrî ve cereyanıyla alay etmek olur.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 5 / Nr. 5-53, Temmuz 1928, s. 1.

Şarkla Olan Son Rabıtamızı da Kestik

İstiklalimize sahip olduğumuz günden beri, birçok inkılaplar geçiriyoruz. Yeni bir devlet kuran, bu devlete medeni zümreler arasında çok yüksek bir mevki hazırlayan Gazi'nin çizdiği inkılap programı, dünya inkılaplarının en mühimlerinden biridir.

Türk tarihi siyasi zaferlerle doludur. Fakat hiçbir zafer Türk'ü istiklaline sahip yapmamış, Türk'ü medeni zümreler arasına sokmamıştır. Dünya, devasa bir süratle fen ve terakki yolunda koşarken biz, başımızı Şark'a çevirmiş, Şark kültüründen getirdiğimiz divan edebiyatı ile, insanlara acz ve meskenet veren Şark ahlakı, Şark düşüncüsü, Şark tevekkülü ile, dünyaya arkamızı dönmüş, medeniyetin refah ve saadetin, istiklalin ağaçtan armut düşer gibi ağzımıza düşmesini beklemiştik.

Mütevali mağlubiyetler bizim hep Şark kültürü altında milliyetimizi, lisanımızı, benliğimizi kaybetmemizin, Garb-ı medeniyet ve terakkiyatına uzak kalmamızın neticeleridir.

Beline silahını kuşanıp harbe giden hiçbir kumandan zaferinin daima muvaffak olduğu, iktisadi, ilmî, harsî istiklalimize sahip olmadıkça bu zaferlerin payidar olamayacağını düşünmedi.

Türk inkılabı, Türk inkılabını yaratan büyük Gazi bize siyasi inkılabımızı kazandırdıktan sonra bunu nasıl muhafaza edeceğimizin yollarını da öğretti.

İşte istiklalimize sahip olduğumuz günden beri geçirdiğimiz inkılaplar, bu istiklali muhafaza etmek, Türkiye'yi medeni devlet manzumelerinden biri yapmak, bu siyasi zaferi, iktisadi, içtimai, zaferlerle tetevvüç etmek için açılmış bir cidaldir.

Şark kültürü edebiyatımıza, lisanımıza, zihniyetlerimize, akidelerimize, fikrî ve içtimai hayatımıza, kıyafetimize uzun senelerden beri tesir-i icra etmiş bir kültürdür. Şimdi bir anane hâline gelmiş, Türk'ün enerjisini uyuşturmuş olan bu kültürün tesirlerinden kurtulmak için açtığımız cidal, son bir zafer daha kazanmıştır.

Dinle siyaseti ayırdıktan, Şark'ın hukukuna istinat eden kanunları medeni kanunlarla tebdil ettikten, kıyafetlerimizi yeknesak ve bedii bir şekle ifrağ ettikten sonra bugün lisanımızda başlayan inkılap, şimdiye kadar yapılan inkılabın en mühim bir safhasıdır.

Siyasi zaferle nasıl bir devir kapamış, yeni bir devir açmış ve yeni bir devlet kurmuşsak, Latin harflerinin kabulü ile yine bir devir kapamış, eski bir kültürden medeni bir kültüre geçmiş oluyoruz. Ve işte Şark'la olan son rabıtamız da burada nihayet buluyor.

Şark'ın kısır, manasız, fikirden tamamen arı duran, mahbup, saki edebiyatına veda ediyoruz. Bu kültür, bugün artık Türk'ün ruhundaki bedii zevki tatmin edemez. Artık ilham ararken gözlerimizi Garp edebiyatına çevirecek, oradan ilham ve metot alacağız.

Artık Türk hurufatını öğrenmek, Türk kıraatini sökmek için seneler sarf eden, bu güç ve mürekkep lisanı öğrenmek için dimağı melekelerini lüzumsuz yere yoran çocuklarımız, lisanlarını konuştukları gibi sühuletle okumak fırsatlarını bulacaklardır.

Lisanın güçlüğü yüzünden okuyamayan, yüzde sekseni cahil kalan halk bu harfleri daha az bir zamanda okumak ve öğrenmek fırsatlarına sahip olacaktır.

Yeni harfler, ecnebilerin lisanımızı daha kolaylıkla öğrenmelerine, inkılabımızı, harsımızı daha kolaylıkla tetkik etmelerine, ve bizi daha yakından tanımalarına yardım edecektir.

Memleket dahilindeki ekalliyet zümrelerinin lisanımızı okumalarına, ve daha süratle temsillerine hizmet edecek, memleketteki kari zümresini çoğaltacaktır.

Bütün dünyanın sanayi, iktisadi, siyasi her dairesinde işleri teshil için kullanılan daktilo makineleri bizde de işe azami sürat verecek, masa başlarında

sabahtan akşama kadar iki üç layihayı tebyiz ile uğraşırken memurların sarf ettiği zamanı tasarruf edecektir. Her sahada tasarruf edeceğimiz bu zamanın iktisadi ve içtimai kıymeti terakki merhalesinde bize çok şeyler kazandıracaktır.

İlim için me’huz ararken Ali Emîrî Efendi kütüphanesinde Şark asarına değil mehuzlarına müracaat edeceğiz. Yeni harfle bu lisanın daha kolaylıkla lisanımıza nakline hizmet edecek, her muallim talebesine mehuz olarak yalnız kendi irfanını değil, Garb’ın ilim ve fikir dünyasındaki ışıkları da gösterebilecektir.

Garp medeniyetini, Garp irfanını daha yakından takip edeceğiz. Fennin yeni icatları, Garp medeniyetinin her gün attığı yeni ve süratli adımlar, bizim de terakki merhalesinde takip edeceğimiz adımlar olacak. Hülasa bu defa da Şark’a arkamıza dönüp, yüzümüzü dünyaya, fennin harikalar yarattığı Garp dünyasına çevireceğiz.

Gazi siyasi zaferden sonra bu zaferi yaşatmak için, içtimai bir inkılap yapmak, Şark kültüründen kalmış, müstehase olmuş ne kadar anane varsa birer birer ayıklayıp, yeni ve zinde bir Türkiye meydana çıkarmak için yeni bir harp açmıştı. Bugün o harpten en büyük zaferi kazanmış bir kumandan gibi dönüyor.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 5 / Nr. 7-55, Eylül 1928, s. 1.

İzmir’de Genç Kızlarla Dul Kadınları Himaye İçin Alınan Tedbirler Bu mudur?

Sabiha Hanım bu makalesinde İzmir’de işte çalışan kadınları fuhuştan kurtarmak için umumhaneye gönderilmelerinin yanlış olduğunu, bunları ancak bir ıslahhaneye göndermek hakkımız olduğunu söylüyor.

Birkaç gün evvel intişar eden gazeteler İzmir’den aldıkları bir telgrafı neşrettiler:

“İzmir 25 Ağustos – Tütün mağazalarında çalışmak mecburiyetinde olan genç kızların ve dul kadınların bazı ahlakı bozuk kimseler tarafından iğfal edilerek fuhşa sevk olundukları anlaşılmış ve buna karşı tedabir ittihazı takarrür etmişti. Badema bu gibi müesseseler sıkı bir teftiş altında bulundurulacaklar, işçi kadın ve kızları iğfale çalışanlar şiddetle takip edilerek derhal mahkemeye sevk olunacaklardır. İğfal edilenler, adab-ı umumiye mugayir hareketleri hissedilince vesikaya tabi tutularak umumhanelere sevk edileceklerdir”.

Bu haberde bir yanlışlık var. Adab-ı umumiye mugayir hareket edenleri umumhaneye sevk edecek olan kuvvet burada tasrih edilmemekle beraber, iğfal

edeni polis sevk ettiğine göre, bunların yakasına yapışacak olan kuvvetin de polis olduğu anlaşılıyor.

Tütün deposunda çalışan kadının bir an için adab-ı umumiye mugayir hareket ettiğini kabul ediyor. Fakat polisin bu kadına, “Hanım sen muhtelif erkeklerle düşüp kalkıyorsun, sen bizim ahlaki nizamımızın haricine çıkmış bir günahkârsın. Binaenaleyh senin yerin umumhanedir” demeye ne hakkı var?

Eğer tütün deposunda çalışan kadın adab-ı umumiye mugayir hareket ediyorsa, polis yakasına yapışıp, mahkemeye sevk edebilir, hatta tevkif edebilir, fakat “Sen umumhanede yaşamaya, hâlen mevcut ne kadar meziyet ve faziletin varsa onları da burada çamurlamaya mecbursun!” diyemez.

Cemiyetin ahlaki nizamı haricine çıkan bu günahkârı mahkemede umumhaneye sevk edemez. Bir cemiyette adaletin, kanunun vazifesi ferdî ıslahıdır. Umumhane ıslahane değildir. Kanunlar, cezalar, hep ferdî ıslah için tedvir edilmiştir. Kanun fertten intikam alamaz. Bugün medeni âlemde hapishaneleri bile kaldırmak için açılan cidal, umumhaneleri çoktan kaldırmıştır. Hırsızdan, katilden bile intikam almayarak ıslah için uğraşan medeni kanun, sevk-i zaruretle mi, cinsi bir ihtiyaçla mı, kim bilir belki de ahlaki bir düşkünlükle cemiyetinin ahlaki nizamı haricine çıkan bu kadından da intikam alamaz. Kanunun ve adaletin bu fertlere yapacağı yegâne şey, onları ıslah etmektir.

Medeni kanunlar muvacehesinde sorulacak bir sual daha var. Bugünkü medeniyet, içtimai her hak için kanun nazarında cins farkı nazar-ı itibara alınmaksızın maddelerini tedvin ettiğini ilan ediyor. Bir kadının muhtelif erkeklerle düşüp kalkması cemiyetin ahlaki nizamını bozuyorsa, ve bu bir günah ise, aynı cinsi saika ile muhtelif kadınlarla düşüp kalkan erkek kanun nazarında neden müttehim olmuyor? Polis onun da yakasına yapışıp, “Haydi, umumhaneye, sen de orada yaşamaya mecbursun!” demiyor?

İçtimai sahada her ferde müsavi hak verdiğini söyleyen medeni kanunlardan bunu sormak elbette kadının hakkıdır. Eğer ortada bir cürüm varsa, bu cürmü herhalde kadın yalnız başına işlemiyor. Şeriki yine bir erkektir. Ahlaki irfan, erkeğe bu hakkı vermesini, kadını itham etmesini bir anane, eski ahlakın bir nizamı olarak kabul edebiliriz. Fakat medeni kanun madde olarak bunu tedvin edemez.

Kadının fuhşa düşmesi her şeyden evvel kendi aleyhinedir. Kadınlığını satarak, hayatını kazanan kadın, cemiyetin en acınacak bir ferdidir. Kadını bu zilletten kurtarmak, elinden tutup ona hayatın yolunu göstermek her şeyden evvel kanunun vazifesidir. Yoksa arkasına polis kuvvetiyle, kanun kuvvetiyle yapışıp:

-Haydi dūzaha murdar...diye umumhaneye tıkmak, kafası mantıkla işleyen bir insanın kafasına sığmadığı gibi, medeni bir kanuna da hiç sığmaz.

Fuhşu izale, cemiyetin kendi medeni teşkilatının biz lâzimesidir. Fakat bu cebir ile, hapis ile, tecrit ile değil, bilakis sebepleri izale ile olur. Kadın fuhşa niçin düşmüş? Bunun sebebini sormadan, bulmadan cezasını vermek, kadının hakk-ı müdafaasını kabul etmeden mahkum etmek demektir.

Bugün fuhuş cemiyetin her tabakasında vardır. Fakat polis ve kanun ancak sokaktakine erişilebilir, adab-ı umumiyei ihlal edenle karşılaşabilir. Bu kadına söyleyeceği söz de, haydi dūzaha murdar, değildir. Onu fuhşa düşüren sebepleri içtimai bir usul ile, tetkik ettikten sonra içtimai bir müessesenin tedavisine havale etmektir.

Bugün medeni cemiyetlerde hırsızları ıslah için son fennî usullerle bunların dimağlarını tedavi eden hapishaneler olduğu gibi, cemiyetin fuhuş suretiyle ahlaki nizamını bozan fahişeler için de “ıslahhaneler” vardır. Burada kadının monografisi çizildikten, onu fuhşa sürükleyen içtimai, ahlaki, ırsî, dimağı sebepler, cismani ve fikrî kusurlar tetkik edildikten sonra metodun bir şekilde bu kusurların tashihine çalışılır. Kadın burada daha yüksek bir tahsil gördükten, bir sanat öğrendikten sonra hayata avdet eder. Islahhaneden çıktıktan sonra yine müessesenin kontrolünde yaşar. Başı sıkıldığı zaman müessese yine imdadına yetişir. Hülâsa müessese bu kadını kurtarıncaya kadar mücadele eder. Her fahişenin burada bir dosyası vardır. Yevmi her hareketi ve her günahı bu sicilde mazbuttur. Daimi surette bir asabiye ve dimağ doktorunun taht-ı tedavisindedir. İşte bunlar medeni kanunun kadını ıslah için kullandığı son vasıtaadır.

Eğer bugün bütün deposunda çalışan kadını gönderecek böyle bir müessesemiz yoksa, ona, “Sen bir defa faziletinden feda ettin, artık ebediyen bu faziletlere veda edip bu mezbelede yaşayacaksın!” demek, ne polisin, ne de kanunun hakkıdır...

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya*, Cilt 5 / Nr. 7-55, Eylül 1928, s. 13.

Bizde Feminizm Bir İlim Olarak Var mıdır?

Feminizmi öteden beri kadınların haklarını müdafaa eden bir cereyan diye kabul edenler, ekseriyeti teşkil ederler. Feminizmin şanı bir şekilde mevcut olmadığı memleketlerde bu zihniyet hemen de umumi gibidir. Fakat kadının hayata girdiği, kadını meseleleri içtimai meseleler sırasında tetkik edildiği yerlerde feminizm artık bir cereyan olmaktan çıkmış, bir ilim şubesi hâline girmiştir. İzdivaç, aile, iktisadi hayatta kadın, kadının hakiki vaziyeti, içtimai teşekkülde kadının rolü ve vazifesi, din ve kadın kadını yevmi ve umumi hayattaki ihtiyaçları, bu ihtiyaçlara cevap veren müesseseler, sosyalizm ve kadın, hep içtimaiyata merbut olan bir feminizmin tetkik ettiği meselelerdir. Feminizm öyle zannedildiği gibi kadınlara hak arayan ve bu hakkı ihkak için bağırان bir cereyan değildir.

Türk kadını hayata girince bizde de feminizm münakaşaları başladı. Fakat maatteessüf bu münakaşalar hep nazari olmaktan daha doğrusu indi mütalaalardan uzağa geçmedi. Bir memlekette fikir hayatında münakaşaların çok büyük ehemmiyeti vardır. Hatta feminizmin ameli bir ilim olarak tesisine şüphesiz bu münakaşalar bir mübdei olacaktır.

Bu itibarla memleketin fikir hayatını temsil eden Hayat Mecmuası'nın 92. Numarasını kadınlara hasretmesini böyle mesut bir neticenin mukaddimesi olarak kabul edebiliriz.

Yalnız baştanbaşa kadınla dolu olan bu nüshadan çıkardığımız netice feminizmin fikir adamlarımız arasında dahi daha henüz nazari bir münakaşa mevzuu olmaktan uzağa geçmediğini gösteriyor. Feminizme ait umumi ve fikrî mütalaalar, felsefeler, fikirler mevzuubahistir. Fakat bu nüshada Türk kadınının kendisi ve ihtiyaçları yoktur. Hayata giren Türk kadınının münakaşalara mevzuu olacak birçok içtimai ihtiyaçları ve meseleleri vardır. Dul kadınlar, amele kadınlar ve kızlar, hayata giren kadının sokaklara terk ettiği çocuklar, izdivaçların azalan ve çoğalan miktarı, sebepleri, iktisat pazarında istismar edilen kadının istatistiklere istinat eden mevkii, kadının ihtiyaçlarını tespit eden içtimai vakalar, bir fikir mecmuasının bize ilmî bir usul ile tetkik edip vaziyetlerini ve neticelerini bildireceği ve sebeplerini münakaşa edeceği mevzulardı. Feminizmin fikir mecmualarımızda ve fikir adamlarımız arasında dahi henüz nazari bir münakaşa sahasında olması bizde feminizmin henüz içtimaiyatın tetkik ettiği bir ilim şubesi olmadığını gösteriyor.

Feminizmin de bir tarihi vardır. Fakat bu tarih âlimler için bir menşe vazifesi görür, fakat ilmin istinat ettiği yegâne nokta-i istinat bu tarih değildir. Müspet ilimlerin vazifesi, mensup oldukları şubeyi ilmî bir usul ile tetkik ederek çıkardıkları neticelere göre nazariyelerini istinat ettirmek ve sebeplerini münakaşa etmektir. Mevcut nazariyeler ve tarih, içtimai bozuklukları ve ihtiyaçları tespiti kâfi değildir. Türk feminizmi kadının bugünkü ihtiyaçlarını, hayatını tetkik etmek, elde edeceği vakalara ve istatistiklere göre tesis etmek mevkiindedir. Fakat bugün henüz hiçbir kitap veya tetkik bize ne bu istatistikleri, ne vakaları tespit etmedi. Daha henüz Türk kadınının hayatta rast geldiği müşküllerin ne olduğunu bilmiyor, ihtiyaçlarını indi mütalaalarla tespiti çalışıyoruz.

Biz de şimdiye kadar kadın yalnız dinin ve ailenin hududu içinde mahfuz kaldığı için, kadını yalnız bu sahada tetkik ediyorduk. Fakat bugün kadın iktisadi hayata da karışmıştır. Kadının iktisadi hayata girmesi ile aile şeraitini değiştirmiş, ortaya birçok içtimai meseleler çıkarmıştır. İçtimai tetkik ve nazariyelerimizi bu defa ameli bir sahaya indirmek, kadını hayatta tetkik etmek, ihtiyaçlarını tespit ve münakaşa etmek mevkiindeyiz.

Kadın hayata girmeli mi, girmemeli mi? Bu sorunun cevabını âlimler değil, doğrudan doğruya hayat verir. Kadının hayata girmesi doğru mu, değil mi? Bunun artık münakaşa devri geçmiştir. Kadın hayata kendi ihtiyaçlarıyla girmiyor ki, bu bir münakaşa mevzuu olabilsin. Asri ve medeni hayatın ihtiyaçları ve icapları var. Bu ihtiyaçlar ve icaplar kadını nereye sürüklerse oraya gidecektir.

Müspet bir ilmin vazifesi yalnız münakaşa değil, içtimai vakaları tetkik ve tespittir. Türk feminizminin de vazifesi bugünkü kadını tetkik ve ihtiyaçlarını tespittir. Henüz daha bu ihtiyaçların tespit edilmemesi, kadın meselelerinin hâlâ nazari bir münakaşa mevzuu olması, bizde feminizmin bir ilim olarak tesis etmediğini gösteriyor.

Türk feminizminin fikir adamlarından beklediği kadını kitap ve nazariyelerde münakaşa değil, hayata tetkiktir. Ancak bu tetkikler Türk feminizmine ilmî bir cereyan verecektir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 5 / Nr. 8-56, TE. 1928, s. 1.

Çocuk Yapmak Kanunen Men Edilebilir mi?

Son gelen Avrupa haberleri arasında İsviçre’de yeni bir kanun neşredildiğini bildiriyor. Bu kanuna göre delileri, frengilileri izdivaçtan men için fennî bir surette kabiliyet-i tenasüliyeri imha edecekmiş.

Bu kanun yek-nazarda biraz vahşiyane gibi görünüyor. Hatta Necmettin Sadık Bey yazdığı bir baş makalede bunu ferdin hürriyetine bir tecavüz şeklinde telakki ediyor. Müstakbel terakkiyatın bir gün bu hastalıkların da tedavisi çaresini bulması imkânına karşı, bunların nesli hayatiyetine tecavüz edilmesini muvafık bulmuyorlar.

Ferdin hürriyeti, cemiyetin umumi menfaati ile mukayyettir. Ferdin hürriyetine tecavüz edildiği zaman gösterdiğimiz asabiye ve tereddüttü, bu hürriyetin bütün bir cemiyete iras ettiği mazarrat karşısında daha kuvvetle göstermeye mecburuz.

Bugün frenginin cemiyet mekanizmasına iras ettiği zararları, istatistikleri karşımıza aldığımız, ve cemiyet dahilinde içtimai tetkikler yaptığımız zaman bütün vahşeti ve korkunçluğu ile görüyoruz.

Bugün “Psikiyatrist” cümle-i asabiye ve dimağiye mütehassıslarının ispat ettikleri bir hakikat var. Hapishaneleri, tımarhaneleri dolduran, hayat-ı umumiye, suret-i zahirede sıhhatte fakat dimaği, ruhi, cismani birçok hastalıklara müptela olanlar hep frengi kurbanlarıdır. Bu hastalığın yedi nesle kadar devam eden zararı bir ferdin hürriyet ve sıhhatini değil, birçok nesillerin hürriyet ve sıhhatini tehdit etmektedir. Gözleri bozuk, bacakları sakat yavrular, histeri müptelaları, hırsızlar, katiller, hep bu afetin ırsi bir surette cemiyete hediye ettiği kurbanlardır.

Sağlam ve zinde nesilleri çürüğe çıkaran bu afet karşısında ferdin hürriyetinden evvel, cemiyetin sıhhat ve selameti vardır.

Umumi bir harp seferberliğinde nasıl “Fert yok, millet var!” diyorsak, bütün bir cemiyeti tehdit eden bir afet karşısında da aynı cümleyi tekrar etmeliyiz.

Yeni medeni cemiyet mekanizmasında fert hürriyetini eskisinden çok daha kuvvet ve süratle kaybediyor. İndividualist “Fertçi” İngiltere ve Amerika’da bile, cemiyete ait her müessese ve menfaati sosyalize etmek cereyanı baş döndürücü bir süratle ilerliyor. Zaten fert, içtimai fert olmadıkça, mevcut nizam-i içtimai içinde cemiyetin bünyesine göre bir şekil almadıkça fert olamıyor. Bir ferdin ulu orta her hareketi nasıl cemiyetin kanunları, örfleri nizamları ile hudut altına alınmışsa, bu

kendinde ziyade nesillerine zararı olan meselede biraz daha fedakârlık yaparak hürriyetini vermesi, veya cemiyetin ondan bu hürriyeti alması umumi menfaat namına şart olan bir şeydir.

Harp meydanında ölen askerin de hayatını imha ediyoruz. Fakat hiçbir zaman bunu ferdin hürriyetine bir tecavüz telakki etmiyoruz, menfaat-i umumiye karşısında fert, ferdin menfaati hatta hayatı nasıl mevzuubahis olamazsa, bütün bir cemiyete müteaddit şekillerde zararlar ika eden bir ferdin de nesli hayatiyeti mevzuubahis olamaz.

Frenginin cemiyete bıraktığı fert, bulunduğu muhit içinde zehir saçan, nesilden nesle zehrini devam ettiren bir mikrop membaıdır. Saray bir hastalık vukuunda, hastalığın sirayetini men için nasıl ferdin hürriyetini hiç düşünmeden tecrit etmek, hatta icap ederse imha etmek hakkını, cemiyet ve kanuna veriyorsak, frengili ve mecnun için unsurların nesli hayatiyetlerini imha etmek hakkını da cemiyete vermeliyiz.

Mektep dershanelerinde tetkikat yapan Amerika ruhiyat doktorları hâl-i sıhhatte görünen birçok çocukların dimağın birçok bozukluklara sahip olduklarını, dikkat, muhakeme, zeka gibi birçok hassaların ırsi bir frengi yüzünden dumura uğradıklarını görmüşlerdir.

Hapishaneleri dolduran, katiller üzerinde tetkikat yapan “Penelogy” cezaiyat âlimleri katillerin dimağı bozukluklarında ekseriyetle mütevaris bir frenginin tahribatına şahit oldular.

Hırsızlar üzerinde tetkikat yapan dimağ doktorları bu adamların kafalarındaki tereddinin ırsi bir frengi ile olan alakalarını tespit etmişlerdir. Bütün bu tetkikler frenginin cemiyet içerisinde şiddetle tahribat icra eden bir afet olduğunu göstermiştir.

Cemiyetin ahlaki nizamı haricine çıkan, hapishaneleri, tımarhaneleri, fuhuşhaneleri dolduran milyonlarca bozuk, cemiyete faydadan ziyade zarar veren insanlar hep frenginin cemiyete hediye ettiği muzır unsurlardır. Mikrobu membaında kurutmak için bu adamların tenasül hakkını ellerinden almak elbette cemiyetin hakkıdır.

Babalarının hürriyeti namına müstakbel nesillerin hayatiyetlerini, sıhhatlerini, cismani ve dimağı tenemmüv ve inkişaf kabiliyetlerini nez’ etmek elbette medeni bir cemiyetin ve kanunun hakkı değildir.

Binaenaleyh İsviçre’de neşr olunan kanun, ferdin hürriyetine tecavüz eden, biraz vahşete yaklaşan bir kanun değil, şimdiye kadar neşr olunan kanunların en medenisidir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Cilt 5 / Nr. 9-57, TS. 1928, s. 1.

Cici Anne Sütunu: Niçin Evleneyim?

Genç bir kızdan bir mektup aldım:

“20 yaşında genç bir kıyım. Çalışıyorum. Evlenmemeye karar verdim. Etrafımda, evlenenlerin yüzde sekseninin bedbaht olduklarını gördüm, saadetimi yüzde yirmi ile niçin tehlikeye atayım? Ben sevmeye çok muhtaç bir kadınıım. Bu seveceğim, ve beni sevecek olan adamı bulacak mıyım? Bulsam bile bir gün bu aşk zeval bulmayacak mı? Ben şu sebeplerle evlenmemeye karar verdim.

1-İstediğim kuvvet ve hırsıa sevmeyeceğim.

2-İdeal tanıdığım erkeği bulamayacağım.

3-Sevemediğim, sevilmediğim bir erkeğe çok fena bir arkadaş olacağım.

4-İdealimi bulsam bile bir gün aldatıldığımı görecekim. Hırsıa yaşadığım aşkıımın unutulduğunu, ihmal edildiğini görmeye tahammül edemem. Hayatta karısını aldatmayan erkek olmadığına göre, ben de bir gün aldatılmaya mahkumum. Bunu bilerek niçin evleneyim.

Şimdi mesudum. Hürüm. Şimdi aşkın rüyalarıyla yaşıyorum... İzdivaç bu rüyaların acı hakikatlerini görmekten başka bir şey mi?”

Böylece iradesi nefsine sahip bir genç kıyın, hayatı görmüş anlamış olgun bir insan gibi kati karar verışı hoşuma gitti.

Amma çok acele ediyorsun kıyım. Söylediklerinin hepsine hak veriyorum. Evlenmek saadeti yüzde seksen değil yüzden doksan dokuz tehlikeye koymaktır. Fakat acaba bizim memlekette bekâr bir genç kıyın saadeti yüzde kaç tehlikededir biliyor musun kıyım? Yüzde yüz...

Sana ben hak versem bile cemiyet vermez.. Senin hürriyetini ben alkışlasam bile o taşlar.

Hürriyet diye yanlışlıkla kullandığın kelimenin manası ne? Bekâr kalmakla bir erkek gibi hür mü yaşayacaksın zannediyorsun? Bu gördüğün aşk rüyalarından daha rüya...

Memur olarak girdiğin dairede her şeyden evvel dışısın, kadınsın, sana o gözle bakarlar. Erkek gibi hür yaşamaya başladığın gün “bu da onlardan” diye seni cinsiyetinin şerefinden bile ayırırlar... Bu işte sana verilen hürriyettir.

İstedığın erkeği koluna takıp sokağa çıktığın gün, aile kapısını sana kapar. Mahallenin çocukları seni taşlar, bu yollardan geçemez olursun... Her ev her aile ocağı sana kapalıdır... Her gittiğin yerde hüküm “bu da onlardan”dır.

Hatta sevdiğin beraber yaşadığın erkek için bile muvakkaten benimsenmiş, bir oyuncaksın. Senin hırslandığın aşk nerede?

Eğer biraz ileri gidersen polis yakana yapışır, bu hürriyetin hesabını sorar. Sana vermedikleri hürriyeti sen nasıl alırsın kızım?

İzdivaçta korktuğun her şey var... En kuvvetli aşklar bile bir gün zeval bulur. Sevmek, ve aldanmak hazreti Adem ve Havva ile başlar... Fakat ne Adem ne de Havva cennetten kovulup koca arz üstünde hür kaldıkları zaman bu hürriyetle mesut olmadılar. Yine Adem de o günahkâr Havva’yı, Havva’da o günahkâr Adem’i aradı. Ne yapalım kızım, hürriyeti bize vermiyorlar, fakat verseler de yine Adem’i arayacağız zannederim.

Cici Anne, Nr. 2, Nisan 1929, s. 33.

Gerzeli Ayşe

Gerze’den İstanbul’a gelen on üç yaşında küçük Ayşe bu küçük yaşında fuhşa nasıl sürüklenmiştir? Bunu polis sicilinde takip edebiliriz. Bu vaka kızlarımızın maruz bulunduğu tehlikeleri bariz bir surette gösteren canlı bir misaldir.

Bu içtimai bir vakadır. Polisteki sicilinden alınmıştır.

Vaka numarası: 119.

Gerzeli Ayşe.. Binti Hasan. Vakanın başladığı tarih: 3

Sinni: 13.

Haziran 1925

Polise gidişinin sebebi: -Polis Ömer Efendi Ayşe’yi Beyoğlu’nda tünel civarındaki sokaklarda erkeklere sırtışıklık ederken yakalamış, yeri yurdu olmadığı anlaşıldığından merkeze getirilmiştir.

Ailesi: Babası Gerzeli Hasan, çiftçi. Annesi Gümüş Hanım.

Annesi babası memleketinde ölmüş. Ayşe İstanbul'a nasıl geldiğini şöyle anlattı:

“Annem babam öldüğü zaman ben beş yaşındaydım. Benim dünyada hiç akrabam yoktu.. Komşular beni Allah için aldılar, baktılar... Ben daha beş yaşında ev siler, kapları yıkdım. Sekiz yaşında çamaşıra girdim. Tarlada çalışır, hayvanları temizler, yediğim ekmeği onlara öderdim. Gerze’de evden eve gezdim. Nihayet beni İstanbul’a gelen Gerzeli Pembe Hanım getirdi. “Seni orada bir eve evlatlık vereceğim, bu işkenceden kurtulacaksın” dedi. Ben de inandım, geldim. Nereye girdimse benden iş istediler, dövdüler, başıma bin bir bela geldi. Pembe Hanım beni Aksaray’da Necip Paşa’nın konağına verdi. O zaman on yaşında idim... Burada beni çok dövdüler, ben de kaçtım. Bir yüzbaşı ailesiyle Gelibolu’ya gittim, orada bir sene kaldım. Tekrar İstanbul’a döndük. Buradan beni haylaz diye kovdular. Hâlbuki evde benden başka hizmetçi yoktu... Dört çocuk bir de ihtiyar vardı. Ben bu kadar insana nasıl yeterdim... 13 yaşında iken Cihangir’de jandarma yüzbaşısı Hıfzı Bey’in konağına girdim. Burada Muharrem isminde bir nefer vardı. Beni kandırdı, seni alacağım, burada topladığım paralarla köyüme gideceğiz, orada rahat yaşayacağız diye her gece bana bir masal söylerdi. Ben de senelerden beri uzak kaldığım köyümü hatırlar, kendimi, üzüm çardakları altında, kuyu başı sefalarında, görürdüm. Bu tatlı hayallerin sonu gelmedi... Muharrem beni berbat ettikten sonra, kız, ben seni nasıl alırım dedi. Benim köyümde karım, beşte çocuğum var... Muharrem’le aramız açıldı, her gün kavgaya başladık. Nihayet evdekiler de işi duydular, binbaşı çok kızdı, ben çatım altında bu namussuzluğa tahammül edemem diye tutturdu, Muharrem’i iyice dövdü, hem de kışlada hapsedti... Benim de elime bohçamı verdiler:

-Haydi kızım, açıl, burası umumhane değil, dediler, bana tavansız sokakları gösterdiler...

Ben Gerzeli Ayşe, İstanbul’u bilmeyen köylü kızı, nereye gidebilirdim... Bitişliğimizde Necmiye isminde bir hizmetçi vardı, ona gittim, hâlimi anlattım...

-Ne ağlıyorsun budala dedi, boğaz tokluğuna değil mi, ben seni yanıma aldırırım, dedi... Necmiye ile beraber çalışmaya başladım. Necmiye bana para kazandırmanın yolunu gösterdi. Her hafta beraber izinli çıkar, Galata’da Arap

Emine'nin evine gelir, karnımı doyururdum. Beni böyle sokaklarda çalıştırıp müşteri aramaya sevk eden Arap Emine'dir...

4 Haziran:

Ayşe'yi polis Emin Efendi Gedikpaşa'da tüccardan Sabri Efendi'nin yanına evlatlık olarak teslim etti.

Arap Emine'nin evi polis Ömer Efendi tarafında basılmış, evde birçok 13, 14 yaşında kız çocukları bulunmuştur. Emine'nin bu çocukları fuhşa sevk ettiği anlaşıldığı için ev kapatılmış, çocuklar merkeze getirilmiştir.

4 Eylül:

Ayşe bugün tekrar karakola geldi. Polis vasıtasıyla yerleştiği Sabri Efendi'nin evinden bir ipekli çarşaf ve 5 lira çaldığı bildirilmiş, polis Kerim Efendi takibine memur edilmiştir. Kerim Efendi Ayşe'yi gece yarısı Sultan Ahmet Parkı'nda külhan beyleriyle ahlaka münafi bir hâlde bulmuş karakola getirmiştir..

6 Şubat:

Ayşe'yi bugün Ömer Efendi tekrar merkeze getirdi. Yangın yerlerinde alenen icrayı fuhuş ederken yakalanmış, fakat sinni mahkemeye sevk edilmesine müsait olmadığı için karakolda hıfz edilmiştir... Ayşe'nin bundan sonra evlere yerleştirilmesi muvafık görülmediğinden, başka bir işe yerleştirilmesine karar verilmiştir.

9 Eylül:

Ayşe karakolda 3 gün kalmış, fakat iş bulunamadığı için serbest bırakılmıştır. Tekrar polisin eline düştüğü takdirde hapsedileceği kendisine bildirilmiştir.

15 Mart:

Bugün Ayşe'yi tekrar getirdiler. Sirkeci'de Afıtap Gazinosu'nda bir cerh vakası olmuş, vaka lokantada garsonluk eden Gerzeli Ayşe yüzünden çıktığı için, polis carihle beraber Ayşe'yi de merkeze getirmiştir.

20 Eylül:

Ayşe beş gün karakolda hapsedildikten sonra serbest bırakılmıştır.

20 Kânunuevvel:

Bugün polis Hayri Efendi tarafından Beyoğlu'nda kapatılan randevu evinde emrazı zühreviyeye tutulmuş 4 kadın, bir 14 yaşında Gerzeli Ayşe isminde bir kız bulunmuş, merkumların hepsi Emrazı Zühreviye Hastanesi'ne sevk edilmiştir.

1 Mart:

Ayşe'nin bugün hastaneden çıktığı, ve eline şırıngaya devamı için vesika verildiği hastane sertebabetine bildirilmiştir.

14 Mayıs:

Ayşe'nin muayene ve şırınga için sıhhiye frengi dispanserine gitmediği, dispanser müdüriyeti tarafından bildirildi... Takibine polis Ömer Efendi memur edildi.

1927:

Bu sene zarfında Ayşe hırsızlık, alenen fuhuş ve dispansere gitmemek yüzünden 8 defa polise gelmiştir.

1928:

Senesi zarfında Ayşe polise 16 defa gelmiş bir defasında bir cinayette hazır bulunduğu için şahit olarak davet edilmiştir.

1929:

Gerzeli Ayşe bu sene tam 25 defa geldi.

1930:

Ayşe 18 yaşına geldiği için eline fuhuş vesikası verildi.

Gerzeli Ayşe vakası poliste bu tarihten itibaren kapanmıştır.

Gerzeli Ayşe hayatta yaşayan ve yürüyen bir vaka, ve yüzlerce vakanın bir tanesidir.

Bu vakanın başından sonuna kadar içtimai yanlışlıklar var:

1-Ayşe hayatta kimsesiz, evsiz, yardımsız kalmış bir çocuktur... Ayşe'nin mukadderatına Pembe Hanım nasıl ve niçin hükmedebilir? Devlet ve cemiyet çocuksuz ölen çiftçinin nasıl malına, mülküne sahip çıkıyorsa, çocuğuna daha kuvvetle sahip olmalıdır.

2-Gerzeli Ayşe Muharrem'in ateşine yandıktan sonra tavansız sokaklara atılmıştır. İşte her insanın, bilhassa her çocuğun çalıştığı evin sahibi tarafından deruhte edilmiş bir mesuliyeti vardır...

3-Ayşe himayesiz kalan her çocuk gibi fuhşa düşmüştür. Polis bu maceranın başlangıcında değilse bile, daha çocuğun ruhu tamamen bozulmadan, vakaya vaziyet etmiştir.

Ayşe ile polis arasında ne münasebet var..

Ayşe on üç yaşında bir çocuktur... Ahlaksız değil, günahkâr değildir... Bizim ihmalimizin, bizim mesuliyet ve vazifemizi bilmememizin neticesi olarak düşmüştür. Polis onu kaldıramaz... Ayşe'de daha ıslah için ruhlu ve manevi pek çok kabiliyetler var... Fakat Ayşe'yi ıslah polisin işi değil, bir ıslahhane müdürünün, bir ruhiyat ve içtimaiyat doktorunun işidir...

4-Ayşe polisin eline düşmekle hiçbir şey kazanmamış, pek çok şeyler kaybetmiştir.

5-Ayşe hırsızlık etmiştir. Ayşe alenen fuhuş yapmıştır. Ayşe kademe, kademe düşerken polis, sinni küçük diye mahkemeye sevk edememiş, hapsedememiş, ıslahhane yok diye, üstü örtülü bir çatının altına sokamamış, namussuz diye iş bulamamış, her sükutundan sonra:

-Haydi, sokaklara mundar... Senin evin, mektebin, işin, ıslah yerin, vatanın, cemiyetin sokaktır... demiştir. Olamaz... Katilin ve hırsızın bile yeri sokak değildir.. Ayşe'nin de günahlarını, veya zaruri düşüşlerini muhakeme edecek bir muhakeme bir kanun lazımdır. Yalnız bu mahkemenin hakimi ceza vermez, cemiyet namına fertten intikam almaz, onu cemiyet namına ıslaha çalışır..

6-Ayşe on dört yaşında frengi almış, eline bir vesika verilerek muayeneye tabi tutulmuştur. Her yerde olduğu gibi, yine geldiği yere, sokaklara iade edilmiştir... İçtimai yanlışlıklar yüzünden daha on dört yaşında hayatın her kahrını çeken bu çocuğa karşı bu zulüm değil midir? Frengili Ayşe hayatını nasıl kazanacak? Bununla hiç kimse hiçbir kuvvet alakadar değil mi?

7-Ayşe on sekiz yaşına geldi... Cemiyet eline resmen fuhuş vesikası verdi. Poliste işini bitirdi ve kurtuldu, değil mi?

Ne yazık... Ne yazık... Polis kurtuldu, fakat Ayşe kurtulamadı. Polisteki Ayşe çocuğun sicili kapandı, fakat fahişe Ayşe'nin sicili açıldı... Cemiyet Ayşe'ye resmen kadınlığını satmak için vesika verdi... Zaten daha çocukken onu istismar ederlerken, döverlerken, sokağa atarlarken, kademe kademe düşerken ona sessiz kalan cemiyet işte bu vesikayı vermekle son vazifesini de yaptı değil mi?..

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Nr. 3, Mayıs 1929, s. 12-14 / 39.

Cici Anne Sütunu: Beni Niçin Affetmiyorlar?

“Her şeyi açık açık itiraf etmek için ismimi saklıyorum. Yirmi sekiz yaşında bir genç kadını. İlk defa on sekiz yaşında evlendim. Kocam zengindi, çok muhteşem bir hayat yaşadım. Fakat ruhum açtı. O aşkını, gençliğini yaşamış kırk yaşında bir adamdı... Ben bir genç kız... Kalbimde sevmek için kalp yerine bir yanar dağ taşıyan bir genç kız... O, bana maziden bakıyor, ben ona yeni yaratılmış bir dünyadan bakıyorum. O bana masal söylüyor, ben ona yürüyen ve koşan insanların hikâyesini anlatıyordum. O sönüyor ben yanıyordum. Ne o bana pervane, ne de ben ona kül oldum. Nihayet bir gün bu ateşsiz ocağı bozduk, ayrıldık.

Ben dul bir kadındım, fakirdim... Güzeldim... Elimde bir mesleğim yoktum... Damdösiyon’da öğrendiğim iki kelime Fransızca ile hususi bir muallimden öğrendiğim beş kelimelik Türkçem vardı.

Karnımı doyurmak için kadınlığımı sattım, kademe kademe düştüm. Fakat insanlıkla olan alakalarımı kesmedim... Yine hırsla beklediğim ve aradığım şey yuvaydı...

Bir gün bu çöplükte eşinen bir horoz beni inci diye yakaladı. Bana temiz ve güzel bir yuva kurdu. Beni çılgıncasına seviyordu. Ben doğrusunu söyleyeyim, bu düştüğüm kademelerim her birisinde yanar dağ kalbimden biraz ateş bırakmışım... Onun beni sevdiği ateşle, ben onu sevmiyorum. Fakat evimi çok seviyorum. Dünya emelinden eteğini çeken bir rahibe gibi evime çekildim, kendimi ona hasrettim...

Fakat beni hakir gören gözlerin bakışı değişmedi... Beni yine meclislerine layık görmedikleri “o kadın”lardan sanıyorlardı.

“O kadın” olmakta günahım var mı yok mı soruyorum. Fakat evlendikten, yeni bir arkadaşla yeni bir hayat kurduktan sonra beni niçin affetmiyorlar?”

İsmi bana meçhul olan kadın!..

Zaten ben senin ismine hitap etmiyorum. Yazdığın hayatta benim yıkmak istediğim zihniyetin demir pençesi vardı, ondan alâkadar oldum.

Niçin düştüğünün günahını bana sormadığın gibi, ben de karışmak için kendimde salâhiyet görenlerden değilim.

Evlendikten, “sual ve cevaba” girdikten sonra seni niçin affetmiyorlar?..

Çünkü, mazinin hesabını, senden kocan sormasa onlar sorarlar... Kocan seni affetse onlar etmezler...

Cici Anne, Nr. 4, Haziran 1929, s. 33.

Cici Anne Sütunu: Evlilik Hayatından Memnun musunuz?

Dört seneden beri Resimli Perşembe ve Resimli Ay sütunlarında genç karilerle konuştum. Gençler, cemiyetin aşk üzerine koyduğu tazyikten, evliler, evlilik hayatından şikayet ettiler.

Her iki taraf da, bu tazyikin altında olduklarından başka türlü görünmeye, gizli ve yalan nikabıyla annelerini, veya zevcelerini, aldatmaya mecbur olduklarını söylediler.

Evlilerin bir kısmı bana, birbirlerini çok gördükleri için bıktıklarından, bir kısmı da görmedikleri için usandıklarından bahsettiler.

Maişet kaygısı, geçimsizlik, çocuklar, sefalet aile hayatını her iki taraf için bir cehennem hâline getirmiş...

Ben sevip sevilmeyenlerin, aldatan ve aldatılanların, açlık yüzünden her meşakkate katlananların dertlerini dinledim.

İçlerindeki hayat aşkını boğan hayattan hep şikayet ettiler... Bu mektuplar bana hatta mesut görünen ailelerin bile için kemiren bir kurt olduğunu gösterdi.

Aile hayatının yavaş yavaş çökmekten olduğunu sezdim.

Hele aile yükünü sırtında taşıyarak çöken babaların şikayeti çok elimdi.

Uzun gün bir fabrika veya tezgahta alın teri döken gaz kokuları içinde sıhhati bir mum gibi eriyen iş adamının evinden şikayeti de çok acıydı.

Şişli ile İstanbul'u, kör gaz kandiliyle, elektriği ikiye ayıran köprünün her iki tarafındaki halk da bana ev hayatlarından şikayet ettiler... Kim bilir belki şikayetlerin en büyük sebebi bu Şişli ile İstanbul'u ikiye ayıran köprüdür.

Ne olursa olsun, size soruyorum kariler:

Evlilik hayatından memnun musunuz? Ne şikayetiniz var? İsimlerinizi yine saklayabilirsiniz, içtimai yalanlardan kendimizi kurtaramayız... Bana vakaları yazınız, vakaların lisanı, hakikati bütün çıplaklığıyla söyleyen en doğru, en samimi lisandır. Her nüshada bu cevapları neşredeceğiz.

Cici Anne, Nr. 5, Temmuz 1929, s. 34.

Kadınlar Kongresi Bize Neler Öğretiyor?

Kadınlar kongresi beynelmilel emperyalizm ve irtica hareketlerinin bir uzvudur. Bizim Kadınlar Birliği bu gayenin körü körüne aleti olmaktan çekinmelidir.

1929 senesi Kadınlar Kongresi Berlin’de toplandı. 49 milleti, 49 milletin kadın mücadelesini temsil eden bu Murahhasların mukarreratı şüphesiz kadınlık âlemi için çok mühim bir şeydir.

Türkiye’yi temsil eden Efzayış Suat Hanım’ın verdiği izahattan çıkan neticeye göre, maatteessüf kongre feminizm mücadelesini ilmî bir şekilde kavramış değildir.

Bugün feminizm kadınla erkek arasında müsavat isteyen bir ütopi değildir. Kadınla erkek arasında bir mücadele değildir. Bu, doğrudan doğruya kadının cemiyetle, dinle, içtimaî, iktisadi, ahlaki müesseselerle kavgasıdır.

Beynelmilel kadınlar kongresinde bu kavganın çok geri, ve ilme istinat etmeyen esaslara dayandığını görüyoruz. Kongrenin en canlı mukarreratı şu noktalarda toplanıyor:

1-Ahlakta müsavat: Fuhuşla mücadele için kadın polis teşkilatı.

2-Ailenin muhafazası.

3-Cihan sulhunun temini için Cemiyet-i Akvamla teşriki mesai eden hareketin ilerlemesini temin.

4-Kadınlara iş bulmak, kadınlar arasında teşkilatlar yapmak. Zengin kadınların bu müesseselere yardımını temin etmek.

Bu maddeler üstünde ayrı duralım:

1-Ahlakta müsavat, fuhuşla mücadele.

Dün din nasıl kabili münakaşa değilse, bugün de cinsî ahlakta kadınla erkek arasında müsavat mevzuu, bizde, hatta birçok yerlerde münakaşa edilemeyen bir mevzudur.

Bu mesele kadınlar kongresinin konuştuğu fikirlerin en ilerilerinden biridir.

Kadın, feodal cemiyette, burjuvazide, hatta demokrasilerde temellükü şahsiden doğan cinsî ahlak, erkeğe serbesti verirken, kadını satılmış bir esir gibi bir erkeğe bağlı kalmaya mahkum etmiştir... Cemiyette birçok cinayetler, talaklar, felaketler hep erkeğin kadın üzerindeki bu temellük hakkından ileri gelir...

Bugün her ilmî mesele gibi bu da Amerika ve Avrupa kadınlık âleminde serbest münakaşa edilen, ve istenen bir hak hâline gelmiştir. Kadın ahlakla yaptığı bu kavgada, fuhşa muarızdır. Kadının bir esir gibi cinsiyet pazarlarında satılması, kadınlığın tedavül eden bir mal gibi para mukabili elden ele geçmesi, kadını şahsî temellükten addeden cemiyetin, bunu ahlak sahasında tatbikinden başka bir şey değildir. Kadın aile içerisine girdiği zaman bir kişinin malı, aileden hariçte kaldığı zaman herkesin malı diye kabul eden bir ahlakı, biz tanımıyoruz. Zaten ahlaki kıymetler zamana, ve cemiyetlere göre değişmiyor mu?

Fakat fuhşla mücadele için, kadın polis teşkilatı yapmak hastalığı tedavi eden ilaç değildir. Fuhşun muhtelif sebepleri vardır. Bunları izale etmek, bu ticarete ne şekilde olursa olsun meydan veren müesseseleri ortadan kaldırmak lazım. Fuhş zengin sınıfta tufeyliliğin ve lüksün tevlit ettiği bir hastalık, fakir tabakada açlığın tevlit ettiği bir zarurettir... Bu, ikisinden gayr-i ruhî hastalar vardır ki bu ayrı bir şeydir...

Kadın polis sokakta rast geldiği fahişeyi karakola götürmekle, hapsedmekle, fuhşun önüne geçemez. Zaruretin tevlit ettiği fuhşa, ancak bu sınıf arasında teşkilat yaparak bunları müstahsil hâline getirmekle mukabele edilebilir. Zengin sınıfa gelince, bugünkü aile şeklinde tufeyli kalmaya mahkum olan bu kadının fuhşuna kadın polisin gözü erişemez... O, haşmetli konakların mahreminde saklıdır. Kadın polisin eli ancak sokağa düşen fuhşa erişir ki bu, cemiyetten fuhşu kaldırmak için çok zayıf bir tedbirdir.

Fuhşa karşı açılacak mücadele, evvela, cemiyete, cemiyetin ahlakına, iktisadi ve içtimaî kanunlarına karşıdır. Bu da zengin, fakir her kadını müstahsil yapmak, kadının her şekilde satılmasına şiddetli kanunlarla mâni olmakla mümkündür...

2-Ailenin muhafazası.

Hangi ailenin? Beynelmilel kadınlar birliği, kadını hâlâ ailede erkeğin malı telakki eden, erkeği kadını beslemeye mecbur eden, isterse karısını çalıştıran, isterse işten men eden, kadını erkeğin milliyet ve tabiiyetini kabule mecbur eden, evde erkeğin velayet ve vesayetini kabul eden, kadını hâlâ evde tufeyli bir kadın, telakki eden kadının iktisadi istiklalini ve hürriyetini inkâr eden pederşahi ve conjugal ailenin mi muhafazasını istiyor?

Hürriyet ve istiklal davası yapan kadın, kendine en büyük esaret kalesini geçiren bu ailenin muhafazasında nasıl davacı olur? Kadının aileye karşı açtığı kavga, bugünkü ailenin yıkılması, yerine, kadınla erkek arasında yalnız bir arkadaşlıktan ibaret olan demokrat ailenin ikamesi içindir.

3-Cihan sulhunun temini.

Öteden beri memleketimizde de ara sıra hariçten gelmiş bir rüzgar tesir ile, kadın birliğinin sulh taraftarlığı diye bir fikrin arkasında koştuğunu görüyoruz. Beynelmilel kadınlar birliğinin, Cemiyet-i Akvama istinat ederek ortaya attığı bu fikir bir balondur. Eğer sulhun idamesi Cemiyet Akvama kalmışsa vay hâlimize!..

Emperyalist hükümetlerin aksayı şarkta, Afrika'da, istismar edilen her karış toprak üstünde saltanatlarını idame için kurulan cemiyetlerini de bu emele alet etmekle, rakip olacak bir kuvveti kendi safına geçirmiş oluyor. Sulhun muhafazasında şüphesiz kadın davacıdır. Kanından, canından çıkan çocuğu, kendilerine iktisadi pazarlar bulmak için hudut boylarında kurban veren emperyalist, militarist, hükümetlerin düşmanıdır... Fakat felakete bakınız ki bu çok haklı davasında cephe arkadaşı Cemiyet-i Akvam'dır.

Avrupa'da, Amerika'da kapitalistler, hükümetler, kadınların siyasi haklarını kendi lehlerine kullanmak için, kadınları her gün bir tuzağa düşürüyorlar. Bu defa da Cemiyet-i Akvam'ın ağı içinde çırpındıklarını görüyoruz.

Cihan sulhu ne kadınların, ne de Cemiyet-i Akvam'ın bugünkü teşkilat ve zihniyetiyle başaracağı iştir. Emperyalizm davası, istismar davası devam ettiği müddetçe sulh, orospu kadın gibi yüzümüze yalandan gülecektir... Burada muğlak bir şey varsa, kadınların sulh davasında Cemiyet-i Akvam'a dayanmaları, kuvvetlerini dağıtmak, ve kavgada silahlarını ellerinden düşmana vermek demektir.

Zaten Türk hükümetinin bile dahil olmayı zaruri gördüğü hâlde, Türk Kadın Birliği'nin bu sahada Cemiyet-i Akvam'a alet olması affolunur bir hata değildir.

4-Kadınlara iş bulma ve teşkilat meselesi.

Kadın davasının en esaslı noktası budur. Kadının cemiyette rakibi erkek değildir. Kadına hakk-ı sa'y vermeyen, kadını istismar eden, kadının iktisadi istiklalini içtimai ve ahlaki hürriyetini tanımayan cemiyetin kanunlarıdır. Kadının kavgası bu kanunlara karşıdır. Böyle mücadele, bir memleketin kadınlığını temsil etmeyen kendi kendine muazzam bazı fikirleri tatmin için ortaya atılan tufeyli

zümrelerin işi değildir. Bu dava hayat kavgasında bilfiil müstahsil cemiyetin tazyik ettiği kanunlarla karşı karşıya gelen işçi kadının, ailede istismar edilen kadının, entelektüel kadının davasıdır. Zengin kadınların feminizm mücadelesi için yaptıkları teşkilatlar işsizlikten, tembellikten uyuşan sinirlerine biraz hareket vermek, biraz caka atmak için yaptıkları teşekküllerdir ki, kavgaya fayda yerine zarar verir. Bunlar hayatiyeti olan bir gül fidanı üstünde büyüyen yabancı otlardır ki, bunları temizlemedikçe, fidan hayatiyetini muhafaza edemez. Zaten kadın kavgasının bir safhası da zengin kadın, esnaf kadın, işçi kadın diye kadına kocasının iktisadi vaziyetine göre kalıp ve sıfat veren, sınıfa ayıran ayrılığa karşıdır. Kadın kavgasını müstahsil sınıfın davası yapmadıkça, cemiyetin eski akidelerini, telakkilerini, kanunlarını yıkmadıkça, bu dava muzaffer olmayacaktır...

Beynelmilel kadın kongresinde her şeyden ziyade iktisadi esaslara dayanan kadın meselesinin, bu sahada münakaşası lazımdı. 1929 senesinin beynelmilel kongresi de bize kadının fikir kavgasında geri kaldığını, kavgadaki rakibini tanımadığını gösteriyor.

Bu itibarla Türk Kadın Birliği de eski fikirleri temsil eden yanlış ve geri bir teşekküldür.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Nr. 6, Ağustos 1929, s. 6-7.

Misyonerlerin Yardımıyla Amerika'da Okuyan Genç

Memleketimizdeki misyoner mekteplerinin yaptığı zararları geçen nüshalarımızda kısmen göstermiştik.

Misyonerlerin zararlarını şuurla kavramayanlara, bu defa da misyonerlerin bizde yetiştirdiği entelektüel tipin numunesini vereceğiz.

Fevzi Raşit Amerika'ya tahsile gelmiş bir gençtir. İzmir'de Amerikan Koleji'ni bitirmiş, âli tahsil görmek üzere misyonerler tarafından Amerika'ya gönderilmiştir.

Tahsile gelen çocukla, tahsile getirenin bu alışverişten bir maksatları vardır: Fevzi Raşit yükselmeye, terakkiye aşık bir gençtir. Amerika'da âli bir tahsil görmek memlekette yaratıcı bir lider rolü oynamak, memlekete hizmet gayesindedir. Bu tahsil onu gayesine götüren en kestirme yoldur. Getirenler misyonerlerdir. Fevzi Raşit onlar için masum bir avdır. Ağa düşürülecek avın zayıf noktasını bulmak, oku o hedefe sıkamak, misyonerin din kavgasında kullandığı en riyakâr silahtır. Yükselmek

için derin bir aşk gösteren gencin etrafını birçok hayırperver adamlar sarar. Her biri gökten inmiş bir melek gibi onu gayesine kavuşturacak yolda suhuletler yürütürler, nihayet Amerika’da genci himaye edecek ya bir misyoner yardımcısı bir milyoner, veya bir müessise bulunur. Genç bu alicenap adamlara sonsuz bir minnetle merbuttur. Getirenler ağa yeni düşen avı kendi gayelerine hazırlamak için hep birden seferber hâline geçmişlerdir... Amerika’ya tavsiye mektupları verilir, gurbete çıkan gencin her müşkülü Musa’nın sihirli asası gibi bir misyoner parmağının teması ile çözülür...

Fevzi Raşit bu kademelerden geçtikten sonra Amerika’ya geldi.

Misyonerlerin ilk oku dindir.

Gencin dinî kanaatlerini sarsmak, onu İsa’nın ordusunda bir nefer yapmak, kökünü asırlara dayayan bu müesseselerin gayesidir.

Fevzi Raşit bu yabancı memleketten bu yabancı insanlar arasında biraz garipsemiştir. Elinde İncil tutan papaz onu teselliye gelir:

“Oğlum, kendini yabancılar arasında sayıp garipseme... Bastığın toprak hak dine inananların toprağı, arasında yaşadığın insanlar, çingeneye varıncaya kadar her insanı kardeş tanıyan bir dinin çocuklarıdır... Ruhuna ıstırap verme.. Bastığın toprağı, arasında yaşadığın insanları sev... İlahi aşk, bütün ıstıraplarımızı uyutur... Bak İsa ne diyor “.

Birinci günü İncil’den İsa’nın ilahi aşkını terennüm eden şiir, her gün başka bir fasılda, başka bir ahenkle gencin kalbine okunu sıkır...

Gökten inmiş melaikeler gibi birçok hayırperver adamlar genci yedirir, giydirir, okutur, teselli eder, ruhunda ıstırap namına ne varsa hepsini uyuturlar. Bu ilk cidal onu İsa’nın mukaddes suyuna sokup vaftiz edinceye kadar devam eder. Bu merhaleye geldikten sonra birinci ok hedefini bulmuştur...

İşte Fevzi Raşit ilk hamlede bu okla yaralandı.

Misyonerlerin ikinci oku Beynelmilliyetçiliktir.

Bila-cinsi mezhep her insana kapısını açan bu müesseselerin yine yem kabilinden bir şiarları var:

Biz İsa’nın dinine inan, Hristiyan medeniyetinin terakkinin son merhalesi tanıyanlar nazarımızda Hindu ile Yahudi’nin hiçbir farkı yoktur. Hepimiz aynı dünyanın çocuklarıyız. Bu milliyet davaları aramızdaki kardeşliğe hâlel veriyor...

Biz Hristiyan medeniyetinin meşale tutanları, bu milliyet kavgasında yolunu şaşırana doğru yolu göstermeye çalışıyoruz. Birbirinizi seviniz. İsa'nın terennüm ettiği ilahi aşka inanınız...

Misyoner müesseselerine dolan her milletin çocuğu beynelmilel muhabbeti misyonerin ağzından bu kelimeler dinler... Müslüman'ı, Yahudi'yi, Hindu'yu, Çinliyi İsa'ya inandırmak, kendi çemberi içine almak için sudan geçirmek kâfi değildir... Onu dinine, ve toprağına bağlayan milliyet akidelerini de çürütmek lazım. İşte beynelmilliyetçilik, bu akideyi yıkmak için ikinci oktur. Çocuğu kozmopolit ve levanten bir muhit içinde yaşatmak içinde yaşatmak bu akideyi sühuletle yıkmak için en iyi vasıtaadır.

Misyonerlerin beynelmilliyetçiliğı dinî doğmalarını aşılıncaya kadardır. Umumi Harp'te hudut boylarında yüz binlerle insan kanı akarken beynelmilliyetçilikleri hiç galeyana gelmedi. Bilakis her ordunun önünde haç ile giden papaz; gözü bağlı bir esir gibi giden her neferi birbirinin üstüne saldırmak için hep bu haçtan, hep son merhaleye vardığını iddia ettikleri Hristiyan medeniyetinden, emperyalizmin ve istismarın alet ettiği dinden kuvvet aldılar... Eski tekkeler gibi, imarathaneler gibi, Şark'tan, Afrika'dan gelen beyaz ve siyah esirleri doyuran bu misyoner müesseselerinin hamileri hep milyonerlerdir. Siyasi intihaplarda kilise kuvvetini hükümet namına kullanan, hükümeti dine alet eden hep bu milyonerlerdir. Bu yardım niçin?.. Neden?.. Ortada kurulmuş bir tuzak var... Tuzağın bekçileri emperyalizm siyaseti güden hükümetler, bu siyaseti kendi menfaatleri için yaşatmakta fayda gören sermayedarlar var... İşte misyonerlere bir meliküssıyane gibi yardım eden iki kuvvet ve maksatları. Misyonerler yaşamak için hükümete, hükümet tutunmak için misyonerlere dayanır. Arada aldanan halktır. Misyonerlerin kurduğı tuzak Şark'ta, Garp'ta, Afrika'da, Avustralya'da her yerde açıktır... Her ülkeye memleketlerinin iktisadi ve siyasi bayrağını dikmek için tuzak kurarlar. Melek kanatlı hayırhah insanlar hep gençleri bekler... Koşunuz Türk gençleri. Çin, Arap, Hindu, Zenci, İrlandalı, Meksikalı hepiniz koşun. Çünkü sizler istismar edilecek, istila edilecek toprakların çocuklarısınız... Koşunuz, misyoner kolları size açıktır... Bu beynelmilliyetçiliğın alemdârı olan, Genç Hristiyan cemiyetleri, kozmopolit kulüpler sizi bekliyor, koşun...

İşte misyonerlerin beynelmilliyetçiliği genci bu ağa düşürmek için bir vasıtaadır...

Fevzi Raşit ikinci hamlede bu okla yaralandı.

Misyonerlerin üçüncü oku Amerikanize etmektir.

Dinlerini verdikten, gencin milliyet hislerini öldürdükten sonra propaganda içtimai bir mahiyet alır. İnsan yaşadığı muhite kendini adapte etmelidir. Cemiyet hayatının en birinci şartı içtimai tetabuktur. Zaten Amerika bila-cinsi mezhep hürriyet ve demokrasiye aşık olanların vatanıdır. Hürriyet ve demokrasi vatanın hududu coğrafi sınırlarla değil, içtimai ideallerle ayrılır. Amerikan idealizmi hürriyet, ve demokraside toplanır. Ferde hürriyet ve müsavat temin etmek, bu hürriyet toprağının esas şartıdır.

Boyalı akideler, riyakâr vaatlerle kafasının içini renksiz ve ahenksiz bir palyaço resmine benzeten zavallı Kübalı, veya Afganlı genç, demokrasinin bu cazibeli vaadi karşısında sarhoştur.. Zaten memleketinde duyduğu yegâne isyan müstevlilere karşı, haşmetli konaklarda şampanya içerek havyarla sarhoş olanlara karşıdır... Hürriyetin vatanında bu isyanı bir kat daha kuvvetle duyar, ve dört elle bu yalancı demokrasiye saplanır...

Bu hürriyet vatanında da Petiri gibi zeytin ekmek için 12 saat bir hayvan gibi çalışırken, ötede milyonerciklerin viski ve kuş ciğerleriyle sarhoş olduklarının farkında değildir... Bu müsavat arkasında koşan insanların da Filipin’de orduları Çin sularında filoları bekler... Onu bilmez... Hürriyet ve demokrasilerin vatani diye Amerika’ya aşık olur... İnanma!.. Hindili, Afganlı, Şarklı, Garplı... Müstevlilerin bayrağı altından kaçıp bu ülkeye gelen genç inanma... Demokrasi de hürriyet de misyonerin elinde yalancı bir oktur... Seni kalbinden vurmak için karanlıkta bekliyor... Bu idealler, akideler hep seni tuzağa düşürmek içindir... Bu vaatlerden bir kıl bile senin ülkene düşmez... İstila günü, istismar günü, düşman ordular ile beraber seni ülkende boğacak ilk kuvvet, bu kara kuvvettir...

İşte misyonerin üçüncü oku Amerikanize etmek, gafil gencin gözlerini hürriyet, demokrasi perdesi ile örtmektir.

Fevzi Raşit üçüncü hamlede bu okla yaralandı.

Misyonerlerin dördüncü oku insaniyetperverliktir.

Birinci günü yabancı genci zehirlemek için İncil’le gelen papazın en kuvvetle kullandığı silah da insaniyetçilik, “Oğlum.. Sen iptidai bir cemiyete mensupsun... Bir karış toprak için birbirlerinizin boğazına sarılmışsınız.”

“Müslümanlık, Yahudilik diye birbirinizden ayrılmış, birbirinize nefret duyuyorsunuz. Bütün kavgaların bu boğazlaşmaların sebebi bu dinî ayrılıklardır... İnsanları birleştirmek için bir çare var... Hristiyan dinini, Hristiyan medeniyetini dünyanın dört köşesine yaymak... İnsaniyetin kurtulması için bundan başka çare yoktur...”

Bu dinî ayrılık devam ettikçe insaniyet yükselmez... İnsanlar yalnız kendi nefisleri için yaşarlar... Tabii istifa, içtimai istifa ferdi her yerde boğar... İnsanlar arasındaki boğazlaşmayı kaldırmak, insaniyeti yükseltmek için Hristiyan dinini, Hristiyan medeniyetini yaymak lazım. Sizler her biriniz bu insaniyet davasının birer misyoneri olmalısınız..”

Kafa tasının için dogmalarla sarılı misyoner bu kavganın sebebini bilmez değildir... Domuz gibi bilir... Fakat o bu kavgayı bozmaya mecburdur... Kendisine yardım eden iki efendisine karşı vazifesi icabı, bu kavgayı böyle el çabukluğu ile örtmektedir.

İnsaniyet!.. İnsaniyet diye bağırıldığı hortlağın, daha dün döktüğü kanlar kurumadı. İnsanları hudut boylarında boğazlaştıran deccalin gayesi din kavgası değil, insaniyet kavgası hiç değil, iktisadi boğuşma olduğunu Buharalı nefer bilmiyor mu sanıyorsun? İnsanları birleştirecek, insaniyeti yükseltecek yegâne çare Hristiyan medeniyetidir, diye kime maval okuyorsun?..

Misyoner tekkeleri içine topladığın gafil gençleri belki bugün inandırıyor sun. Fakat yarın uyanacaklar, ve senden aldıkları okla ilk hamlede seni yaralayacaklar...

İnsaniyetperverlik misyonerin elinde Hristiyan medeniyetini yaymak isteyen bir vasıta dır.

Fevzi Raşit dördüncü hamlede bu okla yaralandı.

Göğsünde bu dört yara ile misyonerlerin ilahiyat şubesini bitirdikten sonra, pedagoji tahsil etti. İrfan itibari ile yüksek bir genç olarak İstanbul’a döndü.

Maarif vekaletine müracaat etti. “Tahsiliniz iyi amma, Türkçeniz yok dediler... Size muallimlik veremeyiz.”

Fevzi Raşit Türkiye’de ne yaptı?

Bununla beraber sizi tercüme işlerinde kullanırız. Fakat tercüme edilen eserler misyoner ruhunu taşıdığı için çabuk sırttı, Maariften yola verdiler...

Fevzi Raşit yalnız boğazını doyuracak bir iş arıyordu.. Az çok gayesine hizmet etmek imkânı da olmalıydı. Mecmualara yazı yazmak, bu en iyi yoldu...

Mecmualarda yazıları çıktı, fakat memlekete çok yabancı bir ruh aşıliyordu... Satırlar arasından kızarmış kebab gibi Hristiyanlık kokuyordu. Her şeyi fena gören menfi bir ruh... Ne istiyor... Garazı cemiyete karşı mı? Hükümete karşı mı? Hayır... O, bir mürşit gibi buraya Hristiyan medeniyetini yaymaya gelmiştir...

Mecmualar kokuyu sezdi, yazılarına sayfalarını kapadılar. Siyasi bir Amerika müessesesi Fevzi Raşit'i yanına aldı. Yüksek bir maaşla şimdi orada çalışıyor.. Fakat bu kâfi değil, gayeye hizmet etmek lazım... Şimdi masrafı nereden geldiği malum olmayan eserler neşrediyor... Bu meydan açık... Türk gençlerine misyoner oklarını saplamak için neşriyat sahası açık... Zehirli fikirleri misyoner riyası ile örtetek perde altında Türk gençlerine açılmak mümkün...

Fevzi Raşit her yerden gördüğü istiskale rağmen memlekettedir...

Amerikalılar himayesinde yaşıyor, fırsat buldukça mecmualara yazıyor, ve eser neşrediyor.

Niçin? Kimin için? Bu dört gaye için:

1-Gençlere Hristiyan ruhu vermek.

2-Beynelmilliyetçilik maskesi altındaki kozmopolit ruhu yaymak.

3-Amerikan idealleri perdesi altında yalancı bir demokrasi propagandası yapmak.

4-İnsaniyetperverlik perdesi altında Hristiyanlık propagandası yapmak...

Misyonerlerin dört oku Fevzi Raşit'le beraber memlekete geldi.. Fevzi Raşit misyonerlerin yetiştirdiği entelektüel tiptir.. Ruhen Hristiyan'dır. Kozmopolittir. Neşretmek istediği demokrasi, cemiyette müsavat temini için değil emperyalist hükümetlere ve sermayedarlara propaganda yapmak için bir alettir... İnsanlar arasından, din ve milliyet farkını kaldıracak bir vahimeye inanır.

Yaşadığı cemiyetle hiç alakası olmayan, yeni bir şey aramayan ve yaratmayan, bir maymun gibi ezberlediklerini burada aşılmaya çalışan kozmopolittir.

Bu entelektüel tipten ne bekliyorsunuz?

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 6 / Nr. 7, Eylül 1929, s. 27-29.

Bu Oyun Bitsin Bu Perde İnsin Efendiler

Cemiyet-i Umumiyyeti Belediye Azasına:

Bu memleketin kara humma gibi bir derdi var. Dilenciler, yersiz yurtsuzlar!.. İkide bir humma nevbeti tutar... Zamanın şehremini galeyana gelir, gazeteler ateş püskürür, yersiz yurtsuzlar elini koca halifenin yaşadığı memlekette Müslüman çocuğu nasıl dilenir?.. Vakarımıza dokunur, hareket boruları çalınır, herkes iş başına çağrılır... Ne var, ne olmuş? Dilenciler toplanıyor, yersiz yurtsuzlara başlarını sokacak bir çatı yapılır...

Ne insani iş!... Zaten herkes bu sefalet manzaralarını seyirden pek müteessirdir...

Fakat humma nöbeti geçer, ateş düşer, yersiz yurtsuzlar yine köprü altındaki köşelerine, dilenciler çeşme yalaklarına dönerler...

Günler, aylar, seneler geçer... Açlıktan, ihmalden karınca gibi türeyen bu sefalet sürüsü köprü üstünün göze çarpan köşelerini tutarlar... Gözleri refah ve huzur görmeye alışan, söz veya kelam sahibinin gözleri bu sefalet manzarasından rencide olur!... Kalpten gelen acımlar şiddet kesp eder, zamanın şehremini tenkit edilir, artık, Meşrutiyet devrinde böyle kendi kanımızın, ırkımızın çocukları sokakta nasıl sürünürler. Bu, millî vakarımıza dokunur.. Hareket boruları çalınır, herkes iş başına çağrılır... Polisler köşe başlarını tutar, dilenciler dayakla, yumrukla toplanır, sardalya balığı gibi cami avlularına istif edilirler...

Durunuz, bekleyiniz, hükümet size bir çatı yapacak, böyle arsız gibi dilenmekten, serseri gibi köprü altlarında yatmaktan kurtulacaksınız...

Günler, aylar, seneler geçer... Cami avlusunda nöbet bekleyen polisin sabrı tükenir, yahut tayin edilen yarım somun ekmek gelmez olur, cami avlusunun sakinleri birer birer ortadan sır olurlar...

Sıcak bir kaynakta kaynayan su böcekleri gibi ayaklarımızın arasında dolaşan, eteğimizi çeken sürü tekrar canlanır:

-Hanım teyze yükünü taşıyım mı?

-Amca on paracık!..

A!.. A!.. Bu haşarat da nereden çıktı?.. Hele bu itilaf askerlerinin memlekette bulunduğu bir sırada yârü ağyara karşı ne ayıp!..

Her derde deva olan Cemil Paşa'nın nazar-ı dikkati celp edilir, şehrin kibar hanımefendileri iş başına geçerler, düdükler, borular çalınır... Ne var? Ne olmuş? Dilenciler toplanıyor, yersiz yurtsuzlara başlarını sokacak bir çatı yapılıyor...

Hanımefendiler polis mi istiyorlar?.. Tümen tümen... Otomobil mi istiyorlar?.. Şehremanetinin otomobilleri emirlerine amade! Bina mı istiyorlar... Darülaceze açık.. Kâfi gelmezse evkafa telefon etsinler, medreseler emirlerine muntazır!

Ne âla!.. Ne kolay iş... Hanımefendilerin eteklerinden ateş çıkar. Polisler kedi enciği gibi sokaktan çocuk toplarlar. Medreseler boğazına kadar çocuklar, serseriler, yersiz, yurtsuzlarla dolar. Elbette canım!.. Hürriyet ve itilaf hükümeti iktidar mevkiinde iken hiç sokakta çocuk dilenir mi?.. Bu hangi insaniyete sığar?..

Günler, aylar, seneler geçer. Medreselerden kaçan yersizler, yurtsuzlar siyasi cereyanların tufan gibi akışında, bir katre gibi erirler... Kasırgalar kopar, hilafetler istibdatlar, devrilir yıkılır...

Zafer ve istiklal gelir... Demokrasi ve inkılap eski selleri götürür... Fakat selin götüremediği, hâlâ köprü üstünlerinde yırtık paçavralar için nöbet bekleyenler, amca on paracık diye bağırırlar...

Bir gün bir gazetecinin, öteki gün bir muharririn, daha öteki gün bir cemiyet-i belediye azasının şefkat ve merhamet damarı kabarır, kalpler hep birden isyan eder, efendim, halk hükümeti zamanında, demokrasi devrinde insan çocuğu, bir sümüklü böcek gibi sokakta nasıl sürünür?... Demokraside her insan çocuğunun gıda, hayat, inkişaf en tabii hakkıdır. Makaleler yazılır, cemiyetler faaliyete geçer, çocuk haftaları, çocuk saltanatları... Söz, gırla gitsin...

Fakat bir gün başınızı yine köprüye çeviriniz: Paçavralar içinde devir devir nöbet bekleyen çocuk hâlâ oradadır... Hâlâ karnı açtır... Küfesi sırtında akşama kadar kaldırımlarda taban patlatan çocuk köprü altında yatar...

O zaman, siz, ben, öteki, herkes taşar... Efendiler insaf ediniz!.. Bu dilenci çocuğun tarihi yalnız devir değiştirmeden mi ibarettir?.. Hilafet sahnesinde dinî vakarınızı rencide eden, Meşrutiyet komedyasında, millî heyecanımızı sarsan, hürriyet ve itilaf orta oyunlarında insani hislerimizi gıdıklayan, çocuk, hâlâ sahnededir... Bu oyun bitsin. Bu perde insin efendiler!..

Bu isyan çocuk haftasında da taşı... Hareket düdükları çaldı, seferberlik ilan olundu, telsiz telefonlar, cemiyetler, gazeteler, telefonlar, cemiyetler, gazeteler, herkes, her şey harekete geldi...

Oluyor, oldu, olacak... Ne imiş!.. Şehremaneti yersiz ve yurtsuzları himaye için bir yurt yapıyor...

Cemiyeti belediyede münakaşa edildi, müdafaa edenler, reddedenler çarpıştı, gazeteler yazdı. Gürültü, patırtı, fırtına, kıyamet, nihayet yurt açıldı.

Dağ doğruya doğruya bir sıçan doğurdu...

Duvarları badanasız, çıplak odalar!.. Sökük tahtalar üstüne fırlatılmış üç beş pejmürde şilte...

İşte sokakların çocuğu!.. Senin tarihine bu şehrin hediyesi!..

Yurda gelmemişsin!.. İçim sevindi... Ya maazallah gelip gördükten sonra kaçsaydın!.. Bu şehir bu kadar hakarete tahammül edemezdi!.. Herhalde bir gün daha iyisini yapacağız, o zaman biz sana haber veririz...

Bu oyun bitsin, bu perde insin efendiler..

Tashih

Birinci formada üçüncü sayfada “Bu perde insin efendiler” makalesinde altınca satır şu şekilde olacaktır. “Yersiz yurtsuzlar dinî vakarımıza dokunur, koca halifenin yaşadığı memlekette Müslüman çocuğu nasıl dilenir?” Ve on üçüncü satırda: “Çatı yapılır”, “Çatı yapılıyor” şeklinde olacaktır.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 6 / Nr. 8, TE. 1929, s. 3 / 37.

Bütün Cihanı Saran Emperyalist Hristiyan Tekkeleri Y.M.C.A.Y.W.C.A. Niçin Yaşarlar?

Türkiye’yi, Çin’i, Hindistan’ı, İran’ı, Asya ve Afrika ülkelerini baştan başa sarmış Hristiyan tekkeleri var. Bunlar genç Hristiyan cemiyeti namı altında yaşarlar. Bunlar aramıza sokulur, hatta bizden para toplarlar, belli başlı insanlarımızı aza diye yazarlar. Ve biz de Allah uğruna memleketlerini bırakıp, İsa aşkına memleketimizde çalışan bu riyakâr dervişlere inanır, el veririz..

Y.M.C.A.Y.W.C.A Teşkilatı nedir, buraya niçin gelir biliyor musunuz?

Ben buraya niçin geldiklerini anlatmadan evvel, F. Burgess isminde bir Amerikan misyonerinin “Survey” mecmuasında, misyonerlerin Çin’e niçin

gittiklerini anlatan bir makalesinden bazı parçalar alacağım. Çin’de milliyet hareketleri faal rol oynamaya başladığından endişeye düşen bu muharrir diyor ki:

“Amerikan’ın Çin’de başlıca alakası iki memleket arasında harsî münasebet tesisidir. Amerika’nın bu diğer endişâne olan alakasının mümessili de misyonerlerdir. Misyonerlerin Çin’e döktükleri sermaye 80,000,000 dolar, Amerikan tüccarının döktüğü para 70,000,000 dolardır. Çin’de 12,000’den fazla Amerikalı vardır, bunların üçte ikisi misyonerler, mekteplerde ve genç Hristiyan cemiyetlerinde çalışanlardır.”

Mr. Burgess cenapları Amerika’nın Çin’de olan alakasının harsî bir alaka olduğunu söylerken acaba Amerikan efkâr-ı umumiyesini mi, yoksa cihan efkâr-ı umumiyesini mi inandırmaya çalışıyor.

Amerikalılar menfaatleri icabı buna inanmış görünebilirler, fakat cihan efkârı artık böyle zahiri yaldızlara inanacak kadar sersem değildir... Amerika’nın Çin’deki alakasının iktisadi olduğunu, hatta misyonerlerin de Amerikan sermayesini orada bekleyen nöbetçiler olduğunu dünya bilir, uzun saçlı Çin neferi de bilir.

Mr. Burgess makalesine devamla diyor ki:

“Çin’deki bu yeni vaziyet bizi düşündürecek mahiyettedir. Oraya döktüğümüz sermaye, sahip olduğumuz emlak siyasi münasebetimizi de değiştirecektir. En mühim mesele Hristiyan Çinlilerin de bu millî cereyana kapılarak ecnebilerin mallarını yerli Hristiyanlara mal etmek istemeleridir. Bu bizim sermayemizle vücuda gelen mektepleri, hastaneleri Çinlilerin eline vermek istikbalde Çin’in Amerika ile olan dinî, harsî, münasebet ve inkişafı üzerinde tesir yapacak hadiselerin biridir. Bundan başka misyonerlerin Çin’de en ziyade ehemmiyet verdiği mesele Amerikan’ın Çin’de meydana getirdiği iş ve Amerika’dan gönderdiği amelelerdir. Çin’de millî cereyanın muvaffak olmasının, müstakil bir Çin idaresinde Hristiyanlığın ilerlemesine mâni olmak tehlikesi vardır.”

Dünya efkârını bir hars sözüyle inandıracağını zanneden misyoner muharrir zamirini çabuk ortaya verdi.

Mademki Amerika’nın Çin’deki alakası, yalnız harsî bir münasebetti neden muharrir Çin’deki millî cereyandan endişe ediyor? Eğer oraya döktükleri para böyle insani bir gaye takip ediyorsa, misyonerler Çin milliyetçilerinin zaferinden endişe edecek yerde, milliyetçilere zahir olmalıydılar...

Dünyaya Amerikan demokrasisini götürmek için cidal açtıklarını söyleyen adamlar!.. Yalan dahi olsa, sizin demokrasiniz her milletin istiklalini her şeyden evvel kabul ettiğini söyler... Yoksa siz bu demokrasinin bir göz boyamadan ibaret olduğunu ilan için mi dünyaya yayıldınız?..

Eğer Çin'in yükselmesi için bu topraklar üstünde yaşıyorsanız evvela dinî müesseselerinizi kapayınız; Çinliyi Hristiyan yapmak Çin kültürüne hiçbir şey ilave etmez...

Misyonerlerin en büyük vazifesi Çin'deki Amerikan sermayesini beklemesi, bunun da harsla hiç alakası yoktur. Bu doğrudan doğruya Amerika'nın takip ettiği emperyalist bir siyasetin, iktisadi istismar siyasetinin tatbikinden başka bir şey değildir...

Misyonerlerin Amerikan iş pazarlarını ve amelesini, sermayesini her şeyden evvel düşündürmek mecburiyetleri neden geliyor?

Bundan sonra Amerikan muharriri iki sene evvel bir Çinli çay tüccarı ile bir Amerikalı tüccarı ile bir Amerikalı tüccarı arasında geçen bu muhavereyi yazıyor:

"Bu Çinli tüccarı 9,00 azası olan bir genç Hristiyanlar cemiyetinde tanışmıştım. Görüştüğüm sırada Changhai'de Çinli talebe Çin topraklarında emlak sahibi olan, ticaret yapan sermayedarlara, ve misyonerlere isyan etmiş, umum talebe protesto mahiyetinde bir parat yapmışlardı.

Çinli tüccar çay masasından başını kaldırdı, Amerikalıya baktı:

-Mr. beni inandırmak için söylediğiniz sözler iyi. Fakat insan söz söylerken hakikati görmeli ve samimi olmalı. Ben size bu işteki adaletsizliğinizin ne olduğunu söyleyeyim mi? Siz bu Çinlileri insan telakki etmiyor, müsavi muamele yapmıyorsunuz. Hatta siz bizi insan ırklarından biri bile saymazsınız.

Çinlinin sesi titriyor, o küçük adam yerinden fırlamış coşuyordu.

-Siz, yabancı memleketlerden gelen yabancılar bu hareketin manasını anlamıyorsunuz. Siz bu curcunada bile kendinize bir köprü yapacağınızı zannediyorsunuz, biz o köprüyü de yıkacağız. Ben size bir şey söyleyeyim mi? Fırtına henüz başlıyor.

Çinli dükkanın kenarında oynayan küçük bir çocuğu çağırdı, kolları ile çocuğu kaldırdı.

İşte biz istiklal aşkımızı bu altı yaşındaki çocuklarımızın kulağına bağıyoruz. Bunlar, yemek yerken, oynarken, yabancı milletlerin bize yaptıkları haksızlıkların envaini dinliyorlar... Durunuz... Bekleyiniz, bu küçük çocuk büyüyünceye kadar bekleyiniz Mr... O günü göreceğiz...”

O gün öğleden sonra aynı Amerikalıyı “Segatier Cuarter” de binlerce Çin talebesi bir fırtına gibi sardılar. Hürriyet ve istiklal aşkı ile kendini kaybedenler hep birden: “Kahrolsun gayr-i müsavi muahedeler!.. Hürriyetimizi istiklalimizi veriniz!..” diye bağıldılar.

İşte Çin’de misyonerlere, ecnebilere karşı başlayan bu isyan bir yangın gibi bütün Çin’i sardı.

Çin topraklarında harsın bekçisi olan ecnebilere, sulhu temin için askerleri ile çarpışıyor, bir vasi gibi bu şımarık çocukları yatıştırmaya çalışıyorlar. Aynı günün akşamı, eski bir Çin köyünde bir bahçe eğlencesinde, yüksek çamların arasına asılmış renk renk elektrik fenerleri, ve mehtabın altında eğlenen Amerikalılar bir tecavüze maruz kaldılar.

Misyoner kolejlerinde okuyan talebe, Shanghai’den aldıkları ilham ile ellerinde dipçiklerle yabancıların üstüne saldırdılar...

Bu fırtına burada durmalıdır efendiler... Bütün bu talebe, kitaplarına dönmelidirler. Bizi bu topraktan çıkaramazlar... Bu kadar sene Çin’de çalıştıktan bunca talebeyi yetiştirdikten sonra hepsinin Çinli tüccarın beklediği günü beklediklerini gördük... Bu beklediğiniz günü göremeyeceksiniz.

“Eğer bütün vakayı dikkat nazarına alacak olursak Garpla tesis edilen münasebet, terbiye müesseselerinin neticeleri, diğer kuvvetler hep Çin’de kuvvetli millî bir tesanüt husule getirdi. Bu his gayet tabiidir, fakat bu müfrit milliyetperverler yalnız topraklarını istismar edenlere karşı değil, sırf bir hayırperver bir ruh ile gelen misyonerlere karşı da isyan ettiler. Ecnebi milletlerin siyasi her hareketinden şüphe ettiler. Tarih bu gençlere, eğer ecnebi devletler mecbur edilmezlerse böyle bir istismar ve istila siyaseti takip etmediklerini gösterecektir.”

Ecnebilerin, Amerikalıların Çin’de istila ve istismar siyaseti takip etmediğini tarihle tevsik eden yabancı muharrir!.. Öyledir de Çinli tüccarın beklediği günün gelmeyeceğini bir ölüm münadisi gibi niye haykırıyorsun? Evet, Çin, bir Amerika

müstemlekesi, bir İngiliz müstemlekesi olmayacak, fakat İngiliz ve Amerikalı bir sülük gibi Çin'im kanını, canını emecek... Çinli de buna şükredecek öyle mi?

Çin topraklarında hars namına, sulh namına Çin neferini öldüren siyaset!.. Sizi ne pahasına olursa olsun Çin harsını yükseltmeye kim memur etti?.. Bu boğuşmanın niçin olduğunu Çin talebesi bilmiyor mu? Bunu anladığı, isyan ettiği için kızıyor, ve bu hareket durmalıdır diyorsunuz!.. Orada siz Çinlilerin menfaati için oturanların bu sözü söylemeye ne hakkı var!..

Çinlinin kanıyla Çin bahçelerinde sarhoş olan Amerikalılar!..

Dipçikle üzerinize saldıran, sizin mekteplerinizde okuyan talebe çok nankör çıktı değil mi?.. Artık sülük gibi size emdirecek kanı olmadığını haykıran ırkın çocuklarına verdiğiniz emekler heder oldu... Ne yapalım?!.. Hars namına, insaniyet namına son bir fedakârlık daha yapınız... Bu nankörlere memleketlerini bırakınız da gidiniz...

Hiç olmazsa kızınız... Allah uğruna geldiğiniz, sırf bir hayır için yaptığınız bunca nimeti inkâr eden bu seciyesizlere, kızınız da kaçınız... Yapamazsınız... Ne bu fedakârlığı ne de bu yüksek infiali gösteremezsiniz... Çünkü sizi bu toprağa bağlayan 150 milyon dolar yığınının daha büyük bir istismar hazinesi var.

Mr. Burgess devam eden satırlarında misyonerlerin Çin'de yaptıkları işler hakkında şu malumatı veriyor:

“Şunu da itiraf etmek lazım ki misyonerlerin birçok hareketleri halkın ecnebilere olan infialini arttırmıştır.

Çinlileri Hristiyan yapmak için açılan kilise birçok taraftar kazandı. Fakat bu Hristiyan Çinliler millî cereyandan müteessir olarak kilisenin ellerine verilmesini istediler. Misyonerler bunlara: Biz sizin terakkinizi isteriz... Bu terakki ancak arkanızda biz olursak kabildir, cevabını verdiler.. Bu hataydı.

Protestan misyonerlerinin Çin'de bu kilisenin terakkisini temin içi Çin liderlerini buraya celp etmek, en büyük gayeleridir. Fakat yeni millî cereyan o kadar süratle geldi ki, birçok misyonerler gayenin selameti namına kilisenin Hristiyan Çinlilere verilmesine taraftar oldular, bir kısmı reddetti... Hristiyan Çinliler bu suretle gücendirildi...

Bununla beraber Hristiyan Çinliler arasındaki muhalif hareket Hristiyanlığa karşı değildir. Daha ziyade Çin'de misyoner mümessilleri bulunan ecnebi devletlerin

siyasi, iktisadi siyasetlerine karşıdır... Bu iddia büyük Çin generali “Feng yu Hsing”ın şu sözleri ile sabittir: Hristiyanlığı, insani akideleri telkin eden en büyük din olarak kabul ettim. Fakat toprağıma gelen Hristiyanları sevmiyorum. Hristiyanlığı bunların elinden aldım, fakat verenlerin takdirkârı değilim. Bize Hristiyanlık kanaatini vermek için gelen misyonerlerden nefret ediyorum. Dediklerine göre Hristiyanlık militarizmin, emperyalizmin, istibdadın, endüstriyalizmin düşmanı imiş... Fakat ne zaman bir buhran olsa, misyonerlerin hakikati söylemekte cibanet gösterdiklerini görüyoruz. Bize miskinlik zayıfın göstereceğı miskinliği telkin ediyorlar. İşte bu sebeple ben de misyonerlere diyorum ki: Bana iyi bir din, bir kanaat verdiniz... Bu kanaati seviyorum. Fakat sizi sevmiyorum...”

Memleketimizde, ve gittikleri her yerde Hristiyanlık propagandası yapmadıklarını iddia edenlerle, bunan inananlara bu satırlar kâfi bir cevaptır...

Makalenin son kısımları, Amerika’yı donanması ile, askeri ile, misyonerleri ile, tüccarları ile Çin topraklarında bekleten esas sebebi açık açık gösteriyor:

“Amerika’nın Çin ticaret pazarlarına da dökülmüş 70,000,000 doları var. Çin’in telakkisi için ecnebi sermayesi bir zarurettir. Fakat Amerikalıların buraya sermaye göndermeleri için sulh şarttır. Amerikan tüccarı ne hükümetin siyaseti ne de emelleri ile alakadar değildir. New York’ta sermayedarların verdiği bir ziyafette bu noktayı gayet iyi tasrih ettiler. Amerikan sermayesi için millî hudut yoktur. Bütün dünya pazarları bu sermayeye açıktır...

Fakat misyonerlerin Çin’e döktüğü 80 milyon ve müesseseler ne olacak? Bu müesseseleri Çinlilere devretmek buradaki misyoner faaliyetine nihayet verecek. Şimdilik memleketteki Amerikalılar, ve misyonerler mutmain olsunlar, Çin hükümet adamlarından biri bunlara dokunmayacaklarını temin etti... Misyonerliğin gayesi olan harsî inkişaf bu millî hareketten müteessir olmayacaktır. Bu medeniyette geri kalan ırkların kabiliyetini yükseltip, gidecekleri yolu gösterinceye kadar burada kalacağız.”

İki ağızlı, iki suratlı, dişleri düşmüş hortlak!.. Medeniyette geri kalanlara hangi yolda ışık tutuyorsun?.. 150 milyon dolar ile sarı Çinli’nin damarında kalan son damla kanı sızan istismar tüneline mi?.. Yoksa karanlıktan imanını değiştirmek için kurduğun kilisenin yolunda mı?

Ne Çinli ne hiçbir Şarklı bu yolda senin arkandan gelmeyecektir. Eğer gelirse bu bir gaflet gününün rüyasıdır... Çinli bir tüccar gibi, Shanghai'lı talebe gibi bir gün o da uyanacak ve sana dipçikle saldıracaktır.

Türkiye'de de bu misyoner tekkeleri mektepleri faaliyettedir. Hükümet tehlikenin farkındadır... Fakat inanan ve aldanan bir yığın insan var... Hâlâ misyoner mekteplerine, Fransız papaz mekteplerine W.MC.A. ve Y.W.C.A'lara giden yüzlerce Türk genci var... Bu gençler Çin genci kadar uyanmadılar mı?..

Burası Çin değil diyecekler... Evet... Fakat gelenler aynı misyonerler. Getirmek istedikleri şey de aynı şeydir. Elllerinde vasserman aşısı kadar kuvvetli bir aşı var... Bunu iğne ile şırınga etmiyorlar... Sözle, dille, işle, kitapla, telkinle yapıyorlar... Zaten bu sahada çok iş görmeseler de zarar yok, çünkü onları bu toprağa bağlayan yarın, ve yarın için besledikleri ümittir...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 6 / Nr. 8, TE. 1929, s. 10-12.

Karıları ve Kocaları Anlaştıran İzdivaç Lügati

Benim öteden beri bir kanaatim var. Her kelimenin kadına göre manası başka erkeğe göre manası başkadır... Bu kanaati hayatta, muhitimdeki adamları tetkik ederek edinmiştim. Geçenlerde İngilizce yevmi bir gazetede gördüğüm bir makale de bu hissimi teyit etti.

“Mesut olmayan izdivaçlarda ıstırapın en büyük sebebi erkeklerin erkek lisanı, kadınların kadın lisanı kullanmalarıdır. Bu sebeple birbirlerini anlayamazlar.”

Bu satırları okuyunca muharririne hak verdim, ve kadınla erkeği anlaştıracak bir yeni lügat ihtiyacı olduğunu anladım.

Fakat... Böyle bir lügat için çok zaman lazımdı, belki ömrüm kâfi gelmezdi... Ben de vazgeçtim.

Geçen gün eskiden tanıdığım fakat, çoktandır görmediğim bir arkadaşşıma rast geldim... Tabii her dost gibi hayatını sordum. Sesinin ahengi değişti ve:

-İtiraf ederim ki çok bedbahtım... dedi. Kocamla nadiren konuşuruz. Zaman olur ki kocam bir hafta içinde bana ancak on kelime söyler.

Alakadar oldum. Bu kadın benim lügat fikrimi tazeledi. Derhal defterime kaydettim. Bu zorla söylenen kelimelerin bir bir lügatini yapmak pek faydalı, ve lüzumlu bir iş olacak dedim.

Şimdi önümde izdivaç hayatının kocaman bir lügati var. Yalnız okuyanlar anlamak için iyi dikkat etmelidir. Durun size lüğatimden bazı kelimelerin manasını okuyayım, bu yaramaz kelimelerin içine saklanan sırları birer birer keşfedelim:

1-Bu sene yazı nerede geçireceğiz?

Eğer bu suali koca sorarsa manası şudur:

Bu yaz benim istediğim yere gitmeyeceğimizi biliyorum, buna şüphe yok... Senin istediğin yere gideceğiz... Bu da âlâ... Ben mülayim havalı yerleri severim, sen sert dağ havasını seversin... İkimizi de memnun edecek bir yer de bulamayız. Üşüsem de, titresem de, iliklerime kadar buz kesilsem de yine gideceğiz... Yalnız önümüzdeki yazı nerde geçireceğimi, canımın nerde sıkılacağını merak ediyorum...

Bu uzun sözleri söylemektense:

Bu yazı nerde geçireceğiz? cümlesi bütün bu manaları ifade eder.

2-Sen nerde istersen!..

Kadının verdiği bu cevabın manası şudur:

Anlıyorum, sen benim nereden hoşlandığımı bir türlü anlamak istemiyorsun. Sen de tatili yalnız geçirmeye can atıyorsun... Hele doktorların beni 3000 kadem yüksek bir yere göndermelerini öyle can ü yürekten diliyorsun ki!.. O zaman kendini bir deniz kenarına atacak, kumlara sırt üstü yatıp Allah'a şükür edeceksin...

Yağma yok... Eğer doktora beraber gitsek, yazı nerde isterseniz geçirin, der... Ben öyle ahmaklık yapar mıyım? Bunun içindir ki her sene sert havalı bir yere gideriz. Bu sene de öyle olacak. Ve sen tek bir kelime bile söylemeyeceksin. Bilirim, sen sıcak yerden hoşlanırsın... Fakat senin hesabına terleyecek kadar ahmak değilim...

Senin nefret ettiğin bu dağ havası sözünü kullanmıyorum. Senin ilerdeki hücumlarına mâni olmak için susuyor, karpuzu sana kestiriyorum... Neticesinde yine ıstırap çekecek sensin... Bunu sen de bilir, bu sebeple bilerek karpuzu sen kesersin... Sen memnun olmuşsun, olmamışsın bana ne?.. Sana bunları açık açık söylemiyorum. Kavga edip kendimi yormaya niyetim yok. Onun için sadece:

Sen nerde istersen, diyorum.

3-Bu adam kim?

Bu sual bir lokantada, umumi bir yerde koca tarafından sorulursa manası şudur:

Karşı masadan ikide bir, çatalla bıçağı arasından sana bakan bu adamdan usandım. Canımı sıkıyor.

Gözlerinin bakışı, eğer onunla beni aldatırsan pek bahtiyar olacağını söylüyor. Bu bakışı benim kadar sen de gördün, manasını da anladın.

İşin fenası ikide bir sen de bakıyorsun. Senin bu bakışın, böyle iyi giyinmiş, centilmen bir erkeğin bakışı gururumu okşadı demektir. Zaten herif de Valentino'ya ne kadar benziyor. Gözleri ile seninle muaşaka yapıyor, sesi çıkmıyor, fakat her hareketi seni istediğini söylüyor. Zaten bunun içindir ki sana daha yaklaşmak, ruhuna daha yakın olmak istiyorum. Yaklaşamıyorum... Acaba niçin?

Birincisi, kıskançlık sahneleri sevmem. İkincisi, seni şımartmak istemem. Üçüncüsü, bu adamın sana bir defa bile bakmadığını söyleyeceksin... Kendi baktığını da inkâr edeceksin... Sana bu sözleri söyletmek istemem.

Fakat, ben sustukça, sen beni eşek yerine koyacaksın. Bu adamın gözleri ile oynadığı oyunun farkında değilim zannedeceksin. İşte bunun için sadece:

Bu adam kim? diye sordum!

4-Bilmiyorum.

Kadının şu kısa cevabının manası da budur:

Anlıyordum, bu adamın sık sık bana bakmasına, beni istediğini ifşa etmesine için için kızılıyorsun, bilirim, siz erkekler karılarınızı ancak böyle zamanlarda hatırlarsınız. Bu bıktığınız usandığınız kadınlar, başkalarının istekli gözleri karşısında size daha cazip, daha güzel görünürler, bu sebeple bu yabancı adama pek minnettaram.

Onun beni istemesi ile hiç alakadar değilim. Beni alakadar eden şey kocamın dikkatini benim üstüme çekmesidir. İtiraf ederim ki buna çok canım sıkıldı. Böyle yabancı bir erkeğin benim şayan-ı arzu bir kadın olduğumu sana hatırlatmasından utandım.

Herif hakikaten Valentino'ya benziyor. Fakat Valentino benim ideal tipim değil.

Bundan başka bu adamın hakiki ismi "İhsan"dır. Ve dünyanın en ahlaksız adamıdır. Hatta bir kadının hitabına bile layık değildir.

Senin kendi kendini yemen için sana bu izahatı vermiyorum. Sana esrarlı, enteresan bir Don Juan gibi görünmesine müsaade ediyorum. Bunun için sadece:

Bilmiyorum, diyorum.

5-Yorgun görünüyorsun!

Kadının bu iması şu demektir:

Ah!.. Biraz daha canlı, hareketli bir adam olsan ne kadar bahtiyar olacağım. Bir iki dakika evvel yaz tatilinden bahsederken, insana hayat verecek bir iki misal gösterseydin ne mesut olacaktım. Herhalde benim zaferimle neticelenen bir mücadele beni daha memnun ederdi. Mücadele etmeden elde edilen zaferin ne kıymeti var? Seni mağlup etmekten hoşlanırım, amma kavgada!.. Rodolf Valentino'ya benzeyen genç adam ait geçen bahis bir kıskançlık sahnesine inkılap etseydi ne sevinecektim!

Sen bu soğukkanlılığın, sulhu sükunu, heyecana tercih eden taş kalbinle beni inkâr ediyorsun. Ben heyecana bayılırım. Bence hayat heyecan ve harekettir. Seni benim bu kadınlığımı tatmin eden incelikleri inkâr ettiğin için canımı sıkıyorsun. Ben kuvvetli, zinde bir adam için bir tecavüz olan bu sözleri söylemiyorum, aynı manayı ifade eden:

Yorgun görünüyorsun!.. kelimesini kullanıyorum.

6-Mümkün.

Zevcin verdiği cevaptan bu mana çıkar:

Yorgunluğumdan bahsedişinin manası var. Beni bir maksadına hizmet ettirmek için iskandil ediyorsun. Muhakkak bir istediğin var. Beni gülünç bir kıskanç hâline getirmeye çalıştın. Senin zaferinle neticelenecek bir kavga aradın. Hele bir yorgunum desem, kopacak kıyameti ben bilirim. Hem bir erkeğin böyle zaaf eseri göstermesi, aleyhinde böyle bir silah vermesi doğru değildir.

Doğrusunu istersen yorgun da değilim. Sana doğrudan doğruya “Yorgun değilim” diyebilirdim. Fakat o zaman bunun manası daha fena olurdu. Yorgun olmadığım hâlde senin tahrikatına aldıramayacak kadar sana ehemmiyet vermiyorum demek olurdu, bu da işime gelmez.

İşte bunun için yarı müspet yarı menfî, yarısı esrarlı “mümkün” kelimesini kullandım. Ben senin alakanı idame eden altın kaidelerin yolunda yürümekte ısrar ediyorum ve kendimi sana şöyle gösteriyorum:

1-Yorgunluğunu söyleyen adam, yorulmaya namzet adamdır.

2-Yorgunluğunu karısından saklayan adam, karısına karşı kahramanlık gösteren adamdır...

Ben ikisi arasındayım.

7-İyi bir akşam geçirdik.

Bu sözü lokantadan çıktıktan sonra zevç söyledi... Manai fihi budur:

Bu sözümle sana şunu anlatmak isterim: Valentino'ya benzediğini söylediğim, hakikatte hiç benzemeyen o adam benim üstümde hiçbir tesir yapmadı. Şunu da anlatmak isterim ki baktığını dahi görmedi, hiçbir şey canımı sıkmadı, hiç sinirlenmedim, hiç kıskanmadım.

Yalnız canımı bir şey sıktı. Sen bana karşı kendini bir zafer kazanmış sandın... Doğrusu da yazı serin bir yerde geçirmek için yine ağzını kapattın... Seni yalnız bırakmayacağım...

Zannederim bu birkaç misal yapacağım lüğatin ne derece büyük ve mühim olacağını anlatmaya kâfidir. Karı koca arasında kullanılan kelimelerin gayet sade fakat her karı koca için bilinmesi lazım olan manaları gösterecektir.

Hayal ve histen mahrum her kadın, hatta fikir sahibi, his sahibi olanları dahi yemekten sonra her muhavareden sonra benim lüğatimi karıştırmaya mecbur olacaktır. "Ne latif akşam, yorgun değilim, mümkün, ilah..." kelimelerini arayacak, uzun cümleler konuşmak ve manasını aramak zahmetinden kurtulacaktır.

Cici Anne, Yıl 6 / Nr. 8, TE. 1929, s. 22-24.

Aldatıyor mu Aldatıyor musunuz?

Öteden beri şehremanetinin çocuklara mahsus bir oyun bahçesi yapacağını işitiyorduk. Uzun yaz sözüyle geçindik. Nihayet kışın ayağında bahçe açıldı. Biraz geç amma, neyse güç olmasın dedik... Meğer hem geç, hem de güç olmuş...

Bahçeyi gezmezden evvel gazetelerde bahçeye ait iki tuhaf havadis okudum... İçim fena oldu. Şehremanetinin yaptığı talimatnameye göre bahçeye ancak üstü başı temiz çocuklar girecekmiş...

Allah... Allah... Aile hayatımızda, cemiyet hayatımızda başlayan sahte aristokrasinin, çocuk bahçesine kadar inmesi tuhaf şey! Evinde bir sürü oyuncak, gezip eğlenmek için bin türlü vesaiti olan zengin çocuğunun bu aç gözlülüğüne kızdım. Şehremanetinin meccanen yaptığı oyun bahçesini de inhisar altına almak, karnı aç, ayakları çıplak sokakların Mehmetçiğine:

-Haydi senin ayağında donun yok... Bahçeye giremezsin... diyebilmek için adımlarımızı geri atıp cumhuriyetin üstüne basmakla derebeylik zamanına dönmek lazım.

Bu havadisi tekzip ederler diye bekledim. Eden olmadı... Ne denir!... İstesek de, istemesek de talimatnameyi kabule mecburuz..

Ertesi gün yine garip bir havadis gözlerimi şaşırttı: “Bahçenin resmi küşat günü bir salıncak kırılmış, ve diğerleri de çökmüş.”

Geçmiş olsun. Çocuklar büyük kaza geçirmiş... Fakat zannıma kalırsa şehremanetini “kazası” veya “gazası” daha büyük...

Çocuklara bahçe yapmak fikrini filvaki Amerika’da, Avrupa’da büyük bir cereyan hâlinde devam ediyor, ve günden güne tekâmül ediyor... Fakat oralarda süt meselesi, su meselesi, gıda meselesi, çocuklara ait sıhhi her mesele halledilmiş, en sonra medeni ve sınai hayatın adabı, otomobiller ve mütenevvi vesaiti nakliye ile dolan, elli katlı apartmanlarda büyüyen çocukların teneffüs ve oyun ihtiyaçlarını tatmin için bu bahçelere şiddetle ihtiyaç hasıl olmuş...

Fakat daha bizim gibi sterilize süt içmek fırsatını bulamayan çocuğun oyun ihtiyacı şüphesiz ikinci derecede bir ihtiyaçtır. Bununla beraber ileri olan her harekete hoş geldin demek vazifemizdir...

Bahçeyi gezdim. Oyun kısmın bulmak için, Gülhane Parkı’nın kapısından ta denize yakın olan kısma kadar epeyce yürüdük...

Mevkii münasip değil! Mahallelerden çok uzak... Ne ise, bu kadarcık kusur, papaz kızında da olur.

İlerledik... İlk göze çarpan kayma merdiveni oldu. Bu işlerden anlayan bir zat bahçede “Montany Rüs” yapmışlar, demişti. Hayret etmiştim... Çocuk bahçesinde “Montany Rüs” ne arar... Meğer o zatın “Montany Rüs”, dediği şey “kayma merdiveni” imiş.

Fakat merdiveni görünce hayretim geçti zannetmeyin. Bilakis kayma merdivenini bu kadar karikatürize eden mühendisin dehası karşısında lal ve ebkem kaldım.

Kayma merdivenine, çocuk arka tarafta yapılan düz bir merdivenden çıkar, tamamen mail olan cilalı tahtadan aşağı oturmuş olarak kayar. Bu merdivenin de arkasında, çıkmak için düz merdiven var. Fakat aşağı kayan kısım evvela mail değil,

iki inhinası var. Çocuk evvela hızla aşağı kayınca birinci inhinada takılıp kalıyor. Tekrar merdivenden aşağı kaymak için ayağa kalkıp tekrar enerji sarf etmeye mecbur oluyor ki bu yanlıştır. Saniyen merdivenin tahtası çubuklu adi tahtadan yapılmış ve çivilerle çakılmıştır. Çubuklar, çocuğu kayarken rahatsız ettiği için, çömelmiş olarak kayıyorlar.

Kayma merdivenine ne çubuk ne de çivi çakılabilir. Bunlar mücella ve geçme tahtalardan yapılıdır. Bu kadarlık basit bir işi tahkik etmese de, aklı selimi ile bulması icap eden mühendisin dehasına hayran olmamak elimden gelmedi.

Biraz ötede salıncakları kopmuş çürük birer iskelet gibi sırttan salıncakların demirlerini gördüm. Buranın kaza mahallî olduğu malum... Yüzlerce ananın hayatını teslim ettiği şehremanetinin bu kadar çocuğun hayatını tekeffül ettiği bir bahçede salıncakların ilk günü kopacak kadar adi ve çürük şeyler olması, mühendisin dehası biraz harice çıkıyor, araya biraz da mesuliyet giriyor.

Amma, acaba mesul kim?

Bu şüphesiz karışık bir iş... Bir istifham işareti şeklinde kafamıza gelir amma... İşte o kadar... O istifham işaretinin sahibi ekseriya meçhul kalır.

Birkaç adım ötede bir kum havuzu... Kenarda bir levha:

“İki günlük çocuktan, iki yaşına kadar çocuklara mahsustur” benim bildiğime göre kum havuzu iki yaşındaki çocuktan altı yaşındaki çocuğa kadar olur amma... Kim bilir, belki de bir mürettip hatası olmuştur.

Bunlardan başka jimnastik için iki tane sabit demir... İşte bu kadar...

Çocuklar, öğle tatili münasebeti ile akın akın geliyorlar. Zavallı çocuklar tahta üstüne oturamıyor, iki inhinalı tahtadan bir hamlede kayamadıkları için, ilk inhinayı koşarak geçiyor, ikinci inhinada oturup, oturup değil a! Çömelip kayıyorlardır.

Gür bir ses uğuldadı:

-Ulan piç kuruları... Merdiveni çatlattınız... Otursanız a! Merdiven üstünde koşmak yasak:

Çocuklar korktular, sindiler... Aralarından korkmayanlar oldu. Ses tekrar gürledi:

-Gelirsem kafanızı patlatırım.

Yarabbi sen bilirsin... Kayma merdivenini karikatürize ettik. Peki... Çocuk bahçesinin gayesi de bu kadar karikatürize edilir mi?

Oyun bahçesi çocuklara serbest oyun fırsatı vermek, fizik ihtiyaçlarını tatmin etmek, içinde yaşadığı cemaatin müşterek duygularını vermek için yapılır, bu oyunların nevi çocukların yaşlarına, bedeni kabiliyet ve istidatlarına göre ayrılır. Çocuk bahçesini bir terbiye-i bedeniye muallimi idare eder. Çocuk bahçesi mahalle çocuklarını bir araya toplar, masal ve oyun şeklinde çocuklara müşterek kanaatler, hisler, bilhassa demokrasi terbiyesi verir... Yaşadığı muhite, mahalleye ait birçok alakalar uyandırır... Çocukları bir arada kaynaştırır... Daha küçükken içtimai şuur vermeye birbirlerine yabancı kalmamaya alıştıtır. Bunu temin için de ayrıca “içtimai amele” ismini verdikleri bir mürebbisi olur. Top oyunları müşterek oyunlar ve daha mütenevvi birçok oyun teçhizatı olur. Bunlar paraya mütevakıf lüks şeyler, diyebilirler. Fakat eli sopalı, kafası kasaturalı, park bekçisi de mürebbi olamaz a!..

-Piç kuruları kafanızı patlatırım, diyemez a!..

Der işte!.. Hem hiç korkmadan, düşünmeden, ağzına ne küfür gelirse savurur...

Çünkü:

Çocuk bahçesini yapanlar, çocuk bahçesinin ne gayesini ne şeklini ne de faaliyetini anlamış, ne de organize etmişlerdir. Çocuk bahçesi Avrupa’yı taklit için yapılmaz. Bir ihtiyaca cevap vermek için yapılır.

İhtiyacı kim tetkik etmiş?.. İhtiyaç ne imiş?.. Bu Gülhane Parkı’nın kenarına atılmış, aldatmada kayma merdiveni ile, kopmuş salıncaklar hangi ihtiyaca hangi sınıf çocuğun ihtiyacına cevap veriyor?..

Garptan ileri olan her şeyi alabiliriz, yalnız bunu memleketin ihtiyacına göre tetkik etmek, gaye ve usullerini de kendimize uydurmak, bilhassa organize bir hâlde faaliyete geçirmek lazımdır.

Bugünkü hâliyle ihtiyaca cevap veremez. İki ay sonra kış gelince bu teçhizat yağmur altında paslanmaya, tahtaları ise çürümeye mahkumdur. Kış günü oynamak için parkın ucuna kadar hiçbir çocuk gidemez. Çocuk bahçesinden beklenen netice hiçbir suretle hasıl olamaz... Bu kendi kendimizi aldatmadan başka bir şey değildir.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya*, Nr. 9, TS. 1929, s. 25-26.

Yeni Günler Yeni Adet

Genç bir kız yazıyor.

“Çok sert bir annem babam var. Erkek arkadaşlarımla gezmeme müsaade etmezler. Hoş... Hoş değil a!.. Neyse!... Kız arkadaşlarımla da sokağa çıkmama izin vermezler... Buna ne buyurulur? Evimize gelen genç erkeklerle konuşmam günah-ı kebairdendir. Ne dansa, ne sinemaya yalnız gidemem. İki bağ korkuluğu gibi annem babam beraber gelirler. Elbisemin etekleri, bluzumun dekoltesi, namus ve haysiyetimin ölçüsü!.. Gezip eğlenmeme düşman kesildiler... Evde oturup kitap okumalı imişim... Ben rahibe miyim?

Bana hep kendileri ben yaştayken yaptıklarını anlatıyorlar... Ne uslu, ne günahsız şeylermiş meğer!..

Öyle zannediyorum ki annemle babam hiç genç olmamışlar... Galiba doğdukları günden beri 60 yaşındadırlar... Sen ne dersin bu işe Cici Anne?”

Yeni günler, yeni adetler.

Sakın inanma kızım. 30 sene evvel onlar da tıpkı senin gibi idiler. Senin gibi duyar, senin yapmak istediklerini yapmak isterler, tıpkı anne ve babalarından senin gibi şikayet ederlerdi.

Fakat şimdi gençliğin o kuvvetli arzusunu, heyecanlarını unuttular.

Her anne çocuğuna gençliğinde gayet sade giyindiğini, söyler... Tabii... O zamanki giyiniş tarzı sadeydi. Eğer o zaman giyiniş bugünkü kadar zarif ve mütenevvi olsaydı, muhakkak onlar da böyle giyinecekti.

Bir genç kızın genç bir erkekle gezmesi!.. A! Hiç olur mu?.. Anneye böyle şeyler teklif edilir mi?.. Bir otomobille genç bir kızla erkeğin gezmesi. Belki de şehirden harice çıkmaları, kim bilir belki bir ağacın altında oturmaları!... Allah saklasın... Bu azim günahı anne nasıl kabul eder?! O gençken hiç böyle şeyler yapmamıştı.

Tabii yapmamıştı, çünkü o zamanlar ne böyle otomobiller vardı, ne de kızlar böyle kafesin ve çarşafın dışına fırlamışlardı. Onlar kafes arkasında yaşarlardı.

Genç kızlığında ona mehtapta böyle bir gezinti imkânı verselerdi, kim bilir, kaç ayakla koşarlardı...

Her kızın annesinin nasihatine, irşadına ihtiyacı var. Gezmek, sevmek, yaşamak şüphesiz her gencin hakkı... Fakat yanlış bir yolda, başının dönmesi de mümkün... Annenin yapacağı salıvermek, fakat ipi elinden bırakmamaktır.

Dün kafesin arkasında bu hisleri gizli yapar, bugün dahi yaptığını gizleyen annenin, heyecanı ile seninki arasında hiç fark yoktur. O da 90 yaşında doğmamıştır. Fakat sana 90 yaşında görünürken, gün değişirken hayatın da değiştiğini, dün gizli yapılanın bugün aşikâr yapılmaktan başka fark olmadığını unutuyor...

Cici Anne, Nr. 9, TS. 1929, s. 32.

Dışarı mı Eve mi?

Genç bir kızıdan, küçük bir mektupla bir hatıra defteri aldım. Mektupta hayatını ifade eden bu hatıraların cevabını istiyor... Hatıraların hülasesi şudur:

“Cumartesi - Bugün Pazar. Fakat benim hayatım dün İhsan Cemil’le kaçtığım dakikada başladı. Trende, evinden kaçan kızın hatıralarını yazmaya heyecanı müsait değildir. Fakat ben irademe sahibim, yazıyorum.”

İstikbalden şüphedeyim. İhsan diyor ki: “Bırak istikbalinden başkaları şüphe etsin; bizim için şüphe artık maziye karışmıştır”. Peki öyle olsun...

İhsan çok zeki; fakat muhafazakâr bir adam. Ben on yedi, o 35 yaşında... Mütefennin.

Bu küçük defterde her şeyi itiraf edeceğim. Bu defteri, bana beni ilk defa öpen erkek verdi. Bu deftere onunla olan muşakamı yazacaktım. Ailesi onu başka bir memlekette leyli bir mektebe gönderdiler... Onu bir daha görmedim.

Evet, dün Necla, Şermin, ben Tokatlıyan Otel’inin önünde duruyorduk. Üstü başı yerinde bir adam yanımıza yaklaştı: “... Tiyatro kumpanyasının müdürüyüm. Birinci rolü oynayacak bir kız arıyorum. İçinizden biriniz gelir misiniz? Necla ile Şermin reddettiler, ben teklifi yabana atmadım. Artist olmak için iyi bir fırsat.. Kendimi sahnede, meşhur bir artist gördüm. Adresini aldım, akşam tiyatroya gittim.

Müdür beni beğendi. Güzelmişim, sahneye yaraşmışım. Yalnız ailemin müsaadesini istedi.

Yalan söyledim. Hiç kimsem yok, dedim. Yalnız bir teyzem var, onun müsaadesini getiririm. Necla’ya güya teyzemmiş gibi bir mektup yazdırdım; benim sanat aşkımı söndürmek istemediği için izin veriyormuş, diye bir maval attık.

İhsan Cemil bu kağıdı kabul etti. “Yarın Ankara’ya gidiyoruz, dedi. Saat 8.50’de istasyona gel. Sen bir gün büyük bir aktris olacak, bana rast geldiğine müteşekkir olacaksın.”

Gece mektep çantam içine çamaşırlarımı hazırladım. Sabah giderken annem şaşıtı... “Eh.. Eh... Maşallah... Bu ne erken gidiş... Hiç bu kadar çalışkanlığını görmemiştım”.

Mektepte hazırlayacak dersim olduğunu, kitap almak için iki liraya ihtiyacım bulunduğunu söyledim, verdi.

İhsan Cemil’i istasyonda buldum. Trenin hareketi ile benim de yeni hayatım; ve istikbalim başladı.

Bu defterde her şey söylenmez. Bir genç kızın söyleyemeyeceği çok şeyler var. Fakat ben her hakikati söyleyeceğim.

Pazar - Ankara’ya geldik. İhsan Cemil teyzeme mektup yazmamda ısrar etti. Bir kart postal yazdım, fakat göndermedim. İhsan Cemil hatıra defterimi görmek istedi. “Bunu ancak kocam görecektir” dedim. Kocanız var mı? dedi. Hayır, yok. Fakat herhalde hayatıma mâni olmayacak bir adamla evleneceğim. İhsan Cemil bu fikrimi beğenmedi.

-Niçin evleneceksiniz... Her erkek karısını aldatır. Siz de aldanmaya mahkum olacaksınız. Sevdiğiniz bir erkekle dost gibi yaşamak daha iyi. Koca sizin hürriyetinize mâni olur. Ben pek çok erkekler tanırım, karılarını sevmezler, yine her hareketlerine mâni olurlar.

Bu fikir belki doğru, fakat ben idealize ettiğim kocayı istiyorum.

Pazartesi - Otelde şık bir kadına rast geldim. Elmas bileziklerine bayıldım. İhsan Cemil bir sene aklıma böyle şeyler getirmememi söyledi... Sanatta ilerlersem o zaman belki!...

Acaba bu kadın bileziğini kendisi mi aldı? Muhakkak bunu bir erkek almıştır. Herhalde aşığı olacak.

Ben aşığımdan bilezik istemiyorum.

Ben kendimi satamam... İhsan Cemil ne yazdığını sordu. Ona kendimi satmayacağımı yazdığımı söyledim.

-Siz güzelsiniz, pek çok erkekler, sizi satın almaya çalışacaklar, siz de, sizi satın alacak kadar paraları olmadığını söylersiniz. Kendinizi pahalı satarsınız, dedi.

Bu İhsan Cemil ne iyi adam!..

Salı - Defterime ancak bir iki satır yazabileceğim... Bu gece ilk defa sahneye çıkıyorum, heyecandan biteceğim... Rolüm küçük amma, yine de heyecanım çok. En büyük sanatkarlar bile ilk defa sahneye çıkarken heyecan geçirirlermiş.

Anneme bir kart postal yazdım. Tiyatro kumpanyasıyla İzmir'e gideceğimi, beni aramamalarını bildirdim.

Cuma - Bugün İzmir'e geldik. Arkadaşlarla beraber denize girdik... Üşümüş olacağım, fena bir diş ağrısı tuttu... İhsan Cemil'e tiyatroya gidemeyeceğimi söyledim, kızdı. İnsan bir diş ağrısı için değil, kalbi dursa yine sahneye çıkar. Ben doğru yatağıma gittim. İhsan Cemil avdette beni uyandırdı, oyun mükemmel oldu, dedi. Böyle bir diş ağrısı için işten kaçan aktrise ihtiyacım yok. Seni yarın İstanbul'a göndereceğim.

-Pekala gönderiniz. Ben zaten sizden nefret ediyorum, dedim. Sabaha kadar yatağımda ağladım.

Ertesi sabah İhsan Cemil mülayim bir tavırla geldi:

-Gece çok kızmıştım... Size bunu demek istememiştim, dedi.

İzmir'de çok muvaffakiyet kazandık, gazeteler hep bizden bahsettiler. Ahenk gazetesi sarı saçlı İstanbul güzeli, güzelliği ile gözleri kamaştırdı, diye yazdı... Bu metihlen hoşlandım. İhsan Cemil'e ismimi niçin programa yazmadıklarını sordum, güldü:

-Daha dur bakalım, güzel olmak kâfi değil, birinci, ikinci rol oynamadan programa giremezsin, dedi.

Çarşamba - Adana'ya gidiyoruz. Trende uzun boylu, cazibeli, sevimli bir adama rast geldim. Ne güzel yerlerden geçiyoruz. Pencereden dışarısını seyreliyordum. Gözlerimin sevdiği adam yanıma geldi. Ne güzel gözleri var. Benimle konuşmasını çok istiyordum. Yüzüme baktı ve güldü:

-Ahmet Cevat, dedi. Adanalıyım. Kendinizi bana tanıtır mısınız?

Kendimi tanıttım. Ahmet Cevat Adana tüccarlarındanmış. Zenginmiş...

İhsan Cemil'le Ahmet Cevat'ı tanıştırdım.

İhsan benimle alay ediyor. Nasıl, elmas bilezik geliyor mu?

-Evvela trende bilezik yok, olsa bile böyle bir hediyeyi ancak kocam olacak adamdan kabul ederim.

Zannederim, Ahmet Cevat iyi bir koca olabilir.

Fakat benim onunla evlenmeye niyetim yok. Benimle teklifsiz olmak istedi, yüz vermedim.

Cumartesi - Ahmet Cevat'la evlendim. Trenden inerken Cevat bana aşkını itiraf etti. İhsan Cemil'den müsaade istemek lazım, dedim.

-Ne lüzumu var, dedi. Bu adam senin baban mı?.. Hayır derse ne olacak?

Sormadım. Nikahımız bilahare kıyılmak üzere evlendik. Kalbim heyecan dolu. Seviyorum.

Salı - Kalbim fena hâlde kırıldı. Ah evlenmek ne fena şeymiş!.. Erkeklerden nefret ediyorum. Cevat nikahı kıydırmada acele ediyor. Bugün evden kaçtım. Akşam gitmedim. Cevat tiyatroya geldi. Affetmemi rica etti. Reddettim. Kendisine bir aile kızı olduğumu, dava edeceğimi söyledim. Güldü:

-Beni dava ederseniz zararı size... Mahkemeye düşen aktrisi ilk defa sahneden kovacak olan Cemil'dir.

Çarşamba - Ağlayarak Cevat'tan ayrıldım. Bu çok fena bir tecrübe oldu. İhsan Cemil'in geçenlerden tamamiyle haberi yok...

İhsan Cemil şüpheli ve manalı nazarlarla bakıyor... Bana bir kutu çikolata getirdi. Hasta olduğum için yemedim.

Ah ölsem... Bir daha erkeklerin yüzüne bakmam.

15 gün sonra İstanbul'da:

Pazartesi -1 5 gündür hiçbir şey yazmadım. Hastayım. Fena bir tecrübe geçirdim; hayatı, erkekleri anladım. İhsan Cemil beni eve getirdi... Geçenleri anneme anlattı... Herkes bana nefretle bakıyor.

Pazar - Annem bundan kimseye bahsetmememi söyledi. 50 yaşında bir kadın kadar yorgun ve münkesirim.

İhsan Cemil tecrübemden istifade etmek istiyor. Erkekler mi? Allah saklasın. Bir daha yüzlerine bile bakmam. Ya sanat... Sahneden de mi çekileyim?.. İşte bu kararı da verdikten sonra göze aldığım bütün fedakârlıkların ne faydası olacak?.. Sahneye gitmek... Erkeklerle karşı karşıya gelmek... Ölüm...

Cici Anne...

Bir çıkmazdayım. Nereye döneyim.

Rahat ve sükun isteyenler için, ev, güzel bir beşiktir...

Sanat ve hayat isteyenler için hayat fırtınalı bir denizdir... Batmak, boğulmak, uzak denizlere varmak, hepsi haritada var...

Kolların, bacakların, kafan, seni nereye çağırıyorsa oraya gideceksin... Buna ne ben ne de sen evet veya hayır diyecek devirde değiliz...

Cici Anne, Yıl 6 / Nr. 11, KS. 1930, s. 30-32.

Mahkemede Kaybettik Fakat Davamızı Kaybetmedik

Mahkumiyetim üzerine karilerden birçok mektup ve telgraflar aldım. Bunlardan kimisi beni teselli etmek emeli ile teessürüme iştirak ettiklerini bildiriyor, kimisi de tebrik ediyorlar. Her iki tarafa da teşekkür eder.

Fakat ben davamı kaybettiğime değil, bilakis kazandığıma kaniyim. Bu sebeple hiç müteessir değilim. Çünkü bu dava benim değil, ilmin ve köylünün davasıydı. Teşkilat esasiye kanunun bize verdiği en esaslı hak, fikrin, ve kelimelerin hürriyetidir. Biz bu hürriyetimize dayanarak her ilmî ve fikrî yazıyı yazabilir ve nakledebiliriz. Liderin psikolojisini tercüme ederken bunun bir dava mevzuu olabileceği, bir vehime kurban gideceği akıl ve hayalimize gelmemiştir. Bu dava müddeiumuminin evhamı üzerine açılmış bir davaydı. Nasıl ki mahkeme kararında bu yazıların ne Türk milletine ne de muayyen bir şahsiyete hakaret olmadığını kabul ettikten sonra asılsız neşriyat olduğunu ileri sürerek bizi mahkum etti.

İlmi bir mecmuadan, liderin psikolojisine ait bir yazının nakli asılsız neşriyat olabileceğini benim bir saniye için bile havsalam almaz. İlmi bir yazı yanlış bir faraziye olabilir, fakat asılsız olamaz. Psikoloji denen bir ilim ya vardır ya yoktur. Varsa bu yazının asılsız olduğunu iddia etmek, bu ilmin mahiyetini inkâr etmektir.

Köylüye ait yazının aslı olup olmadığını ispat hakkı bize verilmedi... Biz bunun da aslı olduğunu her gün şahitlerle ispata hazırız...

Gün kadar aşıkâr olan bu iki davada mahkum olmuşsak, biz bunu talihimize havale eder, kalben duyduğumuz sükun ile müteselli oluruz.

Bir gazetenin sahifeleri o memleketin ilmî ve fikrî cereyanlarına, ıstırap çeken her ferdin dertlerine açıktır. Resimli Ay sayfalarını bu iki yazıya açmakla vazifesini yapmıştır. Köylünün ıstıraplarını terennüm eden gence: "Hayır! Biz bu yazıyı neşredemeyiz deseydik", demokrasiye bizzat biz ihanet etmiş olurduk. Bu yüzden mahkum olmuşuz, ne çıkar... Vazifemizi yapmanın bize verdiği teselli kâfidir.

Bilhassa geçen gün Malkara'dan idarehanemize gelen bir köylü bu mahkumiyetin en büyük tesellisini bize vermiştir.

Geçen gün idarehanede oturuyorduk. Malkara'dan geldiğini söyleyen bu köylü içeri girdi ve bize şu cümleleri söyledi:

-Malkara'dan geliyorum. Size arkadaşlarımın selam ve teşekkürlerini getirdim. Davanızı dört gözle takip ettik. çünkü bu dava bizim de davamızdır. Resimli Ay'dan bize on abone yazınız ve bunu da biliniz ki, Ay'a abone olan bu köylü, okkası üç kuruşa mısır ekmeğini almaktan aciz olanlardır. Size arkadaşlarımın gönderdiği bir arıza da var, onu da takdim edeceğim...

Biz mahkum olduk, fakat davamızı kaybetmedik. Bu sözler beni teyit eden en büyük delil ve en büyük hediyedir. Köylü, köyünde açsa, üç kuruşluk mısır ekmeğini almaktan acizse, onu istismar eden bir kuvvet varsa, bu kuvvete en gür sesimizle bağırarak, köylünün hakkını istemek, her vatandaşın hem hakkı, hem de vazifesidir. Vazifesini yapan adam mahkum olursa, bu onun için mağlubiyet değil, zaferdir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 1, Mart 1930, s. 1.

Herkesin Kocas

Nikah zinciri ayaklarında şingirdarken kanunun bana verdiği hak nedir?

Kocasından şikayet eden kadın 25 yaşındadır, diyor ki:

“Kocamdan artık bıktım. Evleneli dört sene oldu, fakat ancak dört ay beraber yaşadık. Her güzel kadına aşiktir... Bu bedii zevki... Her akıllı kadını sever... Bu zekâza hürmeti... Her okumuş kadını elde etmek birinci zevki... Bu entelektüel takdiri... 16, 17 yaşındaki kızların etrafında pervane... Bu gençliğe hasreti... Ressamın fırçasından çıkmış gibi boyalı kadınlara hayran... Bu dışının cazibesi... En adisinden en yükseğine kadar artistlerin meftunu... Sanata temayülünden. Hülâsa, zayıfına, şişmanına, uzununa, kısasına, hepsine aşık... Benden başka herkesin kocası. Beni kıskançlıkla ittiham edeceksiniz... Evet kıskanıyorum. 19 yaşında iken kocamın yalnız benim olmasını isterdim. 22'ye gelince küçük küçük kaçamaklarına göz kapamaya alıştım. 23'te, benden gizli bir metresle aramızda paylaştık. 24'te ortaklar beşe çıktı. 25'de hudut genişledi, o, artık irili, yarılı güzel, çirkin herkesin kocası oldu. Şimdi bu adamla benim aramdaki alaka ne? Benim öteki metreslerden

farkım ne? Hepimize parasıyla sahip yalnız benim nikahım olduğu için resmen zevcesiyim, işte o kadar...

Ayrılmak elimde değil... Mahkemenin istediği cevapları veremiyorum.

-Sana bakmıyor mu?

-Evet, bakıyor...

-Aranızda imtizaçsızlık var mı?

-Kıskançlık kavgaları var. Başka kavgamız...

-Kocanızın sizi aldattığına emin misiniz?

-Evet.

-Elinizde ispat var mı? Cürm-ü meşhut hâlinde yakaladınız mı?..

-Hayır, fakat geceleri eve gelmiyor...

-Bu kâfi değil... İş için olabilir...

-Uzvi bir kusuru var mı?

-Hayır...

-O hâlde ayrılamazsınız... Kalbinizi şüpheden sıyrarak geçinmeye çalışınız...

Gördün mü Cici Anne... Kocam herkesin kocası... Her gece başka kadınlarda... Bunu dünya biliyor... Fakat ben yine nikah zinciri ile bağlı; bu nasıl kanun?..”

Kızım... Kanunları yazanların erkekler olduğunu unuttun galiba... O kanunu yazan adamı sen cennetten çıkma melek mi zannettin?.. Ya onun da evinde kocam herkesin kocası diye cıyak cıyak bağırان bir karısı varsa!.. Bu zavallının eli nasıl varır da sana hak verir ve seni hürriyetine kavuşturan zinciri çözer?.. Erkeklerin yazdığı kanundan kadına hak beklemek çok çocukluk kızım. Kadına hak, hürriyet diye okudukları maval seni biraz daha oyalamak içindir... Sen o zinciri elinle çözdüğün gün nikahından da kanundan da, herkesin kocası olan kocandan da kurtulursun.

Cici Anne, Yıl 7 / Nr. 1, Mart 1930, s. 37.

Ahmet Rıza Öldü

Ahmet Rıza hürriyet kavgasına on parasız başladı ve on parasız öldü.

Ahmet Rıza öldü. Bu ölümü gazeteler birkaç satırlık bir teessür çerçevesi içinde meskut geçirdiler. Bizce Ahmet Rıza'nın ölümü, yaptıklarını ayyuka çıkaran kahramanların ölümünden daha fazla teessür veren, bir sessiz kahramanın ölümüdür.

Ahmet Rıza Abdülhamit devrinin, lisan, fikir, içtimai hürriyetini boğduğu bir devirde, hürriyet isteyen gençler Marmara'da boğulduğu günlerde halkın ıstırabına tercüman olarak ortaya çıkmıştır.

30 sene devam eden, hürriyet isteyen ağızları kurşunla, topla, ölümle tehdit eden istibdat ejderine karşı isyan eden genç Türk hareketinin başında Ahmet Rıza'yı görürüz.

Abdülhamit, zulüm ile, istibdat ile halkı uyuturken, para, şeref, unvan ile münevver geçinen gençleri satın alırken, o bu çanak yalayıcı münevverlerin arasından sıyrılmış, Avrupa'ya kaçmış, birçok mihnete, meşakkate katlanarak birçok gazeteler çıkarmış, gizli bir teşkilat vasıtasıyla gazetelerini burada dağıtmış, hürriyet inkılabının mübeşşiri olmuştur.

Ahmet Rıza'nın hayatında, en kuvvetle üzerinde duracağımız nokta, onun bu kavgaya on parasız başlayıp, Etfal Hastanesi'nin bir köşesinde metruk, unutulmuş bir sessiz kahraman gibi on parasız ölüştür.

“İnsanların hürriyet aşkı, hürriyet kavgası, çok eski bir devirde, esirlerin derebeylere olan isyanı ile başlar. Eflatun'da lisan ve fikre girer. Fakat o devirden beri bu kavgayı yapanlar, ekseriya gözleri kamaştıran bir altın yığınının karşısında, veya sırmalı bir elbisenin önünde ideallerini soyunurlar, birer kapı oğlanı gibi, paranın, şerefın ve istibdadın kölesi olurlar...”

Halk daima bu sahte idealistlerin arkasında, hürriyete kavuşacağım diyerek, sel gibi kan döktükten sonra, kahramanın bu kan nehri içinde yaldızlı istibdat ve saltanat kayığına kurulduğunu görür.

İnsanlar asılardan beri bu hürriyet gayesinin peşinde yaptıkları kavgadan bir ders aldılar. Sahte kahramanlara, sahte hürriyetperverlere artık inanmıyorlar. Hürriyet, nefsi nefisi hümayunları için değil, yerde sürünen halk için, uşak gibi, köle gibi efendisine boynunu veren insan için yapacak kahramana tapıyorlar.

İşte Ahmet Rıza bu kahramanlardan biridir. Hayatını yabancı bir memlekette sefalet içinde geçirmiş, gayesinin tahakkuku için her tehlikeye, ıstıraba göğüs

germiş, ve gaye tahakkuk ettiği gün sahte kahramanlar gibi hürriyet idealini merdiven yapıp, şan ve şeref, huzur tahtına çıkmamıştır.

“Kavgasının bittiği günden itibaren kenara çekilmiş, zaman zaman hürriyet ideali bulutlar arasına girince yine meydana çıkıp çarpışmıştır. Sonunda, Etfal Hastanesi’nin bir köşesinde sefil ve metruk alelade bir fert gibi ölmüştür.”

Ağızlarda dolaşan bir rivayete göre bu sessiz kahraman ölürken kendisini Hürriyet-i Ebediye tepesine gömmelerini vasiyet etmiş. Fakat kahramanlığı gibi bu vasiyet de sessiz kalmış, Ahmet Rıza Gureba Hastanesi’nde Gureba kabristanına defnedilmiştir.

“Eğer bu rivayet sahi ise garipler arasına gömülen bu hürriyet garibinin ideali gibi, vasiyeti de garip kalmış demektir.”

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 2, Nisan 1930, s. 1.

Çocuk Meselesi

İşte çalışan çocuklar diye memleket çocuklar arasında bir sınıf ayırırken, bu çocukların adedini, hayatını, iktisadi, içtimai vaziyetlerini bilmek lazım. Bu malumatı verecek istatistik bulamadım.

Ticaret odasından aldığım yanlış ve na-tamam bir istatistik yegâne istinat noktasıdır. Son asırda çocuk meselesi başlı başına ameli içtimaiyatın bir şubesi olmuştur. İstatistik malumat kâfi gelmemiş, içtimai tetkiklerle , teşkilatlarla, çocukların iktisadi, içtimai, terbiyevi hayatları, bir harita gibi çizilmiştir. Çocuk meselesi ile uğraşanlar, önlerine bu haritayı açar, gidecekleri yolu, buna istinaden çizerler.

Benim ne haritam, ne de pusulam var. Yalnız gözümün önünde her gün cehalet ve teşkilatsızlık yüzünden dişlerini gıcırdatan ölüm ejderine teslim ettiğimiz çocuklar, ve şurada burada açlıktan sürünen, bir parça kuru ekmek için dilenen yavrulardır.

Bunların sayısı belli değildir. Nerden gelip, nereye gittikleri de meçhuldür. Teşkilatsız bir cemiyet içerisinde, ormanda yaşayan adedi belirsiz hayvan sürüleri gibi, türerler, büyürler, ölürler.

Cemiyet organize fertlerden mürekkeptir. Fertleri tarlada yetişen pırasa demetleri gibi hudayinabit büyüyen, hiçbir teşkilata bağlı olmayan yerde cemiyet yoktur... İnsan kalabalığı vardır. Asri cemiyetleri eski cemiyetlerden ayıran en bariz

alamet, fertleri iktisadi, mesleki, içtimai teşkilatlar altında toplamasıdır. Fertleri bir teşkilata bağlı olmayan bir yerde tabiidir ki çocuk teşkilatı da yoktur.

Memleketimizde bir iki seneden beri çocukları himaye için başlamış ve yürümüş bir cereyan var. Himaye-i Etfal bunun başındadır. Fakat, bu büyük yaraya, Himaye-i Etfal'ın yaptığı yardım denizde katre münasebetindedir.

Bir nokta üzerinde duralım.

Hayat seyirlerinde, ilmin, fennin, ve tekniğin hakim olduğu bir devredeyiz. İçtimai yardım, dünya tarihinde emir ve hayra dayanarak başlamış, ve mektep papazları tarafından dinî bir mahiyette ortaya çıkmıştır. Fransa'da "Saint-Vinsant de Paul" isimindeki papazın sokaktaki gayr-i meşru çocukları toplamakla başladığı bu hareket bu tarihin mukaddemesi olmuştur.

Asırlarca bu yardım, yalnız dinî müesseselerin himayesinde kalmıştır. İçtimaiyat, cemiyete tatbik edilen bir ilim hâline geldikten sonra hususi hayır müesseseleri tesis etmiş, içtimai yardım ve şefkatin merkezi bu müesseseler olmuştur. Fakat bu cemiyetler burjuvazinin teşkil ettiği cemiyetlerde hükümetin yardımı ve kontrolü ile yürümüştür. Bu cemiyetleri teşkilden maksat, içtimai sefaleti azaltmak için hükümetin ve zenginlerin bulduğu bir şifadır.

İçtimai yardım bir zamanlar bu şekilde yürümüş ve zamanımıza kadar bu şekilde gelmiştir. Bugün Amerika ve Avrupa'daki son cereyan, bu müesseseleri dinin tesirinden kurtarmak, doğrudan doğruya cemiyete mal etmektir. Halkın halk tarafından, halk için idare edildiğini iddia eden demokrasi bu müesseseleri de içtimaileştirmesini istemiştir. Bu kâfi midir? Orasını münakaşa etmeyeceğim.

Bu küçük tarihi hûlasadan sonra, bugün bizim memleketimizde mevcut içtimai yardım müesseselerinin, hususi teşebbüsler elinde, gayr-i fennî bir şekilde yürüdüğünü iddia edeceğim. Cemiyetler, teşkilatlar fennî metotlar, tekniklerle idare edildiği bir devirde, hayra istinat eden hususi şefkatin iflas ettiğini söyleyeceğim.

Çocuk meselesi artık bir şefkat işi değil, bir teşkilat işidir. Fen, ilim, tetkike, metoda istinat ederek yürüyebilen bir harekettir.

Bizde çocuk teşkilatı yoktur. Evvela nüfus siyasetimiz yoktur. Bir memlekette doğan çocukların adedi gayr-i malum olarak doğup ölmezler. Adedi çoğaltmak değil, doğanları yaşatmak lazım.

Nüfus siyaseti, içtimai sıhhi teşkilat meselesidir.

Sıhhi teşkilat iki şekilde yapılır:

1-Dimağ hıfzıssıhhası

2-Vücut

Bu teşkilatları yapmazdan evvel, cemiyette evvela içtimai bir tetkik yapmak lazım. İstatistikler kâfi değildir. bu içtimai tetkik ile hastalık teşhis edildikten sonra hastalığa göre teşkilat yapılır. Bu teknik bir meseledir, geçelim.

Yalnız teşkilat yapmak demek, her çocuğu cemiyetin kontrolü ve mesuliyeti altına vermek demektir. Teşkilatı yapan müessese çocuğa iki gömlek veya üç kutu süt hılasası vermekle çocuğu kurtaramaz. Bu yardım faydalı değil, muzırdır.

Her mıntıkadaki çocuğu kontrol edecek sıhhat istasyonları teşekkül etmedikçe, çocuk doğduğu günden hayata gireceği güne kadar takip edilmedikçe, müessesenin hiçbir manası yoktur.

Dimağ hıfzıssıhhası teşkilatı, aptal, hırsız, katil, içtimai nizamın haricine çıkmış çocuklarla, sıhhi teşkilat normal, fakat kontrole ve himayeye muhtaç çocuklarla uğraşır. Ve aralarında çok sıkın bir iştirak olur.

Nüfus siyaseti, ancak bu iki kuvvetin çocukları, bir sıhhat makinasından geçirdikten sonra, nesli çoğaltır.

Teşkilatın bir de içtimai hıfzıssıhhası vardı. Çocuk meselesi değildir. muhtaç çocuklar, metruk çocuklar, işte çalışan çocuklar, tahsilden mahrum çocuklar diye muhtelif çocuk meseleleri vardır.

Bunlar cemiyetimiz dahilinde talih ve tesadüfe havale edilmiştir. Bir fırsat bulup bir müesseseye yerleşen bahtiyardır. Fakat bedbahtların adedi daha çoktur. Bu adedin az veya çok olduğunu dahi kuvvetle iddia edemeyiz, çünkü adet meçhuldür.

Adet ve hastalık meçhul olan yerde, teşkilat ve tedavi yoktur. Teşkilat olmayan yerde içtimai mesuliyet yoktur. İçtimai mesuliyet olmayan yerde cemiyet yoktur.

Mevzuum işte çalışan çocuklardı. Ben onlardan bahsedecektim. Fakat aradığım adedi bulamadım. Sorduğum suallerin cevabını alamadım. Bir meçhul içinde söze başlarken, adetsiz ve bakımsız, cemiyet için bu büyük mukaddemeyi yapmaya lüzum gördüm.

İşte çalışan çocuklar hakkında ticaret odasındaki istatistiklere müracaat ettik. Bize çalışan 14,484 çocuk olduğunu söylediler. Fakat verdikleri ikinci istatistik bu ilk adedi tekzip etti.

İstatistik şudur:

14 yaşından küçük çocukların çalıştığı işlerin nev'ini gösterir istatistik

İşin Nev'i	Erkek	Kız	Sene
Sanayi İstihraç	663	55	927
Sanayi Ziraiye	7462	5684	“
Sanayi Hışebiye	1180	210	“
Kağıt ve Karton	138	22	“
Sanayi-i Madeniye	1437	11	“
Sanayi-i Kimyeviye	143	39	“
Sanayi-i Nesciye	2660	1985	“
İnşaat Sanayii	834	75	“
Elektrik	21	42	“
Diğer Sanayi	21		“
Yekûn	22,670		

Bu yekûna göre çalışanların adedi 22,670'tir. Sıhhatinin derecesini Allah bilir. Ve bu adedin içerisinde gazete müvezzileri, sokak satıcıları, boyacılar, hizmetçiler, otellerde, lokantalarda çalışan çocuklar, ve saire dahil değildir.

Bu çocuklar yaşları on dörtten küçük olduğu hâlde sanayi-i nesciyede, bakır ocaklarında, sair ağır işlerde çalışıyorlar. Çalıştıkları yerler sıhhi değildir. Her gün tehlikeye, hastalığa maruzdurlar. Teftişe tabi değildirler. İşe girerken sıhhi muayeneye tabi tutulmazlar. Hastalığa karşı hiçbir sigortaları yoktur.

Himaye eden müesseseleri, teşkilatları yoktur. Çocuğa iş vesikası vermek medeni kanunların ilk maddesidir. Hangi çocuk, hangi yaşta, hangi işte çalışabilir?.. Cemiyet bunu sormazsa, patron hiç sormaz. Ve patron kaç saat isterse, hatta gece dahi çalıştırabilir.

Çocuğa istediği ücreti verir, istediği gibi istismar eder. çocukların posta telgraf işlerinde, maden kuyularında, fabrikalarda, vapurların ateş dairelerinde, sair

ağır işlerde çalıştırdığı gibi medeni kanunun men ettiği ikinci maddedir. Fakat bizde henüz daha bu kanun yapılmamıştır.

İçtimai sefaletin, iktisadi buhranın neticesi olarak işte çalışan çocukların adedi çoğalıyor.

Bu çoğalan adet karşısında, cemiyet sessizdir. Bugüne kadar yapılan yardım yalnız şefkate istinat etmiştir. Çocuk meselesinde can damarı olan işte çalışan çocuklar, inkişaf kabiliyeti bulamayan çocuklar, bu sorgusuz ve hesapsız akış içinde kaynayıp gitmişlerdir. Bunlarla hiç kimse, hiçbir cemiyet, hiçbir makam meşgul olmamıştır.

Ben bu unutulmuş çocukları hatırladım. 23 Nisan vesilesi ile, parklarda, müsamerelerde hemcinsleri olan çocuklar eğlenirken, onların sabahtan akşama kadar bir parça kuru ekmek için, hatta patronundan dayak yiyerek, domuz gibi istismar edildiklerini hatırlatmak istedim.

23 Nisan çocukları eğlendirmek günü değildir. Himaye-i Etfal'in yaptığı programı yanlış tatbik edenler, bunu bir eğlence günü kabul ettiler... 23 Nisan açların, hastaların, işte çalışan çocukların günüdür, onların dertleri konuşulacağı gündür.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 2, Nisan 1930, s. 27-30.

Görüyoruz ve Duyuyoruz

Sık sık gazete sütunlarında “poliste dayak” serlevhası altında bir hadise ile karşılaşırız. Bu bazen bir hırsız, bazen bir katil, bazen bir fikir adamı oluyor. Cürmün hacmi ne olursa olsun, üzerinde duracağımız şey bir insanın dövülmesidir. Mekteplerde dayak yasaktır diye terbiye sistemlerinin ortaya attığı nazariyeleri kanunlarımıza geçirdiğimiz bir devirde mektepte tek tük dayak hadisesi gördük mü hepimiz sinirleniyoruz. Fakat polis karakollarından ağzından kan gelinceye kadar dövülen, insanlar için hiç de asabi değiliz. Dövülen adamın bir hırsız olması onu bu dayağa müstahak kılmaz. Hırsız dahi olsa, her şeyden evvel insandır. Kanunu, bilhassa devlet otoritesini temsil eden polis dairesinde bir insanın dövülmesi iptidailiğin en bayağı şeklidir. Evvela bu maznun hakim karşısına çıkmamış, cürmü sabit olmamıştır. Cürüm sabit olduğu zaman mahkemeler ve kanunlar var. İnsanların keyfi arzuları ile mücrimi dövmek salahiyeti yoktur. Zulmetten kalan bir hakikati meydana çıkarmak için, zulüm etmek insanın tırnaklarını sökmek meydana çıkan

hakikatin bile yüzünü kızartır. Kabul ediyorum, mücrim inkâr ediyor, söyletmek polisin vazifesi. Fakat bunu ancak zeka silahını kullanarak yapabilir, yoksa devlet otoritesinin eline verdiği nüfuzu, dipçiği, kamçıyı maznun omuzlarında parçalamak, belki de neticede masum çıkacak bir insana engizisyon mezalimini andıran işkenceler tatbik etmek, hangi kanun, hangi rejim ve hangi insanlığa sığar?

Komünistlerin mahkemede de görmüştük. Hepsi poliste dövüldüklerinden şikayet ettiler. Bunlar hırsız değil, canı de değildiler... Bir fikrin arkasından koşan, bir hak için çarpışan insanlardı. Bu adamların siyasi hareketleri bugünkü rejime uymayabilir. Haklarında tatbikat yapacak mahkemeler ve kanunlar da var. Fakat demokrasi içerisinde her fikir kabili müdafaadır. Her insanın bu hakkını tanımak lazım. Eğer hareket kanuna muhalif ise, cezasını mahkeme verir, polis değil... Polisin bir fikir yolcusunu söyletmek için dövmeye ne salahiyeti var?

Uzun zamandan beridir, gazeteler bu poliste dayak hadisesini tenkit ederler. Fakat cami ne kadar büyük olsa imam bildiğini okur fehvasınca, polis karakoluna düşen hırsız ve fikir yolcusu hepsi dayak yerler, hepsi işkence çekerler, ve bütün yaygaralara rağmen kamçının sesi duyulur. Gazete tenkitlerinin polis dairesindeki dayağı durdurmada müteessir olmaması efkâr-ı umumiyei tahkirdir. Fakat daha kuvvetle teşkilat-ı esasiye kanununu çiğnemektir, hayvanlara bile zulmü men için insanların kanun yaptığı bir devirde, insanlara zulmeden bu müesseseye soruyoruz:

Biz hangi devirdeyiz?.. Bu memlekette adaletin mümessili mahkemeler mi, yoksa polisin elindeki dipçik ve kamçı mıdır?

Hastanelere müracaat eden insanların, yaralarından kan akarak, hayat dilenmek için başlarını sürdükleri hastanelerden, paranız yok, burası hususi hastane diye kapı dışarı edildiğini işitiyoruz. Hastane cebi dolgun bir adamın veya birkaç adamın malı olabilir. Fakat her şeyden evvel doktorluğun bir insani bir de içtimai tarafı var...

Sokakta yaralanmış, veya herhangi bir sebeple ölüme mahkum bir adama hayat vermek fennin ve içtimai bir müessesenin elbette vazifesidir. Hususi bir hastane şüphesiz koğuşlarını meccani hastalarla dolduracak değildir. Fakat bir mecruhun müdavâtı evveliyesini yapmak, hayatını kurtarmak insaniyetin en basit bir kaidesidir. Müdavâtı evveliyesini yaptıktan sonra bir hükümet hastanesine nakletmek

hiç de müşkül bir iş değildir... Bazen hastanın uzun zaman hastanede kalması da icap edebilir... Fakat bir insan hayatı karşısında bir müessesenin beş on kuruş istifadesini bir teraziye koymak, insanlığı hayvanlaştırmaktan başka bir şey değildir.

Geçen gün bir hükümet hastanesinde yatan, ameliyat yapılan bir hastanın sıhhati hakkında malumat istedik. Bize hastane dahilinde müteaddit şubeler olduğunu, her şubede yatan hasta hakkında malumat verilemeyeceğini söylediler. Eğer bu hasta para mukabilinde yatmış olsaydı, telefon başındaki doktor, bize hemen izahat vermek lüzumunu duyardı... Her iki vaka da bize henüz daha insan hayatlarının, para kantarında ölçüldüğünü, ve para terazisinin ağır çektiğini gösteriyor... İnsani hareketlerde olsun bu kadar geri kalmak, bu kadar iptidai ve bayağı düşünelere esir olmak ne acı şey... Fen, sıhhat, hayat hastane her şey cebi dolgun olanın... Ölüm ve ıstırap sokakların adamının...

Beynelmilel salib-i ahmerlere, sıhhat kongrelerine iştirak ettiğimiz zaman bu müesseselerin tamamen içtimai ve insani gayelere alet olduğunu söylemiştik... Bunu tekzip eden iki acı misal...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 4, Haziran 1930, s. 2 / 39.

Ahlaki Müsavatı Tanımayan Dünkü ve Bugünkü Cemiyettir

Ahlaki müsavatı tanımayan dünkü ve bugünkü cemiyettir.

Bir mektup aldım. Cumhuriyet gazetesinde “genç bir kız mazide yaşadığı aşkı kocasından saklamalı mıdır” unvanlı yazıya cevap veriyor.

Mektubun esas cümlelerini kaydediyor, birer birer cevap veriyorum. Kari diyor ki:

1-“Yarınki ömrünü ortaklaşa geçireceği bir insanın geçmiş günlerini öğrenmek, duyguların uyanıklığında aranacak bir hadise olsa gerek. Bunu erkeklerin hodkamlığında aramak klasik bir mütalaadır.”

Cevabım: Hayatını teşrik edecek iki insanın mazilerini araştırmaları gayet tabiidir. Fakat her genç kız ve erkek için sevmek fizyolojik ve ruhi bir ihtiyaç iken, bunu cemiyetin vazettiği adetler ve kanunlarla men etmek, nehrin akıntısına kağıttan siper yapmak demektir.

Cemiyet akideleri ile tabiata karşı duramaz. Yalnız nehrin doğru akışını men ettiği için, suyun akıntısına gayri tabii bir manzara verir. Erkek mazisinde aşkını yaşıyor, ve cemiyet genç kıza erkeğin mazisini sormak hakkını vermiyor. Erkeğin

cinsi hürriyeti cemiyetçe kabul olunmuştur. Yalnız cinsi ahlakta kadının hürriyeti inkâr edilmiştir. Bu hangi duyguların musayyihası olabilir? Kadın da hayatını birleştireceği erkeğin hisleri yıpranmamış olmasını istemez mi? Kadın bu duygundan mahrum mu?

Kadın bunu hazmedemiyorsa, cemiyet bu şekilde empoze ettiği için kabul ediyor. Eğer erkeğe de bu şekilde empoze etseydi, duygularımız o şekilde inkişaf edecekti. Doğrusunu isterseniz bu erkeklerin hodkamılığından ziyade, cemiyetin kalıplarından mütevellittir. Bu cemiyetin kalıpları, akideleri, projeleri ile büyümüş insanlarız. Fakat akidelerimizin yanlış olduğunu söyleyebilecek kadar cesur ve hakşinas olabiliriz.

2-“Bu ezeli his keşmekeş hâlinde devam edecektir. Erkeğin çirkaba bulanmış gençlik hayatı karşısında kadınlar erkek aynı mümtaziyet vasfını haiz değildir. Burada mütekabiliyet kabul etmek, bar kızı ile aile kızının ayarını bir addetmektir.”

Bu ezeli hissin keşmekeşi cemiyet sisteminin değişmesine, ve bugünkü sistemi yeni nesillerin hazmetmesine mütevakıftır. Zaten cemiyet o istikamete akıyor. Bar kızı ile aile kızını birbirlerinden ayıran ikisinin de kalplerini serbest kullanmaları değil, birinin kiralık, birinin satılık olmasıdır. Bu cemiyetin ahlak kanunları esir ticaretini men ettiğini ilan ederken, kadının bar köşesinde, umumhanelerde hatta evde para mukabili bir erkeğe satılmasına müsaade ediyor. Bu cemiyetin ahlak kanunlarına uyuyor: Ailede para mukabili bir erkeğin inhisarı altına giren kadın arasında ne fark var?

Ailedeki kadın erkeğin inhisarı atına daha devamlı bir müddet için girer. Bar kızı muvakkaten... Cemiyet birini tescil eder, ötekini etmez. İki de para alır.

Bar kızı ile aile kızının fizyolojik ihtiyacı müsavidir. Bar kızını bara düşüren bu fizyolojik ihtiyaçtan ziyade iktisadi zarurettir. Birçok içtimai sebeplerdir. Bu iki kadın arasındaki farkı yaratan yine cemiyettir. Yani kadınla erkeğe mütekabil hak tanır mı, aile kadını da bara mı düşecektir?.. Bilakis bardaki kadın etini, kasap dükkanındaki öküzün eti gibi satmaktan kurtulacaktır.

3-“Kur'an'ın ve mukaddes kitapların bile kutsiyetini kaybettiği bir zamanda kutsiyeti ile ayakta durabilen yegâne şey kadın etegidir. Namus, iffet, iyi ahlak gibi mefhumlar ne kadar sarsılırsa sarsılsın bugünkü sevgili gibi, yarınki anayı el değmemiş bir saffet içinde bulmak erkek için kıymetli bir idealdir.”

Bugünkü cemiyetin kalıpları seni riyakârlığa, bu sahteliğe mecbur eder. “Diyorsun, Cici Anne... Beşeriyetin tarihinde bugünden daha temiz, daha peygamberane bulup göstereceğiniz hangi devir var?”

Kur'an ve mukaddes kitapların kutsiyetini kaybettiği bir devirde kadının mukaddes olduğunu neye istinat ederek iddia ediyorsunuz? Hangi din kadını mukaddes tanıdı? Tarihte böyle tek tük aşiretler arasında kadının mukaddes tanınması, dinin kadına verdiği bir kutsiyet değildir. Belli başlı dinlerden hangisi, Hristiyanlığı, Müslümanlığı kadını mukaddes tanıdı? Zaten mukaddes ne demek? Para ile bir mal satın alır gibi kadını alıp eve kapamak kadını mukaddes tanımak demek midir? Kadını tabu addeden insanların ruhundaki şerri temizlemek için kadını ateşte yakan, ilahlara kurban diye nehirlerle ata, ilk gecenin hakkı diye, kadının bekâretini reislerine hediye eden hep o dinler değil midir? Kadını mukaddes yapan iffet ve namus ise bu her devirde, zamana ve akışa değişmemiş mi?.. Dün saçlarını gösteren kadın namussuzdu. Bugün saçla namusun ne alakası var diye gülüyoruz. Bugün inhisar altında yaşayan kadına namuslu diyoruz. Bunlar hep itibari sözler. Cemiyetin akışı değiştikçe, bunlar da değişiyor. Mukaddes kadın veya mezmum kadın diye bir şey yoktur. İnsan vardır. Kadın da her insana hak olan hakları istemekte serbesttir.

Bu devrin peygamberane nezahetinden bahsetmeye diliniz nasıl vardı? Her devre tercih ettiğiniz bu devrin içinde, kendilerini para mukabili en umumi evlerde satan en zengin, en kibar geçinen salon kadınlarını unuttunuz mu? Parası mukabili en fakir, en aciz amele kızımdan, en kibar hanım efendiye kadar, papelleri ile sahip olan zenginin ahlakını mı hoş gördünüz? Van kedisi gibi kuş tüyü yastıklarla süslenmiş divanında, çeşit çeşit aşıklarını kabul eden, cemiyetin sırtında tufeyli yaşayan aile kadının nezahetine mi imrendiniz?

Ben kadınlığın ve insan etini satan cemiyetin nezahetine değil, iğrenç mekanizmasına isyan ediyorum. Kadın erkek, her insanın arzu mukabili cinsi temayülleri, aşklarını mazur görebilirim. Fakat kadınlığın satılmasını değil... Ben bu cemiyetin empoze ettiği riyakârlığın sahtekârlığın düşmanıyım. Eğer her devir bunu, bu devirden daha kepaзecesine yapmışsa, bu bir seyri tabii demektir. Cemiyetin kanunları demek hiçbir devirde bunun önünde duramamış, o hâlde her şeye tabii mecrasını vermek lazım. Ahlaki müsavatsızlığı tabiat tanımıyor. Cemiyetin

eski dinlerden, eski derebeylik devrinden kalma, ve bugünkü cemiyette kadının aleyhine inkişaf eden sahte ahlakın yüzünden maskesini indirmeli, ve insanları yüzü açık ve riyasız konuşturmalı.

Karısını aşığı ile yakalayan kocanın namus telakkisi, bana mektup gönderen gazeteci arkadaşın namus telakkisi hep bu eski cemiyetten tevarüs ettiğimiz telakkilerin mahsulüdür. Kadını “temellükü şahsiden” telakki eden bir cemiyetin akidesidir. Cemiyetin seyrinde yoktur. Cemiyet akarken yeni seyrine göre şekiller almaya mecbur. Bu seyir ve şekil değişirken akidemiz ve telakkilerimiz de değişecek.

Cici Anne, Yıl 7 / Nr. 4, Haziran 1930, s. 7-8 / 37.

Görüyoruz Duyuyoruz

İkide bir gazetelerin zabıta vekayi-i arasında bir havadis gözümüze ilişiyor. Topkapı’da veya Aksaray’da ezkaza bir çocuk mangala düşerek yanmıştır. Annesi tütün fabrikasında amele olan bu üç yaşındaki çocuk on yaşındaki büyük ablasına emanet edilmiş, çocuklar oynarken ezkaza mangala devrilmiş ve çocuk yanmıştır. Başka bir gün otomobil altında ezildiğini okursunuz. Bazen beşikten devrilir ölür. Bu “ezkazaların” hiç arkası tükenmez.

İçtimai teşkilatsızlığın kusurlarını böyle kaza ve kadere havale edip omuzlarımızı silkecek devirde değiliz.

Kadının hayata girmesi iktisadi bir zarurettir. Biz hâlâ masa başı münevverleri kadın işe girmeli mi, girmemeli mi? Kadın anne mi, iş kadını mı olmalıdır diye ukalaca makaleler yazarken, anketler yaparken, hayat bize hiç sormadan yürüyor. Ve kadını saçlarından tuttuğu gibi makinanın başına, tütün deposuna, trikotaj fabrikasına, nereye rast gelirse oraya savıyor. Çünkü evde aç, ekmek bekleyen çocuklar kutülâyemut bir yevmiye ile geçinen işçinin sa’yı kâfi gelmiyor. Bu çocuklara hiç olmazsa ölmeyecek kadar bir ekmek peynir yedirmek için, anne, baba çalışırken, biz hâlâ işin dedikodusu ile meşgulüz. Beri yanda mangala düşüp yanan ve her gün otomobil altında kalan, kuyuya düşen çocuklar, bizi dedikodudan, ukalaca nazariyelerden ayırıp da hakikatle, hayatla karşı karşıya getirmiyor.

Kadın iktisadi hayata girdikten sonra, sokaklarda bakımsız kalan, böyle, “ezkazaların” kurbanı giden çocukları himaye cemiyetin vazifesidir. Belediyenin

vazifesi, yalnız ebediyen tamiri bitmeyen sokakları tamir etmek, vergi namı altında bu makine başında çalışan adamın kazancının dörtte üçünü almak değildir. Muaveneti içtimaiye namı altında teessüs eden müessesenin en birinci vazifesi, bu içtimai teşkilatı meydana getirmektedir. Bizde muaveneti içtimaiyenin manası yalnız sıhhi teşkilat olarak anlaşılmıştır. Muavenet bugünkü kadro içinde içtimai bozukluklarla mücadeledir. Vazifedar müesseseler baş çevirince, artık bütün ölümlere, hatalara “ezkaza” deyip geçiyoruz...

Hangi kaza, hangi kader?.. Biz gözleri bağlı dervişler gibi, meçhulat içinde yürürken düşünürsek, bunda kaderin taksiri ne?.. Eğer muaveneti içtimaiye vekaleti bu çocukları himaye edecek bakım evleri yapmış olsaydı bu “ezkaza” olmayacak, ve zavallı kaza ve kader günahlarımızı böyle hazreti Eyüp sabrı ile sırtına yüklenmekten kurtulacaktı...

Medeni bir cemiyeti kaza ve kader değil, içtimai teşkilat ve fennî usuller idare eder.

Geçen gün hanemize kucağında altı aylık bir çocuğu ile Arap karısı geldi. “Kocam İstiklal Harbi’nde kolundan yaralandı, dedi. Doktorlar yaralandığı zaman kolunu kesmek istemişler. Aksi takdirde yaranın kışın açılıp kolu işlemez bir hâle getireceğini, ancak bu kolu muvakkat bir zaman kullanacağını söylemişler. Kocam razı olur, kolunu kestirmemiş. Şimdi kış gelince yara açılıyor, ta kasığına kadar vücudu yara içinde kalıyor. Kocam kundura boyacıdır. Ancak yazı birkaç ay çalışıyor, sonra işsiz... Malul gaziler cemiyetine müracaat ettik, isminizi kaydettiriniz, sıranız gelince çağıracağız dediler. Geçen kışın sıramız gelmedi. Parasız kaldık, beş on parça malımız vardı sattık... Bu kış yine sıramız gelmedi. Artık satacak bir şeyimiz kalmadı. Kira veremediğimiz için bizi evden attılar. Şimdi bir otomobil garajında toprakta bir çuval üstünde yatıyoruz. Ben çocuğumu emzirmek için bazen dileniyorum. Müracaatlarım cevapsız kalıyor, kime ve nereye müracaat edelim.”

Harpte bacaklarını, kollarını verirken bu insanlar sıraları gelmiş mi, gelmemiş mi sormadılar. Ağzını açmış insan yutan harp ejderine, kelle, bacak, kol ne lazımsa verdiler... Fakat geri döndükleri zaman sulh ejderine de hayatlarını vereceklerini düşünmemişlerdi. Harp insan yutmak için sıra beklemez... Bu acı... Fakat bunu

biliriz. Fakat sulhun insan hayatı yutmak için bu işi sıraya koyduğunu bilmiyorduk... Yaralı dönen bir askere, yarasını tedavi için, sıran gelmedi, derken, deniz gibi kan yutan harbin kırmızı çehresinden daha korkunç bir kızılılıkla kızarıyor.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 5, Temmuz 1930, s. 2 / 39.*

Sınai Hayatta Kadın ve Çocuk

Sınai hayatta kadın ve çocuk bir köledir. Bunlar yaşamak için çalışmaz, çalışmak için yaşarlar.

Kadınların sınai hayata girmesi bizde pek yenidir. Pek küçük bir tarihe malik olan bu hayatı tetkik için maatteessüf hakiki istatistik bulmak imkânsızdır. İlmi bir tetkik yapmaya imkân yoktur. Her müessese sahibinin malı olduğu için sellemehüsselam girip gezemezsiniz. Bir iltimas ile girmeye muvaffak olsanız dahi, sahip size madalyanın yalnız üst tarafını gösterir, madalyanın iç tarafı daima gizli kalır. Bu hayatın içinde yıpranan kadın dahi onu gösteremez, küçük bir şikayetin onu sahibinin kapı dışarı etmesiyle neticeleneceğini bilir.

Biz bu tetkiki Amerikalıların 1922 senesinde yaptıkları bir içtimai tetkik neticesi neşrettikleri “Bugünkü İstanbul” isimindeki esere ve şahsi görüşlerimize istinat ederek yapıyoruz.

Fabrikada çalışan kadınlar:

Fabrikada çalışan kadınların hakiki miktarı malum değildir. Mesai saatleri 8, 10, 12 arasında tehalüf ediyor. Kadınların aldıkları yevmiye erkeklerin nısıfı, bazı yerlerde dörtte üçü nispetindedir. Ücretlerin bu tehalüfü yalnız kadının kabiliyeti meselesi değildir. Birçok tütün fabrikalarında kadınlar aynı miktar çalıştıkları, aynı işi çıkardıkları hâlde ücret nısıftır.

Sekiz on saat bilafasıla çalışan bu kadınların kazancı ancak bir ekmek peynir parasıdır. Burada yalnız vaktini, sa'yının kıymetini değil, sıhhatini de beraber satar.

Fabrika binalarının birkaçı müstesna, ekseriyeti gayr-i fennî ve sıhhi bir şekilde yapılmıştır. Bazen toprak, bazen taş üstünde çalışan bu kadınlar kış gelince, açlıkla mücadelelerini bırakır, hastalıkla mücadeleye başlarlar. Fabrikaların ısıtma vasıtaları gayet fenadır. Rutubeti ateş değil, işleyen kadınların vücudu çeker. Hele bir tütün fabrikasından başınızı içeri sokacak olursanız korkarsınız. Burada kadınlarla çocuklar beraber çalışır. Çalıştıkları yer penceresiz, ve tütün tozu içinde boğulmuştur. Her gün nikotin ile dolan ciğerleri, vereme, sair hastalıklara birçok kurban verir...

Tıbbi muayeneye tabi olmadıkları için bunların da adedi malum değildir. Çocukların ekserisi fiziken bozuk ve gözleri hastadır.

Yaşlarının kaç olduğunu sormayınız. Vasatısı on ikidir dersem, asgari ile azamiyi bulursunuz. Ne kazandıklarını sorunuz. Bunların en baba yiğidi haftada 360 kuruş alır. Buna mukabil gözlerini ve ciğerlerini verir. Makine başında on yaşında bir çocuk çalışmaktadır. Onun gibi kaç tane, çocuğu yutan bu makine, bazen kolunu kapar.. Bunlar hep kazadır. Tabii kaza için patron tazminat vermez. Bu onun efendiliğine kalmıştır. Hiç de vermese ne çıkar. Kanun henüz daha ona bunu istemek hakkını vermemiştir. Hasta olursa, iki üç günü eh mazur görülür, fakat bu kabahati devam ederse ücretini kesmek fabrikanın hakkıdır. Ona hasta ol diye kim dedi?.. Sanki hastalık fabrikanın şeraiti sıhhiyeye muvafık olmamasından, tütünden içtikleri nikotinden midir? Hastalık ve ölüm Allah'ın emri... Sınai hastalıklar diye bir söz var amma daha bizim lügatte yeri yoktur.

Bu kadınlar fabrikaya muayyen bir işle gelmişlerdir. Onların sıhhati, rahatı, istirahatı mevzuubahis değildir. Yemeklerini yiyecek bir odaları yoktur. Evlerinden getirdikleri peynir veya zeytini bir kenara çömelerek de yiyebilirler... Bazı fabrikalar bunlar için şöyle kenarda bir oda vermiştir... Bu mektep sıraları gibi uzun rahlelerin üzerinde, bin bir koku içinde yemek yiyenlerin bundan fazlasını istemeye hakları yoktur. Çünkü onların insanlık hakları henüz kabul edilmemiştir.

Fabrikalardan başka dükkanlarda çalışan kadınlar vardır. Yevmiye yine nısıf miktarıdır. Buralarda satıcı, veznedar, katip olarak çalışırlar. Tabii şeraiti sıhhiye yine mevzuubahis değildir.

Sınaatta çalışan kadınla çocuğun bir de kunduracılık safhası var. 1922'de yapılan tetkike göre bu sanatta on beşten küçük 2500 çocuk var. Kundura atölyeleri, ekseriyetle harap, yıkık binaların en yukarı katındadır. Bu binalar hem tehlikeli, hem de gayri sıhhidir. Ziya çok hafıftır. Çocukların ekseriyeti 11 yaşındadır. Bir kısmı yedi, bir kısmı on üçtür. Sabah saat sekiz buçuktan akşam altıya kadar kalırlar, yani 12 saat. 11 yaşındaki çocuk on iki saat çalışıyor. Yaşından bir fazla... Olur a!.. Sanki onun buna itiraz etmeye, yoruldu demeye ne hakkı var?.. Patronun acele işi var... Bu bacak kadar çocuğun sıhhatini mi düşünecek? Annesi, babası da karışamaz. Sonra evin varidatı eksilir. Sıhhiye müdüriyeti, içtimai ajanlar, onlarda mı karışamaz

diyeceksiniz... Evvela haberi yoktur, olsa bile hangi kanunla men edecekler? Hem canım ne çıkar, sokakta evlerin camlarını taşılayacağına varsın çalışsın.

Öğle olunca rahlelerin üzerinde kuru ekmek yerler. Müstesnaları zeytin ve peynir yemek mazhariyetine sahiptirler... Kuru ekmek yiyenler onlara yan gözle bakarlar. Teneffüs için kendilerine zaman verilmiş değildir. Hepsi sarı, ince, işte çalışan her çocuk gibi nahif ve hastadırlar. Haftada vasatı 25 daha büyükleri 250 kuruş alır.

Sizinle şehirdeki bu kundura fabrikalarından birini beraber gezelim. Nesillerin yıprattığı, kırık dökük merdivenlerden, binanın beşinci katına çıktık. Merdivenlerde ışık yoktu. Bu yedi yaşından on bir yaşına kadar olan çocuklar sabah karanlığında ve akşam ezanında bu karanlık merdivenleri çıkarlar. İş odasına girerler. Bu atölye cihannümadır. Alçak, üç pencere ile aydınlanmıştır. Çocukların hepsi uzun, sert rahlelere otururlar. Önlerinde bir masa var.

Usta masanın başındadır. Yanında yedi yaşında bir çocuk ayakta duruyor. Bu yavrucuk kadın iskarpinlerine çivi hazırlamaktadır. Öteki çocuklar derileri düzeltmekte veya iskarpinlere ilik yapmaktadırlar. Akşam saat altı oldu, hava kararı. Masanın üstünde, ustaya yakın bir yerde bir gaz kandili yandı. Masanın öteki tarafına da dört mum yandı. Çocukların başları bu kör ışıklar, işlerine eğilmişti. Ziyaretçiye korkak bir kedi gibi başlarını kaldırır, ustanın korkunç nazarlarından kaçarak yine eğerler. Her çocuğun yanında yemekten artırdığı, kağıda sarılı bir parça ekmek var. Hepsi sessiz, hareketsizdirler. Elleri bir haftadan beri yıkanmamış gibi pis ve soğuktur. Kışa rağmen gayet ince giyinmişlerdir. Çocukların hepsinin çehresinde gıdasızlığın, solgun manası ve yorgunluğu var. Yaşlarına nazaran hepsi ihtiyar ve neşesizdirler... Onların oyunlar büyütecekleri enerji ve hayat bu dört mumla aydınlanan masanın başında söner.

İş bitti. Çocuklar paketlerini topluyor, evlerine gidecekler. Biz de beraber gidelim.

Odası iki katlı bir evin izbesindedir. Karanlık ve güneşsizdir. Anne, nine, dört kardeş hepsi bu odada yer, içer, burada yatarlar. Babası harpte ölmüştür. Annesi mensucat fabrikasında çalışır; çocuklara ihtiyar nine bakar. Ailenin varidatı annenin fabrikada kazandığı yevmiye bir lira ile, 11 yaşındaki çocuğun haftalık 250 kuruşundan ibarettir. Çocuk mektebe bir sene gitmiş, zaruret yüzünden devam

edememiştir. İhtiyar nine yemeği, odada mangalda pişirir... 3, 4 yaşındaki çocuklar, kömür kokuşa alışkındırlar. Mangal üzerinde kaynayan yağsız bir un çorbasıdır, cuma günleri fasulye pişer. Hastalık sık sık hatırlarını sorar. Ailenin varidatı doktora ve eczacıya gidince, bu eksilen para, çocukların gıdasından kesilir. Bunlar yaşamak için çalışmazlar, çalışmak için yaşarlar. Sinaî hayatta kadın ve çocuğun yegâne vazifesi budur.

Kadınlar fabrika ve dükkanlardan maada hayır cemiyetlerinin açtığı darüssınaalarda da çalışırlar. Bu müesseseler sipariş üzerine işlerler. Sipariş olmazsa kadına ilk gösterilen şey kapıdır. Bunlar sabah saat sekizden akşam altıya kadar bir tezgahın başında göz nuru dökerler. Kazançları ayda 10 liradan 30'a kadardır.

Bu tezgahların başında, çömelmiş çalışan, kamburu çıkmış yedi yaşındaki çocukları da görürsünüz. Bu hayır cemiyetinin himaye ettiği çocuklardı. Adetleri 500'dür, vasati yaş ondur. Kazançları haftada bir ve iki lira içinde döner...

İşte sinaî hayatta kadın ve çocuk adetlerle okunmamış bir kitaptır. Fakat nısbî tetkik ve müşahedelerin bize verdiği canlı eser, bu insanlığından uzaklaştırılmış, başkaları hesabına sa'y kıymetini ve hayatını veren mahluktur. Bunlar yaşamak için çalışmaz, çalışmak için yaşarlar.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 5, Temmuz 1930, s. 16-18.

Görüyoruz ve Duyuyoruz

Temmuz'un bunaltıcı sıcağı altında sokakların nispeten gölge yerlerine serilmiş çocukların, hamalların, işçilerin yattığını görüyoruz. Bu şüphesiz uzun gün yorulan adamların, hararetin bu en kızgın zamanında, öğle tatilini istirahat salonları olan sokaklarda geçirmelerinden ibarettir. Gazetecilerden biri de bu bizim gördüğümüz manzarayı görmüş... Ve hissiyatı milliyesi galeyana gelmiş, bu gibi kimselerin laubali bir şekilde sokaklarda yatmasına kızmış... Yarü ağyara karşı ne ayıp şeymiş... Bu manzarayı gören bir ecnebi hakkımızda ne hüküm verirmiş?..

Yaranın bize ait olan kısmı ile alakadar olmayıp da, yarayı başkaları görür diye utanmak!.. Ne manasız milliyetperverlik...

Ecnebinin hakkımızda vereceği hüküm, herhalde sokaklarda yatanları ittiham etmeyecekti... Çünkü kendi memleketinde bu adamlar sokakta yatmıyorsa, çalışmıyorsa, çalıştıkları müesseselerin, ağızlarını kapatmak için, onlara bir istirahat salonu temin etmesidir. Sonra sırtında semeri, hayvan gibi yük taşıyan hamalı yoktur.

Bu adamlar laubali bir şekilde sokaklarda yatıyorlarsa, cürüm kendilerine ait değil, onlara çalışma şeraitini, istirahat şeraitini, hayat şeraitini, ancak bir hayvana tatbik edilen şekilde, tatbik eden cemiyettir.

Herhalde bu mücrim dediğimiz adam, güneşin altında kızmış taşların üstünde yatmaktan memnun değildir... O cemiyetten dava edecekken, cemiyetin ondan dava edişi... Sen bilirsin yarabbi, ne gülünç şey!..

Bu mantıkla gören ve düşünen adam ona şöyle diyor:

Bizi yarü ağyara karşı rezil, rüsva ediyorsun... Biraz içtimai terbiyeni takın... Filvaki çok yorgunsun... Sıcaktan buram buram akan terler, gömleğini vücuduna yapıştırdı... Sıcaktan nefes alamayacak hâldesin... Oturacak, istirahat edecek bir yerin yok... Fakat kendini tut, sakın ha, sokaklarda yatayım deme, yarü ağyara karşı rezil oluruz...

Alakadarlar seni düşünmemiş... Seni düşünecek olan da ben değilim... Hem o kadar sık eleyip, sık dokuma... Sen aslansın... Kendini tut, hamiyetini, vatanperverliğini göster...

Senden bu hamiyeti, bu vatanperverliği isteyenler, mayonezli balıklarla, tavuk dolmaları ile doldurdukları midelerini dinlendirmek için şezlonglarda dinlenirler... Bunun hamiyet ve vatanperverlikle alakası yoktur...

Sen sakın ha şikayet edeyim, sokaklarda yatayım deme ha!.. Bundan büyük terbiyesizlik, budan daha büyük laubalilik, hamiyetsizlik olamaz...

İşte yaralara tepeden bakanların mantığı... Sahte milliyetperver gözlüğü...

Tatili, temmuz sıcağında sokakta geçiren o adamların her birini ayrı ayrı tetkik ediniz, her biri öyle bir faciadır ki, yarü ağyarın yüzünü kızartmak değil, bu toprağın üstünde yaşayanların, bu cemiyet makinesini çevirenlerin yüzünü bembeyaz edecektir...

Gazetelerde kadın birliğinde faaliyet serlevhalı bir yazı vardı. Meali aynen şudur:” Kadın birliği dün toplanarak tenezzüh işi ile meşgul olmuştur. Kadınların tenezzühü 30 Ağustos’ta Yalova’ya yapılacak ve 10’da hareket edilerek 12’de avdet olunacaktır.

Birlik yeni şehir meclisi intihabı işlerine karışmamaya karar vermiştir. Birlik kadınların intihaba iştiraki temin edilmiş olduğundan başka bir iş kalmadığına kanidir. Yalnız konferanslar verilecektir.”

Ne âlâ!.. Artık memlekette kadınları alakadar edecek, kadın birliği için yapılacak işler bitmiş...

İşte çalışan kadınların şeraiti sa'yı, yevmiyeleri, sıhhi meseleleri, hamile kadınların çalıştırılması, hayat sigortası, kazalara karşı tazminat, sair ihtiyaçları, sokaklarda sürünen çocuklarına bakım evleri, tahsiller, iaşeleri, hepsi halledildi.

Her gün tekaüt sandıklarında sürünen, muhtekirlere, senetlerini kırdırarak istismar edilen kadınların, dilencilerin, mübadele ve iskân dairelerinde mallarına mukabil bir çatı almak için sabahtan akşama kadar aç sürünen, el ayak öpen muhacir kadınların hiçbir derdi kalmadı.

Köylü kadın refah ve huzur içinde... Kimsesiz dul kadınlar, iş bolluğu münasebeti ile, hangi gün isteseler işe yerleşebiliyorlar... İş bulma daireleri faaliyette.

Fuhuş mücadelesi, beyaz kadın ticareti bitti...

Kocasından boşanmak için senelerle mahkeme kapılarında sürünen kadınların, kocasından işkence çeken, aile müessesesi içinde şimdiye kadar bir esir gibi yaşayan kadın iktisadi ve içtimai hürriyetini kazandı.

Ahlaki müsavat, kanun nazarında cins farkının kalkması, vatandaşlık hakları hepsi temin edildi.

Kadınların belediye meclislerinde hakk-ı reyi kabul edildi. Bunu da halk fırkası yapacak, kadınların ayrıca uğraşmalarına ne ihtiyaç var? Siyasi halk meselesi de yavaş yavaş kendi kendine olur.

Eh!.. Şöyle böyle birkaç konferansta bunu temin edebilir. Artık kadınlar için yapacak yegâne iş 30 Ağustos'ta Yalova'ya bir tenezzüh tertibi kalmıştır.

Karilerimiz hiç merak etmesinler. Bu meselede de neticelendi. 30 Ağustos'ta vapur saat 10'da köprüden hareket edecektir.

Dikkat

Bu yazımızın 2. sayfa birinci sütununda “çalışmıyorsa” kelimesi yazılıdır. İkinci sütunun ikinci satırı “için” kelimesinden sonra “dahi olsa” ilave edilmeli.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 6, Ağustos 1930, s. 2 / 39.

Gayr-i Meşru Çocukları Cemiyet Niçin Kabul Etmiyor?

Bir kariden mektup aldım. Diyor ki: “Bir genç veya kadın, anlaştığı, seviştiği adamlarla nikah denen merasim olmadan hayatını birleştirirse, cemiyet bu izdivacı tanımadığı gibi, hasıl olan çocuğu da babasının unvanını taşımadan ve mirastan mahrum ediyor. Buna binaen nikahı tercih ediyoruz. Fakat acep, cemiyet niçin bu masumları haklarından mahrum ediyor?”

Saniyen bir genç kız anlaştığı ve seviştiği bir Hristiyan’la hayatını teşrik etmek isterse, o kıza kabahatli nazarı ile bakıyorlar. Acaba neden?”

Bu iki sualin de cevabı bir esasa dayanır. Bugünkü cemiyetin bir sistemi var. Kadın, nikah, talak gibi müesseseler bu sistem dahilinde, cemiyetin kontrolü altındadır. Şimdiye kadar bu kontrolü din yapardı. Hatta mehâkim-i şeriye diye mevcut olan mahkemeler dini esaslara göre hükmederdi. Kanun-u medenin neşrinden sonra dinin kontrolü tehdit edilir gibi oldu. Fakat dinin ahlak ve örf vasıtası ile yaptığı tasallut bitmedi. Hatta kadınla erkek arasındaki anlaşma ve birleşme bu esaslara dayanır. Hâlâ bir kadının serbest münasebeti cemiyetin ahlakına, örfüne, kanununa muhaliftir. Zamanın kıydığı nikahın hükmü kalmadı, fakat hükümetin nikahı şarttır.

Evlenecek çiftlerin kendilerini tescil ettirmesi, bir memleketin içtimai gidişini, istatistiklerini tespit için faydalı ve lüzumludur. Fakat bun cebri olması doğru değildir.

Tarafeynin rızası ile bulan bir birleşmeyi durdurmak veya ahlak harici addetmek yine dine dayanan ahlakın icabıdır. Bugünkü günde ailenin cemiyet mekanizmasına uyması için mutlak surette nikaha ihtiyaç vardır. Aksi takdirde meydana gelen aileyi hariç az-ahlak telakki eder. Bu sebeple ne aileyi, ne de çocukları kabul eder. Bu doğru mudur? Doğru veya yanlış haklı veya haksız, bugünkü cemiyetin sistemi budur. Buna karşı birçok yerlerde aksülâmel başlamıştır. Avrupa’da, Amerika’da cemiyet sisteminin değişmesine taraftar olmayan feminist hareketleri bile bununla mücadele ediyorlar. Rusya’da iki insanın birleşmesi her kontrolden azadedir. Nikah ancak bir tescilden ibarettir. Tatbik etmeyenleri hariç ez-ahlak telakki etmez. Gayr-i meşru çocuk meselesi yoktur. Nikah dahilinde veya haricinde doğmuş her çocuk cemiyetindir.

Gayr-i meşru çocuk telakkisi yine bize dinin verdiği bir telakkidir.

Cemiyetin bunların hakkını tanıması, şüphesiz lazımdır, fakat bugünkü sisteme göre bunların hakkını tanımak, nikah denen müesseseyi inkâr etmek demektir. Bugünkü çerçeve dahilinde bu mümkün değildir.

Kadın iktisadi, içtimai istiklalini kazanmadıkça, bu sistem değişmedikçe bu müesseseler yıkılmaz.

Bir kadının bir Hristiyan'la evlenmesini kanunu medeni men etmez. Fakat örf, âdet, ve yine din men eder.

Bir kadın bunları çiğneyip cemiyetin fevkine çıkar, çıkar amma, cemiyet de ona arasında şeref vermez. Kadının cemiyetle olan kavgası budur. Kadının istiklalini kazanması, erkekle müsavi hak alması yalnız siyasi sahada değil, içtimai sahadadır. Bu hakları almadıkça, siyasi haklar bir süsten ibarettir. Cemiyet kadına bu hakları vermiyor. Haklı mı, haksız mı? Bunu düşünmek ve istemekten fayda çıkmaz. Hakkı almak için çarpışmak lazım.

Şimdiye kadar birçok memleketlerde, kanunlar kadın çocuğun babasını ispat ettiği takdirde çocuğu benimsemeye, bakmaya erkeği mecbur eder. Fakat dünyada ispatı bundan müşkül ne vardır? Bu sebeple çocuklar hep kadına kalır, erkek yakasını sıyırp çıkar... Bu kanunlar meseleyi halletmez, yahut erkek lehine halleder.

Gayr-i meşru çocuk meselesini halletmek için böyle bir tasnifi kaldırmak lazım... Babalı çocuk, veya babasız çocuk yoktur, çocukların hepsi cemiyetin çocuklarıdır.

Cici Anne, Yıl 7 / Nr. 6, Ağustos 1930, s. 7.

Dolares Del Rio Ben Ne Bir Roman, Ne de Bir Evangelinim Diyor

“Ben yeniden dünyaya geliyorum.

Ben hiçbir zaman kendimin olmadım. Hayatımda tek bir defa bile...

Ben hiçbir zaman hür yaşamadım.

Hiçbir zaman mesut olmadı.

Her zaman hayatın şartlarına boyun eğdim. Başka insanların dikte ettiği şeraiti, hadiseleri yaşadım fakat şimdiden sonra katiyen...

Ben bütün hayatımda tazyiklerin arasında sıkıştım. Tazyik... Bir daha yok... Şahsi hayatıma hiçbir tazyik giremez.

Ben hilkaten melankolik, mızımız, mağmum, tatlı ve yumuşak değilim. Sabırlı değilim. Sahte değilim. Ne bir Ramona, ne de bir Meryem Anayım. Ben her şeyden

ziyade şöhretin kızıyım. İşte ben ancak burada, kendimi bir zerrecik gösterebiliyorum.

Ben hilkaten fırtınacı, fırtınalı, ateşli ve harisim.

Ben hiçbir içimdeki cinsi ateşi izhar için fırsat bulamadım. İşte şimdi başlıyorum:

Artık hür yaşayacağım.

İstiklalimi ilan ediyorum.

Hayatı ayaklarımın altına alıyorum.

Her ne istersem yapacağım. Ne zaman, ve nerede istersem!.. Hiç kimseden nasihat almayacağım. Hiç kimse ile istişare etmeyeceğim. Hiç kimse tarafından ikna edilmeyeceğim.

Arkadaşlarımla seyahat edeceğim. Bir sinema aktrisi gibi değil, bir kadın gibi eğleneceğim. Kendimi teşhir ederek, satarak değil.

Her eğlencenin kapısından girip çıkacağım. İstedğim gibi giyineceğim. İstedğim gibi hareket edeceğim. Hata edersem!.. Bu hatalar benim hatam olacak...

Hayatta çok şeyler öğrendim. Kendimi keşfettim. Bu keşiflerin en büyüğü: Ben artık vesayet altında yaşayan çocuk değilim. Ben bir kadınıyım. Bir kadın için mevcut olan her fırsattan istifade edeceğim.

Çocukken, beni ailemin ananeleri tazyik etti. Çünkü ailem muhafazakâr ve eski hayata bağlı idi. İstedığimi yapamaz, söyleyemezdim... Yapacak olsam “âlem ne derdi”.

Manastırda iken, rahibelerin tipik hayatları içindeki şekli aldım.

Güneşe çıkmak istesem, aşık olduğum güneşin altında bile, rüzgarın, fırtınanın altında sakin durmaya, dua etmeye mecburdum.

Hâlbuki ben göklere çıkmak, bu gökler arasında kürek çekmek isterdim.

Ben bir oyuncaktım. Ben haris, ateşli idim, hâlbuki yumuşak, uysal görünmeye mecburdum. sabırlı görünürdüm. Kalbimde sabrın bir zerresi yoktu. Dans etmek için çıldırıyordum. Hâlbuki uzun gün uzun gece diz çöküp dua ediyordum.

Tiyatro oynamak istedim. Bu oynamak ihtiyacı benimle beraber doğdu. Fakat o zamanlar bu bana imkânsız bir rüya gibi görünüyordu.

Hayatta oynadım. Fakat bunun bir yük gibi omzuma yükledirler. Bu oynayan hakiki ben değildim. İzhar ettiğim şahsiyet ben değildim. Ben başkalarının yapmak, yaratmak istediği bendim. Ben, hakiki benliğimi bugüne kadar izhar etmedim.

Manastır çıkar çıkmaz zevce oldum.

Aşk nedir bilmezdim. İzdivaç nedir bilmezdim. Kocam bana yapacağım şeyleri, ve nasıl yapacağımı söyleyen başka nevi bir arkadaşı.

Ben kocamı kendisine iyilik yapan adamı seven bir çocuk severdim. Kocam beni bir çocuk sever gibi severdi. Bir erkeğin bir kadını sevdiği gibi sevmesini bilmezdi.

Saadetim sukutu hayalleri.

Evlendikten sonra cemiyete girdim. İlk zamanları bunu eğlenceli buldum. Manastır hayatına nispeten bu pek eğlenceli idi. Uzun ökçeli iskarpinler giydim. Süslü şapkalar giydim. Zengin tuvaletler, elmalar içinde boğuldum. On altı yaşında idim.

Çaylara gittim. Briç oynadım. Ziyafetlere, resmi kabullere gittim.

Her zaman Mrs. Jaime de Rio gibi gittim. Hiç... Hiçbir zaman ben gitmedim.

Bir zamanlar kendimi mesut zannettim. Çünkü o zamanlar saadetin ne demek olduğunu bilmezdim.

Sonra kendimi tatmin edilmemiş, rahatsız buldum.

Seyahat ettik, Paris'te, Riarritz'de, en mükemmel yerlerde yaşadım. Paris'te, İspanya'da raks tahsil ettim. Sanat tarihini okudum.

Ziyafetlere gittim. Ziyafet... Ziyafet... Ziyafetlerin en şahanelerini gördüm. artık bunlardan yoruldum.

Bu hayatın en mükellef şekillerini yaşadım. Kâfi gelmedi.

Cemiyetlerden sonra inzivaya çekildim. Bir sene kırmızı derililerin arasında yaşadık. Ufukta beyaz cinsten tek bir fert yoktu. Bir sene bir beyaz çehre görmedim.

Kırmızı derililerin arasında insanlara yardım etmeyi öğrettim. Başkalarına yardım etmenin zevkini duydum. Benden daha fakir, daha kederli insanların sevinmesini seyrettim.

Yine tatmin edilmedim. Yine kendimi bulmadım. Bu uzun sabırlı senelerin verdiği ders, başımın üstünde bir ıstırap tacı oldu: Kendimin haricindeki yabancılar bana saadet vermedi.

Kalabalık içinde bir hayat.

Az zaman içinde çok dolu bir hayat yaşadım.

24 yaşında, genç kız, zevce, mutallaka.

Zengin oldum, muvaffak oldum. Bir rüya içinde yaşadım, bu neticeye varmak için çok uzun saatler çalıştım.

Hayatımın en büyük kederini gördüm: Jame'i kaybettim. O zamana kadar ölüm bu kadar yakınma gelmemişti. Bu tecrübeyi hiç yapmamıştım. Bu felaket beni biraz daha kadınlaştırdı.

Buna da alıştıktan sonra hiçbir şeyden mükedder olmamaya başladım. Hiçbir şeyden. Ne felaketimden, ne de muvaffakiyetimden. Ne hatalarımdan, ne de, zaferlerimden.

Yaptığım hiçbir işten ıstırap duymuyorum. Bana yapılan fenalıklardan da müteessir değilim. Hayatımda iki kelimeyi hiç telaffuz etmedim, ve etmeyeceğim de, bunlar da şudur: "Teessüf ederim" hiçbir şeyden müteessir değilim.

Mustarip değilim. Ve kendimi bulduğuma pek memnunum. Bir zamanlar geçirdiğim senelerin bana yaptığı fenalığı bilmiyordum. Şimdi biliyorum. Şimdi mesudum, müsamahakârım, kendimden ziyade başkalarının kederlerinden anladım.

Aldığım Dersler

İnsanlar hakkında çok fena şeyler öğrendim.

Artık hiç kimseye itimat etmiyorum.

Sadakatin ne erkekte ne de kadında olmadığını biliyorum. Bu hususta iki cinste müsavidir.

Büyüklik meselesinde kadınla erkek arasında hiçbir fark yoktur.

İnsan kalplerinde samimiyet ve hüsnü, telakki denen şeyin mevcut olmadığını öğrendim. Şimdi başkalarına bir iyilik yaptığım zaman, bana saadet verdiği için yapıyorum. Ne teşekkür ne de minnet bekliyorum. Yeryüzünde böyle şeyler mevcut olmadığını biliyorum.

İnsanların yaptığı hareketleri niçin yaptıklarını öğrendim. Hiç kimseyi, ve hiçbir hareketi ittiham etmiyorum. Her ne olsa, bunun arkasında bir mazi, bir sebep olduğunu biliyorum. Ben anlamayabilirim, bunun ne ehemmiyeti var... Olan olmuş demektir.

Hayatımda Bir Romance Bekliyorum

Bir gün hayatımda tekrar Romance bulacağımı ümit ediyorum. Tekrar bir aşk... Fakat şimdi değil... Şimdi -bir müddetlik- aşkın başını ezdim, zannederim.

Heyecanlar hakkında kati hüküm vermenin doğru olmadığını bilirim... Bugün için ezdim diyorum, yarın sabahı Allah bilir... Yarın çılgıncasına bir aşka düşebilir, bugün söylediklerimi gölgede bırakabilirim.

Fakat bir zaman için hür yaşayacağımı ümit ediyorum. Çünkü bir adam aşıkken hür olmaz.

Her şeyi tecrübe ettim, her zevki tattım, her, her şeyi... Şimdi biraz nefes almak istiyorum. Kendime sahip olmak, hür olmak istiyorum.

Şairlerin terennüm ettikleri büyük aşkı yaşamadım. Zannederim ki dünyada böyle bir şey mevcuttu. Fakat buna da kaniyim ki bu milyonda bir insana nasip olur.

Biz ekseriyetle elimize geleni tutarız. Çölde susuzluktan boğulan bir adam, hareketini teskin etmenin çarelerini arar. Biz de böyleyiz... Çölde aşka susamış susuzlarız.

Ben şimdi yalnız hürriyet istiyorum.

Hayatın üstüne bastım, ne kadar zaman ayaklarımın altında ezebilsem ezeceğim”.

[Çev.] Cici Anne, Yıl 7 / Nr. 6, Ağustos 1930, s. 8-9.

Görüyoruz ve Duyuyoruz

Ayancık'ta bir vaka olmuş: “Zingal ormanlarındaki ağaçlardan bir kısmına kurt düşmüş. Ortamı işleten şirket bunları kesmeye karar vermiş, baltacılarını ormana saldırmış. Şirket aynı sebebi ileri sürerek Yenicuma nahiyesinde Gebze köyü ormanlarını da kesmek istemiş ve hemen işe girişmiş...

Hâlbuki köyün ormanı, köylünün tapulu baltalıdır ve köylü bu düşünce ile hep birden şirket baltacılarının karşısına durmuş, kendi malına resmi hiçbir karar olmadan yapılan bu tecavüzü durdurmak istemiş...

Şirket, nahiye müdürüne malumat vermiş. Nahiye müdürü Cemil Bey yanına jandarma alarak köylünün üzerine gitmiş. Bu vaziyet Gebzelileri çok gücendirmiş, hep birden müdüre karşı durmuşlar. Müdür işin sarpa sardığını görünce köy odasına iltica etmiş. Köylü de odanın kapısını kilitleyerek müdürü hapsetmiş. Nihayet Ayancık'tan giden jandarmalar, müdürü kurtarmışlar. Bu işi yapan, sekiz erkek, on beş kadını da iplerle bağlayarak Ayancık'a getirmişler...

Bu vakada iplerle bağlanacaklar var, fakat ipler sahiplerini bulamamış. Temellükü şahsiyi kanunlarla kabul etmiş bir cemiyet içerisinde, malına tecavüz edilen adamları korumak o kanunun, ve o kanunu tatbikle mükellef olanların vazifesidir.

Memlekete ecnebi sermayesi gelsin diyorlar. Ecnebi sermayesi işte böyle gelir. Şirket getirdiği paranın en aşağı yüzde ellisini hatta seksenini köylünün sırtından çıkarır. Bunu biliyoruz. Fakat köylünün tapulu sahip olduğu mala bila-bedel tecavüz edecek kadar küstah bir sermayeye karşı, hükümetin nahiye müdürü ile, jandarması ile el ele vermesi, zulmün, istismarın bu korkunç şekilde birleşmesi, köylüyü isyana teşvik etmez de ne yapar?

Ormanlara saldıran yabancı eller, gasıp ellere karşı köylü karşı durmuş... Bundan tabii ne olabilir? Fakat bu mümanaatin karşısında “Köylü memleketin efendisidir” diyen kanun ve o kanunu çiğneyen adam “Köylü memleketin uşağıdır” demişti. Çünkü, şirket yalnız onun sa’yını istismar ile kalmamış doğrudan doğruya malına dahi tesahup etmiştir. Bu sarıh tecavüzün karşısında, köylünün hakkını müdafaa edecek hükümet adamı, kanun adamı, elindeki jandarma ile onun üstüne saldırmış. Jandarmanın elindeki mavzer, memlekete gelen ecnebi sermayesini korumak için patlayacak, ve bu kurşun memleketin efendisi ilan edilen köylünün göğsünü bulacaksa, bu zavallı köylü uşak hem de uşakların uşağı olmaz mı? Bu hakkını müdafaadan mahrum adam, karşısına dikilen altın külçesinden yanar dağına, köylüyü çiğneyen hükümet nüfuzuna jandarma mavzerine bakıp da boyun eğerse herhangi bir uşaktan fazla ne yapmış olur... Köylü uşak gibi boynunu eğmeye razı olmamış, mavzere, kamçıya, tokata dayanan hükümet mümessiline karşı durmuş, onu hapsedmiş... Fakat yine neticede, jandarma kuvveti ile hakkını isteyen adamların ağızlarına kelepçe, kollarına ipler bağlanarak götürülmüşler. Köylünün vücudunu saran bu ipler, her şeyden evvel kanunun etrafına sarılmıştır, ve bu kanundan hak bekleyenlere: “O hükümet adamının elindeki jandarma ile icap ederse bu kanunu sizin aleyhinize dahi kullanır, ve sizi böyle iplere sararak susturmasını bilir” denmiştir...

İplerle sarılacak adamlar var... Fakat köylü değil... Köylünün ormanına saldıran, ceplerindeki altın külçesinden silaha dayanan şirket adamları ile, kanunu köylünün aleyhine kullanan ve jandarması ile hakkı boğan adam... Fakat ne gezer?..

Şirket mümessilleri şimdi muzafferiyetleri ile sarhoş, nahiye müdürü, zulmünü tatbik eden intikam hırsı ile kendinden geçmiş yine ipler altında inleyen, hakkına mukabil bir mahpusun dört duvarı arasında “Kimden kime etmeli şikayet” diye mütezallim bekleyen yine zavallı köylüdür...

Görünüz, işitiyoruz sütununu yazıyordum. Odaya yetmiş yaşında tanıdığım ihtiyar bir köylü girdi. Ne yazdığımı sordu, vakayı anlattım. Güldü... Bu oturduğunuz masanın başında ne görüyorsunuz? dedi... Benimle geliniz, size görülecek şeyler göstereyim...

Şişli'nin yukarısında, Mecidiyeköy'üne beraber gittik. Ağustos'un belki de en sıcak günü idi. Araba içerisinde bile nefes alamayacak kadar sıcaktan bunalıyorduk.

Araba yeni yapılmakta olan bir fabrikanın önünde durdu. Biraz ötede yerde yatan bir adam ve etrafına toplanmış bir kalabalık vardı. Biz de yaklaştık.

Bir amele yi güneş çarpmış, etrafında toplanan ameleler başına su döküyor, ayıltmaya çalışıyorlardı... İhtiyar gösterdi:

-İşte bunu masanızın başında göremezsiniz, dedi. Dahası var. Bu adam burada nasıl çalışır, onu da bilmezsiniz. Bu yapılmakta olduğunu gördüğünüz bina, likör fabrikası olacak... Galip Bey isminde bir adam bu fabrikanın inhisarını almış. Bunu yüksek bir bedel mukabili bir gruba satmış... O grup da yine yüksek bir bedel mukabili diğer bir gruba satmış... Şimdi bu üç elden geçen ve yüksek fiyatlarla devredilen inhisarı, ucuzlatmak lazım. Bu farkı amelenin sırtından çıkarmak da şart... Şimdi buraya toprak taşıyan rençpere günde bir lira veriyorlar. İçinde çalışan ameleye, hatta demirci ustalarına dahi bir lira veriyorlar. Bir lira neye yeter? Fakat amele ne yapsın? İstersen bu paraya çalışır, istemezsen gidersin diyorlar... Gitmek olur mu? Evde çoluk çocuk aç... Bu kazandıkları bir lira bari yanlarına kalsa....

Bu karşıdaki küçük yeri görüyor musunuz? Burası şirketi ameleye açtığı aşhanedir. Burada ameleye bir porsiyon, yani iki patatesle yarım somun ekmek verir. Bir porsiyon patates on beş, ekmek altı kuruştur. Akşama kadar bila-fasıla çalışan amele bir porsiyonla doymaz. İki porsiyon yer, yevmiyenin yarım lirası yine şirketin kesesine girer. Lokantada yemek mecburidir. Yarım lirasını da evdeki çoluk çocuğa göndermek lazım... Bunların ekserisi şehirden, civar köylerden gelmiştir. Bir oda kiralayıp yatamazlar. Geceleri yağmurda, gündüzleri böyle güneş altında yatarlar.

Hasta olurlarsa masraf kendilerine aittir. Bunlar sabah yedi buçukta işe başlar, gece yedi buçuğa kadar çalışırlar. On iki saat... Saatine on kuruş bile düşmez... Amelenin bir saatte çıkardığı işin kıymeti on kuruş mudur? Onu kim arar? Bakınız buradaki amele cumaları da çalışır, hem çalıştığına memnundur. Çünkü çalışmasa o lirayı da kaybeder; bir gün istirahat, ona bir liraya ve bir gün açlığa mal olur. Hem istirahat amelenin nesine gerek... O, gruptan gruba geçen inhisarın, elde ettiği karı temine memurdur. İcap ederse on altı saat de çalışır.

Köylü bana bu izahatı verirken, yerde yatan amele uyanmış, onu serin bir yere nakletmişlerdi.

-Güneş çarptı, dedi. Güneşte uyuyakalmışım... Hem yorgun, hem de açtım. Karım doğuruyor diye haber geldi, gündeliği ona gönderdim. Bugün mideye beni arama dedim. Fakat o da bu ihtarıma kızdı, başımdan intikam aldı. Güneşle birleştiler, bana bu haltı ettiler.

Köylü yine güldü:

Sana bu haltı etmek için birleşen yalnız güneşle açlık olsa... Ne ise... Bunlar zaten çorap söküğü gibi birbirine bağlı...

Dönüyorduk... Bu adam köylü, fakat bizim münevverlerden çok görmüş ve çok görmüş bir köylü idi. “İşittim, yeni fırka yapıyorlarmış” dedi. Halk fırkası, Cumhuriyet fırkası... Ben bunlardan bir şey anlamıyorum... Bu güneş çarpan adamla, ben bundan ne kazanacağız? Onlar da sizin gibi masa başında görürler...

Bizim köye ikide bir müfettiş gelir. Fakat köye gelmez, ya valiye, ya kaymakama, ya da eşraftan birinin evine misafir olur. Âlâ, yer, içer, eğlenir... Bir kahvenin bir yıl hatırı var. Teftişe geldiği zat herhalde ben değilim... Benim derdimi dinleyecek, ve nahiye müdüründen kaymakamdan şikayetim var mı soracak, değil mi? Ne gezer, ben alimallah yetmiş yaşıma geldim, bir müfettiş bana “Dayı köyünde ne derdin var” diye sormadı. Onlar böyle köy köy gezip sormazlar. Elllerinde hazır bir kağıtları var. Kağıdı jandarmaya verir, köye gönderirler... Kendilerini kaymakamın konağında keyif çıkarlar. Jandarma köyün muhtarına gelir, muhtara okutmadan kağıdı mühürletir. Muhtarın okumasını beklemez. Hey, dayı çabuk ol, ben öteki köye de gidip imzalatacağım der... İşte müfettiş bizi böyle arar, sorar. Hem efendim, o bizim köyümüze gelemmez. Evvela yatağımızı beğenmez. Sonra, ellerimiz tarlada kirlenmiştir, sıkamaz.

Müfettiş döner rapor verir... Köylü hâlimden memnundur, asayiş berkemeldir... İşte siz masa başı gazetecileri, ve hükümet adamları bizi böyle görürsünüz.

Halk fırkası, Serbest Cumhuriyet fırkası ne demek? Bize bir köylü ve amele fırkası yapsanız, o zaman belki fırkadan bir şey anlarım... Artık kağıt üstündeki programlar, vaatler kulağıma girmiyor... Serde ihtiyarlık var. Kulaklarım ağırlaştı. Yetmiş sene bu ne fırkalar, ne programlar dinledi. Artık tıkanı. Bir şey duymuyor.

Bu köylünün içinden gelen çok samimi bir şikayetti. Dinledim. Hak verdi. Ben de bu köylü ile hemfikirim...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 7, Eylül 1930, s. 2-3.

Hayır Cemiyetleri Muzır Mıdır?

Sınai hayatın teessüsünden ve sınaî inkılaptan sonra cemiyette fakrû sefaletin nispeti çoğalmıştır. Bilhassa New York, Londra, Berlin gibi amele yekûnunun çoğaldığı yerlerde şehirler ikiye ayrılmıştır. “East Side” şark tarafı, “West Side” garp tarafı. Şark tarafı, uzun gün sabahdan akşama kadar iş teri dökerek çalışan ve buna mukabil gayet cüzi bir miktar alan, sefalet içinde yüzen amele mahallelerinden; garp tarafı, zengin kapitalistlerden, burjuvalardan ibarettir. Bu iki sınıf şehrin içinde gayet bariz bir şekilde ayrılmış, birbirlerine cephe almışlardır.

Zaten şehri ikiye ayıran, bu iki sınıf arasındaki muvazenesizliktir. Demokrasi ile idare edildiğini iddia eden bu memleketlerde bu muvazenesizlik şüphesiz içtimai huzursuzluğu ve sefaleti arttırmıştır. Demokrasi, her cemiyet dahilinde her ferde hukuku içtimaiyeden müsavi surette istifade etmek hakkının veren, her ferdin rey hakkını kabul eden bir sistem olmasına rağmen, cemiyet dahilindeki müsavatsızlığın önüne geçmemiştir. “West Side ve East Side” iki sınıf arasına bir uçurum koymuş, ve birbirlerine yaklaşılamayacak kadar açık farklarla ayırmıştır.

İstirabı çeken sınıfın teşkilatla teması, kavgaya açık bir cephede gerek demokrasiyi müdafaa eden hükümeti, gerek West Side sakinlerini müşkül mevkie düşürmüştür. Güya demokrasiyi ve insani fikirleri müdafaa etmek üzere hayır müesseseleri teşekkül etmiştir.

Hayır Cemiyetlerinin Gayesi

Hayır cemiyetlerinin gayesi içtimai sefaletle mücadeledir. Bugünkü cemiyet bu mücadele için iki nevi teşkilat yapmıştır:

1-Devlet teşkilatı.

2-Hususi teşkilat.

Devlet teşkilatı; darülacezeler, hastaneler, tımarhaneler, ihtiyar bakım evleri, çocuk bakım evleri ve saire.

Hususi teşkilat; fukaraya tevziatta bulunan hayır cemiyetleri, devlet teşkilatı sakat, hasta, mecnun ihtiyar gibi istihsal kuvvetini kaybedenleri himaye eder. Bu sefaletle mücadele değildir. zinde, sabahtan akşama kadar çalışan müstahsil sınıfın sefaletine hiçbir faydası yoktur.

Hususi teşkilat burjuva erkek ve kadınların teşkil ettiği cemiyetlerdir ki, bunlar fukaraya muayyen ve mahdud bir zaman için yardım ederler. Sinaî memleketlerde devletin de bu nevi hayır teşkilatı vardır. Hatta Amerika'da gerek devlet teşkilatı gerek hususi teşkilatlarda kabul edilen gaye yardımı şefkat müessesesi hâlinde çıkarıp fendi şekle sokmaktır.

İçtimai yardımın ilk şekli “philantropique” şefkat ve merhamete müstenittir. Amerika'da on dokuzuncu asrın sonlarına kadar bu şekil devam etmiş, başta kilise olmak üzere, insani fikirleri müdafaa ettiğini söyleyen hayır cemiyetleri bu esasa dayanmışlardır.

Fakat sinaî hayatın tekâmülünden, sınıflar arasındaki farklar bariz bir şekilde ayrıldıktan sonra yardımın şekli değişmiştir. New York'ta, Şikago'da yeni bir mektep meydana gelmiştir. “İçtimai sa'y mektebi”. Bu mektebin iddiasına göre şefkate istinat eden bu müesseseler cemiyete fayda yerine zarar ilkâ ediyorlar. Muhtaç bir aileye bir çuval kömür, ve birkaç okka un vermek onun açlığını ancak birkaç gün izale eder ve bu fertleri cemiyetin sırtında tufeyli geçinmeye sevk eder. bunlara sarf edilen yardım, yardım membalarını istihlaktan başka bir şeye yaramaz.

İçtimai sefaleti azaltmak için, fertleri müstahsil hâline getirmek lazım. binaenaleyh içtimai yardım, artık şefkate değil fennî teşkilata ve usullere bağlı olmalıdır.

Fennî Teşkilat Nasıl Yapılmıştır?

Medeni bir cemiyet organize fertlerden müteşekkildir. Binaenaleyh hem muhtaç olan fertleri, hem de yardım müesseselerini organize etmek lazım. İçtimai sefaletle mücadele için devletin meydana getirdiği hayır müesseseleri ile, bu mektep

arasında sıkı bir münasebet vardır. Bu cemiyetlerin kullandığı içtimai sâ'y amelesini bu mektep yetiştirir.

Yardım organize edilmiştir. Bir cemiyet hem çocuklar, hem amele, hem hastalarla uğraşamaz. Bunlar birer ihtisas şubesi şeklinde ayrılmıştır. Yalnız devletin “devlet yardım teşkilatı” ismini taşıyan resmi dairesi, aynı zamanda sicil dairesidir. Her cemiyet yardım ettiği fertlerin listesini buraya gönderir. Bu müesseseler organize yardımı merkezileştirir. Bu cemiyetlerin varidat membaı devletin verdiği tahsisat, ve bu müesseseleri himaye eden kapitalistlerin yardımıdır. Burada kapitalistlerle hükümet birleşmiştir.

Fennî İçtimai Sâ'yda Usul Nedir?

Organize edilen bu yardım şeklinde, gaye ferdî müstahsil hâline getirmek olduğuna göre evvela ferdi, ailesini, içtimai muhitini, işini tetkik etmek lazım. Ailenin monografisini fennî bir şekilde çizen bu usule “Case metot” vaki usulü derler. Ferdin monografisi çizildikten sonra, umum aile fertlerini müstahsil hâle getirinceye kadar cemiyet yardım eder, aile veya fert vaziyetini kurtardıktan sonra yardım biter, cemiyetin dosyasında açılan vaka kapanmış olur.

Bu Şekil Yardım İçtimai Sefaleti Azalttı mı?

Amerika'yı bir ağ gibi saran bu müesseseleri ve yaptığı yardımı gören bir adam ilk nazarda, muazzam bir kuvvetle karşılaşmış olur. Fakat içtimai sefaleti, içtimai servetinden daha çok olan, işsizleri milyonlara varan bu muazzam belde mevcut teşkilatlar ancak bu kütlenin yüzde onunu veya yirmisini müstahsil hâline getirebilmekte, yüzde sekseni yardımdan tamamen azade sefalet içinde yaşamaktadır.

Gerek şefkate, gerek fennî teşkilatlar ve usullere dayanan bu müesseseler dahi içtimai sefaletin, devlet ve bahusus teşkilatlarla izale edilemeyeceğini göstermiştir. Çünkü içtimai sefaletin sebebi cemiyetin teşekkülündedir.

Bize gelince, bizde devlet teşkilatı gayet mahduttur. Ancak bir darülaceze, tımarhane, ve hastanelerden ibarettir. Hususi teşkilat burjuva kadınların ve erkeklerin yaptıkları cemiyetlerdir ki, bunlar iltimasla gelen ehıbbâ ve akrabayı, himaye eder. gelen fert veya ailenin sefaletinin derecesini tayin etmek içtimai bir tetkikten geçirmek mevzuubahis değildir. Bunların ferdi müstahsil yapmak gayeleri de yoktur. Gelişi güzel teşekkül etmiş, gelişi güzel çalışan iptidai müesseselerdir. Yaptıkları yardım, iane olarak topladıkları parayı istihlâkten ibarettir. Cemiyetin içinde tufeyli

ve müstehlikler arttırır, asıl muhtaç olan sınıfla ve asıl yara ile uğraşmazlar. Bu cemiyetler gerek bizde, gerek dünyanın her tarafında içtimai sefaleti ne kemiyeten ne de keyfiyeten değiştirmede hiçbir suretle amil değildirler.

İçtimai sefalete mâni olmak için ferdi yalnız müstahsil yapmak da kâfi değildir. İş membaları ile vesaitini içtimaileştirmek, müstahsile, istihsalinin kıymetini ödemek lazımdır.

Aksi taktirde, mevcut müesseseler yalnız istihlâk eden, ne ferdin sefaletine, ne de içtimai sefalete karşı koymayan müstehlik cemiyetlerdir. Cemiyet muzır teşkilattır. Bu burjuvazinin göz boyamak için kullandığı bir silahtır.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 7, Eylül 1930, s. 20-21 / 38.

Görüyoruz ve Duyuyoruz

Geçen gün matbaaya ihtiyar bir kadın geldi. Yetmiş yaşlarında vardı. Elindeki paketi gösterdi.

-Kızım, dedi. İhtiyarlığıma bakma. Elimden gayet hünerli işler gelir. Fakat ne edersin, ihtiyar diye hiçbir yere almıyorlar. İşlediklerimi, boyadıklarımı gezerek satmak istiyorum.

İhtiyar, paketi açtı. İçinden cidden gençlerin bile güçlkle meydana getirebileceği sanatkârane yapılmış numuneler gösterdi.

-Gayet iyi Fransızca da bilirim. Fakat herkes yüzüme bakıyor, yüzümdeki buruşuklar onlara itimat vermiyor. Kim bilir, belki ateh getirdim zannediyorlar. Ateh getirmedi. Açım, kimsesizim. Bu yaşıma kadar atölyelerde, ticarethanelerde çalıştım. Fakat artık eskisi gibi çalışamıyorum.

Ellerim süratini kaybetti. Gençlerin bir saatte meydana getirdiği işi, ben üç saatte getiriyorum. Onlardan daha iyi yapıyorum ama, ne fayda... Patronun hesabına gelmiyor. O sürat istiyor, kim bilir belki bir sene sonra bu kadar da yapamayacağım, o zaman ne olacak bilmem... Hiçbir tarafta beş param yok... Bazen bir parça satıyor, beş on günümü ediyorum. Satamadığım günler açım... Ya elim tutmadığı zaman!.. Ah, ihtiyarlık çok fena şey... Sokaklarda sürünmek endişesi beni öldürüyor...

Bu, ihtiyar cemiyet makinesi içinde usaresini verdikten sonra sokağa atılardan bir tanesi idi. Cemiyet onun sa'yını, yaratıcı kabiliyetlerinin usaresini almış, posası kalınca, haydi, şimdi artık git, işime yaramazsın demişti.

Cemiyet içerisinde yaşayan insanlara cemiyetin en kuvvetle vadettiği şey içtimai sigortadır. Eğer cemiyet ferdi yalnız istihsal kudreti olduğu zaman himaye eder, bu kudreti kaybettikten sonra, himayesini bırakırsa bu cemiyet dahilinde içtimai sigorta yok demektir. O hâlde ferden neden birden çok içtimai mükellefiyetler yüklüyor?.. Belki sokaklarda siz de rast gelirsiniz. Göğsü nişanlarla dolu bir dilenci var. Beyaz sakallı, vakur, çok görmüş ve iyi günler görmüş olduğu yüzündeki çizgilerden belli bir ihtiyardır. Dilenmez. Yalnız size çok mahrem bir şeyden bahsediyormuş gibi kulağınıza fısıldar.

Bu eski bir zabittir. Göğsündeki madalyalar harp meydanında aldığı yaraların şahitleridir. O bu cemiyet için, kanını, hayatının birçok senelerini vermiştir. Aldığı tekaüt maaşı evindeki çocukları geçindirmeye kâfi değil, dileniyor.

Ya fabrika tezgahlarında sây kuvvetlerini, bir hayvan gibi akıtanların tekaüt maaşı da yoktur. Onlar senelerce bu makineler arasında sıhhatlerini, hayatlarını tüketirler. Saçlar beyazlandı, yüzde kırışıklıklar belirdi, kollardaki sây kuvveti tükendi mi:

-Haydi oğlum uğurlar olsun... Senin artık emecek kanın kalmadı, der, ne geçmiş seneleri ne gelecek seneleri hesap etmeden, bu adama sokağı gösterirler...

Onun orada tükettiği bir hayat var. O hayat patronuna kocaman bir servet kazandırmış, patronun hayatını ölünceye kadar sigorta etmiştir. Fakat ihtiyara bundan ne? O bu yaştan sonra yine sokaklarda fülûsüahmere muhtaç, sanki bu cemiyete bir şey vermemiş ki alacağı olsun, denecek bir vaziyette kapı dışarı edilir.

Organize bir cemiyetin ferde temin edeceği en mühim ve en haklı şey ihtiyarlık sigortasıdır. Yalnız hükümet memurlarını küçük bir tekaüdiye ile sigorta etmek kâfi değildir. her fert, kadın, erkek, bu cemiyete istihsal kuvvetini veren her insan bu sigortayı istemekte haklıdır. İhtiyarlık sigortası, ihtiyarların son devirlerini endişesiz geçirecekleri ihtiyar bakım evleri, organize cemiyetin ferde temin edeceğin en mühim sigortadır. Bundan mahrum olan bir cemiyet organize demek değildir.

Geçen gün Beşiktaş Serencebey yokuşu, Döngel sokağı 16 numarada oturan Burhan imzası ile bir mektup aldık.

Bu mektubun hûlasası şudur:

“Ben Sanatlar mektebinden çıktım. Sanatım tesviyeciliktir. Bomonti bira fabrikasında çalışıyordum. Çok acı ve gülünç bir vaka yüzünden işimden çıkarıldım.

Fabrika ameleye “tayın birası”namı ile muayyen bir bira verir. Bu biralar harice satılan biraların dibi veya muayenede içerisinde cam, ve sair buna benzer ecnebi maddeler çıkan biralardandır.

Bunları temizlemeden, şişelerini yıkamadan doldurup ameleye veriyorlar. Bu lakaydi yüzünden geçenlerde bir şişenin içinden fare çıktı. Tesadüf bu ya! Bu şişe de benim şişemdi.

Fabrikada herkes grup grup çalışır. Biz de üç kişi çalışıyorduk. Biraları getiren arkadaş demirhaneye geldi. İçinde bir şey olmasın diye şişeye bakarken Aaa! diye bağırdı. Ne oldu? dedik. Şişenin içerisinde fare yavrusu olduğunu söyledi. Baktık. Hakikaten şişede fare vardı. Arkadaş şişeyi götürüp yerine başka bir şişe alacaktı. Arap Mehmet isimindeki tenekecinin yardımcısı şişeyi elinden aldı ve dedi ki: “Bu şişeyi bira ustasına gösterelim.”

Tenekeci Antonya ile kalfa Elmas efendiler de al, götür! diye ısrar ettiler... Arap Mehmet de fareli şişeyi alıp götürdü. Bu hâl, tabii kendi hataları olduğu için hiçbir ses çıkmadı.

Fakat, pis bira vermenin arkası gene kesilmedi.

Gene bir gün bir şişenin içinden 20-25 kadar sinek çıktı. Bunu fabrikada herkes işitti.

Sıhhiye vekaletine yazmışlar. Bunun üzerine sıhhiye vekaletine usulen iki doktor gönderdi. Ne yazık ki bu doktorların teftişi, teftiştten başka her şeye benziyordu. Bakın nasıl! Ameleye bira tevzi saat 11.5'tedir. Hâlbuki bu doktorlar beşte filan geldiler...

Fabrikanın eczacısı Arşak Ef. doktorlara en mükemmel ve en temiz depoları gezdirdi. Doktorlar hayran bir hâlde çıkıp gittiler. Bu vaka üzerine fabrika amirleri biraları kesti. Amele ağzından bir mazbata yapıldı. Ameleye bu kağıdı imza ettirmek için bütün fabrikayı alt üst ediyorlardı. Sıra demirhaneye gelmişti. Biz sorduk:

-Bunu karşılamaya mecbur muyuz? Hayır, dediler.

Biz de imza etmedik. İki saat sonra direktör muavini Fuat Bey geldi. Bizi birer birer yanına çağırttı. Mazbatayı zorla imza ettirmeye çalıştı. Etmedik. Fuat Bey

muvaffak olamayınca, Beyoğlu Halk fırkası mutemedi Kamil Bey geldi. Bana emreder gibi:

-Haydi imza et!.. dedi.

-Etmem dedim. Ve etmedim.

Bunun üzerine:

-Haydi sana fabrikada iş yoktur dediler...

Bunu söyleyen Beyoğlu Halk fırkası mutemedi, yani ecnebi bir müesseseye karşı, işçinin hukukunu muhafaza edecek olan amele müstahdemin müdürüdür. İtiraz ettim. Tekrar demirhaneye geldim. Gene çağırdılar...

-Haydi sen işine devam et! dediler. Çalışmaya başladım. Ertesi gün geldim, demirhanenin içi, meydan amele ile doluydu. İçlerinden birisi:

-Arkadaşlar, bu fabrikada üçünüz kalırsanız, fabrika bize bira vermeyecek. Hâlbuki siz giderseniz biz gene eskisi gibi biralarımızı alacağız.

Anlaşılan, bu oyun fabrikanın oyunuydu. Çünkü bunları söyleyen amele bu gibi şeyleri söyleyecek kudrette değildi. Tabii bu kadar kalabalığa karşı durmak akıl kârı değildi. Fabrikayı terk ettik.

Makama müracaat ettik. tekrar fabrikaya alınmamız için kağıt yazdılar. Olmadı. Halk fırkasına gittik. Kamil Bey'e yazılmış bir mektup aldık. Gene olmadı. On sekiz gündür işsiz dolaşıyoruz...

Bu vakada iki mühim cihet var. Birincisi: Bomonti bira ve rakı fabrikası çalıştırdığı vatandaşlara, içinden fare ölüsü, çivi, cam kırıkları çıkan artıkları veriyor. Yani bu müessese bir kısım vatandaşlarımızı bile bile zehirliyor. Bu hâl karşısında akla gelen ilk şey belediye ve sıhhiye müdüriyetinin fabrikayı kapattırmaları ve müddeiumumiliğin harekete geçmesidir. Fakat Bomonti bira fabrikası kapattırılmamıştır. İcap ettiği gibi tecziye bile edilmemiştir.

İkinci cihet: Bizde hâlâ bir müessesenin istediği anda çalıştırdığı vatandaşı kolundan tuttuğu gibi sokağa atmak hakkını haiz bulunmasıdır. Hiçbir medeni memlekette bu hak hiç kimseye verilmemiştir.

Ne yapmalı, müesseselerin çalıştırdıkları vatandaşlara karşı bu keyfi muamelelerin nasıl önüne geçmeli. Evvela medeni bir mesai kanununun derhal meclisten çıkması lazımdır. Saniyen çalışanların sendika, birlik ve cemiyet yapmalarına mümanaat etmemek icap eder.

Biz belediyeyi ve sıhhiye müdüriyetini Bomonti hadisesi ile bir daha yakından alakadar olmalarını ve bile bile vatandaşların bir kısmının sıhhatini ihlal eden bu müessese hakkında, müddeiumumiliğin tahkikata başlamasını bekleriz. Diğer taraftan işinden çıkarılan vatandaşlar derhal işlerine alınmalıdır ve böyle hâllerin önüne geçilmesi için de sendika ve birliklerin teşekkülüne mâni olunmalıdır.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 8, TE. 1930, s. 2-3 / 38.

Belediyecilikte İsteyeceğimiz Şeyler

Bu memleketin çocuklarına öğretilecek en birinci şey, bu şehrin, bu toprakların bizim olduğudur. Hükümetler, belediye reisi ve meclisleri ancak bizim intihabımızla mevkie getirdiğimiz bizim adamlarıdır. Devlet otoritesinin fevkinde bizim otoritemiz, bu memleketin müstahsil halkının otoritesi vardır. Şehremininin hükümet tarafından tayini şehremaneti ile vilayetin birleştirilmesi, reylerin fırka tesirleri altında verilmesi, halkın otoritesine vurulmuş en kuvvetli tokattır.

Bizim çarpışacağımız en mühim nokta demokrasiyi derinleştirmek, halkın otoritesinin ve menfaatlerinin hükümet otoritesi fevkinde olduğunu kabul ettirmektedir. İntihapların umumi, bir dereceli rey hakkı ile olması, fırka nüfuz ve tesirlerinden azade olması, şehremini ile belediyenin umum mesul memurlarının müntahap olmasıdır ki ancak bu toprakların sahibi biz olduğumu gösterecektir. Aksi takdirde hiçbir programın tatbikini imkân yoktur. Halkı temsil etmeyen bir şehir meclisi, halkın ihtiyaçlarını ve menfaatlerini değil, kendini tayin eden mafevk makamın menfaatlerini temine mecburdur.

Belediyenin halka temin edeceği en büyük menfaat içtimai sigortadır. Her ferdin sıhhati, hayatı, içtimai hakları ve menfaatleri belediyelerin ve belediye kanunlarının tahtı tekeffülündedir. Eğer bir memlekette sıhhati umumiye müemmen değilse fertlerin hayatı müemmen değildir. Eğer bir memlekette insanlar açlıktan ölür, hastalar yatacak hastane, kimsesizler başlarını sokacak bir çatı bulamazlarsa o memlekette fertlerin hukuku içtimaiyesi müemmen değildir. Bir memlekette muhtekirler, tüccar, emlak sahipleri istedikleri ücretlerle halkı istismar ederse o memlekette ferdin iktisadi menfaatleri ancak bir sınıfı himaye ederek tanzim edilmiş demektir.

Şehrin bir tarafı elektrik ziyası altında donanma gecelerini andıracak tenvirata mazhar olur da, öteki tarafında yangın yerlerinde, karanlıkta insanlar soyuluyorsa, orada tenvirat ecnebi şirketlerin arzusuna ve menfaatine göre tevzi edilmiş demektir.

Eğer bir memlekette halkın umumi menfaatlerine ait müesseseler, su gibi, vesaiti nakliye gibi doğrudan doğruya şehir halkının menfaatleri ile alakadar olan müesseselerin imtiyazları ecnebi kumpanyalara verilir, ve bu kumpanyaların halkı istismarına göz yumulursa, orada fertlerin hukuku içtimaiyesi ihmal değil, inkâr edilmiştir.

Halkın bu haklarına sahip yapmak için evvela şu düsturu kabul etmeliyiz: Belediyeler halk içindir, halk belediyeler ve ecnebi şirketler için değil... Halkı bu şehre sahip yapmanın en büyük esası şehir meclisini kendi adamlarından seçmesi ve menfaati umumiye hadim müesseselerin beledileştirilmesidir.

Bir memleketin hayatı, sıhhati demek olan su, bir ecnebi kumpanyanın eline verilemez. Ve bu kumpanyanın yangınlarda, hastalıklarda halkı bir saniye için bile susuz bırakmasına müsamaha edilemez.

Bir memleketin vesaiti nakliyesi, yüzde yüz menfaat temini için uğraşan ecnebi bir kumpanyanın eline verilemez. Eğer bugün İstanbul'da vesaiti nakliye şehrin her tarafına gitmiyorsa bu şirkete (yırtık) etmediği içindir. Eğer bu imtiyaz belediyenin elinde olsa maddi menfaatini değil, şehrin ve halkın menfaatini düşünmeye mecbur olur. İstanbul halkı ecnebi kumpanyaların menfaatlerini temin etmek, istasyon başına fiyat artırarak kumpanya sermayedarlarının ceplerini doldurmak için istismar edilemez, ve belediye buna alet olamaz.

Belediyenin şehir halkına teşmil edeceği sây programını üç noktada hülâsa edebiliriz:

1-İçtimai ihtiyaçlar

2-Sıhhi ihtiyaçlar

3-İktisadi ihtiyaçlar

İçtimai ihtiyaçların temini ameli sahada ikiye ayırmak icap eder. Teşkilat, neşriyat...

Belediyecilik bugün bir fen hâline gelmiştir. Bir şehrin imarı yalnız bütçe meselesi değildir. Ve zaten belediyecilik şehre yol yapmaktan veya sokakları tamir etmekten ibaret değildir. Bir şehrin imarı artık fennî ve teknik bir iştir. Belediyenin

vazifesi bunu mütehassıs ellere tevdi etmek aynı zamanda sıhhati umumiyeiyi, halkı himaye edecek beledî teşkilatı, iktisadi teşkilatı temin etmektir.

Nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilmeyen belediyelerin seneler zarfında İstanbul şehrine ilave ettiği menfaatlerini kağıtlar üzerinde istatistiklerle tespit edersek ancak bir karınca adımı yürüdüğümüzü görürüz.

Bugün yalnız belediyeçilikte değil, her içtimai şubede işe başlarken her şeyden evvel bilmeye mecbur olduğumuz sıhhi, içtimai bünyedir. İstanbul şehrinin yalnız sokaklarını, su yollarını, kanalizasyonunu gösteren harita bize hiçbir şey söylemez. Bu şehri tanımak ve ihtiyaçlarını tespit etmek için evlerinin, mahallelerinin içine girmek, fertlerin içtimai dertlerini, yoksuzluklarını dinlemek ve tespit etmek mecburiyetindeyiz.

Fennî belediyeçilikte ilk yapacağımız iş bir içtimai tetkiktir. Bu tetkik ile elde edeceğimiz istatistiklere, grafiklere, müşahedelere istinaden şehrin ihtiyaçlarını mahalle mahalle tespit edecek, bunların mübrem ve az mübremlerini ayırarak, bütçemizi ona göre tevzin etmek fırsatına malik olacağız.

Fertlerin hukuku içtimaiyesi kanunlarla temin edilemez. Halka bunu ameli ve müspet bir şekilde göstermek için, bu ihtiyaçlara cevap veren teşkilatı meydana getirmek lazım.

Amele çocukları için gecelik ve gündüzlük bakım evleri, metruk çocukların hususi bir müessesede muhafazası, fakir halk için ucuz aşhaneler, iş bulma daireleri, işte çalışan kadın, erkek ve çocuklar için pansiyon, meccani hastaneler, klinikler, doğumhaneler, ihtiyar bakım evleri, köylü evleri, fakir halk için ucuz mesken yaptırılması, halkın şikayet bürosu teşkili, fertlere bu hakların ameli ve müspet bir şekilde temini demektir.

Bir şehrin bu saydığımız müesseseleri köylerden gelen halkın muhitinde istismarına mâni olmak için köylü evi, sokaklarda kalanlar için bir misafirhanesi, halkın şikayetlerini dinleyecek bir şikayet bürosu yoksa, orada belediye yok demektir.

Belediyenin teşkilatla beraber ehemmiyet vereceği ikinci nokta da neşriyattır. Sarî hastalıklar ve umumi sıhhat hakkında halkı tenvir edecek düsturlar neşretmek, konferanslar vermek, bilhassa fakir ve cahil mahallelerde sıhhat sergileri açmak

belediyenin vazifesidir. Hatta bu sıhhat sergilerinin (yırtık) gibi seyyar kamyonlarla şehrin her tarafına gezdirmek sıhhi terbiyenin en seri vasıtalarından biridir.

İktisadi İhtiyaçlar

Halk, bütün tüccarın, muhtekirlerin, emlak sahiplerinin elinde ezilmektedir. Havayici zaruriye için narh yoktur. Tüccar kendisine beş kuruşa mal ettiği malı yirmi kuruşa satabilir. Emlak sahipleri kiralari istedikleri gibi yükseltebilirler. Tüccarın malına ve ev kiralarına narh vaz'ı, halkın menfaat nokta-i nazarından zaruridir.

Halkın iktisadi menfaatlerini korumak için belediyenin kooperatifler açması ihtikârla yapılacak en müsmir mücadeledir.

Kullanılan bozuk kantarlar ihtikârın daha çirkin bir şekilde tatbikidir. Alışverişte halkın aldatılmasına mâni olmak için kantarların muntazaman belediyeler tarafından teftiş ve mühürlenmesi lazımdır. Hele el satıcılarının dilli terazilerini artık âsari atika müzelerine nakletmek zamanı gelmiştir. Evlerdeki elektrik, hava gazı, su saatlerinin kumpanya müfettişleri tarafından değil, belediye müfettişleri tarafından teftişi halkın hukukunu temin için zaruridir.

İktisadi programda nazar-ı dikkate alacağımız mühim noktalardan biri mesai kanunu, biri de vergilerin fakir halk tabakasından tamamen kaldırılmasıdır.

Bugün şehirde tatbik edilecek bir mesai kanunu yoktur. Amelenin sekiz saatten fazla çalıştırılmaması, kazalara karşı sigorta edilmesi, ücretli hafta tatili, kazalara tazminat, hamile kadınların çalıştırılmaması, iş bulma dairelerinin tesisi, çocuk sa'yının meni, çalışma sinnine gelen çocuklara belediye tarafından vesika verilmesi gibi mühim hakların temini yalnız millet meclisine değil, belediye meclisine ait vazife ve mesuliyetlerdendir. Bu kanunun meclisten çıkmasında şehir halkını temsil eden belediye meclislerinin müessir olması icap eder. Belediye meclisi ferdin içtimai, iktisadi haklarını müdafaa eden küçük mikyasta bir millet meclisi demektir.

Vergiler gayet yanlış tevzi edilmiştir. En küçük bir esnaftan yüzde yedi belediye alındığı hâlde en büyük sermayedardan yüzde dokuz nispetinde alınmaktadır. Aradaki fark gayet azdır. Hâlbuki fakir halkın belediye vergisinden muaf tutulması, zaten sermayesine göre cüzi bir miktar tutan bu verginin zengin halka yüklenmesi daha muvafıktır.

Sıhhi İhtiyaçlar

Fertlerin hukuku içtimaiyesinden biri de sıhhatinin ve hayatının müemmen olmasıdır. Eğer bir şehir halkına içecek temiz su, süt, teşviş edilmemiş gıda veremiyor, şehrin nezaretini, istihmam kolaylıklarını temin edemiyor, hastalıklara mücadele edemiyorsa, bu sahada iflas etmiş demektir.

Bugün İstanbul'da içilecek su membalarının çoğu açık ve gayri fennî bir şekilde muhafaza edilmektedir. Su sakalarla şehre gayr-i fennî bir şekilde tevzi edilir. Medeni bir şehirde su sakanın tenekesi ile tevzi edilemez. Suların daimi surette bakteriyolojik muayeneye tabi tutulması, tevziatın fennî şekilde yapılması umumi sıhhat kanunlarının birinci maddesidir.

Bir memlekette nüfus siyasetinde en büyük amil, dünyaya gelen nüfusu ölümden vikayedir. Çocuğun en büyük gıdası süttür. Fakat daha henüz Türkiye'nin hiçbir şehrinde çocuklara sterilize ve pastörize süt vermek imkânı verilmemiştir. Sıhhati umumiye yalnız sokakların süpürülmesi ve sulanması ile temin edilemez. Evleri dahilinde lağımları kokan, çöpleri meydanda ve açık muhafaza edilen, içinde suyu olmayan, mutfağı olmayan evlere nezafet değil, hastalık girer. Bir dirhem su için çeşme başlarında dövüşen adamlar evlerini hastalığa, ölüme, ve ateşe sigorta etmişler demektir. Evlerin belediyeler tarafından sıhhi teftişe tabi tutulması, ev sahiplerinin lağımları tamir ettirmesi, gayri sıhhi esbabın izalesi imkânlarının hazırlanması belediyenin ifasına mecbur olduğu vazifelerdendir. Çöplerin fukara mahallelerde ve bilhassa üstü kapalı olarak nakli şarttır. Belediyenin şikayet bürosu bu gibi şikayetlere daima açık olmalı, şikayet vukuunda hemen yetişebilmelidir.

Maslak'a giden yolun katranla yapılması ihmal edilebilir, Ada yollarının tamiri tehir edilebilir, fakat fakir mahallelere bir tayfun gibi saldıran susuzluk, pislik, hastalık mücadelesi bir saniye bile tehir edilemez. Yangın vukuunda cayır cayır yanan fukara mahalleleri susuzluktan, gıdasızlıktan, pislikten bin bir hastalıkla boğuşan insanların derdi, bunları tamirden daha büyük ve daha mübrem ihtiyaçtır. Umumi sıhhati muhafaza için belediyenin açtığı hastaneler, klinikler kâfi değildir. Meccani hamamlar, sıhhat istasyonları, hamile kadınlar için muayenehaneler, açık hava mektepleri, sanatoryumlar ve sair menafi-i umumiyeye hadim müesseseler, şehir tiyatrosundan, at yarışları için yapılan sirklerden seyahatlerden evvel yapılacak tesisattır.

Yiyeceklerin hâlâ dükkanlarda, çuvallar içinde açıkta satılması, bunların muntazam bir muayeneye tabi olmaması en basit ve kolay işleri ihmal etmenin en büyük delilidir.

Bütün bunların temini yalnız para ve bütçe meselesi değildir. ihtiyacın fennî esaslarla tespitinden sonra varidatın bu ihtiyaçlara göre tevzi, belediyeçilikte fennî usullerin ve tekniğin hakim olması bize bu bütçe dahilinde daha çok iş görmek, daha doğrusu daha faydalı iş görmek imkânı olduğunu gösterecektir.

Halk bu teşkilata, bu hakları müdafaa eden kanunlara malik olduğu gün bu toprağa, bu memlekette ona verdiği vatandaşlık haklarına sahip olacaktır.

Sabiha Sertel'in sayfa 6 ve 7 arasında bir tablo içerisinde kendi fikrilerini neşrettiği çerçeve:

PROGRAM

Ben namzetliğimi ne Cumhuriyet Halk fırkası, ne de Serbest Cumhuriyet fırkası namına koyuyor. Müstakil olarak İstanbul şehrinin ekseriyet nüfusunu teşkil eden amele, şehir hududu dahilindeki fakir köylü, küçük esnaf, küçük memuru temsil eden halk namına koyuyorum. Tahakkukuna çalışacağım en birinci şey fakir halkın reyini, otoritesini, iktisadi ve içtima haklarını müdafaadır.

Tatbikine çalışacağım programın hülasası şudur:

1-İçtimai bir tetkik ile İstanbul şehrinin, ihtiyaçlarının tespit ve tasnifi.

2-Şehremininin ve umum belediye memurlarının müntahap olması.

3-Menafii umumiyyeye hadim müesseselerin beledileştirilmesi. Su, süt vesaiti nakliye, elektrik, hava gazı, telefon gibi umumun menfaatine hadim müessese imtiyazlarının lağvı ile belediyelere devri. Ecnebi kumpanyalarla mücadele.

4-Halkın içtimai menfaatlerini ve haklarını müdafaa etmek. Her şeyden evvel içtimai sigorta ve teşkilat: Amele çocukları için bakım evleri, iş bulma daireleri, ucuz aşhaneler, işçi pansiyonları, meccani hastaneler, köylü evleri, fakir halk için mesken, ihtiyar evleri, metruk çocuk evleri, şikayet büroları tesisi.

5-Neşriyat: Belediyenin her sene icraatının bir broşürle halka bildirilmesi, umumi sıhhat hakkında broşürler neşri, konferans, seyyar ve sabit sıhhat sergileri teşkili, tenvir.

6-Halkın iktisadi menfaatlerinin müdafaası:

1-Havayıcı zaruriye ve ev kiralari üzerine narh vaz'1.

2-Beledi kooperatifler açılması.

3-Belediye vergisinin fakir halktan kaldırılması.

4-Kantarların teftiş ve mühürlenmesi.

5-Mesai kanununun meclisten geçmesi: Sekiz saat mesai, kazalara karşı sigorta, ücretli hafta tatili, kazalarda tazminat, hamile kadınların çalıştırılmaması, iş bulma daireleri tesisi, küçük çocukların sa'yının meni, çalışacak çocuklara belediyeden vesika verilmesi, çocuklara ve işçiye ait mesai kanununun meclisten geçirilmesi ve müdafaası. Evlerdeki hava gazı, su, elektrik ve sair saatlerin yalnız kumpanyalar tarafından değil belediye tarafından da muayenesi.

7-Sıhhi ihtiyaçların müdafaası: Her eve kullanılacak su isalesi, içilecek suların bakteriyolojik muayeneye tabi tutulması, fennî tevziat, sterilize süt, teşviş edilmemiş gıda temini, meccani hamamlar, hasta, klinik, şehrin muayyen yerlerinde, bilhassa fakir mahallelerde sıhhat istasyonları, fakir hastalıklı çocuklar için nekahethaneler, açık hava mektepleri, sanatoryumlar açılması, evlerin sıhhi teftişe tabi tutulması, çöplerin evlerde kapalı tenekeler derununda muhafazası, geceleri ve üstü kapalı olarak her gün nakli, verem, sıtma gibi salgın hastalıklarla mücadele.

8-Şehir tiyatroları, at yarışları ve seyahatler için yapılacak fazla masarifin önüne geçmek.

9-Bütçenin ihtiyaca göre tespiti. İmar siyasetinde yalnız göze çarpan yerlerin değil, en muhtaç yerlerin imarını tercih. Sonra fakir halkın ekseriyetle oturdukları semtlerin imarı.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 8, TE. 1930, s. 4-7 / 38.

İlimden de İnhisarın Kalkmasını İstiyoruz

Dünya yeni cereyanlar arkasında koşarken, biz Decroli denen, ismi âlimler arasında bilinmeyen adamın arkasından niçin koşuyoruz?

Birkaç seneden beri maarif programının sistemi değişti. Her ders hayat bilgisine uygun olacak... Çocuğun her dersi hayat içinde öğrenmesini anlıyorum. John Dewey'in pragmatist felsefesi, Delto'nun sınıfsız tedrisat nazariyesi hep bunu istihdaf eder. Fakat her dersi hayat içinde öğrenmek, Decroli sistemi diye bugün mekteplerde tatbik edilen hayat bilgisine uygun tedrisat değildir. Son terbiye sistemleri, vardığı merhalede kitapları pencereden aşağı atıyor... Sınıfları rahleleri,

kürsüleri ile beraber müzeye gönderiyor. Biz daha oraya gelmedik. Kabul ediyorum. Fakat 30 sene evvel Decroli isminde bir adamın bir köyde tatbik ettiği geri bir sisteme de dönemeyiz.

Bugün terbiye nazariyelerinin en evvel kabul ettiği şey, çocuğun dikkat ve alakasını muayyen şeyler üzerinde tutup dimağını yormak değildir. bilakis mevzular mütemadiyen değişecek, hareket ve şekiller mütemadiyen değişecektir.

Hâlbuki hayat bilgisi, çocuğun dikkat ve alakasını daima aynı mevzu ve aynı şekiller üzerinde tutan çocuğun alakasını tamamen kaybettiren bir usuldür.

Bilhassa hayat bilgisinin kıraatlerde tatbiki gayet yanlış ve manasız bir şeydir. Kıraatin gayesi çocuklara kelimeleri değil, kelimelerin arkasına saklanan fikirleri öğretmektir. Hatta fikrî verebilmek için kelimeciliği arkada bırakmış cümle usulüne geçmiştir. Kıraati çocuğa tekerrür ve sair usullerle, ruhi alakasını idame ederek en seri ve en zevkli şekilde öğretmek bugünkü kıraatçiliğin gayesidir. Bunun hayat bilgisi ile alakası yoktur. Zaten çocuğa her günkü hayatında rast geldiği vakalardan ve şekillerden sinnine göre olan vakaları vermek esastır. Fakat hayat bilgisine uyduracağım diye, sabahtan akşama kadar çocuğu aynı mevzu üzerinde tutmak, ruhi terbiye ile alakası olan hiçbir terbiyecinin kabul etmeyeceği bir şeydir. Zaten şahsen görüştüğüm, ve muhabere ile fikirlerini aldığım birçok muallimler bana şunu söylediler:

“Sizin kıraatleriniz, çocuğa okumayı çabuk, yormadan, bilakis zevkle öğreten en birinci kıraattir. Hatta başlangıç alfabe ihtiyacını dahi ortadan kaldırmıştır. Çocuk doğrudan doğruya kıraate geçebiliyor. Fakat hayat bilgisine maarifin istediği şekilde uygun olmadığı için tereddüde düşüyoruz. Hayat bilgisine uygun diye aldığımız kıraatler de gayet kötü şeyler. Ne metot ne de teknik var. Zaten bu usulün tatbiki imkânsız. Tatbik ediyoruz diyoruz, yalan söylüyoruz. Zaten çocuğun tahammülü kalmıyor, usanıyor. Fakat ne yapalım maarif mecbur ediyor.”

Yapılan tecrübe dahi her dersin hayat bilgisine uygun olmasının kabiliyeti tatbikiyesi olmadığını göstermiştir. Zaten Decroli denen adam bunu İsviçre’de bir köyde tatbik etmiş... Oradan yukarı ne merkezi Avrupa’ya ne de Amerika’ya geçmiş. Geçen de Avrupa’da olan terbiye kongresine giden bir murahhasımız, kongredeki âlimlere Decroli’yi nasıl buluyorsunuz demiş, böyle bir adam tanımıyoruz demişler. Amerikan tarihi terbiyesinde dahi bu adamdan bir kelime ile olsun bahsetmezler.

Amerika’da bugün terbiye nazariye ve tatbikatı dev adımı ile yürüyor. Ben en son merhalede bir mektebin usulleri ve tekniği ile yeni kıraatleri yazdım. Şimdi bana, altın vazoyu kır, bize teneke ibrik ver diyorlar. Decroli’nin teneke ibriği ile önümdeki neslin kafasını paslatmaya gönlüm razı değil. Para için, belki her şeyde ihtikâr ve inhisar yapılır. “Adamına göre” fakat yetişecek neslin kafasında değil.

Ah ne isterdim, memleketteki bütün kıraatleri beynelmilel bir terbiye heyetinin önüne koysunlar, hangisinin altın vazo, hangisinin teneke ibrik olduğunu onlar söylesinler. Ben kıraatlerimin aleyhine tek bir hüküm alırsam, yalnız kıraatlerimle değil, şimdiye kadar terbiye sahasında yazdığım ve tercüme ettiğim bütün yazılarla meydandan mağlup çekilirdim.

Bu memleket maarifinin verdiği hüküm, kıraatlerini boz, hayat bilgisine uydur! Yani, ileri değil, geri dön diyorlar.

Etmeyiniz, ilimden olsun inhisarı kaldırınız. Üç beş muharrirle üç beş kitapçı para kazansın diye, 50 sene evvelden kalmış köhne bir usulle, yeni neslin kafasını yormaya ve körletmeye hakkınız yoktur.

Para kazanmak için ben de vazomu kırabilirim... Fakat omuzlarım bu mesuliyeti taşıyamaz. Siz, maarif erkânı, bu mesuliyeti nasıl yükleniyorsunuz? Beni, memleket muallimlerini ve yarınki nesli tenvir ediniz.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 8, TE. 1930, s. 11 / 39.

İrticanın Sebepleri

Son günlerin en mühim hadisesi Menemen’de çıkan irticadır. Matbuat sütunlarında yazı yazan, millet meclisinde söz söyleyenlerin bazısı bunun mesuliyetini muhalif matbuata yüklemek istediler. İrticanın hakiki sebeplerini araştırarak yerde, bunu böyle basit sebeplere atfedip geçmek gülünç bir şeydir. İrticanın önüne geçmek için evvela esaslı sebepleri araştırmak, sonra izalesi çarelerini düşünmek lazım.

İnkılap şüphesiz birçoklarının menfaatlerini baltalamıştır. Bilhassa gıdasını taassuptan alan medrese ve tekke esnafı, siyasi mekanizmayı elinden kaçırانlar, maddi menfaatleri zedelenenler, maziye avdet için, halkın hoşnutsuzluğundan istifade etmek isterler. Halk iktisaden refah içinde yaşadığı zamanlar, bunlar irticacı bayrak olarak kullanmazlar.

İrticanın içtimai ve iktisadi kökleri vardır. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de mühim iktisadi bir buhran içindedir. Bu iktisadi buhranın doğurduğu hoşnutsuzluk emekçi halkı müteessir etmiştir. Köylü mütegalibenin, dere beylerinin elinde istismar edildiği için gayri memnundur. Irgatın ve yarıcı köylünün işlediği toprak kendisine ait değildir. Efendisinin ambarını doldurmak için toprağa sarf ettiği sa’y, ona boğazını doyurmak imkânını dahi vermemiştir. Tarlasını işletmek için aldığı paraya yüzde yirmi, yüzde elli faiz ödemeyen, erazi vergisi, kazanç vergisi, müsakkafat vergisi, ağnam vergisi, yol parası, mahsulün öşrü namı altında istihsalinin fevkinde para ödeyen köylü elbette gayr-i memnundur. Buna aradaki vasıtaların köylüyü istismarı, mahsulünü sevk edemediği, çürüyüp attığı için katlandığı zararları da ilave edersek, köylünün niçin memnun olmadığını anlayabiliriz.

Aynı zamanda kasaba ve şehirlerde de adem-i memnuniyet vardır. Amele sa’y şeraitinin ağırlığından, sa’yının istismarından, hakkını müdafaa eden bir mesai kanununa sahip olmadığından, içtimai siyasi ve iktisadi hukukunu müdafaa için serbest teşekküller yapamadığından ve daha birçok sebeplerden müteessirdir.

Köylünün, amelenin, müterakim hoşnutsuzluğu, irticain neşf ü nûma bulması için müsait zemin olmuştur. İrtica bayrağını açanlar, bu ademi hoşnûdiden istifade eder, halkı ikna için bunu vasıta olarak kullanırlar.

İrticanın ikinci sebebi de harici tesirlerde aramak lazım. Emperyalist dünyasının iktisaden müstemleke gibi kullanmak istediği yerlerde, müracaat ettiği en mühim vasıta irticayı körüklemektir. İngilizlerin Hindistan’da dinî tedrisata ehemmiyet verip, hoca sınıfını tutması, misyonerlerin Şark’ta yaptıkları din propagandası, irtica hareketlerine maddi manevi yardımları, Emperyalizmin öteden beri kullandığı bir silahtır. Menemen hadisesinde Suriye’den gelen Fransız tesirini, oradaki yüz ellilikler vasıtasıyla buradaki irtica unsurunun bağlamasını, bu muazzam Fransız parmağını ihmal etmemek lazımdır.

İrtica hiçbir zaman, başlı başına harekete geçmez. Her zaman siyasi bir kuvvetin körüklediği bir alettir. İktisadi huzursuzluk, içtimai bünyedeki bozukluklar, onu harekete getirir, ve herhangi bir siyasi kuvvetin bayrağı, vasıtası olarak ortaya atılır.

İktisadi, içtimai huzursuzluk içinde nevmi olan, cehil için hakiki sebepleri bulamayan halk kitleleri de pek suhuletle bu bayrağın arkasına takılırlar. Menemen hadisesinde Deriş Mehmet'in cinayetini alkışlayanlar, içinde yaşadıkları huzursuzluğu gideren bir rehakâr bulduklarını zannedenlerdir. Bunlar huzursuzluğun hakiki sebeplerini bilmedikleri için irticaa çabuk alet olurlar.

İrticanın kökünü kazımak için tekkeleri kapatmak kâfi değildir.

İrtica ile yapılacak mücadele, bu iktisadi ve içtimai sebepleri bulmak, ve onu besleyen şeraiti izale etmektir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Yıl 7 / Nr. 10, KS 1931, s. 1.

Ağlayan Bir Millet

Hiçbir ölünün arkasında bu kadar gözyaşı dökülmemiştir. Atatürk hayata gözlerini yumduğu dakikadan itibaren, on yedi milyon Türk ağlıyor. Ateş düştüğü yeri yakar derler, fakat bu düşen ateş yanardağ boyunda bir kıvılcım gibi, Türk milletinin kalbine düştü, bütün bir millet birden yanıyor.

Mektep dersanelerinde Atatürk'ün ölüm haberini alan çocukların duydukları yeis, döktükleri gözyaşı, bu masum kalplerin hıçkırıkla ifade ettikleri müşterek matem, ne derin bir sevginin, hürmetin ifadesidir.

Sokaklarda kadın, erkek, genç, ihtiyar, bütün bir halkın vakarla, minnetle gözlerine dolan yaşlar, ağır bir matemle eğilen başlar, varlığının içinden canına en yakın bir şeyin çekildiğini, ona hayat veren bir hayatın söndüğünü gösteren ne matemli bir manzaradır.

Millet meclisinin tarihi vazifesini yapmak için toplandığı bu acıklı celsede, beş dakikalık yeisli sükutun içinde, millet vekillerinin hıçkırıklarını bütün dünyaya duyuran radyo, ne hüznü bir vazife yapmıştır.

Sokaklarda vakur üniformaları içinde yüzleri sararmış askerlerin, zabitlerin gözlerindeki yaşlar, ağlayışlar, ordunun kaybettiği büyük Başkumandanın kumandasından mahrumiyetin elemelerini haykırıyor.

Çocuk ağlıyor, genç ağlıyor, asker ağlıyor, ihtiyar nineler ağlıyor, vekiller ağlıyor, diyebilirim ki bu toprakta yaşayan her fert, ayağının altında toprak kaymış gibi ağlıyor.

Ana evladını, çocuk babasını, bütün bir millet vatanını kaybetmiş gibi ağlıyor. Bu ne hazin bir manzara, ağlayan bir millet manzarasıdır.

On beş on altı yaşında birkaç genç, gözleri ağlamaktan şişmiş, hıçkırıklar içerisinde benden ricaya geldiler:

-Atatürk'ü gömeceklermiş... Biz buna razı değiliz. Onu gömmesinler. O toprağın altına girecek ölü değildir. Onu tahnit etsinler, her zaman herkesin görebileceği bir yere koysunlar. Her istediğimiz zaman gidip onu görelim, mezarının etrafında dönelim. Bunu yazar mısınız?

En temiz, en samimi yüreklerin bu candan dileğini yazmak, kabul edilmese dahi, hıçkırıklarla ifade edilen bu temenniye vasıtalık etmek bir borçtur. Gençler, toprağın altına vermeye kıymadıkları bu muhterem ölünün mezarını bir Kabe gibi dolaşmak, onun önünde her diledikleri an eğilmek istiyorlar. Onun zaferle işlediği, ölümlerden kurtardığı toprağı, onun gözlerine örtmeye kıyamıyorlar. Atatürk'ü toprağın içinde değil, canı kadar sevdiği aziz vatan toprağını avuçlarının içinde, fakat toprağın üstünde gömülü görmek istiyorlar. Ve toprağın üstünde yatarsa, ölümden biraz koruyacaklarını sanıyorlar...

Bu ağlayan bir millet manzarasıdır. Ne hüznü ne acıklı manzara...

SERTEL, Sabiha Zekeriya, Nr. 31, KE. 1938, s. 13.

1.3. RESİMLİ HAFTA

Erkekler Hangi Kadınları Severler?

Erkekler hangi kadınları severler?

Erkekler kadınlarda en ziyade neyi severler? Bu şüphesiz her ferde göre değişen bir zevk meselesidir. Bunun için muayyen bir kıymet yoktur. Pek çok erkekler vardır ki karılarının beline veya ayaklarına kadar şahane dökülen saçlarına aşırıktır. Pek çok erkekler vardır ki karılarını, yürüyüşlerindeki edaları için almışlardır.

Çok yazık ki şimdiye kadar hiç kimse kadınlara bir erkeği nasıl memnun edebileceğini gösterecek küçük bir rehber yazmadı. Bunun gibi hiçbir kadının da erkek için duyduğu cazibenin vecihi istikametini kimse keşfedemedi. Fakat umumi bazı kıymetler vardır ki bir kadını beğenmek ve sevmek için az çok her erkekte muayyenn ve müsavidirler. Erkekler hangi kadınlara mukavemet edemezler? Hiç şüphesiz ki güzel kadınlara... Bu güzelliğinden, müstesna dilberliği murat etmiyorum. Az çok cezbeder bir sima, temiz bir giyiniş, tenasüp endam, her erkeğin kadında sevdiği hasletlerdir. Bundan başka erkeğin kadında ikinci sevdiği şey de diyebilirim ki sadelik ve samimiyettir. Erkekler kadınların mağrur, mutaazzım ve sahte-füruşlarından nefret ederler. Evvela kendisinden korkarlar, onu ne suretle idare ve memnun edeceklerini bilmedikleri için ondan içtinap ederler. Kendisini olduğundan daha yüksek gösteren kız erkeğe aşk değil, istihza ika eder.

Hiçbir zaman yalnız parasından başka bir şeyi olmayan bir küçük hanımefendinin bir kontes kadar süslü esvapları, muhitindeki insan ve eşyaya ait her şeyi küçük gören muhakkir nazarları, daima başını yukarıda tutan sahte azameti bir erkeğin kalbinde yanan elektrik seyyalesini tutuşturamaz. Olsa olsa yağlı bir tavuğa konmak hissi verir ki, bu kadın hesabına bir zarardır.

Fakir bir genç kızın, daire ve mağazadaki işini sırf eğlenmek için yaptığını, paraya ihtiyacı olmadığını söylemesinden ziyade, ailesinin ihtiyacı için bütün zevk ve eğlenceden kendisini mahrum ettiğini, küçük mini mini kardeşleri için gece gündüz çalıştığını söylemesi bir erkek için daha ziyade takdir ve muhabbeti mucip olur.

Cinsiyetini unutmuş, biraz erkekleşmiş kadınlar dilleriyle en müşkül muadeleleri halleden kadınlar onların canını sıkar. Sükuti kadınlara ise alenen izhar husumet ederler.

Bundan başka erkeklerin kadınlarda sevdiği şey neşe ve hüsn-ü niyettir. Bir genç ki gelen her derdi kakhaha ile karşılıyor, hayatı olduğu gibi kabul eder, bir erkek için en sevilecek kız odur. Hayatı daima kendisine bir neşe vasıtası, başkalarına bir eğlence bahçesi yapan kadınlar erkeklerin mahbubudur. Her şeyini kendi sevdiği gibi olmasını isteyen olmadığı zaman hırçınlanan, kendi gülmedikçe başkalarının da gülmesine meydan vermeyen kadınlar erkekler için tahammül edilemeyecek birer yüküdürler.

Bütün bunlardan anlıyorsunuz ya kızlarım, kadınların erkekleri teshir eden noktası yalnız, yalnız kadınlıklarıdır. Bunda ezelden beri kadının erkeği çeken cazibesinin sihri var. Bu dekora istediğiniz fantezi ve şekli ilave edebilirsiniz, süsün, kadınlık süsü olduğunu unutmamalısınız.

Büyük Anne, 1.Sayı / Nr. 1, 4 Eylül 1340, s. 2.

Türk'ün Meçhul Askerine

İnsanlar zaman zaman delirirler. Adem'le Havva'yı daha cennette bulan ihtiras ve ihtiyaç, insanları ta ebede kadar götürecektir, bu iki ateşten kuvvetin elinde senelerce, asırlarca, insanların yalnız et, deri ve histen yapılmış çocukları oyuncak olacaklar. Daha kafalarını işletmesini öğrenmediler.. Sen, Türk'ün meçhul askeri, bu insanların zaman zaman kafasına vuran cennetin kurbanı genç asker, sen, Türkiye'ye bugün yeni doğdun...

Şimdiye kadar Türkler devlet kurdukları günden beri sen dininden ve milletinden aldığın bir iman ile sana ait ne varsa feda ettin. Çamurdan yapılmış kulübünde sana, ağaç kovuklarında yaşayan iptidai insanların hayatından pek az farklı bir hayat veren padişahına dua ettin. Onlar altın tahtlar üstünde, her biri sırma kaftanlar içinde, Anadolu'nun koynundan alıp esir ettikleri yüzlerce, binlerce, Çerkez cariyeler içinde zevk sürerken, sen Türk'ün meçhul askeri, sıcak güneşin altında topladığın buğdayı onlara vergi diye verdin, öşür diye verdin, kalbinin içinde bir dağ gibi azametli yıkılıp duran alicenabından hediyeler, ihsanlar verdin, ve sen daima aç yaşadın, onun gönderdiği her memur, her vali, her kumandan, senin bu alicenabının

yanında bir çamur gibi iğrenç azimet ve istibdat ile, sende kamçı ile, tehdit ile, çocuklarına ayırdığın buğday tanesini de aldılar.

Bin bir yeri yamalı cebini, göğsünün kemiklerini meydanda bırakan yırtık kemikler ile mangalın başında suyun içinde fıkırdayan bulgura aç gözlerle bakan çocukların ve sen ta Sultan Osman'dan beri bu seni soyan, döven ve icap ederse öldüren haydut paşaların, müstebit ve zevk-perest sultanların elinde bir oyuncak gibi, bir esir gibi yaşadın.

Sen bu toprakta bir Türk çocuğu, bu vatanın evladı değildin. Padişahına esir edilmiş bir vücuttun. Barut dumanları içinde, nereden ve niçin geldiğini bilmediğin bir kurşunun yaktığı ciğerin ağzından dökülürken, çamur kulübende aç çocukların, dertli anan, beyaz nurani sakalını göz yaşlarıyla yıkayan ihtiyar baban ağlarken, o sultanlar namına tak zaferler kurulur, kaftanlar, hilatlar getirilir, camilerde hutbeler okunur, kumandanların göğsü nişanlarla süslenir, cepleri altınla dolar, atlarında şaha kalkan küheylanlara sırmalı semerler döşenirdi. Sen Türk'ün zafer ve şan tarihinde olan Mehmetçik, o gözleri al kanlı kumandanının atı kadar alkış ve hürmet göremezdin.

Eğer o gözleri al kanlı kumandana selamını eğri verirsen, başında bir yumruk, belinde bir tekmesini onun dizleri önüne sererdi. Türk tarihini başından başına söyleyen zaferler, şanlar içinde sen yoksun Mehmetçik. Onlar paşa efendilerinin, sultanlarının eseridir. Sen bütün Türk tarihinde yalnız bir harp yaptın, yalnız bir zafer kazandın, yalnız onda senin ismin yazılıdır, senin namına dikilen yegâne abide odur. Bu da yalnız İstiklal Harbi'dir. Onu yalnız sen kazandın Mehmetçik!..

Bugün Dumlupınar'da tesit ettikleri Türk'ün meçhul askeri, sen bugün bütün Türk vatanını baştan başa saran harp cepheleri içinde şehit giden Türk anasının yüzlerce binlerce çocuğunun ruhunu temsil eden, büyük asker; sen bir ordu namına mefkûre yaptığın ruhunla bize yeni bir ruh getirdin. Bu senin bize getirdiğin demokrasi ruhudur. Bugün seni tesit edenler, kumandanlar, ilk defa Türk tarihinde sana bir mevki verdiler. Ve getirdiğin demokrasi ile beraber, sen Türkiye'ye bugün yeni doğdun, Türk'ün isimsiz, vücutsuz, yalnız ruhu olan meçhul askeri!..

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 1. Sayı / Nr. 1, 4 Eylül 1340, s. 2.

Hangi Kızlarla Evlenilmeli?

Vecihen güzel olduğu için bir kızla katiyen evlenmeyiniz. Zira iki türlü kaybetmek tehlikesine maruzsunuz. Evvela güzel olduğu için birçok erkekler ona taliptir. Saniyen güzellik çok çabuk zeval bulan bir şeydir. Zaman, hastalık, doğurmak hayatın sıkıntı ve kederleri en çok bu güzel kadınları bozar. Her şeyden evvel güzelliklerini kaybederler. Yirmi yaşında canlı bir tablo, otuzda cansız bir tablo, kırkta da tablonun kanavasını kalır. Bundan başka bunlar kocalarını daima dizlerinin dibinde yalvarsın, onların en gayr-i kabil icra arzularını icra etsin isterler. Ev işi ile uğraşmak, para için üzülmek, güzelliklerine halel getirir. Güzel bir kadının kocası karısından bunları isteyemez. İsterse iki türlü kaybetmek tehlikesine maruzdur.

Eğer zevceniz tarafından tahkir edilmek istemezseniz, ailesini tahkir eden bir kızla olmayınız.

Eğer nişanlınız size daima kendisini metheder, ailesini ve kardeşlerini kendisinin baktığını, evde onun hükmünün cari olduğunu söylerse, biliniz ki evde sigara içmek hakkına bile malik olamayacaksınız. Çünkü o tütün kokusundan hoşlanmaz. Ailesini hükmü altına almakla iftihar eden genç kız kocasını iple arkasına bağlar.

Kendi her istediğinin doğru olduğunu, binaenaleyh herkesin onun arzusu üzere hareket etmesi icap ettiğini düşünen bir kız kadar, hiçbir kadın erkeğin sinirine dokunamaz. Bu kadınlar bu kanaatledir ki kocalarının her işine karışır, her âdetlerini bozmaya çalışırlar.

En latif ve lüks elbiseler giyinen bir fakir kızla zinhar evlenmeyiniz.

Bütün işlerini annesine gördüren, çeyizini ona işleten, kendi eğlencesi için babasını borçlara sokan genç kız kocasının para cüzdanıyla evlenir, bunu iyi biliniz.

Size sakın görünen, fakat size şeytanet-kâr gözlerle bakan hiçbir kızın bilmesi doğru olmayan şeyleri bilen ve soran çok zeki kızla katiyen evlenmeyiniz. Bunlar vaktinden evvel olmuş armutlardır ki siz daha toplamadan çürürler.

On sekiz yaşında kızlar vardır ki erkeklere bir kremalı şeftali kadar iştah-aver görünürler, fakat bunlar on sekizde çok az zaman dururlar, yukarı çıktıkça kreması bozulur. Şeftalisi ekşir. Bir erkek ki çocuk kadar genç zevcesinden iftiharla bahseder,

taşları güldürecek veya akli başında olanları ağlatacak bir facia temsil ediyor demektir.

Güzel ve zevkli elbiseler giymek, elektrikli tarakla saçlarını düzeltmekle kendini sanatkâr addeden kızlarla katiyen evlenmeyiniz.

Evindeki pislik ve intizamsızlıktan iğrenmeyen; bu maddi işlerle uğraşmayı yüksek ruhu için pek sefil bulan akıllı kızlarla zinhar evlenmeyiniz.

Asabi kızlar fırtına kadar tehlikelidirler.

Fındık içi doldurmaz sebeplerle kızan, hiç yoktan kavga çıkaran çocuk mizaçlı kadınlar bazen evlendikten sonra bir kuzu gibi sakın olurlar. Fakat bunlar kocalarıyla kavga çıkarmak için adeta vesile ararlar. Hislerini gizlemekte de son derece mahirdirler. Her dediklerini yaptırmak için kavga onlara zevk verir. Bunu unutmayınız ki her erkeğin gaye edindiği ev, bir istirahat ve sulh ocağıdır, bir muharebe meydanı değil.

Bu nasihatlerimi takip ediniz. Çocuklarım, bu suretle dünyanın en güzel kızını bulur ve mesut olursunuz.

Cici Anne, 2. Sayı / Nr. 2, 11 Eylül 1340, s. 2.

Meçhul Şehit İsmi Gibi Bize Meçhul Kaldı

30 Ağustos'ta Dumlupınar Muharebesi'nin sene-i devriyesini tesnit ettik. Bu merasim vesilesiyle meçhul asker abidesinin de vaz'ı esas resmi yapıldı. Dumlupınar zaferinin bütün Türk zaferinin temel taşı olan Mehmetçik bu merasim vesilesiyle değil, bizzat kendisi için tesnit edilmesi icap ediyordu. Dumlupınar başlı başına bir eser, bir zaferdir.

Seneden seneye tahattur edilen tarihi büyük günler ve vakalar müstakbel neslin içtimai ve siyasi terbiyesinde bir rol oynar. Bu sebeple her millet millete mal olmuş büyük adamların, büyük vakaların hatırasını tesnit ile içtimai ve vatani bir hizmet görür.

Fakat meçhul asker bir hatıranın tesidini, bir zaferin sene-i devriyesi değildir. Bu meçhul asker yüz binlerce insanın kanı ve kemiği, yüzlerce kumandanın dehası ve fedakârlığı üzerine kurulan zaferin meçhul kahramanıdır. İnsan zihin ve ruh kuvvetlerinin iştirakiyle husul bulan meçhul bir ruhtur. Bu zaferin hiçbir ferde ve hadiseye ait olmayan müşterek muhassılasıdır.

Meçhul asker, şimdiye kadar tarih sayfalarını isimleriyle dolduran müstebit sultanların, haris şöret kumandanların, keyfi irade ve gurunun çiğnenen milletin müşterek imanıdır.

Meçhul asker şimdiye kadar harp meydanlarına namına heykel diktiren, tak zaferler kurduran muzafferlerin, şahıslarına tesahup ettikleri zaferin bütün bir millete mütesaviyen ait olduğunu temsil eden milletin müşterek ruhudur.

Meçhul asker, şimdiye kadar, fertlerin iradesiyle harp eden, galip ve muzaffer gelen bir amirler zümresinin tahakküm ve istidadını bu son harpte yıkan milletin müşterek iradesidir. Meçhul asker, bize bu kanlı arbededen sonra milletin müşterek ruhunu, iradesini, hakimiyetini mütesavini getiren cumhuriyetin ruhudur. Meçhul asker bir mefkûredir. Zaferi bütün millete mâl eden demokrasi mefkûresidir.

Dumlupınar'da, zaferin hatırasını tesnit ettik. Bu hatıranın içinde nice Mehmetçikler kafilesinin kanı ve emeğiyle vücuda getirdiği şah eserler vardır ki kimse ondan bahsetmedi. Mehmetçik ismi gibi işi de bize meçhul kaldı.

Meçhul askeri yaşattığımız gün cumhuriyeti ve demokrasiyi yaşatacağıktık. Dumlupınar hatırasıyla meçhul asker yekdiğerinden ayrı şeylerdir.

Meçhul askerin kemikleri mezarına indiği dakika, üzerine bir köylü kadın atılıp ağlamış, “bunun kemiklerini karşiki dağdan aldınız değil mi, o benim oğlumdu” demiş.

Hayır, bu onun değil bütün Türk analarının oğludur. Oraya gömülen nefer, falan fırkanın falan alayından değildir, Türk'ün zafer ordusunun meçhul çocuğudur. O her kumandanın maiyetinde yaşayan neferdir, her cephede harp eden askerdir. Her toprağa giren şehidin cesedidir, fakat fert olarak hiçbir şey değildir.

O, zaferi kendisine benimsemiyor. Hiçbir zaferin içinde ismi yoktur. Bütün kağıda kumandanının zeka ve dehası parlar, o yalnız yapan, yaratan, yıkan, deviren ve en sonra ölen bir kuvvettir. Bütün tarihte namına dikilmiş bir taş yoktur. Hiçbir yerde ismi geçmedi. Onun zaferi, ismi gibi bize meçhuldür. O bununla müftehirdir. Zaten bize getirdiği demokrasi ruhu da budur.

Meçhul askerin, bu tavizi gösteren, zaferi bütün millete mal eden imanı zaferden daha büyüktür.

Onu mezarına indirdikleri dakika oraya gömmediğimiz şeyin, oraya diktiğimiz abidenin yıkılmış bir devrin, ve çürümüş bir neslin ve zihniyetin üzerine

diktiğimiz demokrasi abidesi olduğunu bilmeli, o saniye bütün millet aynı heyecan ile bu büyük mefkûrenin o günde bir lahza başına inip onu tesnit ettik. Onun tarihi hatıralarını yaşadık. Fakat meçhul asker, ismi, ruhu ve yaptığı işler gibi bize meçhul kaldı.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 2. Sayı / Nr: 2, 11 Eylül 1340, s. 2.

Kocalar Nasıl İdare Edilir?

Genç bir kadından mektup aldım, “Bir haftaya kadar evleniyorum. Eğer bir erkeğin nasıl idare edileceğini biliyorsanız bana söylerseniz size çok minnettar olacağım”.

Kızım,

“Kocalar ne kadar muhtelif ise, kocaları idare etmenin de o kadar muhtelif yolları vardır. Eğer her bir usulü yerinde kullanılırsan fayda görürsün. Gel, seninle evvela alelade, bir kocayı nazar-ı dikkate alalım. Evvela hassas kocalar, her hareketinden rencide, derhal mahzun olur, ve sebebini sorduğun zaman “hiç” der adeta mazlum bir kurban vaziyeti takınır. Böyle bir erkeği nasıl idare edeceksin, bilir misin kızım, derhal boynuna atlayacak onu öpücüklerle gark edeceksin. Bu tabiatla adamın karısı bir gazete muhabiri vaziyetindedir, onun nazar-ı dikkati her hadisenin üzerine çekecek, onun için yaptığın şeyleri telleyerek pullayarak ona göstereceksin, onun sevdiği yemekleri nasıl sevinçle yaptığını anlatacak, evin içinde onu memnun etmek için fırıldak gibi döneceksin, bu adamlar kendilerine ehemmiyet verilsin isterler.

Eğer kocan, mağrur bir adamsa, o zaman onu nasıl idare edeceksin, bilir misin?... Bu çok kolaydır. Bu adamlar her şeyi kendilerinin bildiğine zahiptirler, şahıslarına çok mağrur olurlar. Emirlerini daima kabul ettirmek isterler. Fakat bunların meramı daima emir etmek, nasihat etmektir. İcra edilip edilmediğine o kadar dikkat etmezler, maksatları istibdat değil, yalnız kendilerinin her şeyi karılarından daha iyi bildiğini göstermektir. Böyle bir erkeği metih ile idare edebilirsin. Evvela kocanı metih ile başlarsın. Onun ne kadar akıllı, ne kadar zeki, ne kadar basiretli olduğunu söylersin. Bu dakikadan itibaren dünyada senden güzel kadın yoktur. Fakat bundan sonra yapacağın ikinci iş oturduğunuz mahalleyi değiştirmektir. Eğer buna muvaffak olabilirsen, hâyli de muvaffak olmuşsundur.

Kendini yüksek gördüğü muhitten daha yüksek bir muhite onu düşürebilirsen o zaman kendi küçüklüğünü görür ve burnu kırılır. O zaman sen de kurtulursun.

Bir de asabi müstebit erkekler var. Eğer bunlardan birine düşersen o kızdığı zaman sen ondan daha fazla kızmalısın. O kadar feci sahneler yapmalı, meseleyi o kadar izam etmelisin ki o da korksun ve sussun. Bir kadın bunu isterse çok kolaylıkla yapabilir. Eğer iş dile kalırsa, hiçbir erkek kadınla dil yarışına çıkamaz.

Bunlardan başka bir de mızız, alaycı kocalar vardır. Her şeyden şikayet ederler. Bunları idare için üç yol vardır. Eğer kocan böyle bir alaycı ise ona doğrudan doğruya böyle şımarık bir çocuk gibi hareketten hoşlanmadığını söylersen, eğer seni bütün bu kusurunla kabul edecekse âlâ, etmeyecekse uğurlar olsun dersin. Bazısı var ki şiddetle yola gelir. Fakat bazıları da vardır ki şiddetle bütün delirir. İkinci surette onu gülünç yapmaktadır. Bir şeye alaka etti mi, sen meseleyi ondan daha fazla izam eder, ondan daha fazla şikayet edecek noktalar bulur, evde herkesi güldürecek kadar izam edersen, kocanda ister istemez gülmeye başlar. Üçüncüsü de o söyler, söyler, sen susarsın. O sustu mu, sözü alır, ve hiç kesmezsin, sakın ha fasıla vereyim de ona sıra gelsin deme, gittiğin gündür, nihayet usanır o susar. Böyle kocalarla münakaşaya girişmek, onları kandırmaya çalışmak çok büyük hatadır. Eğer nasihatlerim işine yararsa ben de memnun olacağım kızım, eğer ihtiyaca gelirsene yine bana müracaat et. Kızım, Allah yıldız barışıklığı versin..”

Büyük Anne, 3.Sayı / Nr. 3, 18 Eylül 1340, s. 2.

Türk Amele Cemiyeti

Amele birliğinin inhilalinde, daha doğrusu cebren hükümet tarafından ilgasından sonra 12 Eylül’de Galata’da kalafat yerindeki merkez-i umumide Türk Amele Cemiyeti’nin resmi küşadı icra edildi.

Bugün dünyanın en mühim meselesini teşkil eden amele meselesi, iktisadi huzursuzluk, bir de muazzam sermayelerin tesis etmemesi sebebiyle ikinci üçüncü derece mühim meselelerden biridir.

İçtimai ıslahat ve teazzuv da her hususta geri kalan memleketimiz için bir amele teşkilinin, ve mütesanit bir amele birliğinin teşkili birinci derecede mühim bir iş olmayabilir. Fakat, memleketimiz de ecnebi sermayesine vasi’ bir hüsn-ü kabul gösterirken, ecnebi sermayedarları memleketimize davet ederken ameleyi himaye

etmek, amele bu ecnebi ve hatta yerli sermayedarlar tarafından istismarına mâni olmak, demokrasi ilan eden hükümetin birinci derecede vazifesidir.

Cihanı idare eden amele hareketleri, sosyalizm olsun glad veya devlet sosyalizmi olsun, komünizm olsun bütün cereyanları ve prensipler birbirinden bazı fasılalarla ayrılır. Fakat amelenin kanunlarla himayesi, mesai saatlerinin tanzimi, icraatların bir ferdin hayatını tekeffül edecek, bilhassa sermayedara temin ettiği kazanca nispeten tevdi, tehlikelere karşı sigortası, sıhhatine teminat gibi birinci derecede meseleler üzerinde hepsi müttefiklerdir. Hatta bugün krallık olan İngiltere, cumhuriyet olan sair memleketler amelenin bu birinci derecede hukukunu temin edecek kanunlar neşretmiş ve bunların tatbik ve icrası hususunda amelenin yardımcısı olmuştur. Amele cemiyetlerinin hatta konfederasyon mahiyetinde birliklerinin teşkilini dahi kabul etmiştir.

Demokrasi olan bir memlekette hiçbir içtimai teazzuv men edilemez. Meğer ki teazzuvlar ihtilal maksadıyla vücut bulmuş veya memleketin mevcut şekil siyasisini yıkmak için müsellaah bir kuvvet hâline inkılap istidatlarını göstermiş olsun.

Bugün bizde tesis edilen amele cemiyetleri mefkûrevi ve siyasi birer nazariyeden ziyaden, içtimai birer cemiyettir. Ve hiçbir sosyalizm mektebine uymayan teşkilatı ve nazariyeleri vardır. Bizde teşkil eden amele cemiyetleri milliyetçidir. Bunu her vesile ile ispat ediyorlar. Hatta, din, aile, irs, temellük gibi içtimai müesseselerin hiçbirisiyle hâl-i ihtilafta değildir. Yalnız istediği muhammede insan gibi çalışmak, insan gibi yaşamak hakkını temennidir.

Bugün teşkil edecek böyle bir cemiyetin yarın içtimai, iktisadi, hatta siyasi bir rol oynamayacağını kim temin eder, denebilir?..

Ben, bilakis memlekette kapitalizm tesis ettikten sonra bu tehlike farz ettiğimiz bütün korkuların hakikat olacağını farz edenlerdenim. Sosyalizm tekâmülü takip ederek yürüyen bir mekteptir. Rusya'da Bolşevikliğin iflası, sosyalizmi tekâmül yolunda yürümekten men etmiştir. Ne kadar zamanda ne dereceye kadar ilerleyebilecektir. Bu cemiyetlerin içtimai bünyelerine ve fikir manzumelerinin tevsi ve intişarına bağlı bir meseledir. Yalnız hakikat olan şey sosyalizmin yürüdüğüdür.

Bugün biz de milliyetçiliği ve itidali istihdaf eden amele hareketi hiçbir suretle tehlikeli değildir. Tehlikeli olmamasına nighban olmak şüphesiz hükümetin

vazifesidir, fakat tazyik ile teazzuv ve teşkiline mâni olmak, her ferde vasi hürriyet veren, ve halka ait işlerin, halk için, halk tarafından idare edilmesini gaye edinen demokrasiye en ziyade muhalif olan bir harekettir.

Bu defa teşkil eden cemiyetin zararlı olmayan terakkilerinde, bilhassa amele cemiyetinin, sıhhat, mektep, içtimai sigorta gibi demokrasinin ameleye temin ettiği menfaatlerden müstefit olmak hususunda hükümetten yardım görmesi şayan-ı temennidir.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 3.Sayı / Nr. 3, 18 Eylül 1340, s. 2.

Hangi Erkeklerle Evlenmeli?

Kızları teshir eden iki erkek vardır. Bunlardan biri hayalinde yaşar, kalbi onun hayalinden kuvvet alır, diğeri hayatında tesadüf ettiği erkektir. Kalbi, onun gözlerinden ateş alır.

Birincisi ahlaken yüksek, çalışkan, namuslu, kadını mesut eden alicenap bir kocadır. İkincisi vecihen güzel, tembel, ahlaksızdır. Birincisi hayalde yaşar. Her genç kız böyle bir zevç hayal eder, iki ateşli gözle karşı karşıya gelince o hayal erir, ikincisi galip gelir.

Genç kız, bunlardan hangisiyle evlenirse bahtiyar olur? Buna her zaman katiyetle hüküm edilemez. Yalnız bence muhakkak olan bir şey vardır ki gönlün istemediği erkekle evlenmek ne meziyet ve faziletli olursa olsun, saadet temin etmez.

Bir kadının kalbinde birini taşıırken bir başkasıyla olması her zaman tehlikelidir. Böyle bir hâl vukuunda yine hayal işler, hakikat ruhsuz kalır. Hayatta böyle tehlikeye maruz kalmamak için kızlar her zaman zevcelerini kafalarında yaşayan hayale uydurmaya çalışmamalıdır. Yalnız bazen yüksek hayallere kapılıp hakikatten tamamen uzaklaşmak tehlikesi var, bu da birinciden fenadır. Bunun için bir erkeği intihap ettiğiniz zaman atideki noktaları nazar-ı dikkatten dūr tutmayınız.

Evleneceğiniz adamın ilk defa evlenmiş olmasına dikkat ediniz. Hele taht-ı nikahında başka bir kadın varsa zinhar evlenmeyiniz. Aşkın en kuvvetlisi ilk yaşananıdır. Eğer zevciniz önce kalbini ve aşkını başkasına verdikten sonra size geliyorsa bir yanardağ gibi ateş içinde yanan kalbinize hiç serinlik veremez. Ve bu yangının sizin içinizde her zaman bir tehlike olmak istidadına haizdir.

- 1- Zevciniz önce kalbini başkasına verdikten sonra size geliyorsa, ateş içinde yanan kalbinize serinlik veremez.

2- Çok genç ise siz onun için cazibeli bir çiçeksiniz. Balınızı alır posasını bırakır.

3- Zengin bir koca sizi ihmal eder.

Çok genç bir erkekle evlenmeyiniz. Daha bir arı gibi çiçekten çiçeğe konarak zevk toplamaya uğraşan genç için siz çok cazibeli bir çiçeksiniz, fakat balınızı aldıktan sonra siz onun nazarında bir “posa”dan başka bir şey değilsiniz.

Bir ihtiyarla evlenmeyiniz demeyeceğim. Siz evlenecek kadar ahmak iseniz, zaten bu nasihatlerden istifade edemeyecek bir kabiliyettesiniz, demektir.

Zevcinizin zengin olması iyi bir şey değildir. Yalnız zengin bir kocaya vardığınız zaman iki noktayı derpiş etmelisiniz: Cebinde parası çok olanın kalbinde maceraları da çok olur. Her genç ve güzel kadın sizin mevkit ve nikahsız ortaklarınızdır, buna göz kapamalısınız. Eğer tahammül edemeyecek kadar izzet-i nefis sahibi iseniz, zinhar bir zengin adamla evlenmeyiniz.

Saniyen zengin koca, sizi çok âlâyîşli bir hayata alıştıırır. O kadar ki artık fakir içinde yaşamak sizin için evlenmekten daha fena olur. Bu hayattan ayrılmamak için onun iğfallerine göz yummaktan başka çare bulamaz, istibdadına, zulmüne, ahlaksızlıkları boyun eğecek birisi olursunuz. Ve bu esaretten kurtulmak imkânı da yoktur.

Fakir bir erkekle evlenmek, aşkınıza ve gençliğinize mezar kazmaktır. Namus, fazilet, bunlar süslü hayallerdir ki bundan sonra size ancak aşk tabutunuzun üzerine çakılan altın çivilerdir.

Bir avukatla evlenebilmek için fevkalade zeki ve cesur olmanız icap eder. O, her vakanın şekil kanunu ve nizamisi ararken, siz hayatiyesini daha kuvvetle onun önüne koyabilmelisiniz.

Bence güzel koca, sizinle fikrî, serveti, mevki, kalbi bir olandır. Bu “bir”den hiçbir zaman şaşmayınız.

Cici Anne, 4. Sayı / Nr. 4, 25 Eylül 1340, s. 2.

İzdivacın On Şartı

İzdivaçtan sonra hayatın en müşkül safhası başlar. Yekdiğerini ne kadar tanımış olsa yine birbirine yabancı olan bir ailenin huzur ve sükutunu temin için birçok fedakârlıklara ihtiyaç vardır. Eğer ailede bir taraf fedakârlık yaparsa, diğeri ezilir, bedbaht olur, bu suretle müşterek saadetinin temini imkânsız olur. Eğer mesut

olmak isterseniz yanınızdakini de mesut edersiniz. Yanınızdaki ağlarsa onun göz yaşları herhalde sizin saadetinizi de katre katre zehirler. Şimdi bir erkeğin mesut olması için on şart vardır.

- 1- Açık sözlü olmalısınız. Karınızın izzet-i nefesine hürmet ediniz. Eğer zevcinizin bir hareketini tasvip etmiyorsanız onu tahkir ile değil, onun izzet-i nefsinin okşayarak ve nazar-ı dikkati celp etmek suretiyle fikirlerinizi kabul ettirmeye çalışınız. Bir tatlı sözün yüz senelik tesiri vardır. Acı sözün tesiri unutuluncaya kadardır. Kadınlar her fedakârlığa karşı razı olurlar, izzet-i nefislerinden feda edemezler.
- 2- Ev işlerine katiyen müdahale etmeyiniz. Zevciniz herhalde sizden daha iyi ev kadınıdır. Ev idaresinde onu serbest bırakınız.
- 3- Karınızın yanında abus durmayınız. Abus bir koca, kadına acı kahve tesiri yapar. İçer, fakat içtikçe yüzünü buruşturur. Nihayet kahve membaı tesirini gösterir, sinirlerini uyandırır. Nihayet biraz neşe ve güler yüz bulmak için başını evden dışarı çıkarır.
- 4- Karınızın hislerini rencide etmeyiniz. Kadınlar sizden çok hassastır. Size hiçbir tesir yapmayan her kelimenin onca çok derin manaları vardır. Sözünüzü söylemezden evvel bir defa tartınız. Hassas kadının hisleri bir fağfure benzer, bir defa incitildi mi, yapması güç olur. Bir dokun bin dinle kase-i fağfurdan sözü kadınların hislerini çok güzel temsil eder.
- 5- Bir iki senelik evli olduğunuz için zevcenize ilk gösterdiğiniz heyecanı durdurmayınız. Bu tevakkuf izdivaç hayatının kara müjde hissidir. Bunu iyi biliniz ki kadınların kalbi sönmez bir yanardağdır. Aşk ateşi orada her zaman için hâl-i galeyandadır. Kendini ihmal edilmiş hisseden kadın bu ateşin taht-ı tesirindedir. Sizin söndüremediğinizi söndürecek başka bir nefse arz-ı ihtiyaç eder ki bu sizin hesabınıza yazılan bir zarardır.
- 6- Anut olmayınız. İsteddiğiniz yapılmadığı için cebren yaptırmaya teşebbüs eder, ve zevciniz tahkir ederseniz, mukabil inada siz de maruz olursunuz. Eğer boğaz boğaza kavga edecek kadar pespaye değil de, bir insan gibi yaşamak isteyen bir adamsanız şüphesiz karınızın da göstereceği inada müteessir olur, sözünüzden dönmeye mecbur olursunuz. Onun için her fikrinizi karınızı iktifa ettirerek kabul ettiriniz. Kadınları tatlı dille

fethetmek, inat ile fetihten daha kolaydır. Eğer inada girişerseniz, muhakkak karınız sizden daha inatçıdır, onun dediği olur.

- 7- Ne sizin valideniz ve kardeşleriniz, ne de zevcenizin validesi ve kardeşleriyle bir evde oturmayınız. Kaynanalar, görümceler, izdivaç demetinin dikenleridir.
- 8- İki aile bir evde oturmayınız. İster hasım, ister yabancı muhakkak geçimsizlik baş gösterir, ve aile saadetinizi zehirler.
- 9- Evliyim diye artık nasıl olsa giyinebilirim zannetmeyiniz. Giyinmedeki zarafetinize halel geldiği için zevceniz nazarında mana yavaş yavaş ölen bir adam manzarası kesp edersiniz. Unutmayınız ki o sönmeyen bir yanardağdır. Güzelliğine, giyinmesine zarafete itina eder.
- 10- Çocuklarınıza karşı insafsız olmayınız. Çocuklarınızı acıttığınızı, dövdüğünüzü gören kadın ilk önce sizden nefret eder. Kadın hatta size karşı bile çocuklarını korumak için bir arslan kuvvetine maliktir. Çocuklarıyla birleşir ve sizin aleyhinize hareket eder. Ailede böyle ikilik yapmak hem sizin hem bütün ailenizin zararınadır.

Cici Anne, 5. Sayı / Nr. 5, 2 Temmuz, 1340, s. 2.

İzdivacın On Şartı

Kadınların zevcelerini idare edebilmek ve aile saadetini temin edebilmek için bilmeleri icap eden bazı noktalar vardır ki izdivaç hayatında pek mühimdir. Her iki tarafta arzularından ve hislerinden bir parça fedakârlık yapmaya razı olmazsa aile saadeti hiçbir zaman temin edilemez. Ailenin kadından istediği on şart vardır ki buna rağbet eden her kadın hem zevcini hem de kendini mesut edebilir. Bunlardan birincisi:

- 1- Müsrif olmayınız. Her erkek iktisaden müstakil ve refah içinde olmak ister. Kazandığı paranın sizin tarafınızdan tuvaletleriniz, gezintileriniz için çılgıncasına sarf olunduğunu görürse size ve evinize duyduğu alakayı kaybeder. Her hareketinizi fena görmeye başlar.
- 2- Evinizi kirli tutmayınız. Temiz bir ev, uzun gün yorulup da bitap evine dönen bir erkeğe taze hayat ve neşe verir. Pis yer, zevcenizi sizden evden nefret ettirir. Her şeyden evvel evinizin temiz olmasına dikkat ediniz.

- 3- Giyinmedeki ihtimamınızı hiçbir zaman terk etmeyiniz. İyi giyinmiş bir kadın her zaman zevci için caziptir. Bilakis giyinmesine itina etmeyen, dökük saçık gezen bir kadın erkeği dışarda gözünü kandıracak güzeller aramaya mecbur eder.
- 4- Diğer erkeklerle laubali olmayınız. Zevçler ekseriya kıskançtırlar. Hiçbir sebep olmadan şüpheye düşerler. Kendileri her kadına iltifat etmeyi eser-i nezaket addederler, fakat kadının erkeğe iltifatını tefsir eden hiçbir lügat yoktur. Bunun için hareketınızda basiretli olun.
- 5- Çocuklarınızı yalnız kendi terbiye ve idarenizde yetiştirmek davasını gütmeyiniz, mümkün mertebe babasını çocukla alakadar ediniz, çocukları yalnız annelerinin terbiyesine terk eden babalar, çocuklarına karşı biraz lakayt olurlar.
- 6- Annenize çok zaman sarf etmeyiniz. Mümkün mertebe gerek kendi anneniz, gerek kocanızın annesini evinizin saadetini bozmamaları için uzakta bırakmaya gayret ediniz. Onların rahatını temin ettikten sonra, sizden ayrı yaşaması sizi bir vecihle küçük düşürecek bir hareket değildir.
- 7- Evinizin ve zevcinizin dahili idaresine ait ne komşularınızdan ne de ailenizden nasihat istemeyiniz. Eğer verecek olurlarsa kendi muhakemenizi kullanmadan katiyen kabul etmeyiniz. Her işte kendi mantığınızı kullanınız. Ve samimi olarak zevcinizle istişare ediniz.
- 8- Zevcinizi hükmünüz altına almak istemeyiniz. Zaten başkasının hükmü altında yaşayacak bir adam izzet-i nefsi olmayan bir adamdır. Böyle bir adamın zevciniz olmasını şüphesiz istemezsiniz. Zevcinizde sizi hükmü altına almamasına itina ediniz. Müstebit bir adam aile saadetini temin edemez.
- 9- Zevcinizin yanında zinhar abus durmayınız. Kederli bile olsanız, daima gülünüz. Bu gülüşün sizin hayatınızda ne kadar kıymeti var, takdir edersiniz.
- 10- Unutmayınız ki küçük şeyler çok mühimdir. Zevcinizin memnuniyetini bâis olacak küçük şeyleri korumak için biraz zekanızı kullanınız. Zevcinizin hoşuna gitmeyen şeyleri sırf bir inat için yapmak da devam ederseniz, ailenin saadetini yıkmış olursunuz. Aile müşterek bir

fedakârlıktır. Siz de hassanıza düşeni yaparsanız hem siz hem zevceniz mesut olur.

Cici Anne, 6. Sayı / Nr. 6, 9 Temmuz 1340, s. 2.

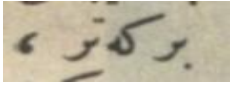
Hakiki Sevdayı Nasıl Anlamalı?

Sizi seven bir adamın samimi olup olmadığını ölçmek için emin hiçbir vasıta yoktur. Yalnız sizi sever görünen adamın sizi aldatmadığını ispata elverişli umumi bazı delail vardır ki onları dikkatle gözünüzden kaçırmazsanız kendinizi bir uçuruma düşmekten kurtarabilirsiniz. Sevmek ve sevilme her cemiyette gayet tabii bir şeydir. Yalnız bunun çizilmiş bir hududu vardır ki onun haricine çıkmazsanız kendinizi her tehlikeden kurtarmış olursunuz.

Mesela sokakta giderken bir genç size yaklaşır, şairane birçok iltifatlarla sizin güzelliğinizden, cazibenizden bahsederse bu alelade bir kortedir. Böyle tanımadığı bir kadına yanaşıp laf-endazlıkta bulunan bir adam herhalde adi seviyede bir adamdır. Ve size izhar etmek istediği hiçbir zaman aşk değildir.

Fakat ister sokakta ister evde sizi gören bir gencin sizi her gördüğünde kızardığı, gözlerinde ve çehresinde bir heyecan bulutunun geçtiğini görürseniz, bu deruni bir alakanın müjdecisidir. Bu sizi aşka kadar götürebilir. Bunlar izdivaç aşkılarıdır.

Erkeklerin kendilerine göre müteaddit korte usulleri vardır. Bir kısmı kıyafetlerine çeki düzen verir, ceketlerinin göğsüne bir ipekli mendil, ayakkabılarının

üzerine , kravatlarına bir elmas iğne taktıktan sonra dükkan kapıları önlerine ve sokağın bir tarafına geçer, gözüne kestirdiği güzel bir kızın derhal arkasına takılırlar. Bunlar piyango aşkılarıdır. O gün kaza ve kısmetlerine ne düşerse onun âşıkıdırlar.

Takip ettikleri kızın gözleri gözlerine tesadüf edince güler, bazen namuslu kızı veya kadını rencide edecek mütecaviz bir lisanla hislerini ilan ederler. Bunlar tulumbacı aşıkıdır.

Fakat bir cins aşıkı da vardır ki, bunlar için ilan-ı aşk bir meslek hâline gelmiştir. İlk fırsatta önünüzde diz çöker, ellerini kavuşturur tiyatro sahnelerinde ezberlediği birtakım tatsız tuzsuz cümleler sarf eder. Sizi metheder, sizinle evleneceğinden bahseder. Bunlar meslek aşıkıdır.

Bu adamların ikinci bir nevi vardır ki bu çok tehlikelidir. Bunlar mazilerinden çok bulutlu olarak bahsederler. Hatta sizi daima maziden, kendi hayat hususiyelerinden uzağa götürmek isterler. Eğer bir genç kız kendisine aşkından bahseden adamın mazisini öğrenmek istediği zaman bu bulutlu simayı karşısında görür ve anlarsa kendisini kurtarmış demektir. Fakat genç kızlar kendilerine aşkını ilan eden adamı tartmakta ekseriya beceriksizdirler. Her söze, her latifeye çabuk inanırlar. Hâlbuki hakiki aşklar müşkülâtla söylenebilen ve anlatılabilendir. Sokak aşkları izharı kolay olanlardır. Hissen ve fikren yüksek bir genç kız şüphesiz bu sokak aşklarına kendini düşürmez. Hakiki aşkları anlamak ise biraz zeki bir genç kız için çok müşkül değildir. Bunu iyi bilmeli ki samimi aşklar, sözden evvel, gözden geçer.

Evli adamların kortesinden şiddetle sakınınız. Bilhassa eğer size deruni ıstıraplarından, kendisini anlamayan bir kadına düştüğü için hissi hicranlarından bahsederse inanmayınız. Zaten karısıyla anlaşp anlaşmamasından size ne? Siz herkesin teselliyatkârı mısınız?

Siz gençliğinizi, güzelliğinizi evli bir adam için, aşkını yaşamış bir adam için neden israf edesiniz?.. Karı değiştirmeye alışan adam, sizi de yarın kolaylıkla değiştirebilir.

Nasihatlerimi kendinize rehber ederseniz, Cici Anne'ye bir gün gelir, teşekkür edersiniz..

Cici Anne, 7. Sayı / Nr. 7, 16 Temmuz 1340, s. 2.

Kocalar Birer Kapalı Kutudur

Aldığım bir mektupta genç bir kadın on altı seneden beri evli olduğu hâlde kocasını anlayamadığını yazıyor. Diyor ki:

“Zevcim ahlaken çok iyi bir adamdır. Fakat bana karşı alakasızdır. Gecelerini evde mangal kenarında geçirir, bütün gece iki dakika konuşmaz. Bana karşı vaziyeti gayet hürmetkâranedir. Bizi gören ne güzel iki kardeş diyorlar. Kocamın eskisi gibi beni sevip sevmediğini bir türlü anlamıyorum. Bu izdivaca bir iflas veya muvaffakiyet nazarıyla bakmak lazım gelir, tayin ediyorum.”

Kızım, bütün erkekler gariplikler ve tuhafliklarla doludur. Hiçbir kadın onları anlayamaz. İstersen on altı senelik evli ol, istersen altmış. Anlayabileceğin şeyler pek mahduttur. Dünya dünya olalı hiçbir kadın kocasının ilk aşık günlerinde kıvılcımlar

saçan bir nur gibi yandığı hâlde, izdivaçtan sonra sönmüş bir marsık gibi pörsüdüğünün sebebini anlamadı.

Kocanın seni sevdiğinden şüphe edemezsin. Çünkü hayatta bir aşk için yapılabilecek en büyük fedakârlığı yaptığına elinde delil var. Fakat niçin değiştiğini de hiçbir sebeple izah edemezsin. Acaba sen hiç değişmedin mi?

Daha hiçbir kadın kocasının ticareti ve mesleği için gösterdiği hararet ve alakayı evine göstermediğinin sebebini bulamadı. Hiçbir erkek mesut bir karı ile neşeli bir yuvanın, ticaretinin getireceği servetten daha büyük bir servet olduğunun farkında değildir. Kusursuz bir ev bedbaht bir kadın erkeğin hayatı, ticareti ve mesleği üzerinde menfî bir amil olur, bunu hiç düşünmezler. Yüzde bir erkek bulamazsın ki bu ruhi noktayı nazar-ı itibara alarak, izdivacının muvaffakiyetli bir izdivaç olmasına, işine ve mesleğine verdiği ehemmiyeti kadar ehemmiyet vermiş olsun. Hayatının en mühim işini talih ve kismete havale eder. Kazanıp kaybetmesi talih perisinin onunla beraber olup olmamasına bağlıdır.

Her erkek bilir ki, karısına küçük bir iki iltifat etse, mesela onu ne mükemmel bir ev kadını olduğunu, hayattaki muvaffakiyetine nasıl yardım ettiğini söylese, her istediğini kolaylıkla kabul etmek mümkün olur.

Ve her kadın da bilir ki kocası onun sıfatını keşfetmiştir. Kocasının bu hâline karşı ona kızmak mı, yoksa ondan nefret etmek mi lazım, onu bilmez. Çünkü bunları görmek için gözünü açtığı, söylemek için dilini çıkardığı zaman kocası bir kavga ile kusurlarını örtmek için ön saftadır.

Kızım bana diyeceksin ki, pekala, biz bu kadar sefaletle katlanmaya neden mecburuz, bizim de hayat hakkımız yok mu?... Cenab-ı hak, hayatı yalnız erkeklere verdiğini hangi mukaddes kitapta ve hangi peygamber-i azam ile bildirdi?..

Sana söz bırakırsam belki asi bile olursun. Kızım beni dinle, bu hakkı onlara hiçbir manevi kuvvet vermedi. Bu kuvveti ceplerindeki para ve senin vaziyetindeki zaafıtan alıyor. Sen bu iki kuvvete malik olduğun zaman arada hiçbir mesele kalmayacaktır. Ve o zaman ne kadar kocanın sana niçin alakasız olduğunu da öğreneceksin... Çünkü şimdi öğrenmek işine gelmez. Eğer öğrenmek isteseydin, bu suali gelir de bana mı sorardın.

Bir kadın kocasını tanıyamaz. Çünkü onlar kapalı kutudur. Kutunun içinde ne var diye kadınları merak sokmak ise en büyük gayeleridir. Biz de hayatımızda hep

bu kapalı kutulardan birine sahip olmak ve onu açmak için bir çocuk gibi mütecessis ve şuursuz uçurumun içine yuvarlanırsınız...

Hiç merak etme kızım, kutunun içini boştur. Öğrenmek için kendini üzdüğüne değmez.

Cici Anne, 8. Sayı / Nr. 8, 23 Temmuz, 1340, s. 2.

Dünyanın Baş Ağrıları Kaynanalar

Bütün dünyanın halledemediği bir mesele var: O da kaynanalardır. Kalbi ve vicdanı iyi olan kız veya erkek annelerine ve babalarına karşı üzerlerine düşen vazifeyi memnuniyetle yaparlar. Çocuklarını büyütmek için birçok fedakârlıklara katlanan annelerinin haklarını ödemeyi kendilerine en büyük vicdan borcu bilirler. Hayatlarının son günlerini yaşayan bu zavallılara daha rahat bir gün yaşatmak onları mesut etmek her evladın vazifesidir. Fakat bu ihtiyarlardan birinin evde bulunması kızın, veya oğlunun bütün arzularına rağmen, evin huzurunu ihlal eder. Bunlar evvelden sahip oldukları eve bir ikinci sahibin gelmesini çekemezler. Evvelden kucaklarında büyüttükleri oğullarının bir başkasının kucağına girmesine dayanamazlar. Hatta bu kıskançlıkları daha dadıdan başlar. Eğer çocuk dadısını annesinden daha fazla severse, dadılarını kovmak onlar için en birinci vazifedir. Zira çocuğun aşkına ortak oluyor, hatta ondan üste bile çıkıyor demektir. Bu, tahammül edilemez bir şeydir. O hâlde dadı gitmeli, çocuğun muhabbeti yalnız annesine mahsus kalmalıdır.

Dadıdan sonra çocuğa gelin ortak çıkar. Bu defa gelin oğlunu hem kalbinden, hem dilinden vurur. Gözlerini bağlar. Bu defa ikinci bir dava başlar. Çocuğu o daha evvel görmüş bu kadar seneler elinin emeğiyle büyüttüştür. Üzerinde bu kadar hakkı varken elin kızı ne diye onu oğluna yabancı bırakır. Bilakis elin kızının hiç yüreği yanar mı? Evde zarar olursa oğlunun parası diye onun için erir. Gelin israf ederse gece gündüz oğlunun döktüğü tere, çektiği azaba yalnız anacığı yanar. Oğlu hasta olursa onun yüreği tükenir.. Ana bu... Anaya ne benzer?.. Onun kurduğu eve yabancı bir kadın gelir de nasıl sahip olur? Bu evin anahtarı onun elinde. Evin temelini o kurmuş. Sokaktan gelen kız niçin bunlara sahip olsun da o köşe taşı gibi kenarda kalsın?.. Buna hiçbir ananın gönlü dayanmaz.. Bile bile evladını böyle bir yabancıya kucağına atmak, evinin idaresini böyle bir müsrife vermek, hiçbir ananın yapamayacağı bir iştir. Zaten evladını seven bir ana buna nasıl katlanır. İşte evdeki

gürültülerin bütün sebebi bulundu. Malları olan oğullarına bir başkasının şerik olması. Mamafih analar bunu hiçbir zaman itiraf etmezler. Bu gürültüde yalnız kaynanalar mı kabahatli?..

Ben daha kaynana değilim, onun için bi-teraf olabilirim. Kabahatin onda beşi onların, onda beşi de gelinlerindir. Senelerden beri hayal ettiği, ta kalbinin içinde yaşattığı sevgilisine, kocasına o daha on üç yaşına girdiği geceden beri sahiptir. Bu hayal onunla beraber büyür. Nihayet günün birinde bu hayal olan adamın cidden ona ait olduğunu görür. Bu senelerden beri onun olan adama hiçbir kadının kim nazarını çekemez. Evdeki kavgaların en gürültülüsü bu kıskançlık kavgasıdır. Hiç yokmuş gibi bir de kaynana eşe ortak çıkar. Hayalinde süsleyip bezendiği yuvanın şimdi bir de başka hanımı var. Anahtarları o taşımak ister, kumandayı o vermek ister. Kocasına her an o karışır. Hâlbuki kendisini evin asıl sahibi addeden bu yeni sahiple eski sahip arasında başlayan kavganın esası hep bu paylaşılamayan koca veya oğula, hakim olmakta ısrar edıştır. Erkeği bir taraftan anası bir taraftan karısı çeker. Zavallı kocalar Feride ile Nermin'in bebeği gibi biri başından diğeri ayağından çekerken bazen yarıda kopup ikiye ayrılırlar.

Cici Anne, 9. Sayı / Nr. 9, 30 Temmuz 1340, s. 2.

Aşktan Nasıl Kurtulmalı?

Aşka tutulmuş genç bir kız yana yakıla benden derdine çare soruyor: “Henüz on sekiz yaşında bir genç kızım diyor, şimdiye kadar kimseyi sevmemiş, kimse ile görüşmemiştim. İlk defa bundan dört ay evvel bir genci sevdim ve kendisiyle hâlen görüşüyorum. İlk aşkım olduğu için kendisine fena hâlde tutuldum. O da beni sevdiğini fakat henüz evlenecek zamanı olmadığını söylüyor. Kendisiyle ölünceye kadar bir arada mesut olarak yaşamak istiyorum. Bu vaziyet karşısında ne yapmalıyım?..”

Kızım derdin izam ettiğin kadar büyük değildir. Aşk her genç için gayet tabii bir şeydir. Yalnız hayata yeni giren gençler bu kelimenin manasını ekseriya yanlış anlıyorlar. Bilhassa erkekler nazarında aşkın muhtelif manaları vardır. Bir kızı aldatmak, bir kızla bir müddet gönül eğlendirmek de onlara göre aşktır. Fakat böyle daldan dala gezen gençler ekseriya hayatlarında hiç aşkı bulmadan göçüp giderler. Aşk bir zirvedir, ona herkes yetişemez. Seni seviyorum kelimesi hazreti Adem'den beri o kadar çok telaffuz edildi ki artık yıprana yıprana manasını kaybetti. Seni

seviyorum, diyen gence zinhar inanma... Senin gibi kaç genç kıza aynı cümleyi kullanmıştır. Kim bilir, belki tesadüfen bu cümleyi ikinize de aynı günde bir iki dakika fasıla ile kullanmıştır. Daha bir bahar çiçeği gibi dalında henüz taze açan kalbinin, böyle zehirli bir nefesle solması pek mümkündür. Gençsin, kalbin aşka açıktır, fakat iradene sahip olup gönlünü her dalından çiçek koparmak isteyene açmazsan davayı sen kazanırsın...

Sevdiğin samimi mi?.. Bunu anlamak çok kolay... Yirmi iki yaşında bir genç pek tabii ki evlenmez. Zaten evlense bile sen razı olma. Aşkın seni olduğu gibi, evliliğin, analığın da bir seni var. Daha henüz ikiniz de aşk ve hayal âlemindeyiz. Basamakları çabuk çıkarsanız başınız döner, baş aşağı yuvarlanmak tehlikesi vardır. Fakat sevdiğin seni seviyorsa ailenizin vesaiyetine müracaat eder, nişanlanırsınız, her ikiniz için münasip bir zaman hâlinde evlenirsiniz. Fakat kalbini kaptırdığın genç bu teklif karşısında yan çizerse o zaman senin için yapacak iş pek basittir.

Seninle aşk oyununa çıkan genç sana aşkını bir sadaka gibi veriyorsa, başını daima yükseklerde tutan bir genç kız gibi, ona teşekkür eder, sadakasını kadınlığını çiğneyerek aşkı kabul eden sokak ilişkilerine vermesini tavsiye edersiniz. Eğer aşk ve buse oyununa çıkmış bir serseri ise, sokaklarda aşkı para mukabilinde satan cinsinizin düşkünlerini gösterirsiniz.

Erkekler bütün kahramanlıklarına, maceraperest olmalarına rağmen, zevce olarak intihap edecekleri kadınların namuslu, hissen ve faziletçe yüksek olmalarını da isterler. Siz izzet-i nefsinize istinat ederek aşkınızı müdafaa ederseniz o zaman o size yalvarır.

Fakat siz onların yıldızlı tefahürlerine aldanmayınız. Bu cidalin asıl kahramanı sizsiniz... Eğer siz aşkın kanatları üstünde yükseldikçe o size kadar yetişemez ve aşağıda kalırsa, bir gün omuzlarını silkip sizden başka bir kadına aşk ve sevda satmak için koşarsa, o zaman sizi sevmeyeni sevecek kadar izzet-i nefis düşkününü olmadığınızı kendi kendine telkin ile aşkınızdan kurtulabilirsiniz... Anladın mı kızım? Evlenmeyi evlenmek için değil, aşka kadar yükselmek için kabul edersen, ve sana aşk verecek genci aşkına kadar yükseltebilirsen mesut olursun... Yoksa her aşk zannettiğin, aşk değil, sevdanın çamurdan yapılmış bir topudur ki başına çarparsa beynini parçalar...

Cici Anne, 10. Sayı / Nr. 10, 6 TS. 1340, s. 2.

Erkekleri Nasıl Kazanmalı?

Genç bir kız bana hitaben gönderdiği bir mektupta diyor ki:

“Ben çirkin bir kıyım. Güzellik tevzi edilirken benim güzel yerim orada bulunmamış, ben de hissemi alamamışım. Bu eksik aldığım maddeyi yerine ikame edecek dimağ kuvveti gibi başka bir şey de alamamışım. Hülâsa ben hanım hanımcık ev kadını bir kıyım. Bu zamanda, duvar kaplamaya yarayan modası geçmiş kağıtlar gibi, bir evin duvarını kaplamaya pek elverişliyim. Fakat bu sıfatı hiç de kabul etmek istemiyorum. Kendimi erkeklere cazip gösterebilmek vesaire genç kıyılar gibi eğlenmek ve beğenilmek için bir çare var mıdır?”

Hiç kimse inkâr edemez ki güzellik genç kıyılar için bir piyangodur. Fakat güzellikten gayri öyle meziyetler vardır ki yerinde ve hüsn-ü suretle istimal edilirse piyangoğunun düşmesi yüzde doksan muhakkaktır.

Tabii değil midir ki her genç kız canlı bir tablo gibi güzel görünmek ister. Fakat hiç dikkat ettiniz mi, bir tablo da ilk evvel gözümüze çarpan çerçevedir. İnsan tablosunun çerçevesi esvaplarıdır. Binaenaleyh bu çerçeve güzel bir kız gibi çirkin bir kız için de iktisayı mümkün olan bir şeydir. Bir kadının güzelliğinden bahsettiğimiz zaman, bizim üzerimizde güzel tesir yaptığını murat ederiz. Bu güzelliği terkip eden maddeyi tahlil etmeyiz. Onu mevzun ve ahenktar elbiseleri içinde latif gösteren ağız mı, burun mu bunu ilk nazarda fark etmeyiz. Heyet-i umumiyesinin bıraktığı tesir altında güzel deriz. Bu sebeple mademki çirkin olduğunuzu zannediyorsunuz, her biri bir eser-i sanat denebilecek rengi, ahengi mevzun güzel elbiseler yaptırınız. O kadar güzel şeyler giyiniz ki karşıdan sizi seyredenlerin nazar-ı çehregir değil, size latifet veren çerçevenizde takılıp kalsın. Güzelliğiyle meşhur pek çok kadınlar vardır ki ayrı ayrı azalarını tetkik edilecek olursa bu güzelliklerini terzilere medyun olduklarını görürler.

Eğer musikiye istidadınız varsa piyano çalınız. Hiç olmazsa küçük havaları, şarkıları çıkaracak kadar çalıp söylemeye gayret ediniz. Bazen güzel bir ses cihan değer bir güzeli gölgede bırakır. Bundan başka vücudunuza tenasüp vermek için spor yapınız. Bilhassa tenis oynayınız.

Üçüncü yapacağınız şey de kendiniz cazip göstermektir. Sade ve samimi olunuz, hoş sohbet olmaya, sözünüzü yineletebilecek kadar dolu söz söylemeye çalışınız. Bazı kadınlar çok söylemekle meclis-ârâ olduklarını zannederler, bu

yanlıştır. Güzelliğiyle nazarı çekemeyen kadın ile nazarları kendine çekebilen kadınlara cazibe veren diğer bir şey de sözlerine heyecan karıştırabilmektir. O kadar canlı olunuz ki karşınızdakiler sizden heyecan, hayat, şiddet ve neşe alabilsinler. Şahsınızı yükseltmek için okuyunuz. His ve fikir âleminde bir yer tutmaya çalışınız. Hatta bazı güzeller vardır ki bu meziyetlere sahip olmadıkları için cansız bir manken tesiri yaparlar. Onların güzelliği yalnız söz etmeye yarar. Sizin güzelliğiniz karşınızdakini size yaklaştırmaya ve biraz da sizin heyecan ve hayatınızdan hayat almaya sevk eder. Bu suretle hem erkekleri cezbetmeye, hem de piyangoyu kazanmaya muvaffak olursunuz.

Cici Anne, 11. Sayı / Nr. 11, 13 TS. 1340, s. 7.

Cici Anne'nin Sütunu: Müstebit Kocalar

Erkekler karılarını muhtelif nazarlarla görürler: Bazıları karılarını temellük edinilmiş bir mal telakki ederler. Bazıları doğrudan doğruya esir farz ederler. Bazılarına göre de kadın her fenalığın müsebbibi bir şeytandır, erkekleri her fenalığa sürükleyen kadındır. Bazılarına göre de evin işlerine bakan, çocukları büyüten evin hizmetçisidir. Fakat karısını insan telakki eden erkeklere pek nadir rast gelirsiniz. Pek azı muteriftir ki kadın evvela insan, saniyen kadın, salisen zevcedir.

Bunu iyi bilirler ki kadına insan nazarıyla baktıkları zaman şimdi kadına yaptıkları muameleyi tamamen değiştirmek, pek çok yerlerde rahatlarını, emretmek zevkini, şımarık çocuklar gibi dediğini yaptırmak hodkamlığını feda etmek icap edecek. Her erkek buna kolay kolay yanaşmaz. Bunu kabul ettikleri taktirde kadının hürriyet-i şahsiyesini de kabul etmek lazım. İmamın gözü önünde şu kadar altına mukabil satın aldıkları malı böyle sormadan serbest bırakmaya hiçbir müstebit kocanın havsalası almayan bir şeydir. Bir gün bir genç kadın bana kocasının mektuplarını açtığından şikayet etmişti. Galiba hürriyetini son kademesine kadar müdafaa etmek isteyen bu hanım, memlekette karısının mektuplarını açmak değil, karısının giyinmesine, sokağa çıkmasına, konuşmasına, hatta yürüyüşüne varıncaya kadar karışan ve onları kendi zevki ve emri altında yaşatan yüz binlerce erkeğin mevcudiyetinden haberdar değildi. Bunlar karılarından bir günün ta sabahından akşamına kadar dakikası dakikasına hesabını sorarlar. Fakat siz ona nereye gittiğini bile sormazsınız. Harç ettiğiniz paranın santimi santimine hesabını isterler. Her erkeğin iktisadi istiklalin her fert için bir izzet-i nefis meselesi olduğunu bilir. Fakat

karısını ancak evin ihtiyacına lazım olan parayı verir, kadının kendine ait bir para arttırmasını şiddetle tenkit eder. Her gün kadın kendine lazım olan parayı bir dilenci gibi istemeye mecburdur.

Nazarınızın takıldığı her yabancı erkek bir kıskançlık kavgasına münce olur. O, güzel kadınlara bakmakta hatta hem sohbet etmekte serbesttir. Odur ki, erkeklerin kalbi bir ateş gibidir. Küçük bir kıvılcım onu tutuşturmaya kâfi gelir. Bu ateşi durdurmak erkeğin elinde olmayan bir şeydir, bunun için erkekler mazurdurlar. Bu zavallılar ebedi bir cehlin kurbanı olarak bu iddiayı yaparken kadının kalbinin hiç sönmeyen bir yanardağ olduğunu unuturlar. Erkeklerin kalbi kıvılcımlar yanarken onlarınki ezelden beri yanan ve hiç sönmeyen bir ateştir. Ve bu ateşi söndürmek hiçbir kadının elinde olmayan bir şeydir. Bu hususta mazeret iddia etmiyorlar. Fakat her ikisinin de tabii oldukları kanun tabii iken, erkekler onlardan sadakat istedikleri zaman gayr-i tabii bir kanuna rağbete davet ettiklerini unutuyorlar. Eğer bir mazeret varsa her ikisi için de var. Yoksa her ikisi için de yoktur.

Fakat müstebit kocaları idare etmenin bir usulü vardır. Hayatınızı kendiniz kazanınız, ona muhtaç olmayınız, hatta mümkün olursa onu kendinize muhtaç ediniz, o zaman kuzu gibi olurlar...

Cici Anne, 12. Sayı / Nr. 12, 20 TS. 1340, s. 2.

Cici Anne'nin Sütunu: Kocalarını Mahveden Kadınlar

Erkekler para kazanır, kadınlar sarf eder. Bir erkeğin servet sahibi olması veya fakir olması kazandığı para ile değil, karısının sarf edişiyle tayin eder. Pek az erkek vardır ki ticari bir muhakeme ile karısının sarf edebildiği paradan fazla biriktirmeye muvaffak olabilir. Erkeklerin ekserisi sarf ettikleri sa'yın pek azını işine kalb edebilirler, çoğu karılarının elinde mahvolurlar. Bu sebeptendir ki dünyanın parasının dörtte üçü kadınların parmakları arasından akıp geçer. Böyle olduğu hâlde ne babalar, ne kocalar, ne memleketin iktisatçıları kadınlara parayı nasıl alıp nasıl harç edeceklerini öğretmezler.

Erkekler bilirler ki kadınların ekserisi için para kocadan daha mühimdir, yine karılarına bunu nasıl muhafaza edeceklerini öğretmezler. Bir baba oğluna parayı nasıl kazanacağını, nasıl kullanacağını öğretir, fakat kızına böyle bir iktisat dersi vermeyi hiç düşünmez. Fakir bile olsa kızına para kazanmanın lüzumunu öğretmez. Kendi kazandığı bir tuz ekmek parasıyla onu geçindirmeyi vazife bilir.

Eğer baba biraz hayata uygun bir adamsa kızının çalışmasını, iktisadi istikbalini kazanmasını tercih eder. Kız çalışmaya başlayınca ilk kazandığı para ile kendine esvap yapmayı düşünür. Eğer babasının bu paraya ihtiyacı yoksa kazandığı paranın çoğu tuvaletine sarf eder. Babası ona yine kendi öldükten sonra düşeceği vaziyeti, veya evlenemezse paraya olacak ihtiyacını anlatmaz. Eğer zengin bir babanın kızı ise kocasına para ve ev idaresi hakkında hiçbir fikrî olmadan gider. Varidat nedir, varidatla mesarif nasıl uydurulur; bu bahisler onun için meçhuldür. O zamana kadar malik olduğu her şey kendisine babası tarafından verilmiştir. Onun fikrince kocasından ne kadar fazla koparırsa gelirdir.

Hiç kimse inkâr edemez ki genç kadınlar bu hususta muvazenesizdirler. Süratle kocalarını mahvederler. Hatta kadınların bu israfı yüzünden bozulmuş birçok aileler vardır. Her erkek ailesini geçindireceği parayı nasıl kazanacağını, ihtiyarlık zamanında kendisine lazım olacak parayı nasıl muhafaza edeceğini düşünür, fakat bu paranın asıl alıcı vericisi olan kadına onun mahiyetini öğretmeyi düşünmez.

Bu gibi kadınlara göre paranın kıymeti, çocuğun paraya verdiği kıymetle müsavidir. İhtiyarlıklarında veya kocalarının vefatında başkalarına muhtaç kalınca kabahati yine babalarına, kocalarına atarlar:

- Nur içinde yatsın, öldükten sonra ne olacağımı düşünmedi ki!... derler

Diğer bir kısmı da lüks içinde harç ettikleri paralara yanıp tutuşurlar, fakat artık iş işten geçmiştir.

Bir evde rahat ve huzuru geçimsizlik bozar. Fakat bunların en fenası para yüzünden olan geçimsizliktir. Uzun gün kan ter içinde bin meşakkatle kazandığı parayı erkek evine getirdiği zaman karısından hüsn-ü sarfını ve ailesinin rahatını temin etmesini ister. Bu her erkeğin hakkıdır. Fakat bazı kadınlar kocalarının parasını kendi parası gibi benimser. Ondan bir esvap parası koparmak, bir mesele çıkarıp bin naz ve niyazdan sonra bırakması, parasıyla meseleyi halletmek onun için bir kârdır. İşte böyle kocasıyla kendi kendisini ayıran, kendi tuvaletleri için eline geçeni sarf eden bir kadın aile için felakettir. Mesut bir evde kadın ve erkek kuş gibi kurdukları yuvayı kotarmaya çalışırlar, yontmaya değil.. Kadınlar kuş kadar yuvalarına rızık getirmezken, erkek kuşun getirdiği rızıkı kendi süslerine sarf ederlerse, elbette erkeğin haklı şikayetlerine hedef olurlar.

Cici Anne, 13. Sayı / Nr. 13, 27 TS. 1340, s. 2.

Cici Anne'nin Sütunu: Dünyanın Halledemediği Bir Muamma

Genç bir adamdan aldığım mektupta, uzun zamandan beri nişanlı olduğu hâlde hâlâ nişanlısını anlayamadığını söylüyor.

Bundan tabii ne var. Elbette anlayamazsın oğlum.. Dünyada hangi erkek karısını, hangi kadın kocasını anladı ki sen üç günlük nişanlıyı anlayasın!.. Bu iki cins birbiri için bir sırdır. İşte bunun içindir ki ikisi mütemadiyen güzel görünmeye çalışırlar. Falan beyle karısı nasıl anlaşıyorlar, düşüncesi kadar dünyada hiçbir şey bizim merakımıza mucip olmaz.

Evvela nişanlınız sizi niçin seviyor, bunu biliyor musunuz?... Sizin kara gözlerinize mi aşkıttır, kesenizdeki altına mı, bunu anladınız mı?.. Siz zannedersiniz ki sizi vecihen güzel olduğunuz, zeki olduğunuz, ahlaken iyi olduğunuz için seviyor. Elbette bu bir mantıki sebeptir. Böyle bir adam izdivaç teklif ettiği zaman elbette her kız “evet” der. Fakat asıl sebebi bu değildir. Oğlum, ahlaken güzel veya kuvvetli olduğunuz için sizi hiçbir kız sevmez.. Her yerde bir iki tane ahlak filozofu belki yetişir. Fakat kadınların ekseriyeti böyle filozof değildir. Bilakis bir kız sizi ona karşı zayıf olduğunuz ve ona ihtiyacınız olduğunu bildiği için “evet” der. Kızların onda dokuzu kendinden daha ihtiyar adamları isterler. Çünkü bunların kendilerine karşı daha zayıf olacağını bilirler. Hatta çocuklu erkekleri isteyen kızlar da çoktur. Bunlara göre böyle zayıf bir tarafı olan adamı evirmek daha kolay ve daha kıymetlidir.

Kadının gülerken niçin ağladığını veya ağlarken niçin güldüğünü hiç anlayamazsınız. Hatta bunu nice kadın kendisi de bilmez. Yalnız kadınlar hayatlarındaki mühim şeyi, matem veya sevinç olsun, gözyaşlarıyla ifade ederler. Bilmem nişanlınızı tecrübe ettiniz mi? Ona aşkınızın kuvvetini, yaptığınız fedakârlıkları anlattığınız zaman da gözleri yaşlanmıştı. Evleneceği gün de ağlar. Bu hande ile göz yaşını birbirine karıştırarak kadın ruhunu meydana getiren kadını hazret-i Adem'den beri bir erkek anlamadı oğlum, bilmem sen bunu nasıl anlayabilirsin...

Niçin kadınlar nazarında sözün işten daha fazla kıymetli olduğunu bilemezsin. Eğer karını mesut etmek, rahat yaşamak için gece gündüz alın teri dökerek çalışırsan kadın nazarında itibarın yükselmez; ona yalnız, cicim, seni ölünceye kadar seviyorum, senin için her fedakârlığa hazırım, de, bu ötekenden daha kıymetlidir.

Kadınların buhran hâlinde ellerine geçen her şeyi parça parça kırıp attığını, hırsı geçtikten sonra bunları toplayıp yapıştırdığını bir gün seyrederken hayret etme... Baban, babası, onun babası hepsi bu hırçın kadın sahnelerini seyretmişlerdir. Öyle kadınlara rast gelirsene ki bir farenin hayalini görür görmez, kanepeler üstüne sıçrar, düşer bayılır, ev içinde büyük bir felaket eserleri görünür, fakat aynı kadın harp içinde hastanelere koşar askerlerin yarasını sarar... Bunlar olağan şeylerdir oğlum, karın da böyle bir histeri boyutu görürsen, sakın merak etme..

Çok hanımefendiler gördük, saltanatın en yüksek kademesinden fakrın en acı derecelerine düştüler, bir arslan gibi göğüslerini gerip mukavemet ettiler; pek çoklarını gördük hasta kötürüm oldukları hâlde çalışıp ailelerini beslediler... Pek çoklarını da evlerine bir tekme vurup kendilerini işret masalarının etrafına toplanan züppelerin kucaklarına atarken gördük.. Birinciler bu sefil mertebeye nasıl ve niçin düştüler? Buna ne senin ne benim aklımız ermez oğlum.

Cici Anne, 14. Sayı / Nr. 14, 3 KE. 1340, s. 2.

Cici Anne'nin Sütunu: Sevdigime Aşkımı İtiraf Edeyim mi?

Genç bir kız bana yazdığı bir mektupta diyor ki “Hayatımda bir gence rast geldim. Ben buna karşı lakayt ve alaka sezdim. Bir gün bir mektupla bana aşkını bildirdi. Ben bu cins mektup alıp vermeye alışkın bir kız değildim. İzzet-i nefsimi her şeyin fevkinde tutarım. Kendisine hareketinin doğru olmadığını bildirdim. Dört sene beni takip etti. Kendisini reddettim. Zaman geçti. O diğer bir arkadaşına iltifat gösterdi. Ben bunu da gayet tabii karşıladım ve tahammül ettim. Fakat şimdi kalbimde evvela nefretle başlayan hissin gün gün aşka inkılabını görüyorum. Hatta artık tamamen bu aşkın zebunuyum diyebilirim. Aşkımı kendisine bildirmek izzet-i nefsimi dokunuyor. Ailem beni başkasına tezviç etmek istiyor. Sevdığım adamın nazarlarında kıymeti olmadığını biliyorum. Bu vaziyet karşısında ne yapsam?...”

Kızım, aşk gizli bir oktur. Vücuduna nereden ve nasıl girer hiç farkına varmazsın... Bazen nefretle girer, bazen cinnetle girer, bazen de hayal ile girer. Bu senin elinde olmayan bir şeydir. Yalnız vücuduna girdikten sonra kafanı ona hakim yapmaya çalış. Eğer tamamen hislerinin tesirinde yaşarsan, aşk dedikleri bu çılgın çocuk seni uçurumun kenarına kadar götürür, sonra, kanatlı bir peri gibi, kanatlarını açıp gider, sen uçurumun kenarında yalnız kalırsın... Bu çılgın çocuğa çok yüz verme. Eğer sevdiğin adam seni mesut edebilecek, yarın yetiştireceğin çocuklara iyi

bir baba olabilecek kabiliyette bir adamsa o zaman gönlünden ona yer vermekte tereddüt etme. Eğer bunlara kabiliyeti yoksa onun aşkından kurtulmak için bunlara kabiliyetli olan bir diğerini sevmeye çalış. Fakat böyle birisini sokaktan geçerken bulamazsın. Bunun için annenin sana teklif ettiği izdivaçları boşa atma.. Yalnız iyi tetkik et. Bazen anneler bilmeyerek evlatlarını felakete sürüklerler. Para için, mevki için evlatlarını feda ederler. Annenin sana teklif ettiği izdivaçlar da böyle bir tehlike yoksa onun intihap edeceği adamı, sen de iyice tetkik ettikten sonra, kabul edersin.. Ya aşkımı ne yapacağım, diyeceksin... Korkma kızım. Dedim ya, aşk çılgın bir çocuktur. İntihap edeceğin zevci iyi intihaba çalış. Eğer bunda muvaffak olursan zevcin oraya girmeden bu çılgın çocuk içeriden kaçır gider. Eğer intihap edemezsen o daima senin yanında kalır, zevcinin her kusurunu herkesten evvel o sana gösterir “gördün mü ne kaba adam, gördün mü ne adi adam” der, işte o zaman bu çılgın çocuğun elinden çok çekersin.

Eğer şimdi sevdiğin adam iyi bir zevç olmaya layıkça biraz gururunu feda et, kızım dün reddettiğin adam bugün aşkını söylemek izzet-i nefesine ağır gelebilir. Fakat yarın kocanın yanında bu arsız çocuğu söyletmek istemezsen bugün kendin ona git ve de ki “dün sizi reddettim. Kalbim saf, nezihe, masumdu. Kanatlarını daha aşka açmamıştı. Kanatlarımı ilk oynattığım dakika arasından sizin aşkınız uçtu. Onu yakaladım, şimdi, kalbimin içinde saklıyorum. Sizin verdiğiniz ve benim kalbimde sakladığım aşkı tekrar size getirdim, onu beraber yaşayalım, iyi mi?... “Bakınız nasıl sevdiğiniz diğer arkadaşınıza yaptığı kurlara rağmen size dönecek, zaten benim de kalbimde hâlâ onun izleri var” diyecek... ne de olsa kızım, ilk göz ağrısı unutulmaz..

Cici Anne, 15. Sayı / Nr. 15, 11 Ekim 1340, s. 2.

Cici Anne’nin Sütunu: Gençlerin Sevmek ve Sevilme Hakkı Var mı?

Aldığım birçok mektuplarda bütün gençlerin benden sorduğu bir sual var.

Falan kızı veya falan erkeği seviyorum, bu hareketim doğru mudur?.. Bu defa da S. V. imzalı bir mektup aldım. Karim diyor ki: “Üç dört aydan beri karamel saçlı bir genç kızla tanışıklığımız olduğu için bu melekâtlar ev içerisinde oluyor, herkesin yanında samimiyet hududundan harice çıkmıyordu. Bilmem neden ansızın ailenin bana karşı vaziyeti değişti, münasebeti kestiler, hatta ben pencereden geçerken şüpheli bir adam gibi pencerenin arkasından beni tarassuda başladılar. Kız görüşmesine devam etti. Bilzarure bunu gizli yapmak mecburiyetinde kaldık.

Kendisi bana bu bürüdetin sebebini izah etmedi. Anadolu gibi bir yerde bu hareketin doğru olmadığını kendisine söyledim. O da evde görüşmek mümkün olamayacağını söyledi. Bundan sonra kendisiyle mektuplaştım. Fakat bir daha görüşemedik. Geçen gün bir içtimada rast geldim, bana selam verdi. Birbirimizi seviyoruz, görüşmek sevişmek istiyoruz. Fakat, münasebetimizin aldığı bu şekil bizi mektuplaşmaktan bile mahrum etti. Hareketimizde yanlış ve doğru olan nedir?..”

Sana oğlum, vereceğim cevap, bütün karilerimin benden sorduğu sualin cevabıdır.

Gençlerin sevmek ve sevilme hakkı var mı?.. Bana bu sual insanların yemek yeme hakkı var mı gibi basit geliyor. Aşk gençlik çağının çırağıdır. Ona insanlara bir kanunşinasın yaptığı kanun, ne de bir paşanın verdiği fermanıdır. Onu biz ezelden gelirken, vücudumuzun en gizli bir hücrelerinde beraber getiririz. Onun hâlikî, her şeyin hâlikîdir. Tabiatın bu kanununa paşanın fermanıyla karşı çıkmaya, biz adem oğullarının yapacağı iş değildir. Gençlikte bu çırağ herkesin kalbinde yanar, seneler geçtikçe, saçlara kır düştükçe yavaş yavaş söner, kömür olur.

Sevmek ve sevilme her gencin hakkıdır. Fakat her hakkı bir kanunla hudut altına almışlardır. “Elif”ten “Ye”ye kadar varan hiçbir hak yoktur. Sonra bizim memlekette hak olan başka yerde hak değildir. İşte muin bir kıymeti olmayan bu hakkı size ben tek başıma nasıl verebilirim?..

Bütün kavgalar hep bu hak içindir. Babandan başla, ta Adem babamıza kadar harp eden insanlar hep bu hak için harp ettiler. İnkılap olmuş diye arada bir kulağımıza bir şey gelir. Şimdiki aileler eskisi gibi olmayacakmış. Şimdiki hükümetler eskisi gibi olmayacakmış. Şimdiki kazançlar eskisi gibi olmayacakmış. Bu yeni inkılap herkese hak getirmiş...

İnanma oğlum, hakkı sen ne zaman elinde demir çekiçe çıkarırsan o zaman alırsın. Bunu sana süslü bir gelin gibi getirip vermezler... Şimdi sevmek sevilme bizim hakkımız değil mi diyorsunuz, evet, yerden göğe kadar hakkınız, ama siz hakkınıza sahip olurken acaba karşınızdaki de o kadar hak sahibi olacak mı?.. Yani siz, sevdiğiniz kızı öpüp seveceksiniz. Bu sizin hakkınız, fakat doyduğunuz gün onu bırakıp bir başkasına gideceksiniz. Bu bıraktığınız kız sizi hâlâ seviyorsa, sizi istiyorsa, siz gidince o hakkından mahrum olmayacak mı?.. İşte kanunları bunun için yaptılar oğlum... Her şeyin meşru bir şekli vardır. Sen de o şeri’ye riayet edersen

herkes kadar sen de bir hak alırsın. Şimdiki kanunlar adilane mi?.. Onu hiç iddia etmiyorum. Bilakis oğlum, ben adaletsizliğe karşı harp eden bir Cici Anneyim... Senin istediğin kızı alıp mesut olmanı isterim, fakat ötekinin hakkına tecavüz etmemek şartıyla... Sen de bu şartı kabul edersen Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızı ailesinden istersin, verirlerse iş hallolmuştur. Vermezlerse kızın reyi makbuldür. O da reyini sana verirse mesele yine hallolmuştur. Vermezse, talihine küsersin oğlum...

Cici Anne, 16. Sayı / Nr. 16, 18 KE. 1340, s. 2.

Cici Anne'nin Sütunu: Her Kadına Bir Koca

Her kadının birinci gayesi bir kocaya varmaktır. Tabiat bunu böyle emretmiş. Bir kadının nesi olursa olsun kocası yoksa kalbinin içi boş demektir. Bu sebeptendir ki her kız bir erkeği celp edebilmek için, erkeklerin neyi sevdiğini öğrenmeye pek merak ederler. Fakat kızlara bunu kati olarak söylemek imkânı yoktur. Erkeklerin hepsinin kafası birbirinden başkadır.. Sonra her erkek başka türlü bir kadın sever. Bir erkeği teshir eden aynı kadın diğerine soğuk görünür, fakat kadınlar evlenmek için her erkekle sıcak görünmek ihtiyacındadırlar. Erkeklerin sevdikleri muayyen bir kadın olmamakla beraber alelumum sevdikleri bazı cinsler vardır ki onlardan bahsedebilirim.

Her kaidenin bir müstesnası vardır. Ve bu istisna kalp oyunlarında her kaideden fazladır. Erkeklerin ekseriyetle kendilerine benzemeyen kadınları severler. Mesela kendisi sarışınsa esmer kadınları sever, esmerse sarışın sever, fakat bila-istisna hepsi neşeli kadın severler. Azametli, abus, vakur kadın erkeklerin üzerinde ihtiyar tesiri yapar. Zaten azamet, ruhun ihtiyarlığına delalet eder. Ruhu taze bir kadın daima mütevazı ve neşelidir. Erkeklerin ikinci derece de saf, temiz kızları severler. Kurnaz, ihtiyar gibi görmüş geçirmiş kızlar erkeklere çok pişkin bir tavuk tesiri yapar. Hayata sade ve samimi bir gözle bakan bir genç kız erkeği bir melaike gibi safvetiyle teshir eder. Sükuti erkekler dilbaz kadınları, geveze erkekler sükuti kadınları severler. Zira ikisi de lafzen olursa vakti paylaşamazlar, aralarında kavga çıkar. Cahil erkekler karılarının daima kendi baba yiğitliğine, uydurarak anlattıkları hikâyelere hayran olsun isterler, bunlara inansanız da inanmasanız da kızım, inanır görünün, hemen ağzınız açık hayretlere düşsün...

Fakir bir adam karısının ev kadını olmasını, bir koyundan üç deri yüzmesini ister. Zengin erkekler ise her gün birçok süslü bebek gibi, daha doğrusu kokot kadınları paraları mukabilinde elde ettikleri için karılarının sade giyinmiş, saf ve mütevazî olmasını isterler.

Mazisi sergüzeştler ve muhtelif kadınlar arasında geçiren erkekler neşeli zeki kadınlarla evlenmekten çekinirler, bunlar için mazisini aramayacak, bunu muhakeme edemeyecek budala bir kadın lazımdır, ekseriya da böyle kadınlardan hoşlanırlar.

Şikemperver erkekler iyi yemek pişiren kızları intihap ederler. Böyle bir erkeği güzel pişmiş bir börek, bir tatlı kadar hiçbir şey cezbetmez. Bunlara güzel en güzel kadın en iyi yemek pişiren kadındır.

Hırçın erkekler, halim, selim, kadınları dünyanın en iyi kadını diye tanırlar. Bunlara göre kızdıkları zaman karşısında “evet efendim” diyen kadın ancak kadındır. Zeki erkekler, en güç celp edilen sınıftır. Bunları neresinden çekebilirsin kızım biliyor musun?.. Bunlar daima avlanmak fakat avlanmamak iddiasındadırlar. O bu gurur ile başını havaya kaldırıp hayale daldığı dakika sen aşk çemberini onu başından geçirir, ve kaçarsın. Sen kaçtıkça o arkandan gelir, ne kadar kaçarsan o kadar gelir, ve nihayet sen muzaffer bir fatih gibi onu kalbinden fethedersin.

Her kadın muhtaç olduğu erkeği bu suretle elde edebilir. Hepsinin ayrımı vardır. Bunu iyi seçip verebilirseniz, onlar sizi avlamak isterken, siz onları avlarsınız.

Cici Anne, 17. Sayı / Nr. 17, 25 KE. 1340, s. 2.

Cici Anne’nin Sütunu: Zamane Aşkları

On sekiz yaşında bir genç yazdığı mektupta diyor ki “Yaşımın küçüklüğüne rağmen müteaddit defalar aşkın çemberinden geçmiş, birçok kadınların harim muhabbetinde yaz ve kış sohbetleri geçirmiş bir gencim. Son defa Kadıköy’de bir kız sevdim, dört ay evvele kadar iki çılgın aşık gibi beraber yaşadık, fakat hiç ümit etmediğim bir zamanda bu kadının ihanetine maruz kaldım. Bu kadını çılgıncasına seviyorum, ihanetini hazmedemeyeceğim, bu kuvvetle aşkın beni ya cinayete veya intihara sevk edeceğinden korkuyorum. Bu aşktan kurtulmak imkânı var mıdır? Bu zamanlar da sevmek ve sevilmek doğru mudur?”

Oğlum,

Aşk yoluna çok erken çıkmışsın. Bu yol ne kadar tehlikeli, ne kadar korkulu olduğunu daha henüz bilemezsin. Hem çocuğum, bunu bilmelisin ki bütün dünya aşk

ile fuhşu birbirine karıştırmıştır. Aşk bir zirvedir. Ona ancak ruhen yüksek olanlar yetişir. Bu her gün gördüğün sevmek ve sevişmek arasında aşkın katresi bile yoktur. Bunlar her gönlün alım satım muamelesidir. Biri cazibe ve zevk satar, öteki herhalde ya para veya başka bir şey mukabilinde onu satın alır. Fakat aşk da böyle alım satım yoktur. Aşk, ne güzellik, ne para, ne mevki ve şeref, ne de maddi hiçbir şeyin arkasında değildir. O ancak ruhtur. Ruhun ihtizazıyla harekete gelir.

Şimdi siz aşık mısınız?.. Hayır. Aşkı alıp satan bu aşk tacirleri arasına düşmüşsünüz, size kalbini veren kadın, kendisine sizden daha yüksek kıymet veren bir diğer aşık bulmuş, ona gitmiş... Bundan basit ne olabilir? İntihar ve cinayetden bahsetme oğlum, gülünç olursun. Seni böyle bir harekete sevk eden kadın bakalım buna layık mı?

Senin için fedakârlık yapan, senin aşkını sakladığı kalbine tecavüz edenlere her müşküle rağmen göğüs geren, sefalet, açlığa razı olan, senin için hatta en fena bir hayatı yaşamaya razı bir kadın için intihar veya bir cinayet şövaleresin bir hareket olabilir. Fakat böyle alelade bir sevda için bu hareket çok fazla, ve senin için küçüklüktür. Herkes senin tecrübesizliğine güler ve acır.

Bu aşktan kurtulmak mı istiyorsun oğlum? Evvela bu kadını sevmediğine kendi kendini kandır. Sevdığın kadının kıymet-i nazarında küçüldükten sonra artık bir zaman gelir ki bir gün onu sevdiğine bile pişman olmaya başlarsın...

Yaşın çok genç olmasa, sana hakiki aşk verebilecek, genç, taze, saf bir genç kızın arkasından git derdim. Fakat oğlum, sen henüz tahsil yaşındasın, bu kıymetli zamanını böyle aşkın tehlikeli yollarında geçirmek çok fena bir şey... Biliyor musun, bir gün bu yolda bütün kuvvetini, faaliyetini, sıhhatini bırakıp çıkarsın. O zaman ne sen başkasını sevebilirsin, ne de seni severler...

Cici Anne, 18. Sayı / Nr. 18, 1 Kasım 1340, s. 2.

Cici Anne Sütunu: Sevgilinizle mi Ailesiyle mi Evlenirsiniz?

Ekseriya evlenmek isteyen bir erkeğe sevdiği kızın ailesine ait bir şeyi sordunuz mu, ben kızıyla evleneceğim, ailesiyle değil der; veya bir kadına, kaynanasının kusurunu söylediğiniz zaman ben oğluyla evleneceğim kendisiyle değil diye cevap verir.

Böyle bir vakada söyleyen bir tecrübe değil tecrübesizliktir. Bu çılgın gençler, aşkın ilk buhranlarını geçip de hakiki hayatla karşı karşıya gelince kocaları kadar onların aileleri ile de evlendiklerini anlarlar.

Bütün kadınlar ve erkekler aileleri ne yaptıysa odurlar. Ailelerinin ırs ve mahiyet itibariyle birkaç kısımdırlar. Aileleri hastalıklı, veya sıhhatli ise gencin damarlarında dolaşan kan da odur. Ekseriya insanlar ailelerinden aldıkları terbiyeye göre, cahil, hodkâm veya diğerkâm olurlar. Onlar annelerinin meydana çıkarttığı bir eserdirler. Bunun içindir ki bir kadın veya erkek evlendikleri zaman kaynanalarının ruhlarıyla da birleşmişler demektir.

Karısının annesi veya kocasının annesiyle evlendiğini söyleyen genç kız veya erkek izdivaçta esrarengiz bir sihir olduğunu ve bu sihrin bütün maziyi, annesinin çocuğu üzerinde yaptığı tesirleri silen bir hassası olduğunu zannederler. Bu hakikatten tamamen uzaktır.

Bir kadın evlendiği erkeği ailesinden tamamen ayırıp onlarla alakadar olmaktan men edemez. Bir erkek kendi kanını taşıdığı bir anneyi ve kardeşleri ihmal ile kendini yalnız karısına hasredemez.

Bu izdivaç hayatının en mühim ve çözülmesi müşkül düğümüdür. Bir erkek tasavvur ederseniz ki evlenmezden evvel ailesinin desteğidir. Evlendikten sonra bunları tamamiyle ihmal edip kendisini tamamen karısına vermiştir. Bu ailenin sefaleti oğlu için şeref-bahş bir şey midir? Böyle bir edna ahlakının failine nasıl inanabilir? Bazı kadınlar kocalarını ailelerine yardımdan men ederler. Bu kadınlara verilmiş bir hodkâmlıktır ki, kadın bununla kocasını ne kadar küçülttüğünü hesap etmez.

Kadınlar bu hususta erkeklerden ziyade fedakârlık yapmış mevkiindedirler. Çünkü kızlar annelerine kocaları kadar yardım edemedikleri ve bizzat kendileri kazanmadıkları için kocaları ailesine daha fazla yardım edebilirler. Bu da bir kızın erkekten fazla kocasının ailesiyle evlendiğine delildir.

Erkek ailesine yardıma borçlu olmakla beraber karısını onlara feda etmekte haklı değildir. Ekseriya kaynanalarla gelinler arasındaki rekabet ailenin bozulmasıyla neticelenir. Bu sebeple sevgilinizle evlendiğiniz zaman ailesiyle de aynı zamanda beraber evlenirsiniz. Ailenizin huzurunu bozmamak için bu evlendiğiniz adamlardan

sevgilinizle ötekileri mümkün mertebe ayrı bulundurunuz. İzdivaç hayatı hiçbir hususta ortak kabul etmez.

Hele eskilerle yenilerle bir dam altında bir sofraya başında tutmak, muhabbeti paylaşmayacağınız kimseleri aynı ev içinde yaşatmak dünyanın en müşkül işidir. Ne ailenizi ihmal ediniz, ne de karınızı. Fakat bunu iki tarafı da rencide etmeksizin yapmayı bilmelidir.

Cici Anne, 19. Sayı / Nr. 19, 8 Kasım 1340, s. 2.

Cici Anne Sütunu

Genç bir erkeğin gönderdiği bir mektubunda diyor ki: “Yirmi yedi yaşında bir baytarım. Bundan iki sene evvel müteakittir bir binbaşının kızıyla evlendim. Refikam her itibariyle küfvümdür. Yalnız aramızda bir anlaşmazlık var. Ben zevceme karşı bir erkeğin vazifesi olan iâşe, ilbas vesaire her vazifemi yapıyorum. Bunlara mukabil zevcemden de bana karşı hürmet ve muhabbet göstermesini, bana itaat etmesini istiyorum. O evde hakim olmak, beni de hükmü altına almak istiyor. Kılıbık olmaktan fena hâlde korkarım. Aramızdaki geçimsizliğin sebebi hep bu itaat meselesidir, hangimiz haklıyız?...”

Oğlum,

Karı koca arasına girmek iyi bir şey değildir, derler, ama, sizin ikinizin de lüzumsuz yere bedbaht olmanıza gönlüm razı olmadı. Sair hususta zevcenle anlaştıktan sonra bu mesele gayet basittir. Mademki fikrimi sordun, her ikiniz de haksızsınız.

Evlendiğiniz zaman kendi işlerinizi gördürecek bir hizmetçi aramış, ve karınızı bu iş için almışsanız, tabii verdiğiniz paraya mukabil her işinizi yapmasını, sözünü dinlemesini, istersiniz. Ama zevce olarak almışsanız eve siz ne kadar karışırırsanız, o da o kadar karışır. Senin haksız olduğun nokta oğlum karından itaat istemekliğindir. Bu zamanda hizmetçiler bile emir altına girmek istemiyor. Çocuğunun annesine niçin senin emrine tabi bir hizmetçi muamelesi yapmak istiyorsun?.. Zevce eskiden esir, hizmetçi demektir. Bugün arkadaş demektir. Herhangi bir erkek arkadaşına nasıl bir amir rolü yapmıyorsan karına da yapmamalısın. Eskiden aile korku ve hürmet esası üzerine kurulurdu. Kadın kocasından korkar, korktuğu için hürmet gösterirdi. Şimdi aile muhabbet ve hürmet üzerine kurulur. Kadın kocasını sevdiği için hürmet eder. Artık bu devirde itaatin

manası kalmamıştır. İtaat esaret devrinin bir klişesidir. Halk hakimiyeti devrinde esir yoktur. Tabii karın da sana esir olamaz.

Sözlerimle yalnız seni itham etmek istemiyorum. Karın senden daha haksızdır.

Bir erkeğin nasıl karısı üzerinde tahakküm hakkı yoksa, bir kadının da tabii erkek üzerinde yoktur. Zaten bir kadın için kılıbık bir erkek züldür. İnsan uşağının kocası olmasını istemez. Nasıl ki bir erkek şerefli bir aileye mensup bir kadının zevcesi olmasını isterse, kadın da kocasının iradesine ve fikirlerine sahip bir adam olmasını ister. Binaenaleyh kocasını hükmü altına almak isteyen bir kadın kendine koca değil, uşak arıyor demektir. Evinin yiyeceğini getiren, hanımının sokakta paketlerini taşıyan, hanımının ayakkabılarını giydiren, hanımının her dediğini yapan erkek koca değil, uşaktır. Bizim bazı asri hanımlarımız, bunu moda ve kadınlar için bir şeref sanıyorlar. Hâlbuki dünyada asri kadınlar erkeklerin bu yardımını kendileri için küçüklük addederler. Bu bizim acimize delalet eder, diyorlar. Hayır, biz kendi hayatımızı kazanacak, kendi işlerimizi göreceğ, kendi istediklerimizi yapacak kadar izzet-i nefis ve şeref sahibiyiz. Yanımızda bir erkeğin bize bu suretle yardımı bizi tahkir eder. Hatta tramvaylarda erkeklerin verdiği yere bile oturamaz. Oturmaya ihtiyarların ihtiyacı var, hâlbuki biz genciz, diyorlar.

İnat iptidai, ve terbiyesi düşkün adamlara yakışır. Hüsn-ü suretle fikrini kabul ettirmeye karını iknaya çalış, bazen de o fikirlerinizden fedakârlık yapın. Yoksa iki keçi karşı karşıya geçerse, birbirlerine yalnız boynuz vurur, ve nihayet günün birinde ikinizden biriniz, belki her ikiniz birden başınıza boynuz geçirirsiniz, dikkat et oğlum.

Cici Anne, 20. Sayı / Nr. 20, 15 Kasım 1340, s. 2.

Cici Anne Sütunu: Evlerini Sevmeyen Kadınlar

Her kadının hayatında en büyük mefkûresi zevce ve anne olmaktır. Zaten tabiat ve kudret de kadını bu iki iş için yaratmıştır. Her genç kızın hayalinde tasavvur ettiği hayat evlenmek ve çocuk sahibi olmaktır. Hele Türk kadını için evlenmek, zevce ve anne olmak mukaddes bir iş gibidir.

Fakat son zamanlarda asri kadınların telakkileri, genç kızları bu mefkûrelerini de alt üst etmiştir. Çalışan, evden uzakta, zevk ve eğlence içinde yaşayan kadınların hayatı diğer kadınlar tarafından adeta kıskanılmaya başlanmıştır. Ev kadınları için, hayatta veya bir suvarede muvaffak olmuş bir kadın en tatlı bahis mevzuudur. Bütün

kadınlar, onlardan dudakları arasında gizledikleri bir hasetle bahseder oldular. Ne kadar kadına rast geliyorum ki, “bak âlem nasıl eğleniyor. Nasıl hayatın zevkini çıkarıyor” dediler. Hâlbuki biz evimizin kafesi arkasında kocalarımızla, çocuklarımızla meşgulüz. Sayemiz evimizin içinde kayboluyor, zekamız evimizin dar ufku içinde eriyor. Burada yavaş yavaş eriyen mahpuslar gibiyiz..

Komşunun tavuğu büyük görünür derler. Ev kadınlarımızın bu düşüncelerini de ona benzetiyorum, evvela dışarıda çalışan, dans salonunda, eğlence mahallerinde tuvaletlerini gösterebilen kadınlar, sizden ve benden çok daha bedbahttırlar. Çünkü ev kadını evinin sultanıdır. Ne isterse, ne vakit isterse, nasıl isterse öyle yapar. Ne işinden kovulmak endişesi, ne aç kalmak tehlikesi vardır. Hâlbuki dışarıda çalışan kadınlar erkeklerin bin türlü nazını çekmeye, ağız kokusunu dinlemeye mecburdurlar. Üstüne de her gün işinden kovulmak, aç kalmak tehlikesine maruzdurlar. Onun içindir ki dışarıda çalışan kadınlar da gözü bir evde, bir yuvada, anne olmaktadır.

Süslü, tuvaletli, monden kadınların hayatına gelince, o dışarıdan görünen parlaklığına rağmen için için kaynayan bir cehennem gibidir. İçine düştünüz mü cayır cayır yanar, evinizi, çocuklarınızı da beraber yakarsınız. Her suvare, her balo, her dans kadınlar için kurulmuş birer namus pususudur. Pusuya düşenler kendilerini de, namuslarını da, evlerini de, çocuklarını da beraber öldürürler.

Kadın için ev kadını olmak kadar saadet olamaz. Çocuklarının bin bir derdiyle meşgul olmak, evinin eşyasına ayrı bir zevk ayrı bir şekil vermek, akşamları evi bir saadet yuvası hâline koymak kadının yapabileceği bir iştir. Bu kadar kişiyi mesut etmek insanı mesut etmez mi?

Cici Anne, 21. Sayı / Nr. 21, 22 Kasım 1340, s. 2.

Cici Anne Sütunu: Akraba ile Evlenmeli mi?

Zavallı aşk kurbanı bir genç bana yazdığı bir mektubunda herkesi alakadar edecek bir suali soruyor. “Henüz genç bir mektep talebesiyim. Daha küçükten evde tanıdığım büyük biraderimin refikasının bir genç kardeşi vardı. Evde bilmem alay için mi, daima bu küçük kızla benim evlenmemizden bahsederlerdi. Bu benim küçük kalbimde bir tesir yaptı. Kızı adeta sevdim. Kız büyüdü, gayet sevimli, güzel bir kız olmuştu. Tabii talipleri çoğaldı. Ben daha küçük olduğum için kızı kırk yaşında zengin bir adama verdiler. Kocasını bir sene sonra vefat etti. Kız dul olarak biraderimin

yanına avdet etti. Benim kalbimdeki aşk sönmemişti. Bilakis bu olgun ve güzel kadın muhitimde dolaştıkça aşkım bir kat daha artıyor, onun bekâr veya dul olması benim nazarımda bir ehemmiyeti haiz olmuyordu. Meseleyi uzun zaman ailemizden gizli tuttuk, o benim aşkım biliyor, bütün talipleri ret ile benim mektebimin bitmesini bekliyordu. Bu güzel izdivaçları reddetmesi ailenin nazar-ı dikkatini celp etti. Aşkımızı kendilerine itiraf etmek mecburiyetinde kaldık. Şimdi kızın hemşiresi ki ağabeyimin refikasıdır, bu izdivaca razı, fakat benim biraderim ailem muhalif. Hısım arasında izdivacı muvaffak bulmuyorlar, bu vaziyet karşısında ne yapsam?”

Bu gencin sorduğu bu uzun suali bir cümle içinde toplamak mümkündür. Akraba ile evlenmeli mi?

Oğlum,

Aşk insanı kör eder, aşka tutulmuş bir adam sarhoş gibidir. Ne bastığı yeri görür, ne de yaptığını bilir. Bu zamanda kendi kafasıyla hareket eder, karanlıkta ava çıkan avcıya benzer. Tüfeğini çekmek için ne hedefini görür, ne de elindeki tüfeğin istikametini bilir. Sen de bu karanlıktaki avcıya benzersin... Onun için kardeşlerin ve ailenin senden iyi görebilirler. Onların senin izdivacın için buldukları manaları biliyorum. Yalnız bana yazdığın hasımlık meselesi cidden mühimdir. Kadınların kaba bir temsili vardır. Et ete kokar. Onun için mümkünse refikanı kendine küfüv olmak şartıyla hariçten intihap et. Şimdiye kadar akraba arasında olan izdivaçlar gayet fena netice vermiştir. Mesela zevciyle zevcenin geçinmemesi bütün iki taraflı ailenin bozulmasını, hatta bozulmasını mucip olur. Fakat yukarıda da söylediğim gibi aşk insanı kör eder. Yalnız kör değil, sağır da eder. Şimdi bu sözlerimi işitmek için senin ne sâmiyan müsaittir, ne de gelecek tehlikeyi görecektir gözlerin var. Zaten daha tahsilin de bitmemiş.. Dünyada en büyük cinnet bir yuva yapabilecek kadar mali vaziyeti düzeltmeden evlenmektir. Aşk seni kör ettiyse, inşallah mecnun etmemiştir. Biraz aklını başına alır düşünürsen, gözünle, kulağınla bulamadığını belki muhakemenle bulusun. O zaman ne karar vereceksin oğlum, bilir misin?..

-Hele şimdi dursun da, yarına Allah kerim... Yalnız zavallı kadının kısmetine mâni olmayayım, belki bir hayırlısına düşer de mesut olur.

Cici Anne, 22. Sayı / Nr. 22, 29 Kasım 1340, s. 2.

Cici Anne: Karılarını Aldatan Erkekler

Kadınların akli kısa saç uzun derler, saçının teli kadar fikir değiştirir derler. Ama hiç kimse erkeklere saçının teli kadar aşık ve kadın değiştirir diye bir darb-ı mesel söylemez. Kadınlar her şeyde fikirlerini çabuk değiştirebilir. Fakat bunun zararı az bir zaman ve az kişiye münhasır olur. Fakat erkeklerin bu kadın değiştirmek hevesi hem çok kişinin hayatına ve saadetine dokunur; hem acısı aylarca, bazen senelerce sürer.

Eğer kadınlar böyle saçlarının teli kadar erkek değiştirmiş olsalardı, kim bilir, zavallıları ne işkencelere layık görecekler, mesela saçlarını cımbızla yolacak, aşk fısıldayan dudaklarını kızgın maşalarla yakacaklardı. Kadınlar erkeklere karşı hiç de böyle vahşet göstermezler. Kimi alnının kara yazı böyle imiş deyip boynunu bükerek, kimi tokata tokat diye mukabile bil-misil yapıyor, kimi de kızgın sirkenin zararı küpüne darb-ı meseline mâsadak olacak bir şekilde kızıp kızıp duruyor.

Bütün bunlar baba hindinin kabarması gibi sahte bir kabarmadan başka bir şey ifade etmez.

Fakat erkeklerin küçük bir kısmı istisna edilirse dedikleri saçlarının teli kadar kadın değiştirirler. Bu hareketlerini mazur göstermek için muhakkak karılarının kendilerine münasip olmadığından, birçok kusurlarından dem vurur, sıkıştırlarsa, ne yapalım kanun-u tabiat deyip çıkarlar.

Bir erkeğin karısını aldatıp aldatmadığını anlamak gayet kolaydır. Geceleri eve gelmesine, zahiri surette hovardalık yapmasına hiç ihtiyaç yok. Ekserisi bu hususta kurnazdır. Ne de olsa evlerine duyurmak istemezler. Zevahiri korumasını iyi bilirler. Vakti ve zamanıyla eve gelirler. Hâllerinde şüpheye layık hiçbir şey görünmez. Yalnız evde her şeye bir itirazdır başlar. Karısının her hareketi gözüne batar. Hele para istemesi hiç affedilemez bir kabahattir. Mesela biraz geç kalsa katiyen sebebinin sorulmamasını ister. Hele bir az tazyik edecek olursanız, kavganın bütün amili kadın olur. Geç de gelse, ister ki kadın onu güler yüzle karşılaşın, hiçbir itiraz etmesin. Bu nevi aldatan erkeklerin yola getirilmesi kolaydır. Asıl tehlikeli olanları dışarıda eğlenip eğlenip eve geldiği zaman karısına fevkalade itibar eden, yalancı aşk sahneleri oynayan erkeklerdir. Bunlar karılarından parayı hiç esirgemezler. Her günahkâr aşkın mükafatı olarak karılarına bol bol elmaslar,

hediyeler getirirler, karılarının ağızlarını açmalarına meydan bırakmazlar. İşte asıl tehlikeli kocalar bunlardır.

Bir kadın kocasının ihanetini keşfedince ne yapmalı, bu hâl en güç meseledir. Eğer izzet-i nefis sahibi bir kadınsa ilk yapacağı iş kocasından ayrılmak, hayatını kendi emeğiyle kazanmaktır. Fakat arada çocuklar varsa onların saadetini düşünmek mecburiyeti kadını belki yine kocasıyla yaşamaya mecbur edebilir. Fakat o zaman kocasına karşı alacağı vaziyet af değil, ihmaldir. Kim bilir belki afüve istihkak kesp edenler de olur. Fakat bir kadının, kocasının ihanetini keşfettikten sonra karının duyması için sükut etmesi meskenet-i mezelletten başka hiçbir mana ile ifade edilemez. Fedakârlık, hiçbir zaman kadını meskenete kadar düşüremez. Erkekler karılarına ihanet edecekleri zaman mukabile bil-misil tehlikesi, boşamak tehlikesi olmazsa, saçlarının teli kadar kadın değiştirmelerine hiçbir mâni kalmaz.

Cici Anne, 23. Sayı / Nr. 23, 5 Şubat 1341, s. 2.

Cici Anne: Aşk Nasıl Başlar?

Yirmi dört yaşında bir genç bana yazdığı bir mektupta diyor ki ben Ankaralıyım. Burada namuskâr bir ailenin evlat-ı manevisi olarak büyütülmüş afif bir kız seviyorum. Fakat bu kıza ilk rast geldiğim zaman hiç alaka duymadım. Bu kız beni çıldırmasıya seviyor. Yavaş yavaş ben de kendisine karşı bir temayül uyandı. Bu tedricî bir süratle öyle bir hâle geldi ki şimdi kendisine karşı çılgınca bir muhabbet duyuyorum. İzdivaç etmek istiyorum. Fakat kalbimin ilk zamanki lakaytlığından korkuyorum. Acaba bunun saadetimize bir dahli olmaz mı?

Oğlum,

Aşk bir ateştir. Her kalbe girer. Fakat bu giriş bazen birbirinden çok aykırı bir şekilde olur. Bazen de merhamet şekline bürünür de girer. Zavallı, masum, hayatta felakete uğramış bir kıza rast gelirsiniz. Bedbahtlığına acırsınız. Bu acıya, yavaş yavaş kalbinizde bir oyuk yapar. Bir gün o oyuğu bir aşkın doldurduğunu duyarsınız. Bu aşk ailede tehlikesiz bir aşktır. Vicdanın hükmü altında merhamet şekline bürünen aşk sizi saadete götürebilir.

Bazen de ani bir cinnetle başlar. Bir gün ansızın yolunuza düşen bir kıza bir görüşte aşık olursunuz. Onun sehhar bakışı, mevzun endamı hayalinizde o kadar kuvvetli ve haşmetli bir şekil alır ki, eğer onu alamazsanız intiharı bile kararlaştırırsınız.. Bu bir yalazadır oğlum. Bir çıra gibi bir ucundan o bir ucuna kadar

siz her çılgınlığı yaparsınız. Onu ele geçirmek için ailenizi, mevkiinizi, hatta bazen namusunuzu bile tehlikeye koyarsınız. Fakat bir defa elinize geçirdiniz mi, artık her şey bitmiş, muradınıza nail olmuşsunuzdur. Onun sizi teshir eden füsunkâr bakışına o kadar alışmışsınızdır ki artık sizin kalbinize hararet veren bir şey kalmamıştır. O zaman birden bir yalamaza gibi yanıp sönen aşktan bir şeyi anlamadığınız diye kalbiniz bir ikincisini ister. İşte bu aşklar aile için çok tehlikeli, çok fena aşklardır.

Bazen de nefret şekline bürünür de girer. Rast geldiğiniz kız hiç de fena değildir. Bununla beraber size o kadar ağır, çirkin görünür ki adeta içinize sıklet çöker. Nerede görseniz aynı tesirden kurtulamazsınız. Bazı zaman olur ki bir mecliste ona tesadüf etmek size bir ceza kadar ağır olur. Ondan daima kaçarsınız. Fakat bir zaman için sizi onu görmekten men etseler kafanız daima onu düşünür. Aman yarabbi ne sakil şeydi o... Biraz zaman geçince kendi kendinize düşünmeye başlarsınız. Ben de işi izam ediyordum. Hiç de o kadar fena bir kız değildi. Hele ahlakı, ne kadar yüksek hareketleri vardı. Onda mevcudiyetinin bir tarafına saklanmış bir meziyet yavaş yavaş takdirinizi mucip olur. Bu bir defa kalbine girmeye fürce bulan aşkın başka bir şeklidir. Bir defa içeri bu şekilde girdi mi artık her şeyi güzel görünmeye başlar, bir gün bakarsınız ki kıza aşık oldunuz.

Bazen de nefret değilse bile alakasızlık şekline bürünür. O sizi çılgıncasına sever, sizin için türlü çılgınlıklar yapar, fakat sizin kalbinizde ona karşı ne bir nefret, ne de bir muhabbet vardır. Fakat zaman ile kalbinizde bir yıldız gibi yanıp sönen bir şule hasıl olur. Acaba bu kıızı sevsem mi? Sevilecek nesi var diye düşünür, hiçbir şey bulamazsınız. Fakat bir müddet sonra kızda size görünmeyen birçok güzelliklerin saklandığını keşfedersiniz. Herhalde sizi celp edecek bir meziyeti vardır. Onu keşfettiğiniz mi yavaş yavaş alaka uyanır ve bu alakası da olduğu gibi oğlum bir aşka inkılap eder. Bunlar hep aşkın muhtelif şekilde başlangıçlarından başka bir şey değildir.

Cici Anne, 24. Sayı / Nr. 24, 12 Şubat, 1341, s. 2.

Cici Anne: Ne Zaman Evlenmeli?

Aşk söz anlamaz bir çocuktur. Şımarık bir çocuk her istediğinin dakikasında yapılmasını ister. Aşk da onun gibi her istediğini hep birden bir dakikada ister. Bu arsız çocuğa her ne kadar söz anlatmak müşkülse de, bazen ağzından burnundan tutup dur demek lazım. Genç bir tramvay kondüktörü yazdığı bir mektupta diyor ki:

“Genç bir kızla tanışıyorum. Kendisiyle az zaman evvel nişanlandık. Kızın ailesi fakir benim de hiç kimsem yok. Bir nikahla şu işi bitirsek, ikimiz için de iyi olur zannederim. Fakat kızın ailesi yüksekten atıyor, her şeyin tamam olmasını istiyorlar. Benim iktidarım onların arzusunu isafa müsait değil. Bu vaziyet karşısında kızı bırakmaya vicdanım kail olmuyor, almak, elimde değil.. Zaten askerliğim de geliyor, bu işe nasıl hitam vermeli?..”

Oğlum,

Başından sonuna kadar söylediklerini seninle konuşurum, ama, askerliğim geliyor dediğin zaman “Öyle derde âlemin kızını ateşe yakmak istiyorsun?” diyeceğim gelir.

Bak oğlum, izdivaç için kızın ailesinin yüksekten atması doğru değil.. İnsanca yaşayabilecek kadar bir oda hazırlamaktan, üzerine mesuliyetini yüklediğin bir kadını geçindirecek kadar kazandıktan sonra öyle lükse, dârata kapılıp israf etmenin ve ettirmenin manası yok... Zaten meclis-i umumi vilayetinin mukarreratını gazetelerde görmedin mi?.. Dükkanlarda israf olmayacak. Lohusalar şerbet dağıtmayacak. Yarın öbür gün ölümler için helva dağıtılmayacak diye karar verecekler. Meclis-i umumi vilayetindekiler mesuniyyet-i şahsiye ile men-i israfatı birbirine tecavüz etmeden ayrılmasını bilmedikleri gibi, senin nişanlının ailesi de izdivaçta saadette tedbiri birbirinden ayıramıyorlar... Çok cihaz, çok para saadet getirmez. Ama evleneceğin adamın tedbirli bulunması saadete çok yardım eder. Aşkın delicesine emirlerine kapılıp da bir kadını geçindiremeyecek hâlde iken evlenmek, çok büyük bir tedbirsizliktir. Bunun cezasını hem erkek kendi, ve hem kadın, hem de gelecek çocukları çeker. Bunun için oğlum, israf etmemek şartıyla, az çok bir şeyle hazırlamak lazım. Eğer bunları hazırlamaya mukaddersen aile ile anlaşır, iki taraf da iktidarına göre bir şey hazırlar, o zaman imamın duasını, iki şahidin tasdikini istersiniz.

-300 bilemem kaç tevellütlüler, falan şubeye gelsinler... diye bağırsa, o zaman bu evin hâli ne olur, diye düşündün mü?.. O zaman seni yel yaparak götürürler, karın arkandan ağlar ertesi günü, daha ertesi günü o da evlenir, cepte olanı harç edersin gördün mü oğlum, aşk söz anlamaz bir çocuktur. Şimdi de seni elinden tutmuş, ille de isterim. Şimdi, şimdi evlenmek isterim diye bağıyor. Sen elinle ağzını tıka ve nişanlına da de ki: - Güzelim, ben hayırlısıyla bu devlete olan borcumu

ödeyim, askerliğimi bitireyim, gelir, birkaç para bir arkaya kor, kendimize güzel bir yuva yapar, sonra evleniriz. Eğer nişanlın seni severse, sen gittikten sonra her gün senden haber getiren postacının yolunu bekler.. Eğer seni sevmezse, sen gelmeden evvel o bir başkasının karısı olur. O zaman senin için söyleyecek söz:

Sev seni seveni hak ile yeksan ise

Sevme seni sevmeyeni Mısır'a sultan isedir. Anladın mı oğlum?...

Cici Anne, 25. Sayı / Nr. 25, 19 Şubat 1341, s. 2.

Cici Anne Sütunu: Evli Bir Kadını Sevmeli mi?

Aşk kantara girmez. Gönül bazen güle, bazen dikene düşer, derler. Bunlar hep aşkın irademize tabii olduğunu gösterir. Fakat bunlar bazen bir fırtına gibi geçici olurlar, hava biraz sakinleyince o zaman irademizle her şeyi yoluna koymak mümkündür. Bazen de gizli bir volkan gibi için için yanar, işte o zaman irademizi kullanmak imkânsızdır. Bunu anlamak için biraz zaman geçmesi kâfidir. Evli bir kadını sevmeli mi, denince ne evet, ne de hayır, denilebilir. Çünkü aşk kantara girmez. Bazen evliye, bazen de dula düşer. İşte böyle bir genç bana yazdığı bir mektupta diyor ki: “Ben bir gemiciyim. Mevkiimle mütenasip olmadığı hâlde yüksek tabakaya münasip bir kadın beni seviyor. Bu kadın genç, güzel olmakla beraber evlidir. Bana diyor ki eğer meşru surette benimle evlenmezsen muhakkak intihar eder. Ben her tehlikeyi göze alarak seni seviyorum. Eğer bu aşkın kirlenmesi için buna meşru bir şekil vermezsen, benim sana vereceğim ilk cevap ölümdür, diyor. Ben henüz daha tezkire almadım, almama da çok zaman var. Bundan başka kadın evlidir. Bu vaziyet karşısında ne yapayım?..”

Çocuğum,

Bu işte en az muhataralı olan taraf sensin. Kalbinde aşkın yaktığı meşalenin ateşi yok. Kadından ayrılmak seni hiç harap etmeyecek. Yalnız kadının ölüm tehdidi seni korkutmuş. Kadınların aşkları bazen korkulacak kadar müthiştir. Fakat aşkınızın sizi selamet sahiline erdirmesine imkân var mı?.. Evvela sen henüz daha tezkiresini almamış bir nefersin. Bir kadının, yarın gelecek bir çocuğun mesuliyetini üzerine almaya salahiyettar değilsin. Sizin bir çılgınlığınız yüzünden çocuğun açlık ve sefalet çekmesi günah değil mi?.. Sen evlenecek bir hâlde olmadığın gibi seni seven kadın da evlidir. Kocasından boşanmak için bakalım elinde bir hacet var mı?.. Hem kadının geçici bir hevese kapıldığını gösteren bu macera seni daima bu kuvvetle seveceğini

temin edemez. Yuva bozmaya alışan kuş, ikincisini daha kolaylıkla bozar. Sen de yarın bu tehlikeye maruz kalırsın.

İkinize de saadet vaat etmeyen bu aşkı kırmak için kadını ürkütmen lazım. Maceraperest kadınlar ekseriya macera arkasında koşarlar. Fakat bazen kurnaz bir tilki gibi iki ayaklarıyla tuzağa düşerler.. Kim bilir, belki bu kadın seni hakikaten ciddi bir aşkla seviyor. Onu intihardan kurtarmak için, sen şahsiyetini onun nazarında küçült. O seni sevmeye layık bir adam gördükçe sever. Onun nefret ettiği bir adam hâline girersen, senden bir hamlede soğur. Kadının nelerden nefret ettiğini tetkik et... Sen kendini ona o mahiyette göster. O zaman ani değilse bile tedricî bir surette senden soğur, sen de ondan, o da senden kurtulursunuz. Ortada intihar korkusu da kalmaz..

Bu da sana bir ders olur oğlum. Aşkın en tehlikelisi sahibi olan bir kadını sevmektir. Gönül bir kuştur. Uçmak için açık semalara ihtiyacı vardır. Girdiği kafes, altın dahi olsa, onu öldürür. Senin gönlün de uçmak için açık sema ister. Evli bir kadının kafesi senin kanatlarını kırar, uçamazsın. Onun için uçağın zaman eşinin de senin gibi serbest bir kuş olmasını intihap et, yoksa ani bir hevese, ufak bir tesire kapılıp imkânsızlıklarla mücadele mecburiyetini kabul etmek hem senin için, hem kadın için felaket olur. İkinizin de saadeti bu aşkın bozulmasında ve manasız olduğunu anlamaktadır.

Cici Anne, 26. Sayı / Nr. 26 Şubat 1341, s. 2.

Cici Anne Sütunu

İzmir’den genç bir ressam soruyor: “Günümüzün asri ihtiyacâtı ananemizle alakadar mıdır? Kadınlarımızın da hakk-ı hayatı vardır, demek için ne suretle ne dereceye kadar serbesti vermek doğru olabilir. Bedii zevklerimiz bir ihtiyaç olarak kabul edildiği takdirde hududu nedir? Kadınlarımızın fitri ziyneti olan saçlarını kesmek hususundaki rağbete ne gibi sevaik veya alaka bediye müstenit olabilir?”

Oğlum,

Bana birçok makalelere zemin olacak birçok sualler soruyorsun. Ben bu küçük sütunda ancak kısaca cevap verebilirim. Suallerin biraz muğlak. Benim anladığıma göre asri ihtiyaçlarımızın ananemizle kabil-i telif olup olmadığı öğrenmek istersin. Anane, mazide babalarımızın yaşadığı ve bizim tevarüs ettiğimiz bir şeydir. Bunun kökü ta tarihe kadar dayanır. Zaman durmaz, yürür. Zamanla

beraber hayat da yürür. Hayat yürüdükçe değişir. Bu değişen hayatın içinde insanlar da biz de değişiriz. Dün babam için fazla olan şey bugün benim için ihtiyaçtır. İhtiyaçlarımız çoğaldıkça onu elde etmek için icat etmek, çalışmak ve yaratmak mecburiyetinde kalırız. İşte medeniyet bu ihtiyaçtan, bu ihtiyaca verdiğimiz cevaplardan doğar. Bu hayatın sırrıdır, biz bunun için yuvarlanırsınız. Anane bizi yürümekten men eder. Ona hürmet eder, babalarımızın bir hediyesi olarak takdis edebiliriz. Fakat onu hayatta rehber edinemeyiz. Bunun için bugünkü ihtiyaçlarımız ananemize uymuyor diye düşünemeyiz. Anane olduğu yerde durur, değişmez, ihtiyaç ise gün gün yürür ve değişir.

Kadınlarımızın hakk-ı hayatına gelince, şüphesiz her zi-hayat gibi onun da hakk-ı hayatı vardır. Nebatlerde doğarlar, büyürler, ölürler. Eğer serbest bir toprak bulursa çınar kadar yükselmek imkân-ı istidatları vardır. Kadınlar da nebatlar gibi doğmak büyümek hakkına sahiptirler. Eğer serbest bir muhit bulurlarsa onlar da istidatları nispetinde inkişaf ederler. Kadınlara bu serbest muhiti vermek, ilim, hayat, sanat, her sahada yetişmelerini temin etmek lazım. Kadınları ne dereceye kadar serbest bırakabiliriz demek erkeklerin kadınlara sahip, efendi olduklarına delalet eder. Böyle erkek malik, kadın memluk olan bir yerde esirle efendisi var demektir. Demin söylediğim ihtiyaçlar, kadının da esirden daha yukarı bir evin, bir ocağın sahibi mevkiine çıkmasını istilzam ediyor. Kadın serbest olabilmesi için erkeklerin bu esaretinden kurtulmasına bağlıdır. Bu da hayatını kendi kazandığı zaman mümkün olur. Yoksa böyle onun esaret ve hürriyetine hudut çizmek ne sizin, ne benim elimizdedir. Kadının zaman ile göstereceği terakkiye bağlıdır. Hürriyet hiçbir zaman verilmez, alınır.

Bedii zevklerimizin hududu ferde göre değişir. Buna bir hudut çizilemez. Yalnız bir cemiyetin içinde yaşayan insanlar o muhitin içtimai kanunlarına uymak mecburiyetindedir. Bunun hududunu o bir dereceye kadar daraltabilir.

Kadınların saçlarını kesmesi birçok kadınlara göre modadır, bilhassa bizim memleketimizde. Fakat Garp'ta saçlarını kesen kadınların bir kısmı iş kadınları olduğu için tuvalete sarf edecek vakitleri azdır. Kesik saç sahipleri işe gidecek kadınlara çok vakit kazandırır. Temizliğe yardım eder. Bazıları da güzelleşmek için keserler. Bu zevk meselesidir. Kantara hesaba girmez.

Cici Anne, 27. Sayı / Nr. 27, 5 Mart 1341, s. 2.

Cici Anne: Dul Bir Adam Evlenmeli mi?

Tabiat ne bizim kanunlarımızı ne de mantığımızı kabul eder. O kendi kendine bir âlemdir. Kendi kanunları, kendi ihtiyaçları, ve mantığı ile yürür. Dul bir adam evlenmeli veya evlenmemeli demek, tabiatın kanunlarına tecavüz olur. Genç bir adam yazdığı bir mektupta diyor ki: “Bundan dört sene evvel tanıştığım bir kızla evlendim. Çocuğumuz oldu. Evimizde mesut bahtiyar yaşıyorduk. Babam vakti hâli, serveti yerinde bir adamdır. Yalnız annemden ayrılmış bir başka kadınla, annem de başka bir erkekle evlenmiştir. Refikam, annemin kocasının kardeşini sevdi. Bu günahkâr aşk yuvamızın bozulmasıyla neticelendi. Şimdi, küçük çocuğumla yalnız kaldım. Ailem tekrar evlenmemi istiyor. Bu mayıs askere gideceğim. Filbakia gittikten sonra karım ve çocuğum için geçineceğim vardır. Bu vaziyet karşısında ne yapayım?..”

Bu, bütün cemiyetimizi kasıp kavuran bir hastalıktır oğlum. Yuvalar bozuluyor. Hem o kadar çok bozuluyor ki, yıkılan enkaz altında hepimizin beli kırılıyor, farkında değiliz. Kase kırılmazdan evvel kırılmaması için çalışmalı oğlum, kırıldıktan sonra yapışmaz, yapışsa da en küçük bir hararetle ayrılır, dökülür. Yuvanın bozulmasında yazdığına göre karın kabahatli. Kim bilir senin de nelerin var, onu bilmiyorum. Fakat bu yazdığın mektuba göre bu günahın en büyüğünü karın taşıyor, ve ikinizin bu günah müسابakanızda ezilen, hayatı ve istikbali mahvolan yavrunuzdur. Bunu hiç düşündün mü?..

Senin evlenmen, onun yabancı bir kadının elinde evvela oyuncak, sonra bir paçavra, şuraya buraya fırlatılan bir paçavra olmasıyla neticelenir. Sen ne kadar erkek olsan, ne kadar arslan olsan, onu gizli gizli zehirleyen, içinden eriten kadının önüne geçemezsin... Yavrun hisli bir çocuksa, gizli gizli ağlar, bir mum gibi için için yanıp söner. Hırçın asabi bir çocuksa, evde geçimsizlik başlar. O, kendini müdafaadan aciz bir mahluk olduğu için, bütün kabahatler onun omzuna yüklenir, ve bu yükü onun omzundan karın da, sen de tokatlarla indirmeye çalışırsınız. Belki sen biraz işin farkına varırsın, fakat o zaman karınla mücadeleye girişirsin ki, o vakit ne senin, ne karın, ve ne de çocuğun için saadet mümkün olur. Yaşlı bir adam olsan, sakın çocuğum derdim. Fakat gençsin, çocuğun pek küçüktür. Evlenmeye mecbursun. Benim sözümden tabiat hükmünü icra eder. Herhalde bir gün

evleneceksin, yalnız, bu badireye ikinci defa girerken çocuğunun hesabına bazı tedbirler alabilirsin.

Evvela askerliği bitirmedikçe yuva kurmak cinnettir. Çocuğunu bir yabancı kadına bırakıp gitmek bir günah, bir zavallı kadını seni beklemek üzere alıp eve kapamak ikinci bir günahdır. Selametle gidip gel oğlum, o zaman yine evlenirsin. Yalnız, karına ilk söyleyeceğin söz “Beni seviyorsan çocuğumu da seveceksin. Beni memnun etmek istiyorsan, çocuğumu memnun edeceksin”. Bu söz kim bilir, belki de müessir olmaz. Çünkü ekseriya öyle olur. Onun için en doğrusu, çocuğunu leyli bir mektebe vermektir. Çocuğun bu yaşa gelinceye kadar annenin himayesinde büyürse, çok iyi olur. Bu yaştan sonra o mektebe gider, sen de evlenirsin. Eğer onu mektebe vermek için paran yoksa, bir çıkmaza girmişsindir, oğlum ileri gidemezsin geri dönemezsin. Evleneceksin, tabiat öyle hükmeder. Ve çocuğun bir üvey anne elinde harap olacak. Bu çıkmazı açıp da bir geçit, bir yol yapabilmek için çocuğunun mümkün merteye üvey anneden uzak bulundurmalısın. Kendine bunu şiar edinebilirsen evlen oğlum...

Cici Anne, 28. Sayı / Nr. 28, 12 Mart 1341, s. 2.

Cici Anne: Bizde Gençler Hayata Hazır mıdır?

Birçok gençler mektebi bitirdikten, iyice bir tahsil yaptıktan sonra bile hayata çıkınca bir defa başları döner. Para nasıl kazanılır, nasıl muhafaza edilir, bunlar hakkında küçük bir malumatları bile yoktur. Mekteplerde yalnız malumat verirler, bunun hayatta çarpışan bir gence ne dereceye kadar yardımcı olacak onu hiç düşünmezler. Memleketimizde gençleri hayata hazırlayacak sanat mektepleri de yoktur. Bu yoksuzluk içinde hayata çıkan her gencin bir defa sarsılması muhakkaktır. Onun içindir ki şimdiye kadar bizde herkes memur olmuş, senelerce bin kuruş iki bin kuruş için hükümet kapılarında sürünmüştü. Bugünkü gençler artık memuriyetten nefret ediyor, fakat hayata da giremiyorlar. Kendi teşebbüsleriyle bir şey yapamıyorlar, çünkü buna hazır değildirler. Bugün aldığım bir mektupta bir genç diyor ki, “Babamın vefatı bana on bin liralık servet bıraktı. Henüz gencim. Bu parayı nasıl işleteceğimi bilmiyorum. Etrafımı birçok dalkavuklar aldı. İki dükkân, büyük bir ev, bir tarla, 10000 liradan ibaret servetimi ne suretle muhafaza ederim? Bu alçak adamlara yüz çevirdiğim hâlde peşimi bırakmıyorlar. Yalnızlık da canıma geçti.

Şimdi bu dalkavuklardan nasıl kurtulayım?... Elimdeki parayı ne suretle işleteyim. Evleneyim mi?..."

Oğlum,

Tahsilin ne derece olduğunu bilmiyorum, fakat hayatta muvaffak olmak için yalnız tahsil kâfi değildir. Hayatta bir genci en ziyade muvaffak eden teşebbüs şahsi, yani kendi teşebbüsüyle bir iş başarmak, ve teşebbüs ettiği işte çalışanların ser-muvaffakiyetini keşfetmektir. Yani unculuk yapacaksan, mevcut un tacirleri kimlerdir, nasıl muvaffak olmuşlar, un ticareti nedir, İstanbul'da piyasası nedir, Avrupa'da nedir, bunları öğrenir, namuslu, itimat ettiğin bir iki arkadaşla işe başlarsın. Arkadaşların namuslu da olsa, onları kontrol etmek, giren ve çıkan un parasına kadar hesabını sormak mecburiyetindesin. Eğer tahsilin buna kâfi değilse, ticaret mektebinde veya hususi bir muallimden usul defteri ve az buçuk ticaret tahsili yapmalısın.. Paran buna kâfidir. Dalkavuklardan kurtulmak çok kolaydır. Bunlar nezaket ve terbiyeden anlamazlar. Kendilerini açıktan açığa istiskal edersin. Bunun için evlenmek birinci çaredir. Mektep çocuğu gibi bunların birini bitirip ötekine başlayacak değilsin. Evin çok büyükse kiraya verir, bir küçük evde yuvanı kurarsın. Arkadaşlarına, artık evli bir adam olduğunu, onlarla ülfet edemeyeceğini, seni evde bekleyen bir arkadaşın olduğunu söylersin. Dükkanlarını bizzat işletir, 10000 liranı da yapacağın işte sermaye olarak kullanırsın. Tanıdığın, akıllı, namuslu bir tüccara müracaat eder, yapacağın işte sana rehber olmasını rica edersin. Böyle vicdanlı namuslu bir tüccar bulmak da kabil olur. Yalnız, tetik davran, meydanda alaylı, içi kalaylı çok adamlar var. Kendini bunlardan birine esir etmeyesin... Her zaman basiretli, çok düşünceli davranmalı, herkese kolay kolay itimat etmemelisin. İtimatsızlık da çok fena bir şeydir. Yalnız, tecrübe etmeli, ondan sonra kanaatini yapmalısın anladın mı oğlum? Bunları temine muvaffak olursan hem hayatta muvaffak olur, hem servetini muhafaza edebilirsin. Hayatta senin gibi ne yapacağını, elindeki parayı nasıl kullanacağını bilmeyen, evlenmenin fayda ve zararını tartamayan pek çok gençler vardır. Bahusus etrafın dalkavuklarla muhat olduğu için onlar senin cesaretini de kırabilirler. Fakat meyus ve müteessir olma. Hayatta seni muvaffak edecek yegâne amil, kendi azmin, kendi kararındır.

Cici Anne, 29. Sayı / Nr. 29, 19 Mart 1341, s. 2.

Cici Anne: En Sağlam İzdivaç, Aşk Üzerine Kurulanıdır

İzdivacın en sağlamı metin bir aşk üzerine kurulanıdır. Bazı adamlar vardır ki ilk gördükleri kıza aşık olurlar, bu aşkın yüzünden intihara kalkarlar, türlü maskaralıklar yaparlar. İşte böyle bir saniyede, parlayan aşklarını, yine bir saniyede söndürürler. Bu gibi aşklar izdivaç için tehlikelidir. Fakat zaman ile kalpte yerleşen aşk, günden güne sağlamlaşır, izdivaç için güzel bir temel olur. Bunun için bir genç hayatında böyle bir izdivaç yapabilirse saadete daha çok yaklaşmış olur. Bir genç mektubunda bana soruyor. “Yirmi üç yaşında genç bir sanatkârım. Aşkın ne demek olduğunu bilmezdim. İlk defa asil bir ailenin kızıyla tanışarak seviştik, ve aramızda evlenmeyi kararlaştırdık. Ailesinin zaruri ayrılığı üzerine birbirimizden ayrıldık. Gittikten sonra birkaç defa mektup aldım, fakat, yedi aydan beri, hiçbir cevap vermiyor. Aşkımız çok eski ve kuvvetlidir. Kendisinin bundan sarf-ı nazar ettiğini zannetmiyorum. Yalnız kendisini ailesinden istemek için vakıa olan teklifime daha henüz zamanı olmadığını, böyle bir müracaatın cevab-ı red ile karşılanacağını, yalnız kendisi ısrar ederse muvaffak olabileceğini söylemişti. Yedi aydan beri cevap yazmayışını neye haml etmeliyim?.. Ben de kendisine yazmıyorum, bu vaziyet karşısında ne yapmalıyım?”

Oğlum,

Yukarıda söylediğim gibi izdivacın sağlamı metin bir aşk üzerine kurulanıdır. Fakat bu aşkın mütekabil olması lazım. Eğer sevdiğin kız da seni seviyorsa, ailelerinizi iktifa ederek böyle sağlam bir yuva kurmanız müreccahtır.

Fakat genç kızın yedi aylık sükutu bir sebebe haml etmek için onun geçirdiği hayatı bilmek lazım. İhtimal babasının taht-ı tazyikinde bu sükuta mecbur olmuştur. İhtimal bir başkasını seviyor. Bunu bilmeden yapacağın her teşebbüs akim kalmaya mahkumdur. Evvela genç kızla muhabere etmeli, veya muhabere için bir imkân bulmalısın, kızın aşka sadık olduğunu anladıktan sonra müştereken ailesine müracaat etmelisiniz. Hiçbir aile kızının bedbaht olmasını istemez. Eğer sizi kızlarına munasip bir zevç olarak kabul etmiyorlarsa, onların bu hükmü karşısında son kararı verecek olan genç kızdır. Sevgilinin kalbini kazanmaya muvaffak olamadıysa, oğlum, sen de yavaş yavaş bu aşkı kalbinden silmeye çalışırsın... İzdivacın saadeti iki tarafın müşterek aşkına bağlıdır. Eğer yalnız bir taraf ağır çeker de, öteki hafifi gelirse, hafif taraf bu sıkleti yabancı kalplerden topladığı aşk ile doldurur. Neticede yine sen

zararlı çıkarsın. Onun için zararın neresinden dönülse kârdır, fehvasınca, sen de aşkından döner, senin aşkına cevap verecek bir gönül yoldaşı ararsın oğlum.

İnsan sevdiği bir kız için birçok fedakârlıklar yapar, icap ederse parasını, icap ederse izzet-i nefsinin bile feda eder. Fakat bu fedakârlığı yapmak için karşı tarafında aynı fedakârlığa hazır olduğunu, hiç olmazsa senin yapacağın fedakârlığı hissen kabul edeceğini bildirmesi icap eder.

Kim bilir belki sevgilin bir başkasının aşkına açtığı kalbinde senin hatıranı bile artık saklamıyor, kim bilir, belki başkalarına verdiği buseler arasında seni hatırlamıyorken, sana gülüyor... Düşün bu ne feci bir hâldir... Kim bilir belki zavallı babasının tazyiki altında gece gündüz senin için ağlıyor... Bunları bilmeden hiçbir şey yapamazsın oğlum...

Cici Anne, 30. Sayı / Nr. 30, 26 Mart 1341, s. 2.

Cici Anne: Bir Kadın Kocasına Neşeli Görünmeye Mecbur mudur?

Genç bir kadın yazdığı mektupta diyor ki: Yirmi beş yaşındayım. Sekiz sene evvel bir doktor ile evlendim. Zevcim gayet asabidir. Her akşam rakı içer, beni güler yüzle görmek ister. Bu da her vakit kabil olmuyor. Daha genç yaşında birçok felaketler gördüm, annemi, babamı kaybettim, bunun için bazı günlerim can sıkıntısıyla geçer. Zevcim beni meyas görünce o akşam fazla içer, dehşetli asabiyet gösterir, ben de buna tahammül edemiyorum. Bundan sonra da geçimsizlik başlıyor. Ben bir ev kadınıyım. Diğer kadınlar gibi dışarıda eğlencemi aramam. Evimin saadetini temin için ne yapmalıyım?..

Kızım,

Hakikat, her zaman acıdır. Söyleyeceklerim sana acı gelmesin. Yeisinin sebebini ve hikmetini anlıyorum. Memlekette herhangi kapıyı çalsan karşına senin gibi hayatında felaket görmüş, yıpranmış bir genç çıkar. Bu bizim zavallı memleketimizin talihsizliğidir. Gençler, daha şimdiden ihtiyar olmuştur. Senelerden beri devam eden harpler, açlık, sefalet, işsizlik her ailenin birçok uzvunu almış, her aileye bir matem getirmiştir. Bunun içindir ki bizde neşeli, öyle kahkahaları duvarları çınlatan mesut adamlar göremezsın... Ne yapmalı, insan bulunduğu cemiyetin mateminde, zevkinde ortaktır. Bizim hissemize matem kısmı düşmüş, ne diyelim, Allah çocuklarımızı mesut etsin demekten başka bir şey yoktur.

Fakat bu umumi bir matemdir. Bunu kendimize sermaye edinip de hayattan uzaklaşmak için bize hak vermez. Bilakis bunu kalbimize gömerek daima neşeli, sıhhatli ve kuvvetli olmaya mecburuz. Zevcin sana karşı olan asabiyeti yalnız bu sebepten ise ben kocana hak veriyorum. Böyle umumi bir sebeple ailenin saadetini bozmaya hakkın yoktur. Eğer kocanı seviyorsan bu derdi kendine saklayıp onun yanında neşeli görünmelisin. Neşeli bir adama, abus bir çehre ifrit gibi görünür. Sonra yavaş yavaş kocanın muhabbetini de kaybedersin. Evli bir kadın için bundan büyük zarar olamaz. Şimdi evde içen kocanın yarın dışarılarda içmeye, geceleri eve gelmemeye başlar. O zaman matemini iki kat olur. Çocukluğunda geçirdiğin matemler için ilelebet meymus olmak pek akilane bir hareket değil... İnsanlar her türlü derde boyun eğmeye, öteki taraftan yine gülmeye mecburdurlar. Kocanın evinin saadetini temin ediyorsa bunları unutmali, evinizin saadeti için müştereken çalışmalısınız. Hem biliyor musun kızım, senin neşesizliğinde yalnız sebep bu değil, işsizlik en birinci sebeptir. Bunları düşünüp yeislenmek için çok vaktin var demektir. Kendini bundan kurtarmak için muhakkak bir iş bul. Ya bir yerde çalış, ya bir hayır cemiyetine yazıl, kendine bir meşgale bul, herhalde boş saatlerini azalt. O zaman kocanı kapıdan karşılar, hatta mezelerini güle güle hazırlarsın... Ve ikiniz de neşeli bir hayat kurarsınız. Yalnız, neşenin mukabili olarak kocanı içmekten vazgeçirebilirsen o zaman saadetiniz daha tam olur.

Kocanın içki içmeye mecbur olması, evinde aradığı neşe ve saadeti bulamadığına delalet eder. Evli bir adam için en büyük saadet, evine döndüğü zaman neşe ile karşılaşmasıdır. Erkek bu neşe ve saadeti evinde bulamazsa onu içki vasıtasıyla temine çalışır. Onun için nefsinizi zorlayarak göstereceğiniz güler yüz size hem kocanızı kazandırır, hem sarsılmaya başlayan evinizi yeniden kurar.

Cici Anne, 31. Sayı / Nr. 31, 30 Mart 1341, s. 2.

Cici Anne: Karılarını Aldatan Erkekler

Bedbaht bir genç kadın yazdığı mektubunda diyor ki “336 senesinde marangoz esnafından yirmi yedi yaşlarında bir gençle evlendim. O zaman ben de on altı yaşındaydım. Bir sene gayet bahtiyar yaşadım, fakat sonraları zevcim akşamları geç gelmeye, bilahare hiç gelmemeye başladı. Kazandığını rakıya sarf eder, eve sarhoş olarak gelir. Evimizi o kadar ihmal ediyor ki bazı akşamlar aç yatıp aç kalkıyorum. Ben yalnız evimin temizliği ve işleriyle meşgulüm. Beni komşuya

gitmekten, okumaktan, her şeyden mahrum eder. Bir esir gibi yaşıyorum. Geçenlerde kendisini gayet adi bir kadınla yakaladım. Bu vaka üzerine beni sevmediğini söyledim, boşanmasını istedim. O bilakis beni çok sevdiğini fakat erkek olduğu için istediğini yapmakta serbest olduğunu, beni katiyen bırakmayacağını söyledi. Birçok adi kadınları bana tercih etmesi izzet-i nefsimi dokunuyor, bu vaziyet karşısında ne yapayım?”

Kızım,

Oldukça bedbaht bir hayat yaşıyorsun.. Fakat hayatında hiçbir şey daimi değildir. Felaket de saadet de geçer, onun için ümidini kesme.. Bu vaziyette sana yapacak iki yol var. Ya birçok kadınların yaptığı gibi boynunu bükerek talihine küsersin, veya talihinle mücadele edersin..

Bu cidal nasıl olur bilir misin kızım?...

Türk kadınları hayatlarını bütün erkeklerine havale ettikleri için her şeyi onlardan bekler. Bu hayat korkusu birçok kadını kocasının her işkencesine karşı sabır ve mütevekkil yapar. Bu bazen bir meziyet olabilir, fakat ekseriyetle meskenettir. Kadınları bu meskenete sevk eden ellerinde hayatlarını kazanmak için bir sanat bir meslek bulunmamasıdır. Şimdi kocasının aldatığı bir kadın neden ilelebet bu derdi çekmeye mahkum olsun?.. Bir erkeğin karısı üzerine evlenmeye neden hakkı olsun?.. Bunlar bizim babalarımızdan kalmış, eski ve çorak fikirlerdir. Bugün dünyadaki kadınlar bu hakları kazanmak için çarpışıyorlar, birçokları da kazandılar. Şimdi kızım, bir erkek karısını aldatırsa, karısının da müteakiben kocasını aldatmak hakkı vardır. Fakat ben bunların eskisini de kabul etmiyorum. Eğer bir erkek bir kadınla, bir kadın bir erkekle yaşayamazsa yuva kurmasınlar. Aile, her iki tarafın yapacağı müteakibil fedakârlıkla mesut olabilir. Böyle erkeklerin istediği gibi eğlenmek hakkı, eski istibdat devirlerinin vahşet devirlerinin erkeğe verdiği haktır. Kocanın buna hiç hakkı yoktur. Sen izzet-i nefsin ve namusunu korumak istersen kocana,

Ben mesut olmak ve seni de mesut etmek için evlendim. Eğer seni mesut edemiyorsam, beni serbest bırak gideyim, der, ayrılırsın.

Cici Anne, 32. Sayı / Nr. 32, 2 Nisan 1341, s. 2.

Cici Anne: Gelinle Kaynana Bir Arada Oturmalı mı?

Hazret-i Adem'den beri gelinle kaynana meselesi halledilmemiştir. Her evde mutlaka bu derdin bir türlüüne rast gelirsiniz. Bazen çok ehemmiyetsiz gibi görünen

bu mesele ailenin bozulmasında, hatta bazen intihara kadar varır. Bir gençten aldığım mektupta diyor ki:

“Birkaç sene evvel genç bir Ermeni kızını sevdim. İlk önce derin bir aşktan ibaret olan bu alaka izdivacımızla neticelendi. Sevgilimi eve annemin yanına getirdim. İkimiz de birbirimizi çılgıncasına seviyorduk. Mahallemizde karımın görüştüğü kadınlardan annem hoşlanmıyormuş, bir gün kendisini gitmekten men etmiş. Bu, zevcemin gururuna dokunmuş ve evden çıkıp gitmiş... Ben eve geldiğim zaman meseleyi öğrendim. Anneme böyle bir vakaya sebep olduğu için gücendim. Fakat ne fayda, onu bir daha ele geçirmek mümkün olmadı. Şimdi hemcinslerinin yanında yaşıyor. Yazdığım müteaddit mektuplara hiçbir cevap vermedi.. Kendisini o kadar derin bir aşkla seviyorum ki bir türlü unutmak mümkün olmuyor.. Bir gün bu yüzden intihar edeceğim.. Kalbimden bu aşkı sökmenin imkânı yok mudur?..”

Oğlum,

Sen, Adem oğullarının hepsinin başından geçen derde tutulmuşsun. Sevmek, hakkın emri... Ama, kalpte henüz yuva kuran aşk kuvvetini öldürmek de insanların, bilhassa kaynanaların emridir... Sen bundan gafilmişsin... Annen belki genç bir kadındır... Ne isterse olsun... Kendi eliyle büyüttüğü, bin meşakkatle göğsüne basarak yetiştirdiği evladını bir başkasına ihsan çekmek elinden gelmez.. Oğlunun mürüvvetini görmek için gece gündüz, kapı kapı gezer kendi beğendiği kızı aldıktan sonra yine ona düşman kesilir. Bu ne kızın, ne de annenin kusurudur. Bu kusur, tabiatındır.

Aranızda hiçbir mesele yokken, karının kaçması, şüphesiz bu tabiatın kusurundan mütevellidir. Yuvanı kurmazdan evvel, yolunu düşünmeli, bu tabiatın birbirine zıt yarattığı iki ufku birleştirmemeliydin... Ama olan olmuş, kuş uçmuş, şimdi ellerin boş, gözün semada, uçan kuşunu beklerken yapacağın bir şey var...

Sevgilin mademki bu semalardadır, kanatlarını çırp çırp ona yetişmeye çalış... Hangi semada rast gelirsene ona altın bir kafes uzat, de ki: kuşum, bu kafesi yalnız senin için yaptım.. Buraya senin havanı içecek hiç kimse giremeyecek.. İzin verirsene, yalnız ben girer, ipek kanatların altında ısınmaya çalışırım.

Kuşun, kendi için yapılmış altın kafesi görünce gelir.. Eğer seni sevmiyorsa, altın kafes değil, elmas saray yapsan nafil. İkinizin gönlü bir ise bu altın kafese

kapanır, yuvanızda yetişen yavrulara yem taşımak için dışarıdaki semalara beraber uçar, beraber gelirsiniz.

Gönülleriniz birbirinde ayrılmışsa, çok gam etme oğlum.. Dünya eski dünyadır. Karısı kaçmış ilk erkek sen değilsin.. Onlar ne yaptıysa sen de onu yaparsın.. Biraz üzülür, biraz ağlar, sonra semalardan başka bir kuş vurursun.... Altın kafes örer içine girersiniz. Ölmeye ne lüzum var.. Zaman neyi çürütmez ki, kalpteki aşkı çürütmesin... Sen ölünceye kadar kalbinde aynı aşkı taşımış kaç kahraman tanırsın.. Bunlar erenler kadar azdır. Sen başını eski kuşuna sür, seni kabul ederse, âlâ, etmezse, yeni yuvanı korumaya çalış oğlum.. Gönül boş durursa kıyamet kopar.. Ama, bu yeni kafesine sakın annen ayağını sokmasın.. Sonra kafes devrilir, yemler dağılır, sular dökülür, kuşun uçar, sen ellerin semada, yine kalbi boş kalırsın... Anladın mı?.. İstersen ona da ayrıca bir altın saray kur oğlum...

Cici Anne, 33. Sayı / Nr. 33, 6 Nisan 1341, s. 2.

Cici Anne: Evlenmek İçin Nasıl Kız Bulmalı?

Bu, çok müzmin ve bizim memleketimizde çaresi güç bulur bir derttir. Eskiden erkeğin annesi kapı kapı gezer, yuvada kız var mı diye arardı. Bu o kadar gülünç bir şeydi ki insanın aklına “bu dükkanda çorap var mı?” diye soran müşteriye hatırlatırdı... Zavallı kız da, bir dükkân malı gibi, alıcısına teşhir olunur, sahibi çıkarsa satılır, çıkmazsa yine dükkandaki tozlu raflara konup müşterisini beklerdi... Yavaş yavaş izdivaç böyle bir alım satım olmaktan çıkıyor. Fakat bu yalnız İstanbul’a mahsustur. Anadolu hâlâ bu gülünç gelen ticarete devam edip duruyor. Yirmi dört yaşında genç bir baytar, yazdığı bir mektupta diyor ki: Dört senedir ki kendi sayemle yaşıyorum. Şimdiye kadar evimin sofrasında yaşıyordum. Sekiz ay sonra mülazım olacağım. Vakt-i hâlim yerindedir. Evlenmek istiyorum. Karımın iyi bir ev kadını olmasını istiyorum. Yalnız bu istediğim kızı nasıl bulmalı?.. Gazetelere ilan vermek aklımdan geçmez. Anneme söylesem, bana istediğim gibi, bir arkadaş bulabilir mi?... Evlenmek için ne yapmalıyım?”

Memleketimizde, her genç bir defa kendi kendine bu suali sorar. Bir kızı görmeden almak, en büyük felakettir. Her gencin hayalinde, sevdiği bir kadın hayali yaşar. Müstakbel zevcesini muhakkak öyle tasavvur eder. Görmeden aldığı kadın bu hayale uymazsa, daha ilk gecesinden bir hoşnutsuzluk başlar. İnsan beraber yaşayacağı hayat arkadaşını kendi zevkine uydurmak ister.. Fakat bu ancak kızı

görmekle mümkün olur. Kaynananın görüp beğeneceği kız, erkeğin saadetini temine kâfi gelmez... Kaynanalar kızın, oğlunun zevkine uymasını düşünmekten ziyade, kendi zevkine uymasını isterler. Halim, selim, emir altına girebilecek bir kız buldular mı, derhal beğenirler.. Kendilerine itaat ve hürmet edecek bir gelin lazım... Ötekiler ne kadar meziyet sahibi olsalar, kaynananın teveccühünü kazanamazlar.. Sonra, bu gözle bakmasa bile, kadın zevki ile erkek zevki birbirine uymaz. Ekseriya erkeklerin beğendiği kadını, kadınlar hiç beğenmez, kadınların beğendiği kadını da erkekler beğenmez. Hiçbir zaman bir kadın güzel mi diye diğer bir kadına sormamalı. Kadının güzelini erkek, erkeğin güzelini de kadın ayırmalı... Hâlbuki bizde izdivaç, aksi kanuna istinat eder. Kadını kadın görür, erkeği de erkek... Bu itibar ile de kızı kaynananın intihap etmesi doğru değildir.

Şimdi diyeceksin ki oğlum, “pekala karımı annem vasıtasıyla aratmayayım, gazetelere ilan vermekten bir şey çıkmaz, kendim görmek imkânı yok, o hâlde ne yapayım?...”

Biraz okuması olan, müstakbel zevcesinde ne aradığını bilen erkekler böyle, kendilerini annelerinin zevkine havale edemiyor, bulundukları muhitte istedikleri kızı almak imkânı yoksa, görebilecekleri büyük şehirlere gelip evleniyorlar... Kimi fotoğraf vasıtasıyla evleniyor... Ama, alacağı kızı, öyle bir iki defalar görüp anlamadan, böyle bir defa görmenin, yahut fotoğrafın, görücü usulünden hiç farkı yoktur. Bir kızı iyice tanımak imkânı ise henüz bugün bulunduğu muhitte yoktur. Orada en fazla yapabileceğin annenin görüp beğendiği kızı bir defa da kendin görmektir. Eğer ailesini buna ikna edebilirsen, mesele hallolmuştur, edemezsen herkes gibi annenin beğeneceği kızı sen de beğenmeye mecbursun... Yolunu şaşırmamış, akli başında meziyetli kadınları bulmak ise güçtür. Çünkü onlar yine aile muhitlerindedir. Sen oraya öyle selâmet’ül-islam giremezsin.. Bunun içindir ki muhitle mücadele ederek kızı kendileri görmek imkânı hazırlamak mecburiyetindedirler.. Fakat bu imkân hasıl oluncaya kadar annenin sana beğeneceği kızı almak mecburiyetindesin oğlum..

Cici Anne, 34. Sayı / Nr. 34, 9 Nisan 1341, s. 2.

Cici Anne: Hayatta Bir Kişiyi Sevmek Mümkün mü?

İzmir’den on beş yaşında genç bir kız yazıyor: “Henüz genç bir talebeyim, hayatım kardeşlerim, derslerim ve ailem arasında geçip gidiyor. Muhitimde genç bir

çocuğa rast geldim.. Şimdiye kadar herkese karşı hissiz duran kalbimde bir şey duydum.. Bu çocukla alakadar oluyor, onun her hareketini takip ediyordum. Bir müddet evvel evimizi naklettik, şimdi onu sık sık göremiyorum.. Fakat aşkım günden güne ilerliyor, kendisinin hiçbir şeyden haberi yok. Onun benim hakkımda ne düşündüğünü nasıl anlayayım?.. Ben hayatta yalnız bir kişi sevmek istiyorum, acaba muvaffak olabilir miyim?..”

Kızım,

Henüz daha pek gençsin.. On beş yaş, aşkın, kalbe gizlenen bu sehhar kuvvetinin henüz uyanma devridir... Daha henüz kalbin aşkı yaşamaya müsait değildir. Aşk bir ateştir. Kalpte bu ateşi sağlayabilmek için, kalbinin biraz katılaşması, bir ipek böceği gibi etrafına bir koza örebilmesi lazım.. Sen henüz bir tırtıl hâlindesin.. Kozanı örüp, içine saklanabileceğin zaman, aşkı da kalbinde saklayabilirsin.. Daha henüz aşkı gizleyecek kozayı örmedin kızım.. Bu zannettiklerin aşk değil, aşkın izidir.. Bugün eski mahallenizdeki çocuğu, yarın da yeni mahallenizdeki çocuğu seveceksin.. Bunlar hep kalp idmanlarıdır. Gönlün birinden ötekine, serseri bir kuş gibi, atlayıp geçecek.. Bunlar çocukluk aşklarıdır. Hatta bazıları için ölecek kadar kendini fedakâr bulacaksın.. Kalbin bu idmanları yapa yapa sevmeyi öğreneceksin. Her yeni aşk ipek kozanın etrafına ipekten bir kat örecektir.. Kozanı tamamen ördüğün zaman, hakiki aşkı bulacaksın...

Hayatta herkes hakiki aşkı bulamaz kızım... Aşk yaşamadan evlenen faniler çoktur. Sevmek aşk değildir. İnsanlar, hayatta pek çok adamı severler; bunlar meşru ve gayr-i meşru olabilir. Her sevdiğin adama aşık değilsin.. Aşk, bir ruhtur. Göze görünmez, elle tutulmaz. Fakat dokunmadan yakar. Kalbinde aşk taşıyan bir adam, insanlıktan uzaklaşan adamdır. Aşk için her şeyi feda ederim dediğin zaman bunun içinde mukaddes tanıdığın birçok şeyler de var... Eğer hayatında böyle bir aşka rast gelirsen o zaman bir kişiyi sevmek mümkün olur... Bu aşk, bir mefkûre, bir gayedir... Her sevgi kalbin oynamasından ibarettir.. Güzel bir çehre, cazibeli bir nazar kalbi oynatır... Ama, bu, işte oynayış kadar devam eder.. Biraz zaman, biraz firkat, her şeyi unutturur..

Kalbini bu kadar erkenden yorma... Aşkı daha itiraf zamanı gelmemiştir... Bakalım hakiki sevgilin o mudur?.. Sen öyle zannedersin.. Daha dur bakalım, ne kadar gençler sana bu zehabı verecek.. Ne kadar gençlerin arkasından ölüm

buhranları geçireceksin... Bunlar aşkın kara sitemleridir. . Geçer, kızım... Aşkıni itiraf etmek biraz izzet-i nefsinı çığnemektir... Ya sevdiğin adam seni reddederse!.. Ya seni aldatırsa.. Hayat senin zannettiğinden çok tehlikelidir. Kalbini aşka açarken, sağını, solunu hesap etmek lazım. Bir gün öyle bir uçuruma düşersin ki, kolun, kanadın kırılır. Aşk, o zaman, karanlıklarda arayan bir baykuşa dönersin... Bu yol çok tehlikeli, çok korkulu bir yoldur. Hele senin gibi henüz kozasını örmeyen ipek böcekleri, vahşi kurtlara çabuk lokma olur kızım... Eğer hayatta bir aşk yaşamak istiyorsan, sevmekte nazlı, müşkülpesent olmayasın... Seni sevenlere çabuk boyun eğmemeli, birçok mücadeleden sonra ancak gönlünü vermelisin... Güzel ipek böceği... Şimdi çiçeklerden ipek topla, kozanı ör, sonra gel seninle konuşalım...

Cici Anne, 35. Sayı / Nr. 35, 13 Nisan 1341, s. 2.

Cici Anne: Erkek Karısına Sadık Kalmalı mıdır?

İzdivaç iki tarafın arzusıyla yapılmış bir şirkettir. Yalnız bir tarafın arzusu ailede saadetin husulüne imkân bırakmaz, iki taraf da bu şirkete girerken birbirlerine karşı birçok taahhüdata girerler. Erkek karısına, kadın evinin işine bakacak, birbirlerine sadık kalacaklar, vesaire...

Sadakat bu taahhütlerin en birincisidir; ama, şimdiye kadar bizde bunun ağır tarafı kadına yüklenmişti. Onun, kocasına ne olursa olsun sadık kalmak namus borcudur. Erkek, gönlünü eğlendirmek için, dışarda istediği gibi gezebilirdi... Erkek lafzen böyle bir taahhüt yapmakla beraber hakikatte bundan hariç kalırdı... Kadın, kocası kendini aldattığı hâlde, ona sadık kalmazsa namussuz, günahkâr olurdu... Bu, istibdat devrinin erkeğe verdiği fuzuli bir haktı.. Devir değişmekle insanlar da değiştiler.. Kafalar da değişti. Şimdi bir erkek karısını aldattığı zaman karısının da onu aldatmak hakkını vermiş demektir. Sadakat yalnız bir tarafın değil iki tarafın da borcudur. Bir erkek dışarıda eğlenmek isterse, karısının da eğlenebileceğini göze almalı, buna tahammül ederse karısına ihanet etmeli, etmezse kendi de sadık kalmalıdır.

Karısını aldatan bir genç yazdığı bir mektupta diyor ki: “Müteehtildim. Bundan on beş ay evvel refikama ihanet ederek, bana karşı samimi bir aşk gösteren mahallemiz sakinlerinden bir kızla münasebet tesis ettim. Bu aşkın tesiriyle gayr-i meşru bir hayata atıldık. Bu ikbal ancak bir ay imtidat etti. Vakadan haberdar olan zevcemin validesi beni refikamdan ayırmaya tasmin etti. Küçük bir erkek çocuğum

da vardı. Zevcem darülmualimat mezunesi olduğu hâlde saadeti ondan ziyade süste modada arardı. Refikamın bir taraftan giyinmek için olan mücadelesine, diğer taraftan ayrılmak için olan inadına dayanamayarak bu çirkin hayata nihayet verdim. Refikamın böyle yüksek bir tahsil gördüğü hâlde modaya bu kadar düşkün olmasına, onun saadetini süste aramasına ne mana verirsiniz?.. Çocuğum şimdi refikamın yanındadır. Çocuğumun saadetini düşündükçe, hayata tekrar atılmaktan korkuyorum. Henüz gencim, askerliğim yoktur. Tekrar tehhül etmek mecburiyetini hissettikçe tereddüt ediyorum.. Acaba tekrar evlensem mi?..”

Oğlum,

Bir anne gibi seni biraz azarlayacağım... Bir kuşun bile yuvasını bozmak günahdır. Sen kendi elinle kurduğun yuvayı bozmuşsun?.. Karın belki kusurlu bir kadındır. Fakat yuvanızın bozulmasında en birinci amil senin... Evli bir erkek, bhusus bir çocuk babası, üzerine büyük bir mesuliyet yüklenmiş bir adamdır. Karının ve çocuğunun saadetinden sen mesulsün.. İzdivaç aldanmak veya aldatmak için kurulmuş bir cambaz oyunu değildir. Sen karını aldatmakla, ne karın seni aldatmakla hak kazanırsınız. Bu bozulan yuvadan her ikinizde mesulsünüz. Fakat mesuliyetin ağır tarafı senin omuzlarında kalmak şartıyla! Karının moda sevdası şayan-ı takdirdir. Bir kadının saadeti modadan ibaret addetmesi, kafasının boş olduğuna delalet eder. Eğer sen karından daha yükseksen onu iktifa ile yola getirmeye çalışmalısın.. Fakat mademki testi kırılmış, su dökülmüştür, şimdi yapacağın şey, eğer mümkünse, karından af talep edip çocuğunun saadetini temine bozulmuş yuvanızı tamir etmektir. Anlaşmak imkânı yoksa, ve eğer ikinci karına sadık kalmak kabiliyetini kendinde duyuyorsan, yeni bir yuva kurmaktır. Ama dikkat et, akşamları yuvana dönerken, mahallenin yaramaz komşuları önüne tuzak kurmasın...

Cici Anne, 36. Sayı / Nr. 36, 16 Nisan 1341, s. 2.

Cici Anne: Kızlar Babalarının Rızası Hilafına Evlenmeli mi?

Genç bir kız, yazdığı mektupta diyor ki: “Henüz on beş yaşımı bitirmeden, yurdum İnebolu’ndan pederimin ticareti hasebiyle Anadolu’nun en ücra bir köşesinde bir nahiyeye gitmiştik. Orada asil ve necip bir ailenin münevver bir genci nazar-ı dikkatimi celp etti. Kalbim sanki onun varlığı ile çarpıyordu. Derin bir aşkla ona merbut olduğumu anladım. Bu aşkın mukabili muhatabımda da vardı. Aşkımızın,

şeriatin müsaade ettiği bir aile hayatı şeklinde idamesine maatteessüf pederim mâni oldu. Bu asırda, genç kızlar yine babaların zülüm ve istibdatlarına esir midir?”

Eskiden kurulmuş bir hayatımız var, kızım. Bu hayatı bir yumruk vurup bir hamlede devirmek mümkün değildir. Bu hayata göre kızların kocasını, babası, annesi intihap eder... Bu şekil, şimdiye kadar birçok ailelerin bedbaht olmasına sebep olmuştur. Fakat kızların kendi intihap edecekleri adamlarla bu saadeti korumaları acaba mümkün müdür?..

Bir genç kız için alacağı adamı tanımak ihtimali ne dereceye kadar var? Ekseri kızlar için bu imkânsızdır. Hatta bir iki defa tesadüf ettiğin adamı da tanımak imkânsızdır. Herkesin bir iç yüzü bir de dış yüzü var.. Dış taraf daima cilalıdır. Bu cilanın altına gizleneni öyle bir iki tesadüfte anlamak mümkün değildir. Bir adamı en ziyade arkadaşları veya yaşadığı muhitteki insanlar tanır.. Genç bir kız bu adamları görüp tahkikat yapamaz. Her zaman babasının muavenetine muhtaçtır. Gönlümüzün her istediği adam bizi mesut edemez.. Babanın bu izdivaca mâni olmak için hem hakkı var, hem de yoktur kızım.. Eğer seni isteyen adam mesut etmeye elverişli, hissen ahlak sahibi bir adam değilse, kızını seven bir babanın kızını irşat etmek hakkıdır. Fakat sen her şeye rağmen gitmekte ısrar edersen bundan seni ne baban ne de kanun men eder. Sen rüşte vasıl olan bir kız, nikahını imama tasdik ettirmek şartıyla, istediğin erkeğe varırsın. Fakat bunu yapmak için aileni gücendirmemelisin. O zaman terazinin bir tarafına annenle babanı, öteki tarafına sevdiğini korsun. Hangi taraf ağır gelirse sen de oraya gidersin. Eğer baban, sevdiğin adam ahlaken şayan-ı itimat olduğu hâlde ya fakrı yahut saadetinle alakadar olmayan diğer bir sebeple bu izdivaca mâni oluyorsa, o zaman onu dinlemek mecburiyetinde değilsin. Fakat bunu ispat senin için müşküldür. Zahiri güzelliği aldanma kızım. Dışarıdan cicili görünen nice beyler vardır ki, içi koftur. Bunu evlendikten sonra anlarsın. O zaman derdine yanacak bir anne ve baba şefkatinden mahrumiyet insana çok acı gelir. Annenin ve babanın fikirlerine agâh olduktan sonra onlara itimat etmek lazım. Fakat bir kızın intihap ettiği adamdan emin olmak şartıyla istediği erkeğe varması hakkıdır. Babasının bundan onu men hakkı yoktur.. Bu hakkı kızlar yavaş yavaş alacaklar.. Öyle canları çektiği her erkeğe varan, attığı adımı muayeneye ve muhakemeden aciz kızlar daha birçok seneler babalarının irşatlarına muhtaçtırlar. Fakat hayata girmiş, insanları tanımış, hayatta pişmiş kızlar, koca olacak erkekle, aşık olacak erkeği çabuk

anlarlar. Bu kızlar babalarının irşatlarından biraz daha fazla varestedirler. Fakat bizim gibi annelerinin koynundan ayrılamayan kızlar daha uzun zaman bu irşada muhtaçtırlar... Sen de kızım, eğer bana bu izdivaca mâni oluşunda şahsi veya muhafazakârane bir düşünüşü olmadığına kani isen, onu dinler, kalbindeki acıyı uyuşturmaya çalışırsın. Aksi takdirde kocanı intihap senin hakkındır.

Cici Anne, 37. Sayı / Nr. 37, 20 Nisan 1341, s. 2.

Cici Anne: Aşk Nasıl Unutmalı?

Genç bir adamdan aldığım bir mektupta diyor ki: “Gayet güzel ve genç bir kızla iki senedir muarefe peyda ettik. Ben onu o kadar seviyorum ki hayalimde ve dimağımda ondan başka hiç kimse yoktu. O da beni seviyordu. Şimdi üç seneden beri seviştikleri bir delikanlı, ona talip oldu.. Ben bu maceradan tamamen bi-haberdim. Bu vakıa üzerine kız, şimdiye kadar geçen vukuatı, onsuz yaşamayacağını, ve bana olan dostluğu ve sadakati baki kalacağını anlatınca şaşırdım. Bu kız o kadar seviyordum ki, bu izdivaca mâni olmak benim için gayet kolaydı. Öyle olduğu hâlde bilakis terviç ettim ve muvaffak da oldum. Bu kız o kadar seviyordum ki onun saadeti için kendi felaketime razı oldum. Şimdi bu hanım gitmek üzeredir. Ben ne ile müteselli olayım?..”

Oğlum, bunun için üzüldüğüne hayret ediyorum, fukaraya sadaka ver, Allah’a şükret, büyük bir kaza atlatmışsın... Ya maazallah kız bu üç sene seviştiği gençle evlenmeyip de seninle evlense, sana şimdi vaat ettiği gibi onunla dost kalmayı kararlaştırsaydı, o zaman ne yapacaktın?..

Bunlar, aşk değil oğlum, gönül oyunları.. Hanımefendi bir tarafta üç senelik aşkı ile, öteki tarafta seninle oynuyormuş... O taraf daha ağır basmış, dost olmak rolü sana kalmış.. Sen istersen, o sana verdiği bu vaadi tutmaya hazırdır... Çünkü onun nazarında koca başka, aşk başkadır... Dün o aşık, sen dosttun, yarın sen aşık olursun, o dost.. Bu aşkın mekik oyunudur... Fil dişi mekik ikiniz arasında bez dokurken, tezgahın arasına başkaları da başını sokar... Sen bu karışık ve gürültülü oyundan yakını sıyırdığına şükret oğlum...

Kim bilir, tecrübesiz kalbin, belki bundan bir yara almıştır... Sevmeye müstait kalple çabuk sever, ve yarayı derinden alırlar... Aşkını feda edecek kadar fedakârlık gösteren kalbin biraz fazla zedelenmişe benziyor...

Bunu unutmak için ihtiyarlar seyahat tavsiye ederler... Fakat yalandır. Gönül sevdiğinden ne kadar uzak olursa, kalbi o kadar yakın olur... Gurbet insanın kalbinde, ta çocuklukta açılan yaraları bile tazeler. Yabancı çehreler arasında sana daha yakın olan, seni seven simaları daha çok ararsın... İlk kalbine giren sevdiğinin hayalidir. Ondan ne kadar kaçsan, o arkan sıra gelir.. Bu bir halas değil, bilakis felakettir... Aşktan kurtulmak için aşka tutulmak lazım... Birisinin boş bıraktığı yeri, bırak bir başkası doldursun.. Eğer bu yer boş kalırsa hiçbir zaman sahibini unutamazsın.. O bir kraliçe gibi gelir, senin ta kalbinin üstüne oturur, ne kadar kovsan gitmez.. Fakat oraya hakiki bir sahip bulursan, o, bu mağrur kraliçeyi saçlarından sürer, ve kendi, bu azametli tahta oturur, ve seni de kendine esir eder.. Ne kadar seversen o kadar esir olursun.. Aşkın, tatlı bir esareti vardır.. Kalbi fethedenden ziyade, kalbi fetih olunan aşktır. Sen kalbini verirken karşıdakinin kalbini de fethetmiş.. Yalnız bir taraf galip olursa, asıl zararlı o olur.. Aşkta galip olmaktan ziyade mağlup olmak evlâdır. Yalnız sen mağlup olurken dikkat et, okun karşıdakini de mağlup etsin.. Bu birinci aşkın gibi sen mağlup, sevgilin galip olursa: O da bir gün sana, Allah'a ısmarladık dostum, kalbimi sevgilime, dostluğumu da sana vereceğim, der gider... Bu tehlikeli pazarlığa sakın girme... Bugün kurtulduğun için de Allah'a şükret oğlum...

Cici Anne, 38. Sayı / Nr. 38, 23 Nisan 1342, s. 2.

1.4. RESİMLİ YIL

924 Senesinde Kadınlık Cereyanları

“1924”ten “1925”e geçerken bir senelik kadınlık cereyanları sayfasını Garp kadınlarının hareketleriyle doldurmak hepimiz için çok ayan-ı esef bir şeydir. Şimdi böyle bir usul yaparken önümde bize ait bir silsile-i vakayı, ve bu vakanın muntazam istatistikleri olması 1925 için ne mit-ba bir şey olurdu. Tarihe daha bir sene verdik. Bu senenin içerisinde ancak denizde bir katre su mesabesinde olan bir hadiseden başka bir şey bulamadım. Bütün bu kocaman seneyi Türk ocağında içtima eden hanımların teşkil ettiğİ heyet, ve bu heyetin hukuk-u aile kararnamesi mecliste mevzuubahis olurken kadınların arzularını meclise bildiren istidaları dolduruyor. Türkiye gibi kadınları hâlâ esaret içinde yaşayan bir memlekette kadınlık hareketlerinin bu kadar sönük olması çok acı bir şeydir.

Esareti lağvı manasıyla alanlar belki beni haksız bulacaklar. Fakat dünya para ile esir almak ticaretini men etmekle dünyada hr ve müstakil insan yaratmış oldu. Kelimeler ve şekiller değİşti. Fakat kadınların ve insanların esareti eskisinden pek az farkla devam ediyor. Aile, sermaye, kanunlar, içtimai kontrol, ahlak, din hepsi daha bu esareti tutuyorlar. Bütün dünyadaki kadınlık hareketleri bu kadının ellerine, diline, ve kalbine vurulan bu zinciri kırmak için çırpınıyor. Biz elimizdeki zincirler, kafesimizin arkasından sokağā fırlayışımızı hürriyet sanıyor, ve kafesten kurtulmuş bir kuş gibi bu hürriyetin içinde kan kusuyoruz. Ben bu makaleyi Türk kadınının esir olduğunu ispat için yazmıyorum. Türkiye’de bir senelik kadınlık hareketlerini yazmak istedim. Kocaman beyaz bir sayfanın ortasında ancak küçük bir siyah nokta buldum. Bu siyah noktayı bütün vatandaşların kalbinde bir ukde gibi bırakıp diğİr memleket kadınlarının yarattığı cereyanlara geçiyorum. Bu hareketime ben de mteessifim... Eğİr benimle beraber buna daha birçok kadınlar ve fikrİ hareketleri alkışlayan erkekler teessüf ederse çok memnun olacağım.

Garp’ta Kadınlık Cereyanları

Feminizm

Emperyalizm, monarşizm, militarizm gibi bugün müstehase olmuş içtimai sistemlerin kuvvetle hüküm srdğİ zamanlarda insanların fikir semasında iki sönük yıldız parladı. Bunların biri sosyalizm, diğİri feminizmdi. Harb-i Umumi’de bu müstehase kuvvetler yıkıldıktan sonra bu iki cereyan biraz daha kuvvetle, biraz daha

insan kafalarının hazmedebileceği ve kavrayabileceği bir şekilde ortaya atıldılar... Bunlardan biri insanlara müsavi hak ve hürriyet getireceğini vaat eden sosyalizm, diğeri de kadınlara da erkekler gibi bir insan olduğunu temin eden ve cemiyet içinde her insan için hak olan mevkii ve kuvvetleri vereceğini vaat eden feminizmdir. Feminizm bazılarının zannettiği gibi bir fantezi değildir. Sosyalizm gibi içtimai bir sistem ve bir programdır. Feminizmin ilim olduğunu iddia edenler de vardır. Ben feminizmin, sosyalizm gibi içtimaiyatın dairesi içinde tetkik edilebileceğine inananlardan olduğum için bu huduttan harice çıkmıyorum. Feminizm, kadının ferdiyet ve şahsiyetini tanıtmak, her fert gibi cemiyetteki vazife ve mesuliyetinin hududunu çizmek, bütün fertler için kanunla kabul edilen hukukta müsavatını temin etmek, kadının ailevi, iktisadi, içtimai, siyasi mevkiini kanunlara ve müsavata uygun bir şekilde ihkak etmeyi istihdaf eden bir sistemdir.

Bugünkü içtimai şekle göre kadın fert değildir. Kadın temellük-ü şahsiyeden maduttur. Din kadını temellük-ü şahsiyeden addettiği gibi, asri ve medeni kanunlar da bunu bu şekilde ipka etmiştir.

Ta hazreti Adem'den başlayan dinî kanunlar ve örf, kadını erkeğin para ile, nikah denilen bir kanun ile satın alabileceği bir meta olarak kabul etmiştir. Bütün peygamberlerin, aşiretlerin içtimai sistem ve hayatları tetkik edildiği zaman kadının mevkii şu satırlarla ifade edilebilir. Bir aşiret reisi, hatta bir peygamber cemaatine servetinden bahsederken “Evimde otuz sürü koyunum, on sürü sığırım ve yirmi de kadınımdır” demişti. Ve bu kadınları her zaman ve her devirde müeccel ve muaccel, ağırlık-ı kıymet gibi muayyen bir para mukabili elde etmişlerdir. Hâlâ bugün kadın para ile satın alınır. Zenci esareti, cariyeye esareti hüküm sürdüğü devirlerde kadının temellük-ü şahsiyeden madut olması çok garip bir şey değildir. İnsanları mal gibi para mukabilinde değişen bir cemiyette kadının satılmadığı devirler de vardır. Fakat asri ve medeni kanun yapıldıktan sonra kadının kıymetini para ile ölçmek, kadını eşya gibi, hayvanat gibi erkek için para ile temellük edilebilecek bir meta hâline indirmek bu son sistemlerin kabul edemeyeceği bir şeydir. Demokrasinin ve sosyalizmin kadınları çabuk kazanmasına sebep bu insan esaretine nihayet vermesi, ve kadınları da her insan gibi fert olarak tanımasıdır.

Feminizmin ilk istediği şeylerden biri kadının ferdiyet ve şahsiyetini tanıyıp, erkek tarafından temellüküne mâni olmaktır.

Kadın, ferdî istiklalini kazanmak için iktisadi istiklalini kazanmaya mecburdur. Kocasının sırtında tufeyli yaşayan, evdeki sa'yı hiçbir zaman para ile ödenmeyen kadın her zaman hayatta ittika edecek bir değneğe muhtaçtır. Başkasının ayaklarıyla yürüyen bir adam hiçbir zaman müstakil değildir. Kadın ferdî istiklalini kazanmak için hayatta diğer bir adamın sırtında tufeyli yaşamaktan kurtulmalıdır. Bu da kadının sa'yıyla mümkündür. Dinler ve kanunlar kadının hakk-ı sa'yını kabul etmemiştir. Kadın evinin işine bakmak, çocuklarını büyütmek vazifesiyle mükelleftir. Hatta her din ve hemen de her kanun ona “Sen kocana itaat ve hizmete mecbursun, der, Allah’tan sonra korkacağın, hürmet edeceğin evinin ilahı olan erkeğindir. Sen onun emirlerine muti olacaksın” pederşahı, ailenin kadına verdiği mevkii analık, zevceliktir. Fakat bu sa'yın muayyen hiçbir kıymeti yoktur. Ve bu sa'yı kadının ferdiyet ve şahsiyetini temin etmez. Bilakis kocasının parası, kocasının emri altında yaşayan kadın ister zevce, ister ana olsun, dünkü zenci esirden, bugünkü beyaz esirden hiç farklı değildir. Müstakil kadın, ferdiyet ve şahsiyetine sahip kadın, anne ve zevce olan kadın değildir. Bu vazifenin yükü altında inleyen bir kadın izzet-i nefsin ve şahsiyetini kurtarmaya muktedir değildir. Çocuklarını büyütmek için evde çalışmaya, kocasına hizmet için evin işlerine bakmaya mecburdur. Bu vazife kadını hizmetçi ve dadı vazifesinden yukarı çıkarmaz. Bugün hayatiyat âlimlerince artık münakaşaya bile değmeyen bir şey varsa kadının da fikren cemiyette aynı vazifeye olan kabiliyetidir. Kadının fiziki bazı zaafı kadını cemiyette çalışmaktan men edemez. Cemiyetin kanunları fertlerin fizik kuvvetlerine göre tanzim edilmiş değildir. Pehlivanların cemiyette kendilerine mahsus bir imtiyazları yoktur. Maddi kuvvet ne iki fert arasında bir hakk-ı rüçhan, ne iki zümre ve ne de iki cins arasında temayüz olmaz. İnsanlık şerefi yalnız bir cinse inhisar ettirilemez. Kadın kabiliyet itibarıyla cemiyette erkeğin yaptığı vazifeyi yapmaya muktedirdir. Onu bundan mahrum eden nizam-ı içtimaidir. Bugünkü aile kadının hürriyet ve ferdiyetine sahip olmasına mânidir. Bugün ailenin kemâl-i mertebesine vardığını iddia ettikleri conjugal aile, ailenin kemâl bulmuş şekli değildir. Aile bu şekli ile gayr-i tabiidir. İçindeki herhangi bir ferdi hürriyet ve şahsiyete sahip olmaktan men eden, bertarafî akim ve tufeyli bırakan aile esaret devrine ait bir müessesedir.

Demokrasilerin kuvvet bulduğu, insanların müsavi hak ve vazifeleri mevzuubahis olduğu bir yerde içinde esir saklayan bir ailenin yeri yoktur. Ailede

demokrasi feminizmin en kuvvetle istediği şeylerden biridir. Erkeğin çalışıp, kadın, çocuk, çocuk beslediği aile artık cemiyette müstehase hâlinde yaşıyor. Ve cemiyette içtimai huzursuzluk yaratıyor. Bu aile ne erkeğe, ne kadına saadet temin etmiyor. Terazinin istihsal tarafına yalnız erkek otururken diğer tarafına bir sürü kadın ve çocuğun oturması, istihlak tarafının şişmesi cemiyetteki istihlakın istihsale galip gelmesini, ve iktisatta cemiyetin zaafını mucip oluyor. Aile bu şekli ile müstahsilden ziyade tufeyli besleyen bir ocaktır. Hatta bunun içerisinde yine erkeğin sırtına yüklenmiş hizmetçiler, aşçılar diye bir kısım da vardır. Bu şekil aile cemiyet için felakettir. Zaten münferit aile de münferit şahısların taşıyamayacağı bir yük olmuştur. Medeni ihtiyaçlar yükseldikçe ailenin iktisadi bütçesi ve insanların yaşama tarzları değişmiştir. Dünkü gibi bir sininin etrafına dizilen ailenin tabi olduğu hayat şartları bugün değişmiştir. Bu değişme nispetinde aile değişmemiştir. Yine erkek müstahsil, kadın ve çocuklar tufeylidir. İşte içtimai huzursuzluğun sebeplerinden olan bu aile hâl-i tabiasıyla değişecektir. Feminizm buna cereyan vermek ve istikametini çizmek iddiasındadır.

Feminizmin iddia ettiği diğer şey de cemiyetin iktisadi, içtimai, siyasi kanunlarında kadına aynı hukuku temin etmek, yazılı ve yazısız kanunlarda aynı müsavâtı temin etmektir. Kadının bu haklara sahip olması için vazifesinin tayini ve mesuliyetinin tayini lazımdır. Kadın vatandaş-ı itibar edilmedikçe, her vatandaş gibi memleket işlerinde sahib-i rey olmadıkça, kendisine cemiyette bir vazife verilmiş demek değildir. Kadınların bugün memleketle alakaları gayr-i şuuri, heyecani bir vatanperverlikten ibaret oldukça kadın cemiyette erkeklerle aynı fert mesabesinde olmayacaktır. Kadının ferdiyetini, istiklalini, hukukunu ve vazifesini çizen bir sistem var ki bu da feminizmdir. Ben bu satırlarda feminizmin müdafaa ettiği esasların küçük bir hûlasasını yaptım. Şimdi Garp kadınlarının bu esaslara istinat ederek müdafaa ettikleri gayelerden, ve bunlar için vücuda getirdikleri teşkilatların maksat teşkilinden bahsedeceğim. Feminizmin tarihini yazmak niyetinde olmadığım için bunları isimleri, adetleri, mekânlarıyla ilmî bir tetkik şeklinde vaz' etmiyorum. Maksadım yine küçük bir icmal yapmaktır. Bugün Garp'ta en şiddetle hüküm süren cereyanlar çarpışılan maksatlar ve gayeler aşağıda göstereceğim müteaddit hareketlerdir.

Kadının İctimai Hakları

Kadının milliyeti – Feminist kadın ve erkekler diyorlar ki kadın cemiyette bir ferttir. Millet içindeki vaziyeti erkekle müsavidir. Hiçbir millet kadınına sen erkekten ayrı bir cins olduğun için seni öteki gibi öz evlat addetmiyorum diyemez. Milletler bunu dediği gün biz de milliyet aleyhinde bir cereyanın önüne geçerse üvey annemiz millet bizi itham edemez. Her Türk veya Macar erkeği ne kadar kuvvetle Türk ise kadın da o kadar kuvvetle Türk'tür. Binaenaleyh eğer bir Macar kadını bir İngiliz ile evlenirse milliyetini ve tabiiyetini değiştirmek mecburiyetinde değildir. Milliyet bir iman ve mefkûredir. Böyle kadının vardığı erkeğin kalbine göre her insanın vicdanında değiştirilemez. Aşk ve gönül işlerinin hududu kanunla çizilemez. Fakat millet ve milliyet ilmî ve içtimai bir mefhumdur. Bunda cinsin dahl ve tesiri olamaz. Kadın herhangi bir millettten bir erkekle izdivaç ederse etsin doğduğu, kalbinin ve vicdanının inandığı millete mensuptur.

Kadının İtaati – Kadın erkeğe itaatle mükellef değildir. İtaat, esaret ve serfdom kölelik devrinin bir şuurudur. Medeni cemiyet ve medeni aile böyle bir müstehaseye kanunlarında yer veremez. Her iki cins de yekdiğerine karşı hürmet ve muhabbetle mükelleftir, itaatle değil. Ne erkek, ne kanun, ne cemiyet kadından itaat isteyemez. Şahsiyet ve benliğine sahip bir kadın herkesin hakkına hürmet eder, fakat kimseye itaat etmez ve kimseden korkmaz.

Gayr-i Meşru Çocuklar – Çocukların meşru bir cemiyetin ahlak kanunlarına muvafık bir şekilde doğması cümlelerin ahas-ı amalidir. Fakat yanlış bir nizam-i içtimainin vücuda getirdiği içtimai yanlışlıklar, bazen bu cemiyete mensup fertlerin bu nizamın haricine çıkmasını mucip oluyor. Ne din, ne kanun, ne havf-ı ihafe, ne cebr-i tahakküm gönül işlerinde kati bir hüküm ve karar veremediler... Daha hazreti Adem'den beri insanların beşeri ve gayr-i kanuni hareketlerini mene muvaffak olamadılar... Tabiatın kanunları en kuvvetli insanları idare eden kuvvettir. İnsanların bu beşeri haklarının mahsulü olan bu çocukları itham etmek, bu adaletsizliğin günahını onlara yüklemek demokrasinin içine sığmayan bir harekettir. İmamın tasdikiyle dünyaya gelen çocukla, tabiatın verdiği bir hüküm ile dünyaya gelen çocuğun hakça hiçbir farkları yoktur. Tabiatın hükmü, imamın kararından daha kuvvetlidir... Eğer cezalandırılması icap eden varsa bu işte kadın ve erkektir, çocuk değildir. Binaenaleyh gayr-i meşru çocuk diye bir vasıf yoktur, her çocuğun

cemiyetteki hakkı müsavidir. Her kadın gayr-i meşru çocuğunu yanında alıkoymakla fena bir sıfata müstahak değildir. Ahlakın bu kuvvetli kaydı yıkılmalıdır ki gayr-i meşru çocuklar anneleri tarafından hıfz ve muhafaza edilebilsin. Cemiyetin bu ahlak kontrolü mevcut oldukça çocuklar sokaklara atılmaya ve ölüme mahkumdur. Biz insan çocuklarının hakk-ı hayatını temin etmek istiyoruz. Bundan başka kadın için imamın tasdikiyle dünyaya gelen çocukla tabiatın tasdikiyle dünyaya gelen her iki çocuk da aynı nispette evlattır. Kadını bunlardan birini fedaya mecbur etmek, kadına karşı bir zulümdür. İnsanların kafasında “sabit fikir” préjué şeklinde vücut bulan bir itikat neticesi gayr-i meşru çocuklar ölüme mahkum oluyorlar. Bu adet cemiyette çok büyüktür. Biz bu çocuklara ve kadınlara karşı yapılan zulmün menini istiyoruz diyorlar.

Kadının Erkeği İntihabı – İzdivaç kadınla erkek arasında yapılmış bir şirkettir. Bu şirkette kalp münasebetleri en büyük rolü oynamakla beraber, iktisadi vaziyetlerin dahl ve tesiri de kabil-i inkâr değildir. Bu şirkette yalnız bir tarafın sahib-i rey olması demokratik ailenin kabul edemeyeceği bir şeydir. Hâlbuki bugünkü içtimai nizama nazaran kadın kendine vaki olan talebi kabul veya redde muhtaçtır. Erkek kendi için saadet ihtimal gördüğü bir aileyi tesis için nasıl sahib-i hak ise kadın da istediği erkeğe böyle bir yuvanın tesisini teklifte serbest olmalıdır. Bunda çirkin bir şey yoktur, bu eski bir teamüldür. Ta ezelden ebede kadar devam etmiş tabiatın kanunlarından başka kanun yoktur. Hatta bugün bir kanun ile men edilmiş değildir. Fakat cemiyetin ahlaki nizam ve kontrolü kadına bu hakkı vermiyor feminizm kadının bu hakkını da müddeidir.

Bekâret – Bekâret içtimai bir kıymettir. Birçok aşiretler de bunun hiç ismi ve vücudu yoktur. Bazılarında yalnız aşiret reisine verilmiş. Bazı dinî ve kitabi cemaatler de bile cemaatin dinî reisine verilmiştir. Kadınla erkeğin cinsi münasebetleri bir ihtiyaç-ı tabiiyenin mahsulüdür. Bu ihtiyaç genç erkek ve kızlarda on beşinden sonra gayet kuvvetle mahsustur. Hayatiyat âlimleri fizyolojistler bu iki cinsin ihtiyacında bir fark bulmuyorlar. Erkeğin bu ihtiyacını tatmini nasıl sıhhi bir lüzum ise bir kadının bu ihtiyacı tatmini de sıhhi bir lüzumdur. Bunu âdetle, örfle, ahlaki ve hatta meleki kanunlarla hudut altına almak tabiata karşı gelmektir. Her genç kızın ve dul kadının erkek gibi gençliğini yaşaması bir haktır.

Dul Kadınlar – Dul kadınların vaat ettiği tabii hürriyetlerinden gayr-i iktisadi mevkilerinin ve ailevi mevkilerinin tarsinini istiyorlar. Bir yuva bozulduktan sonra enkazının kadının üzerine devrilmesi son asrın getirdiği hak ve müsavat düsturlarıyla kabil-i telif değildir. Bozulmuş bir evin çocukları erkek için nasıl bir yük değilse kadın için de yük olmamalıdır. Aile ister ölüm veya talak ile bozulmuş olsun, dul kadınları çalışmaktan men eden çocuklar ve ev var. Bu iki mâninin izalesi münferit kadının elinde olmayan bir şeydir. Bozulmuş yuvanın çocukları cemiyet tarafından himaye görmeli, kadın sa'yının mukabilini çocuklara vermeye mecbur tutulmalı, fakat onu çalışmaktan men eden çocukları cemiyet himaye ile mükellef olmalıdır. Bir ev bozulduktan sonra çocukları yüzünden çalışmayan, sefil ve bedbaht sokaklara yanında bir sürü çocukla dökülen dul kadınlar, içtimai bir yanlışlığın kurbanıdır, her sahada tahakkukunu istediğimiz içtimai adaletin bu sahada da tatbikini istemek feminizmin iddialarından biridir.

Kocasını Aldatan Kadınlar – Aile müşterek reyler üzerine kurulmuş bir şirkettir. Bu şirkete her iki taraf da cinsi rabıtalarda birbirini aldatmamak, hatta kalp ve his üzerine müesses rabıtalarda bile yekdiğerine sadakat kaydıyla girilir. Daha doğrusu ikisi de birbirinin kalbini inhisar altına alır. Feministlerin iddiasına nazaran bu gayr-i tabii bir şeydir. Ailenin böyle bir inhisar hâlinde yaşayabileceği iki kalbin aynı kuvvetle yekdiğerini uzun sevmesi nadir vaki olan ahvaldendir. Ekserisini bu vaade halef edenler teşkil eder. Nedret-i kaideyi teşkil etmediği için ekseriyeti nazar-ı itibara aldığımız zaman erkeğin karısını aldatmasını gayet tabii görür ve cemiyetin müesses ahlak-ı müeyyidesi erkeği bunun için itham etmez. Yalnız bunu karısından saklaması vicdani ve insani bir hareket olarak telakki edilir. Cemiyetin ahlak-ı müeyyidesi bu saklı sadakatsizliğe müsaade eder. Aleni olmasını vicdansızlık diye telakki eden bir cemiyetin ahlak telakkisi çok yüksek bir kıymet değildir. Eğer erkeği ihanete sevk eden tabii, fiziki bir kanun var ise bu kanun kadın için aynı kuvvetle müessirdir. Bugün bunu inkâr edecek bir âlim, bir doktor kalmamıştır. Binaenaleyh sadakat eğer cemiyetin kabul ettiği bir ahlak kıymeti ise her iki taraf için de müsavi olmalıdır. Eğer sadakat gayr-i tabii bir şey ise her iki taraf da bu kanuna boyun eğerken aynı derecede müttehim olmalıdır. Kadının namusu ile erkeğin namusu arasında fark yoktur. Bu iki cinse göre iki ayrı namus kıymeti telakkisi veren cemiyettir. Cemiyetin müstehase olmuş akide ve zihniyetleridir. İnsanlara müsavi

hak getirdiğini iddia eden demokrasilerden ahlak kıymetlerinde, içtimai, iktisadi, siyasi her müessesede hak istemek, ferdiyetine sahip her kadının hakkıdır. Kadın ihanet ettiği zaman kocasına onu öldürmeye hak veren kanun, kadına kocasının böyle bir hareketi karşısında ancak talakını isteyebilmek hakkını verirken bunun adilâne olduğunu iddia etmek için mutlakıyet devrinden kalmış akidelere sahip bir kafa olması icap eder.

Fahişeler – Bunlar bir nev müstahsil sınıfıdır. Kadınlığı ahlak pazarında satan, hatta sattıkları malın kıymetine göre kıymet biçen bir piyasaya tabidirler. Kadife, ipek, basma gibi kalitelere ve kıymetlere sahiptirler. Her cinsin ayrı bir piyasası var. Pazarda erzak, kumaş satılır gibi bu kadınların da kadınlıkları satılır. Umumhaneler bu ticaretin pazarlarıdır. Hükümet kanunlarıyla bu kadınlık alım satımına izin verir. Şahsiyet ve benliğine sahip bir kadınlık için cemiyette bundan çirkin bir müsamaha olmaz. Eğer erkekler hayvani ihtiyaçlarını tatmin için böyle bir sanatın istismarına mecbur iseler, aile rabıtasını kırınız, namus kıymetlerini ortadan kaldırırsınız, ahlak kitaplarını yakınız, mağara ve ağaç kovukları içinde yaşayan vahşiler gibi birbirimizin üzerine atılalım. Bu daha tabii ve daha ahlaki bir şeydir. Ortada para ile bir cinsin cinsiyeti satılamaz, iki tarafın reyiyle yapılmış iyi veya çirkin bir hareket olur. Fakat kadınlık böyle bir kıymete tabii olarak satılamaz. Umumhaneleri dolduran kadınlar, ya açlıktan, ya hayatta uğradıkları bir felaketten, yahut cismi veya dimaği hastalıktan ortaya düşmüşlerdir. Fahişeleri içtimai ve ilmî usullerle tetkik eden cemiyetlerin istatistikleri bunların défectif ya alkolik babaların histerik çocukları veya iktisadi nizamın çamura yuvarladığı vücutları diye gösteriyor. Yanlış olan bu içtimai nizamın yıkılması içtimai adalet ve ahengin tesisini mucip olacak. Fahişeler içtimai bir yanlışlığın kurbanıdır. İnsan cemiyetine mensup bir sınıfın cinsiyetinin diğer taraftan para mukabilinde istismar edilmesi demokrasi, insaniyet kanunlarına uygun değildir. Kadını cemiyette müstahsil olarak kabul ediniz. Kanunlarınız her kadını hayatını kazanmaya mecbur etsin. Kalpleriniz erkeklere verdiği gibi sanayi ve iktisadi hayatta çarpışmak kabiliyetini ona da versin. Hayatta erkekle aynı safta çarpışsınlar, fakat kadınlıklarını satarak yaşamak zilletinden, çocuklarınızın anasını kurtarınız.

Bu feminizmin çok kuvvetle ve çok haklı olarak istediği bir şeydir.

Müstahsil Aile – Aile, insanlar arza ayak bastıkları günden bugüne kadar muhtelif şekiller geçirmiştir. Kadının hakimiyetiyle başlayan maderşahı aileden itibaren, pederşahi, conjugal devreye gelinceye kadar birçok muhtelif içtimai gruplarda muhtelif şekiller almıştır. Bugünkü ailenin şekli conjugal ailedir. Bu ailenin içtimai şekline göre erkek kadını geçindirmekle mükellef, kadın ailede nispeten daha müsavi haklara malik olmaktadır. Fakat bu aile içerisinde kadının iktisadi hiçbir kıymeti yoktur. Evi temizlemek, çocuklara bakmak sa'yan madut değildir. Buna kıymet biçen hiçbir iktisadi kanun yoktur. Erkek kadını bıraktığı zaman ancak küçük bir tazminat öder. Bu kadının iktisadi mevkiiini yapmak için kâfi değildir. Kadın bu ailede erkeğin parasıyla yaşadığı için onun iktisadi vaziyetine göre yaşamak mecburiyetindedir. Ve her zaman kendisine lütfediliyormuş gibi bu hareketin başına vurulmasına maruzdur. Kadının ferdiyet ve şahsiyetini conjugal aile korumaz ve temin etmez. Kadın erkeğin sırtında tufeyli olarak yaşadıkça bu itaba her zaman maruzdur, ve hiçbir gün kendisi için bir istikbal temin etmek ihtimali yoktur. Kocasının ölümüyle veya boşamasıyla sefaletle yuvarlanmak her kadına mukadder olan bir şeydir. Kadın hayatın daima felaket tarafına konmuştur. Kalan çocuklar da kadının sırtına yüklenir. Kadın ferdiyet ve şahsiyetini korumak, hayatta her fert gibi bir rol oynayabilmek için iktisadi vazife yapmaya, cemiyetin istihsalini arttırmada bir amil olmaya mecburdur. Çocuklar kendisini bundan men ediyorsa, cemiyetin çocukları muayyen zamanlarda daimi olarak muhafaza edeceği müesseseleri olmak icap eder. Çocukların anneleri yanında daha iyi bakılacağı teşkilatı olmayan memleketler için doğrudur. Eskiden hastaların da hastanede bakılmayıp evlerde daha iyi bakıldığını iddia ediyorlardı. Asri teşkilatı mükemmel hastaneler bu iddia sahiplerini tekzip etti. Cahil, çocuk büyütme hakkında küçük fikri olmayan bir kadının elinde çocuklar bakımsızlığa ve ölüme daha fazla maruzdurlar. Doktorların, hasta bakıcıların, muallimlerin taht-ı tecrübesinde büyüyecek çocuklar da bu tehlikeden yüzde doksan birdirler. Yalnız bu müesseselerin asri ve teşhizatı mükemmel olmasını temin ediniz. Yarın çocuk vefaiyatının yüzde beşini ilan eden istatistikleriniz bize hak verecektir. Şimdiye kadar medeni memleketlerde yapılmış pek çok tecrübeler var. Paralı leyli mekteplerde talebe evde büyüyen çocuklardan daha sıhhatli, daha muntazamdırlar, yalnız bu mekteplerin çocukların yaratıcı kabiliyet ve enerjisini öldürmek gibi bir tehlikesi var ki mekteplerde aile hayatının

tesisiyle bunun da önüne geçmeye muvaffak oluyorlar. Bu bir pedagoji meselesidir. Müesseselerinizi mütehassıslarınızın eline veriniz. Herhalde cahil bir anadan bu mütehassısların yetiştireceği çocuklar daha hayatlı ve kuvvetli olacaklardır. Kadın da cemiyette iktisadi bir amil olarak cemiyetin istihsalini arttıracak ve erkeklerle aynı fert gibi hayatta mücadele ettiği için aynı ferdin haklarına sahip olacaktır. Conjugal aile, ailenin kemâli değil, bir safhasıdır. Müstahsil aile feministlerin istediği şekildir. Bir de sosyalistlerin istediği serbest aile vardır ki aile tekâmül ederek oraya varamayacağını kimse iddia edemez.

Nikah – Nikah kadınla erkeğin kendi arzularıyla tesis ettiği yuvanın cemiyet tarafından tasdikidir. Bu tasdike lüzum var mı? Aile conjugal ve müstahsil şeklinde olduğu müddetçe cemiyetin ahlak akideleri çok değişmeyecek, binaenaleyh böyle ahlaki bir kontrolden vareste olabilir. Feministler ahlakı yıkmak değil yeni bir ahlak tesis etmek iddiasındadırlar. Cemiyetin böyle bir kontrolünden azade kalmak istemiyorlar. Yalnız nikahın kıymeti yalnız hükümetin nikah istatistiklerini bildiren, ve bir sicile kayıttan ibaret olmak şartıyla nikah kadının muayyen bir miktar mukabilinde erkeğe bağlanması veya satılması değildir. Bunun için muayyen bir kıymete ihtiyaç yoktur. Aşiretlerde kızı kaçırıp da diyetini ödeyen babayığit ve bu babayığidi kanunlarıyla himaye eden hiçbir içtimai sisteme feminizm cay kabul gösteremez. Hiçbir kadın kocasının nikahı altına girmez. Nikah erkeğin elinde tuttuğu bir kalkan, kadın onun altına başını sokmuş vaziyette değildir. Nikah ancak bir sicile kayıt muamelesidir. Böyle bir şirket tesis eden diğer cinsten hiçbiri diğerinin ne ismi, ne de tahakkümü altında değildir. Kadın kocasının ismini taşımaya mecbur değildir. Kadının kendi şahsiyetini tebellür ettirecek kendine mahsus ismi vardır. Kocasının ismi altında kendi şahsiyetini kaybetmeye taraftar değildir. Kocasının nikah yüzüğünden murat ettiği mananın da kıymeti kalmamıştır. Anglosakson aşiretlerinde ve aynen bizde hâlâ kız kocasının nikahına girdikten sonra başından bir çember geçirirler. Bu çemberden geçmek kadının kocasının idare ve tahakküm çemberine girdiğine delil olurmuş. Bugün Hristiyanların bizim de onlardan taklit kullandığımız yüzük bu çemberin asri şeklidir. Kadın artık böyle bir çembere girmeyecek kadar hürriyet ve istikbaline sahiptir. Yahut feminizmin davası onu sahip yapmıştır. Bu manada bir yüzük takmak kadının hürriyetiyle alay etmektir. Binaenaleyh nikah yüzüğü bugün ancak bir teamül olarak belki kalır, fakat onu

taşımayan kadını kocası taşımaya mecbur edemez. Nikah da mühr-ü müeccel, mühr-ü muaccel diye kadına takdir edilmiş bir kıymet yoktur. Yalnız her iki taraftan hangisi ailenin bozulmasına sebep olmuşsa tazminat vermeye mecburdur. Bunu nikahtan evvel tayin etmek, veya talaktan sonra bir heyet hakiminin her iki tarafın iktisadi vaziyetine göre tayinini istemek her iki tarafın elinde olan bir şeydir. Feministlerin tanıdığı nikah ancak böyle bir nikahtır.

Talak – Aile hiçbir zaman bir esaret mahiyetinde olmamalı. İçinde müsavi hukuka malik bir çiftin tesis ettiği yuvada saadetin ne ile mümkün olacağı takdir edilemez. Fakat herhangi bir sebepten ailenin bozulması çocukların bedbahtiyasını mucip olur. Bunun tayini bitaraf bir heyet-i hakimeye mevdu olmalı, her iki tarafta talakı dava hakkına sahip olmalıdır.

Veraset – Verasette kız ve erkek arasındaki fark kalkmalıdır. Temellük-ü şahsi mevcut oldukça sermaye bir nesilden diğerine nakledilebildikçe bunu erkek ve kadın diye cinsiyete göre taksim etmek hiçbir adalete uymaz. Demokrasi kuran son asır hükümetleri bu adaletsizlikleri izale ile mükelleftirler. Biz bütün bu hususatta yalnız demokrasi istiyoruz, diyorlar.

Aile bozulduktan sonra çocukların kime ait olacağı meselesini mahkeme halleder. Fakat bizim demokratik bir hükümetin kanunlarından istediğimiz sinni rüşdüne vasıl olan çocuğun gideceği yeri tayinde serbest olmasıdır. Bütün insanlara hürriyet ve müsavat getirdiğini vaat eden bu sistemler çocukların da hakkını tanımalıdır. Feminizm velayet ve disiplinden mümkün mertebe arî bir çocuk sınıfı ister.

Çocukların Himayesi – Feminizmin istediği müstahsil aile çocukların hakkını münker değil bilakis daha kuvvetli müdafaa eder. Bugünkü cemiyet çocuklara ne hakk-ı hayat, ne hürriyet, ne tabii bir şekilde doğmak, büyümek, okumak ve hayatla mücadele edebilmek için sıhhat, sanat-ı emniyet ve selamet temin etmiyor. İnsanlarına bu basit hakları vermeyen cemiyet meydana getirdiği içtimai sistem isterse demokrasi olsun fertlerini tazyik ve kontrol haklarını iddia edemez. Cemiyet ferdin hürriyetini tehdit eden bir şeydir. Fert verdiği hürriyetine mukabil cemiyetin kendine verdiği birçok haklara sahiptir. Bu hakların en basiti hürriyet, hayat, emniyet ve selamettir. Biz mensup olduğumuz cemiyetin çocuklarının bu basit haklarını istiyoruz.

Çocukluk Hayatı – Kendi iradesiyle dünyaya gelmeyen her insan çocuğunun hakk-ı hayatı mümin olmalıdır. İnsan cemiyetinin hayvan cemiyetinden farkı çocuklarını ağaç kovuklarında doğurup tamamıyla tabiata havale ederek büyötmekten vareste olmasındadır. Cemiyet, fertlerine bu kadar bir hakk-ı selamet temin etmedikten sonra hayvanlar kadar hür olmadığımızı esef etmek icap eder. Organize bir cemiyet münferit her ferdinin hayatından mesuldür. Bilhassa kendini müdafaadan aciz bir çocuğun hayatını temin etmeyen ve ondan mesul olmayan bir cemiyet çocuğa aşiret hayatında çocuğun mazhar olduğı fırsattan ve hakk-ı hayattan çok fazla bir şey vermiş olmuyor demektir. Biz asri hükümetlerin getirdikleri yeni sistemleri esas, ruh, akide ve hayat itibarıyla aşiret sisteminden daha yukarıda farz ediyoruz. Ve çocuklarımızın hakkının teminini medeni ve asri bir cemiyetten istiyoruz.

Çocukların Sıhhati – Çocuklar büyömek ve hayatla kuvvetle mücadele edebilmek için sıhhi bir kontrole tabi olmaları icap eder. Münferit aile çocuğun sıhhatini kontrol ve teminden acizdir. Bir memlekette sıhhat-i umumiye teşkilatı yoksa münferit aile ne kadar istese çocuğunun sıhhatini temin edemez. Cahil annelerin, sefil ve aç annelerin, elinde büyüyen çocuk bu haktan mahrumdur. Cemiyetin çocukların sıhhatini temin etmesini, ve sıhhi kontrole tabi tutmasını istiyoruz.

Çocukların Dilenmesi – Hayatta tek başına müdafaadan aciz bir çocuğun karnını doyurmak ebeveyninin borcu olduğı kadar cemiyetindir. Eğer ailesi fakrı yüzünden çocuğun gıdasını teminden acizse, çocuğun sokak ortasında açlıktan ölmesine müsaade eden bir demokrasi varsa, biz bu demokrasiyi istemiyoruz. Eğer bunu temin eden bir mükellefiyet ise biz onu da kabul ederiz, tek çocuklarımızın sokaklarda dilenmek, ve bir gün bir kar yığını arasında canını verir görmekten ve böyle bir cemiyette yaşamak mezelletinden vareste olalım. Daha çocuklarına hakk-ı hayat vermeyen bir demokrasinin büyüklere getireceğı hürriyet, müsavat ve adaletten şüphe ederiz, ve böyle bir lütuftan kendimizi beri addederiz, diyorlar.

Çocuklara Zulmü Men – Çocuk, bedii manasıyla insan çiçeğidir. Bizim verdiğimiz sudan ve topraktan feyiz alan mini mini bir çiçektir. Onu bütün bir nesle faydalı olacak bir şekilde yetiştirmek ailenin ve cemiyetin borcudur. Bunları terbiye için ilmin vaz’ ettiğı usuller ve teknikler var. Bunu bilmeyen cahil ailelerin daha

henüz inkişaf etmeyen bu çocuk dimağlarını, yanlış terbiye usulleriyle tahrip etmeleri bütün insanlık için bir zarardır. Cemiyetin kontrol vasıtaları evlerde bu usulü kontrolden aciz olabilir, fakat hayvanların bile dövülmesi memnu olan insan cemiyetleri arasında çocuklarımızın dövülmesine müsaade edemeyiz. Çocuklara zulüm mahiyetinde olan, dayak, tehdit, ihafe gibi usullerin kanunla menini istemek her ferdinin ve her insanın hakkıdır.

Analık Hakkı – Çocuk ailenin müşterek mahsulü olmakla beraber tabiatın kadına tahmil ettiği daha fazla bir yük var. Bu da analıktır. Bunun cemiyette muayyen hiçbir kıymet-i takdiri yoktur. Çocuklar anne ve babalarına ihtiyarlıkta bakmaya kanunla mecburdurlar. Fakat bundan mahrum olan ihtiyarların cemiyette ihkak edilecek, sigorta edilecek bir analık babalık hakları vardır. Fakat feministler baba hakkından daha fazla bir analık hakkının ihkakını iddia ediyorlar.

Kadının Hakk-ı Sa'yı – Kadın her şube-i ilim ve sanatta çalışmakta serbest olmalı. Tıbben kadının vücuduna zarar verecek ağır işlerde istihdamını men edecek cemiyetin kanunları olmalıdır. Kadını sa'yda ne babası, ne kocası men hakkını haiz olmalıdır.

Müsavi Ücret – Erkeklerle aynı işi yapan kadının cinsiyeti vesilesiyle ittihaz edilerek aynı ücreti almadan men edilmesi ve kadının istismarıdır. Sermayenin sa'yı istismarı mücadelesi ile uğraşan amele hareketleri kadına da müsavi hukuk teminine çalışıyor. Fakat bir amele hükümeti olmayan ve olmayı vaat etmeyen her demokratik veya otokratik hükümetlerin kadının istismarına mâni olması bir demokrasi hareketidir. Kadınları demokrasi ve sosyalizme taraftar yapan, bu sistemlerin kendilerine bu hakkı temin etmesidir. Kadınların erkeklerle aynı miktarda istihsal yaptıkları zaman ücretinin nısıf olması hiçbir adalete uymayan bir şeydir.

Çocukları Sa'yını Men – Çocukların on dörtten evvel her ne suretle olursa olsun çalıştırılmasına mâni olmak.

Gebe Kadınların Sa'yını Men – Hayatını temin için doğuracağı son dakikaya kadar bir kadının çalışmasını ne sıhhi, ne de insani telakkilere uymayan bir şeydir. Hamile bir kadının cemiyetten her fertten fazla yardım görmesi bir şiar-ı medeniyettir. Biz cemiyetin kanunlarıyla kadına bunu temin etmesini istiyoruz.

Saat-i Mesai – Umum-i amelenin dava ettiği saat mesainin sekize tenzili hareketinde umum-u kadın amele müşterektir. Feminizm de bu hareketi kuvvetle tutmaya mecburdur.

Kadının Siyasi Hakları

Vatandaşlık Hakkı – Devlet mefhumunun çizdiği, coğrafi hudutlarla muayyen bir toprakta doğup büyüyen, bulunduğu hükümetin tabiiyetini taşıyan, cemiyete ödemeye mecbur olduğu vergiyi veren, devleti ve yaşadığı toprakları kaniyla müdafaa eden her ferdin vatandaşlık hakkı vardır. Her vatandaşın hükümet ve devlete ait işlerde bir dereceli veya iki dereceli olmak üzere hakk-ı reyi vardır. Memleketin mevzuu kanunları hiçbir ferdi, ihanet-i vataniye veya buna mukabil bir cürm olmadıkça vatandaşlık hakkından mahrum edemez.

Bütün bunlara rağmen kadın vatandaşlık hakkından mahrumdur. Aynı coğrafi hudut içinde doğar, kocasıyla aynı tabiiyeti haiz olur, vergisini dahi öder, askerliğe mukabil doğurur, memleketin matemiyile, felaketiyle kocası kadar alakadar olur, fakat her vatandaş gibi bu meselelerin hiçbirinde reyini kullanamaz. Kadını reyinden mahrum eden, din, otokrasi, örf ve âdet, yeni demokrasilerde birer eskimiş yazı mahiyetini iktisap etmiştir. Kadın dünyanın birçok yerinde vatandaşlık hakkını ihraz etmiştir. Daha bazı yerlerde bundan mahrum olması sırf bir zaman meselesidir.

Kadının Hakk-ı Rey – Demokrasi ekseriyetin ekalliyet tarafından idaresine, cemiyet içinde aynı vazife ve mesuliyeti haiz fertlerin bir kısmına rey veren mutlakiyet idarelerine karşı tesis edilmiş, her ferde doğrudan doğruya rey veren bir sistem olduğu için kadını hiçbir suretle reyinden mahrum edemez. Kadının siyasi reyinden mahrum etmek için kadını millet ve devlet mefhumu içinde yaşayan insan cemaatlerinden hariç addetmek, kadının ferdiyetini tanımamaktır. Demokraside cinsiyet mevzuubahis değildir, insan mevzuubahistir.

Kadının insanlığını inkâr edecek bir demokrasi mutasavver değildir. İlk Hristiyanlığın tesisinde meclis kadının canı olup olmadığını müzakere etmiş bir rey muhalife karşı ekseriyet ârâ ile canı olmadığına karar vermişti... Kadını hakk-ı reyinden mahrum eden bir demokrasinin bu meclisle arasındaki fark senelerin farkından başka bir şekilde tevil edilemez. Eğer son demokrasiler içinde de reyinden mahrum bir kadınlık sınıfı yaşayacaksa, o zaman kadının canlı mı cansız mı

olduğunun münakaşasını ikinci defa demokrasi ilan eden meclislerden ve hükümetlerden istemeliyiz.

Tevellüdatı Kontrol – Garp'ta feminizm hareketlerinin yanında bilhassa Amerika'da çok süratle tevsî eden bir hareket var ki bu da tevellüdatı kontrol hareketidir. Bu cereyanın tevellüdü Mrs Singer isminde bir kadın der ki bugün Amerika'da fikir sahasında tevellür etmiş çok kuvvetli bir şahsiyettir.

Mrs. Singer diyor ki asırlardan beri kadın esaret zincirini koparmak istedikçe önüne ahlak seddini koydular, ve geçemezsin, dediler. “Hakk-ı rey” evi bozar. “Yüksek tahsil” kadını evden harice çıkarır. “Müşterek tahsil” kadını ahlaksız yapar.

Şimdiye kadar gelen içtimai ve siyasi hiçbir sistem kadına cehaletten ve kayıtlardan kurtulup tamamiyle serbest olmak hakkını vermedi. Kadın ancak cesedinden kurtulduktan sonra serbest kalır. “Bizim bazı aşiretlerin telakkisine göre kadın öldükten sonra da ruhu ahirette kocasının ruhuna hizmet eder”. Erkekler kadın ahlakını kontrol ettikçe, kadın küçük bir serbestiyle ahlaki nizamın haricine çıkmış addedilecek, ve dünyayı erkekler idare edecektir. Kadın hür olabilmek için evvela tevellüdatı kontrol edebilmelidir. Cinsi müsavata karşı atılacak ilk adım budur. Hiçbir hududa tabi olmadan gelecek çocuklar kadının hürriyetini tehditten sarf-ı nazar müsait bir hudud-u inkişaf ve tenemmüv bulamazlar. Kapitalist cemiyette fertler sa'y zatiisiyle geçinirken ailenin varidat bütçesi bir çocuk doğurduğu zaman ne ise on çocuk doğurduğu zaman da o kadardır. Fazla bir çocuk, diğer çocuğun hakk-ı tenemmüv ve inkişafına bir ortak demektir. Böyle gayr-i müsait bir hudud-u inkişaf içinde çocukları açlığa, ölüme mahkum etmek cemiyet için zarardır. Bundan başka dünyadaki harplere sebep, iktisadi rekabet, ve kesafet nüfusidir. Kendi muayyen topraklarına sığmayan hükümetler, biraz yayılmak ve daha geniş müstemlekeler kurmak mecburiyetinde kalıyor. Müstemleke hayatı başka milletin istismarı ve kendi nüfusunun refahını temindir. Harp, hep bu gayr-i mevazı tevessüden ileri geliyor. Adem oğulları küre-i arzı insanla doldurmak için gelmediler.

Bu gelen insanların imar, ve istimar gibi vazifeleri var. Bunu küçük bir dairede muayyen miktar nüfus ile yapmak cemiyet için daha kolay ve daha temini mümkün bir şeydir. Tezayid-i nüfus militarizm devrinin bir müstehasesidir. Militarizm yıkıldıktan sonra devletlerin büyük nüfus, büyük ordu, büyük donanma

istemeleri daha henüz emperyalizm ve militarizmin yaşadığına delildir, işte yeni fikrî hareketler buna karşı gelmelidir.

Burjuva kısım çok doğurmazlar. Onlar bunu tahdit etmenin yolunu bilirler. Asıl doğuran tabaka fakirlerdir. Bunlar karı koca fabrikada veya sair herhangi bir yerde sabahtan akşama kadar hayvan gibi çalışırlar. Bu zaman zarfında çocuklar sokaklarda, açlık, sıhhsizlik, cehalet, ve ölüm tehlikeleri arasında yuvarlanırlar. Bunların yetiştirdiği nesil, hasta, gıdası noksan, akılsız, pek çok defalar da ahlaken düşkün çocuklardır. Her yeni gelen çocuk bu fakir ailenin sofrasını bir dağ gibi yıkar. Hayatın bütün zulmüne mahkum olan bu fakir sınıfı neden bir yumurta makinesi gibi mütemadiyen doğurmaya sevk etmeli. Yeni nesil, kemiyet ile değil, keyfiyet ile yükselecek. Sağlam bir ırk yapabilmek için sıhhati, tahsil, dimaği kabiliyetleri yüksek bir nesil lazım. Hükümetlerin nüfus siyaseti keyfiyete değil, kemiyete istinat eder. Zaten bir memlekette nüfus doğurmakla değil, doğanları muhafaza ile mümkündür. Bu fakir ve cahil sınıf için bu mevzuubahis değildir. En çok bunların çocukları ölür. Bundan başka gerek burjuva, gerek fakir her iki sınıf da çocuk doğurmaktan kaçır. Çocuk düşürme âdeti süratle dünyanın her tarafında ilerliyor.

Cahil kadınların gayr-i sıhhi bir surette bunu tatbiki nüfusu daha ziyade tehlikeye düşürmüyor mu?.. Binaenaleyh bütün bu içtimai tehlikelere karşı koymak için tevellüdatı kontrol etmeli, her kadına istediği zaman çocuk doğurmak fırsatını vermelidir. Bugün tıp bunu sıhhi bir şekilde hâll-i imkâna getirmiştir. Sıhhi klinikler açarak kadınlara bunu öğretmeli ve kendilerini bundan muhafaza için icap eden teshilatı bunlara göstermelidir.

Mrs. Singer Amerika'nın birçok yerlerinde klinikler açmış, bugün birçok kadınlara bu fırsatı temin etmiştir. Fakat bu müesseseleri açıncaya kadar Amerika'da müteaddit defalar hapsolmuş, papazların birçok tecavüzlerine maruz kalmış, fakat neticede ilim adamlarının yardımıyla tezini müdafaa etmiş ve hak kazanmıştır. Son zamanda Amerika'da "45" hükümetin iştirakiyle bir "tevellüdatı kontrol kongresi" akdetmiş, ve bu hükümetlerin memleketlerinde bu cereyanı müdafaa etmelerini temin etmiştir.

Sulh Hareketleri – Harb-i Umumi'den sonra Garp'ta ara sıra sedasını iştiren bir hareket de sulh hareketidir. Dünyanın her tarafındaki kadınlar bu gaye etrafında toplanmış, dünya sulhunu tesis için uğraşıyorlar. Bunların en büyük

istinatgâhları yıkılmış otokrasilerin korkuluk vazifesini gören Cemiyet-i Akvamdır. Kadınlar Cemiyet-i Akvamın en büyük müdafidirler. Hâlbuki bugünkü Cemiyet-i Akvam ancak muayyen bir iki büyük hükümetin hüküm ve iradesine tabi, ve bu bir iki hükümetin emir ve iradesiyle kabul edilmiş birçok küçük hükümetlerin iştirakinden hasıl olmuş bir cemiyettir ki, kadınların sulh için dayandıkları esas temine kâfi değildir. Kadınlar harp sahnelerinde kanlarını döken çocukların analarını, bilatefrik cins-i mezhep bu tezi müdafaaya davet ediyorlar. Bu doğrudan doğruya bir analık hareketidir. Ve bir gün çok feyizli bir hareket olmaya namzettir. Fakat henüz daha Avrupa emperyalizm, ve militarizminin tamamıyla yıkılmaması, hâlâ eski diplomaların yaşaması, dünyadaki sulh cereyanlarını zayıf bırakmaktadırlar. Sosyalizmin ilerlemesi, sulh cereyanlarının ilerlemesini temin ediyor, ve bu iki hareket mütenasip bir surette yürümeye namzettir. Sosyalizm kadının istediği bütün bu hukuku temin ettiği için sosyalizmin kadın taraftarları günden güne çoğalmakta, daha doğrusu ilim semasında iki sönük yıldız gibi parlayan bu iki mefkûre bugün ilim semasının en çok parlayan iki yıldız hâlini almaktadır.

Bir senede kadın vekayını Garp kadınlarının hareketlerine hasretmek benim için çok acı bir şey oldu. Gönül arzu ederdi ki Garp'tan bize gelen yeni dans hareketleri, hürriyet hareketleri yanında bu içtimai ve fikrî hareketlerden bir ikisi olsun bize de gelsin... Bu satırlarda onları münakaşa ile Türk kadınlığına ait bu şerefte hem ben, hem de karilerim müstefit olmuş olsalardı bizim için ne mazhariyeti...

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, 1925, s. 29-44.

1.5. SEVİMLİ AY

Cici Anne'ye Kimler Niçin Müracaat Ederler?

Resimli Perşembe'nin bütün karilerice sevilen ve nasihatleri bir kimya gibi istenilen bir Cici Annesi vardır. Cici Anne bize üç senelik temas neticesinde aldığı binlerce mektubu tahlil ediyor ve bugünkü gençlerin ruhlarını teşrih ediyor. Aşklarını itiraf edemeyenler, melankolikler ekseriyeti teşkil ediyor.

Resimli Hafta'nın tarih-i tesisinden bugüne kadar hemen iki senedir karilerle hâl-i temastayım. Bu iki sene zarfında karilerden binlerce mektup aldım. Bunların bir kısmına her hafta Resimli Hafta ve Resimli Perşembe'de cevap verdim, bir kısmına hususi cevap verdim. Fakat bu binlerce karinin mektupları bana neler öğretti: Beni genç kızlar ve erkeklerle, genç ailelerin mahremine soktu. Hepsinin mahrem-i esrarı, dert ortağı oldum. Kimseye itiraf edemedikleri aşkları, günahları bana itiraf ettiler. Kimsenin çare bulamadığı dertlerine benden çare aradılar. Onları bedbaht eden, düşündüren telakkileri, şikayetleri bana döktüler. Ben saçları ağarmış bir büyük anne gibi hepsini dinledim, hepsine biraz huzur ve teselli vermeye, yol göstermeye çalıştım. Şimdi onların bana faş ettikleri sırrı veriyorum zannetmesinler. Ben onların fert fert hepsinin mahrem-i esrarıyım. Fakat hepsinin birden bana verdikleri ve cemiyete ait olan sırları, dertleri, şikayetleri faş ediyorum.

Aşkını İtiraf Edemeyen Gençler

Aldığım mektupların ekseriyetini bizim mahcup gençlerin yazdıkları teşkil ediyor. Bunların hepsi bir genç kız veya erkeği sevdiğini itiraf ediyor, geçirdikleri ıstırapları, heyecanları tasvir ediyor. Fakat bir türlü sevdiklerine aşklarını nasıl itiraf edeceklerini bilemiyorlar. Hepsi de sevdiklerine karşı bu itirafı yaparken gülünç olmaktan muhterizdirler. Bilhassa hicap, bu kafalarını, kalplerini, vücutlarını istila eden ateşi dudaklarından çıkarmaya en büyük mâni hicaptır. Bu mektuplar bana henüz daha bizim Türk gençliğinin mahcup, korkak, eski terbiyenin taht-ı tesirinde muhteriz olduğunu gösterdi. Demek daha aşk günah ve ayıp devrinden çıkamamış. Hele bir genç bu hicap yüzünden başına geleni bana şöyle yazmıştır:

Cici Anneciğim,

Genç bir kızı uzun zamandan beri seviyorum. Henüz yirmi beş yaşımdayım. Sevdığım kız on sekiz yaşındadır. Komşu olduğumuz için birbirimiz sokakta, bazen evde görmek fırsatına nail oluyordum. Daha ilk gördüğüm günden beri bir aşk

kalbimi kemiriyor. Fakat kendisine bir türlü itiraf edemiyorum. Birçok defalar söylemeyi kararlaştırdım, yanına bu azim ile gittim, fakat gözlerim gözlerine isabet eder etmez yüzüm kızardı, dilim dolaştı, acemi çaylağa döndüm. Bu daha ayıp, daha fena oldu. Fakat ne yapayım; bir türlü söyleyemiyorum. Müteaddit defalar karar verdim, müteaddit defalar mahcup ve münkesir avdet ettim. Şimdi sevdiğim kızın bir başkasına nikahlandığını haber aldım, şimdi ben ne yapayım?..

Müteaddit defalar görmek fırsatına, konuşabilmek fırsatına malik bir gencin aşkını itiraf edememesi bu zamana göre çok tuhaf bir şeydir. Zaman değişti. Eski zihniyetler, eski terbiye de değişmeye mahkumdur. Hayat mahcup, korkak gençten ziyade serbest ve samimi gençler istiyor. Ciddi ve samimi bir aşk hiçbir zaman ayıp ve günah değildir. Fakat aldığım mektuplar bana henüz daha Tük gencinin eski terbiyenin taht-ı tesirinde mahcup ve aşkın günah olduğunu gösterdi.

Genç kızlar da aşklarını itiraf edememekten müstekidirler. Fakat bunlar ekseriyetle hicabından ziyade başka şeylerin taht-ı tesirindedirler. Bunlardan biri bu sebebi bana gayet güzel izah etmişti: “Kendime küfüv bir genci seviyorum. Fakat bu aşkı yalnız kalbimde ve hayalimde yaşıyor. Geceleri rüyamda, gündüzleri hayalimde hep onunla beraberim. Fakat o bundan bi-haberdır. Kim bilir belki ölünceye kadar da bu aşktan haberdar olamayacak. Ben ona bu aşkı nasıl itiraf edebilirim. İlk önce o, benim hakkımda ne hüküm verecek biliyorum. Evvela namusumdan şüphe edecek. Bir gence ilan-ı aşk eden bu küçük ve samimi kızı hicapsız, laubali, havai diye tanıyacak. Çünkü bir arkadaş tanıyorum, samimi aşkını itiraf etmişti. Çılgıncasına sevdiği genç ona ne dedi biliyor musunuz!: “Bugün bu sözleri bana söylemeye varan dilin, yarın kim bilir daha kaç kişiye bunları söyleyebilecek. Hem kim bilir, şimdiye kadar kaç kişiye söylemiştir. Dilinin alışkın bir hâli var demiş. Ben de itiraf edersem, bana da bu cevabı verir eminim. Sonra benim ailem beni nasıl telef eder bilir misiniz?.. Namussuz, alçak, günahkâr. Yabancı bir erkeğe gitmiş, itiraf-ı aşk etmiş... Ne günah?.. Ne günah?.. Onun ailesi bundan daha ileri gider. Böyle bir aşüfteyi ailemiz içine sokamayız derler. Ben bu şerait dahilinde aşkımı nasıl itiraf edeyim. Ölünceye kadar, yahut evleninceye kadar bu aşkı kalbimde taşımaya mecburum, müstakbel zevcime ve mezara kadar bu hayali aşkla beraber mi yaşayacağım?..”

Bu genç kızın mektubunda ne hakiki ve samimi bir şikayet var. Bu kız ne yapsın?! Kendisine tabiatın verdiği en tabii bir hakkı inkâr eden bir cemiyete kurban

mı gitsin? Hem niçin? Aşk, namus, fuhuş kelimeleri birbirine o kadar girift olmuş ki yeni neslin genç kızları bunların hangisi tabii ve hakiki olduğunu tayinde aciz kalmışlar. Ya böyle hayali bir aşk yaşayarak melankolik oluyor, veya hicap ve iffet perdesini yırtarak fuhşa sürükleniyorlar. Bunların her ikisi de gayr-i tabiidir. Tabii olan şekilde aşka hürriyet vermek zaruridir.

Aşklarını Gurularına Feda Eden Kızlar

Genç kızlar hâl tabiyesiyle aşklarını itirafta mahcupturlar. Yukarıda izah ettiğim sebepten bir kısmı da gururdan itiraf edemiyorlar.

“Seviyorum, çalgıncasına seviyorum, fakat itiraf, Allah göstermesin... Gururumu bundan fazla hiçbir şey rencide edemez. Ölmeye, azap ve ıstıraba razıyım, fakat itiraf asla..”

Aşkın itirafâtı erkek için bir hicap meselesi olduğu gibi bir kız için de izzet-i nefis ve gurur meselesi oluyor. Genç kız daima okşanmaya, sevmeye alıştığı için erkekten daima bunu bekliyor. Aşkını itiraf edip erkekten mukabele görememek korkusu onu her fedakârlığa hazır yapıyor. Bu genç kızlar bana daima Çalığışu’nu misal gösterdiler. “Tıpkı Feride gibi icap ederse aşkımı, icap ederse hayatımı ayaklar altına alırım. Fakat izzet-i nefsimi ve gururum tacımdır” diyorlar.

Türk kızının izzet-i nefis ve gururuna hürmet ettirmesi ve herkesi gururuna hürmete davet etmesi çok iyi bir şeydir. Fakat acaba Türk kızı gururunu aşkına feda edecek kadar aşık niçin olamıyor. Gururun aşka galebesi... Bu koyu ve mutaassıbâne gurur biraz eskimeye yüz tutmuştur.

Sevdiği bir erkeğe seni seviyorum demek niçin bir izzet-i nefis meselesi olsun. Yalvarmak şüphesi zelilâne bir şeydir, fakat itiraf!.. Bu kızların sevdiği erkekler, kendilerini hangi kızın sevdiğini anlamak için falcıya mı, sihirbaza mı gitsinler?..

Hem benim bildiğime göre başka memlekette genç kızlar sevdikleri erkeğe aşkını itiraf değil “bunu güle güle her zaman yaparlar” fakat beğendikleri erkeğin dest-i izdivacına talep hakkının kendilerine verilmesini istiyorlar. Biz mesela kızlarımıza bu hakkı verecek olsak bize bir erkeğin dest-i izdivacını talep etmek mi! Allah göstermesin. Gururumu bundan fazla hiçbir şey rencide edemez, ölmeye, azap ve ıstıraba razıyım, fakat talebe; “asla!” mı diyecekler...

Ötekilerin bu hakkın kendilerine verilmesini, izzet-i nefislerine bir tecavüz telakki ederken bizimkilerin verilmesini tecavüz telakki etmesi çok şayan-ı dikkat bir şeydir. Şüphesiz kendilerine böyle bir hak verilmiş değildir, zaten böyle bir hak istemeye namzet bir genç kızlık yok...

Melankolik Kızlar

Bana binlerce mektup yazan kariler arasında en çok acıdığım ve üzüldüğüm bu zavallı kızlardır. Ne istediklerini, niçin istediklerini, kendileri de bilmiyor, yalnız hayalî bir âlemde, müphem, bulutlar arasına gizlenmiş esatiri bir hayalin arkasına takılmış ağlayıp sızlıyorlar. Bana mektupları yazanların ekseriyetini mektepli ve münevver kızlar teşkil ediyor. Bunlardan biri “C” imzasıyla yazdığı mektupta diyor ki:

“Cici Anne,

Aşkları zevale uğramış gençler, İsa’sını kaybeden Meryemler gibi sana geliyor, sana yalvarıyor, dertlerine senden deva istiyorlar: Zavallılar, hepsi bir hayal ve ümit ile hayattan bir şey istiyor, bir şey bekliyor, bir şey ümit ediyorlar... Ben bunlara hem acıyor, hem gülüyorum... Hayatta ne var ki neyi istiyorlar? Elem, keder, hüsrân, ve hicrandan başka ne var... İnsanların böyle na-mütenahi arzular ve elemlele sarsıldığını gördükçe, önümde boş bir feza açılıyor. Kendimi bu boşluktan bir hiç olarak buluyorum. Ruhumda derin bir elem ve matem var... Gözümde yegâne kuvvetle görünen şey ölümdür... Koyu gölgeli bir çamlığın altındaki bir mezardan başka hayatta hakikat olarak ne var... Ruhum hasta... Elem ve ıstıraptan sızlıyorum. Bu ıstırapı dinlendirmek için bu mezardan başka çare olur mu Cici Anne... Benim senin hayat veren nasihatlerine değil, ölümün kısa yolunu gösteren rehberliğine ihtiyacım var.”

Bu melankolik mektupların ekserisi bana mektepli kızlardan geldi. Bu kızlar niye böyle hasta?.. Ben onlardan neşe ve kahkaha bekliyordum. Hâlbuki doksanlık ihtiyarlar gibi bana ölümden ve mezardan bahsediyorlar. Bunun sebab-i hikmetini tahlil etmiyorum. Yalnız bu kızlardan birisine hususi cevap yazdım, hayatlarını ve okudukları kitapları sordum. Hayatlarını bile bana birçok hayal-i mugalataya boğarak anlattılar, hiçbir mana çıkaramadım. Fakat okudukları kitaplar, Aşk-ı Memnu, Bir Ölümlün Defteri, Nemide gibi Edebiyat-ı Cedide devrinin gençlerdeki neşe ve hayatı öldüren eserlerdi. Yeni neslin genç kızlarından ölüm ve matem değil, hayat, kuvvet

ve zindeğî bekliyoruz. Yarın bu memleketin irfan ve fikir âlemine onlar da bir şey örecekler... Fakat ellerinde böyle ölüm ve matem saçan çelenklerle gelirlerse karşılarında ölüm değil fakat insar-ı hayal ve sefalet bulacaklar...

Aşkından İntihar Etmek İsteyenler...

Yola yeni çıkmış, ellerinden, ayaklarından mütehasıl toprak bulutunu bir kasırga zanneden acemi seyyahlar gibi daha sevmek kelimesini telaffuz eder etmez arkasından intiharı düşünenler on beş, on sekiz arasındaki genç kızla, yirmi ile yirmi üçü arasındaki genç erkeklerdir. Bu zavallılar yazdıkları mektuplarda istedikleri kızı vermediklerini, binaenaleyh artık yaşamının manası kalmadığını, intihar edeceklerini söylüyorlar. Kızların en büyük tehdidi hep bu intihardır. Daha evlenme sinni gelmeyen bu yavrucakların bu intihar aşkına bakıp da gülmemek kabil değildir. Bunlardan biri: “Henüz daha mektepte olduğum için sevdiğim kızı vermiyorlar. Onsuz bir dakika bile hayat cehennemdir. Cehennemde yaşamaktansa ölmek elbette daha hayırlıdır. İstedğim kızı vermezlerse intiharı kararlaştırdım, siz ne dersiniz?..” diyor.

Ben mektupları “Anne ya bana şimdi çikolata verirsin, yoksa ağlarım” diyen çocukların masum tehdidinde benzetiyorum.

Fakat bu mektupların yekûni oldukça çoktur ve eminim hiçbir ne kızı almış, ne de intihar etmiştir. Olgun yaşlı hiçbir erkekten böyle bir mektup almadım. Bunlar intiharı değil, aşktan nasıl kurtulabileceklerini sorarlar. Aşk unutmak için müracaat edenlerin ekseriyetini kadınlar teşkil ediyor. Bunlar daima unutmak için ikinci bir izdivacın faydalı olup olmayacağını sorarlar. Hâlbuki bu gayet basit bir meseledir. İnsanın en büyük yardımcısı zamandır. En büyük acıları, matemleri, ölümün kalpte bıraktığı oyuğu hep zaman doldurmuyor mu?

Ailelerin Müdahalesinden Şikayet Edenler

Bu müracaatlar arasında ikinci derece nazar-ı dikkati celp eden bir şey de gerek erkek ve gerek kızların izdivaçta ailelerin müdahalesinden şikayetidir. Bu mektupların yüzde doksanı Anadolu’dan ve daha ziyade erkeklerden gelmiştir. Anadolu kızları ailelerinin müdahalesini tabii addetmiş olacaklar ki şikayete lüzum görmüyorlar. Müdahaleden şikayet eden kızlar İstanbul kızlarıdır. Bunlardan biri yazdığı bir mektupta diyor ki: “Yeni kanunun kadınlara fazla hürriyet ve hak getirdiğini söylüyorlar. Fakat bu zannederim ki kağıt üzerinde olacak, iki seneden

beri bir genci seviyorum. O da beni aynı şiddet ve kuvvetle seviyor. İzdivaca karar verdik. Ailem kabul etmiyor. Çocuk genç, çalışkan hüsn-ü ahlak sahibi... Bunları ailem de kabul ve tasdik ediyor, fakat ailesi fakir, kendisi de henüz mekteb-i hukuku bitirmiş ve hayata atılmış. Ailesinin fakrı benim için bir kusur değildir. Henüz hayata atılmış bir gencin beni müreffeh geçindiremeyeceğini de biliyorum. Fakat ben razıyım.

Ailemin rızasını almadan evlenmek istemiyorum. Eğer kanun-u medenin hüküm sürdüğü zamanda da sevdiğimiz adama kaçarak varacaksak bu kanuna hiç lüzum yoktur. Bu, daha büyük babalarımızın zamanında da böyle olurdu. Ailemin rızası dahilinde evlenmek mümkün değil... Çünkü vazifelerinin yalnız ikaz ve irşat olduğunu kabul etmiyorlar. Hâlâ tahakküm devrindedirler. Ben istediğim erkeğe varamadıktan sonra bu kanun bana ne getirdi, anlayamadım..”

Bu mektubu yazan İstanbul kızı az çok tahsil görmüş ve kanunun kendine getirdiği hakları muhakeme edebilecek bir hâldedir. Bu kıza karşı ailenin yapacağı yegâne şey, onu ikaz etmekten ibarettir. O her şeyi kabul ettikten sonra inat çok lüzumsuz ve muzır bir şeydir. Cahil bir kıza karşı ısrar da bir parça daha haklı olabilirler. Fakat az çok hayatını muhakemeye muktedir, dimağı tenevvür ve inkişaf etmiş bir genç kızın zevcini intihap etmek en sarîh hakkıdır.

Anadolu’daki kızlardan aldığım mektuplarda en ziyade nazar-ı dikkati celp eden şikayet kocalarını görememektir. Bunlar ailelerinin verdiği erkeğe gitmeye razı, yalnız bir defacık görmek istiyorlar.

Anadolu’da ailesinin müdahalesinden şikayet eden erkekler cidden biraz gariptir. Bizim bildiğimize göre erkek her yerde istediği kadını almakta serbesttir. Fakat bir Anadolu genci öyle demiyor:

“Cici Anne,

Kızların zevçlerini intihapta serbest olmaları lüzumundan bahsediyorsunuz. Fakat biz Anadolu gençlerini niçin hiç düşünmüyorsunuz? Bizim istediğimiz kıızı almakta serbest olduğumuzu mu zannediyorsunuz... Ne gezer?... Biz burada nasıl evleniriz bilir misiniz?.. Evlenme çağı gelir... Annelerin en büyük merakı evlatlarının mürüvvetini görmektir. Evvela anne başlar. Oğlum mahallemize yeni geldiler... Görsen bir küçük kızları var, şeker mi şeker... Bu şeker bahsi ikide bir bizim de ağzımızı ballandırır. Bir gün valide hanım çarşaflanır, kuşanır, kıza görücü

gider. Kızı beğenir. Bize ağzını, burnunu hepsini tarif eder, biz kara göz perdesi arkasında annemin elleriyle oynattığı hayale meftun oluruz. Valide hanım gidip kızı ister, nikah olur, düğün olur, biz ancak evlendiğimiz gece kızı görürüz.

Daima kızların derdinden niye bahsediyorsunuz. Bizim kızlardan ne farkımız var? Zevcelerimizi biz mi intihap ediyoruz. Biz görüyor muyuz?.. Rica ederim istediği kızla evlenmek hakkını evvela erkeklere veriniz, sonra kızları düşünürsünüz... Daha erkekleri bu hakka sahip olmayan bir memlekette kızların hakkı mevzu bahis olur mu?..”

Bu genç şüphesiz haklıdır. Her iki taraf birbirini görüp istemedikçe, yine intihap ve görmek hakkı annelerin oldukça, şüphesiz mantıki bir şekilde evlenmek hiç kimseye nasip olamaz. Fakat kanunların hayata tatbiki için yalnız neşri kâfi değildir. Bunun en büyük yardımcısı zamandır.

Ağırlık Meselesi

Gençlerin izdivaçta en büyük şikayetleri bu ağırlık meselesidir. Aldığım yüzlerce mektup bana gençlerin evlenmekten ürktüklerini, bir ev kurmak için bir iş bozmak mecburiyetinde olduklarını yazıyorlar.

Anadolu’dan bir genç yazdığı mektubunda diyor ki: “Babamdan mevrus küçük bir servetin sahibi idim. Mektebi bitirdikten sonra bu küçük serveti sermaye-i ittihaz ederek ticarete başladım. Bir sene zarfında servetim iki misli oldu. Artık beş bin liralık küçük bir işin sahibi olmuştum. Yaşım da ilerlemekte olduğundan izdivaca karar verdim. Birçok taharriden sonra nihayet valide bir kız beğendi, söz kesildi. Fakat benden yüz lira ağırlık istediler, evi döşemek için de bin lira sarf ettim. Beş yüz lira da düğün masrafı ve hediyeler tuttu. Üç ay içerisinde işimden iki bin lira çekmeye mecbur kaldım. Fakat izdivaç kararından evvel İstanbul’a verilmiş siparişlerim vardı. Ansızın mallar da geldi. Benim için bunları ödemek imkânı yoktu. Kendilerinden üç aylık bir vade aldım. Fakat üç ay zarfında bütün memleketi saran para buhranı benim de işimi alt üst etti, borçlarımı ikinci vadede ödeyemedim, mahkemeye müracaat ettiler, şimdi mahkeme iflasıma karar verdi. Şimdi sorarım Cici Anne, beş bin lira sermayeli bir küçük tüccar izdivaç için iki bin lira harç etmek mecburiyetinde kalırsa, bu memlekette gençler nasıl evlenir?..”

Anadolu’dan aldığım mektuplar, bana hep böyle içtimai bir dert anlattılar... Uzaktan uzağa Anadolu’yu en ziyade kıvrandıran bu âdet ve ananelerin tahakkümü

istibdadı olduğunu anlıyorum. İzdivaç daha bir pazarlık, kadın satılık mal olmaktan kurtulamamış... Bana dert yanan bu gençlerin şikayetleri hiç de ferdî değildir. Onun olduğu kadar bizim, hepimizindir.

İhanet Meselesi

Evveli kadınlarla erkekleri en ziyade işgal eden, ihanet meselesidir. Bütün kalplerinin dertlerini yana yakıla döken gençlerin mektuplarını cidden çok şayan-ı dikkattir. İhanetten şikayet eden en ziyade kadınlardır. Karısının ihanetinden şikayet eden erkeklerin adedi pek azdır. Şüphesiz bundan kadınların erkeklerden daha az kocalarına ihanet ettikleri manası çıkmaz. Fakat sadık kaldıkları hâlde ihanet gören kadınların daha fazla olduğuna hükmedilebilir. Erkeklerin karılarının ihanetinden şikayete ihtiyaçları yoktur. Bunlar zaten buna vakıf oldukları gibi derhal verdikleri hüküm ya tatlik veya öldürmektir. İhanete böyle en ağır cezayı tatbik değil, boşamak hakkını bile kadınlarına vermeyen bir cemiyette şüphesiz kadınların yapacağı yegâne şey şikayettir. Bana bu mektupları yazan genç kadınların mektuplarını okuduktan sonra, hayatın en büyük zahmetlerini kadınlara tahmil ettiğine hükmetmek zaruridir. Bunlardan biri yazdığı mektubunda diyor ki: “Zevcimle sevişerek evlendik. Ailem izdivacımıza muhalefetti. Ben her şeyi aşkıma feda edecek kadar aşkıttım. Babam beni mirasından mahrum etti. Zevcim genç, altmış lira maaşlı bir memurdu. Evlendiğimiz zaman evimizde ne oturacak bir kanep, ne de adam akıllı bir karyola vardı. Tahta bir masanın etrafına iki sandalye koyduğumuz akşam, dünyanın en zengini bizdik. Evimizin boşluğunu göremeyecek kadar aşkın sihri ve kuvvetiyle gözlerimiz kararmıştı. Birbirimizden ayrılmamak şartıyla dünyanın öteki ucuna gitmek icap etse hazırдық. İki güvercin gibi dallar üstünde yaşayan, dallar üstünde sevişen, dallar üstünde yuva kuran iki kuştuk. Bazen aç yattığımız, aç kalktığımız günler olurdu. Karnımızın açlığını buselerimizin gıdasıyla teskin ederdik. Bu ne harareti, ne sıcak, ne candan bir hayattı. Ben ölünceye kadar böyle sefil yaşamaya razıydım. Onu bir gün bir iş için bir aylık bir yere gönderdiler... Bu bir aylık gurbet bize ne acı gelmişti. Güvercinler gibi başlarımızı birbirimizin koynuna soktuk. Ayrılınca kadar ağladık, ağladık. O gelinceye kadar evimin kapısından dışarı çıkmadım. Aralık tavanların arasından odama kar parçaları düştüğü zaman ısınacak iki tane kömür yoktu. Onun aşkının hararetiyle ısındım. Ne açlıktan, ne soğuktan, ne hayatta mahrum kaldığım için bir saniye üzülmüdüm. O geldi, hayat ne tatlı, ne güzel

bir şeydi. Zaman yardım etti. Vaziyetimiz düzeldi. O para kazanmaya başladı, artık saadetimizi ihlal edecek hiçbir şey yoktu. Birbirimizi aynı heyecan, aynı hararetle seviyorduk. Fakat boş evimize koltuklar, halılar doldukça yuvadan bir şey boşalıyordu. Karınlarımız doydukça, kalplerimiz acıkmaya başlıyordu ve bir gün; o gün ne zamandı, evlendiğimizden ne kadar geçmişti hâlâ bulamıyorum, artık kalbinin tiksindiğini ihsas etti. O zaman anladım ki ev, elimden uçmaya namzet bir kuştur. Bu maroken koltuklarda sigarasını tüttüren adamın karnı ve kalbi doymuş değil, bilakis yeni yemekler için acıkmıştır. Ben bu dolu evde kalbim ölen aşkıma hasret çekerken o odası içinde karlar altında uyuyan sefil kadına hasret çekiyordum. Nihayet korktuğum başıma geldi. Onu başka bir kadınla yakaladım. Yine ayaklarım ucunda ağladı: Seni seviyorum, hayatta yegâne sevdiğim kadın sensin. Bu benim için bir oyuncaktır. Bunu istersen senin gözlerin önünde kırarım. Fakat seni terk edemem dedi. Bu sözleri beni tatmin edemezdi. Bu adam ne istiyor. Ben evde sevilen ve saklanan bir süs olarak kalacağım. O istediği kadınla yaşayacak. Ben bunları düşündüğüm zaman onları sevmiyor, beni seviyor diye teselli bulacağım. Bu tıpkı dört karılı bir erkeğin ilk kadını olmaya benzeyen bir şey... Benim gibi aşkı bütün kuvveti, bütün harareti, bütün heyecanı ile yaşayan, aşkı için her şeyi feda eden kadına verilecek cevap bu muydu? Onun oyuncağını kırmadım. Sevdiği ve saklamak istediği aşkı kırdım. Şimdi ondan çok uzak bir yerdeyim... Bu aşkı unutmaya çalışıyorum. Bu kalp vücudumda durdukça bundan kurtulamayacağımı görüyorum.. Ne yapayım?..”

Eğer bu kadının yerinde bu erkek olsaydı, bütün bu şikayetlerin, elemelerin yerinde bir kurşunun yere serdiği veya elinde boş kağıdı sokakta kalan bir kadın duracaktı. Bu kadın ne yapmış? Cezayı erkeğe mi, kendine mi vermiş?.. Ve bu ihanet gören kadınların en kahramanıydı. Ötekiler hepsi bu hikâyeyi bilir ve boyun eğler. Diğer bir kadın da yazdığı bir mektubunda diyor ki:

“Zevcim beni aldatıyor. Buna emin oldum. Boşanmaya muktedir değilim. Sonra aç kalırım. Onu öldürecek kadar kuvvetli değilim. Ben de mukabele ediyorum. Bilseniz bu intikamın ne tatlı bir zevki var... Beraber yaşadığım erkeği hiç sevmiyorum. Kalbim yine onda... Fakat dindirmeye çalışıyorum o bana aşktan bahsederken katre katre aşkının kalbimden silindiğini duyuyorum. Bu adam samimi olarak bana gelse, seni seviyorum, fakat bu kadınlarla eğleniyorum, dese ondan

soğumayacaktım. Fakat yalan söylediği, fakat aşka yalan karıştırdığı için, aşk kelimesi dudaklarından çıkar çıkmaz vücuduma iğneler batıyor. Böylece onun aşkından kurtulacağımı ümit ediyorum.. Sonra vücudumu verdiğim erkeklere kalbimi de verebileceğim...”

Bu iki vakada kadınların ihanet karşısında duyduklarını göstermek itibarıyla çok şayan-ı dikkattir. Fakat ne de olsa erkekler gibi atıp kesemiyorlar. Kadınlar hisleri ve heyecanlarıyla yaşadıkları için yegâne hazmedemedikleri şey ihanet, fedakârlık yapamadıkları şey kalpleridir. Erkekler ihanet hususunda kadından daha mutaassıptırlar. Karılarından sadakat-ı mükellefe beklemeye bir hak tanıdıkları için karılarının, ne bekârlık zamanına ait ne de sonraki maceralarını mazur göremezler. Karısından ihanet gören bir erkeğin bana yazdığı bir şikayetnamede diyor ki “Zevcemi çılgıncasına seviyorum. Onun için hayatımda hiçbir kadına yapmadığım fedakârlığı yaptım. Hayatta ona tesadüf edinceye kadar pek çok kadınlarla yaşamış, fakat hiçbirini sevmemiştim. Bu kadın bana aşkı yegâne öğreten kadındır. Aşkı ruhuma dolduktan sonra hayatta onun için her şeyi feda ettim. Annemi ailemi istemedi ayrıldım. Emlakemi kendi üzerine yapmamı istedi, onu da kabul ettim. Bütün bunlara rağmen yine bana ihanet etti. Kadınların aşkına inanılmaz dedikleri zaman gülerdim. Meğer kadın hıyanetten yapılmış, yalancı, riyakâr, mahlukatın en bayağısı en sefili imiş. Zaten ilk bana seni seviyorum dediği zaman da yalan söylemiş. Benden evvel bir diğerini seviyormuş. Aşkı onu terk etmiş, sonra benimle evlendi. Bu macerayı benden sakladı. Ben de onu namuslu bir kadın olarak biliyordum. Benimle evlendikten sonra da hep bu yalancı aşk ve muhabbet rollerini oynadı. Meğer bir başkasını seviyormuş. Hatta bu zamanlar ben bir kıza tutulmuştum, onun hatırası için terk ettim. Şimdi bana haber vermeden bir gence kaçıp gitmiş, eğer elime geçse, ona yalnız bir kurşunla cevap verecektim. Zira talak, onu aşka kavuşturan halas yoludur. Ona halas değil, mezar yakışır. Ancak bununla intikam alabilirim. Bu intikamı alıncaya kadar kendimi nasıl teskin edeyim?”

Şimdi kadından gördüğü ihanet karşısında erkeğin duydukları ne kadar şayan-ı dikkattir. Evvela kendinin bekârlık hayatında birçok kadınlarla yaşadığını söylüyor, fakat kadının bir tek macerasını bile mazur görmüyor. Kendinin kadınlarla yaşaması bir namus meselesi değil de kadının ki namus meselesidir. Bunlar eski akidelerin daha dimağlarımızdan silmediği zihniyetlerdir. Eğer cinsi ahlak bir kadın veya erkeğe

birkaç kişiyi sevmek hakkını vermiyorsa bunda kadın ve erkek tefrik edilemez, çünkü tabiat tefrik etmiyor. Saniyen erkek evlendikten sonra bir kadın sevgilisinin hatırı için terk ettiğini söylüyor. Demek kendisi de ihanet etmiş, kadını onun bekârlık maceralarını mazur görüyor. İkinci kadından ayrıldıktan sonra beraber yaşamayı da kabul ediyor. Fakat erkek kadına hiçbir şekilde hıyanet hakkını vermiyor. Ne bekârken, ne sonra... Fakat kendisi her iki zamanda da, ihanet edebiliyor. Bu eski ahlaktır. Ahlak ve namus kıymetleri değişiyor. Böyle bir taraflı ahlak olamaz.

Hülasa aldığım mektuplar bana içtimai yaralarımızı tahlil etmek itibariyle çok faydalı olmuştur. Bana müracaat edenlere ikazlarımın da faydalı olduğunu zannediyorum. Zira mahremine dahil olduğum birçok genç kızlara ve erkeklere hakikati göstermeye çalışmaktan maada, bazen karı kocaların barışmasına da sebep oldum. Hele bir defa genç bir kadından bir mektup aldım. Kocasının evlenmezden evvel genç bir kadına yazdığı mektupları ve sevdiği kızın fotoğrafını ele geçirdiğini, bunu gördükten sonra kalbinde zevcine karşı duyduğu aşkın sarsıldığını, bu maceranın bütün saadetini alt üst ettiğini yazdı: “Bir aydan beri küslüyüz dedi, zevcim her gece ağlıyor, mektupları, fotoğrafları gözüm önünde yırttı, istersen seninle başka memleketlere gidip orada yaşayalım diyor. Fakat bir türlü affedemiyorum. Ne dersiniz? Zevcim buna müstahak mıdır?”

Kendisine zevcinin masebakını aramak hakkı olduğunu yazdım. Bu ehemmiyetsiz maceranın aile saadetlerini yıkmaya değil, sarsmaya bile değer bir kıymeti olmadığını ve zevciyle tekrar barışmasını bildirdim. Bir hafta sonra bana bir kutu şekerle bir mektup gönderdiler:

“Cici Anne,

Mektubun imdadımıza yetişti. Artık ikimizin de kalbinde hiçbir ukde, hiçbir elem kalmadı. Yeniden tecdid-i aşk ve tecdid-i izdivaç ettik. Bu yeni izdivacımızın şekerinden sana gönderiyor ve teşekkürlerimizi kabul etmeyi rica ediyoruz.”

Şimdi sevgili karilerim de görürler ki bana verdikleri sır, ferdî sırlar değil, bize bütün cemiyete ait olan dertleri, şikayetleri, ıstırapları faş ettim.

Cici Anne, Cilt 3 / Nr. 10-34, KE. 1926, s. 32-36.

Kadınlık Satılamaz

Kadınlığını pazarda satılan mal gibi satan kadınlar, bugünkü içtimai cemiyetlerinizin en büyük derdini teşkil ederler. Bu kadınların söylediklerini

dinlerseniz, ellerinizi yüzünüze kapayıp bir an için insanlığınızdan utanırsınız.

Bir senelik yevmi gazete koleksiyonunu önünüze alıp zabıta vukuatını tetkik edecek olursanız bu vakaların ekseriyetini fuhuş hayatında yaşayan kadının sebep olduğu intiharlar, cinayetler, münazaalar, katiller teşkil ettiğini görürsünüz.

Bu vakaları her gün birer ikişer yevmi gazetelerde okurken belki size ehemmiyetli vakalar gibi görünürler. Fakat bunları bir araya toplayacak, ve bu yekûnun memleketin içtimai hayatında yarattığı ıstırap ve huzursuzluğu adetlerle cem' edecek olursanız çok mühim bir içtimai mesele ile karşı karşıya gelmiş olursunuz.

Hapishaneleri dolduran cinayetlerin, katillerin, münazaa yüzünden hapsolanların, hatta birçok vakalarda hırsızların hayatında hep bir kadın, kadınlığını pazarda mal satar gibi satan bir kadın vardır.

Fuhuş hayatındaki kadının bu, dolayısıyla cemiyete iras ettiği zarardır. Bir de bila-nefis ettiği zarar, ve bila-nefis gördüğü zarar vardır. Kadını her iki vaziyette de muzır yapan içtimai sebepler tahlil edilince belki, hatta muhakkak olarak yine cemiyet kabahatli çıkar, fakat ben sebeplerden evvel fuhuş hayatındaki kadının mevkiini bulmak istiyorum. Vesikasız icrayı sanat ettiği, ve birkaç kişiye Emraz-ı Zühreviye aşıladığı için hapsedilmiş bir fahişe tanıdım. Bu kadın bana hayatını anlattı, diyordu ki: “Sekiz yaşında annem babam öldü. Beni evlatlık olarak bir eve verdiler. Bu evin beyi gençliğimi berbat etti. Hanım hiç aramadan sormadan beni kovdu. Gecelerce sokakta kaldım. Sokakta kalan bir genç kızın başına ne felaket gelirse bana da geldi. Nihayet ihtiyar bir kadın merhameten beni yanına aldı. Fakat beni geçindirecek parası yoktu. Benden para istiyordu. Elimden hiçbir iş gelmezdi. Yüzümdeki kara ile hangi eve hizmetçiliğe girdimse kovdular... Para kazanmak için hiçbir sanatım yoktu. O zaman bu ihtiyar kadının yardımıyla bu hayata girdim, ve para kazandım. Artık ne bir eve girip hizmetçilik edebilirim, ne de evlenebilirim. Hiçbir koca bana bu kadar para veremez... Hem neme lazım... Evde çocuk, parasızlık bin türlü dert var... Burada haram, kazanıyorum, daha ne isterim...”

Eğer bu kadının söylediği sözleri tahlil edecek olursanız ellerinizi bir saniye yüzünüze kapayıp insan olduğunuza utanırsınız.

Cemiyetin insanlara temin ettiği en büyük menfaat fertlerin açlık, hastalık, ihtiyarlık, hülâsa zayıf zamana karşı vücuda getirdiği himayedir. Bu çocuk anne ve babasının himayesinden mahrum kaldığı zaman cemiyetin himayesini görmemiştir. Kendi menfaati için çocuğunu evine alan adam çocuğun hayatını zehirledikten sonra sokağa atabilecek kadar serbest kalmıştır. Sokakta kadını yalnız dişi olarak tanıyan, ve para mukabilinde kadınlığını satın almayı pek tabii bir hak bilen adamlar bu haklarını kullanmışlardır, genç kızdan istifade için yalancı bir şefkat perdesine bürünen ihtiyar kadın da bunu kendine bir vasıta-i ticaret yapabilmıştır. Para kazanmak için elinde hiçbir sanatı olmayan kadın yegâne hakikat olarak ancak kadınlığını kullanmış ve bunu satarak hayatını kazanmıştır. Ve artık bu onun için öyle kazançlı bir sanat olmuştur ki hizmetçilik nazarında az para getiren bir iş, aile boğaz tokluğuna çalıştıran bir müessesedir. Binaenaleyh bu kadın için en çok para getiren, ticaret veren meslek, kadınlığını satmaktır. Ve hatta cemiyetin müesseseleri de onun bu sanatını kabul etmiş, bunu icraya kabiliyetli olduğuna dair eline vesika vermiştir. Her gün Sıhhiye dairesinde vesika almak için nöbet bekleyen bu kadınlar, kadınlıklarını bir ticaret emtiası gibi satan, ve bunun için resmen müsaade alan tüccarlardır.

Bu kadınların bu hayatta aldıkları ve aşıladıkları hastalıklardan, hiç bahsetmeyeceğim. Yalnız vahşet devrinde insanlığa hediye kalan zenci ticaretinin, çocuk ticaretinin, esir ticaretinin men edildiği devrelerde hâlâ kadın ticaretinin, kadınlığı pazarlarda mal gibi satılmasının hâlâ men edilmediğine nazar-ı dikkatinizi celp edeceğim.

Fuhşu tabii bir müessese addedenler, beni edebiyat yapmakla itham edebilirler. Ben fuhşun cemiyetten kaldırılabilceğini iddia etmiyorum. Havva ile Adem fuhuş yüzünden cennetten kovulan iki insandır. O zaman bu telakkiye göre bu iki insanın en tabii ihtiyacı fuhuş telakki edilmiştir, bugün de bu kelimeyi kullanırken mübalağa etmediğimiz ne malum? Bu, zamana göre değişen telakki meselesidir. Bir kadın veya erkek istediğini sevip onunla yaşayabilir, bu ferdin arzusuna ve cemiyetin kontrolüne tabii bir şeydir. Fakat kadın ve kadınlık mal gibi satılamaz. Kadınlık bir vasıta-ı taayyüş, bir vasıta-ı ticaret olamaz. Cemiyet bunu bir emtia veremez. Cinsi temayülât tabii sahasında belki bizim ahlak akidelerimize uymayan tezahürlerde bulunur, tabiatı kontrol elimizde değildir, fakat bir cemiyette menfaat ve meslek diye

kabul edilen şeyler, emtia-i ticaret diye pazarlarımızda satılan mal, malların satıldığı pazarlar bizim kontrolümüze tabiidir.

Kadının bir mal gibi pazara çıkmasına, kadınlığın para mukabili bir mal gibi satılmasına müsaade etmemek, bunu insanlara hürriyet ve istiklal getirdiğini söyleyen yirminci asrın medeniyetine sığmayan bir alım satım işi olduğunu söylemek ve bunun menini istemek insanlığımızın bize verdiği bir haktır.

Kadınlara en büyük hürriyet ve istiklal getirdiğini iddia eden Bolşevikler bile iş başına gelir gelmez, ilk yıktıkları müesseselerden biri de fuhuştur. Bunların kadına söyledikleri ilk söz: “Git, hangi erkeği istersen sev, istediğin erkeklerle yaşa... Bu tamamen senin kalbine, arzuna, iradene verilen bir haktır. Biz sana şahsen erkeğe verdiğimiz hürriyetin aynısını veriyoruz. Fakat her şeyden evvel buraya bak, sen de erkek gibi bu cemiyet içinde bir insansın, her insan gibi bu cemiyete mütehasıl olmaya mecbursun. Kadınlık mevadd-ı iptidaiyye gibi istihsalden madut değildir. Bunu istihsal diye kabul edemeyiz. Bunu satarak geçinemezsin. İşte fabrikalarımız, ticarethanelerimiz, iş yerlerimiz... Hangisini istersen, orada çalışırsın” olmuştur.

Kadına hiçbir sistemin vermediği bir hürriyeti veren Bolşevikler bile kadınlığın bir emtia-i ticaret gibi satılmasına müsaade etmemiş umumhaneleri kapamış, kadınların omzuna bir kamçı vurarak haydi işe, diye bağırmıştır.

Umumhanelerin içtimai bir lüzum ve ihtiyaç olduğunu kabul edenler var. Tabiat hiçbir zaman cemiyetin kontrolüne tabii olmaz. Cemiyet tabiatı kontrole kalktığı zamandır ki bu tabii olan günahlar, gizli kalmak mecburiyetini hisseder, insanlar bu tabii ihtiyaçlarını gizli olarak icra ederler. Ahlaki nizamı bozan bu gizliliklerdir. Tabiatı serbest bıraktığınız zaman gizliye hiç ihtiyaç kalmaz, tabiat hükmünü icra eder. Böyle günahların icra edilmesine mahsus bir mahalle, bunu icraya mezon vesikalı bir sınıf ayırmak hiç de tabii bir şey değildir. Fakat tabiatı böyle serbest bırakırken sıhhati nasıl kontrol ederiz diyorlar. Medeni memleketlerde her fert mahallî teşkilatlar vasıtasıyla umumi, sıhhi kontrole tabidir. Bunu umumhanelerle temin ederken sıhhiye daireleriyle temin etmenin mümkün olduğunu diğer memleketlerin yaptığı tecrübeler ispat etmiştir.

On sekizinci asırdan beri zenci, çocuk, kadın, insan ticaretini, esaretini mene doğru yürüyen medeniyet hareketi en son bu kadınlık ticareti önünde durmuş, birçok memleketlerde bunu mene doğru yürüyen tedbirler alınmıştır.

Kadın Fuhuş Hayatına Niçin Düşer?

Kadın dünyaya geldiği günden öleceği güne kadar tufeyli olarak yaşamaya alışmıştır. Evleninceye kadar babasının mesuliyeti ve himayesi altında, evlendikten sonra kocasının, dul kaldığı zaman evladının sırtında yaşar. Hiçbir zaman cemiyette mütehasıl, hür ve müstakil olamaz. Cemiyette müstakil kaldığı gün hayatını kazanacak hiçbir vasıtaya sahip değildir. Hayat mücadelesine hazır değildir. Elinden hiçbir iş gelmez. Her kadın hizmetçi ve aşçı olmayı bir izzet-i nefis düşkünlüğü telakki eder. Elinden hiçbir iş gelmeyen, hizmetçi ve aşçı olamayan kadın için en kolay vasıta-ı ticaret kadınlığıdır. Hayatta yalnız kalan kadının ilk düşüncesi izdivaç, bu olmazsa fuhuştur. Kadın için kadınlığını satarak yaşamaktan başka elinde mevcut hiçbir mesleği ve sanatı yoktur, bana hayatını anlatan kadın gibi ailede ve işte bulamadığı hürriyeti burada bulur. Çünkü gerek babasının evinde, gerek kocasında, hür ve müstakil değildir. Hayatını onların iktisadi bütçelerine göre tanzim etmek, onlar tarafından idare edilmek mecburiyetindedir. Kadın istediği hürriyeti ancak bu hayatta bulduğunu iddia eder ki, ailenin kadın hürriyetini tehdit eden bir müessese olduğunu kadının ancak fuhuş hayatında kendini serbest hissettiğini kabule mecburuz. Kadın cemiyette müstehlik kaldıkça hür ve müstakil olamamıştır. Bütün tarih kadını iktisadi faaliyetinden mahrum kaldığı devirlerde esir diye kaydetmiştir. Kadın cemiyet içinde tabii şekilde iktisadi faaliyet gösteremediği, yegâne mevadd-ı istihlal olarak kadınlığını kullandığı devrelerde hep esir olmuş, fuhuş cemiyetin en tabii bir müessesesi olmuştur. Hayatını kazanmak için bundan tabii ne olabilir? Fakat yeni hayat ancak cemiyetindeki mütehasıl unsurların tezayüdüyle tesis ediyor. Hürriyet ve istiklal iktisadi istiklali tazammun etmedikçe insanlara istediği hürriyeti temin etmiyor. Kadının mütehasıl olmadığı bir ailede tabiatıyla bu hürriyet mevzu bahis olamaz. Kadın hür olmak için iktisadi istiklalini kazanmaya mecburdur. Kadın bu istiklali kazandıktan sonra bu kadın gibi hürriyetini fuhuşta aramaz. Bilakis kendisini para mukabili satan bir esir, erkek tarafından temellük edilen bir mal, cemiyetin mevadd-ı iptidaisinden madut bir madde olduğunu hisseder.

Kadını fuhuştan kurtarmak için kadına şahsiyetini, hürriyetini, istiklalini vermek lazım. Medeni bir cemiyet içinde hürriyet ve istiklal her fert gibi kadının da içtimai bir hakkıdır. Medeni bir cemiyette kadınlık emtia-i ticaretinden madut olamaz. Kadınlık bir mal gibi üç beş kuruşa mukabil satılamaz. Kadınlık bir vasıta-i

taayyüş, bir vasıta-i ticaret olamaz. Cemiyet bunu bir emtia-i ticaret diye kabul ederek kadının eline vesika veremez. Kadınlık mevadd-ı iptidaiye gibi satıldığı yerlerde kadın ticaret ve esaretinin ilga edildiği iddia edilemez.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 11-35, KS. 1926, s. 24-25.

1.6. RESİMLİ PERŞEMBE

Cici Anne: Evli Bir Kadını Sevmeli mi?

Genç bir kari yazdığı mektubunda diyor ki: “25 yaşında istikbalini temin edecek meslek sahibi bir gencim. Altı ay evveline kadar kalbim tamamen serbestti. Tesadüf karşıma müteehhil bir kadın çıkardı. Sevdim, fakat bunun neticesi bir aşk, daha doğrusu bir aşk değil geçici bir heves olduğunu zannediyordum. Zaman geçtikçe bu aşkın daha esaslı olduğunu gördüm. Her ikimizde bunun feci neticelerinden kaçmak istedik, uzun bir zaman ayrı bir şehre gittim, fakat ayrı yaşamaya tahammül edemedim. Evlenmek istiyoruz. Evli bir kadının kocasından ayrılması kanunen mümkün müdür?”

Eğer her münasebet geçici bir heves, bir gönül eğlencesi olsaydı insanlar bu kadar ıstırap çekmeyeceklerdi. Gözlerin ve kalbin tutuşturduğu bu elektrik telini zamanın maddi felsefesi bile daha çözemedi. Oğlum evli bir kadını sevmekle günah mı işledin?.. Bilmem!.. Sevdiğin kadın günah mı işledi, onu da bilmem... Yalnız bence en büyük günah geçici bir heves için bir ev bozmaktır. Heves, yerini aşka verdiği zaman, vakanın şekli değişir. Diyeceksin ki işte ben kuvvetli bir aşkla yeni bir ev kurmak istiyorum, birini yıkıyorum, ötekini yapıyorum. Doğru... Fakat, yıkabilecek misin? Yıktağın zaman ya arada başka bir aşk da varsa. Kadının kocası da aynı aşkla seviyorsa!.. Bu bozulacak yuvada göz yaşı dökcek bir iki de çocuk varsa!.. İşte bu şart sigaları işin içine girince, kalplerimizin hürriyetini daha alamadığımıza, istediğimiz aşkı yaşamakta serbest olamadığımıza inanmak, sevmezden evvel kalbimizi biraz yoklamak icap ettiğini kabul etmek lazım. Aşk kördür. Bilirim, kontrole tabi olmaz, işte böyle ele avuca sığmaz bir yaramaz olduğu içindir ki sahibinin başını taştan taşla vurur. Oğlum, yeni kanunda bir yuvayı bozmak çok zor iştir. Sizin aşkınız bunu bozmaya kâfi değildir. Ya bu aşk ölünceye kadar gizli yaşar, herkesin nazarında gizli ve fena bir iş yaparsınız, yahut da kalbinizdeki aşkı koparırsınız... Hisleriniz, heyecanlarınız, iradeniz ne kadar kuvvetli, bilmiyorum. Yalnız evli bir kadını sevmenin tehlikeli olduğunu, başka sahibi olan bir esiri sahibinden almanın bazen insanın kanı pahasına olduğunu biliyorum. Sen aşk için bu kadar tehlikelere razı mısın?

Cici Anne, Sene 2 / Nr. 85, Kanun-u Sani 1927, s. 2.

Cici Anne: Evlenmezden Evvel Bir Kızı Nasıl Anlayabiliriz?

Pek çok gençler bana genç bir kızla seviştiklerini, bu kızla evlenmek istediklerini yazar, fikrimi sorarlar. Ben bu tuhaf suale sadece güler, onların görüştükleri hâlde tanımadıkları kızı benim karşıdan nasıl tanımaklığım mümkün olduğunu düşünürüm. Bu defa da yine bir genç bana yazdığı mektupta diyor ki “Çok latif, çok cazibeli bir kızla nişanlandım. Yakında evleneceğiz. Bu izdivaçta beni düşündüren yalnız bir nokta var. Bu kız annesi babasıyla kardeşleriyle daima kavgadadır. Eğer bu kızla evlenecek olursam ailesine karşı aldığı bu vaziyeti bana karşı da alacak mı?”

Evet oğlum, alakaca bazen izdivaç insanın ahlakını kökünden değiştirme mucizesini gösterir. Asabi, hırçın bir kadını tamamen hissiz, sakın bir kadın yapar. Bazen bir parça tadil eder. Fakat acı bir dilin üstüne bal dökmez. Cidalci bir tabiatı büyük bir sulhperver hâline getirmez.

Bir kız evlenmezden evvel ne ise, evlendikten sonra da odur. Genç bir erkek için evlenmezden evvel bir kızın ahlakını tanımak çok müşküldür. Her genç kız ilk görüştüğü erkeğe karşı nasıl en iyi elbiselerini giyerse, en iyi tabiatlarını takınır. Her ikisi de o kadar kâmil ve yumuşak konuşurlar ki bu ağızdan fena bir söz veya hareket hadir olacağına ihtimal bile veremezsiniz. Bütün dikkat ve itinalarını, bütün şefkatlerini size verirler. Bir kızın sizin nazarınızı kusurları üzerine çekmeyeceği tabii değil midir? Hiçbir genç kız sevgilisini teshir eden şefkat ve güzelliğin sahte olduğunu bilmesini istemez. Kendisini en iyi bir hayat arkadaşı diye göstermek en birinci emelidir. Hiçbir zaman kendisinin hodkâm, tembel ve mağrur olduğunu göstermez. Kusurlarını örtmek için her kadının dahiyâne bir zekası var.

O hâlde bu kızı nasıl tanıyalım diyeceksin. Bunun en güzel yolu alacağın kızın ailesi muhitinde tetkiktir. Ailesiyle geçinemeyen bir kız kocasıyla daha fazla geçinemez. Annesine karşı mütecaviz ise, kocasına karşı kullanacağı dil Yavuz’un kılıcından daha keskin olur. Eğer babasının evinde hırçın, abus ise kocasının evinde daha hırçın ve abus olur, daha fazla sahne yapar.

İyi bir zevce iradesine sahip olur, diğerkâm olur. Hayatı olduğu gibi kabul eder. Her insanın meşrebine göre biraz fedakârlık yaparak söz söyler. Aile içinde hüsn-ü imtizacı temin etmek için dimağımızın ve kalbimizin bize verdiği faziletlere

sahip olur. Bir kızın bunlara sahip olup olmadığı, ancak ailesi dahilindeki vaziyetini ve seciyesini tetkikle öğrenebilirsiniz.

Bir erkek, ailesiyle geçinemeyen bir kızdan şiddetle içtinap etmelidir. Eğer bir kız babasının iktisadi mevkiinin fevkinde giyinirse, o kızın babasına karşı merhametsiz olduğuna hükmedebilirsiniz. Babasına karşı merhametsiz olan bu kız izdivaçtan sonra size karşı zalim olur. Böyle bir kadına düşen bir erkek zevcesinin arzularını yerine getirmek için bir hamal gibi çalışmaya mecbur olur.

Ailesine fedakâr, müşfik, sevimli bir kızla evleniniz, sizi onlardan daha fazla mesut eder.

Cici Anne, Sene 2 / Nr. 91, Şubat 1927, s. 2.

Cici Anne: Bir Kız Sokulgan mı, Mahcup mu Olmalı?

Zaman çok insafsız bir şeydir, insanların değil, asırların yaptığını siler götürür. Bizim içinde bulunduğumuz zaman da bir kasırga gibi kafamızda yerleşen akideleri zihniyetleri silip götürüyor. Düne kadar hicap bir kızın en büyük ziyneti idi. Bugün mahcup bir kız, bizde eskiden kalmış, köhnemiş bir akideyi temsil ediyor. Kimden ve niçin utanmalı... Samimi düşünceli, samimi duygulu bir adamın hicaba ne ihtiyacı var. Fena bildiğimiz bir şeyden utanırız. Bir erkekten bir yabancından utanmak, çekinmek bir meziyet değil, iptidailiğin âlametidir. Cemiyet içinde yaşamayan münzevi bir adam insanlar arasına karışınca hicap duyar. Fakat insanlar arasında yaşayan bir adamın hicap duyması vahşetine, gayr-i içtimai olduğuna delildir.

Ankara'dan bir genç yazdığı mektupta diyor ki: Tanıdığım ve sevdiğim iki kız vardır. Biri cazip ve sokulgandır, öteki cazip fakat mahcuptur. İzdivaç için bunlardan hangisini tercih edeyim?

Ben sokulgan kelimesini içtimaiyat hassası kuvvetli diye kabul ediyorum oğlum. İnsanların birbirine karşı yakın, serbest olması, samimiyetlerine delildir. Bir erkek karşısında fena bir his duyan bir kız utanır, bu hicap onun bir erkekle bir arkadaş gibi görüşmediğine delildir. Bu hicap bir meziyet değil kusurdur. Fakat bir erkekle bir arkadaş gibi samimi, dürüst, serbest görüşen bir kızın ahlakı vakarına daha fazla hükmedebilirsiniz. Hayat arkadaşının samimi ve dürüst olması elbette şayan-ı tercihtir. Ben hicabı bir kız için fazilet değil kusur olarak kabul ediyorum oğlum.

Cici Anne, Sene 2 / Nr. 92, Şubat 1927, s. 2.

Cici Anne: Kadınlar Niçin Erkeklerden Ziyade Kavgacıdırlar?

Genç bir adam bir gün bana kadınların erkekleri anlamamasının sebebi erkeklerin fevkalade samimi olması ve samimiyetin kadınların kafasına girmemesi olduğunu söylemiştir. Bu adam diyor ki: “Bir erkek karnı acıktığı zaman yemek yer, bir şeyden hakikaten memnun olduğu zaman güler, bir şeyi yapmak istediği zaman yapar, arzu ettiği şeyi satın alır, ne düşünürse aynen söyler. Bütün hareketlerinde başkalarına göstermek istediği sahte bir mahiyet yoktur. Onun hareketini idare eden gizli düşünceler, arzular, planlar yoktur. Kadınlar buna inanmaz, çünkü kendi yaptıkları her iş birçok arzuların, planların, maksatların neticesidir. Bunun için erkeğin her hareketinde gizli bir mana ararlar. Hiç düşünmedikleri, kabahatleri olmadıkları noktalarda onları garip garip şeylerle itham ederler.”

Bu adamın söyledikleri doğru olabilir. Fakat benim zannıma göre kadınların erkekleri anlamamasının en büyük sebebi hayatlarındaki farktır. Erkek daha küçükten istediğini yapmaya muktedir olduğu telkinini alır, ve hayata daha girerken her yaptığı işin yegâne amir ve mesulü olduğunu kabul eder. Her düşündüğünü söylemekten, her istediğini yapmaktan onu men eden hareket yoktur. Bu istiklalın erkeklere verdiği kuvvet, sonra daima maddi hayatla mücadele onları hislerinin zebunu olmaktan çıkarır, daha ziyade fikirleri ve iradeleri ile harekete sevk eder.

Fakat kadınlar hiçbir zaman istediklerini yapamaz, düşündüklerini söyleyemezler. Cemiyet ve hayat onları o kadar dar bir muhit içinde birçok âdetler ve kanunlarla tehdit etmiş, hürriyet istiklalini ondan o kadar ref’ etmiştir ki her arzusunu icrada başkalarının reyini almaya mecburdur. Her arzusunu alenen söyleyememek, yapamamak kadını her arzusunu icra için birçok planlar yapmaya, birçok maksatlar takibine mecbur eder. Bu istiklal ve hürriyetten mahrum hayat, kadını maddiyattan uzak, hassas, bedbin yapar. Erkeklerin bu samimiyetini hissizlik diye telakki ederler. Kendi hislerini samimiyetle ifadeden çekinirler. Çünkü düşündüklerini aynen söylemenin başkalarını iğzap etmesi tehlikesi onları hislerini saklamaya mecbur eder. Her arzu ve düşünüşlerini birçok bulutlar altından tedricen gösterirler. Erkekleri de böyle zannettikleri içindir ki her sözlerinde gizli bir mana ararlar, erkeklerin bu hislerine cevap vermeyen maddilikleri aralarındaki anlaşmazlığı tevlit eder. Bunu

yalnız erkeklerin samimiyetlerine bağışlamak biraz haksızlık olur. Buna biraz da maddiliği ilave edersek iki tarafında hakkını vermiş oluruz.

Cici Anne, Sene 2 / Nr. 93, Mart 1927, s. 2.

Cici Anne: Genç Kızlara On Nasihatim

Genç kızlardan aldığım mektuplar, bana aşağıdaki kaideleri telkin etti. Şu on nasihatim her genç kıza bir küpe olsun.

- 1- Şehrin kalabalık yerlerinde en yeni elbiselerinizi giyerek kendinizi göstermek ister gibi gezmeyiniz. Herkes bir erkek arkadaş aradığınız zanneder ve arkanıza düşer.
- 2- Evden çıkarken nereye ve kiminle gittiğinizi mutlaka annenize söyleyiniz. Ve tam saatinde eve dönmeye çalışınız.
- 3- Erkeklerden hediye almayınız. Minnet altında kalmak ekseriya tehlikeli şeydir.
- 4- Hiçbir yerde, hiçbir vesile ile ağzınıza bir damla içki koymayınız.
- 5- Gayr-i ahlaki danslardan, ve gizli köşeleri olan dans salonlarından içtinap ediniz.
- 6- Sivri bıyıklı, taranmış saçlı, parmağı yüzüklü şık, çıt kırıldım erkeklerden korkunuz.
- 7- Tenis, dans ve top oyunu her genç kızın bilmesi lazım gelen oyunlardır.
- 8- İlk görüştüğünüz on dakika içinde kolunu omzunuza atmak isteyen erkekten kaçınız.
- 9- Eğer kendinize iyi bir erkek arkadaş bulmuşsanız, kelebek gibi daldan dala sıçramayınız.
- 10- Yalnız giyinip kuşanmayı değil, çalışıp kazanmayı da öğreniniz. Hem faydalı, hem de süs olmayı öğrenmelisiniz.

Bu nasihatlerim bugünkü insanlara biraz garip görünebilir. Fakat gözlerimizi hakikate kapamakta mana yoktur. Hayat genç kızlarımıza yeni bir âlem açmıştır ve bu yeni âlemde onlar yeni ahlak kaidelerine muhtaçtırlar. Onun için nasihatlerim biraz radikal görünüyorsa, bunun hayatta olan şeylerden mülhem olduğunu ihtar etmek isterim.

Cici Anne, Sene 2 / Nr. 94, Mart 1927, s. 2.

Cici Anne: Sevişmemek Boşanma İçin Bir Sebep Değil midir?

Genç bir kadın yazdığı mektupta diyor ki: “On sekiz yaşında annemin ve babamın tanıdığı bir adamla evlendim. Memur olduğu için hayatımın çoğunu Anadolu’da geçirdim. Evleneli beş sene oldu. İlk zamanları zevcimi seviyordum. Henüz daha cilasını yüzünden sıyırmamış, onun taktığı sahte nikaba aldanarak onu başka bir insan zannetmiştim. Fakat seneler geçtikçe yüzündeki nikabı çıkardı, altından hortlak gibi bir adam çıktı. Yüzü çirkin değil, belki benden başka her kadın için güzel. Fakat seciyesi, ahlakı, terbiyesi o kadar adi ve bayağı ki, bu güzel çehre bile bu seciyesinin çamurluğu ile boyanmış maskaraya dönmüş. Tamahkâr, hodkâm, sefih bir insan. Aile kaygılarından uzak, ufak tefek dağları ben yarattım diyecek kadar boş benliğine mağrur. Ruhum ruhuna ısınmadı. Evimiz bir yuva değil, bir lokanta... Akşam saat ikiye kadar içer, eve sarhoş gelir, sabah dokuzda çıkar, bir daha uğramaz. Aramızda manevi hiçbir rabita yok. Yalnız onun parasıyla yaşıyorum... Fakat buna ihtiyacım yok... Aşk istiyorum... Kocam, yuvam bana bunları vermiyor... Bedbahtım, hayattaki bütün emellerim kırıldı. Benim için ölümle hayat müsavi gibi... Benimle alakadar olmayan bir adam için ben hayatımı, saadetimi niçin feda edeyim. Daha gencim, belki yeni bir hayat bana yeni saadet getirir. Ben ez-kaza bu adamla evlendiğim için ilelebet hayatımdan geçmeye mecbur muyum?.. Nikah mukavelesi, bir kadının ne pahasına olursa olsun bütün hayatından geçmesi, ölünceye kadar bir adamın evini beklemesi demek midir?.. Sevmiyor, sevişemiyoruz, bu ayrılmak için bir sebep değil mi?..”

Eğer bana sorarsan kızım, ayrılmanın en haklı, en mantıklı sebebi aşksızlıktır. Ben yuvayı bir erkeğin kadını beslemek, yavru yetiştirmek için alıp getirdiği ve hapsettiği bir cins telakki etmediğim için, böyle bir yuvanın, böyle bir ailenin manasını hiç anlamam. İçinde aşk olmayan bir yuva bana tavuk kümesini hatırlatır. Bir kümeste yaşayan tavukla senin aranda hiçbir fark yoktur. Eğer insanla hayvan arasında hiçbir fark yoksa, yuva pek güzel bir kümes olabilir. İnsanla hayvanı birbirinden ayırmışlar, fakat acaba kadınla hayvan arasında fark yok diye mi düşünüyorlar? Diyeceğim geliyor. Sevmediğin bir adamın yuvasını bekleyecek bir adama ihtiyaç varsa, aylıklı bir bekçi de bu vazifeyi yapabilir... Ben bir insanın aşkına, hayatına, saadetine hiçbir ferdin tahakküm hakkını kabul etmiyorum, fakat yuvanın kanununu yazanlar senin benim gibi hisleriyle düşünmezler... O zaman

araya içtimai, ahlaki, bilmem nevi birçok kaygılar girer. Ben en büyük kaygı, en büyük kanun aşkı tanıdığım için sana hak veririm kızım... Fakat yuvanın kanununu yapanlar öyle demiyorlar. Eğer sen bu hakkı almak için hakime gidersen sana benim söylediklerimi söylemez. Kocan seni bakıyor mu, muamelesi iyi mi, seni dövüyor mu, tahkir ediyor mu? der... Sen hayır efendim ama, ben onu sevmiyorum dersin, ona biz karışmayız, onun kitapta yeri yok derler...

Ben senin derdine ne yapayım kızım, derdini kitaba uydur, başka diyeceğim yok.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 121, Eylül 1928, s. 2.

Cici Anne: Bir Gelin, Kaynanasının Tahakkümüne Boyun Eğmeye Mecbur mudur?

Genç bir kadın yazdığı bir mektupta diyor ki: “Tanıdığım bir gençle aşk esasına müstenit bir izdivaç yaptım. İlk senelerimiz fevkalade mesut geçti. Zevcim beni çılgıncasına seviyordu. Hatta benim kusurlarımı görmeyecek kadar beni seviyordu. Fakat kaynanam kocamın bana gösterdiği bu fazla muhabbeti kışkırdı. Yuvamızı bozuncaya kadar her türlü fenalığa teşebbüs etti. Benden bir saat bile ayrılığa tahammül edemeyen zevcime benim mevcut veya gayr-i mevcut kusurlarımı gösterdi, birçok tezvirat ile zevcimi benden soğuttu. Zevcim beni sevdiği kadar validesini de severdi. Validesinin ısrarları karşısında bana karşı olan muamelesini değiştirdi ve beni kayınvalideme boyun eğmeye mecbur etti. Bütün itirazlarıma rağmen eğer bu şartı kabul edersem beraber yaşayabileceğimizi, etmediğim takdirde ayrılacağımızı söyledi. Benim gidecek bir yerim yok, ayrılmanın beni daha büyük felaketlere sürükleyeceğinden korkuyorum. Bu sefil hayata artık sabredecek tahammülüm de kalmadı... Acaba ne yapsam Cici Anne!..”

Kızım,

“Resimli Perşembe” sütunlarında karilerimin dertlerini dinlemeye başladığım günden beri Türk kadınının ve Türk ailesinin iki büyük derdine şahit oldum. Biri kaynanasının tahakkümünden şikayet eden kadınlar, diğeri zevcinin ihanetinin istibdadından hayatlarından usanan kadınlar!.. Türk ailesini çok rasin görenler bu aileyi için için kemiren mikrobu görmek istemiyorlar... Senin derdin, her Türk kadınının derdi ile müsavidir kızım... Bu en yüksek apartmandan, en ücra köşedeki

kulübenin içine varıncaya kadar hep aynı şeydir. İpek tuvaletli genç kadın da, çıplak ayaklı, şalvarlı Türk kadını da bundan müştekidir.

Her gün yığın yığın postacının bana getirdiği bu şikayetnameleri okudukça, benden bir anne gibi dertlerine çare arayan bu cinsimin kızlarına karşı kalbimin ezildiğini duyuyorum. Ben senin derdine ve bu memleketin bütün kızlarına çare bulacak bir Lokman olmadığımı müteessifim... Fakat kızım, bu neslin kadını eski telakkilerin, eski hayatın kurbanıdır. Sen de bu kurbanlardan birisin. Elinde bir sanatı, kendi şahsiyetini, benliğini, ferdiyetini müdafaa edecek irfanı, hayat mücadelesinde yıkılmaksızın duracak azmi, yuvası yıkıldığı zaman sığınacak bir çatısı olmayan bir esir ne yapabilir?.. Patronunun emir ve fermanına boyun eğmek ezelden yazıldığına inandığı kadere serfûrû etmek, onun çiğneyip geçemeyeceği kadar bazicesidir. Bu kaderi bozmak senin elinde değildir, kızım. Böyle ellerin boş hayat yoluna çıkmak çok korkuludur, her sokakta bir hendek, her siperde bir avcı yatar. Avcının kurşunundan kaçmak istedikçe hendekten hendeğe yuvarlanırsın. Her düşüş vücudunda, ruhunda bir yara açar... Bu cidalde bazen faziletini, kadınlığını, maneviyetini, hatta bazen de hayatını kaybedersin. Sana bu tehlikeli yola çıkmayı hiç tavsiye edemem, kızım... Bu neslin kurban kadını gibi sen de kaynananın, zevcinin tahakkümüne boyun eğmeğe mecbursun kızım... Yalnız kızını bu felaketten kurtaracak, onu kendi azmi, kendi teşebbüsü ile geçinecek bir hâle getirebilirsen, ancak bu sana bir teselli olur kızım.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 123, Eylül 1927, s. 2.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

1

Resimli Perşembe Bu Mühim Meseleyi Örtten Esrar Perdesini Kaldırmaya Yardım Ediyor.

Haftalardan beri bütün Türkiye efkâr-ı umumiyesini işgal eden Mercan Altunyan hadisesi, dimağımda eski birtakım hatıralar uyandırdı. Mercan Altunyan... Amerika'dan gelmiş bir Ermeni... Yıldız'ı soymaktan başka maksatlar takip ediyormuş. Bütün bu sözler beni, beş sene evvel Amerika'da işittiğim bazı vekayi hatırlattı.

O vekayi ile bugünkü hadisat arasında ne derece münasebet olduğunu bilmiyorum. Fakat zabıta ve adliyemize bir ipucu verebilirim ümidiyle bildiklerimi yazmayı bir vazife bildim.

1922 senesinde idi. Himaye-i Etfal Cemiyeti reisi Doktor Fuat Bey, Amerika Müslümanları tarafından vuku bulan bir davet üzerine, çocuklara iane toplamak için Amerika'ya gelmişti. Düşman istilasından henüz kurtulmuş vatan topraklarına çok mütehassir olan Türkler, Fuat Bey'e fevkalade muhteşem bir istikbal merasimi yapmışlar, Amerikan hükümeti de ilk defa Amerika toprağına çıkan bir Türk mebusuna karşı son derece nazikâne bir istikbalde bulunmuştu.

Gazetelerin sık sık Fuat Bey'den bahsedışı orada daima tetik üstünde bulunan Ermeni düşmanlarını harekete getirmiş, Ermeni tehcirinde alakası olan, millî istiklali başaran adamları öldürmek için en büyük Ermeni zenginlerinin iştirakıyla meydana getirilen intikam çetesinin nazar-ı dikkatini celp etmişti. Bu sıralarda Ermenilerin Doktor Fuat Bey'i öldürecekleri havadisleri şüyu bulmuş, Amerika hükümeti otomobilini iki motosikletli polis ile taht-ı muhafazaya almıştı.

Amerika topraklarında senelerden beri Ermeni propagandası neticesi çok feci ve acı dakikalar geçiren Türkler de Fuat Bey'i muhafaza için ayrıca tertibat almışlardı.

New York şehrindeki iane nihayet bulduktan sonra Fuat Bey'le beraber Detroit'e geçmiştik. Detroit Ermenilerin, bilhassa Ermeni siyasi teşkilatlarının, komünist teşekküllerinin bulunduğu bir memleket olduğu için buradaki Türkler daha fazla teyakkuz göstermiş, hatta komünist sıfatıyla içlerine bile sokulmaya muvaffak olmuşlardı.

Ermeni Komünistlerin Kongresi

Bu sıralarda Detroit'te Ermeni komünist teşkilatının kongresi akdediliyordu. Talat Paşa'yı öldüren "Tehliryan"da Detroit'e gelmişti. Hatta Fuat Bey'i de aynı adamın öldüreceği rivayet ediliyordu. Detroit'te uzun senelerden beri Amerika'da yaşayan Eğinli M. Efendi, nam-ı diğer komünist M. Efendi isminde bir Türk, mensup olduğu komünist teşkilatında birçok Ermenileri tanımış ve bunların delaletiyle bu kongreye dahi girmek fırsatını hazırlamıştı.

M. Efendi kongrenin içtimaa günlerini öğrenmiş, ve bu içtimaya nam-ı müstear ile gitmişti. İçlerinde bir yabancı, hatta bir Türk olduğunu bilmeyen Ermeniler hiç gizlemeye lüzum görmeden bütün mukarreratı alenen ittihaz etmişlerdi. M. Efendi'nin kongre hakkında bize verdiği izahatı, eğer hafızam beni aldatmıyorsa, şu cümlelerle hülasa edebilirim. M. Efendi kongre içtimasını şu suretle tasvir etmişti.

Kongrede Neler Oldu?

“Kongre cemiyetin teşkilinde en büyük rol oynayan bir komünist tarafından açıldı ve bu içtimain mahza Türkiye ile alakadar Ermenilere ait meseleleri konuşmak, Türk istiklalini başarıp Ermenistan için her gün bir tehlike olan Türk ricalini ortadan kaldırmak meselelerini kararlaştırmak için akdedildiğini ve icraat programının müzakere edileceğini bildirdi. Müzakereye geçmezden evvel reisin intihabını azayı umumiyeye teklif etti. Bu sırada bütün gözler büyük bir azametle salona giren Talat Paşa'nın katili Tehliryan'ın üzerine çevrildi. Her taraftan hurra, hurra sedaları ile karşılanan bu genç, salonda müthiş bir heyecan kasırgası uyandırdı. Kimi riyasete onun getirilmesini teklif ediyor, kimi yaşasın diye bağırıyordu. Bu sırada birkaç ateşli Ermeni genç Tehliryan'ı omuzladılar, büyük bir heyecanla bağırarak başları üstünde elden ele dolaştırdılar... Bu heyecanlı dakikalarda bütün salon “Yaşasın Tehliryan kahrolsun Gazi Paşa, yaşasın Ermenistan, kahrolsun Türkiye” sedaları ile doldu. Bu heyecan geçtikten sonra Tehliryan kürsüye çıktı, kendisinin riyasetten affını diledi... Halk bu kadar büyük bir heyecanla karşıladığı bu adamı elinden bırakmak istemiyor. Hiç olmazsa halka birkaç söz söylemesini istiyordu.

Talat Paşa'nın Katili Neler Söyledi?

Tehliryan reisin intihabatında, kongrenin küşadından sonra söz söyleyeceğini vaat ile çekildi. Kongre reisini intihap etti. Komitenin geçen bir sene zarfında gördüğü işleri, bunların arasında Talat Paşa'nın, Bahaeddin Şakir'in ve Türk istiklali için çalışan büyük Türklerin katlini serd ettikten sonra, Bolşeviklerle temin edilen irtibatı, ve katilleri icra için para topladıkları membaları, müteberrilerin isimlerini tatad ederek okudu. Bu hususta en ziyade para veren Amerika Ermenileri idi. İdare heyetinin raporundan sonra Tehliryan'ı büyük bir heyecanla tekrar sahneye getirdiler. Ermeni katil halktan gördüğü bu büyük iltifattan aldığı ilham ile Talat Paşa'yı nasıl

öldürdüğünü, kadın erkek çoluk çocuk her bir Ermeni'nin son nefese kadar Türk'e duyacağı gayzı, Türkiye'deki Ermenilerin halasını temin ve ölenlerin intikamını almak için daha vazifelerinin bitmediğini anlattı, bilhassa büyük bir Türkiye'nin küçük Ermenistan'a komşu bulunmasının tehlikelerini anlattıktan sonra:

İlk Hedef Mustafa Kemal

-Ermeni Gençleri! İlk hedef, Gazi Paşa'dır, demişti, bunu iyi ezberleyiniz, bu talih hanginizin önüne düşerse, ne ev, ne çocuk, hiçbir şey düşünmeden, ölümlerinizin ve vatanınızın omuzlarınıza yüklediği vazifeyi yapınız... Bu bir cinayet değil, bu bir intikam değil, bu, bir vazifedir.

Bu sözler azanın zaten feveranda olan heyecanını bir kat daha alevlendirdi, içlerinden biri ilk talih, ilk fırsat diye Fuat Bey'i öldürmeyi teklif etti. Tehliryan bu ismin listeye dahil olmadığını, binaenaleyh böyle küçük işlere elini bulaştırmayacağını, dökeceği kanın eline layık olması icap ettiğini, büyük fahr-i gurur ile söylediği zaman, bütün salon büyük bir alkış tufanı içinde çalkalandı, bütün ağzılar hep birden bu hunhar katilin ellerine ancak şu ismi yaraştırdılar: -Mustafa Kemal Paşa... Mustafa Kemal Paşa... Türkiye'nin en büyük adamını öldürmek bu dünya tarihlerine geçecek olan en büyük katli bizzat kendisinin icra etmek istediğini, bu şerefi başka ellere vermeyi pek kışkırtıldığını söyledikten sonra büyük teessüfle kendisinin artık Türkiye topraklarına girmesinin müşkül olduğunu, resimleri ile her tarafta tanınacağını, mamafih eğer muvaffak olursa, bu şerefi kimseye bırakmayacağını söyledi.

Listede Kimlerin İsimleri Var?

Tehliryan halkın alkışları arasında sahneden çekildikten sonra, reis gelecek sene için tertip ettikleri programı okudu. Bu programda İttihatçılardan öldürülecek olanların isimleri ile istiklal ricalinin isimleri yazılıydı. Listenin ilk ismi Gazi Paşa, idi. Sonra sıra ile İsmet Paşa, Fevzi Paşa, Ermenistan'da, Taşnaklarla harbe giren hatta birçok küçük zabıtarların bile isimleri vardı. Reis bu isimleri okuduktan sonra bütün azaya bu şahısların birer fotoğraflarını dağıttı, bunları daima ceplerinde taşımalarını, bunlardan hangisine, ve nerede rast gelirlerse öldürmelerini, teşkilata lüzum gördükleri zaman, cemiyetin kendilerine daima zahir olacağını söyledi. Listeye dahil olan isimler azaya dağıtıldıktan sonra ilk icraat olarak Gazi Paşa'yı ve Kâzım Karabekir Paşa'yı öldürmeye memur edilen adamların isimlerini okudu ve iki

Ermeni genci azaya takdim etti... Bu gençler halkın alkış tufanı içinde tekrar omuzlarda gezdirildi. Kimi elini öpüyor, bu şerefın bu ellere nasip olmasını temenni ediyor, kimi alnından öperek muvaffakiyet diliyordu. Bu iki müstakbel katil de azaya takdim edildikten sonra bu iş için cemiyetin tefrik ettiği parayı münakaşa ettiler. Aza para meselesinin mevzuubahis olmadığını, ne kadar paraya ihtiyaç varsa kendilerinin temine amade olduklarını bildirdiler. Bu iki gencin icraata nasıl geçecekleri heyet-i idarenin diğer bir içtimaında kararlaştırılmak üzere içtimaaya nihayet verildi. Sonra cemiyetin aşağı lokantasında tertip edilen mükellef bir ziyafet vardı. Burada da aynı heyecan devam etti, nutuklar, konferanslar verildi.

Fakat Fuat Bey'in katli katiyen mevzuubahis olmadı... Bilakis reis Fuat Bey'in burada katlinin, Amerika hükümetinde yapacağı fena tesir hesabıyla aleyhlerinde olduğunu, ismi listeye dahil olmayan bir adamı bir Türk olduğu için öldürmek şeref ise de, getireceği mazarrat dolayısıyla mevzuubahis bile edilmemesini rica etti.

Arada Münasebet Var mı?

M. Efendi'nin kongre hakkında verdiği izahat ile Fuat Bey için korkacak bir şey olmadığını anladıktan sonra bu içtimai ve ittihaz edilen kararları, aklımda kaldığına göre, Ankara ve İstanbul hükümetlerine de bildirmişti ve eğer hafızam aldatmıyorsa, M. Efendi'nin Gazi Paşa'yı öldürmeye memur edilen iki Ermeni isimler içinde Altunyan diye bir isim de hatırlıyor gibiyim.

Yıldız suikastını tertip eden Mercan Altunyan çetesinin bu hatıra ile ne dereceye kadar alakası vardır bilmiyorum... Fakat zabıtaya bir ipucu vermektan bu hatıranın da belki bir faydası olabilir ümidiyle yazıyorum. Amerika'da M. Efendi'yi bulup bu kongre hakkında daha mufassal malumat almak, hatta Mercan Altunyan'ın bu çete ile alakası olup olmadığını anlamak da belki mümkün olabilir.

Baş muharririmizin naklettiği vaka ile Mercan Altunyan'un bugünkü teşebbüsü arasında bir münasebet mevcut olup olmadığını anlamak için, bu çete reisinin hayat ve Amerika'daki maceralarını bilmeye ihtiyaç vardır. Binaenaleyh aşağıya Mercan'ın hayatı hakkında nakledeceğimiz malumat çok büyük bir ehemmiyeti haizdir. Çünkü Mercan Altunyan Amerika'da bulunmuş bir komünisttir. Burada da komünistlere yakışan beyanatta bulunmuştur. Sonra şimdiye kadar

Türkiye’de yaptığı cinayetler, Amerika’da geçirdiği hayat, Ermeni komitesi tarafından Mercan’ın intihap edilmiş olması hakkındaki ihtimalleri tezyit etmektedir.

Bu ihtimalleri göz önünde bulundurarak Mercan’ın hayatını anlamaya çalışalım:

Mercan Kimdir?

Otuz beş sene evvel Bursa’ya tabi Sölöz karyesinde Asador isminde bir seyyar manifaturacı vardı. Kâmilten Ermeniler ile meskun bulunan Sölöz karyesinde Asador, “Surp Hireşdagabed” nam Ermeni kilisesi karşısında ufak bir dükkan tutuyordu. Bu dükkanda bezirgan Ermeni aynı zamanda bakkallık da ediyor ve dükkanın üzerindeki üç odalık evinde karısı ve ihtiyar validesi ile birlikte ikamet ediyordu. Asador iyi kalpli bir adamdı. Köyde herkesin teveccüh ve muhabbetini kazanmıştı.

Asador’un karısı Haykanoş’a gelince, o, kocasının iyiliği derecesinde fena bir kadındı. Haykanoş geldikten sonra zavallı bezirganın evinde uğur kalmamıştı. Asador’un ihtiyar validesi gelininin kahrını çekemeyerek bir buçuk sene sonra vefat etmişti. Kayınvalidesinin vefatından sonra Haykanoş artık evin hakim-i mutlakı olmuştu. Kocasının her işine müdahale ediyordu. Bu yüzden aralarında kavga eksik olmazdı.

-Herkes veresiye mal dağıtıyorsun, bunların bedelini ne zaman alacaksın? Madem ki yüzün tutmuyor ve kimseden para isteyemiyorsun niçin veresiye mal veriyorsun?

Zavallı Asador karısının bundan daha çok ağır sözlerine tahammül eder ve ara sıra:

-Ne yapalım karı!.. Paraları olursa tabii borçlarını öderler, der ve münakaşayı uzatmazdı.

Haykanoş’un bu huysuzluğu yüzünden Asador Ağa yavaş yavaş bütün müşterilerini kaybetti. Ve günün birinde dükkanını kapatmak mecburiyetinde kaldı.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 123, Eylül 1927, s. 6-7.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

2

Mercan Altunyan'ın Çocukluğu ve Gençliği

Eski bezirgan kimsenin yüzüne bakamaz bir hâlde idi. Evvelce Ağa bulunduğu köyde uşaklık yapamayacağını hissettiği için civar köylerde seyyar bezirganlık etmeye karar verdi, ve dükkanında kalan birkaç top basmayı eşeğine yükleyerek civar köyleri dolaşmaya başladı.

Asador Ağa fazla köy dolaşmak suretiyle seyahatini mümkün olduğu kadar temdit etmek isterdi. Bu suretle karısını ayda ancak bir defa görebilirdi. Asador Ağa hayatının en mesut dakikalarını çok sevdiği merkebi ile seyahat ettiği zamanlarda geçirmişti. Fakat bu saadet de uzun sürmedi.

Bir Ölüm, Bir Doğum

Soğuk bir mart gecesi Asador Ağa yorgun argın evine döndüğü zaman karısını ölmüş bulmuş, yerde serilmiş yatağın içinde bal mumu gibi sapsarı yatan Haykanoş'u görünce:

-Karım öldü mü?.. diye bağırmıştı. Çok kahrını çektiği, fakat samimiyetle sevdiği karısının ölüsü üzerine atıldı. Tam o dakikada yeni doğmuş bir çocuk odanın mezara dönen ölü sükununu ihlal etti. Odada cenazenin başında oturan komşu ihtiyar kadın, kolları arasında tuttuğu bir çocuğu bezirgana uzatarak:

-Meyus olma Asador Ağa.. Cenab-ı hak sana tosun gibi bir evlat bağışladı, dedi, ve anlatmaya başladı.

Son defa Asador Ağa Sölöz karyesini terk ettikten sonra, hamile bulunan Haykanoş hastalanmış. Köyün yegâne tabibi Doktor "Dikran" tarafından sarf edilen mesaiye rağmen Haykanoş'un hastalığı günden güne ilerlemiş ve nihayet, çocuğunun dünyaya geldiğinden bir saat sonra:

-Asador beni affet! Evladımı sana teslim ediyorum... Onu adam et! demiş ve son nefesini vermişti.

Asador Ağa ihtiyar kadının bu sözlerini hem dinliyor, hem de ağlıyordu.

Zevcesine karşı son vazifesini ifa ettikten sonra, Asador Ağa artık seyyar bezirganlıktan vazgeçti ve köy eşrafının müzaheretleri ile iki sene evvel kapattığı dükkanını tekrar açtı. Asador Ağa yegâne çocuğunun istikbalini temin etmek için

gece gündüz çalışıyordu. “Büyük Yeni Köy”de mukim teyzesine haber gönderdi. Ve onu yanına alarak, çocuğunu ona teslim etti.

Haykanoş’un vefatının kırk günü tamam olunca, Asador Ağa köy papazının ve komşularının tavsiyesi ile oğlunu vaftiz etti ve ismini Mircan koydu.

Mircan’ın Gençliği

Seneler geçtikçe Asador Ağa’nın dertleri tazeleşiyordu. Çünkü, çocuğu tam annesine benzemiş, hatta annesini de bastırmıştı. Mircan daha altı yaşında bütün köy çocuklarını korkutmuştu. Sölöz’de Mircan’dan dayak yememiş çocuk yok gibi idi. Asador Ağa oğlunu ıslah etmek için İshak Efendi’den Mircan’a hususi dersler vermesini rica etmişti. Fakat afacan çocuk papaz sözü dinleyecek gibi değildi. İki ay Mircan’ı ıslaha çalışan papaz, onunla başa çıkamayacağını anlamış, ve bir gün Asador Ağa’ya:

-Bu çocuğu sanata vermelisin, çünkü okumak istemiyor, demişti.

Bezirgan daima saadet yüzü görmemeye mahkum bulunuyordu. Bir gün birdenbire hastalandı. Karısını tedavi eden Doktor Dikran bu sefer de Asador Ağa’yı tedaviye geldi. Fakat karısı gibi o da, iki sene gece gündüz soğuk havalarda kuru yağmur altında köylerde dolaştığı zaman aldığı hastalıklara mukavemet edemeyerek dört saat içinde öldü.

Asador Ağa vefat etmezden evvel Doktor Dikran’ın ellerini öperek:

-Doktor, demişti, herkese iyilik ettim herkes beni seviyor, acıyor, fakat ben bu vaziyetten memnun değilim. Acınacak bir hâlde yaşamak istemiyordum. Hiç olmazsa oğlumu adam etmek istedim. Muvaffak olamadım. Dünyada kimsem yoktur. Siz mektep medrese görmüş adamsınız. Mircan’ı size teslim ediyorum. İstedığınız gibi terbiye ediniz! demiş.

Sonra gençliğinden beri biriktirdiği birkaç parasını çıkararak doktora vermişti. Doktor Dikran Asador Ağa’nın cenazesini mutantan biri surette kaldırttı. Esasen çok sevilmiş bir zat olduğu için köy halkı büyük bir ekseriyetle Asador Ağa’nın cenaze merasimine iştirak etmişti. Yalnız Mircan babasının cenaze merasimine iştirak etmemişti. Bütün taharriyata rağmen bu çocuğu bulmak kabil olmamıştı. Ancak akşam üstü köy çobanı onu dağda görmüş bin müşkülât ile köye getirebilmişti.

Mircan Nasıl Bir Muhitte Yetişt?

Doktor Dikran Asador Ağa'nın vasiyeti vecihle Mircan'ı evine aldı, ve onun tahsili ile meşgul oldu. Mircan'ın nasıl bir muhitte ve ne gibi adamların taht-ı tesirinde büyüdüğünü izah etmek için evvela Doktor Dikran'ı karilerimize takdim etmek lüzumunu hissediyoruz:

Doktor Dikran Kasabıyan İzmit'te doğmuş ve mekteb-i tıbbiye'yi bitirdikten sonra Avrupa'ya gidip tahsilini Paris'te ikmal etmişti. Avrupa'da bulunduğu zaman ecnebi ve Ermeni sosyalist ve ihtilalci fırkaları ile temasta bulunmuş ve bu fikirleri benimseyerek İzmit'e avdet etmişti. Bir müddet icrayı tababet ettikten sonra orada senelerden beri yerleşmiş doktorlar ile rekabet edemeyeceğini görmüş ve Sölöz karyesinde yerleşmeye karar vermişti. Henüz yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında bulunan doktor ateşin bir genç olduğu için Sölöz gençliğine kendi fikirlerini aşlamak istemiş ve her gece gençleri evine davet ederek konferanslar vermek suretiyle saf köylülere fikirlerini telkin etmeye çalışmıştı.

Esasen hırçın ve vahşi bir tabiata malik olan Mircan'ın böyle bir muhitte suhuletle müteessir olacağına şüphe yoktu. Nitekim henüz on yaşında bulunan Mircan Doktor Dikran'ın bu ihtilalci telkinleriyle büyümekte ve küçük bir ihtilalci olarak yetişmekte idi.

Mircan köy mektebini bitirdikten sonra bir daha mektep yüzü görmemişti. Yalnız Doktor Dikran'dan biraz İngilizce dersi almış ise de, bilahare bundan da vazgeçmiş ve avcılığa başlamıştı. Dağlarda, tarlalarda avcılık ederken fırsattan istifade ederek çobanları tehdit ederdi.

İnek, koyun hırsızlığına başlamış ve birkaç sene zarfında yalnız "Sölöz"ün değil, civar köylerinin derebeyi olmuştu. Mircan'ın gayr-i kabil ıslah bir mahluk olduğunu gören Doktor Dikran artık bu vahşi genç ile başa çıkamayacağını anlamış ve günün birinde babasından kalmış beş on kuruşu ona teslim ederek evinden kovmuştu.

Mircan'ın İlk Cinayeti

Doktorun manevi kontrolünden de kurtulduktan sonra büsbütün serbest kalan Mircan, artık bi-perva icrayı şekavete başlamıştı. Meşrutiyet'in ilanında artık ele avuca sığmaz bir haydut olmuştu. Avcılık maskesi altında dağlara çıkar, yol keserek, insan soyarak geçinir, çaldığı eşya ve hayvanları Bursa'ya götürüp satardı.

1909 senesi Nisan'ının nihayetlerine doğru Bursa'dan Sölöz'e avdetinde, yolda bozuk bir arabaya tesadüf etmişti. Bu “yaylı”nın içinde ihtiyar bir adam ile on dört on beş yaşlarında güzel bir genç kız bulunuyordu. Arabacı Mircan'ı görünce bozulan arabasının tamiri için kendisine muavenet etmesini rica etmişti. Mircan derhal bu arzuyu yerine getirmiş ve ihtiyara arabasını tamir için yardım etmişti. Bu iyiliğine mukabil ihtiyar genci arabasına almıştı.

Bu ihtiyar Balabian Karabet Efendi isminde Bursalı bir ipek tüccarı idi, ve yanında da genç kızı vardı. Mircan bu genç kızı daha ilk görüşte beğenmiş ve elde etmeye karar vermişti. Fakat o gün bir şey yapmadı. Kendi kendine başka bir plan kurdu. Bir gün ipek tüccarının köyüne gitti, Balabian'a misafir oldu.

Sölöz tüccarlarından Mircan Efendi'nin geleceğinden haberdar olan Mirvat Hanım ve Karabet Efendi'nin kerimesi Zabel, Mircan'ı iltifatla karşılarlar. Mircan daha ilk geceden genç kızı kandırmaya muvafık olur. Bilhassa matmazel Zabel bu genç tüccarın İngilizce bildiğini işitince, Bursa'daki Amerikan mektebinden öğrendiği fakat burada unutmaya mahkum olduğu bu lisanı konuşabilecek bir arkadaş bulduğundan dolayı son derece memnun olur. Bu suretle başlayan bu münasebet böylece devam eder. Bir sene sonra Mircan Balabian Efendi'ye Bursa'da rast gelir. Balabian Efendi bir müddet ikamet için Bursa'ya gelmiş bulunuyordu. Mircan “Zabel”i evinde ziyarete başlar. Ve bir gün “Zabel”i evde yalnız bulunca araba kazası gününden beri kalbinde açılan yaradan bahsetmiş, genç kızda ona kalbinin lakayt olmadığını söylemişti. Fakat evlenmek için Balabian Efendi'nin rızasını almak lazımdı.

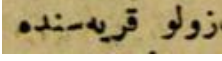
Tam bu sırada Balabian Efendi'nin ticari münasebette bulunduğu İstanbullu bir aile yaz mevsimini geçirme ve kaplıcalardan istifade etmek üzere Bursa'ya gelmişti. Dayakliyan Mardiros Efendi Balabian Efendi ile ipek işi yapar ve her sene koza mevsiminde teaddiye edilmek üzere Balabian Efendi'ye ikrazatta bulunuyordu. Bundan dolayı Balabian dostuna azami misafirperverlik gösteriyordu.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 124, Teşrin-i Evvel 1927, s. 6.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

3

Evvelki Nüshaların Hülasası

Yıldız cinayetini hazırlarken çetesiyle birlikte basılan Mercan Altunyan, Bursa'nın Zolu karyesinde Doktor Dikran isminde bir ihtilalci doktorun elinde büyümüştür. Ondandır komitacılığı öğrenmiş ve genç yaşında dağa çıkmıştır. “Zabel” isminde bir Ermeni kızını sevmiş, fakat almaya muvaffak olamamıştır. Düğün gecesi Zabel'in evine gelerek ortalığı altüst etmiş ve Zabel'i öldürmüştü.

Bu ticari münasebeti sonra bir münasebetle de takviye etmek istemişler ve “Zabel”i Asadoryan Efendi'nin kızına vermişlerdi. Altunyan bu havadisten hoşlanmamış, evvela, iyilikle, sonradan tehditle bu izdivacı bozmak istemişti. Fakat Balabian Efendi'nin fikrinde musır olduğunu görünce susmuş, ve ayrılmıştı.

Balabian Efendi, o vakit Bursalılar hâlâ hatırladıkları mutantan bir düğün yaptı. Damadın bütün ailesi İstanbul'dan gelmiş, büyük eğlenceler tertip edilmişti.

Zifaf gecesi, saat on ikiyi biraz geçse, sokakta patlatılan bir silah birdenbire düğün evini alt üst etti. Herkes ne olduğunu anlamaya çalışırken ev içinde ikinci bir el silah patladı. Salonun ortasındaki lamba yere düştü. Herkes kaçıştı. Ertesi gün salonda Eliza'nın cenazesi bulundu.

Bu cinayeti yapan adam, mâhut dağlar haydudu Mircan'dı? Babasının parasına tamaen izdivaç etmek istediği genç kızı gelinlik elbiseleri içinde öldürdükten sonra nereye gitti, ne oldu? Bu suallerin cevabını kimse verememişti... Yalnız şurası muhakkaktı ki, o günden beri Bursa vilayeti geniş bir nefes almıştı. Herkesin sükut ve istirahatini selp eden şerir kaybolmuştu. Bazıları Mircan'ın sevdiği kızı öldürdükten sonra intihar ettiğine, bazıları da dağa çıkarak eşkıyalık yapacağına hükmettiler. Fakat ne müntehirin cesedi bulundu, ne de bu korkunç tehlikeli eşkıyaya tesadüf edildi.

“Mircan” Mercan Oluyor

1910 senesi Ağustos'un altıncı günü Galata rıhtımında toplanmış yüzlerce halk Amerikan bandrollü vapurunun hareketini seyrediyordu. 12000 tonu hacim

istiabısında bulunan bu transatlantik, İstanbul'dan birçok Rum ve Ermenileri dolar memleketine götürüyordu.

Yolcuların ekseriyetini Anadolu'nun muhtelif mahallelerinden gelen bekâr Rum ve Ermeni gençleri teşkil ediyordu. O zamanlar Amerika'ya hicret etmek moda hâlinde bulunduğu için, yedi buçuk altından ibaret olan yol masrafını tedarik eden her genç soluğunu dolar memleketinde alırdı.

Bazı vapur şirketlerinin hatt-ı hareketi Amerika'ya hicret hastalığının sari bir mahiyet kesp etmesine sebep oluyordu. Bu kurnaz vapurcular, Anadolu'nun her köşesine hususi memurlar göndermek suretiyle Amerika'da paranın bolluğundan bahsederek gençleri Amerika'ya hicrete teşvik ediyordu. Bu memurlar esnaf sınıfına daha fazla ehemmiyet veriyordu. Çünkü bunların ekserisi yol masrafını bile temin edemez bir vaziyette olduklarından vapur acentaları bunlar yüzünden daha fazla para kazanabilirdi. Acentalar Amerika'ya gitmek isteyen esnaf çocuklarından yol parası bile almazlardı. Hicret etmek istediğini fakat parası olmadığını söyleyen bir genç, acentadan veyahut onun memurundan hüsn-ü istikbal görür ve Amerika'da kumpanyanın yerleştireceği işte çalışarak kazanacağı para ile evvela borcunu ödemek şartıyla derhal vapura alınırdı.

“Kanada” vapurunda bu şekilde Amerika'ya gitmekte olan yolcuların miktarı yüz elliye mütecavizdi. Vapur New York limanına muvasalat edince bu mesut yolcular “Ellis Island” adasına çıktılar. Muayene-i tıbbiye ve sair muamelatın hitamında mezbahaya sevk edilen koyunlar gibi bu cahil gençler muhtelif gruplara ayrıldılar ve New York'un yüzünü bile görmeden dahli vilayetlere, kömür ve barut madenlerine gönderildiler. Orada sabahtan akşama kadar makine gibi çalışmak suretiyle vapur şirketine olan borçlarını bir ayda değil, beş altı ayda ancak ödeyebildiler. Vapur şirketlerinin bu vicdansız tahakkümünden kurtulan kimse yok gibi idi.

Yalnız bir kişi, Amerika'ya ayak bastığı günden itibaren binlerce genci iğfal eden vapurcuları kafese koymuştu. Bu adam henüz 17-18 yaşlarında bulunan iri yarı vücutlu, kara kaşlı kara gözlü ve son derece kuvvetli bir gençti.

“Kanada” vapuru yolcuları “Ellis Island” adasına çıktıktan sonra, muhtelif gruplara ayrılırken şirket memurları bir kişinin eksik olduğunu hayretle görmüşler ve

bütün taharriyata rağmen kayıp olan genci bulamamışlardır. Yapılan yoklama neticesinde bu gencin hüviyeti tespit edilmişti.

İstanbul'da vapur şirketi ile akdettiği mukavelenamenin zirinde sadece "Mercan" imzasını atmış olan genç ortada yoktu. Vapur şirketi meseleden zabıtayı haberdar etmekte gecikmemişti, fakat hiçbir netice elde etmek kabil olmamıştı. Çocukluğunda manevi pederi Doktor Dikran'dan öğrendiği İngilizce sayesinde Mercan New York'ta yabancılığını hissettirmeden suhuletle izini kaybedebilmişti.

Mercan Amerika'da

Mercan Altunyan Cemahir-i Müttehide-i Amerika'da tam beş sene kalmıştır. Bu beş sene zarfında Mercan şimali Amerika'nın kırk sekiz hükümetini dolaşmış, muhtelif işlere girmiş, fakat hiçbirinde sebat gösteremediği için diğer arkadaşları gibi ne zengin, ne de iş güç sahibi olabilmişti. Esasen alın teriyle çalışmaya alışmadığı için fabrikalarda bir haftadan fazla kalamamış ve daima havadan para kazanmak yollarını aramıştı. Mercan'ın Amerika'da geçirdiği ilk iki sene Amerika'yı ve Amerikalıları tanımakla geçmişti. Amerika muhitini ve insanlarını tamamen tanıdıktan ve İngilizcesini ilerlettikten sonra, Mercan Boston şehrinde polis detektiflerinden mister Mayk Kormik'in (Mike Cormick) nezdine girmişti. Alelade bir uşak olarak Amerikalı polis hafiyesinin yanına giren Mercan, istikbal için hazırladığı planların tatbikinde zabıta ile işi olacağını takdir ederek, her şeyden evvel zabitanın ne suretle çalıştığını öğrenmek lüzumunu hissetmişti. Resmi dairelerden bu sahada istifade edemeyeceğini pekala bildiği için, mister Mayk Kormick'in (Mike Cormick) nezdinde çalışmaya karar vermişti. Bidayette Mercan polis hafiyesinin emniyetini kazanmak için kemal-i samimiyetle çalışmıştı. Uşağının sadakatinden artık tamamen emin olan polis hafiyesi, aynı zamanda onun kuvvetli ve cesur bir genç olduğunu görünce, icap ettikçe Mercan'a mesleki hafif vazifeler de verirdi. Adam takip etmek, bir mahali tarassut etmek, herhangi bir şahıs hakkında malumat almak, bunlara müşabih işlerde Mercan büyük bir muvaffakiyet gösteriyordu. Mister Mayk Kormick'in (Mike Cormick) uşağının bu muvaffakiyetlerinden son derece memnun olduğu için maaşını tezyit etmiş ve tali derecede ehemmiyeti haiz bulunan işlerde onunla teşrikimesaiye bile başlamıştır.

Bu suretle birçok iki sene zarfında Mercan Amerika zabıtasının tarz-ı mesaisi hakkında esaslı malumata sahip olmuş bulunuyordu. Bundan maada, Amerika'nın en tehlikeli şerirlerini de tanıyor, onların mahal-i içtimalarını biliyordu.

Bu vaziyet karşısında Mercan Amerika'da faaliyete başlamak zamanının hulul ettiğini takdir ederek, planlarını tatbiki karar vermişti.

Mercan Faaliyette

Mister Mayk Kormik (Mike Cormick) bazen büsbütün şehri haricinde işler takibine mecbur oluyordu. O zaman ufak tefek işleri Mercan takip eder, mister Mayk Kormik'in (Mike Cormick) gaybubetini hissettirmemeye çalışırdı. Mister Mayk Kormik'in (Mike Cormick) bulunmadığı zamanlar, idarehanesi Mercan'ın elinde bulunuyordu. Mercan bu fırsattan istifade ederek, mister Mayk Kormik'in (Mike Cormick) istimal ettiği silah, bomba ve sair alet ve edevatı tetkik fırsatını kaçırmazdı.

Bu suretle Mercan bir buçuk sene kadar polis hafiyesinin nezdinde kalmıştı. Amerikan zabıtasının tarz-ı mesaisi hakkında hayli malumat edinmiş bulunuyordu. Bunlardan maada, zabıta ile teşrikimesai eden muhabirleri de tanıdığı için artık hiçbir şeyden korkmayarak faaliyete başlamaya karar verir.

Bu kararı verdikten sonra bir fabrikada yüksek maaşla bir iş bulduğunu vesile ittihaz ederek mister Mayk Kormik (Mike Cormick) ile alakasını kat' eyledi. Mister Mayk Kormik (Mike Cormick) uşağına altı aylık maaşı nispetinde ikramiye vererek taltif etti. Mercan efendisinden ayrılırken:

-Akrabalarımın genç, kuvvetli ve benden daha emniyetli bir adam vardır dedi, arzu ederseniz onu zat-ı alinize takdim edeyim... Kendisinden çok memnun kalacaksınız!.. dedi.

Mayk Kormik (Mike Cormick) uşağından memnun olduğu için Mercan'ın bu teklifini memnuniyetle kabul etmiş ve:

-Madem ki sen tekellüf ediyorsun, derhal kabul ederim... Söyle yarın sabah gelsin demişti.

Ertesi günü Mercan "Vartan Markaryan" isminde Afyonkarahisarlı bir Ermeni'yi amcazadesi olarak sabık-ı efendisine takdim etti.

Mister Mayk Kormik (Mike Cormick) yeni uşağının ismini beğenmemişti ve onu çok uzun buluyordu. Uşağına her zaman Vartan Markaryan demek güç oluyordu.

Bunun için Vartan Markaryan ismini “Vatraman”a tebdil etti. Bunun diğeri biri iyiliği de herkesin bu adamı Amerikalı zannetmesi oldu.

Vatraman tesmiye edilen “Vartan Markaryan” Mercan ile dört beş ay evvel Boston’un Ermeni kulübünde tanışmışlardı. İkisi de aynı şerait tahtında -katillikten dolayı- Türkiye’den firar ederek buraya gelmişler ve çok çabuk dost olmuşlardı. Mercan gibi bu Vartan da her tehlikeyi gözüne almış bir haydut idi. Mercan itimat ettiği bir adamı mister Mayk Kormik’in (Mike Cormick) nezdinde bulundurmak suretiyle zabitanın müstakbel faaliyetinden günü gününe haberdar olacağından emin bulunuyordu.

Arslan Pençesi Faaliyette

Bir ay sonra “Altunyan Mercan” Boston şehrinin en azaplı şerirleri ile dost olmuş ve bir çete teşkil etmiş bulunuyordu. “Arslan Pençesi” namıyla hareket eden bu çete kısa bir müddet zarfında müteaddit cüretkâr sirkatler yapmış ve birkaç kişinin de evine girmişti. Amerika zabıtasının en kuvvetli ve tecrübeli memurlarının takibinden şayan-ı hayret bir suretle kurtulan çete Boston mıntıkasında umumi bir endişe tevlit etmişti.

[SERTEL], *Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 125, Teşrin-i Evvel 1927, s. 7.*

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

4

Yekdiğerini takip eden muvaffakiyetlerden şımaran çeteler, nihayet bir içtimalarında “Amerikan Rezerve” bankasının Boston şubasını basmaya karar vermişlerdir. Çeteye takriri veren bu işi bizzat idare edeceğini söyleyen Mercan’dı. Hararetili bir müzakereden sonra bu baskını hemen hepsi muvafık bulmuşlar, ve nasıl hareket edeceklerini tespit etmişlerdi. Mercan baskının gündüz yapılmasını ileri sürüyor, ve zabıta’yı şaşırtmak için tertibat alacağını, endişe edilmesini bildiriyordu. Nihayet çete “Vatraman”ın müzaheretine müracaat etmeye karar veriyordu. Mercan iki gün sonra mister Mayk Kormik’in (Mike Cormick) uşağını içtima ettikleri yere davet etmiş, ve vakayı şu suretle anlatmıştı... Yalnız mukaddeme “Kendisine mükafat olarak mühim bir meblağ verileceği vaat ediliyordu. Mercan arkadaşını köşelerden birine çekerek,

-Bak, Vatraman, dedi, Rezerve bankasının Boston şubasını basmaya karar verdik, baskını gündüz, herkes iş başında iken yapacağız. Mühim bir meblağ

elde edeceğimizi ümit ediyoruz, istihzaratımız ikmal edilmiştir, plan çok mükemmeldir. Yalnız yüzde yüz muvaffakiyet temin edebilmek için zabitanın nazar-ı dikkatini diğer bir noktaya tevcih etmek lazım gelmektedir, bu işte sen bizim işimize çok yarayacaksın, mister Mayk Kormik (Mike Cormick) benim arslan pençesine mensup olduğumu bilmiyor. Bak şimdi ben ne düşünüyorum, efendin akşam eve geldiği zaman kendisini görmek üzere eve geldiğimi, uzun müddet beklediğimi, ve mühim bir iş için konuşmak istediğimi söylersin: Mercan bana mühim bir meseleden bahsetti, ve sizi derhal haberdar etmem tavsiyesinde bulundu. Bu sabah kahvede otururken bazı şüpheli adamların gizli bir kapıdan içeri girdiklerini görmüş, ve şüphelenerek bu esrarengiz adamların hareketini dikkatle takip etmiş, arka köşede küçük bir masa etrafında toplanan bu dört adam hararetli bir müzakereye girişmişler, baskından falan bahsetmişler, Mercan yavaşça ser vermeksizin onların yakınında bulunan bir masaya geçmiş, ve mütalaalarını dinlemiş. Bu adamlar iki gün sonra “Guaranty Trust“ bankasını basmaya karar vermiş! Tertibatları çok mükemmelmış, eğer vaktiyle polis önünü alamazsa muhakkak soyabilirlermiş. Bana Mercan dedi ki ben mister Mayk Kormik’i (Mike Cormick) pek sevdiğim için bunu ben gelip haber veriyorum, yoksa alakadar olmam manasızdır.

Vatraman aldığı talimat dahilinde hareket etti, ve o gün müstacelen mister Mayk Kormik’e (Mike Cormick) meseleyi açtı.

İhtiyar polis hafiyesi bu tekerlemeyi işitince derhal telefonu eline aldı, ve polis müdürüyle bu mesele etrafında uzun uzadıya görüştü.

Vatraman’ın, dolayısıyla Mercan’ın bahsettiği “Guaranty Trust” bankası Rezerve bankasının bulunduğu yerden tam yarım saat uzaktaydı, polis müdürü derhal lazım gelen tertibatı almış ve mister Mayk Kormik’le (Mike Cornick) Vatraman’a da bazı hususatta talimat verilmişti. Mister Mayk Kormik (Mike Cornick) bu meseleyi bizzat idare etmek istiyor, muntazam programlar tanzim ediyor. Maiyetindeki adamlara, polise direktif verdiği gibi ayrıca polis müdürüyle de müşaverede bulunuyordu. Vatraman’a gelince o efendisinin evinde neler olup bitiyor, neler konuşuluyorsa günü gününe Mercan’ı haberdar ediyordu. Hatta bir kolayını bulup hafiyenin programını bile elde etmiş ve Mercan’a vermişti.

Kapı Önünde Bir Gölge

Baskının yapılacağı akşam mister Mayk Kormik (Mike Cornick) müteaddit zamanından evvel evine avdet ettiği sırada uşağının odasının önünden geçerken bir gölgenin süratle kaçtığını ve gözden kaybolduğunu görmüştü. Hafiye derhal gölgenin firar ettiği tarafa gittiyse de kimseyi ele geçirememiş, bir müddet dolaşmış durmuştu. Nihayet belki izini yakalayabilirim ümidiyle bahçeye çıkmış, yüksek bahçe duvarının dibinde kendisine hiç de yabancı gelmeyen bir şapkayı bulmuştu. Bu şapka şüphesiz eski sadık uşağı Mercan'a aitti. O dakikada mister Mayk Kormik (Mike Cornick) uşağının bu esrarengiz firarından şüphelenmiş, hemen odasına çıkmıştı. Odasında gördüğü manzara ise şüphelerini büsbütün takviye ediyordu. Polis hafiyesinin bürosu baştan aşağı alt üst olmuş, kitaplar yerlere atılmış, çekmelerle konsolların gözleri boşaltılmış velhasıl kanepeler, duvar halılarına varıncaya kadar her şey yerlerini değiştirmişti. Mister Mayk Kormik (Mike Cornick) vaziyetten daha ziyade şüphelenerek zile basmış, fakat kimse gelmemişti. Demek ki Mercan gibi Vatraman da kayıplara karışmıştı. Polis hafiyesi birkaç dakikalık teehhürden sonra derhal tetkikat ve tahkikata başlamış fakat kati olarak bir netice elde edememişlerdi. Yalnız mesleki bir hissikablelvuku ile mühim hadiseler arifesinde bulunduğunu anlıyordu. Tam o sırada kapının çalındığını işitti, evde kendisinden başka kimse yoktu, kapıyı bizzat açtı, resmi bir polis memuru mister Mayk Kormik'i (Mike Cornick) selamladıktan sonra dedi ki:

-Yarım saat evvel bahçe duvarından atlayan bir adamı yakaladık, tevkif etmek istedik, hüviyetini tespiti çalıştık. Fakat o esnada memurunuz mösyö Vatraman yetiştirdi. Hâlimden telaşlı olduğu belliydi. Yakaladığımız adamın yakasına sarılarak nihayet seni yakaladım alçak, dedi, üç günden beri mister Mayk Kormik'le (Mike Cornick) takip ediyorduk. Ve başı açık olan bu adamın ellerine kelepçe geçirdikten sonra bize döndü:

-Ben bunu götürüyorum efendiler, dedi. Yalnız rica ederim siz buradan ayrılmayınız, zira bu adamın birçok arkadaşları vardır. Yarım saat sonra mister Mayk Kormik (Mike Cornick) eve gelecektir, meseleden derhal kendisini haberdar edersiniz o bizim nerede bulunacağımızı bilir, şimdilik Allah'a ısmarladık. Ve başı açık olan adama bir yumruk indirerek tramvay istasyonuna doğru sürükledi.

Mister Mayk Kormik (Mike Cornick) polisi dikkatle, hatta göz kırpmaksızın dinliyordu. Bütün şüpheleri tahkik etmişti. Yalnız memura hiçbir şeyi hissettirmek istemiyordu:

-Çok teşekkür ederim, dedi, avdetime kadar beni evimde büromda bekleyiniz.

Ve derhal müdüriyete gitmek üzere yola çıktı, yarım saat sonra polis müdürü Mercan'la Vatrman'ın hüviyet ve eşkalini bütün karakollara tamim etmiş bulunuyordu. Hafiye bu iki vakayı henüz anlamamış olmakla beraber, "Guaranty Trust" tekerlemesini zabıta'yı yanlış izlere sevk etmek için meydana atılmış bir hikâye addediyordu. Amerikan'ın her tarafına keşide edilen binlerce telgraflara ve ittihaz edilen muhtelif tedabir ve teyakkuza rağmen Mercan ile Vatrman'ın izleri bulunmamıştı. Aradan dört beş ay geçince zabıta memurları artık bu hadiseyi unuttular. Mister Mayk Kormik (Mike Cornick) ise, ömründe ilk defa olarak izhar-ı acz ediyor, hem de kendi başına gelen bir hadisenin içinden çıkamıyordu.

Mercan ile Vatrman ne yapmak istiyorlardı, ve nereye gittiler? Bu sualler gece gündüz ihtiyar polis hafiyesinin zihnini işgal etmekte idi.

Mercan Binbaşı!

1925 senesi bidayetlerinde Harb-i Umumi bütün şiddetiyle devam ediyordu. Cemahir-i Müttehide-i Amerika hükümeti henüz bu umumi cidale iştirak etmemişti. Mamafih efkâr-ı umumiye, matbuat ve hatta mahafil-i siyasiye Düvel-i İtilafiye'ye karşı büyük bir tevcih besliyordu. Bu fırsatı ganimet bilen Ermeni komitaları da her taraf da Türkiye ve Düvel-i Merkeziye aleyhine müthiş surette propagandaya başlamışlar, esasen eskiden beri devam eden tahrikat ve faaliyetlerine germî vermişlerdi. Bu meyanda bir de gönüllü kıtaat-ı teşkil ediyorlar, ve bu kıtaları bilhassa Türk cephelerine göndermek arzusunu besliyorlardı. Diğer memleketlerde olduğu gibi Amerika'daki Ermenilerde gönüllü teşkilat vücuda getirmeye başladılar.

1915 senesi nihayetine kadar Amerika'dan hemen her hafta Türkiye hudutlarına sevk edilmek üzere birkaç yüz Ermeni hareket ediyordu. Aynı senenin ağustos ayında Kanada'dan İngiltere'ye hareket eden büyük bir erzak vapurunda Kanada'daki Ermenilerden mürekkep iki yüz elli kişilik bir gönüllü kafilesi bulunuyordu. Bunların hemen hepsi şaşkın bir vaziyette idiler. Vapurda vakit vakit içtimalar yapıyorlar ve bu içtimalarda Türkiye'de ne yapmaları lazım geldiğini konuşuyorlardı. Vapur "Southampton" limanına muvasalat edince gönüllülerin azılı

kumandanı yüzbaşı Mercan mahali İngiliz makamına müracaat ederek taht-ı kumandasındaki iki yüz elli gönüllü ile Kafkas cephesine gitmek istediğini vesait-i nakliye temin edilmesini rica etmişti.

İngilizler bu iki yüz elli kişilik kuvveti Çanakkale'ye hareket etmekte olan bir nakliye gemisiyle evvela Malta'ya gönderdiler. Bunlar Malta'da bir hafta kadar vapur bekledikten sonra, Irak'a müteveccihen hareket ettiler. Oradan lüzum görülürse İran'a, İran'dan da Kafkasya'ya hareket edecekler, diğer Ermeni kuvvetleriyle birleştirilerek cepheye sevk edileceklerdi.

Mercan Nereye Kaçmıştı?

Mercan Altunyan Kafkas cephesindeki faaliyetinden evvel, Boston'daki esrarengiz hadiseden sonra nerelerde vakit geçirdiğini ve ne suretle gönüllü alayı teşkiline muvaffak olduğunu gelecek nüshamızda okuyunuz.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 126, Teşrin-i Evvel 1927, s. 7.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

5

Mercan “” Bankası baskınında istimal etmek üzere mister Mayk Kormik'in suret-i mahsûsada imal ettiği gürültülü bombalardan birkaç tane elde etmek istiyordu. Bu işi de keza ajanı Vatrman'a havale etmiş fakat Vatrman evi o kadar arayıp taramasına rağmen bir türlü bombaların yerini bulamamıştı. Bu vaziyet karşısında Mercan bizzat taharriyatta bulunmaya karar vermiş, ve polis hafiyesinin gaybubetinden istifade ederek evi ve odayı alt üst etmişti. Taharriyat esnasında, nasılsa gelen ev sahibinin bahçeden içeri girdiğini görünce derhal odadan dışarı fırlamış, ve mister Mayk Kormik'in iç kapıdan içeri girdiği sırada şimşek süratiyle bahçeye ve oradan da büyük bir tehlikeyi göze alarak sokağa atlamıştı. Bu seri hareketi esnasında şapkasını yere düşürmüştü, fakat işin farkında değilmiş gibi arkasına bile bakmamıştı. Sokağa atladığı zaman karşısında bir tesadüf eseri olarak polis memurunu görünce ne yapacağını şaşırılmıştı. Tam o esnada yukarıda anlattığımız hadise vukua gelmiş ve Vatrman arkadaşını malum şerait içinde bu müşkül vaziyetten kurtarmaya muvaffak olmuştu. İki haydut biraz sonra güle konuşa ilk tramvaya atlayarak şehir haricine çıkmış, ve arslan pençesinin diğer azalarıyla birlikte Kanada hududuna iltica etmişlerdi.

Mercan Kanada’da

Mercan Kanada’da kimseyi tanımadığı için arkadaşlarını dağıtmak ızdırarında kalmış ve yanına yalnız Vatrman’ı alarak Ottawa (Ottawa) şehrine müteveccihen hareket etmişti. Orada tabiatıyla Mercan’ın ilk işi Ermeni mahafili ile temas etmekten ibaret oldu.

Bursalı bir Ermeni’nin Kanada’ya geldiğinden haberdar olan Mercan’ın hemşerileri derhal ona büyük bir çiftlikte iş bulmaya muvaffak oldular.

Herkes gibi muntazam bir hayata alışmamış olan Mercan bu vazifeyi sırf hakkında şüphe uyandırmamak için kabul etmişti. Çalıştığı çiftlik Ottawa (Ottawa) şehrinde sekiz saat mesafede bulunuyordu. Ve beş yüz kişiden mürekkep olan amelesi kâmilan Anadolulu Ermenilerden ibaretti. Esasen çiftlik sahibi de on iki seneden beri Kanada’da yerleşip kalmış olan Manukyan isminde ihtiyar, fazla korkan, menfaatine ziyadesiyle düşkün bir Ermeni’ydi. Mercan bu çiftlikte bir buçuk ay kadar çalışmasına rağmen kendisini ameleye çabuk sevdirmiş ve herkes ondan takdirle bahsetmeye başlamıştır. Bunun sebebi de Mercan’ın diğer amelelere nispeten daha zengin olması, arkadaşlarına bila-faiz para ikraz etmesi, hatta bazen bu paraları almayacak kadar fedakârlıkta bulunmasıydı. Mercan ancak bu suretledir ki çiftlik amelesinin birkaç hafta içinde teveccühünü kazanabilmişti. Bu suretle amele çiftlikte Mercan’a hiçbir iş gördürmüyor, ve o da tabiri mahsusuyla çubuğunu yakıp keyfine bakıyordu. Mercan, Manukyan’ın para tutan bir adam olduğunu pek çabuk sezmiş ve bunu usulüyle soymak için tertibat almıştı. Mercan amele muhitinde lehinde bir cereyan uyandığını sezince işçileri patronlarının aleyhine teşvik etmeye başlamıştı. Akşamları bu yarı aç yarı tok zavallıları koğuşuna topluyor, onlara hararetli hararetli konferanslar veriyor, beş yüz kişinin bir bunağın kölesi olmasına şaşığını söylüyordu.

Bu içtimalar Manukyan aleyhine iyi neticeler vermiyordu. Mercan “İlk fırsatta sizi kurtaracağım, arkadaşlar” diye amelelere beyanatta bulunuyordu. Vaziyetin müsait bir safhaya dahil olduğunu hisseden Mercan nihayet Manukyan’ı tehdide başlamıştı. İhtiyar çiftlik sahibi Mercan’a karşı ilk defa tatlı dil kullanmış, ikincisinde yol vermek istemiş, fakat hiçbirisinde muvaffak olamamıştır. Mercan’ı beş yüz kişilik bir amele grubu müdafaaya hazırды. İhtiyar hayatının tehlikede olduğunu hissediyor, bir gün gelip bu azılı şerir tarafından boğazlanacağını bile

aklına getiriyordu. Vaziyet gittikçe vahamet kesp etmekte idi, öyle ki amele Mercan'ın bir sözünü iki etmiyor, ne dese onu yapıyordu. Buna mukabil Mercan da çiftlik sahibini tazyik ediyor, işçilerin yevmiyesini arttırıyor ve saat-i mesaiyi azaltmaya çalışıyordu.

Mercan Gönüllü Yazılıyor

Bu sırada talih Manukyan Efendi'ye yaver oldu, ve onu bu baş belasından kurtardı. Bir gün işlerini tesviye etmek üzere Ottova'ya (Ottawa) giden Manukyan Efendi Kanada'daki Ermenilerin gönüllü yazıldığını görünce derhal çiftliğe avdet etmiş, ve Mercan'ı yanına çağırarak uzun beyanatta bulunmuştu.

-Mercan, demişti, şimdiye kadar bana yapmadığın fenalık kalmadı, fakat bütün bunlara rağmen seni cidden seviyorum. Çünkü sen daima başkalarının iyiliği için çalışıyorsun, gayen esas itibariyle çok iyi. İşte ben düşündüm ki arkadaşları için bu kadar çalışan bir adam şüphesiz efendisi için daha çok çalışır, ve daha büyük fedakârlıklara katlanır...

Mercan susuyordu. Manukyan Efendi uzun uzadıya gönüllü teşkilatından, Ermenilerin çektiği sefaletten bahsettikten sonra demişti ki:

-Eğer yaşım müsait olsaydı Mercan, ben de hiç durmaz, millettaşlarıma iştirak ederdim, fakat görüyorsun ki bu bizden geçmiştir, ancak senin gibi cesur genç belki böyle mühim hizmetleri ifa edecektir. Bizde buna mukabil mukaddes muavenet de bulunmakla vazifemizi yapmış olacağız. Bak Mercan, biliyorsun ki amele seni çok sever, arkadaşlarını seç, bunu kendileriyle konuş, kendilerine ikişer aylık nispetinde harçlık vereceğim, sana da ayrıca bin dolarlık bir harçlık vaat ediyorum.

Çiftlik sahibinin bu fedakârane beyanatını dikkatle dinleyen Mercan ihtiyar Ermeni'nin maksadını derhal keşfetmiş, ve Manukyan Efendi'ye şu cevabı vermişti:

-Maksadınızı pekala anlıyorum. Fırsattan istifade ederek ben ve arkadaşlarımı başınızdan def etmek istiyorsunuz, mamafih şu şartla ki...

Mercan buraya gelince susmuş Mercan Efendi'nin gözlerine bakmaya başlamıştı, zavallı ihtiyar bu tehlikeli adamdan kurtulmak için azami fedakârlığa razı bulunuyordu.

Mercan devam etti:

-Şu şartla ki her arkadaşına dört aylık nispetinde maaş ve bana da beş bin dolar vereceksiniz, o vakit çiftlikten arzu etmediğiniz amaleleri kâmilan alır giderim.

Manukyan Efendi arkadaşlarının miktarını tespit ettikten sonra para meselesinde uyuşacağını söylemişti. Mercan Vatraman ile görüştü. Ve Muntazam bir program tanzim ettikten sonra akşam üstü işten dönen ameleleri topladı ve bir nutuk irad ederek asırlardan beri esir olan anavatanın istihlâsı için çalışacağını, arzu eden arkadaşların kendisine refakat etmesini bildirdi. Ve ilaveten silah arkadaşlarını himayeye hazır bulunduğunu para ve yiyecek cihetinden endişe eylememesini söyledi. Yüz elli mütecaviz amele bu davete derhal icabet ettiler, iki gün sonra bunlara yüz kişi daha iltihak etmiş, bu suretle Manukyan çiftliğinde iki yüz kişilik bir gönüllü alayı teşkil etmişti. Çiftlik sahibi iki yüz elli kişiye dört aylık nispetinde avans vermenin kabil olmadığını söylüyordu, ancak iki maaş nispetinde avans verebilecekti. Mercan kendisine ait olmayan bu teklifi kabul ettikten sonra kendisine ait olan meselede hayli ısrar etti ve üç bin dolar almaya muvaffak oldu. Manukyan son dakika da ihtilaf çıkarmamak maksadıyla Mercan'ın teklifini kabul ediyordu. İşte yukarıda mevzu bahis ettiğimiz iki yüz elli kişilik Ermeni gönüllü taburu bu suretle teşkil etmişti.

Mercan Kafkasya'da

İran tarikiyle Kafkasya'ya muvasalat eden Mercan, burada bir müddet kaldıktan sonra, maiyetiyle birlikte o zaman Van havalisinde icrayı faaliyet eden "Jizal Antranik" in taht-ı emirine verilmişti. Bu hayat Mercan'ın arayıp da bulamadığı hayattı. Bütün fırsatlar eline geçmiş demektir. İcap ederse Antranik'e rakip olacağı gibi onunla arkadaşça teşrikimesaide edebilirdi. Muhtelif vesilelerle Antranik'le temas ediyor, onun gözüne girmeye, kendisini göstermeye çalışıyordu. Bir defasında Antranik ona casus hayatı hakkında sualler sormuş ve ayrıca kahramanlığını takdir ettiğini söylemişti. Mercan artık serbestçe icrayı şekavet edebiliyor, önüne gelene saldırıyordu. Birçok zenginleri, siz bizim sırtımızdan geçiniyorsunuz diye katletmiş, birçok köyleri ve çiftlikleri basıp yakmış, mal, davar, para, ne bulduysa kaldırmıştı. Maiyetine her akşam şifâhî tebligatta bulunur, onları grup grup ayırarak, sen şurayı basacaksın, sen şu zengini soyacaksın, sen yol keseceksin, diye emirler veriyordu. Şayan-ı dikkattir ki maiyeti onu burada da sevmekte idi. Esasen Mercan yukarıda da söylediğimiz gibi bütün bu muvaffakiyetlerini adamlarına fazla menfaat göstermesine medyundu. Sonra birkaç basma kalıp nutuk mevzuu öğrenmiş ve

bunları her fırsatta tekrarı kendisine âdet ve vazife edinmişti. Nereye gitse ilk vardığı gün nutuklarına başlar, önce hissiyatı tahrik ederdi.

Erzurum Kazası

Mercan'ın son derece vahşiyane hareketleri amirlerinin nazar-ı dikkatini celp etmişti. Fırkaca bu azılı haydudun faaliyetini tehdit etmek maksadıyla başka bir cepheye tayinini düşünüyorlardı. Nihayet bir gün Cizal Antranik'in maiyet kumandanı Mercan'ı çağırış, ona fırkanın emrini bildirmişti. Maiyet kumandanı Mercan'a ezcümle diyordu ki:

-Senin gibi kıymetli bir arkadaşı fırka ve Cizal kaybetmek istemezdi, fakat senin Erzurum cephesinde göreceğin iş, buradan daha yüksek olacaktır. Sizi takdir eden erkân-ı harbiye sizin maiyetinizle birlikte oraya gitmenizi münasip buldu, yarın hareket edeceksiniz.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 127, Teşrin-i Evvel, s. 4.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

6

(Mercan Altunyan hakkındaki ilk yazımızda Sabiha Zekeriya Hanım'ın Amerika'daki hatıratına istinaden bazı malumat vermiştik. Ermeni komitelerinin konferansında bulunan Eğinli M. Efendi'den bu hafta bir mektup aldık. Bu mektupta, Tehliryan'ın katli ve Ermeni komitesinin mukarreratı hakkındaki malumatı Ermeni komünistlerinin bu içtimaa gönderdiği gizli memurdan aldığı, binaenaleyh Ermeni komünistlerinin bu içtima ile alakadar olmadığını bildirmektedir.)

Mercan böyle bir emir karşısında birdenbire şaşırılmıştı. İtidalini muhafaza ederek:

-Bizim için hepsi birdir Efendi, dedi, yalnız gitmeden evvel Cizal Antranik'i görebilir miyim?

Zabit, görebilirsiniz Efendi, dedi, ve o akşam Antranik'le Mercan bir saat kadar karşı karşıya konuştular. Cizal, bu azgın haydudu muhakkak bertaraf edecekti.

-Sizi, Erzurum cephesine gönderdiğime müteessirim, diyordu, fakat düşününüz ki orası çok müşkül bir vaziyettir, eğer sizi oraya göndermezsek

cephenin yarılacağı muhakkaktır. Mamafih müteessir olmayınız, sizi ilk fırsatta yine buraya almayı vaat ederim.

Mercan Kafkasya'dan müteessiren ayrılmıştı. Erzurum cephesine geldiği vakit kendisini bambaşka bir muhit içinde buldu, kimseyi tanıımıyordu. Arkadaş edinmemiş, maiyeti ise çarçabuk dağılmıştı. Sonra burası ne Kafkas cephesine, ne de Manukyan'ın çiftliğine benziyordu. Cereyan eden harplere iştirak etmek lazımdı. Çapulculukla, şunu bunu tehdit ederek para koparmakla vakit geçiren Mercan şüphesiz harp edemez, harbe girse bile kendisinden hiçbir fayda beklenemezdi. Bir gün belki telef bile olacaktı. Bu sonuncu ihtimali gözden hiç kaçırmayan Mercan ikide bir kendi kendine küfürler savuruyor, “Ne dedim de buraya geldim” diyordu.

Askerlikten İstifa

Mercan, bu sıralarda birkaç harbe girmiş ve büyük bir süngü hücumunda biri başından diğeri göğsünden olmak üzere iki yara almıştı. Tedavi için diğer yaralılarla birlikte Kars hastanesine gönderilen Mercan, çıktıktan sonra bir defa daha talihini denemek ve cepheye gitmek istememişse de Ruslar tarafından kendisine menfi cevap verilmiş ve Almanya Avusturya hudutları gösterilmişti. Buralarda eşkıyalık yapamayacağını pek iyi bilen Mercan, nihayet muvaffaketen gönüllülükten istifasını vermiş ve müsait bir fırsatta yine ortaya atılmak üzere âsûde bir mahale çekilmeye karar vermişti. Çetecilikte vurduğu para onu rahat rahat besleyebilirdi.

Bir müddet böylelikle ortadan çekilmiş olan Mercan Rus ihtilali patlak verince meydana çıkmıştı. Yine rast gelen yerde nutuklarını tekrar ediyor, mütemadiyen ameleleri, gayr-i samimi ihtilalcileri başına toplayarak sağa sola saldırıyordu. Haydutluğu ve adam öldürmeyi kendine meslek edinen bu adam böyle karışık bir devirde boş durabilir miydi? Derhal birkaç serseriyle birlikte Tiflis'e hareket etmiş ve oradaki Ermeni, Gürcü, Rus milyonerlere birer kolayını bulup çatmıştı. Kendisine kimsenin karıştığı, “Ne yapıyorsun?” dediği yoktu. Bütün bunları pek iyi bilen Mercan, vaziyetten azami surette istifadeye çalışır, ortalığı kasıp kavuruyordu.

Bir gün bir Yahudi milyonerinden seni İran hududundan kaçırdım vaadiyle elli bin ruble koparmış sonra ihtilal komitesine sizin aleyhinizdendir, kaçmak istiyor diye haber vererek Yahudi'yi astırmıştır.

Vaziyet şüphesiz böyle devam edemezdi, nitekim çok sürmedi. Rusya ile Düvel-i Merkeziye arasında sulh muahedesi akdedilmiş ve Mercan bunun üzerine ihtiyatlı davranarak İran hududuna iltica etmeyi tercih etmişti. Maksudı, Rusya'da tamamen sükun tesis ettikten sonra oraya avdet etmektir. O biliyordu ki Bolşeviklik eğer Rusya'da tahakkuk etmezse orada hiçbir suretle barınamaz, gittiği an da ya kurşuna dizilir veya asılırdı.

Bu sıralarda İran'da Türkiye ve Rusya'dan gelme binlerce Ermeni mültecisi vardı, Kafkas hududunda icrayı şekavet eden çetelerin kısm-ı azamı da İran toprağına iltica etmiştiler. Mercan Tahran'da eski silah arkadaşlarından birçoklarına tesadüf etmişti. Arkadaşları tekrar Amerika'ya avdet etmek istiyorlar, fakat Mercan buna şiddetle mâni oluyordu.

Yeni Bir Sergüzeşt Arkasında

O esnada Mercan'ın önünde yeni bir sergüzeşt yolu açılıyordu. Bu onun için diğerlerinden daha kârlıydı. Harb-i Umumi hitam bulmuş Düvel-i İtilafiye İstanbul'a girmiş Fransızlar da Kilikya'yı işgal etmişlerdi. Tahran'daki Fransız konsolosu neşrettiği bir beyanname ile Kilikya'ya gönderilmek üzere Ermenilerden gönüllü kaydedileceğini bildiriyordu. Mercan bir akşam, Tahran kıraathanesinden birinde bütün arkadaşlarını toplayarak Amerika'ya avdet etmezden evvel bir de Fransızların davetine icabet etmeleri teklifinde bulundu. Bu vazife daha mukaddes bir vazifeydi, aziz Ermeni evliyalarının Türklerden intikamını almak sırası gelmişti. Fedakâr Ermeni anneleri, dulları onları Kilikya cephesinde dört gözle bekliyorlardı, muhakkak gitmeleri, onları tesliye etmeleri, ve diğer arkadaşlarını harp hususunda teşci' etmeleri lazımdı. Mercan bu uzun hitabeden sonra bir de yemin ediyor, ve herkesi anavatana çağırıyordu. Bir sürü şaşkın ve serseri Ermeni Mercan'a pek çabuk kapılmışlardı. İçlerinde sekiz kişilik bir kafilâ çıkmış ölünceye kadar refakat edeceklerini vaat etmişlerdi.

Mercan'ın Kilikya'daki Hayatı

Mercan'ın Kilikya'daki hayatı tasavvur edilemeyecek derecede sefilane ve vahşiyanedir. Mütarekenin tevhit ettiği neticelerden büsbütün şırmamış olan bu haydut artık kimseyi tanımamak da ısrar ediyor, Fransız bayrağı altında her gün yeni bir cinayet îkânda çekinmiyordu.

Suriye ve Irak cephesinden memleketlerine avdet eden Türk zabıtaları ve Türk askerleri hemen daima Ermeni çetelerinin taarruz ve hakaretlerine maruz kalmaktaydılar. Bunların elebaşısı olan Mercan yalnız hakaretle iktifa etmiyor, bilumum zabıtalarımızı soyuyor, paralarını ve silahlarını, hatta elbiselerine varıncaya kadar gasp ediyordu. Bursalı haydudun bu gibi işlerde ihtisası olduğunu gören Kilikya'daki Fransız işgal ordusu kumandanı Miralay Bregon Mercan'ı Adana polis müdüriyetine tevdi' etmişti.

Adanalılarla Adana'dan geçen Türkler Mercan Altunyan'ın taht-ı kumandasında bulunan milis kuvvetleri tarafından îkâ edilen mezalimi daima tahattur etmektedirler.

1919 senesi bidayetinde Mütareke'nin hadd-ı devresi geçmiş, diğer mıntikalarda olduğu gibi Kilikya'da da nisbi bir sükun tesis etmişti. Kilikya'daki Fransa baş kumandanlığı o zamana kadar istedikleri gibi icrayı şekavet eden Ermeni çetelerinin günün birinde Fransız kıtaatına müşkülât çıkarabileceklerini düşünerek ecnebi lejyon tabir ettikleri çete teşkilatını tedricen feshediyorlardı. Ve bu meyanda Kilikya'daki Ermeni teşkilatı da kaldırılıyordu.

Fransızların bu hatt-ı hareketi üzerine Mercan'ın arkadaşları birer birer Amerika'ya avdet etmeye başlamışlardı. Mercan arkadaşlarının o kadar ısrarına rağmen Amerika'ya avdet etmek istememiş, evvela Türkiye'de kalmak, sonra bir fırsatını bulup Rusya'ya geçmeyi düşünmüştür. Arkadaşlarına "Gözüm Rusya'dadır. Tekrar oraya gideceğim, bundan sonra benim yaşayabileceğim muhit, yegâne Rus muhitidir" demiştir.

İşte bunun içindir ki Mercan Altunyan 1919 senesi evailinde bilahare bir yolunu bulup Rusya'ya gitmek üzere İstanbul'a muvasalat etmiş bulunuyordu.

Mercan İstanbul'da

Mercan bu büyük hercümerçten sonra İstanbul'a muvasalatında yüksek kaldırımda Osmaniye Otel'i'ne nazil olmuştu. Bir müddet otelde yaşadıktan sonra Beyoğlu'nda bir pansiyon tutmuş ve altı ay kadar Taksim civarında kain bu pansiyonda ikamet etmişti. Bu esnada aynı pansiyonda pansiyoner sıfatıyla kalan Serkis isminde bir Ermeni'yle tanışmış vakitlerini onunla geçirmeye başlamıştı. Serkis yirmi sekiz, yirmi dokuz yaşlarında yakışıklı, fazla hayal-perver ve ziyadesiyle cüretkâr bir gençti. Üstüne başına çok itina eder, kendisini ağır satmaya

çalışırdı. Bu adamın ne ile meşgul olduğunu hemen hiç kimse bilmiyordu. Serkis her sabah pansiyondan çıkıyor, Beyoğlu caddesinden İstanbul'a geçiyor, çarşı çarşı, pazar pazar dolaşıyordu. Nadiren kahvehanelerde oturmak da ve yine nadiren yanına arkadaş almakta idi.

Serkis, Mercan'ı ilk defa pansiyon sahibi Eleni'nin odasında görmüştü. Madam Eleni bu iki yabancı müşteriyi birbirine takdim ederken Serkis için komisyoncu, Mercan için de inşaat müteahhitti demişti. Çünkü kadıncağızı bu iki dolandırıcı o suretle ikna etmişti.

Denebilir ki ilk göründükleri vakit Mercan Serkis'de iyi bir tesir bırakmamış ve bu adam bunun sağlam bir ayakkabı olmadığını çabucak anlamıştı.

Ne Serkis Mercan'ın müteahhitliğine, ne de Mercan Serkis'in komisyonculuğuna inanıyordu. Bidayette birbirlerine karşı fazla ihtiyatkâr davranıyorlar, çok temas etmemeye bakıyorlardı.

Mamafih her gün birçok defa hem de en münasebetsiz yerlerde birbirlerine rast gelmekteydiler. Serkis Mercan'a karşı hiç alaka göstermiyorsa da, Mercan bu yeni arkadaşına haddinden fazla ehemmiyet vermekte idi. Bursalı Ermeni evvela Serkis'in işine akıl erdiremiyordu. Bu kadar çok gezen bir adam nasıl vakit bulup da komisyonculuk yapabilirdi?

Mercan komisyoncu dostuyla yaptığı bütün temaslarda onu yoklamaya bakıyordu. Mamafih şüphelerini izhar etmekte ve Serkis'e bir komisyoncu muamelesi yapmakta idi. Birbirlerine hemen her rast gelişlerinde işlerinin nasıl gittiğini soruyorlardı. Mercan Ankara'ya gideceğinden, Ankara'da daha çok iş bulmak ihtimali olduğundan, İstanbul'un durağanlığından şikayet ediyor, Serkis ise komisyonculuk para bırakmıyor diyordu. Hasılı her ikisi de gayr-i memnun bir vaziyette idiler.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 128, Teşrin-i Sani, s. 6.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

7

Mercan Arkadaş Arıyor

Mercan diğer taraftan bu yeknesak hayattan bıkmış usanmıştı. Ne vuruşuyor, ne dövüşüyor, ne de hırsızlık ve soygunculuk yapabiliyordu. Nutuk da söyleyememekte, Bolşevikleri de methedememekteydi. Kendisine İstanbul'da kimse

metelik vermiyordu. Bursalı şerir bittabi bu vaziyet karşısında eli kolu bağlı duramayacaktı. Bir kolayını bulup başına birkaç arkadaş toplamaya bakıyor, başvurduğu yerlerden menfi cevap alınca soluğu meyhanede alıyordu. İçkiye haddinden fazla mütehammildi. Sabaha kadar içer, sarhoş olduktan sonra masanın ayakları dibine yıkılır, yaralı bir domuz gibi korkunç sesler çıkarmaya başlardı. Ekseriya böyle bir zaman da göğsünü bağrını ıslak zemin tuğlalarına yapıştırıp uyumaktan hazzederdi. O vakit Mercan'ı meyhanede edindiği birkaç arkadaş yattığı yerden güç kaldırırılar, yatırmaya götürürlerdi.

Bir akşam yine canı sıkılmış bir hâlde masası başında otururken karşı kaldırımdan birinin geçtiğini görmüş ve selamladıktan sonra rakı içmeye davet etmişti. O zamana kadar Mercan'dan kaçan Serkis her nedense bu daveti bilatereddüt kabul etmiş ve gelip masada ahz-ı mevki etmişti. Birbirlerine fazla iltifat gösteriyorlar, karşılıklı içiyorlardı. Dereden tepeden konuşmaya başlamışlardı. Mercan arkadaşına fazla rakı içirmeye bakıyor ve kendisi de içer görünüyordu. Serkis dalgayı çoktan çakmış, içmemeye, içse bile az içmeye gayret etmişti. İki saatten beri içtikleri hâlde hiçbiri sarhoşluk eseri göstermiyordu.

Nihayet Serkis dayanamamış yine işsizlikten güçsüzlükten dem vurmaya başlamıştı.

-Birader, diyordu, bakıyorum da ciğeri beş para etmez adamlar milyonlar kazanıyorlar. Bunların ekserisi ya harpte zengin oldular veyahut herhangi bir fırsattan istifade ettiler. Böyle bir fırsat bizim elimize de geçmez ki iki yakamızı bir araya getirelim.

Mercan kısaca, “öyle dostum!” demişti, ve susmuşlardı. Bursalı Ermeni boşalan rakı şişesine bakarak düşünüyordu, Mercan'ın her şeyi göze almış bir adam olduğunu anlamıştı. Fakat iyice açılabilmesi için tamamiyle sarhoş olmasına bakıyor, sükutu ve mustarip görünüyordu.

Masa Başındaki Arkadaşlık

Gazinodaki müşteriler yavaş yavaş evlerine avdet ederlerken Serkis ile Mercan baş başa vermişler, dertleşmeye başlamışlardı. Bursalı Ermeni yine mahdut mevzuları ele alarak söz söylemekte, cemiyetteki müsavatsızlıktan, namussuzluğun işe yaradığından, böyle namussuz bir kitleye karşı namussuzca hareket etmekten başka çare kalmadığından bahsetmekteydi. Serkis, “Hakkın var dostum” diyor, ikide

bir yarı mustarip yarı Şen gülümsüyordu. Nihayet bir raddeye geldiler ki ayaĒa kalktılar, birbirlerinin ellerini sıktılar, ve alınlarından öptüler. Artık bu iki genç adam, iki yabancı deĒil, iki aziz dosttu. G le konuşa meyhaneden çıkıyor, ve bozuk kaldırımından da pansiyona gitmek üzere yürüyorlardı.

Pansiyon sahibesi Madam Eleni müŐterilerinin ahabap olduklarına sevinmiŐti.

Mercan ile Serkis artık her sabah pansiyondan beraber çıkıyorlar, ve her akşam yine beraber avdet ediyorlardı.

Mercan Ortadan Kayboldu

Bu hadiseden bir hafta sonraydı ki Serkis madama  zmit'e kadar bir seyahat yapacaĒından bahsediyordu. AnlattıĒına göre mühim bir iş bulmuştu, layıkıyla başa çıkabilirse eline k llyetli bir para geçecekti, Madam'ın cidden sevdiĒi bu iki kibar ve zarif adam filhakika birkaç gün ortadan kaybolmuştu. Hemen onu herkes  zmit'e gitti biliyordu. Fakat mesele hiç de bu merkezde deĒildi, bir gün polis memurları Mercan'la Serkis'in odalarını taharri ettikleri, ve madama uzun uzun sualler sordukları vakit iş anlaŐıldı. O gün akşam gazeteleri Mercan'la Serkis'in ve pansiyonun resimlerini basıyordu. Ayrıca gazete Madam Eleni'den de bahsetmekte idi. KadıncaĒız gazeteyi tanıdıklarından birine okuttuĒu vakit vurulmuŐa dönmüŐtü, Serkis gibi kibar bir adam nasıl katil olabilir? Ve Mercan gibi zengin bir adamın hırsızlık yapmasına nasıl ihtimal verebilirdi?

Gazete vaka etrafında uzun uzadıya malumat vermekteydi. Meselenin esası Şu idi:

Serkis ile Mercan Tahtakale'de Muhammet Ali isminde bir  ran nin parasını çalmak istiyorlar, Muhammet Ali mukavemet ediyor, Serkis hamil olduĒu tabanca ile Acem'in üzerine ateşe başlıyor, Acem ölüyor, ve katil kaçarken  ld r l yor. Mercan da bilahare gazinoların birinde tutuluyor.

Dedikodusu haftalarca devam eden bu cinayet hakkında sabah gazeteleri mufassal malumat veriyorlardı. Serkis Mercan'ı ilk defa Tahtakale'de Küçük Mustafa Paşa hanının köŐesindeki kahvede otururken görmüştü. Esasen onun işi gücü zengin adam takip etmek, fırsat buldukça, karmanyolacılık ve küçük mikyasta hırsızlık yapmaktı. Bu hususta Serkis fevkalade maharet kesp etmiş, ancak iki defa polis tarafından yakalanmış, sabıkalı meyanına kaydedilmiŐti. Kendisi kumara çok düŐkündü, ve hiç de kazanamıyordu. O gün yine böyle bir iş için kahvede oturan

Serkis Muhammet Ali Efendi'yi elinde çantası olduğu dükkanı açar görmüştü. O esnada kahvehanede Acem'in zenginliği hakkında konuşuluyordu, kimisi para babası olduğundan, kimisi de yaşamasını bilmediğinden bahsediyordu. Serkis, Muhammet Ali Efendi'yi bu sırada dikkatle gözden geçirmekteydi. Müşterilerden biri İranî hakkında uzun uzadıya malumat veriyordu, nihayet sözünü şöyle bitirmişti:

-Bu adam bankalara da, kasasına da güvenemez, daima çantasını yanında taşır, kim bilir bugün kimleri soyacak, köpek oğlusu yüzde yüz faiz alır, seyyar banka...

Bu sözler Serkis'in merakını celp etmişti.

Biraz sonra Acem'i seyyar banka diye tavsif eden zatın yanına gitti, ve gayet nazikane bir surette:

-Affedersiniz, efendim, dedi, sizden Muhammet Ali Efendi hakkında malumat almak istiyorum. Lütfederseniz memnun olurum, acaba Muhammet Ali Efendi'den faizle para alabilir miyim?!

Muhatabı acı acı gülümsedi:

-Maalesef delikanlı, dedi, o kimseye itimat edemez, eğer sağlam bir kefil gösterirsen yüzde otuzla alabilirsin. Muhammet Ali Efendi bu, zordur para koparmak. Görmüyor musun, bankaya bile emniyet etmiyor. Şu koltuğunun altındaki çanta yok mu, orada en aşağı on bin lira vardır. Sabah getirir, akşam götürür... Adamcağız bu izahatı verirken titreyen eliyle Acem'in çantasını gösteriyor, tekrar tekrar "Zordur delikanlı zordur" diyordu. Serkis gülümseyerek:

-Sağlam bir kefil bulursam efendim, dedi ve teşekkür ederek ayrıldı.

Muhammet Ali'yi Nasıl Vurdular?

Kibar serseri akşama kadar bu Muhammet Ali Efendi meselesini düşündü, ve bir de Mercan'la konuşmaya karar verdi. Mercan Serkis'i hayretle dinliyor, "Yaşa be ahbap, diyordu, sen benden daha açık gözmüşsün!" Serkis birdenbire kararını vermişti:

-Muhammet Ali Efendi'yi soymak kolay Mercan, dedi, bir sabah yolunuz bekleriz, sen silahını çeker, teslim ol, yoksa öldürürüm diye üzerine yürürsün, ben de çantayı alır savuşurum, ötesi kolay...

Mercan kati bir karar veremiyordu, nerde bunu ben göreyim Serkis, dedi, sonra planımızı yaparız.

Bursalı şerir, o sabah gidip Muhammet Ali Efendi'yi gördü, ve kendisinden faizle üç yüz lira istedi, İranî Mercan'ı hüsn-ü niyetle karşılamış yalnız “Bana esnaftan birisini kefil gösteriniz” demişti. Mercan Acem'in teklifine cevaben “Peki” cevabını vermişti:

-Siz parayı getiriniz, ben kefil bulurum.

Acem bunun üzerine adeta kendisinde bir gurur hissederek:

-Bende para çok efendi, demişti, sen kefil getir, ben sana üç yüz değil, üç bin bile veririm.

Mercan İranînin para tuttuğuna ve parayı daima yanında taşıdığına iyice kanaat getirmişti, Acem'e yarın sabah gelirim diye söz vererek ayrıldı. Ve doğru Serkis'e koştu. Gittiler, Bahçekapı'da kain bir tüfekçiden dört tabanca ve kâfi miktarda fişek mubayaa ettiler, ve kuracakları plan üzerinde konuşarak Beyoğlu'na çıktılar, her akşamki gibi rakı masasının başına geçerek saatlerce çene çalıp içtiler.

Sabah güneş doğmadan kalkmış ve hazırlanmışlardı. Mesele, teferruatına varıncaya kadar tespit edilmişti. Mercan her ihtimale binaen Serkis'i ileriye sürüyor, Acem'e taarruz vazifesini ona veriyordu. Kendisi gözcülük yapacak müşkül bir vaziyet karşısında derhal müdahale edecekti. Serkis bunu da kabul etmiş oyun bozanlık etmemişti. Pansiyondan birlikten çıktılar ve bir işkembecide kahvaltı yaptıktan sonra Tahtakale'ye doğru yol almaya başladılar, hemen hiç konuşmuyorlardı. Serkis mütemadiyen sigara içmekte, Mercan ise rast gelene sövmekteydi.

Bu meyanda kör bir ihtiyar ve güzel bir kadına sövmeyi de unutmamıştı, o İstanbul'a geldi geleli hemen herkese kızıyordu.

Kararlaştırdıkları yere gelince, tertibat aldılar. Acem on dakika geçmemişti ki karşıdan görünmüştü. Bir mutat koltuğunda çantası vardı. Serkis heyecana kapılarak:

-Geliyor Mercan, dedi, hazır ol. Ve Mercan eli tabancasının kabzasında bekliyordu. İranî ağır ağır geliyor, ve zihnen meşgul görünüyordu. Tam Mercan'ın bulunduğu köşeyi geçmişti ki Serkis üzerine atıldı, ve çantayı kapmak istedi.

Fakat İranî açık göz çıkmış Serkis'in yakasına sarılarak: “Hırsız var, hırsız var!..” diye olanca kuvvetiyle bağırmaya başlamıştı. İşin sarpa saracağını anlayan Serkis bu vaziyet üzerine derhal silahına sarılmış, ve birkaç el ateş ettikten sonra çantayı alıp yan sokaklardan birine sapmıştı. Mercan öyle bekliyor:

-Cesaret lazım Serkis, korkma, telaşa düşme, diyordu.

Serkis Mercan'ın yanından geçerken çantayı ona vermeyi ihmal etmemiş ve gözden kaybolmuştu. Zabıta kendisini takip ediyordu. Nihayet köşede yakayı ele vermiş müsademe neticesinde maktul düşmüştü. Diğer taraftan dar bir sokaktan Beyazıt'a doğru çıkarken vaziyeti polislerin nazar-ı dikkatini celp etmişti. Tevkif edip etmemekte tereddüt gösteriyorlar, mamafih takipten de hâlî kalmıyorlardı. Bu sıralarda maktulün arkadaşı bir İranî imdatlarına yetiştii, Mercan'ın peşi sıra koşuyor: "Katilin arkadaşı budur, polis efendi, tutun" diye bağıyordu. Polisler bunun üzerine onu firara mahal bırakmaksızın yakalamışlardı, uzun süren tetkikat ve tahkikattan sonra evrak-ı adliye tevdii edildi. Mahkeme Mercan'ı, parasına tamaen bir şahsı katle karar verdiğinden dolayı on beş seneye mahkum ettiler.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 129, Teşrin-i Sani, s. 8.

Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?

8

Hapishane müdürü Mercan'ı beşinci koğuşa vermişti, bu muhit Mercan'a pek yabancı gelmedi, hemen mahkum arkadaşlarının kaffesi de azılı ve sabıkalı haydutlardan ibaretti.

Mercan mahcubiyetinden ilk devrelerinde hemen hemen kimse ile konuşmuyor, sabahtan akşama kadar mustarip bir hâlde düşünüyordu. Onun bu derece meyus olduğunu görenler ıslah-ı nefis ettiğine hükmediyorlardı. Hâlbuki Mercan'ı düşündüren sebep hiç de mahkumiyeti değildi. Onun kızdığı cihet, böyle bir hiç yüzünden on beş seneye mahkum olmasıydı.

Dört sene mütemadiyen adam asıp kesen Mercan, basık ve karanlık hücresinin duvarlarına baktıkça adeta kuduruyordu.

Bu şiddet gün geçtikte dairesini genişletmekte ve Bursalı şerir korkunç bir hâl almakta idi. Herkesten nefret etmeye başlamıştı. Ekseriya şu bir sürü aptal bir kolayını bulup da kaçamıyorlar, diye arkadaşlarına kızıyor, gardiyanlara fırsat düştükçe sövmekten kendini alamıyordu. Bir aralık açlık grevine başlamak istediye de muvaffak olamamış, ben daha yaşayacağım, gebermek istemiyorum, diyerek vazgeçmişti. Gardiyanlar onun bu teşebbüsünden çok memnun olmuşlar, keşke yemese de geberse demişlerdi.

Her mevkufun bir hoş tarafı olduğu hâlde bunun hemen her hâli adama istikrah ve nefret hissi veriyordu. Gözleri büsbütün bulanık bir hâl almış, çehresine sarı ve pis bir renk sinmişti, günden güne sayıklamaktaydı. Bol bol tütün içiyor ve hariçten rakı tedarik etmeye çalışıyordu.

Tam iki ay kimse ile konuşmamış kimseye ne derdini sormuş, ne derdini açmıştı. Herkese bulanık gözlerini dikerek bir müddet bakıyor, ve sonra içinden bir küfür savurarak başını çeviriyordu. Nihayet o, hayatın da kolay tarafını buldu.

Önce birkaç arkadaş, ve sonra tamamiyle kendisinin hüküm sürebileceği bir koğuş edinmeye baktı. Bunda kısmen de muvaffak olmuştu. Ahbabları ona fazla alaka gösteriyorlardı. Mercan bu fırsattan istifadeyi unutmadı, yine bir mutat nutuklar vermeye başlıyor, hepsini ihtilal ve isyana teşvik ediyordu.

Altı ay sonra başına bir sürü haydut toplanmıştı. Kış geceleri onları koğuşlardan birine topluyor, kapıya bir gözcü dikerek dünya kanunlarının uygunsuzluğundan, birkaç kişinin tok, ve milyonlarca insanın aç ve çıplak olduğundan bahsederek Bolşevik esasatını methe kalkıyor ve neticede kimi aç kalmayacak, kimi çıplak kalmayacak, herkesin malı, herkesin evi olacak, herkes beraber olacak diyordu.

Mercan daima Rusya'ya gideceğinden bahsediyordu. Seneler geçmekte, ve bu hayat böylece devam etmekteydi.

Nihayet senelerden sonra askeri bir af umuma ilan edildi, Mercan da sair emsali gibi bundan istifade ediyor, mahkumiyeti kâfi görülerek serbest bırakılıyordu.

Mercan Yine Serbest

Mercan İstanbul hapishanesinin kapısından çıktığı zaman geniş ve rahat bir nefes aldı, tam yedi buçuk sene bu yüksek duvarlarla mahsur yerde, sefil ve perişan yaşamış hariçte kimseyi mevcudiyetinden haberdar edememişti. Onu bütün tanıyanlar öldüğüne zâhip oluyorlardı.

Bursalı şerir bir müddet etrafına bakınarak ve bir tanıdık aramaya çalışarak yürüdü, ikide bir sendeliyor, yıkılacak gibi oluyordu. Bu sırada imdadına ya bir ağa, ya bir telgraf direği yetişmekteydi. Çok zayıflamıştı. Gidip bir kahveye oturmak istiyordu, ne yapacağını kestirememekte, alık, alık sağına soluna bakmaktaydı.

Bir an geldi ki az daha yıkılacaktı. Hâlâ hapishane kapısından uzaklaşmamış serbestine kavuşamamıştı, ikide bir dönüp dönüp arkasına bakıyor, keşke

affetmeselerdi, diye içinden küfürler savuruyordu. Gidip parkta bir müddet dinlenmek istedi. Sonra sarfınazar ederek sola saptı. Adliye sarayına bakıyor, garip bir surette gülümsüyordu. Topkapı Sarayı kapısından içeri girmiş ve askeri müze ile darphane önünden geçerek Sarayburnu Park'ına dahil olmuştu.

Bir kalbur gibi delik deşik olmuş göğsüne boğazın rüzgarı çarptıkça daldığı derin kabustan uyanıyordu. Deniz onu adeta açmıştı. Mercan burada kanepelerden birine yerleşti. Ve bütün mazisi gözü önünde bütün ayanıyla canlandı. Önce nazarlarını Bursa istikametine tevcih etmişti. Öldürdüğü kızı düşünüyor, gece İstanbul'a firar ettiğini hatırlıyordu.

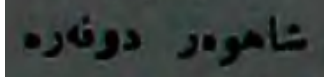
Bu cinayetten sonra diğer cinayetleri hatırına geldi, sol tarafa boğaza doğru baktı, bu sefer Rusya'yı ve Bolşevikleri gözü önüne getirdi. Gözlerini kapıyor, mustarip bir hâlde düşünüyordu. Yaptıklarının hemen hiçbirisinden nâdim değildi. Fakat mahkumiyet onun demirden asabını birkaç sene içinde bozuk bir zembereğe çevirmişti. Artık böyle bir cümle-i asabiye ile iş görmek onun için muhâl demekti. Mercan burasını düşünürken pazularını muayene ediyor, kendi kendine: "Bitmişsin be, hayrın kalmamış!" diyordu.

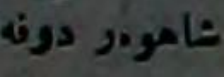
Haydut birkaç saat de burada kaldıktan sonra ilk defa acıktığını hissetti, ve Sirkeci tramvayı hattını takiben Galata tarikiyle Beyoğlu'na çıktı, burada herkes eskisi gibi gülüp eğleniyordu. Hiçbir değişiklik yoktu, demek ki Mercan'ın mukadderatıyla kimse alakadar olmamıştı. Bu düşünce bir saniye içinde Bursalı şeriri susturmaya kâfi gelmişti. Mercan yine herkese nefret ve hırsla bakıyor, yeniden beşeriyete düşman kesiliyordu.

İstanbul Sokaklarında Aç

O hapishaneden bu suretle çıktıktan sonra bir hafta daha İstanbul sokaklarında yarı aç, yarı çıplak dolaşmış, ne iş, ne para bulabilmişti. Aklı fikri Rusya'da, ne yapıp oraya gidebilmek çarelerini araştırıyor, baş vurmamak yer bırakmıyordu. Eski tanıdıklarından birisi ona Beyoğlu'nda tünel başında Arkos Rus şirketine müracaat etmesini söylemişti, bu eski ahbap ezcümle diyordu ki:

-Rusya'da senin gibi kıymetli adamlara çok ihtiyaç var, gidersen açıkta kalmazsın, bir müracaat et bakalım.

Mercan eski dostunun dediği gibi yaptı, ve şirkete giderek Maverayı Kafkas cumhuriyetleri ticaret-i hariciye mümessili yoldaş müracaat ederek Ermeni muhacirler meyanında Rusya'ya sevkini istedi, fakat teklifi reddedildi.

İlk mülakattan sonra Mercan birkaç defa Arkos'a gelmiş, hiçbirisinde ile temas edememişti. Nihayet şehbenderin Tiflis'e gittiği öğrendi, ve doğrudan doğruya katibe meseleyi açarak:

-Ben hapishaneden yeni çıktım, kimse güvenip de iş vermiyor, açlıktan nefesim kokuyor, Ermenistan'dan akrabalarım var behemehal beni oraya gönderiniz.

Katip yine nazikane bir surette mukabile etmişti:

-Maalesef kabil değil.

Katibin cevabı Mercan'ın sabrını tüketmişti:

-Sizin gibi Bolşevikleri Allah kahretsin, diye bağırdı, kurban olduğum Lenin sağ olsaydı sizin gibi köpekleri çoktan kapı dışarı ederdi, siz nesiniz ki benim gibi Rusya'ya senelerce hizmet etmiş bir adama pasaport vermiyorsunuz, mamafih ben müracaat edecek yeri bilirim, hepinizin hakkından gelmezsem bana, Mercan Altunyan demesinler.

Mercan Arkos şirketinden çıktıktan sonra soluğu Rus konsoloshanesinde almıştı. Konsolosu veya vis konsolu görmek istemiş, fakat her ikisi de o zaman konsoloshanede olmadıklarından baş katip Emrof tarafından kabul edilmişti. Hâl-i hazırda Trabzon vis konsolosluğunu ifa etmekte olan Rus konsoloshanesi baş katibi, Mercan'la o zaman on beş dakika kadar görmüştü. Haydut, Emrof'tan ayrıldıktan sonra Beyoğlu'na geçmiş, Parmakkapı'da kain Petrograd pastanesinde bir çay içtikten sonra Taksim'de oturan dostlarından Mirat'ın evine gitmişti.

İki gün sonra tekrar sefarethaneye gelen Mercan'ı bu sefer kapıcılar içeri sokmamış, geri çevirmişlerdi. Mercan bu suretle Ruslar tarafından reddedildikten sonra ne yapacağını şaşırmış, bu suretle son sergüzeştine atılmıştır.

Mercan'ın Adana'dan arkadaşı olan Mirat Bursalı haydudu pek iyi bildiği için tecrübelerden istifade maksadıyla evine kabul etmiş, ve kendisinde misafir kalmasını

ısrar eylemişti. İki şerir Yıldız baskını planını ilk defa burada rakı masası başında konuşmuşlardı.

Mercan hapishaneden yeni çıktığı için kimseyi tanımadığını, bu işi layıkıyla başa çıkarabilmek için emniyetli arkadaşlara ihtiyacı olduğunu söylemişti. Mirat:

-Sen korkma dostum diyordu, ben hepsini bulurum, yalnız planı sen yapacaksın. Mercan:

-Olur, dedi, sen para da bulacaksın. Bundan sonra bir taraftan arkadaş bir taraftan yer aramaya baktılar. Bu esnada Mercan Tekneci Toros isminde eski tanıdıklarından bir Ermeni'ye tesadüf etmişti. Toros eski dostunun işsiz olduğunu işitince teklifsizce gel birkaç gün bize misafir ol, ötesine Allah kerim, demişti. İki gün sonra Mercan dostunun Ayastefonas'ta kain evine gitmiş ve orada on beş gün kadar misafir kalmıştı. Mercan Toros'a fazla emniyet ediyordu, ikinci akşamı meseleyi bütün teferruatıyla açmış, muzaheretine muhtaç olduğunu söylemişti. Mercan ona kaldıracığı paradan mühim bir hisse ayıracağını vaat ediyordu. Toros eski ahbabının teklifini memnuniyetle kabul etmiş, ve evini, henüz teşkil eden çetenin emrine amade etmişti. Toros bundan maada baskın esnasında istimal edilecek alet ve edevatı ihzarda da bir hayli muvaffakiyet göstermiş, çetenin adeta en mühim azasından olmuştu. Bir taraftan Mercan bomba, silah, ev hazırlarken diğer taraftan Mirat bir sürü arkadaş toplamıştı. Bu suretle on beş gün zarfında Vahan, Mirat, Hasan, Recai, Nizamettin, Garson Melkun, Marangoz Vasıl, Ceru kardeş ve Ahmet Efendi ismindeki şahısları çeteye iltihak etmişti.

İşte bu suretle müsait bir safhada iken Nizamettin gazetelerde görüldüğü vecihle polis müdüriyeti ikinci şube müdürü Faik Bey'i ziyaret etmiş, ve çete hakkında bildiklerini söylemişti.

(Gerek Nizamettin Bey'le Faik Bey, gerek Altunyan'la Nizamettin Bey arasındaki muhavereler yevmi gazetelerde aynen vardır. Buraya dercinden sarfınazar edilmiştir.)

Nihayet polis müdüriyeti tertibatını ikmal etmiş, ve malum surette Eylül'ün on dördüncü günü Reza apartmanını basmıştı.

Bitti

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, Sene 3 / Nr. 130, Ağustos, s. 8.

Cici Anne: Büyük Kahramanlar

Kitaplarda okuduğu kahramanlara perestiş eden genç bir kız soruyor:

“Kadınlar arasında niçin kahraman yetişmiyor. Bu kadınlara mahsus bir korkaklıktan mı mütevellittir?”

Kızım,

İki tür cesaret vardır. Biri erkeği harp meydanına salar, bin bir müşkülün içinde çarpıştırır, döndüğü zaman göğsüne bir madalya takar. Bir de gizli yerlerde, sükunet içinde mücadele eden bir cesaret vardır. Bu sessiz, sedasız, soğuk kanlı, sabur ve mütehammil bir cesarettir ki kadınlar buna sahiptirler, ve bu cesarete sahip oldukları zaman hiç mağlup olmazlar.

Bunu hiç ümit etmediğin yerde bulursun. Mahcup, mütevazı, sessiz bir genç kız tanıyorum. Fakir bir ailede mahrumiyetler içinde büyümüştür. Bir terzihanede çok cüzi bir ücretle çalışır. Tahsili de pek azdır. Çok zeki değildir, sıhhati de çok müsait değildir, buna rağmen bir kahramandır. Küçük yaşta annesi öldüğü için ablasının yanında yaşamıştır. Fakat bir gün eniştesi kaçmış, ablası da bu dertle hastalanıp ölmüştür. Bu bozulan yuvada beş çocukla bu genç kız kimsesiz, istinatsız kaldılar. Bu genç kız hiç ağlamadı, hiç sesini çıkarmadı, gündüzleri yine terzihanesine gider çalışır, akşam eve döndüğü zaman çocuklarını bir anne gibi yedirir, yıkar, uyutur, çamaşırlarını diker, sabahları işe gidinceye kadar yemeklerini pişirir, evini temizler. Çocukları, en büyükleri olan on iki yaşındaki ablalarına bırakarak işine gider. Bu beş çocuk, bu genç kızın hasta, zayıf omuzları üstünde yaşıyorlar. İşte bu genç kız bir kahramandır. Fakat sessiz, sedasız, isimsiz şöhretsiz bir kahramandır. Yoksuzluk, yalnızlık, zulmet içinde mücadele eden sessiz bir cesaretin sahibidir. Erkeklerin pazılarındaki, kanlarındaki cesarete mukabil, kadınların da bu sükunet içinde mücadele eden cesaretleri vardır, kızım.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 130, Teşrin-i Sani 1927, s. 2.

Cici Anne: Erkeklerle İzdivaç Darülfünunu

Amerikan gazeteleri Amerika’da erkeklere aile hayatı, bir zevcin evlendikten sonraki vazifelerini, zevcesini nasıl idare edeceğini öğretecek bir mektep açıldığını yazıyorlar. Bu çok yerinde bir teşebbüs. Herhalde erkeklerin bu hususta ders almaya ihtiyaçları var. Mesut bir yuvayı yalnız başına kadın yapamaz. Fakat bunu bir

darülfünun nasıl tedris eder, onu bilmem. Fakat bu darülfünuna gitmesi imkânı olmayan evlenecek erkeklere bu hususta ben de biraz ders verebilirim.

Hayatınızı beraber geçireceğiniz kadının evvela ailesini ve ailesinden tevarüs eden karakterleri, adetleri, sabit fikirleri, kanaatleri ve kendisinin asabi olup olmadığını, ahlakını tahkik ediniz.

Pek çok erkekler karılarını tanımadan alırlar. İşte erkeklere verilecek ilk ders budur. Saniyen erkekler, kırk sene bir kadınla beraber yaşarlar, fakat tabiatını öğrenmez, ruhunu anlamazlar. Bu sebeple geçimsizlik yuvadan eksik olmaz. Eğer bir erkek yuvada mesut olmak isterse bu muamma diye tanıdığı kadını anlamaya çalışmalıdır.

Kadınlar icraattan ziyade söze ehemmiyet verirler. Bir erkek karısının ihtiyaçlarını temin için gece gündüz çalışabilir. Fakat karına aşk göstermezse bu çalışmanın kadın nazarında kıymeti yoktur. Kadın için en büyük fakirlik aşk fakirliğidir.

Erkek kadına her gün onu ne kadar sevdiğini, ondan fazla ayrılmamak için işlerini ihmal ettiğini, hatta çalışmadığını söylese kadın yine kocasının bir inci olduğunu kabul eder, işsizliğinden şikayet etmez. Eğer işsizliğine munzam olarak aşk da göstermezse o erkekten fena erkek yoktur. Kadınlar küçük şeylere çok ehemmiyet verirler. Her sene izdivacınızın tarihini hatırlayınız, bugünde karınıza bir demek çiçek veya bir hediye göndermeyi ihmal etmeyiniz. Üzerine giydiği her yeni elbiseyi methediniz.

İstediklerinizi karınıza yaptırmak için siyaset yapınız. Eğer muktesit olmasını istiyorsanız ona katiyen masraf olduğunu söylemeyiniz. Daima kendisinin ne iyi bir ev müderrisi, ne muktesit bir ev kadını olduğunu söyleyerek methediniz. Eğer iyi bir ev kadını olmasını istiyorsanız pişirdiği yemekleri katiyen tenkit etmeyiniz. Daima pişirdiği tatlının veya böreğin tadı hâlâ damağınızda olduğunu söyleyiniz. Bir kadına cebir ile bir şey yaptıramazsınız, tatlı dille kendi istemediği şeyleri bile yaptırırsınız. Varidat ve masarifatınızı, uydurmak için bütçenizi karınızla beraber yapınız, idareyi ona bırakınız.

Evlendiğiniz zaman sizi seviyorsa, bu aşka güvenerek kendisine istediğiniz muameleyi yapabileceğinizi, bu aşkın hep böyle devam edeceğini zannetmeyiniz.

Kadınlar erkeği daha çabuk anlar, sevmeyecekleri erkeklere karşı sahte aşk da gösterebilirler. Hakiki aşkla, sahtesini ayırmaya dikkat ediniz.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 133, Kanun-u Evvel 1927, s. 2.

Cici Anne: Neşe Bozanlar

Her evde insanın neşesini bozan hayattan gayr-i memnun birisi vardır. Bu bazen anneniz, bazen babanız, bazen de zevceniz veya zevciniz olur. Bunlar size bu kadar yakın oldukları hâlde neşenizi niçin bozarlar? Bunun sebebini tayin etmek müşküldür. Bu neşe bozanlar hayatta gayr-i memnundurlar. Daima her şeyin akıbetini düşünür, meçhul bir akıbet endişesiyle bugünkü hayatlarını kendilerine zehir ettikleri gibi, size de daima müstakbeli göstererek neşenizi kırmak isterler. Bunlar hayat korkaklarıdır. Daima her şeyde fenalık beklerler. Her şeyin fena tarafını görürler. Bunlar sizin saadetinize düşman değildir, mesut olmanızı isterler, fakat dimağlarındaki ve ruhlarındaki bu istikbal endişesi onların gözüne her şeyi fena gösteren bir gözlük geçirir. Bu gözlükten görürler. Daima başları üzerinde bir bulut vardır. Daima yağmur beklerler. Güneşe itimatları yoktur. Mutlaka bir yağmur bulutundan beş on dakikalık sıyrılmış zannederler. Her ümidi ve neşeyi daha gencası içinde boğarlar. Her heyecanın üstüne soğuk su dökerler.

Siz evinize hayatınızdan memnun, herkesi ve her şeyi iyi gören neşeli bir çehre ile gelirsiniz. Mesela o günkü bir muvaffakiyetinizden veya sair sizi memnun eden diğer bir sebepten mesutsunuz ve bu muzafferiyetiniz evdekilere anlatırsınız. Fakat neşe bozan derhal vazifesine başlar: “İyi, hoş ama, hasetlerden kendini koru. Sen ağızdan söylediklerine bakma, mutlaka içlerinde gizli bir maksat vardır. Seni böyle methederek gururunu okşarlar, sonra bu gururundan istifade ederek seni düşürürler.”

Neşe bozan vazifesini görmüştür. Sizin neşenizin arasına biraz şüphe saklanır. Mesela, yeni bir ev beğenir nakledersiniz. Siz yeni evinizden pek memnunsunuz. Fakat neşe bozanın sizin memnuniyetinizi izale etmek vazifesidir. En evvela mahallesinden başlar: “Aman bu kötü mahalleyi de nereden buldunuz, insan bu komşularla nasıl görüşür? Kontratı da bir senelik yaptınız. İnsan ne çıkabilir, ne oturabilir. Bu kadar para zarar edip de nasıl çıkabilir? Sanki bunlar da oda mı? Tavuk kümesi... Buraya mandayı bile bağlasan durmaz. Ne lağımı gider, ne çeşmeleri akar, bastığın yer çökecek zannediyorsun.”

Sizin hayalinizde İspanya'daki saraya kadar beğendiğiniz evi gözünüz önünde bir ahıra çevirir. Eğer bu evde otursanız her gün bu nakaratı dinlemeye mahkumsunuz. Çıksanız bir senelik parayı ödemeye mecbursunuz. Mesela yeni bir elbise yaptırmış, neşe ve sevinçle gelip evde gösterirsiniz. Neşe bozan derhal karşınıza çıkar, ilk suali: “Bu elbise kaç mâl oldu? Siz fiyatı söylersiniz... Üzerime iyilik sağlık, sen aptal gibi kendini soydurmuşsun. Hiç bu çürük kumaşa bu fiyat ödenir mi? Üç günlük ömrü var... dikişlerine bak... biçimine bak. Ne kısa olmuş... İşte, terzi kumaştan da çalmış... İnsan kendini ahmak gibi soydurur mu? Bu hırsızlık... Başka bir şey değil.”

Neşe bozan yine vazifesini yapmıştır. Sizin neşe ve sevinçle gösterdiğiniz elbiseyi gözünüzde sıfıra indirmiş, sizi aldandığınıza inandırarak neşenizi öldürmüştür. Eğer evinizde böyle bir neşe bozan varsa ona şöyle deyiniz: En büyük hırsızlık bizden neşemizi, saadetimizi çalmaktır. Terzinin hırsızlığı bu neşe hırsızlığının yanında küçük kalır. İşte bu hırsızlığa tahammül yoktur.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 135, Kanun-u Evvel 1928, s. 2.

Cici Anne: Kocaların En Büyük Kusurları Nedir?

Dört kadın imzası taşıyan bir mektup aldım. Bu mektup sahipleri diyorlar ki: “Cici Anne, geçen gün üç dört arkadaş oturmuş, kocalarımızdan ve kusurlarından bahsediyorduk. Bir erkeğin en büyük kusuru nedir diye aramızda ihtilaf çıktı. Ben dedim ki:

-Kocalarımızın en büyük kusuru “lakaytlık”tır. Kocam dünyanın belki en iyi erkeğidir. Fakat hiçbir şeye ehemmiyet vermez. Mesela saçlarını kestirmek, tıraş olmak, ayakkabılarını boyamak onun için bir ihtiyaç değildir. Elbisesi lekelenir, henüz yeni giydiği elbisesi akşama buruş katış olur, hülasa hiçbir şeyine itina etmez. Benim en büyük işim onun bu eksiklerini tamamlamaktır. Fakat kendisi itina etmeyince benim de gayretim boşuna gidiyor. Bence erkeğin en büyük kusuru itinasızlığıdır.

Arkadaşım itiraz etti:

-Bence bir erkeğin en büyük kusuru geceleri yemek yer yemez uyumasıdır, dedi. O gündüzlerini birçok değişik insanlar arasında geçirir, birçok hadisat ile vakit geçirir, akşam eve geldiği zaman yeni bir şey aramaz. Fakat ben uzun gün evde insan

yüzü görmediği için onu, insanları ve hayatı görmek isterim. Geceleri bir eğlenceye gitmeyiz. Bazen sinemaya gidecek olsak, hemen uyur.

Bu sebeple gitmekten ise gitmemeyi tercih ederim. Bir erkek için bundan büyük kusur olamaz.

Üçüncü arkadaşım buna da itiraz etti:

-Hayır, dedi. Bir erkeğin en büyük kusuru aksiliğidir. Bir kadın için idaresi en müşkül koca aksi adamlardır. Bizim evimizde mücadelesiz bir gece geçmez. Mesela ben bu gece hava sıcak desem o mutlaka soğuk der, ve bana da soğuk dedirtinceye kadar uğraşır. Eğer kuzu pırzolası yapsam niçin koyun pırzolası yapmadım diye itiraz eder. Eğer ben tiyatroya veya bir dosta gitmeyi teklif edecek olsam, benim bir gece bile evde oturmak istemediğimden şikayet eder. Eğer bu gece bir yere çıkmayalım desem, eve hapsedmenin manası ne imiş diye kızar, ne yaparsam itiraz eder. Ben de ne yapacağımı, ne diyeceğimi şaşırdım. Bence erkeğin en büyük kusuru aksiliğidir.

Dördüncü arkadaşım buna da itiraz etti:

-Hayır, dedi. Bir erkeğin en büyük kusuru tamahkârlığıdır. Evleneli beş sene oldu, daha bir gün bana kendi zevkime harç etmek üzere beş para vermedi. Sarf ettiğim paranın onluğuna kadar hesabını vermeye mecburum.

Hâlâ hesap pusulaları geldiği zaman girdiği hâli insan acır... Ben pusulaları görünce adeta sıtma gibi titrerim. Bence bir erkeğin en büyük kusuru tamahkârlığıdır.

Dört arkadaş aramızda anlaşamadık. Hepimiz kendi kocalarımızın kusurunu en büyük kusur telakki ediyoruz. Sen ne dersin Cici Anne?

N. M. A. Ş.”

Kızım,

Kocaların en büyük kusuru sizleri böyle eve kapayıp, bu dedikoduları yapmak için size vakit bırakmalarıdır.

Cici Anne, Sene 3 / Nr: 137, Kanun-u Sani 1928, s. 2.

Cici Anne: Erkekler Fedakârlığa Değer mi?

Genç bir kadın şu serlevhayı havi bir mektup gönderiyor:

“Her kadın izdivaçta kocasına kendini beğendirmek, kocasını memnun etmek ister. Geçenlerde bir mecliste bir kadın kocasını nasıl memnun edebilir diye, birkaç kadın aramızda münakaşa açıldı. Arkadaşlardan biri, “Bir erkeğe ne yapmanız memnun edemezsiniz” dedi. Bu ancak erkeği bozmaktan başka bir şeye yaramaz.

İkinci bir arkadaşım, “Minnettar etmek mevkiinde bulunan hiçbir erkeği memnun etmek mümkün değildir, dedi. Erkek minnettar mevkiinde olursa belki... Fakat, erkek karısına karşı minnettar mevkiinde olduğunu hissettiği gibi karısından nefret eder. Kocasını için fedakârlık yapmış hiçbir kadın tanıyor musunuz ki kocası tarafından ihmal edilmesin?.. Ben genç bir kadın tanıyorum. Bu çok güzel, zeki, cazibeli, ateşli bir kadındı. On sene evvel mutavassıt tabakadan bir erkeği sevdi, evlendiler. Bu mutavassıt kabiliyette bir avukattı. Karısı birçok işlerini takipte ona yardım etti, mensup olduğu yüksek mahafile kocasını tanıttı, yükselmesinde büyük bir amil oldu. O da iktisada riayet ederek her türlü mahrumiyete razı oldu, evveli kocası için dert ve kederden azade bir cennet yaptı. Bir kadının bir erkeğe yapabileceği azami fedakârlıkları yaptı. Fakat bütün bunlara karşı erkekten ne mukabile gördü? Günün birinde bu nankör adam karısına başka bir genç kızı sevdiğini, onunla evlenmek istediğini söyledi. Kadın son ve acı bir fedakârlık daha yaptı, kocasından ayrılmaya da talip oldu. Erkekler bu fedakârlığa değer mi?.. Kadın erkeği ne kadar mustarip ederse o kadar teshir eder. Kadını erkeğe değil, erkeği kadına fedakârlık yapacak mevkiye bırakmalı.

Münakaşamıza netice veremedik. Acaba hangi fikir doğru?..”

Fedakârlık mukabil olmadığı zaman bir tarafın minnettar bir tarafın minnettar edici mevkiinde kalmasını mucip olur. Minnet ve fedakârlık terazisinde tevazün hasıl olmazsa, bir tarafın aşağı çekeceği muhakkaktır. Bence her iki tarafın da birbirine mütekabil aşk ve fedakârlığa bağlanması daha sağlam bir rabıta yapabilir... Yoksa yalnız başına ne kadın ne de erkek fedakârlığa değer.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 145, Mart 1928, s. 2.

Cici Anne: Dedikoduların Zararı

Küçük yerlerde lüzumsuz dedikodular kadar aile bozan mühim bir amil yoktur. Hele ihtiyar kadınların işleri güçleri kapı kapı gezmek, ötekinin berikinin namusuyla oynamak, lüzumsuz, manasız dedikodularla saf ve temiz insanları lekelemektir. Küçük cemaatlerin fertle üzerinde tahakkümünü ifade eden bu ruhi hâlet ehemmiyet veremeyecek seviyeye yükselmeyince, dedikoduların önüne geçmek mümkün değildir. Mamafih dürbün, makul insanlar bu dedikoduların mazarratını taktirde gecikmezler.

Bunu bize yazdıran saik, Kartal'da Adil imzalı bir karimizden aldığımız bir mektuptur. Bu karimiz, sevdiği bir genç kızla evlenmek üzere iken, yapılan muzır bir dedikodu yüzünden saadetinin ihlal edildiğini söylemekte ve bizden fikir istemektedir. Bu gence de verdiğimiz nasihat şudur: Aileniz dedikoduların esassızlığı hakkında tenvir etmenin yolunu arayınız. Aileniz tenvir ederse sui-tefekkür zail olacak, ve siz de tekrar sevgilerinize kavuşacaksınız.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 146, Mart 1928, s. 2.

Cici Anne: Bugünkü Genç Kız Nedir?

Genç bir kari bana mühim bir meseleden bahsediyor: “İçtimai dertlerimizle çok meşgul görünüyorsunuz Cici Anne... Ben bütün kanun-u medenilere, asri hayata rağmen ailenin günden güne bozulduğunu ve bu yuvayı yeni nesil kızlarının bozulduğunu iddia ediyorum. Bugünkü genç kız annesi gibi mütevazı ve diğerkam değildir. Bugünkü genç kız annesi gibi yuvada bir karınca değil, bir faredir. Bugünkü genç kız evi dört duvarlı bir mahpus gören hayat dışarıda arayan bir ağustos böceğidir. Kadının dünkü kadına nispetle terakki ettiğine niye ve niçin hükmediyorlar? İyi boyandığı, dans ettiği, ve evden kaçtığı için mi?”

Eğer karim yirmi beş yaşında bir gencim dememiş olsaydı, bu suallerine daha sakin bir cevap vermeye çalışacaktım. Fakat yirmi beş yaşında bir gencin dünkü kadını bugününe tercih edişi bana, yaşı genç, kafası ihtiyar bir kari ile karşı karşıya olduğumu anlattı.

Bugünkü genç kız annesi gibi mütevazı ve diğerkam değildir diyen genç, Türkiye'nin büyük içtimai bir inkılap içinde çalkalandığından haberdar değildir demektir. Sitayişle bahsettiği dünkü ev kadına ne vermişti, bunu şöyle biraz geniş bir kafa ile hiç düşünmedin mi? Dünkü yuva bir değirmen, kadın bu değirmenin gözleri bağlı koşulmuş bir beygir gibi mütevazı idi. Mütevekkildi, kendi benliğini, şahsiyetini inkâr eden, nefsinin erkeğine vakfeden bir esirdi. Fazilet diye saydığın bu ahlak, esaret devrinin bir esire verdiği ahlaktı. Bugünkü hürriyetle gözlerindeki bağı çözüp, “Biraz da ben varım, ben de isterim” diyen kadını neden tevazu ve diğerkamlıktan uzaklaşmış görüyorsun oğlum?.. Dünkü esir gibi gözleri bağlı yuvaya esir olmadığı için mi? Erkeğin her istediğine boyun eğmediği, yuvada kendisine bir hak ve mevkii istediği için mi? Eğer diğerkamlık meselesini teraziye koyarsan oğlum, bu bahiste sen kaybedersin. Dünkü kadın, olduğu gibi bugünkü kadın da

çocuğuna ve yuvasına karşı gösterdiği feragat ve tahammülle senin muhakkak fevkinde çıkar. Fakat sen kadını daima dünde görmeye alıştığın için biraz da kendini duyurmasına tahammül edemiyorsun.

Annesi yuvada karınca idi, kızı ağustos böceği oldu. Bunun mesuliyetini neden bugünkü genç kızın omuzlarına yüklüyorsun? Annesi yuvada bir karınca değildi. Yalnız istihlak eden bir tufeyli idi. Her erkeğin sırtında kadın, çocuk, teyze, hala, bilmem ne bir sürü tufeyli yaşardı. Bugünkü genç kız erkeğin omuzlarında bir yük gibi yaşamamak için evinden dışarı çıktığı için mi ağustos böceği oluyor? Dünkü kadın herhalde bugünkünden daha muzır bir fare idi. Bugünkü yuvanın yalnız bir kadını ve müstahsil olmak isteyen bir kadını var.

Sen oğlum kadına verilen hürriyeti, ve kadının istiklalini hazmedemediğin için annesine hasret çekiyorsun. Aile bozuluyorsa böyle sathi sebeplerden bilecek kadar dar kafalı ve mahdut düşünceli olma yavrum... İçtimai yaralardan bahsederken bunların öyle geliş güzel halledileceğini zannetme...

Mesele bugünkü kadının annesinden geri kaldığı, veya yuvayı bozduğu meselesi değil. Senin henüz daha bu hürriyet ve istiklali hazmedemediğin meselesindedir. Ve sene bu kafayı değiştirmediğin zaman kadın daha çabuk terakki edecek, ve sen de dünkü kadını değil, bugünkü kadını bile beğenmeyeceksin.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 153, Nisan 1928, s. 2.

Cici Anne: Türkiye’de Kaç Aile Çocuğunu Sever?

Çocuğunu sevmek demek hayata hazırlamak demektir. Bir Annenin çocuğunu öpmesi, onun rahat ve huzurunu temin için fedakârlık yapması, sevmek demek değildir. Çocuğunuzu hayata hazırlıyor musunuz? Onu muhiti içinde yükselecek seciyeleri ona veriyor musunuz? Onu saadet ve huzura götürecek olan anahtarları ona veriyor musunuz? O zaman çocuğunuzu sevdiğinize hükmedebilirsiniz.

Yoksa çocuğunuzu kalbinizin derin şefkat denizi içinde her türlü ıstırap ve yorgunluktan beri kılmak için uğraşıyor musunuz? Onun hesabına yaptığınız fedakârlıklarla çocuğunuzu hodkâm, hodbin, haşin, tufeyli mi yapıyorsunuz? Eğer çocuğunuzun istirahatini, refah ve huzurunu düşünüyorsanız, çocuğunuzu sevmediğinize hükmetmekte mazurum.

Bundan bir müddet evvel genç bir kadın “Resimli Perşembe”nin hayat hikâyeleri arasında neşredilmek üzere hayatını göndermiştir. Bu kadın diyor ki: “Ben

zengin bir ailenin çocuğu idim. Annemin biricik kızı olduğum için, evde herkes tarafından sevilir, her arzum icra edilirdi. Benim için mümkün olmayan hiçbir şey yoktu. Buna rağmen mesut değildim. Çok hırçındım. Herkesle kavga eder, geçinemezdim. Evlendim. Evde alıştığım, hürmet ve aşkı etrafımda bulamadım. Hiç kimse benim arzularımı icra ile mükellef değildi. Bilakis ben arzularımın icrası için ısrar ettikçe etrafımdakiler hep reddettiler. Bu beni bir kat daha çıldırttı... Bu hayatta da mesut olamadım. Zevcimden ayrıldım. Şimdi hayatta yalnız bir kadını. Hiç kimse ile geçinemiyorum, hülâsa çok bedbahtım.”

İşte bu kadın kendisini sevmeyen bir annenin çocuğu olmak felaketine uğrayanlardan biridir. Annesinin evindeki bedbahtısı, kocasının evindeki felaketi, şimdi hayatta duyduğu ıstıraplar hep annesinin ona verdiği yanlış şefkatin zehirli meyveleridir.

Çocuğunuzu seviyorsanız, hiçbir zaman ona karşı fedakâr olmayınız. Çocuğunuz ister kıs, ister erkek olsun, her şey evvel hayata hazırlamayı düşününüz. Hayata hazırlamak, ona yaşayacağı muhitin adetlerini, faydalarını, ahlaki düsturlarını vermek, onun sıhhatini temin etmek, bilhassa kendi işini kendi gören, başkasının sırtında tufeyli yaşamaktan kurtaracak ilim ve irfan bileziklerini kollarına takmakla mümkün olur. Eğer kızınızı evinde bir kukla gibi oturtmak üzere hazırlıyorsanız, sizden daha fena bir anne ve baba yoktur. Eğer oğlunuzun tahsili ve yükselmesi için mektepten son çıkacağı güne kadar ona bakan çıktıktan sonra da hayata girinceye kadar onun üzülmemesi ve yorulmaması için her türlü fedakârlığı göze alan bir anne, baba iseniz, sizden daha şefkatsiz bir anne baba yoktur... Bırakınız hayat mücadelesine kendi tırnaklarıyla girsinler, çırpınsınlar, çabalasınlar, siz yalnız onları irşat ediniz, mücadele ederken çocuğunuza yardım ediniz, fakat evvela yardım edip bir kukla gibi hayata hazırlayıp salıvermeyiniz. İşte o zaman çocuğunuz girdiği mücadelede çarpışmaya alışmadığı için yine sizden veya bir başkasından yardım beklemek ihtiyacını duyar ki bu anne ve babaların çocuklarına yaptığı en büyük fenalıktır.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 160, Haziran 1928, s. 4.

Cici Anne: Kendini Her Şeye Kâfi Addeden Kadımlar

Etrafımıza bakacak olursak hayatından müşteki bir sınıf kadınlar görürüz. Bunların iddialarına göre kocalarını çok sever, kendilerini bütün ananatıyla

kocalarına verir, hayatlarını ona feda ederler, fakat kocaları onları sevmez ve aldatırlar. Bu iddia yanlış değil doğrudur. Hakikaten kocaları onları aldatır, yahut da aşktan yoruldukları için aynı ihtimam ve heyecanı göstermezler.

Bu sınıf kadınlarının kocaları için her şeyi olmayı, kocalarının onun emir ve arzusu altında yaşamasını, kendi en küçük arzularını bile platonik bir aşık gibi kabul etmesini isterler. İşte bu sınıf kadınların izdivaçta kocalarını ve saadetlerini kaybetmelerinin birinci sebebi budur.

İşte kadının bu hodpesentliği ona cezasını hiç ihmal etmeden verir. Kendisinde mevcut her hassanın kocasını tatmine kâfi geldiğini zanneden kadın yanılır. Her iki tarafın da birbirini tatmin edemeyecek kusurları vardır. Her iki taraf da bu kusurları bilir, iki tarafı memnun etmeye çalışırsa ailede muvazene olabilir. Hâlbuki her şeye kâfi olduğunu zanneden, kocasının parasını, aşkını, vaktini, her şeyini kendine ait bilen, ve bunu bulmadığı zaman isyan eden kadın ailenin muvazenesini bozan kadındır.

Bu ailedeki bedbahtlıkta erkeğinde dahli vardır. Bu sınıf kadınlara karşı ittihaz edilecek muameleyi bilmemek bu kadını yola getirememenin en büyük amilidir. Bu kadınlardan biri yazdığı mektupta diyordu ki: “Ona rast geldiğim zaman benim tam on tane talibim vardı. Ben onu bu on talip arasından seçtim. Şimdi benim aşkımı ne hakla ihmal ediyor?”

İşte bu on talip bu kadının gururunu öyle şımartmıştır kendisinin aramakla bulunmaz bir hazine olduğunu, kocasının ona malik olmakla iftihar edeceği zehabındadır. İşte kadının bu zehabını, bu gururunu kırmadıkça erkek evine ve saadetine sahip olamaz.

İlk günlerde kocalarından gördükleri normalin fevkindeki aşkla şımaran kadınlar bu marifet-i aşkı inhisar altına almak, ve hayatlarının sonuna kadar buna sahip olmak isterler. Hayatlarında her gün her gece bunu ararlar, bunu bulamadıkları için cidale başlarlar. İşte bu cidal erkeğin sinirlerini yorar. Kıskançlık, şüphe, bunun mütemmimidir. Her zaman kocasının onu düşünmesini ister, kendisi, kocasını latifen ve merhameten düşünür.

Bu kadınları tedavinin bir çaresi var. Mevkıt-ı iftirak. Kadın erkeğin evinde birçok kusurlar bulduğuna, kendisinin her şeye kâfi kusursuz bir kadın olmadığına

inanması lazım. Kadının bu doğru kırılmadıkça ailede ne kadının, ne de erkeğin mesut olmasına, ne de birbirlerini sevmelerine imkân yoktur.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 170, Ağustos 1928, s. 9.

Cici Anne: Nâşad Kadınlar

Genç bir kadın yazdığı mektupta diyor ki:

“Beş senelik evliyim. Üç çocuğum var. Zevcimle imtizaç edemiyorum. Mevkii içtimaisi iyi. Paraca sıkıntımız yok. Fakat benim hiçbir istediğimi yapmıyor. O kanaatkârdır, ben harisim. Tembel değildir, fakat hayatı hep kolay tarafından alır. Hiç benim sözlerime ehemmiyet vermez, hep kendi bildiğini yapar. O müsriftir, ben muktesidim. Ben parayı yaşamak için kazanıyorum diyor, hâlbuki bence para sıkıntı günü içindir. O köy hayatını sever, ben şehri severim. Ben giyinmekten, gezmekten, hoşlanırım. O fevkalade basit ve sakindir. O çok kalender meşreptir, ben titizim. Hülâsa ahlaklarımız birbirine uymuyor, bedbahtım... Bu adamla mesut olmanın bir yolu var mıdır Cici Anne?”

Bu kari memleketin bir sınıf kanını teşkil eder. Bunların hayatta belli başlı hiçbir dertleri yoktur. Fakat bunlar ruhen hastadırlar. Daima kendilerine dert arar, her şeyden kendilerini üzecek neticeler çıkarmaya çalışırlar. Bedbahtlarına sebep olan, kusurdan saydıkları şeyler, tetkik ederseniz bir meziyettir. Bunlar meziyetlerden bile kusur çıkarmaya çalışırlar.

Sonra bu sınıf kadınlar nankördürler. Ellerindeki saadetin kıymetini bilmezler... Şikayet en büyük ihtiyaçlarıdır. Daima kendi istedikleri yapılmadığından şikayet ederler. Fakat istediklerini ne kadar yaparsanız bunların arzuları nihayetsiz bir deniz gibi hiç nihayet bulmaz. Bunlar hayatın nâşad kadınlarıdır. Memnun olmamak, mesut olmamak onlarda bir hastalıktır. Bu karie bir sözüm var:

Hayat nedir anlamamışsınız... Hayatta ıstırap nedir duymamışsınız... Biraz hayata ininiz. Hayatta ıstırap çekenlerle yakından alakadar olunuz. O zaman saadetinizi anlar, ve mesut olursunuz.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 173, Eylül 1928, s. 8.

Cici Anne

Geçen nüshalarımızdan birinde kadının hayattaki vazifesine dair yazdığımız makaleye birçok cevaplar aldık. Bunlardan birini bu nüshamızda neşrediyoruz. Cici Anne kendisine hitap eden mektuba şu cevabı veriyor.

Kızım,

Bir milletin hayatı, hâlde yaşadığı hayat değildir. Yaşamak isteyen bir millet mazi ve hâle göre, istikbale göre hazırlanır... Türk milletinin önünde çok açık bir istikbale, terakki ve temeddüne dört nalla koşan bir inkılap nesli var.

Kadının hakkı ve kadının hayatı konuşulurken gözlerimiz bugün birçok mahrumiyetler içinde kıvranan halk kadınına değil, istikbalin kadınına hayatın icaplarına uydurmak için önlerindeki mânileri izale etmek lazım.

Hayatınız bugün Türk kadınının önündeki mânileri göstermek itibarıyla tam benim aradığım bir numunedir. Evet, ben de Türk kadını evlerimizdeki hayat şeraiti böyle müşkül iken, çocuklarımızı bırakacak müesseseler mevcut değilken, çalışamaz diyorum. Fakat ben sizden ileri giderek kadının henüz daha çalışmak zihnietini kabul etmediğini, şehir kadınının hâlâ çalışmayı ayıp telakki ettiğini söylüyorum. İşte ayrıldığımız nokta burasıdır.

Bugün hayat artık o kadar ağırlaşmıştır ki bir erkek aile dahiline tufeyli mevkiinde olan dört beş nüfusu besleyemez. Erkekleri evlenmekten tevhiş ettiren budur. Bu nazar-ı dikkate alınacak içtimai bir meseledir. Kadın ister istemez hayata girmeye mecburdur. Hatta hayat o kadar süratle gidiyor ki bu fena mı diye düşünmeye ve münakaşaya bile meydan vermiyor. Aç kalan ağızlar doymak istiyor, biraz insanca yaşamak isteyenler aile bütçesine biraz daha fazla varidat ayırıyorlar. Bu hayatın icabıdır. Yarınki kadın ve erkek bu icabı daha kuvvetle kabul edecektir.

Siz kadının çalışmamasına mâni olarak çocukları gösteriyorsunuz. Medeni dünya bu meseleyi çoktan halletmiştir. Buralarda çocukları annelerinden daha iyi, doktorların, ve tahsil görmüş mürebbiyelerin elinde büyütecek müesseseler var. Çocuklar annelerinin çalışmasına bir hail değildir.

Bize gelince, her terakki bir ihtiyacın mahsulüdür. Kadın çalışmak mecburiyetinde kalınca, veyahut çalışmayı bir hayatın icabı olarak kabul edince çocuğunu bırakacak müesseseyi arayacak, ve bunun meydana getirilmesinde amil olacaktır. Eğer Cibali fabrikasında yüzlerce kadın amele çalışmasaydı, bugün Cibali

fabrikası bu kadınların çocuklarını himaye için bir bakımevi tesis etmeyi düşünmeyecekti. Bugün bir tane olarak başlayan bu bakımevleri, yavaş yavaş çoğalacak, biz de medeni âlem gibi bu meseleyi halletmiş olacağız. Bu bir zaman meselesidir, yavaş yavaş sizin en büyük mâni diye gösterdiğiniz engel ortadan kalkacaktır. Fakat kadının çalışmasının en büyük mâni-i zihniyettir. Çalışmayı ayıp telakki eden zihniyet... İşte benim mücadele ettiğim zihniyet budur.

Köy kadınına gelince, bu kadın şayan-ı takdir ve tebrik olmakla beraber acınacak bir mevkidedir. Hayat bu zavallıların sırtına çok yük yüklemiştir. Şehir kadını ne nispette atalet içinde yaşıyorsa, bunlar da o nispette fazla bir sa'y hayatı yaşıyor, ve erkekler tarafından istismar ediliyorlar. Bu da bir zaman meselesidir hanımefendi...

Kasaba kadınına gelince, şehir kadınının geçirdiği inkılap, ve şehir hayatının yavaş yavaş kasabalara yayılması bu icapları oraya da yavaş yavaş getirecektir. O zamana kadar kasaba kadını için iyi bir anne ve zevce olmak çok büyük bir fazilettir. Fakat bu çok iyi annenin vazifesi çocuğunu yalnız evinin hanımı ve çocuğunun annesi olarak yetiştirmektir. Eğer bunu yapıyorsa çocuğuna karşı olan vazifesini iyi yaptığına kani olabilir.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 175, Eylül 1928, s. 3.

Cici Anne: Her Kadının Bilmediği Şey

Her kadın kendince zevcini nasıl idare edeceğini, onun evle olan rabıtasını nasıl idame edeceğini bilir, zanneder. Birçok kadınların şüphesiz bu hususta zekaları, ve hüsn-ü selimleri vardır. Fakat her kadın bunu bilmez. Fakat her kadının bu bilmediği şey kocasının aşkını öldürmekte istical eden bir mikroptur. Her kadın kendince bu işi yapmak için uğraşır. Fakat küçük bir mücadeleden sonra zevcinin evle ve kendisiyle olan rabıtasının çözülmeye başladığını görünce mustarip olur. Ve bunun bütün töhmetini kocasına yükler. Kadının öğreneceği şeylerden birisi de şudur:

- 1- Evlenen her kadın, evlenmezden evvel bir erkeğin nasıl idare edeceğini, erkeğin kadından istediği şeylerin ne olduğunu bilmelidir.
- 2- İzdivaçtan sonra kocanızın kusurlarını görürsünüz. Şüphesiz herkesin birçok kusuru var. Fakat bu kusurların üzerinde katiyen durmayınız. Bunu zamanın değiştirmesine bırakınız... Siz zamanı sevk ve idare ediniz.

Fakat bu kusurları zinhar erkeğin yüzüne karşı söylemeyiniz. Erkeği bunun kadar kızdıran bir şey yoktur.

- 3- Eve ait sıkıntıları, dertleri akşam kocanız gelince katiyen söylemeyiniz. Yorgun argın eve geldiği zaman sizi neşeli, evi de sürur içinde bulmalıdır. İşten sinirleri gergin olarak gelmiş bir erkeğe evin dertlerini saymak onu evden kahveye kaçirtan en büyük amildir.
- 4- Zevcinizin giyinişine katiyen karışmayınız. Bir çocuk gibi karısının emirleri ve zevki altında yaşamak erkeği iğzap eder. Bir zaman buna tahammül etse bile bir gün size göre hiç lüzumsuz taşar ve isyan eder. İşte bu lüzumsuz taşkınlık ilk sellerin getirdiği kumlardır.
- 5- Eğer zevciniz saatlerini dışarıda geçiriyorsa, buna mâni olmak için gezintilere iştirak ediniz. Evinizin işini bahane ederek sizinle beraber gitmek için olan teklifini reddetmeyiniz. Zevcinize arkadaş olamaya çalışınız.
- 6- Zevcinizi evde memnun etmeye çalışınız. Fakat bir kul gibi miskin ve aciz olmayınız. Zevcinize karşı şahsiyetinizi ve benliğinizi müdafaa etmesini biliniz.

Hayatınızı tetkik ediniz. Bu yazdığım noktalara uymayan kısımlar varsa, bunları hayatınızdan bertaraf ediniz. Zevcinizin evinize karşı olan rabıtasında muhakkak bir tebdil görürsünüz... Fakat bunu da unutmayınız ki bir erkeği bir eve bağlayan amiller bunlar olmakla beraber bunların hepsinin fevkinde bir kuvvet var, o da aşktır.

Yuvanızdan bu sihirli kuvvetin eksilmemesi için bu saydığım amillerden istifade edebilirsiniz.

Cici Anne, Sene 3 / Nr. 180, Teşrin-i Evvel 1928, s. 5.

1.7. PROJEKTÖR

Habeşistan’a Tankla Medeniyet Götüren Kardinal

Dagens Nyheter adlı bir mecmuanın Roma muhabiri, gazetesine yazıyor:

“Habeşistan’da, Dolo şehrine yakın bir yerde Salibiahmer, İtalyan tayıyareleri tarafından bombardıman edildikten sonra, Roma’da bir sokak süpürücüsü, bir tramvay kondüktörü, bir küçük satıcı, bir fabrikatör, bir banka direktörü, bir senatör, bir de papanın vekili bir Kardinalle mülakat yaptım. Sokak süpürücüsü müstesna, bunların hepsi, Salibiahmer’i bombardıman eden İtalyan tayıyarelerine hak verdiler. Yalnız sokak süpürücüsü, ne olursa olsun Salibiahmer’e hürmet edilmesine taraftar çıktı. Fakat yukarıda saydıklarımın hiçbirisi, Kardinal kadar salahiyyetle konuşmadılar, Kardinal:

-Harp, harptir, dedi. Harp, mukaddes bir şeydir, bu mukaddes, ilahi gayeye hizmet eden her vasıta mubahtır. Geri Habeşliler bizim Roma ve Katolik medeniyetimize muhtaçtırlar.

Dedim ki:

-Doğru, hazret, fakat bu yaralılara sadece tıbbi bir yardım yapan Salibiahmer’i bombardıman etmek için bir hak mıdır?

-Eğer, bu harp siyahların beyazlara karşı yaptığı bir harp, ve siyahların yardımına koşan beyazlar olmasaydı, ben de sizin gibi konuşurdum. Siyahlar, hususiyle Habeşler barbardırlar, barbarlar bizim merhametimizin dışındadırlar.

-Bu bir Hristiyan doktrini midir hazret?

-İsa bize akidelerini bütün dünya milletlerine yaymayı emir etti, fakat bu gayeye varmak için kullanacağımız vasıtalar hakkında hiçbir şey söylemedi”.

Kardinal diyor ki, harp mukaddesmiş!..

İnsanlar gıdalarını, kendi yaptıkları aletlerle topraktan çıkarmaya, bu gıdaları nefisleri için istihsale başladıkları günden beri harp vardır. Amenna... Fakat harplerin üzerine bu mukaddes yaftasını yapıştıran, bu yafta arkasında derebeylerinin, burjuvazinin, ruhban dedikleri ele başı sınıfının toprak ve mal mülkiyetlerini koruyan muhterem Kardinaller, papalar, papazlar, başı taçlı ve sarıklı din adamlarıdır. Hiçbir ahlak kitabı, muayyen bir ideolojinin ifadesi dahi olsa, harp mukaddestir, demek küstahlığını kendinde göremedi. Bunu bütün tarihin seyri içinde

gayet iyi gördük, gayet iyi biliyoruz. Din papazların, hocaların elinde, bağlı oldukları idareci sınıfının menfaatlerini bu sınıfla beraber kendi menfaatlerini korumak için kullandıkları silahtır. Bu silahı, asırlarca insan şuurunun üzerine sıktılar... Mukaddes dedikleri mabetlerden, milyonlarca halkın sesi dua şeklinde vehmettikleri “uluhiyete” yükseldi, milyonlarca insan harp sahalarında Allah uğruna can verdiler...

Fakat muhterem Kardinal, asırların bu yirmincisinde, Habeşistan çölünde can veren senin Romalı nefer de Allah için harp etmiyor, o da bugün kimin için, ne için harp ettiğini biliyor. Ayakları önde, başı arkada gidiyor, fakat ne eylesin ki!..

Kardinal diyor ki: “Bu mukaddes, ilahi gayeye hizmet için her vasıta mubahtır”. Elbette... Bir saniye için muhterem Kardinal, asırlardan beri günlük kokan din cübbesini omuzundan çıkarıyor, elindeki sahte ahlak esasını atıyor, eski Romalı silahşor gibi, büyük cengaver Jül Sezar gibi, bugünkü Musolini gibi, mukaddes göklerden yere inmiş bir insan oluyor, bir elini Roma bankasının kasasına, bir elini sanayi servetlerinin ağına sokarak bağırıyor:

-Büyük Roma'ya gidiyoruz...

Kardinal tıpkı bir peri oğlanı gibi ellerini kasadan çekiyor, bu defa beline mavzer, bacaklarına, nişanlı bir kumandan üniforması geçirip, bir elini Musolini'nin bir elini kralın omzuna dayayıp kelli felli bir kumandan gibi haykırıyor:

-Büyük Roma'ya gidiyoruz...

Kardinal tıpkı peri oğlanı gibi silkiniyor, bu defa, sırma işlemeli cüppesini, altı başlı esasını eline alıp, kilisesinin mihrabından Habeş çöllerinde dövüşen neferlere, bütün insanlara en gür sesiyle bağırıyor:

-Bu gayeye varmak için tank, dom dom, zehirli gaz, her vasıta mubahtır...

Kardinal diyor ki: “Geri Habeşliler bizim Roma Katolik medeniyetimize muhtaçtırlar”.

İlahi Kardinal... Habeşliler Müslüman, Budist veya başka bir dinde olsalar, Hristiyanlık gayreti güdüyorsun diyeceğim... Senin gibi İsa'ya haç çıkaranlara, İsa'nın akidelerini götürmek için bu zecrî tedbirlere, petrol ambargolarına, bu kadar fedakârlıklara katlanmak, hiç de değmez... Başının ucunda Protestan, Ortodoks, daha birçok mezheplere mensup yakın komşular varken, bu karda kıyamette, bu

yağmurların sağanağı altında neferlerini ta Habeşistan çöllerine götürmek nereden aklına geldi. Gel saklama, bunu bütün dünya biliyor, geri Habeşlilere Roma medeniyetini, yani açık Türkçesiyle, Roma sermayesini, Roma istismarını, Roma hakimiyetini, henüz kasasından elini çektiğin Roma bankasını, Roma tröstlerini götürmek için bu harbe girdiğinizi açık açık söyleyiver... Bu dünyayı birbirine katacak olan bu emperyalist badiresine, böyle din ve medeniyet kisvesi altına saklanarak, günlük kokan elini neden sokuyorsun?..

Malum... Sen cemiyetin bu son inkişaf safhasında, emperyalizm denen malî sermayenin maşası, malî sermaye denen ejder, senin kalkanındır.

Kardinal diyor ki: “Eğer bu harp siyahların beyazlara karşı yaptığı bir harp olmasaydı, Salibiahmer’in bombardımanı ahlaki bir iş olmazdı. Siyahların yardımına koşan beyazlar olmasaydı, Salibiahmer bombardıman edilmezdi”.

Kardinal, zavallı İtalyanlar, barbar siyahların hücumuna uğramış gibi, masum masum konuşuyor... Eğer Habeşler bu küstahlığı yapmasaydı, Salibiahmer bombardıman edilmezdi, eğer beyazlar, siyahların yardımına gelmemiş olsalardı, bu akıbete uğramazlardı...

Bu gün gibi aşikâr hakikatin üstünde durmayalım, yalnız, işin garip tarafı: Bu bal gibi bir emperyalizm harbi olan kavgada, ırk ve renk meselesi varmış... Fakat nasıl iştir ki, bütün emperyalist milletler siyah ırkı insan zümresine dahil etmedikleri, bunları Hristiyan merhametinin dışında bıraktıkları hâlde, bunlara medeniyet götürmek için bu kadar meşakkatlere, bu kadar fedakârlıklara katlanırlar... Siyahlara yardım eden beyazlara bile merhamet kapılarını kapayan Hristiyanlık, bu geri adamları medeniyete, refaha, saadete kavuşturmak için merhamet kapılarını ta ardına kadar açarlar... Ne yüksek uluvvü cenap... Allah kimseyi emperyalistlerin merhametine muhtaç etmesin...

Kardinal diyor ki: “İsa, bize akidelerini bütün dünyaya yaymamızı emretti amma, kullanacağımız vasıtalar hakkında hiçbir şey söylemedi”.

Doğru.. Kardinal haklıdır... Bütün asırların seyri içinde, iptidai emperyalizm devrinde dahi, istila orduları önlerinde haçlı papazlar, sarıklı hocalarla din namına milyonlarla insan kanı dökmediler mi? Ehl-i salip harplerini tarihten silebilir miyiz?

Dünkü medeniyet seviyesi düşküdü, harp aletleri, mızrak, kalkan, ok, tüfek, top, mitralyözdü. Bugün tank, dom dom, zehirli gaz seviyesine yükseldi. İsa bunları nereden bilsin?.. Dün, Müslüman Müslüman'a, Hristiyan Hristiyan'a silah atmaz diye bir din akidesi mevcutken, Müslüman Müslüman'ı, Hristiyan Hristiyan'ı öldürmedi mi? Dün Salibiahmer'in bombardımanı insaniyet, medeniyet martavalına uymazdı, bugünkü medeniyetin bu son safhasında neden uymasın? İsa, Salibiahmer bombardıman edilemez diye İncil'e bir kayıt koydu mu?..

Bunların hepsi şaka amma muhterem Kardinal, harp şaka değil... Topraklara serilen milyonlar insanın kanı, bunların arkasından dökülen gözyaşları, cemiyetlerin inkişafında yaptığınız zararlar şaka değil... Din maskesi altında insanların büyük bir kısmını, küçük bir sınıfın menfaatine kurban edişiniz, tarihin ve realitenin en kuvvetli, en açık, en çirkin bir hakikatidir... Din elinizde, halk kitlelerini aldatmak, uyutmak için zehirli bir afyondur. Tanklara yükleyip Habeşistan çöllerine taşıdığınız medeniyet, emperyalizmin maskesi, sizin elinizdeki din de onun bayrağıdır.

SERTEL, Sabiha, Nr. 1, Mart 1936, s. 4-7.

Mebus Bayanlar, Neye Bağırımıyorsunuz?

İşçi ve çalışan kadınlardan yol vergisi istiyorlar

Bir mebus bayanla konuşuyorum. Bana kadınlardan yol vergisi almak için bir kanun layihası hazırladıklarını söylüyor. Sebebini soruyorum, bana izah ediyor:

-Bugün artık kadınlar kazanıyorlar. Neden yol vergisi vermesinler? Erkeklerle müsavi olunca, her şeyde müsavi olmak lazım.

-Peki amma, bu vergiyi neden yalnız işçi kadınlardan alıyor da, günlerini tuvalet salonlarında, terzihanelerde, çayhanelerde, sadece istihlak eden kadınlardan almıyorsunuz?

-Bunu çok düşündük. Fakat bu vergiyi umum kadınlara teşmil ettiğimiz taktirde, ayda altmış lira, yüz lira iradı olan, başında bir sürü kadın besleyen erkeklerden beş defa, altı defa vergi almış olacağız. Bu yükü erkeklerin sırtına yüklememek için, çalışan kadınlara hasrı muvafık bulduk.

-Güzel, orta kazançlı erkeği korurken, yüksek kazançlı erkeğe ve kadına imtiyaz verdiğinizi, bütün yükü, çocuklarına bir lokma ekmek götürmek için,

karanlık tezgahlarda, gaz kokuları içinde çalışan işçi kadının, çalışan kadının sırtına yüklediğinizi hesap etmiyor musunuz? Bu iki sınıfı korumak için, müstahsil unsuru kurban veriyorsunuz.

Mebus bayanın tezi şudur:

1-Kadınla erkek her şeyde müsavidir.

2-Orta kazançlı erkeği korumak lazım... Evinde bir sürü tufeyli geçindiren erkeğe, bu yük yüklenemez.

3-Vergiyi burjuva kadına yüklemek imkânı yoktur, karışıklığa sebep olur.

1 Numaralı Tezin Cevabı:

Kadınla erkeğin müsavi olduğuna bu müsavatın realinede hüküm sürdüğüne inanmak için ya ütölist, yahut da, büyük bir menfaatle bu fictive müsavata bağlı olmak lazım.

Kadınla erkek müsavi değildir. Bilhassa işçi ve çalışan kadın bu müsavattan tamamen mahrumdur.

Çünkü;

- a- Kadın erkeğin nısfı ücret alır.
- b- Kadının çalışma saatleri erkekten çok daha uzundur.
- c- Kadın hamil esnasında da çalışır.
- d- Ailede erkek hakimdir.
- e- Kadının çalışma hakkı erkeğin rızasına bağlıdır.
- f- Evin işi, çocukların bakımı kadının sırtındadır.
- g- Kadın cinsi ahlakta da erkekle müsavi değildir.

Bu müsavatsızlıkları daha uzatabiliriz... Kadın cemiyette iki türlü istismar edilir... Bir cinsi olarak, bir de işçi olarak... Yol vergisinin de çalışan kadına yüklenmesi, bu istismarın ancak küçücük bir parçasını gösterir...

Kazançta müsavi olmayan, hayat şartlarının en büyük yükünü taşıyan kadını her nevi vergide erkekle müsavi tutmak doğrudan doğruya müstehlik ve tufeyli sınıfının müdafilini yapmaktır. Burjuva kadın çalışan kadına nispetle, erkeğe daha müsavidir. Bu burjuva cemiyetinin ona verdiği bir imtiyazdır.

2 Numaralı Tezin Cevabı:

Orta kazançlı erkek, yüksek kazançlı erkek evinde bir sürü tufeyli geçindiriyor. Bu vergiden muafiyet için bir sebep midir?.. Ekseriyeti ayda yirmi, otuz lira kazanan kadın da evinde bir sürü çocuk, sakat, ihtiyar geçindiriyor... Yukarıdaki iki sınıfa verilen bu imtiyazı, ondan esirgemenin kuvvetli müdafaası nedir? Vatandaşlık vasfını tarif ederken, vatandaş, yaşadığı cemiyete karşı mükellefiyetler, ve vazifeler yüklenen fertlerdir, dersiniz. Burjuva kadın, bu mükellefiyetlerin hiçbirini yapmadığı hâlde, sadece serveti istihlak eden bir unsur olduğu hâlde, neden onu vatandaş addediyor, hayatın bütün fırsatlarını ona veriyorsunuz? Mükellefiyeti, çalışan unsura yüklüyorsunuz.

Maksat, orta kazançlı erkeği korumaksa, muayyen bir kazanç seviyesi nazar-ı itibara alınır, bu seviyeyi geçen her fert vergiye tabi olur... Cemiyetin bir sınıfını korumak için, daha yüksek bir sınıfa imtiyaz vermek, en büyük zaruret içinde çarpışanlara bu iki sınıfa kurban vermek bilmem ki hangi müsavat şuarına uyar!..

3 Numaralı Tezin Cevabı:

Bir cemiyetin içinde, fertlerin kazanç kabiliyetlerine göre vergi tarh ederken, bu kabiliyeti ölçecek bir ölçü var demektir. Bu ölçü, ailenin nüfusunu, ve içerisindeki tufeyl miktarını erkeğin kazancı da tayin edebilir... Ölçümüz yoktur, diye, münhasıran çalışan kadını, işçi kadını vergiye tabi tutmak, çok büyük bir ölçü bozukluğunu gösterir...

Mebus bayanlar;

İşçi kadınlara, çalışan kadınlara yol vergisi layihasını imza ederken, kimlerden vergi alacağınızı tetkik ettiniz mi?.. Mecmuamızın bu nüshasında, bir yevmi gazeteden aldığımız bir mülakatı neşrediyoruz. Kurbanlarınızı size isimleri ve adresleri ile tanıtıyoruz.

Çalışan kadınları üç zümreye ayırabilirsiniz... Bunlardan bir kısmı, el emeğini, iş kuvvetini satan işçi kadınlar... İkincisi, fikir kuvvetini satan münevver ameile, muallimler vesaire... Üçüncü, doktor, avukat gibi serbest meslek sahipleridir.

El emeğini satan yirmi dört saatte on iki saat, karanlık, küf kokulu, sıhhatini, hayatını zehirleyen en kötü yerlerde, en kötü şartlar içinde çalışırlar. Evde aç, ekmek bekleyen çocukları, yarı bunak bir ihtiyarın himayesine, veya sokakların hudutsuz

hürriyetine, kazalara emanet edilmiştir. Akşam evine yorgun argın döndüğü zaman - eğer varsa- kör bir gaz lambasının ışığında evinin söküklüklerini diker, gündüz göremediği işleri, gecenin yarısından sonrasına kadar görür. Bütün bu öldürücü sa'ya karşılık kazandığı, on lira ile otuz arasında değişir.

Münevver amele, muallimler, devlet müesseselerinde çalışanlar, maişet tarzlarına ve alım kabiliyetlerine göre birinci sınıftan pek az farklıdır.

Serbest mesleklerde çalışanların büyük bir kısmı, daha henüz kabiliyetlerini cemiyete kabul ettiremedikleri için, boğazlarını güçlkle doyuruyorlar... Bunların arasında yüksek kazançlıları yol vergisini elbette ki verebilirler...

Fakat çalışan kadınlar arasında, henüz daha kazancı, en aşağı bir hayat seviyesini geçmeyenleri, bir akalli kalil için vergiye tabi tutmak bilmem ki ne kadar bitaraf bir hareket olur?..

Bitaraf değil, bal gibi tarafkirana bir harekettir. Sınıfsız dedikleri cemiyet içerisinde, her sahada istismar edilen işçi sınıfına vergi yüklemek, diğer sınıfın kadınlarını, erkekleri ile beraber korumak, tarafkirlikten başka kelime ile izah edilemez... Mademki bir sınıf meselesi değil, bir cins meselesidir, erkekle kadın müsavidir. Neden öteki kadınları ayırıyorsunuz?.. Bunlar, tufeylidirler, demek bir mazeret midir? Tufeylilik bir imtiyaz mı verir?.. Çalışan kadınlara yol vergisi koyarken, çalışmayan kadınlara da bir tufeylilik vergisi koymak insafa daha yakın olur. Erkekle kadın arasında müsavatsızlık yapmak, sınıf farklarını, sınıf imtiyazlarını, tebellür ettirmekten başka neyi ifade eder?

Mükellefiyet bahsine gelince, müsaviyiz... Efendim, versinler... Müsavi ücret istediğimiz zaman, kadınla erkek henüz müsavi değildir, aynı ücreti alamazlar... Bu ne biçim müsavat?..

Bayan mebuslar:

Biz kürsüde sizi, ezilen kadının, çalışan kadının, istismar edilen kadının müdafii olarak görmek isterdik. Fransa'da, büyük burjuva ihtilalinden sonra çalışan kadınlara kazanç vergisi koyduğu zaman, bir Rose Lacompe çıktı, millet kürsüsünde en gür sesiyle çalışan kadını müdafaa etti. Bir zaman geldi ki, Rose Lacompe'un

başını uçurdular, fakat davası hâlâ yaşıyor. Onun davasını güdenler, hâlâ bağıyorlar...

Siz neye susuyorsunuz?

Yol Vergisi Verecekler Kimlerdir?

Yol vergisi kimlerden almak istiyorsunuz, biliyor musunuz?

Belki onları tanımazsınız, müsaade edin de size tanıtayım:

Kurtuluş İplik mensucat fabrikasında çalışan ve Pangaltı Bilezikçi sokağında 48 numarada oturan Ayşe Abdi. (42 yaşında):

-10 seneden beridir. İki çocuğum var. Onları İstanbul Lisesi'nde okutuyorum. Gündeliğim belli olmaz. Biz metre hesabı çalışırız. 50-100 arasında çalışan kadınlardan yol vergisi alınması düşünülüyormuş. Ben milletim için her şeyi yapmak isterim, fakat olursa... Vaziyetim meydanda... Çocuklarım ekser günler mektebe yemeksiz giderler. Artık düşünün.

Aynı fabrikada çalışan ve Mecidiyeköy'ünde, Mecidiye caddesinde Morsümbül sokağında 3 numarada oturan Emine Süleyman. (34 yaşında):

-Benim hiç kimsem yok. Kocam öleli 5 sene oluyor. Bir çocuğum var. Mecidiyeköy ilk mektebinde okuyor. Gündeliğim 60 kuruş 3 lira oda kirası veriyorum. İş olmadığı günler de var. Kazanç, tayyare vergisi veriyorum. Nasıl yaşadığımızı hesap edin.

Aynı fabrikada çalışan ve Pangaltıda Bulgar mezarlığı sokağında 14 numarada oturan Naciye Ömer:

-Bazen 50, bazen 60 alıyorum, ne çıkarsa... Bir annem bir de erkek kardeşim var. Annem de hizmetçilik yapıyor. Kardeşimi okutuyoruz. Pertevniyal Lisesi 10. sınıfında. 7 lira ev kirası veriyoruz. Geçimimiz çok zor. Allah beterinden saklasın.

Bomonti fabrikası, rakı dairesinde çalışan ve Feriköy'de Avukat sokağında 18 numarada oturan Emine Saffet (37 yaşında):

-17 yaşında bir oğlum, 14 yaşında bir kızım var. Kocam iki buçuk sene evvel öldü. Çocuklarımı benden başka bakacak kimsemiz yok. Günde 90 kuruş alıyorum. 3 lira ev kirası veriyorum. Vergiler çıktıktan sonra elimde kalanla zor geçiniyoruz.

Geçen gün duydum. Bizden yol vergisi alınmasını düşünenler varmış.

Hükümet ne derse ona tabiiim ama, yol vergisi verirsek biz o vakit büsbütün aç kalırız.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy’de Mektep sokağında oturan Emine İsmail (40 yaşında):

-71 yaşında bir kocam, dört tane çocuğum var. Çocuklarımın en büyüğü 13 yaşında kız. Küçüğü üç yaşında.

Gündeliğim 90 kuruş. 5 lira ev kirasına çıkınca elimizde kalanla zor geçiniyoruz. Ben buna geçinmek diyemem, çektiğimizi bir Allah’la bir de biz biliriz. Çok defalar öleyim diye dua ederim.

Aynı fabrikada çalışan ve Meşrutiyet mahallesinde Güllük sokağında 27 numarada oturan Hanife Halil (35 yaşında):

-En büyüğü 15 yaşında dört çocuğum var. Kocam hamaldı, bize bakamadı. Türkistan’a kaçtı gitti.

Günde 40 kuruş alıyor. 5 lira oda kirası veriyorum. Elimizde kalanla karnımız doymuyor. Hesap ediniz, dört çocuk, bir yerden on para gelir yok. Hemen hâlimize Allah acısın.

Aynı fabrikada çalışan ve İstanbul’da Çemberlitaş’ta Boyacı Ahmet sokağında 3 numarada oturan Feriha Mehmet (17 yaşında):

-Bir teyzemden başka kimsem yok. Annemi, babamı tanımam. Günde 70 kuruş alıyorum. Onunla hem kendimi, hem de teyzemi geçindiriyorum. Teyzeme niçin mi bakıyorum:

Bir sene evveline kadar o bana bakmıştı da onun için... Unutacak mıyım? Biz burada haftada 5 gün çalışıyoruz. Dört haftadır da işsizim. Tramvay parası da var. Elimizde kalanla çok sıkıntı çekiyoruz. Yol parası alınırsa bize çok yazık olur.

Aynı fabrikada çalışan Feriköy’de Keşfiefendi sokağında 3 numarada oturan Fahriye Ömer (16 yaşında):

-Benim bir annemden başka kimsem yok. Buradan günde 70 kuruş alıyorum. Vergileri verdikten sonra bize kalanla ancak ekmek parasını çıkarabiliyoruz. 2 lira da ev kirası. Gazetelerde, çalışan kadınlardan yol vergisi alınmasının düşünüldüğünü okuyoruz. Nasıl verimiz. Aç kalırsak belki...

Feriköy çikolata fabrikasında çalışan ve Feriköy Kilise sokağında oturan Sahure İbrahim (24 yaşında):

-Gündeliğim 105 kuruş. İhtiyar bir büyük annemle amcam var. Onlara ben bakıyorum. 9 lira ev kirası veriyoruz. Vergiler çıktıktan sonra elimizde kalan bizi idare etmiyor.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Evkat caddesinde 52 numarada oturan Nazlı Mehmet (36 yaşında):

-Benim hiç kimsem yok. Kocam iki sene evvel öldü. Biri 10 yaşında biri 13 yaşında iki oğlum var. Gündeliğim 85 kuruş. Çocuklarımın mektep masrafı, beş lira oda kirası... Elimizde kalanla geçinemiyoruz. Yol parası da alınırsa öldük demektir.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Ortanca sokağında 12 numara oturan Feride Feyzullah (23 yaşında):

-Kocam öleli 6 sene oluyor. Üç çocuğum var. En büyüğü 10 yaşında. Onları mektebe gönderiyorum ama, yalın ayak, başı açık gidiyorlar. Ne yapayım? Gündeliğim 85 kuruş, 5 lira ev kirası. Gerisini siz düşünün. Çok geceler çocuklarım yarı aç yatıyorlar. Geçinmemizden aciziz.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Paşa mahallesinde Mektep sokağında 108 numarada oturan Sıdika Hüseyin (36 yaşında):

-85 kuruş gündelik alıyorum. 3 çocuğum var. İki kız, biri erkek. En büyüğü 14 yaşında. Kocam boşta, iş bulamıyor. Bir de ihtiyar annem var. Hepsine ben bakıyorum. Biz Bulgaristan muhaciriyiz. 6 lira ev kirası veriyoruz. Çocuklarımı mektebe gönderiyorum. Düşünün gayri hâlimizi siz, bizden iyi anlarsınız...

Feriköy'de sırma fabrikasında çalışan ve Feriköy'de Kamil Bey sokağında 3 numarada oturan Mürvet Osman (19 yaşında):

-İhtiyar bir annem var. Ona bakıyorum. Gündeliğim 80 kuruş, vergiler çıkınca elime 4 lira 46 kuruş geçiyor. Çok sıkıntı çekiyoruz.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Evkaf caddesinde 7 numarada Hikmet Rifat (24 yaşında):

-Gündeliğim 1 lira. Bir annem bir de kardeşim var. O da çalışıyor. Ama haftada 2 lira alıyor. Nasıl yaşadığımızı bir biz biliriz, bir de Allah bilir. Başka ne söyleyelim.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Ortanca sokakta 98 numarada oturan Fikriye Salih (18 yaşında):

-60 yaşında bir annem var... Ben bakıyorum. Gündeliğim 90 kuruş. 4 lira ev kirası veriyorum. Vergiden sonra haftada 5 lira elime geçiyor. Bu, bizi yalnız aç kalmayacak kadar geçindiriyor.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Ok Meydanı caddesinde 42 numara oturan Eda Şaban (20 yaşında):

-Günde 1 lira alıyorum. 8 lira ev kirası veriyoruz. Annem, babam, dört kardeşim var. Babam da çalışıyor. Fakat ne kazanır ki arabacı. Kıtıkıtına geçiniyoruz.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Kilise Ön sokağında 41 numarada oturan Zekiye İca (23 yaşında):

-Gündeliğim 70 kuruş. Kocam boşta. 15 yaşında bir çocuğum var. Bir de ihtiyar kaynanam. Aldığımız para ile zor geçiniyoruz. Ne üstümüzde var, ne başımızda... Geçen gün duydum... Bizden yol parası alacaklarmış. Ne yapacağız bilmem.

Aynı fabrikada çalışan ve Feriköy'de Yalvaç sokağında 185 numarada oturan Fatma Ahmet (23 yaşında):

-95 kuruş gündelik alıyorum. İhtiyar bir annem, bir de üvey babam var. O, ancak kendini doyurabiliyor. Eve ben bakıyorum. Yarı açız, yarı tok.

SERTEL, Sabiha, Nr. 1, Mart 1936, s. 16-21.

İki İlan: Ahmet Ağa'nın Eşeği, Mehmet'in Çocuğu

Bir vilayet gazetesinden:

Ayalım Ahmet Ağa'nın ölümü yüzünden boz eşeğimi satmak mecburiyetindeyim. Eşeğim genç ve dinçtir. En ağır yükleri taşıyor, günde on iki saat hizmet eder. Eşeğimi kırk liraya satmaya hazırım. Talip olanlar adrese müracaat etsinler.

İstanbul'da çıkan Cumhuriyet gazetesinden:

Tophane'de mektep altında ve 389 numaralı dükkanda Mehmet imzalı bir kari gönderdiği bir mektupta diyor ki: "Çok fakirim. Bir buçuk yaşındaki kızım, üç buçuk yaşındaki erkek, iki yavrumu hayır sahiplerine vermek mecburiyetindeyim. Almak isteyenlerin yukarıdaki adrese müracaat etmelerini rica ederim".

Ahmet Ağa'nın boz eşeği satılıktır. Eşeğe kırk lira kıymet biçmişler. Bu alelade bir alım satım meselesidir. İşinize gelirse bu fiyata, gelmezse, pazarlığa girişip, daha ucuza alabilirsiniz.

Mehmet'in çocuğu satılık değildi. Alışveriş pazarında Mehmet'in çocuğuna baha biçilemez. Mehmet çocuklarını bedava vermeye taliptir. Bir hayır sahibinin merhametine sığınıyor.

Açlık, insanları malını, mülkünü satmaya mecbur eden en kuvvetli amildir. Üzerinizdeki gömleğe kadar satabilirsiniz. Fakat çocuğunuzu satmak veya peşkeş çekmek, -içtimai manası ile aynı şeydir- cemiyet içerisindeki feci, korkunç bir ıstırapın ifadesidir. Hiçbir ana, kanından, canından çıkardığı, acıların en acısını çekerek doğurduğu çocuğunu, parmağındaki yüzüğü hediye eder gibi al senin olsun, diyemez. Hiçbir baba, bin emekle meydana çıkardığı yavrusunu atmak için, içi sızlamadan gazete sütunlarındaki ilanların himayesine sığınamaz.

Mehmet'in ilanı, "bir fazla tabak sofrayı bir dağ gibi ezdi" mısraının ihtiva ettiği içtimai sefaletin, açığa vurulmuş damgasıdır. Bir ilan deyip geçmeyiniz... Bu dört satırlık ilan büyük bir insan kitlesi içindeki ekmek buhranının, açlık buhranının, ilanlaşmış feryadıdır.

SERTEL, Sabiha, Nr. 1, Mart 1936, s. 27.

1.8. GÖRÜŞLER

Değişen Dünya

Bugün dünya miyasında meydana gelen değışikliğı anlamak için, harpten evvelki dünyanın mümeyyiz vasfını işaret etmek lazımdır. 1914-18 Harbi emperyalist bir harpti. Bu harbin sonunda dünyanın yeniden paylaşılması için yapılan muahedelerin gayesi, galip devletlerin hakimiyetini idame etmek, sermayedarlık sistemini yaşatmaktır.

1928'den 1939'a kadar geçen bu devre buhran içinde olan sermayedarlık sisteminin mücadeleleriyle doludur. Dünyaya hakim olmak iddiasıyla ortaya çıkan faşist devletlere karşı, kendi mevkisini muhafaza etmek insiyakında olan İngiliz ve Fransız imparatorluğu bir taraftan bu düşmanı yenmek istiyor, diğer taraftan sosyalizmin zaferine mâni olmaya çalışıyordu. Bu sebeple faşistlere karşı Sovyetlerle anlaşmaya yanaşmıyor, Hitler'i başkalarının kesesinden yapacağı ihsanlarla tatmine uğraşıyordu.

Chamberlain'ın Avusturya'yı, Çekoslavakya'yı Hitler'e bağışlaması, Münih'e uçup Hitler'le anlaşmaya çalışması harbi önlemek için değil, bir dörtle bloku yapıp Almanya'yı Sovyetler'e tevcih etmek içindi. Hitler'i ihsanlarla tatmin etmek mümkün olmadığı anlaşıldıktan sonra ve halk kütlelerinin tazyiki karşısında Chamberlain Almanya'ya karşı harbi kabul etti. Ondan evvel Sovyetlerle yaptığı müzakereleri uzatarak anlaşmaya yanaşmadı. Bütün bu seyir eski dünyanın kendi mevkisini olduğu gibi muhafaza etmek, dünyanın sosyalizme gitmesine mâni olmak içindi.

Devlet mekanizmasını elinde tutan idareci sınıfın harbe girerken gayesi, demokrasilerin kazanacağı bir zaferle mevkisini sağlamaktır. Harp içinde ve harpten evvel faşizme karşı kurulan halk cepheleri, her şeyden evvel faşizmi yenmek, ondan sonra harplerin en büyük amili olan emperyalizm sistemine nihayet vermek için oluşturulmuştur. Harbin sonuna kadar düşmana karşı beraber dövüşen bu cepheler, faşizmi yendikten sonra, yeni kurulacak sulhta artık eski görüşlere, eski akidelere, eski sistemlere bir nihayet vermek kararını aldı. İngiltere'de Harp Kabinesi'ne iştirak eden sosyalistler, Churchill hükümetinden ayrıldılar, müstakil olarak intihabata iştirak ettiler. Kurtuluş mücadelesi yapan Fransa, düşmanı hudutlarından çıkardıktan sonra, başı üstündeki sermayedar sınıfın tahakkümünden kurtulmak kararını verdi,

Halk Cephesi ve mukavemet hareketi grupları eski sistemi tasfiye için milletin reyine müracaat ettiler. Belçika’da, Balkanlar’da ve her tarafta eski sisteme karşı uyanan bu yeni mücadele değişmekte olan dünyanın yeni vasıflarıdır. Bu itibarla meydana gelen en büyük değişiklik İngiltere’de harbi kazanan Churchill hükümetinin ve Tory Partisi’nin intihabatı kaybetmesi, Amele Partisi’nin iş başına gelmesidir. İngiltere’de meydana gelen diğer büyük bir değişiklik de liberalizmin iflası olmuştur. Liberaller intihabatta 307 namzet gösterdikleri hâlde ancak on bir yer kazanmışlardır. Hâlbuki 40 sene evvel bu parti 380 gibi ekseriyetle iktidara geçmişti. Bugünkü liberaller Sinclair ve Beveridge idaresi altında Tory’lere karşı birleşmiş sosyalist, komünist, terakkiperver unsurların meydana getirdiği birliğe girmekten imtina etmişler, bir merkez partisi olarak muvazene tesis edeceklerini zannetmişlerdi. Bunlar kapitalizme de, sosyalizme de muhaliftirler, reaksiyonerlerin eline teslim ettikleri bir Beveridge planı ile İngiltere’ye düzen vereceklerini umdular. Fakat asırlardan beri vaatlere aldanıp eli boş dönen küteler bu defa hiçbir yaldızlı vaade aldanmadılar. Reylerini Amele Partisi’ne verdiler. Tory’iliği ve liberalizmi birden tasfiye ettiler.

Fransa’da uzun bir mukavemet hareketinden geçen halk küteleri, birlikte, meydana getirdikleri faşizmi tasfiye ettikleri gibi, artık kapitalistlerin hakimiyetine de bir son verdiler, intihabatta komünistlerin ekseriyet reyini kazanması, sosyalistlerin ve de Gaulle’ün idaresi altındaki mukavemet hareketinin birbirine yakın reylerle iktidara gelmeleri, hele radikal partisinin tamamıyla iflası Fransa’nın da geçirmekte olduğu değişikliğin büyük bir emaresidir. İtalya’da faşizme karşı, Belçika’da kapitalizme ve muhafazakârlığa karşı doğan değişmeler, kralların artık iktidara geçmelerine karşı Balkan memleketlerinde doğan aksülameller, değişmekte olan bir dünyanın buhranlarıdır.

Harbin sona ermesi ve her memlekette sol unsurların zafer kazanmasıyla, bu dahili mücadeleler bitmiş değildir. Henüz daha her tarafta muhafazakârlar büyük bir kuvvet hâlinedirler. 1914 Harbi’nin sonunda olduğu gibi kendi mevkilerini muhafaza etmek, dünyanın sosyalizme gitmesine mâni olmak için bütün reaksiyonerler birleşmektedirler. Hatta faşizmin imhası için harbe girdiklerini söyleyenler, bugün her memlekette faşistlerle iş birliği yapmaktadırlar. 1939’dan evvel olduğu gibi yine dünyayı bloklara ayırmak, bu bloklarla üçüncü dünya harbinin tohumunu atmak için faaliyete geçmişlerdir. Bununla beraber 1918 Harbi sonundaki

vaziyetle bugünkü vaziyet tamamen birbirine zıttır. Bu harbin sonunda mutlak hakim, harbi idare edenlerdi, bugün sulhu kurmak iktidarını milletler kendi ellerine almaktadırlar. Bu mühim değişikliktir ki dünyanın her tarafında terakkiperver, antifaşist, demokrat, sosyalist unsurları birleştirmektedir. Bu harp sonunda en büyük vasfı da faşizme ve reaksiyona karşı meydana getirilen birleşik cepheler ve millî birliklerdir.

Yeni dünya nizamı eski mürekkeple yazılamaz. Sağlam bir sulha kavuşmak için bu eski nizamın müdafilerini, muhafazakârlarını, reaksiyonerlerini tasfiye şarttır. İstikbalin yegâne ümidi, faşizme ve fikrî irticaya karşı bütün halk kütlelerinin birleşmesidir. Sağlam bir sulh ancak bu temel üzerinde kurulabilir. 1918 ile 1945 arasında birçok mücadelelere, harplere, hayal sukutlarına tahammül eden nesillerin, yeni bir dünya kurmak için eski düşüncelerle mücadele etmesi kolay bir iş değildir. Yeni bir dünyanın kurulabileceği hakkında bedbinliğe düşenler; bugünkü değişmeler karşısında ne kadar yanıldıklarını görmüşlerdir, hâlâ eskinin avdetini bekleyenler daha çok aldandıklarını göreceklerdir.

Dünyanın inkişafı faşizmin ve fikrî irticanın tasfiyesine doğrudur. Bütün dünyada eski nizama, faşizme, reaksiyona karşı ileri unsurların meydana getirdiği demokratik birlikler, her tarafta seçimlerde ileri unsurların sosyalistlerin kazanması, eski nizamcılarının ne kadar zaafa düştüklerinin emareleridir. Reaksiyonerlerin mevkilerini muhafaza için mukavemet göstermeleri, birleşmeleri mücadelenin tabii bir seyridir. Fakat buna karşı demokrat, sosyalist, komünist bütün dünyada meydana gelen birlikler, irticayı yenecek en kuvvetli silahtır. Geçen harplardan ve sulhlerden alınan dersle 1918 Harbi'nin sonunda yapılan hatalara düşmemek için demokrat unsurların gösterdiği birleşme temayülü, bu harp sonunun en ümit verici hadisesidir. İstikbalin anahtarı bu birliktedir. Dünya milletlerinin birleşmesi, üçüncü bir harbin önlenmesi, milletlerin sulh içinde ve birbirine dost olarak yaşayabilmeleri için harbin sebeplerini ve tecavüzü ortadan kaldırmak lazımdır.

Eski nizamcılar, eski şartları muhafaza etmekle, siyasete dayanmakla hele yeni bir Çemberlayizm ile eski hüviyetlerini muhafaza ederken; yeni bir dünyaya, sağlam bir sulha kavuşmak isteyenlerin aralarındaki fikir ayrılıklarına rağmen birleşmeleri kadar zaruri bir şey yoktur. Sağlam bir sulh ancak böyle bir temel üzerine kurulabilir.

Sulh bugün çıkmaza girmiş gibi görünüyor. Londra Konferansı'nın dağılmasından sonra meydana gelen soğukluk demokrat, sosyalist, komünist, bu üç büyük devletin anlaşılamayacakları manasını ifade etmez. Sulhu kazanmak için faşizme, reaksiyona karşı ileri demokrat unsurların birleşmesi nasıl zaruri ise sulhu kurmak için de bu devletlerin anlaşmaları zaruridir. İçinde bulunduğumuz buhran bir sulh buhranıdır. Bu buhran milletlerin birbirlerine karşı cephe alması, birbirine zıt bloklar kurmasıyla halledilemez. Birbirlerine itimat eden, her millete istiklali içinde yaşamak hakkı veren ve diğer milletlerle iktisadi, içtimai, siyasi anlaşmalara imkân veren bir milletler birliğidir ki sulh içinde bir dünya yaratabilecektir. Sulhu kazanmak için her şeyden evvel eski entrikalarını, hileli politikalarının kenara atılması lazımdır. Bugün değişen dünyada halk kütlelerinin temayülü de budur. Fransa'daki mücadele, Balkan tezatları, bütün bir Avrupa buhranının sebebi budur. Bu, değişen bir dünyanın buhranıdır. Bu, yeni bir dünyanın doğum sancılarıdır.

SERTEL, Sabiha, Nr. 1, Aralık 1945, s. 5.

Zincirli Hürriyet

Türkiye, hür bir dünyada hür bir vatan olmalıdır. Fakat bu hürriyet ne ferdin avaz avaz bağırması, ne bir kısım vatandaşların tabiat ve hayatın nimetleriyle ciğerlerini ve keselerini doldurmasıdır. Hür insanlar cemiyetinin en büyük şairi, geniş halk kütlelerinin menfaati için icap ederse şahsi hürriyetini, icap ederse şahsi menfaatini feda etmektir. Hür vatanın içinde hür vatandaşlar her şeyden evvel insan haklarına sahiptirler. Bu hakların en büyük garantisi kanunlardır. Anarşi istemiyoruz. Bir kısım vatandaşlara imtiyaz veren kanunlar istemiyoruz, idareci bir sınıfın tahakküm ve tagallübünü sağlayan kanunlar istemiyoruz. Milletin irade ve otoritesini hükümetin ve devletin eline veren totaliter mahiyette bir sistem istemiyoruz.

Hür bir vatanda bütün insanlarına müsavi haklar ve imtiyazlar veren, bütün insanları bu milletin ve vatanın menfaati için işe koşan, bütün vatandaşlarına müşterek vazifeler, sa'y hakkı, insanlık hakkı ve müşterek mesuliyetler kabul eden, mesul devleti istiyoruz.

Mesul devlet, vatandaşlarından hesap soran, vatandaşlarına hesap veren devlettir. Bu devletin içinde hürriyet her vatandaşın malıdır. Ancak kütlesinin menfaati ile mukayyettir. Hürriyete bundan başka zincir kabul etmiyoruz. İstiklal mücadelesi sadece düşmanı vatanın harim-i ismetinde boğma mücadelesi değil,

bütün insanlarına hürriyet ve müsavi insan hakları tanıyan yeni bir Türkiye'nin kurulması mücadelesidir. Anayasayı yazan eller bu Türkiye'ye varmayı hedef tutmuşlardır.

Hatalar kimin olursa olsun, cumhuriyet, demokrasi inkılabını tamamlamadı. Bilakis inkişaf seyrinde halkın hakimiyetini değil, devletin hakimiyetini sağladı. İmtiyazlı bir sınıfın menfaatlerini müdafaa eden, halkı bu imtiyazlılar hesabına istismar eden bir mahiyet aldı. Faşizm, Nazizm, gibi totaliter cereyanlar Avrupa'yı istila ettikten sonra dümen kırdı, inkılapçı rotasını bu cereyanlara çevirdi. 1942 Türk-Alman âdem-i tecavüz anlaşmasından sonra tamamıyla faşist bir kampta karar kıldı.

Bugün iktisadi sistemimiz, kanunlarımız, siyasetimiz, içtimai ve kültürel mekanizmamız tamamıyla bir faşist sistemin mekanizmasıdır.

Hangi demokraside Matbuat Kanunu ferdin söz, fikir, vicdan hürriyetini men eder? Hangi demokraside Cemiyetler Kanunu, vatandaşların cemiyet kurmasını, siyasi partiler mücadelesini men eder? Hangi demokrasi, siyasi düşünüş ve akidelerinden dolayı vatandaşlarını polise teslim eder, ev masuniyetini ortadan kaldırır, polise herkesin kafasını ve evini araştırmak salâhiyetini verir? Hangi hürriyet vatandaşlarını düşüncesinden mesul tutar, hatta muayyen bir kanaati müdafaa ettiği için onu işkenceye maruz bırakır?

Anayasa ve Medeni Kanun, adaleti, hakkın gözcüsü yapmışken, adalet terazisinde hakim kararını ayar tutmuşken, bu adli salâhiyet, hukuki hiçbir vazife ve mesuliyeti olmayan bir polisin eline, hükmüne ve kafasına nasıl bırakılır? Vatandaşın hakkı kanun nezareti altına verilir, polis nezareti altına değil... Adliye'yi icraatının dışında bırakan bir kanun, keyfi, karakuşî bir hükümle vatandaşları, suçlu veya suçsuz, hürriyetlerinden mahrum bırakan bir kanundur ki, demokrasi kendi namına yapılan bu icraattan ancak hicap duyar.

Demokrat devlet, işçinin, köylünün teşkilat kurup grev ve nümayiş yaparak haklarını müdafaa etmelerini kabul ettiği hâlde, bugünkü kanunlar bilhassa İş Kanunu, işçi ve köylü de bu hakkı nez'eder. İşverenler aralarında birleşebildikleri hâlde, işçi birleşmek ve hakkını istemek imkânından mahrumdur.

Demokrat devlet, işçi ile işveren arasında ancak hakem rolü oynayabilir. Fakat tamamıyla faşist sistemine uyarak, bugün, hükümet ve Halk Partisi bütün

mesleki teşekküllerin içindedir, bunların müstakil olarak teşkilatlanmalarına müsaade etmez.

Bütün bu yazdığımız kanunların ve hükümlerin faşist kanunlardaki hükümlerden farkı nedir? Bütün ruhu ve muhtevasıyla faşist olan bu kanunların adı da demokratik kanunlardır.

Bu öyle bir hürriyet ve demokrasidir ki, Matbuat Kanunu vatandaşın ağzını bağlamış, Cemiyetler Kanunu bileklerini sıkılmış, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ayaklarına pranga vurmuş, diğer hükümler ve muhtevalar da vatandaş düşünemez, konuşamaz, hareket edemez bir manken hâline getirmiştir.

Her insanın, her vatandaşın hakkı olan hürriyeti istiyoruz, bu zincirli hürriyeti değil...

Geniş bir demokrasiye geçerken, Matbuat Kanunu'nun 50. maddesini kaldırmak, matbuat suçlarının muhakemesini Şûra-yı Devlet'e havale etmek, bu zincirleri çözmek değil, irade ve otoriteyi elde tutup zevahiri kurtarmak için bu zinciri gevşetir gibi görünmektir.

Geniş bir demokrasiye geçerken, bir kısım vatandaşlara cemiyet ve parti kurmak hakkını tanıırken, diğer bir kısım vatandaşları bu haklardan mahrum etmek, fertler ve sınıflar arasında bir imtiyaz kabul etmektir ki, bu hürriyet ve demokrasi değil, hürriyetin vatandaşlara idareci sınıf tarafından kendi arzusuna göre miskalle bahş ve ihsan edilmesi demektir.

Sadaka istemiyoruz. Hak istiyoruz.

Her vatandaş istediği partiyi kurmakta serbesttir. Bunun aksi bir sınıfın diğer sınıf üzerinde diktatoryası demektir ki, bunun kanunlaştırılması tamamıyla faşizmin kabulü demektir. Bütün dünya demokrasileri vatandaşlarına siyasi hürriyet verirken, bu hakları da garanti etmiştir. Hakiki bir demokraside ne imtiyazlı fert ne de imtiyazlı bir sınıf vardır. Dünyanın geçirmekte olduğu bu inkılap seli içinde, sahte bir demokrasi ile Türkiye, dünya milletleri arasına hür ve demokrat bir devlet olarak karışamaz.

Türkiye hür bir dünyada hür bir vatan olmalıdır. Bütün vatandaşlarına müsavi insan haklarını, ırk, din, cins ve sınıf farkı gözetmeksizin veren, bütün vatandaşlarını bu toprağın müsavi çocukları sayan, imtiyazlı fertlerin değil, bütün imtiyazlıları silip süpüren halkın Türkiye'si...

Ne zincirli hürriyeti ne de anarşik hürriyeti istiyoruz. Hepimizin malı ve vatanı olan bu toprakta tabiatın ve hayatın verdiği bütün nimetlerden müşterek faydalanmayı, müşterek ıstırap çekmeyi, vazifelere ve mesuliyetlere iştirak etmeyi istiyoruz. Bu vatan başımız üstünde yaşayanların değil, hepimizin beraber ekeceğimiz, makinelerini beraber döndüreceğimiz, dertlerini ve sıkıntılarını beraber paylaşacağımız vatandır. Onu beraber cennete çevireceğiz, onun için icap ederse beraber öleceğiz... Fakat onu hür insanların vatanı, imtiyazsız fertlerin vatanı olarak seveceğiz.

Kanunlar bu hakkın, bu halkın, bu vatanın bekçileridir. Onun üzerinde söz sahibi sadece, sadece bu halktır. Devlete hesap vereceğiz, devletten hesap soracağız. Şahsi hürriyetimizi bu halk ve vatan için de feda edeceğiz... Fakat başımızda saltanat sürenler için değil. Hürriyete bundan başka zincir kabul etmiyoruz.

SERTEL, Sabiha, Nr. 1, Aralık 1945, s. 6-7.

1.9. YARIM AY

Türkiye'nin En Büyük Adamı

Türk milleti tarihinde yetiştirdiği büyük adamların en büyüğünü kaybetti. Atatürk'e bu "BÜYÜK" sıfatını veren, on beş senelik Cumhuriyet tarihinden evvel, milleti en müşkül anlarında ölümden kurtaran halaskâr sıfatıdır.

Cihan Harbi'nde millî istiklalini kaybeden bu millet, onun rehberliği, onun iradesi, onun dağlar deviren enerjisi ile, millî istiklal savaşını kazandı. Bu kurtuluş Türk milletinin nesillerden nesillere unutmayacağı, beşikteki çocuklarına ninni gibi söyleyeceği bir istiklal destanıdır. Bugün bütün bir milletin en küçük mektep çocuklarının döktükleri gözyaşları, bu şükran ve minnetin nişanesidir.

Atatürk Türkiye'nin ilk Cumhur-u reisidir.

Atatürk'ün Türk milletine bir kurtuluş hediyesi olarak verdiği Cumhuriyet, dejenere olmuş bir saltanatın milleti geriliğe, ölüme sürükleyen mikroplarını öldüren bir iksirdir. Bu ilk Cumhur-u reisinin kurduğu Cumhuriyet, Türk milletinin hayatını emniyet altına alan, milleti ebedi bir hayata kavuşturan, medeni milletler arasında ileri bir devlet olarak yaşamak hakkını veren rejimdir.

Atatürk'ün Cumhuriyet'i, mazinin milletin ayağına bir zincir gibi bağladığı gerilikleri kaynağında boğmuş: O, enerji hamleleri, içtimai inkılapları ile bu milleti içtimai terakkinin en ileri kademelerine çıkarmıştır.

Onun bu millete bir miras olarak bıraktığı Cumhuriyet'i, inkılabı, ileri umdeleri korumak, bu milletin ona karşı göstereceği en büyük minnet borcudur. Cumhuriyet, inkılap, millî istiklal, onun bu millete emanet ettiği bir veditir. Bu emaneti hiçbir gün düşman ellere teslim etmeyeceğimizin en büyük şahidi, onun ölümü karşısında bütün bir milletin büründüğü yeis ve matemdir.

Atatürk öldü. Fakat yarattığı eser, Cumhuriyet ve inkılap yaşadığı müddetçe, Türk milleti var oldukça, o Türk Cumhuriyeti'nin ilk kurucusu, Türk milletinin kurtarıcısı olarak yaşayacaktır.

Sertel, Sabiha Zekeriya, Cilt 7 / Nr. 91, 15 İkinciteşrin 1938, s. 6.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SABİHA SERTEL’İN DERGİLERDEKİ ŞEÇİLMİŞ İMZASIZ YAZILARI

2.1. BÜYÜK MECMUA

Haftanın Musahabesi: Teceddüt Adımları

Bu hafta zarfında kadınlık âleminde yeni, mesut bir hadise oldu: İnas Darülfünun’u ismiyle şimdiye kadar mevcut olan lise kıyafetindeki garip, manasız müessese lağv edilerek, kadınlarımız da asıl darülfünun tedrisatını takip etmeleri esası kabul edildi. Bu büyük tekâmül adımının kıymeti bugün layıkıyla hissedilmese bile, yarın, bunun ne kadar mühim neticeler vermeye namzet olduğunu elbette anlaşılabacaktır. Çünkü, artık Türk kadının da erkeklerden tamamiyle farksız yüksek bir tahsil görmesine imkân hasıl oluyor demektir. Hâlbuki bugüne kadar, kadınlarımıza, lise tahsilinin fevkinde bir müessese vücuda getirmemiştik. Yirminci asırda yaşamak isteyen bir millet için böyle irticai hareketlere karşı müsamahakâr davranmak kabil olamazdı. Gazetelerimizin üç dört günden beri, kadınlığın tealisini temin edebilecek olan bu darülfünun tevhibi meselesini hep bir ağızdan tezviç-i nesip etmeleri, efkâr-ı umumiyenin teceddüt hareketlerine ne kadar taraftar olduğunu gösteriyor. Bütün dünya her gün yeni yeni içtimai inkılaplar geçirirken, bizim, bütün cihanın rağmına, yerimizde durmaya ve irticai hareketlerde bulunmaya hakkımız yoktur. Esasen bütün Türk milleti, şimdi ne kadar meşum neticeler veren köhne telakkilerin, kurun-u vustaya mahsus fikirlerin istibdadından artık bıkmış, usanmıştır; “De’b-i Dîrın”, “An’anat-i Kadime”, “Şair-i Milliye” gibi artık modası geçmiş, manasız kelimelerin altında hakiki mahiyetini aramaya çalışan cahilane taassubun, yirminci asırda yaşayan bir milletin artık hakim olamayacağını anlamalıdır. Maarif nezaretinin bütün matbuat tarafından metheden alkışlanan bu musib kararı, gerek hükümetin gerek milletin “yenilik” ihtiyacını pek iyi duyduğunu gösterecek bir mahiyettedir.

Mamafih, maarif nezaretinin esas itibariyle pek musib olan bu kararını, tatbikat itibariyle yine irticai bir mahiyette görüyoruz: Kadınlarla erkekler dersleri ayrı zamanlarda takip edeceklermiş... Dünyada bundan garip, bundan mantıksız bir

şekil tasavvuruna imkân yoktur. Sa'y hayatında kadınla erkeği böyle suni tedbirlerle ayırmanın acaba manası var mıdır?.. Asri bir zihniyetle düşünecek olursak, bunun imkânsızlığı nispetinde lüzumsuzluğunu da anlarız. Bugüne kadar darülfünundaki serbest derslerin konferansları hep bir arada takip eden kadınlarla erkeklerin bütün dersleri yine müşterek bir surette takip etmeleri için en ufak bir mâni bile mutasavver olamaz. Şimdiye kadar mevcut olan bu müşterek ders ananesini asri bir zihniyetle hareket ederek tamim etmek icap ederken, bunu mâniye kalkışmak tamamıyla irticai bir harekettir. Bir müderrisin bir dersi evvela erkeklere sonra kadınlara iki defa tekerrür etmesi, çok tuhaf bir şey olur; ders ne kadar sınırsız olursa olsun ikinci defa tekerrürün kuvvet ve kıymetçe birinciye benzemeyeceği muhakkaktır. Sonra laboratuvarlarda ve kütüphanelerde kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı çalışmaları hiç mümkün olamaz; Haftanın veya günün yarısını kadınlara yarısını erkekler tahsis etmek hiçbir suretle matlup ve istifadeyi temin edemeyecektir. Tramvaylarda olduğu gibi ortaya bir karagöz perdesi gererek kadınlarla erkekleri ayırmak usulü de gülünçlüğüne mebni darülfünunun tevhide daha ziyade nazari bir şekilde kalmıyor mu? Bu suale karşı “Evet” cevabını vermeyecek pek az adam bulunabilir.

Bu asrın hayatı, zaruri icabeti kadınlarla erkeklerin hep bir arada yaşayıp çalışmalarını icap ediyor. “Harem”le “selamlık” arasındaki yüksek ve kalın duvar bir daha ebediyen yapılmamak üzere yıkılmıştır. Dün kadınların sokağa çıkmalarını mana etmek nasıl kabil değilse, bugün de onların hayata atılmalarını, mekteplere, ticarethanelere, hükümet dairelerine girmelerini mana etmek o kadar imkânsızdır. Madem ki hayatın zaruri şartları kadınla erkeği âdi hayatta bile ayıramıyor; darülfünun gibi bir ilim ve mefkûre ocağında en yüksek bir fikir seviyesinde bulunan kadınlarla erkekleri birbirinden ayırmak nasıl tasavvur edilebiliyor? Biz bunun kabil-i tatbik bir şey olmadığına, İnas Darülfünunu’nu kaldıran hayat şeraitine bu suniliği de uzun müddet hazmedemeyeceğine kaniyiz. Ancak maarif nezareti böyle yarım, cüretsiz bir teceddüt adımı atacak yerde, Terakkiperverlerin arzu teminatına iştirak ederek şimdiden bu ayrı tahsil şeklini ortadan kaldırırsa ve darülfünunu tam manasıyla tevhit etse! Efkâr-ı umumiyenin böyle bir hareketi tenkit şöyle dursun, bütün kuvvetiyle alkışlayacağına eminiz. Hatta memleketin pek büyük ve münevver bir ekseriyeti bu kadarla da iktifa etmeyerek kadınlarımızın tab-ı hukuk fakültelerine, ticaret mektebinde ve daha saire bu gibi mekteplere kabulünü de şiddetle talep

ediyor. Memlekette teceddüt fikirlerini neşr-i tamime çalışmakla mükellef olan maarif nezaretinin, tamamiyle asri bir zihniyetle hareket ederek, teceddüt yolunda yarım ve mütereddit adımlar değil tam ve kati hatveler atması millî halas için pek mühim bir şarttır. “İdare-i Maslahat” ve “Ananecilik” gibi köhne zihniyetlerle idare-i umur etmek zamanı çoktan gelip geçti...

İmzasız, Nr. 4, Mart 1919, s. 49.

Haftanın Tarihi

İzmir Felaketi

Dört sene en büyük mahrumiyetlere, en yüksek fedakârlıklara katlanan bu millet, bu hezimetin verdiği yeis ile başı dönerken, bugün sevgili İzmir’in Yunan işgali altında kaldığını görmek bedbahtlığına da uğradı... İzmir bu vatanın can damarı, ruhudur..

Bugün İzmir’i kaybetmek, vatani hayatı, istikbali, her şeyi kaybetmektir.. Damarlarında vatan aşkı, millet vecdi ve sevgisi olan hiçbir fert buna lakayt kalamaz.. Küçük büyük hepimize terettüp eden bir vazife var: Bugün buna göz yummak, sükut etmek cinayetlerin en büyüğüdür. Vatan son dakikasında bütün fertlerinin birleşmesini, bu felakete müttehit bir el, birleşmiş bir kalple mukavemet etmesini istiyor...

Kadınlığa Hürmet

Geçen haftaki gazeteler polis müdüriyet-i umumiyesinin musib ve medeni bir kararını neşrettiler. Bu karar zabıta memurlarını adi bir şüphe üzerine hanımlarımızı karakollara, merkezlere sevk etmekten mâni ediyor. Zabitanın kendisinde bir ahlak bekçiliği vazifesi görmesi ve daha fenası bunu ifa için – bittabi mahdud olan- şahsi görgü ve telakkilerinden başka bir kaideye tabii bulunmaması fena bir şeydi. Bunların arasında öyle mutaassıp ve kara cahilleri vardı ki biraz açık tuvaleti, evza ve etvarda biraz fazla serbestliği mucip şüphe görüyor ve bunu belki de ahlakı pek düzgün olan bir hanımı yolundan çevirmek, ahalinin şüpheli ve mütecessis gözleri önünde rezaletle karakola sevk etmek için kâfi bir sebep addediyordu. Öyle ya karakola götürürler, hakkı varsa sonradan tahliye ederler. Ortada kırılmış dökülmüş bir şey yok ya? Böyle hareket eden zabıta memurları bu yolda bir muameleye uğramanın bir kadın için ne demek olduğunu anlayabilecek kadar ince ruhlu adamlar değildirler. Kezalik bunların elindeki salahiyeti bir tecavüz vasıtası olarak

kullananları da görülmemiş değildir. Herhalde hanımlarımıza zabıta tarafında vukua bulan böyle na-reva muameleler mahdud mutaassıp görmek tecavüzlerinden daha çirkin görünüyordu. Çünkü işin nihayetinde zabıta hükümetin meslek ve programını tatbik eden bir mümessil kuvvettir. Zabıtadan sâdır olan bir hareketi hükümetten gelmiş farz edebiliriz.

Bu kararın neşrinden iki üç gün sonra polis efendilerden biri -huy canın altındadır derler- Kadıköy iskelesinde hiç olmayacak bir sebepten dolayı bir hanımı tevkif etmiştir. Müdüriyet-i umumiye mürekkebi kurumamış kararnameyi hiçe sayan vazife na-şinas memuru derhal azletmeli. Bu kararındaki azim ve ciddiyeti herkese teslim ettirdi. Bunun diğer zabıta memurları için bir ders olmasını ve ellerindeki kuvveti kadınlığa hakaret gibi medeni memleketlere yakışmayacak işlerde istimal etmemelerini halisane temenni ederiz.

Kararındaki asabiyetten ve icrasındaki azim ve süratinden dolayı polis müdür-ü umumisi beye teşekkür etmeyi vazife biliriz.

Cemil Paşa

Cemil Paşa'nın şehremanetine tayin edileceğini altı aydan beri işitiyorduk. Bu şaiya nihayet tahakkuk etti. Bu havadis bedii ve sahi şeraite muvafık bir şehrin ne demek olduğunu bilenler için büyük bir müjdedir. İstanbul dünyanın en güzel şehirlerinden biridir. Orada tarihimizin en kıymetli abideleri, millî mevcudiyetimizin en silinmez izleri vardır. Bir yandan bunları muhafazayla beraber daha göze çarpacak bir hâle getirmek, bir yandan da temizliği, şenliği, şerait-i sıhhiyesi, nakliyat vasıtalarındaki kolaylığı ile onları mükemmel bir Avrupa şehri şekline sokmak lazım gelirdi. Maatteessüf hiçbir şehiremini bu hususta müsmir bir faaliyet göstermeye muvaffak olamadı. Geçirdiğimiz harp senelerinden dolayı şehrimiz büsbütün muhtaç-ı himmet bir hâle gelmiştir. Yangınlar birçok mahalleleri harabe-zara çevirmiş, bundan ve daha başka sebeplerden tevlit eden mesken buhranı bazı semtleri hastalık yatakları hâline getirmiştir. Kezalik geçirdiğimiz müthiş kıtlık senelerinde halk ne bulduysa yemiş ve yenecek şeylerin temizliğini esnaf tamamiyle ihmal etmiştir. Bütün bu şeyler kuvvetli ve münevver bir ele ihtiyaç gösteriyor. Bu itibar ile Cemil Paşa'nın vâsi salahiyetle şehremanetine gelmesini herkes büyük memnuniyetle telakki edecektir.

Muallimler Cemiyeti

Muallimler cemiyeti kongresi geçen cuma günü darülfünun konferans salonunda içtima etti: “İlim Ordusu” unvanı verilen ve harp ordularından çok daha büyük işler görmeye namzet bulunan muallimleri bir araya toplamak için şimdiye kadar İstanbul’da ve vilayette bazı teşebbüsler olmuş fakat hiçbirisi müspet bir netice vermemişti. Geçen sene teşkil eden muallimler cemiyetinin bu mürde-zad teşebbüslere bir vecihle benzemediğini, müesseselerinin gaye, maksat, ve vasıtalarını çok idrak ve takdir ettiklerini anlamak için programlarına basit bir nazar atfetmek kâfidir fakat bir cemiyetin müesseselerinden beklenecek şey kabil-i tatbik ve makul bir program ile müsait bir faaliyet sahası ihzarından ibarettir. Onu büyütecek, yaşatacak, vaat ettiği meyveleri yetiştirip toplayacak olan alakadar bulunan fertlerdir. Muallimlerimiz vazifelerinin ehemmiyet ve azametini, muallimler arasında bir tesanüt lüzumunu, muallimliği mergub ve metin bir meslek hâline getirmek vücubini teslim etmişlerdir ki “Muallimler Cemiyeti” azasının bu teşebbüse verdiği ehemmiyet de buna delildir. Kongrenin intihab ettiği heyet idare azası ehliyetleri ve işgüzarlıklarıyla tanınmış zevattandır. Kongrede umuma husus dershaneler küşadı meselesi de mevzu bahis edilmiştir ki ehemmiyetinden bahsetmeye hiç lüzum yoktur. Ancak halkı yükseltmek, avam ile havas arasındaki uçurumu doldurmak suretiyle kuvvetli ve yekpare bir millet ve devlet vücuda getireceğimiz bir mütearife kadar bediidir. Binaenaleyh muallimler cemiyeti bu teşebbüsü hayyiz-i husule getirebilirse gayesine doğru büyük bir dev adım, memleketin derin minnetlerine hak kazanmış olur.

Türk Kadını Dershanesi

“Türk kadını dershanesi” kadınlık hayatımızda epeyce mühim bir rol ifasına başlıyor. Müessesesi her cuma günü ilmî ve bedii musahabeler tertibi suretiyle hanımlarımıza nezih bir içtima vesilesi ihzar ediyor. Müfit musahabelerle, şiir ve musiki ile burada geçirilecek tefekkür ve tahsis saatleri hanımlarımızın yükselmesinde herhalde bir amil hizmetini görecektir. “Uzlet-i inziva, bazı müstesna şahsiyetler için en mesut bir inkişaf u nûma zemini teşkil eder.” derler. Fakat onu tamamlayalım ki “bazı müstesnalar için”. Yoksa yalnızlık, ekseriyetin arasından dargın ve çekingen dağ çobanlarından başka bir şey yetiştiremez. Fikrî ve ruhu seviyelerin yükselmesinde temasın büyük tesirleri vardır. İnsanların bir arada

toplanmalarından doğan öyle zengin heyecanlar, öyle müsmir hararetler vardır ki “yalnızlık” içinde hatta sa’y-yı mütalaa ile temin etmek gayr-i kabildir. Bu içtimalara devam etmesini, ve onları daha mucip istifade şekle sokmak için lazım gelen himmeti diriğ etmemesini müesseseden rica ederiz.

İmzasız, Nr. 8, Mayıs 1919, s. 128.

Fransa’da Kadınların İntihap Hakkı

Umumi Harb’in tevlit ettiği neticelerden biri de kadınların süratle siyasi ve umumi hayata iştirak eylemeleri olmuştur. Kadınlar harp içinde hayatın her sahasında faaliyet göstererek kabiliyetlerini ispat ettiler. Bu suretle öteden beri haklarında hükümler olan yanlış telakkileri kökünden baltaladılar. Ve kadınların yalnız aile içinde değil hayatta da ihmal edilmemesi lazım gelen bir unsur olduklarını ispat ettiler. Binaenaleyh kadınların hukuken erkeklere müsavi olmasını temin için uğraşanlar, davalarında bunu mesned-i ittihaz ederek muhaliflere şiddetli hücumlara başladılar. Her memlekette tezahüre başlayan kuvvetli demokrasi cereyanları da onların bu hareketlerini teshil etti. Fikirlerde büyük bir tebeddül hasıl oldu ve hemen de bütün memleketlerde kadınların siyasi ve umumi hayata iştirakları lehinde bir cereyan belirdi. İşte bu cereyanın neticesi olarak şimdiye kadar kadınları hukuken daha dün mevkide bulunduran milletlerde onlara her sahayı açık bulundurmak, hatta millet meclislerinde, kabinelerinde onlara yer vermek mecburiyetini hissettiler. Nitekim harbin sonuna kadar Amerika’nın yalnız şimal ve merkezinde intihap hakkına sahip olan kadınların şimdi cenubi Amerika’da da aynı siyasi hakka sahip olduklarını görüyoruz. Keza İngiltere’nin, Rusya’nın, Almanya’nın da kadınlara intihap hakkını verdiğini, hatta onları meclis-i mebusan sıralarına kabul ettiğini okuyoruz. Amerika’dan maada Avrupa’nın dörtte üçü kadının intihap hakkını kabule mecbur olmuştur. Bugün yukarıda isimleri geçen memleketlerden maada Belçika, Norveç, İsveç, Danimarka, Felemenk, Lehistan ve Çin ve Slovakya’da kadınlara intihap etmek hakkı verilmiştir.

İşte bütün dünyayı kavrayan bu cereyan, ihtilal-i kebir ve hürriyet memleketi olan Fransa’da da tecelli etmemesi çok garip idi. Kadınları her memlekette ziyade serbest ve çalışkan olan Fransızların bu cereyana ne için taraftar olmadığı anlaşılamıyordu. Geçen nüshalarımızda birinde “J sais ious”den naklen derç ettiğimiz ankete Fransız zihniyetinin bu tekâmüle pek taraftar olmadığını

gösteriyordu. Fakat ahiren, birdenbire meclis-i mebusan kadınların intihabata iştiraki lüzumunu ileri süren bir layiha karşısında kaldı. Böyle bir teklife hazırlanmamış olan Fransız mebusları evvela lakayt görünmek istediler. Münakaşaya iştirak etmediler. Fakat sosyalistler meseleyi alevlendirdiler. Mecliste müthiş bir gürültü koptu. Lehide ve aleyhinde bulunanlar birçok nutuklar söylediler. Neticede, bütün dünyayı sürükleyen cereyana kapılmaktan kendilerini kurtaramadılar. Ufak bir ekalliyetin muhalefetine karşı kahir bir ekseriyetle kadınların intihabata iştirak edebileceğini kabul ettiler.

Mamafih mesele halledilmiş değildir. Meclis mebusunca tasvip edilen bu layiha Meclis-i Ayan'a gönderildi. Matin gazetesi ayan azası arasında yaptığı ufak bir ankette mühim bir kısmının bu fikre maruz olduğunu ilan ediyor. Fransız ayanının muhalefetlerini intaç eden sebepler çok gülünç. Mesela birisi diyor ki: "Kadınlara intihap hakkı vermek, ne ihtiyatsızlık!.. Zaten müntahapları bir buçuk milyonu Alman ateşi karşısında eridi. Orada olanların hangi fırkaya mensup olduklarını bilmiyoruz. Sonra kadınların bu haklarını kimin lehine kullanacağı da bizce meçhul. Hiç böyle tehlikeli işe girilir mi?" Fırka gayreti, hakikati görmeye mâni oluyor. Bizdeki gibi değil mi? Ayandan bir diğeri de şöyle diyor: "Ailenin faziletine kani olan bir adam için kadının intihap hakkından bahsetmek cinnettir. Çünkü kadın bu hakka sahip olunca aileye veda etmeli. Kadın ile erkek arasında siyasi bir iftirak aile iftirakını intaç edecek karı koca arasında niza' eksik olmayacak. Karı ile koca arasında rey hususunda itilaf varsa o vakit de reyi beyhude yere tezyit etmekte mana yok..." İşte Fransız ayanının mantıkları. Her yerde muhafazakâr kuvveti temsil eden ayanın bu itirazâtı beklenilmeyen bir şey değildir. Fakat hayat onlara hak vermekten çok uzaktır. Demokrasi cereyanı o kadar ilerlemiştir ki onu böyle manasız ve mantıksız itirazlarla tevkif etmek mümkün değildir. Binaenaleyh Fransa'da da kadın intihap hakkına sahip olmuş addedilebilir.

İşte bu izahat gösteriyor ki kadın, artık esaret devrinden çıkmış ve gerek Avrupa'da, gerek Amerika'da layık olduğu mevki elde etmeye muvaffak olmuştur.

İmzasız, Nr. 10, Haziran 1919, s. 154.

2.2. RESİMLİ AY

Gençlik Bize Ne Vaat Ediyor?

Memlekette en büyük kanunlar müzakere ediliyor. Devlet binası, eski yıkılmış saltanatın harabeleri üstünde kendine bir cumhuriyet binası kuruyor. Her şey esastan değişiyor. Türk milleti yeni bir yoldan yeni bir âleme giriyor, bu, inkılap tarihlerinin yazdığı en büyük inkılapdır. Ve Türkiye ilk defa siyasi inkılabını müteakip içtimai bir inkılap yapıyor, ve cumhuriyetini sağlam temeller üzerine kuruyor. Fakat Türklüğü yeni bir âleme götüren bu yeni yolda şule tutacak gençlik, siyasi dedikodularla, şahsi dedikodularla bu yola arkasını dünkü sistemin bıraktığı bir zihniyet ile sen ve ben diye didişiyor.

Bin bir mucizeden sonra bize vedia kalan zaferi, kıskanç bir gözle sevip sakınacak ilmin pişvası gençler, bu yeni yolda siz ilim ve fen ışıgınızı yakmazsanız, geçeceğimiz âlem, yine çıktığımız âlem olur. Zafer cehli arkasına ilmi önüne alırsa yürür. Tarihimiz baştan başa tarihi zaferlerle doludur. Hangi zafer cehlin kararttığı yollardan bizi saadete götürmüş? Hangi zafer siyasi azmine rağmen bizi siyasi düşmanlarımızdan kurtarmış? Hangi zafer ilmî rehber edinmeden yeni bir sistem kurabilmiş? Yüz bin şehit kanı ve kemiği üzerine kurulan zafer cumhuriyetin kıskanç hamî ve müdafaaları ilmin alemdârı olan gençler olmak icap eder. Mutlakîyet, militarizm, emperyalizm, bu on dokuzuncu asrın son kemale erdiği sistemler. Bir yanar dağ azametiyle devrilip göçüyorlar. Bütün dünya yeni akideleri yeni sistemler, yeni mefkûreler üzerine kuruluyor. Kana ve ateşe doyan insanlık biraz da hükümetlerin ve sistemlerin hükümları için değil, kendileri için olmasını istiyor. Bu eski akidelere isyan duyan insan kitleleri arasından cumhuriyetler, sosyalist hükümetler, şekil şekil akide ve sistem taslakları çıkıyor. Bizde istibdat, ve şahsi hükümlarlar, eski akide ve sistemler, cumhuriyet doğdu. Bu genç ve ateşin çocuk elbette bize mutlakîyetin ellerine zincir vurduğu esir kadını esir gençliği beraber getirmedi. Fakat geçeceği yola gençler ilim ve irfan ışıgınızı tutamazsınız, dört yol ağzında pusu kuran cehalet, taassup ve muhafazakârlık elinden hakimiyet-i milliyeyi alır, hürriyet, ve müsavat getiren kollarını kırar.

Cumhuriyet bu yola ilk defa elinde hukuk-u aile kararnamesiyle giriyor. Düşmanlar pusu kurmuş bekliyorlar. Ve siz gençler, istiklal mahkemesi dedikoduları Ankara ve İstanbul dedikoduları arasında o kadar bunalmışsınız ki, bu fikir

mücadelesinin ilk merhalesinde ne bir rehber olmak, ne efkâr-ı umumiyyede ikazkâr bir rol oynayarak onu kazanmak, ne de meclisteki teceddüt taraftarlarına vesika hazırlamakla uğraşıyorsunuz. Hukuk-u aile kararnamesi ilim ve cehlin mücadelesidir. Teceddüt ile taassubun mücadelesidir. Teceddüt ve ilim mefkûresini taşıyan bir gençlik bu yola ehemmiyetli bir meselenin münakaşası esnasında nasıl lakayt ve seyirci vaziyetinde kalabilir? Medeni memleketlerde fikir, mefkûre mücadelelerinde gençlik en ön sırada yürür. Mefkûrenin galebesi için muhasım tarafın davasını çürütecek ilmî ve fennî vesikaları toplar, kendini teçhiz ettikten sonra sistematik bir propaganda ile efkâr-ı umumiyyeye hakim olmaya çalışır.

Demokrasi ile idare edilen bir memlekette kanunlar, idareler, hareketler hep efkâr-ı umumiyyede tebellür eden fikirler, ihtiyaçlar, arzular üzerine müstenit olur. Bir fert başlı başına cemiyete kanun tahmil edemez. Bütün kanunların ve icraatın mesnedi efkâr-ı umumiyyedir. Fikir mücahitleri fikirlerinin galebesi için efkâr-ı umumiyyeyi kazanmaya ve tenvir etmeye mecburdur. Biz, hukuk-u aile kararnamesi mevzuubahis olurken böyle müspet ve sistematik bir neşriyatla efkâra hakim olmayı değil, gençliğin nokta-i nazarını gösterecek üç beş makaleyi bile esirgedik.

Filvaki organize edilmeyen bir kuvvet, kuvvet değildir. Fertler, infiradı bir cemiyette yalnız kendi nefisleri için yaşarlar. Hayat onlar için bir mücadeledir. Ve bu cidalı ferden idare ederler, menfaat-i umumiye mevcut değildir. Bu şekil cidalde muzaffer çıkan fertlerin adedi mahdud olur. Fakat cemiyet bir insan kalabalığı demek değildir. Hayvanlarda bir cemiyete mensuptur. Fakat organize olmayan bu kuvvet hiçbir zaman hayvanları muhasım bir kuvvete, insan kuvvetine zebun olmaktan kurtaramaz. Cemiyet hayatı yaşayan fertler müşterek his ve fikirler, müşterek menfaatlerle birbirine bağlandıkları zaman hayat bir cidal değil, bir iştirak olur. Ferdin vazifesi yalnız nefisini korumak değil, mensup olduğu heyet-i umumiyenin menfaatlerini, âdatını, akidelerini beraber korumaktır. Bu tahaffuz ve iştirak fertleri organize edilmeyen bir cemiyet arasında tesis edemez. Bu cemaatlerin içtimai şuurunu inkişaf edemez. Ve bu hiçbir mesnedi olmayan cemiyet içerisinde fert kaybolur, cemiyetle yaşamının ona temin edeceği menfaatlerden mahrum olur. Mütecanis bir halk zümresini teşkilatlar altında toplayıp, memleketin müşterek akide ve sistemlerini beraber ve müdafaa edecek bir kuvvet hâline getirmediği gençliğin müdafaa edeceği ve yeniden vaz' edeceği sistemler küçük bir zümreye mahsus

olmaktan kurtulamaz. Her ferdi ayrı ayrı bulup yeni akide ve sistemleri telkin etmek imkân olmayan bir şeydir. Gençlik demokrasinin müdafaa ve hamisi olmak istiyorsa efkâr-ı umumiye'yi kazanmaya mecburdur. Teşkilatı olmayan bir cemiyet içerisinde kanaat ve fikirleri tebellür etmiş bir efkâr-ı umumiye olamaz. Varsa bile bunlara erişmek kabil olamaz.

Gençlik muhafazakârlığa karşı bir kuvvet ise, ve bir kuvvet olarak teceddüt fikirlerini müdafaa etmek vazifesi ise, böyle bir kanunun müzakeresi esnasında bütün fikir müesseseleri mi, darülfünun gibi, ocak gibi, muallim ve muallimeler cemiyeti gibi memleketin ilmî ve fikrî cereyanlarının merkezi olan müesseselerin teşriki mesai ile sistematik bir cihat açması ve gençliği bu maksat etrafında toplaması icap ederdi. Fakat maalesef gençlik henüz böyle bir hareket göstermedi ve memlekete ait her meselede bir seyirci vaziyetinden bir davacı vaziyetine geçemedi.

Münevver gençlik cemiyetin ideal rehberidir. Düne kadar içtimai bünyemizi kemiren kozmopolit ruhu milliyet mefkûresini rehber edinen gençler yıkmadı mı? Muhtelif anasır arasında bizi memleketimizin sahibi ve efendisi olmaktan men eden Osmanlılık akidesini gençliğin milliyet aşkıyla dolu imanı yıkmadı mı?.. Bugün Türkler millî akidesine malik, memleketin sahibi ve efendisidir. Fakat dünkü istibdat ve mutlakîyet idarelerinin içtimai bünyemizde bıraktığı mikroplar ölmedi. Efkâr-ı umumiye bir buhran ve teşettüt içindedir. Fert mafevkin emri altında, itaatkâr bir bende gibi yaşamaya çok alışkındır. Demokrasinin ona neler getirdiğini bilmez, onun için demokrasinin müdafii olmayı da bilmez. Şahsi hükümdarlığın yıkılmasından mütevellit yeni içtimai vaziyeti de bilmez. Vatandaş için hak olan her akide ve kanundan aynı derecede müstefit olmak hakkı olduğunu da bilmez. Münevver gençlik, millete hak ve adalet getiren bu sistemi tanıtmak ve sevdirmek vazifesiyle mükelleftir. Dün millî haysiyetimize vaki olan bir tecavüzden nasıl rencide olur, heyecan duyarsak, bugün millî hakimiyetimize vaki olan her tecavüze karşı da aynı heyecan ve infiali duyabilmeliyiz. Gençlik millette bu heyecanı yarattığı zamandır ki demokrasi, cumhuriyet memlekette hakim olacak ferdî saltanatlar, zümre-i saltanatları hayat imkânı bulamayacaklardır.

Demokrasi yalnız bir hükümet sistemi değil, bir cemiyet sistemidir. Hükümete ait şekilde değişmesi nasıl demokrasinin tatbiki ise, aileye ait, terbiyeye ait, iktisada ait şekillerin değişmesi de demokrasinin tatbikata geçmesi demektir.

Yoksa cumhuriyet ve demokrasiyi yalnız bir sahada tatbik edip, ötekileri meskut geçmek, evvela zimamdarların demokrasi müdafii olmadığını, saniyen halkın millî hakimiyetini müdafaa edecek seviyeye gelmediğini gösterir. Bu her iki vaziyet karşısında da gençliğin vaziyeti mürşit ve davacı olmaktır. Demokrasiyi tatbik etmeyen hükümetleri vazifesini ifaya davet ederek hakimiyet-i milliyenin davacısı olmak gençliğin vazifesidir. Demokrasiyi müdafaa edecek kadar yükselemeyen halka onu mukaddes bir mefkûre gibi sevdirmek, ve kalbine bu mefkûrenin heyecanını verecek mürebbi ve mürşit olmak yine gençliğin vazifesidir.

Hukuk-u aile kararnamesi her iki taraf için de bir imtihan varakası hâlinde meclisin kapısına gelmiş bekliyor. Cumhuriyetin, bize müsavi haklar, vazifeler getiren cumhuriyetin ilk içtimai prensibini müdafaa edecek gençler kendilerine verilen hakkın ihkak edilmesini müdafaa edecekler... Fakat demokrasinin bu ilk mücadelesi karşısında lakayt, siyasi dedikodulara boğulmuş seyirci gençlik bize ve cumhuriyete çok şeyler vaat etmiyor.

İmzasız, Cilt 1 / Nr. 1, Şubat 1340, s. 3-4.

Çocuklarınızı Korkutmayınız ve Dövmeyiniz

Geçen günlerden birinde bir aile meclisinde bir babanın çocuğu mektepte cam kırdığı için kendisine ihtarname gönderildiğinden müteessiren sekiz yaşındaki çocuğunu kolundan tutup karakola götürdüğünü anlattıkları zaman içimden gelen bir isyan ile gayr-i ihtiyari:

-Yapılacak en basit şey baba ile evladın yerlerini değiştirmekten ibaret olmalıydı, demiştim.

Masum bir yavruya yapılan bu ağır cinayet karşısında duyduğum bu isyan, çocuklara karşı gaddar ve zalim olmaya alışmış olan meclistekileri mütehayyir ve müteessir etmişti.

Şüphesiz henüz yaptığı kabahatin derecesini takdirden aciz bir yavruyu tevkihaneeye götüren baba bunu çocuğu kurtarmak maksadıyla yapmamıştı. Maksadı çocuğu tedhiş etmek, hareketinin nasıl bir cezaya layık olduğunu göstermekti. Bu şuursuz gaddar babanın yaptığı zalim cinayeti evlerde çocuklarına tekrar etmeyen kaç aile, kaç ana baba vardır? Okumuş, az çok terbiye görmüş analar ve babalar bile:

“Bugün uslu oturmazsan seni izbeye kaparım.”

“Bugün yaramazlık edersen seni Arap’a veririm.”

“Eğer bir daha yaparsan seni evden kovarım” gibi tehditlerle her gün çocuklarını korkutmaktan hâli değildirler.

Hâlbuki bir çocuğa karşı yapılacak cinayetlerin en büyüğü onu dövmek ve ona korkunun ne olduğunu öğretmektir. Korku hayatta iradeyi öldüren, maneviyatı kıran en büyük amil, ruh ve bedenın sıhhatini bozan en kuvvetli mikroptur. Çocuk büyüdükçe korkunun ne olduğunu öğrenebilir, ve şüphesiz hepimiz annelerimizin cehaleti yüzünden daha küçükken bunu öğrenmişizdir. Cahilane muhabbet vakıfane fenalıktan daha fenadır. Annelerin çocukları korkutmak için kullandıkları tehditler, çocukların masum hayallerinde canlandırdıkları korkunç umacılar onların saf ve temiz ruhları üzerinde silinmez izler bırakır. Bu korkutmalar bazen çocuğun sinirlerini bozar: Çocuk gecelerini korkunç rüyalar, kabuslar içinde geçirir. Bazen seciyesini bozar: Çocuğu korkutmak, ona korktuğundan içtinabı ve korkmadığı şeyi yapmayı öğretir, yani çocuğu köleliğe alıştıırır.

Çocuk müdafaadan aciz bir masumdur. Onu dövmek, tehdit etmek, ve korkutmak alçakça bir harekettir. Müdafaadan aciz bir hasta nasıl dövülemezse, müdafaadan aciz bir çocuk da dövülemez, korkutulamaz, tehdit edilemez.

Unutulmamalıdır ki çocukların müşahide ve tetkik hassası kuvvetlidir. Çocuk hayalinde canlandırılan korkunç hayallerin bir gün hakikat olmadığını öğrendiği zaman hakkınızda vereceği ilk hüküm yalancı olduğunuzdur. Çocuklarını umacıyla tehdit ve ihafe edenler çocuklarını bir gün yalancı yapmaya alıştıırıyorlar demektir. Çocuğun hayatta yalanı öğrenmemesi mümkün değildir. Fakat bunu ailesinden öğrenmesi ve en ziyade hürmet etmesi lazım gelen kimselerin tatbik ettiğini görmesi çocuk için manevi bir sukuttur.

Çocuklarını terbiye için tehdit ve ihafe tarikini tercih edenler kuvvetin ikna faikiyetini kabul eden zayıf kimselerdir. Zayıfa karşı kuvvet kullanmak kolaydır, fakat karşısındakinin izzet-i nefsine hürmet ederek ikna vasıtasıyla müracaat etmek güç bir iştir. Biri çabuk fakat muvakkat, diğeri yavaş fakat devamlı semere verir. Saltanat terbiyesi bizi birinci nevi telakkiye alıştıırmıştır. Ailede, cemiyette, mektepte hülasa bütün hayatımızda büyükler küçüklere karşı daima kuvvet ve cebir kullanmayı tercih ederler. Çocuğa karşı müstebit ve gaddar olmak, onu da ileride gaddar ve müstebit yapmak demektir.

Anneler, çocuklarınıza sevmeyi, onlara hürmet etmeyi onlarla dost ve arkadaş olmayı öğretiniz. Çocuk yanınıza gelirken hükümdarı huzuruna çıkan bir köle gibi değil bir arkadaş gibi gelmelidir.

İmzasız, Cilt 1 / Nr. 1, Şubat 1340, s. 10.

Bugünkü Türk Kadınları

Her memleketin terakkisi kadınları cemiyette oynadığı iktisadi, içtimai, insani vazifelerle ölçülür. Üç tipte toplanan Türk kadını bir anne midir? Bir vatandaş mıdır? Bu memlekete verdiği nedir?

Şişli Kadını

Her milletin terakkisi kadınlarının cemiyette oynadığı iktisadi, içtimai ve insani vazifelerle ölçülür. Her bir yerde kadınlar memleketin terakkisiyle mütenasip bir inkılap geçiriyorlar. Bazı yerde iktisadi rekabetin müşkülleşmesi, kadının şahsiyetini ve izzet-i nefsinin tanınması kadını hayata atıyor, bazı yerlerde kadınlar anne veya ev kadını vazifelerini hakkıyla ifa için bunları tedris eden mekteplere koşuyorlar; bazı yerlerde de hayır cemiyetleri teşkil etmek, hiç olmazsa insaniyete faydalı olmak gayesini takip ediyorlar. Şişli kadını acaba hangi sınıfa dahildir?

Şişli kadını ev kadını değildir. Hayatta daha çok refaha mazhar olan kadınlar az çok Şişli’de toplanmıştır. Her birinin iktisadi vaziyetleri nispetinde bir, iki veya üç hizmetçisi vardır. Evin yevmi idaresi bunlara tevdi edilmiş, hanım hayatını istediği şekilde tertip için serbest bırakılmıştır. Ailedeki iktisadi vazifesi arkadaşının verdiğini almaktır. Yiyeceği için almak giyeceği için almak yol parası için, eğlencesi için hülasa hayati ihtiyaçlarının tatmini için mütemadiyen almaktır. Şişli kadını anne de değildir. Çocuklarını cahil bir dadının eline terk etmekteki günahı henüz takdir etmemiştir. Çocuk büyütmek bir fendir. Çocuğun gıdası, uykusu, havası, yıkanması, bedii ve fikrî terbiyesi, her annenin tedris edemeyeceği bir meslektir... Bunu okumak külfetini üzerine almayan kadın, zahmetini dahi almamak için çocuğunu hizmetçilere tedviden hiç çekinmez.

Şişli kadını memleketin ne hissî, ne fikrî hiçbir cereyanıyla alakadar değildir. Her günlük meşgalesi pek kıymetli saatlerini işgal eden tuvaletini bitirdikten sonra ya ödenmesi hiç bitmeyen ziyaretleri eda, ya sinema, tiyatro, veya alışveriştir. Şişli kadınının tuvaleti hiçbir Parisli kadıninkinden geri değildir. Fransa’yı iktisaden mahveden kadınlar bu boşluğu kendilerini her gün Fransa’yı dolduran milyonlarca

ecnebilere satmakla tevzin ediyorlar. Şişli hanımı bu kirden münezzehtir. O yalnız hikmetini ve sebebini tahlil etmeden süslenir. Bazen kendisini kocasına, bazen gizli günahkârlarına satmak için süslenir. Bu süslenişte yüksek bir zevki ve gururu vardır. Fakat bütün bu kendini satmak için ona saatlerini zayi ettiren süsün onu cemiyette bir hiç mevkiine düşürdüğünün farkında değildir. Zevk-i bediyyi yükselten süs sadelik ve temizlik içinde olanıdır. Şişli hanımı bu süs zihniyetini maatteessüf Fransız kadınından almış, ve onun yaşadığı pazarla, kendi yaşadığı aile ocağındaki farkı ölçmeden almıştır. Fransız kadını hayatta erkeğin oyuncağı olmaktan başka hiçbir rolü olmayan kadındır. Hâlbuki Şişli kadınının gözleri önünde on iki senelik harbin aç ve çıplak gezdirdiği yüz binlerce yetim ve şehit çocuğu, aç ve çıplak dullar, sefiller ve bedbahtlar vardır. Şişli kadını bir Türk kadını olarak süsü değil, memleketi ve memleketinin aç çocuklarını daha çok düşünecek sevecek bir vaziyettir.

Şişli kadını süsünü temin için parasını Beyoğlu'nda zevkini en çok okşayan hangi pazar rast gelirse orada sarf eder. Onun zevkini okşayacak en nefis eşya ekseriya Rum ticarethanelerinde bulunur. Ve Şişli hanımı birçok senelik tecrübelerle öğrenmiştir ki burada verdiği paranın yüzde onu, yirmisi hatta bazen ellisi Yunan milliyetçilerine, Yunan donanmasına, ve Yunan fırıldaklarına sarf edilir. Bütün bilgisine rağmen, parasını oralarda sarf etmek için kendince mecbur bir sebep var. Süs... Onun memleketinin geçirdiği iktisadi buhranla hiç alakası yoktur.

Onu bekleyen birçok mukaddes vazifeleri görmeksizin süsünden artan kıymetli vakitlerini dostlarını ve tanıdıklarını ziyaretle geçirir. Bu ziyaretlerin hikmeti hatır sormaktır. Mevzuubahis olan meseleler elbise dedikoduları, salonlardaki danslar, çay âlemleri, cemiyetlerde sivrilen ve sivrilmeye yüz tutan kadınlar, ve erkekler, bazen de hizmetçi meseleleridir. Şişli'de gazete okuyan kadınların adedi yüzde onu geçmez. Fakat bila-istisna hepsi roman okur. Fransızca, Türkçe aşk romanları, bu hâileler çok kıymetli saatleri öldüren, bu kadınların salon hayatında rehber rolünü oynayan facialardır. Memleketine ait pek çok şeyden bi-haber iken, Fransız adab-ı muaşeretini, salon etiketlerini bir Fransız kadını kadar güzel öğrenmiştir. Fakat Türkiye'de hükümetin himaye edeceği iki yüz bin yetimin sokaklarda süründüğünü, kocalarını harpte kaybeden birçok kadınların işsizlik yüzünden çocuklarını attığını, ve fuhuş ile hayatlarını kazandığını, fabrikalarda amelelik eden kadınların on dört saat çalıştığını, ve kaç kuruş kazandığını hiç bilmez.

Memleketin geçirdiği içtimai buhranla hiç alakası yoktur ve ziyaretlerden artan zamanını tiyatrodan, sinemada geçirir. Hayırlı bir iş için para vermesine memleketin iktisadi buhranı mâni olduğu hâlde, tiyatro ve sinema için bu buhran mevzuubahis değildir. Bu yalnız kendi için yaşayan, ferdî ihtiyaçlarını tatmin için her vasıtayı bulan kadının bir hayır cemiyetine parasını ve vaktini sarf için ne bütçesi, ne de zamanı müsaittir. Şişli kadını Fransız kadınının bir kopyasıdır. Memleketin iktisadi, içtimai, insani hiçbir müessesisiyle alakası yoktur. Bunlar memleketin “alakasızları”dır. Binaenaleyh Şişli kadını ev kadını değildir, anne değildir, hayat kadını değildir, vatandaş değildir. O hâlde Şişli kadınının, bu en buhranlı devrinde, memleketine verdiği nedir?..

Kadıköy Kadını

Kadıköy kadını birçok noktalarda Şişli kadınıyla birleşir. Fakat Kadıköy kadınının kendine mahsus bir tabiatı var ki süste, eğlencesinde, hatta fuhşunda bile kendini gösterir. Kadıköy kadını ince bir tülün altına sakladığı benliğinde Şarklı kadınının seciyesini kaybetmemiştir. O Fransız kadınının mukallidinden ziyade Şark’ın tekâmül ettirdiği zevce, anne veya fahişedir. Bu üç safhada da daima Şarklıdır.

Zevce vazifesinde Şark’ın her kadını gibi kocasının taht-ı temellükündedir. Yalnız şu farkla ki sadakat zihniyeti, kafasında biraz bulutludur. O Marcel Proust’ların taht-ı tesirinde değildir. Aşkında, ve zevceliğinde Leyla ile Mecnun’un, Ferhat ile Şirin’in tekâmül etmiş, asrileşmiş şuuru var. Nedim’in aşkı sanki yürüyüşlerine ahenk verir. Anneliği, İstanbul’un her annesi gibi, cehil ve şefkat üzerine müessesidir. Fuhşunda, bütün Şarklılığını gösterir. Sanki sıcak çöllerin verdiği hararet gözlerinde şehvet, yürüyüşünde bütün nazarları kendine çeken bir cazibe yaratır. Eti, kanı, kemiği, kadınlığı hepsi satılıktır. Süsünde Şişli kadınının gururu yoktur. Yüzündeki allıkları, gözlerindeki sürmeleri, sırmalı maşlahı ile Şark güzeldir. Gülüşünde, yürüyüşünde, hatta duruşunda, daima bir davet manası vardır.

Memleketin iktisadi buhranı, içtimai inkılabı, siyasi didişmeleri kafasında bir siyah noktadır. O sanki eğlence yaratıldığı gece doğmuş, meclislerinde aşkla şarabı karıştıran hükümdarların elinden aşk ve fuhuş sihrini içmiş, ve Kadıköy’ünde beyaz bir bürümcüğün altına sakladığı vücudunu Şark’a teşhir için gökten inmiş bir eğlence perisidir.

Bu kadından Türkiye ne isteyebilir?

Beyazıt Kadını

Beyazıt kadını bütün manasıyla bir Türk anası, bir Türk kadınıdır. Kulağında daha dün ona hayatı, zevceliği ve analığı öğreten ihtiyar babasının vakur sesi var: Namus için... Hayatta her şeyin manası bunun içine sıkışmıştır. Hayatının nazmı daima bu kelimedir. Zevceliğinde, yalnız efendisine hürmet eden, ona kalbini ve vücudunu, hayatını her şeyini sabır ve mütevekkil veren, ondan korkan ve onu çıldırırmasına seven Türk kadınının hicap ve iffeti var. Yediği ekmeğe minnet besleyen bir esirin müteşekkir nazarları her sabah kocasını geçirir, ve dört gözle delikli kafesin altından büyük bir sabırsızlıkla avdetini bekler.

Evini, aşkının yuvası olduğu için sever. Onu ince bir zevkle silip temizlemek bütün bu iptidai işler onun için zevktir. Akşam işinden yorgun argın dönen kocası temiz bir evde, temiz bir sofrada çocuklarını topladığı zaman, o bütün yorgunluğunu unuttur. Çocuklarını nasıl büyüteceğini bilmeden, kaderin ve Allah'ın yardımıyla büyütür. Doğurduğu altı çocuktan elinde bir veya iki tane kalır. Ne yapalım ölüm Allah'tan... Cehaleti içinde öyle mütevekkil bir sabrı, bir imanı var ki, bu safvet ve temizlik Türk anasının en büyük faziletidir.

Süsü temiz ve kibardır. Memleketin içtimai ve fikrî cereyanlarını takip edecek kadar yükselmemiştir. Alakasızlığı safvetini bağışlatabilir. Fakat hiç olmazsa, kurulmuş bir yuvayı yapmak ve yaşatmak emeli var ki bir zevce ve anne için vatanına karşı yapılmış büyük bir iştir, buna hürmet etmek icap eder.

Fakat çok yazık değil midir ki bu sabur ve imanlı Türk kadınının kızı, annesini değil, “zaten annesini kopya etmesini ben de istemiyorum”, fakat Şişli kadını kopya ediyor. Süsünü onun gibi yaraştıramamıştır. Yüzünde allığı, gözünde sürmeleri, hatta üstündeki çarşafı bile düşecek gibidir. Hepsi sahte, hepsi yalancıdır.

Az çok mekteple alakası olan bu genç kız, evlenmek için okur. Bu gayeye kavuştuktan sonra artık kitapların işi bitmiştir. Evleninceye kadar zamanı aşk romanları, Şehzadebaşı, ve direkler arasında muaşaka ile geçer. Avrupalaşmak onun nazarında, erkeklerle sevişmesini, ve bunun usulünü öğrenmektir. Fransa'nın Montmartre aşkı, bu zavallı saf kızlar için bir numune, Şişli'nin kopya edilmiş hayatı bir idealdir. Bu iki cazibenin arasında yolunu şaşırmış, zavallı kız, bu sahte süsü, bu yamalı kafası ile iki hayatın arasında bir cambaz gibi sallanıyor. Delikli kafeslerinin

arasında, hayatın bütün manasını “namus” içine sıkıştıran Türk anası bunu ne gözle seyrediyor, ne düşünüyor, bilmiyorum.

Fakat bu Türk kızı yarının anasıdır. Memleketle alakası, mektup çekmecesini ile, bir mülakat vaadi arasına sıkışan bu kızın memlekete vereceği, istikbal için pek ümit-bahş bir şey olmasa gerek. Aşk her gencin hakkıdır. Hayatta iktisadi, içtimai, insani vazifelerini yapan her kadının bu hakkını istemesi pek tabii bir şeydir. Fakat bu vazifelerden sarf-ı nazar, anasının zevceliğini, ve analığını bile alamayan bu kadının Türkiye’ye vereceği, Kadıköy ve Şişli kadınından hiç de fazla değildir.

Edirnekapı Kadını

Hayatın bütün yükü bu zavallı kadının sırtına yüklenmiştir. O hem zevcedir, hem annedir, hem hayat kadınıdır. Bu üç büyük yükün altında omuzları çökmüş, kemikleri fırlamış kadın hayatını kazanmak için tütün fabrikasında çalışır, evlerde çamaşır yıkar, pazar yerinde ekmek satar, sebze satar, kocasının doyuramadığı sofraya bir dilim ekmek katabilmek için günde on dört saat çalışır. Kocasını adi bir ameledir. Ticari ve sanayi bir buhran onun işten kovulmasıyla neticelenmiştir. Hastalık ve ölüm bu ailenin her günlük misafirdir. Sa’y ne kadar çok olsa sefalette o kadar çoktur. Fazla sa’yı vücuduyla ödeyen bu kadın sıhhatini de beraber verir. Felaket felaketi takip eder. İşsiz kocası manevi yorgunluğunu meyhanede dinlendirir. Son metelikte orada kalır.

Kadın evini ve çocuklarını bir tarafa bırakıp da işine koştuğu zaman, çocuklar ihtiyar bir kadının, yahut cahil ve terbiyenin ne olduğundan bi-haber bir komşunun eline, bazen de sokaklarda kalır. O öğleyi bir parça kuru ekmekle geçirirken çocuklar sudan ibaret çorbalarını içerler. Erkek sarhoş, kadın yorgun argın eve döner. Mesut ve sakin bir eve mukabil, viran, harap, dibinde iki parmak gaz yanan küçük bir kandille aydınlanır gibi olmuş bir ev. İşte bütün cinayetlerin ve fenalıkların membarı bu küçük ve gazsız lambadır. Kadın evine yorgun döndükten sonra elleri yine işle doludur. Evinin işlerini görmeye, ağlayan çocukları yedirip yatırmaya, evinin dikişlerini dikmeye, gece yarısına kadar çalışmaya mecburdur. Ana baba tam manasıyla cahildirler. Bu sefalet ve işretle sınırları gerilmiş babanın çocuğuna vereceği terbiye, çocukların başına inen yumruklarla başlar. Kadın hayvan gibi çalışmanın sınırlarını gerdiği bir asabiyeyle yavruları üzerine bir canavar gibi saldıran kocasına göğsünü gerer, gecenin sonu kavga ile gelir.

Bu kadın hangi cemiyette, neden, nasıl, niçin yaşadığını bilmez. Saadeti ve refahı tembel, ve tufeyli bir zümreye bahşeden kaderin hangi kader olduğunu da bilmez. O memlekete her şeyini verir: Çocuğunu, vücudunu, sıhhatini, zamanını, saadetini hep bu memleket uğruna feda eder, fakat bu verdiklerine mukabil, ne çocuğunun kemiklerini ne soğuktan saklayacak bir gömleği, ne ekmegi, ne de mektebi vardır. Salonlarda kadife halılar üzerinde ipek pabuçlarla dolaşan hanımefendiler yanında o hakir bir mahluktur. Hayatta nasibi, bu viran ev, gazsız lamba, bu çıplak çocuktur.

Her memleketin terakkisi kadınlarının cemiyette oynadığı iktisadi, içtimai, insani vazifelerle ölçülür. Türk kadını, Türkiye'yi nereye götürüyor?..

İmzasız, Cilt 1 / Nr. 2, Mart 1340, s. 27-30.

Çocuk Yapmalı mı Yapmamalı mı?

Biz çok değil az, fakat öz çocuk isteriz. Çocuk işinde kemiyete değil, keyfiyete ehemmiyet verilir. Çocuk yapmak hayatın en mesuliyetli işidir. Bunu kaderin eline bırakmak en büyük günahıdır.

Arazisine nispetle nüfusu çok az olan memleketimizde böyle bir sual iradı gülünç addedilebilir. Boş arazimizi işletecek kollara, iktisadi hayatımızı yükseltecek mütehassıl insanlara ihtiyaç vardır. Başka memleketlerin nüfusu taşıp harice yayıldığı zamanlarda bizi bu küçük nüfusla bu büyük arazide bırakmazlar. “Tabiatı hapsedip, atıl bırakmak hakkınız değildir, hepimiz bu membaıdan istifade etmek mecburiyetindeyiz” derler, bizi kovup yerimizi alırlar. Binaenaleyh nüfusumuzu teksir lazımdır.

Fakat karilerimi temin etmek isterim ki benim yukarıdaki sualimle bu mantık arasında hiçbir tezat yoktur. Yalnız çocuklarımızın sokaklarda hayvan gibi süründüğünü gördükçe, ve her doğan çocuğa hayvanlara gösterdiğimiz ihtimamın bile esirgendiğini müşahide ettikçe daima dimağında tebellür eden şu suale cevap vermek mecburiyetini duyuyorum: Böyle günaha girmekten ise hiç çocuk yapmamak daha iyi değil mi? Bakmasını, büyütmesini, yaşatmasını bilmediğimiz yavruları hayvan gibi sokaklara atmaktansa hiç dünyaya getirmemek daha iyi değil mi?

Zaten hayata daha yakından baktığımız zaman görmekte müşkülât çekmeyiz ki her kadın hayatında la-ekal bir iki çocuğunu düşürmek mecburiyetini hissetmiş, istemeyerek elini kana bulamıştır. Onları bu gizli cinayete sevk eden amil, cemiyetin

çocuk düşürmeyi ayıp ve günah addetmesidir. Hayatında yeni bir yük taşımaktansa ölümünü bile tercih eden o kadar anneler vardır ki hayatlarını tehlikeye koyarak henüz rahimde teşkile başlayan çocuklarını aldırılmışlar ve birçokları da bu yüzden ölüp gitmişlerdir. Elimizde kati ve sarıh bir istatistik olmadığı için çocuk katili annelerle, kendi hayatlarını feda eden fedakâr annelerin miktarını hakiki bir surette söylemek mümkün değildir. Fakat basit bir tahkik gözlerimiz önünde facianın azametini tespite kâfidir.

Değil yalnız kibar sınıfına mensup kadınlar, basit ve cahil köylü kadınlar içinde bile çocuk düşürmeler pek çoktur. Aradaki fark birincilerin doktor vasıtasıyla daha sıhhi, daha tehlikesiz bir ameliyat neticesinde çocuklarını aldırmalarından, ikincilerin iptidai tedbirlerle hayatlarını tehlikeye koymalarından ibarettir. Ne kadar kadınlar çocuklarını düşürmek için rahimlerine en pis, en mülevves ve en ıstırap verici şeyleri sokmaktan çekinmemiş ve bu suretle hayatlarına nihayet vermişlerdir. Medeni memleketlerde yapılan istatistiklere göre bu yüzden ölen anneler bir harp içinde feda edilen gençlerin miktarından fazladır.

Bu rakamların ifade ettiği feci hakikat Avrupa milletleri için ne kadar doğru ise bizim için belki hakikatin fevkinde bir hakikattir.

Anneleri bazen cinayete, bazen ölüme sevk eden bu mühim hadiseye karşı gözlerimizi kapayamayız.

Fakir ve cahil ailelerde böyle olduğu gibi, zengin, münevver, az çok hayatı anlamış ailelerde zaten çok çocuk doğurmaktan içtinap etmektedir. Bu kabil ailelerde üç ve dörtten fazla çocuğa nadiren tesadüf olunur. Yalnız bunların diğerlerinden farkı hayatlarını evvelkiler kadar tehlikeye koymamaları, daha sıhhi vesaitle çocuk tevlidinden içtinap etmeyi bilmeleridir. Her mütefekkir gencin ve her hayatı anlamış anne ve babanın ilk endişesi mümkün olduğu kadar az çocuk sahibi olmak, aile hayatını tahammülsüz bir yükten kurtarmaktır.

Zaten iktisadi hayat bir fazla boğazı sofraya için bir felaket hâline kalp edecek derecede ciddiyet kesp etmiştir. Bugün okumuş gençlerin izdivaçtan korkmaları, mümkün olduğu kadar geç evlenmeleri dörtte üç bu çocuk korkusundandır. Çocuğunun hayatını, sıhhatini, ve tahsilini temin edebilecek bir seviye-i iktisadiyeye gelmedikçe evlenmekten içtinap bir iktisadi zaruret olmuştur.

Bu iki hadisenin bize öğretmesi lazım gelen hakikat şudur ki, çocuk meselesinde kemiyete değil keyfiyete ehemmiyet vermek gerektir. Çok çocuk değil, az fakat öz çocuk yapılmalıdır. Çocuk yapıp da onu sokaklarda sürünmeye mahkum etmek, aile vazifesini müdrik vicdanlı bir aile reisinin tahammül edemeyeceği büyük ve azaplı bir mesuliyettir. Çocuk yapmamak değil, yaptıktan sonra ona layık olduğu huzur ve refahı, sıhhat ve hayatı verememek günahıdır. Biz çocuklarımıza karşı lakayt olduğumuz için henüz bu günahın azametini idrakten aciziz. Fakat bu mesuliyeti hissetmedikçe, çocuklarımızın sırf dünyaya geldikleri için yaşamak hakları olduğunu teslim edip borcumuzu yapmadıkça, ne ailemize, ne nefsimize, ne de cemiyetimize karşı kendimizi tebriye edemeyiz.

Binaenaleyh biz memleketimizde fazla çocuk doğrulması lehinde değil, bilakis tevellüdatın sıhhi, ve içtimai bir kontrole tabi tutulması lüzumuna kaniyiz. Bir aile reisi istediği ve mecburiyet hissettiği zaman, çocuk sahibi olabilmeli, hayatın bu en büyük mesuliyetini kaderin eline bırakmamalıdır. Dünyada çocuk yapmak kadar mesuliyetli bir iş olmadığı hâlde, biz bunu kaderin eline bırakmışızdır. İktisadi buhranlar ve sefaletler içinde yuvarlandığımız zamanlarda bile çocuk yapar, zaten mevcutları iâşeye muktedir olamadığımız sırada omuzlarımıza yeni bir hayatın yükünü yükleniriz. Bu talih ve kader işine bir nihayet vermek, ailemize sahip olmak, çocuk tevlidini kendi irade ve arzumıza tabi kılmak zarureti vardır. Az çocuk yapınız, fakat doğan çocuklara tam ve kamil bir hayat imkânı veriniz. Onu mahrumiyetler içinde süründürmek hakkını size kimse vermemiştir. Çocuğunuzu yaşatmak, büyütmek ve okutmak imkânına malik değilseniz çocuk yapmayınız. Hiç şüphe yoktur ki bizim çocuklarımıza dünyaya gelmeden evvel doğmak isteyip istemedikleri sorulmuş olsa hepsinde alacağımız cevap şu olacaktı: “Evvela kendinizi geçindiriniz. Rica ederim beni sefaletinize teşrik etmeyiniz”.

İmzasız, Cilt 1 / Nr. 6, Temmuz 1340, s. 21-22.

Hüseyin Ağa'nın Demokrasisi

Gazi Paşa'nın Konya'da Hüseyin Ağa'yı ziyareti bizim için çok fevkalade bir hadisedir. Şimdiye kadar mermer saraylar içinde bir ahu gibi yaşayan milletin tepesinde bir kartal gibi korku ve cebir saçan sultanlardan, padişahlardan sultanlık ve paşalık saltanatından sonra bir reis-i cumhurun bir köylünün kulübesine gitmesi,

tepedeki idarenin ve amirin halk arasına karışması itibariyle halk üzerinde çok feyizli tesir yapacak bir harekettir.

Tepedeki idare ile halkın birbirine karıştığı bu ziyarette, halkın ruhundaki arzu ve şikayetleri samimi bir köylü lisanıyla paşaya anlatan Hüseyin Ağa'nın sözleri bütün milletin istediği, ve için için infial duyduğu şeylerin umdesidir.

Hüseyin Ağa Paşa'nın yollarda bataklık görmediği sualine karşı diyor ki:

-Yaz olsa bir görsek. Belediye yaptırdı ama bitiremedi. Bütün paraları Ankara'ya çekme oğlum, biraz da burada bırak, belediye şunları yapsın. Sonra birer birer bütün arzularını hiç şikayet-i ifade etmeyen samimi bir lisanıyla anlatıyor:

-Bizim evin yanında bir mektep yapmaya karar verdiler. Boğceye “bütçeye” 300 lira koymuşlar, yetişmemiş, sen de bir ehemmiyet et de şu mektebimiz yapılsın.

Ziraat bankasından, köylüye birbirine kefil olmakla para vermiyorlar. Konya'da tüccardan kefil istiyorlar. Herkes tüccardan kefil bulamaz. Bana kalırsa sandık azalarını çiftçiden yapsan..

Hüseyin Ağa üç dört cümle içinde halkın, tepede siyaset yapan diplomatların ve memurların değil, Anadolu'nun sırt kemiği olan köylünün, ve sokakların adamının dileğini hülasa etti.

Tepedeki idare ile halkın birbirine karıştığı devrede, Hüseyin Ağa'nın verdiği paranın nereye sarf olunduğunu bilmek hakkıdır. Devletin her işinde onun da reyi, alakası, ve hakk-ı şikayeti vardır. Hüseyin Ağa bu samimi sözleriyle yeni devrin ona çok şeyler getirmediğini söylüyor. Sokaklarında bataklığı kurumamıştır, mektebi yoktur, camiden beklediği menfaati göremiyor, köylü bankasından istifade etmiyor. Niçin? O bunu tahlilden acizdir.

Milletin ıstıraplarını hülasa eden Hüseyin Ağa'nın bütün dertleri bu سوالin içinde toplanıyor. Çünkü demokrasiyi yalnız bir klişe olarak aldık, memlekette demokrasi yoktur. Paşalık saltanatı yıkılmadı. Nüfuz saltanatı yıkılmadı. Milletın sırtında tufeyli yaşayan efendilerin saltanatı yıkılmadı.

Herkese müsavi haklar getirdiğini söyleyen inkılap daha bitmedi, paşalar kuvvetleri, hükümleri ve iradeleriyle başımız üstünde hâlâ saltanat sürüyorlar. İş başında olan adamların emri ve nüfuzuyla halkın ve milletin malını tesahup ve ihsan devri kapanmadı. Emval-i metruke ve emiriyye namı altında hükümete geçen mallar, sahib-i nüfuz paşalar tarafından tesahup edildi. Dün ayaklarında çarıkları,

omuzlarında torbalarıyla bir vatandan gelen muhacirler ahırlar içinde can verirken sahib-i nüfuz beyler onlara tahsis edilen evler içinde müreffeh yaşıyorlar. Gençliği susturmak için, Türk ocaklarına vesair müesseselere birer ikişer binalar ihsan çekiyorlar. Paşa ile Mehmetçik daha bir olmadı. Muhacirle amir arasındaki fark hâlâ kalkmadı.

Hükümet, Hüseyin Ağa'nın ve onun gibi binlerce köyünün, amelenin, sokakların adamının alın teriyle kazandığı parayı ziyafetler için, idman cemiyetleri veya ocaklar için, fırkası için sarf etmekte hâlâ kendinde hak buluyor. Millet bu hakkı ona vermedi. Millet mektep istiyor, umran istiyor, ölümden kurtulmak için teşkilat istiyor. Bütün parayı çeken, Hüseyin Ağa'yı köyünde bataklığı yanında sıhhsizlikten ölüme, çocuklarını mektepsizlikten cehle, köylüyü parasızlıktan açlığa mahkum bırakan demokrasiyi istemiyor.

Hüseyin Ağa'nın bir istediği var, o bunu ifadeden acizdir.

O, halkın halk tarafından, halk için idare edilmesini istiyor. Ziraat bankası köylüye para vermiyor, sandıkta çiftçiden biri bulunsun... Hüseyin Ağa, köylünün reyini ve hakkını istiyor. Banka köylünün tepesinde alelade bir banka gibi durdukça, hükümet köylünün fevkinde bulunan amir sınıfının elinde kaldıkça Hüseyin Ağa memlekette demokrasi olduğuna inanamaz.

Hakiki demokrasi olan bir memlekette hükümet evvela köylünün çocuğunu okutmayı düşünür. İlim ve irfan tepede değil, Hüseyin Ağa'nın mahallesindeki mektebe kadar gelir.

İşte Hüseyin Ağa bu demokrasiyi istiyor.

İmzasız, Cilt 2 / Nr. 1, Şubat 1341, s. 1.

Biz Asri Olmayı Nasıl Anlıyoruz?

Muhafazakârlıkla teceddüt-perverliğin mücadelesi çok eski bir mazide başlar. Her devir bu fikir mücadelesi yüzünden birçok kurban vermiştir. Gençler her zaman kendilerinden evvele ait bir maziye yıkmak, yeni devrin onlarda tevlit ettiği ihtiyaçlara göre bir hayat kurmak isterler. Bu fikrî bir mücadeledir. Her asırda her millette az çok farklarla birbirine benzeyerek devam eder. İnsanlar bir defa alıp benimsedikleri fikirleri, akideleri kolay kolay silkinip atamazlar. Bu eskiden alınan fikirler kafada yerleşir, kalır. Bazen öyle sabit bir fikir hâline gelir ki, artık yeni zaman, hatta yeni ihtiyaçlar bile onu oradan çıkarmaya kâfi gelmez. Fikir, kafada ne

kadar eskirse, muhafazakârlık o kadar kuvvet bulur. Hâlbuki gençlerin taze dimağında doğan fikirler, zamanın tahavvüllerinden, ihtiyaçlarından değişmesinden müteessir olur, çabuk değişir, ve yeni şekillere çabuk temsil ederler. Yeni ile eskinin mücadelesi, hazreti Adem'den beri gençlikle ihtiyarlığın müsademesi şeklinde devam eder durur. Fakat bu son devirde muhafazakârlık ve teceddüt-perverlik mücadelesi arasına bir de asrılık mücadelesi karıştı. Bizde teceddüt-perverlikle asriliği birbirinden ayıran nokta birinin bir fikir meselesi, ötekinin bir hayat meselesi olarak telakki edilmesindedir. Bugün bir kısım gençlerin yegâne gayesi asri olabilmek, ve bu alamet-i farika ile medeniliğini ispat etmektir.

Asriliği bir adab-ı muaşeret, ve başka memleketlerdeki hayatı taklit olarak telakki eden gençlere göre bir insanın asri olabilmesi için muhakkak Avrupa adab-ı muaşeretini, hayatını bilmesi ve bu suretle amil olması icap eder. Yabancı bir lisan konuşmak, biraz müzik çalmak, dans etmek, iyi giyinmek, cemiyet hayatımızda hiç lüzumu olmayan bir aristokrasi tesis etmek asriliğin en birinci esaslarıdır. Bunlara göre asriliğin en açık manası nazarlarında medeni olan bir memleketin hayat tarzlarını kopya etmek demektir. Önümüzde bize misal olacak Fransa var, Almanya var, Avusturya var, bir parça onların usul muaşeretini almak, bunu kendi muhitimizde tatbik etmek asri olmayı temin eder. Artık dans etmeyen, müzik çalmayan, en son modaya göre giyinmeyen bir adamın asri olabilmek hakkı sakat olur.

Asriliği yabancı bir milletin hayatını taklit ile tesis etmek isteyen bu zümrenin bir kısmı Fransa'da, bir kısmı İtalya'da yaşamış, muhtelif memleketlerin muaşeret tarzlarını bize getirmiştir. Memleketimizde yaşayan tatlı su frenklerinin de kendilerine göre öteden beriden taklit edilmiş bir hayat tarzları vardır. Asriler kah Avrupa'nın muhtelif noktalarından gelen mukallitleri taklit ile, içtimai beynimize, ruhumuza, hatta Avrupa'daki herhangi bir milletin hayatına uymayan tamamen yabancı bir hayat tesis ediyorlar. Bu hayat sahte olduğu kadar gençlerin seciyesini, mefkûresini öldüren bir hayattır. Seciyelerine kuvvet verecek bir mefkûreye dayanmayan gençler bu sahte hayata çabuk kapılıyor, bu cereyan arasında kendilerini kaybediyorlar. Bir memleketin gençlik kuvveti, mefkûre kuvveti, fikrî kuvvetidir. En kuvvetli sermayesini bu suretle israf eden bir millet için fikir hayatının, ilim hayatının, tesisi pek uzak bir istikbale kalır. Her gencin cemiyette bir ilim amili olması imkânı yoktur. Fakat hayat amili olması mümkündür ve şarttır. Bu sınıf

gençler, ilimden uzak oldukları kadar hayattan da uzaktırlar. Hayat bu kadar sahte ve zahiri değildir. Bir mücadele ve muvaffakiyet kanunu vardır. Bu ne dans ile, ne bu şekil bir asrılık ile temin edilebilir. Her genç bir âlim olmaz, fakat memleketin fikir cereyanlarına, hiç olmazsa uzaktan uzağa kulak verir, memleketinin her işine alaka duyar ve onu takip eder. Böyle memleketinin hayat zümresinden uzak, ihtiyaçlarından uzak, fikir cereyanlarından uzak, tamamen başka bir milletin hayatını taklit ile yaşayanlar ve bizim hayatımıza uymayan sahte bir hayat ittihaz edenler doğrudan doğruya kozmopolit bir hayat yaratıyorlar. Eskiden Osmanlılık, millî akidenin kuvvetlenmemesi, cemiyetimiz içinde böyle bir zümre doğurmuştu. Şimdi asrılık aynı muzır rolü oynuyor.

Asri olmak Avrupa'nın zahiri hayat tarzlarını, tuvaletlerini, salon hayatlarını taklit etmek demek değildir. Her memleketin kendi içtimai bünyesine, mazisine göre kurulmuş bir hayatı vardır. Yeni cereyanlar bu mazide kökleşmiş örflerin, âdetlerin zaman ile değişmesi neticesinde doğar. Her memleketin iktisadi, sanayi, içtimai hayatında değişiklikler birçok yeni cereyanlar tevhit eder. Bir gencin asri olması, bu son cereyanlara kendini temsil ettirebilmesi demektir. Bu cereyanlar, yalnız modadan, ve adab-ı muaşeretten ibaret değildir. Bugün Avrupa'da, maziden kalmış birçok müesseseler, akideler, zihniyetler, yeni ihtiyaçların taht-ı tesirinde yıkılıp devrildi. İçtimai terakkisini tekâmüle tabi olarak yapan milletler de bu yıkılan akidelerin arkasından yeni cereyanlar doğdu...

Hayat yeni ihtiyaçlara göre başka bir şekil aldı... Dün eğri olan bugün iktisadi ve içtimai hayatın tesirinde doğru oldu... Asri hayat, insanları bu yeni ihtiyaçlara, bu yeni cereyanlara uymak vaziyetinde bıraktı. Asrılık, bu içtimai tetabukun bir neticesidir. Sabit fikirle maziye saplanıp kalmak, asrın ihtiyaçlarını inkâr etmek muhafazakârlıktan ziyade taassuptur. Muhafazakâr bir adam asri bir adam da olabilir. Teceddüt-perver bir adam da... Hatta dans etmeyen adam da... Asrılık sıfat mümeyyizesi kendini taassuptan kurtarmak, ve kendini yeni cereyanlara uydurmaktır. Taklit etmek değil... Mesela Amerika'da bir kadının tufeyli olarak yaşaması asri zihniyete uymayan bir şeydir. Asri bir kadın hayatını kazanmak, başkasına yük olmamak zihniyetini taşır. Ona göre bu şekilde yaşamayan, hâlâ babasının kolunda, kocasının kolunda bir yük gibi takılıp yaşayan kadın asri bir kadın değildir. Çocuğunu döven bir anne asri bir kadın değildir. Çocuğunu son

hıfzıssıhha kavaidine uygun bir surette büyütmeyen, gece yaralarına kadar sokakta gezdiren kadın asri değildir. Evini son icat edilen fennî usullerle temizlemeyen, asri icatlardan istifade etmeyen bir aile asri değildir. Bu Amerikalının asrilik için aradığı hassalardır. Alman'ın bundan daha başka aradığı şeyler var. Fransız'ın asri hayatında da bazı değişiklikler olabilir. Fakat hiçbirisi diğerini taklit etmez. Çünkü bu ihtiyaçların doğurduğu cereyanlardır. Böyle cebri bir surette cemiyete tahmil edilemez. Bizim hayat içtimaiyemizin doğurduğu cereyanlar var. İnkılabın, harbin yarattığı ihtiyaçlar var. Biz kendimizi bu cereyanlara uydurmak mecburiyetindeyiz. Artık haremlikle selamlık hayatının devamını istemek, kadını bir kukla gibi kafes arkasına sokmak asri ihtiyacımıza hiç uymayan, çok geri bir fikirdir. Fakat henüz daha yüzünden peçesini kaldıran kadını, bilmem hangi salonun ortasında dans ettirmek de hiç asri bir ihtiyaç değildir. Bilakis her gün doğan yeni ihtiyaçlara göre, tedricî bir surette, zavallı kadını dansla başını döndürmezden evvel hayata uydurmak, seciyesini kuvvetlendirmek, kafasını bir örümcek ağı hâlinde çıkarıp biraz daha muntazam, ve ilimle nurlanmış bir hâle sokmak bizim için en büyük bir ihtiyaçtır. Kadının doğacak yeni ihtiyaçları, belki dans, belki danstan daha başka şeyler olacak... Fakat ihtiyaç cemiyetin en kuvvetli kanunudur. Onu ne kağıt üzerine yazdığımız kanunlarla, ne polis kuvvetiyle, ne de cebirle kaldırabiliriz. İhtiyaç yeni hayatı tesis eder. Fakat bu Almanya'da öyleymiş diye buraya bir resim kopya eder gibi alıp getirilemez... Bu sahte hayat içinde seciyesiz, mefkûresiz, hatta kanaatsiz bir gençlik yetişir. Millî akidelerin kuvvet bulmadığı Osmanlılık devrinde yetişen kozmopolit tip, şimdi asrilik zihniyetine kendini kaptıran gençler arasında yetişiyor. Şuurlu ve mefkûreli gençler arasında dün milliyetsizliğe karşı açtığı harbi, bugün taklidi asriliğe karşı açmak mecburiyetindedir. Kanaatsiz, mefkûresiz, ve seciyesiz bir gençlik, memlekette demokrasiyi kuracak ve yaşatacak gençlik değildir.

İmzasız, Cilt 2 / Nr. 4-16, Mayıs 1341, s. 1-2.

Fikirden Evvel Mefkûre Lazımdır

Dünyadaki bütün inkılaplar fikirden ziyade mefkûreye istinat eder. Hiç şüphesiz bütün bir cemiyetin hayatını, içtimai terakkisini, mekanizmasını devrin yetiştirdiği dâhilerin, mütefekkirlerin ortaya attığı fikirler yürütür. Fakat bu fikir, insanların kafasında bir şûle, bir ışık olarak kaldıkça, hayata inmedikçe mahdut kimselere ziya veren bir fener gibi yukarıda kalır, cemiyet bundan hiçbir suretle

istifade edemez. Fikir insanlara malumat, mefkûre ise iman verir. Bir cemiyetin bekası çok malumatlı adamlarla değil, imanlı adamlarla mümkündür. Fikir hususi, mefkûre umumidir.

Herkes fikir sahibi olabilir, fakat mefkûre sahibi olamaz. Her fikir bir cemiyet hayatında rol oynayamaz, vasatı her adamın aşağı yukarı bir fikri vardır, fakat mefkûre hâline inkılap eden büyük fikirler, ancak dâhilerin ortaya attığı fikirlerdir ki, bunlar halkın içine indikçe halk tarafından benimsendikçe bir fikir halinden çıkar mukaddes bir mefkûre olur. Mefkûresiz bir genç, seciyesiz bir gençtir. Mefkûrenin fert üzerindeki en reha-kâr tesiri seciyei kuvvetlendirmesindedir. İnsanın şahsiyetini fikri değil, mefkûresi tayin eder. Her devrin yetiştirdiği büyük şahsiyetler, kalplerinde taşıdıkları büyük bir mefkûre ile maddi hayattan uzaklaşıp, kendilerini gayelerine veren adamlardır.

Her neslin yetiştirdiği büyük kahramanlar, dâhiler, hep kendilerini mefkûrelerine vakfeden adamlardır. Bunların nazarında kendi şahısları, menfaatleri, hatta aileleri mevcut değildir, bunlar kendilerini cemiyetlerine vermiş, maddi şahsiyetlerinde tecerrütle manevi bir şahsiyete bürünmüş azizlerdir. Mefkûre, seciyesi kuvvetli insanlara has bir şeydir. Ahlsız, menfaat-perest bir adam hiçbir zaman, hiçbir gayenin arkasında koşamaz. Bunlar daima bedbin, müşkülpesent, ve hodkâmdırlar. Kendilerini başkası için feda edebilecek kadar maddi şahsiyetinden tecerrüt eden mefkûreci gayesi önüne çıkan her müşküle karşı bükülmez bir iman ve azim ile mücehhezdir. Bu imanın kalbine verdiği bir vecd, bir zevk vardır ki maddi hayatta yaşayan bir adamın bu zevki duyması imkânı yoktur. Zaten bu vecd imanı, bu iman o vecdi kuvvetlendirir. İnsanı vatanına, memleketine bağlayan, memleketi için hayatını feda edecek kadar fedakâr yapan mefkûredir. Hayatta yalnız kendilerini düşünenler, yalnız kendilerini dinleyenler bir cemiyette çoğalırsa, o muhitin gençliği idealini kaybeder. Bilhassa para, hayatın vahd-i kıyasisi addedilen bir yerde vecdli bir gençlik, imanlı bir gençlik bulmak imkânsız olur. Para kazanmak için ne malumat, ne de imana ihtiyaç var. Hayatta muvaffak olmayı, yalnız para kazanmaktan ibaret addeden bir genç artık ilimle, mefkûre ile alakasını keser, yalnız bu hayatta onu servete götürecek yolları arar. Bu gibi içtimai “alakasızlıkların” bir cemiyette çoğalması çok büyük bir tehlikedir. Muazzez inkılabı muhafaza için bütün fertler ve müesseseler yekvücut olarak gençliğe bu imanı aşılama için muntazam bir

sa'y ile çalışmalı. Harpten sonra her cemiyetin bu mefkûresizliğe karşı açtığı harbi biz de açmalıyız. Umumi Harp bütün cihan gençliğine bir fütur getirdi. Âlimler, mütefekkirler, bu ruhi ve içtimai hadiseyi büyük bir dikkat ve itina ile tetkik ettiler... Bu azmi kırılmış gençliğe iman vermek, yarınki nesli cesur, azimkâr ve fedakâr yapmak için umumi planlar çizdiler. Bu umumi planın en büyük rehberleri, ev, mektep ve matbuattır.

Çocuklarımıza fikirden evvel mefkûre vermeliyiz. Mefkûreli bir genç hayattan korkmaz. Çarpışmak için kollarında kuvvet, kanında hareket bulur. Mukaddes gayelerin muhafazası için kendini feda edecek kadar fedakâr olur. Çocuklarımızın seciyesini tenemmiye için de buna ihtiyaç var. İdeali bozulmuş bir cemiyette intihar, sirkat, inayet çoğalır, içtimai rabıta lar çözülür, mukaddes tanınan her müessese kadr-ı itibarını kaybeder. Çocuklarımızı kendilerinden başkaları için, vatanları için çalışabilecek bir azim ile büyütebilmek, onlara muhitlerini, halkı, ve mazilerini sevdirmekle mümkün olur... Millî şuurun, içtimai şuurun kuvvetlenmesi, müşterek mefkûrenin tesisine bağlıdır. Âlimlerin, mütefekkirlerin kafasından bir fikir hâlinde çıkan büyük mefkûreleri her kalbe derin bir zevk ruhu ile sokabilmek için bir fikir teşkilatı vücuda getirmek, ve her ferde ayrı ayrı nüfuz etmek lazımdır. Bunun en mühim dört vasıtası: Ev, mektep, matbuat ve cemiyettir. Çocuklarını istikbale hazırlayan bir ana baba, çocuklarına cemiyetlerinin mefkûresini sevdirmek mecburiyetindedirler. Aksi takdirde çocuk gayr-i içtimai, binaenaleyh yaşadığı zümre içinde bedbaht olur. Mektep, çocuğu hayata hazırlamak mecburiyetindedir. Hayat yalnız maddi değildir. Bir cephesi maddi diğeri manevidir. Maddi tarafta eline sanat verirken, manevi tarafta ruhuna mefkûre vermesi icap eder. Matbuat, yeni gençlerin hayat yoluna ışık veren en renkli, ve ziyalı fenerdir. Bu fenerin altında azim ve iman alan gençlere matbuatın vereceği maddi menfaat bir gölgedir, fakat onun manevi nuru altında bir gençlik, bir millet, bir vatan tesis eder. Cemiyetin gençliğe vereceği ışık, içinde kaynayan bu fikir manzumelerinin, bu mefkûre membaıların husule getirdiği usarelerdir. İçinde ne kaynarsa onu verir... Gençler, bu cemiyetlerinden aldıkları mefkûre ile, hayatlarını, vatanlarını, ve asırlarını yaparlar... Bunun için fikirden evvel mefkûre lazımdır.

İmzasız, Cilt 2 / Nr. 5-17, Haziran 1341, s. 1.

Teceddütle Ananeperestliğin Mücadelesi

Arkasında eski ve büyük bir tarih taşıyan milletler ekseriyetle mazilerine çok merbut olurlar. Bilhassa buralara ilim ve irfan girmemiş, cehalet istediği gibi hüküm sürmüş olursa, bu mazi-perestlik taassup şeklinde zahir olur. Bunlar maziye o derece merbut olurlar ki, gözlerinde ne geçen asırların eskiyi yıkıp meydana getirdiği yeni medeniyetler, ne yeni fikir cereyanları, hiçbir şey yoktur. Kafalarında hayatın ve terakkinin ancak eski bir mazide tahrir etmiş bir şekli vardır, ondan bir adım bile ileri geçmek istemezler...

Mazi-perestlik taassup hâline varmasa bile, asri milletler arasına giren bir millet için muzırdır. Başımızı arkaya değil, ileriye çevirelim. Yeni hayat, yeni ihtiyaçlar, yeni fikirler ve mefkûreler önümüzdedir, onlara yetişmek için biz geri kalmış bir milletiz, bu aradaki fasılayı ancak ilim ve irfan, asri teşkilat, ve teceddüt-perestlikle doldurabileceğiz.

Bir cemiyeti yaşatan müesseselerdir. Müessese mazinin teraküm etmiş irfanları, âdetleridir. Bunlar ekseriyetle muhafazakârlardır. Din, lisan, hukuk daima eski şeklini muhafazaya mütemayildir. Hâlbuki hayat ve ihtiyaçlar daima bir teceddüt ve tedavül üstündedir. Bugün bir millet için kaplumbağa gibi kendi hudutları dahiline çekilip, hariçle temasını kesmek, bir hâl-i tecerrüt ve inzivada yaşamak imkânı yoktur. Asrın icatları, münakalattaki vesaitin tezayüd-ü tenevvü milletleri birbirleriyle daha sıkı temasa, ve birbirlerinin harslarından, medeniyetlerinden istifadeye mecbur ediyor.

Maziye bağlanmak hayatta durmak demektir. Hayatta tevkif yoktur. Ya ileri, ya geri gidiş vardır. Eğer ileri gitmek, istikbale bakmak istiyorsak, gözlerimizi maziden ayırmamalıyız... Tarih gözlerimizi arkaya çevirtebilir. Bunu ancak mazideki mefahiremizi, menşeimizi bilmek, bugünkü içtimai bünyemizin esasını tetkik etmek için bir vasıta olarak kullanabiliriz... Ondan, hayat, mefkûre, iman alırız, fakat dün bizi millet yapan tarih, bugün bizi millet yapmak için kâfi değildir, asri bir millet olmak, asri teşkilata sahip bir cemiyet sıfatıyla diğer millet ve hükümet manzumeleri arasına karışmak için yarına ve yarının ihtiyaçlarına göre hazırlanacağız. Âtiyi tertip ve tanzim için maziye bilmeye muhtacız, fakat mazinin bize örf, âdet, anane hâlinde getirdiği fikir ve hayat müstehaselerine basıp geçmek mecburiyetindeyiz... Ananelerine, mazisine dokunmadan hangi millet terakki şahrahına çıkmış?.. Zamanın

ve hayatın ilcaatına göre müesseselerde değişmek, ve seyirlerini yeni cereyanlara uydurmak mecburiyetindedirler. Bin sene evvel yaşayan adamın ihtiyacıyla bizim ihtiyacımız arasında on asırlık bir fark var. Bin sene evvel yaşayan adama saadet, ve huzur veren müesseseler, bugün bize ıstırap, tevkif, ve terdi vermekten başka bir şeye yaramıyorlar. Çünkü bu müesseseler her cemiyette ve her devirde olduğu gibi bizde de tahakküm vaziyetindedirler. Hâlbuki bu müesseselerin tahakkümü cemiyeti de muhafazakâr yapar. Dinin, ailenin, hukukun, iktisadın layetzelzel kanunları olamaz. Hayat ve zamana göre bunlar da değişmek mecburiyetindedirler.

Dinin bin sene evvel koyduğu akidelere bugün ne aileyi, ne hükümeti, ne de cemiyeti tedvire müsait değildir. Asrı milletler teşkilat esaslarını yaparken dinin bu tahakkümünden kurtulmak ve her müesseseyi kendi sahasında inkişaf etmek üzere serbest bırakmak mecburiyetini duymuşlardır. Din siyasetten ayrıldığı gibi bugün dinle ahlakın ayrılması için çalışıyorlar. Bunlar yeni asrın getirdiği inkılaplardır. Biz yaşamaya azmetmiş bir millet sıfatıyla bu ihtiyacın getirdiği inkılaplara her millettten ziyade muhtacız. Demokrasi ve cumhuriyet bize yalnız siyasi bir inkılap değil, aynı zamanda bütün içtimai bünyemizdeki mikropları ayıklayan bir inkılap getirmiştir. Bunu halka indirmek ve sevdirmek de gençliğin vazifesidir.

Cemiyetin terakkiperver bir temayül alabilmesi için müesseselerin yeniliği kabule namzet bir şekil alması lazım gelir. Bir cemiyette yenilik evvela okuyup tenkit kabiliyetini kazanan kafalardan, saniyen hariçte görülen numunelerden çıkar. Birinci şekilde gelen teceddüt şuurlu bir teceddüt, ikincisi taklidi bir teceddüttür. Fakat zaman ile, ilim ile bunlar örf ve âdet şeklini alır, müesseseler maziden ayrılır, zamanın ihtiyaçlarına göre şekillerini değiştirmiş olurlar. Halk da mazinin getirdiği müesseselere karşı bu tenkit kabiliyetini tenemmiye etmedikçe cemiyetlerin muhafazakârlığına karşı konulamaz. Babasından gördüğünü hak bilen, aynı kanaati mezarına götüren genç, bu toprağın üzerinde tufeyli ve muzır yaşayan gençtir. Üzerine bastığı toprak babasının değil, çocuğundur. Bu toprağı, ölen babası için değil, yarın üzerinde büyüyecek çocuğu için imar edecektir.

İmzasız, Cilt 2 / Nr. 6-18, Temmuz 1341, s. 1.

Darülfünunda Yetişen Hanımlar Eve mi, Hayata mı Giriyorlar?

Darülfünunda hanımlarımızın miktarı günden güne tezayüt ediyor. Şimdiye kadar mezun elli yedi hanımın otuzu meslek hayatına girmiş ve yirmi yedisi eve avdet etmiştir. Darülfünunda bir ana mektebinden temin edeceği gayeyi beklemiyoruz. Darülfünün bize fikir ve hayat kadını yetiştirmelidir.

Darülfünün her memleketin fikir teşkilatının merkezidir. Cemiyete en büyük idealler aşılayan, ve bunları bir din gibi kalbinde taşıyan gençlik, her memleketin içtimai terakki ve inkılabında nâzım rolü oynamış, hürriyet, demokrasi gibi idealleri en kuvvetle müdafaa ve muhafaza eden her memleketin darülfününün yetiştirdiği gençlik olmuştur. Tıbbiyeden, askeriyeden yetişen gençler memlekete hürriyet ve vatan mefkûresini vermiş, halk bu irfan merkezlerinden aldıkları nur ve heyecan ile Abdülhamid saltanatını yıkmıştır. Bugün inkılabın esasını teşkil eden demokrasinin mabedi mektep, bilhassa darülfünundur. Her din mabudî ve mabediyle yaşar. Mabedi olmayan din zevale mahkumdur. Son devrin siyasi ve içtimai dini olan demokrasi de yaşamak için bir mabede muhtaçtır, o da mektep ve darülfünundur. Darülfününün yetiştirdiği kadın, erkek her fert bu dinin birer misyoneridir. Bunlar fert fert, grup grup halka inmek, bu çok yüksek fikir manzumelerini halka aşilayarak bunu şuur hâline getirmek vazifesiyle mükelleftirler. Biz hanımlarımızın darülfünunu bitirdikten sonra eve mi, hayata mı girdiklerini tetkik ederken umumi surette darülfününün bu vazifesini yapmış olup olmadığını tetkik etmiyor, yalnız bu zümrenin kadın fertleri darülfünün tahsilinin, darülfünün gayesinin kendilerine tahmil ettiği vazifeyi yapıp yapmadıklarını tetkik ediyoruz. Hiç şüphe yok ki darülfünün milletin göz bebeği, içindeki her ferdinden nur ve feyiz istediği bir ilim mabedidir. Bu mabedin neşredeceği ışıkların zıyasını hususi muhitlerden ziyade umumi muhitlerde neşretmek, neşredilmesini istemek milletin hakkıdır. Eve dönen bir kadın zayı olmuş değildir, iyi bir anne memleket için şüphesiz çok büyük bir servettir. Fakat darülfününün gayesi iyi bir anneden ziyade memlekete hayat adamı yetiştirmektir, bu fertlerin kadın veya erkek olması darülfününün gayesini değiştirmek için sebep değildir. Asri bir ana mektebinin temin edebileceği bir gayeyi darülfünundan beklemek, darülfününün uzuvlarını bu sahada kaybetmek bir zayıdır.

Darülfünundan yetişen hanımlarımızın darülfünunda ne maksatla okuduklarını erkek talebe ile kadın talebe arasında ne gibi bir fark bulunduğunu,

mektepten çıktıktan sonra hanımlarımızın eve mi, hayata mı girdiklerini tespit etmek üzere yaptığımız bu tetkikte, fikirlerine müracaat ettiğimiz muhtelif müderrislerin bize verdiği izahat şu suretle hülâsa edilebilir:

Kadınlar darülfünuna girerken gaye itibarıyla birbirine pek yakın olan iki zümreye ayrılırlar. Birinci zümrenin gayesi doğrudan doğruya meslek sahibi olmak ve mesleğiyle hayatını kazanmaktır. İkinci zümreninki ise orta tahsil senelerinde hakiki bir istidat ve alaka ile merbut olduğunu hissettiği herhangi bir sahada ihtisas sahibi olarak mümkün olduğu kadar yüksek mütefekkir bir kafaya sahip olmak, hayatı ve dünyayı basit bir göz, basit bir kafa ile görmekten kurtularak, ilim gözüyle onun hakikat cephesine nüfuz etmeye çalışmaktır. Mamafih bu ikinci maksatla darülfünuna gidenlerin herhangi bir tesadüfle ihtisas şubelerinin verdiği mesleğe intisap ettikleri de çok defa görülmüştür. Bunların yanında küçük bir zümrede yalnız darülfünün mezunu sıfatının vereceği şereften istifade maksadıyla dahil olmuşlardır.

Darülfünuna ekseriya erkekler gibi doğrudan doğruya bir mesleğe sahip olmak, ve meslek hayatında çalışmak için giren kadınların fakültelerini intisap ederken kararlarına tesir eden düşünceler, erkeklerinkinden biraz farklıdır. Erkek talebenin bu hususta kararına tesir eden en büyük amil – meyil ve istidatları ciheti de hiç şüphesiz göze alınmakla beraber- çok tabii olarak mesleğin hayatta vereceği maddi refah yani para düşüncesidir. Hâlbuki bu cihet yani mesleğin temin edeceği paranın çokluğu ve azlığı kız talebenin kararına pek küçük bir tesir yapar.

Erkek talebe ile kız talebe arasındaki fark tetkik edilecek olursa bu iki cinsin muvaffakiyet dereceleri arasında mühim bir fark görülemez. Çalışma itibarıyla umumiyetle kızlar erkeklerden biraz ileriye giderler. Bu darülfünunda, orta tahsil hayatında kız ve erkek liseleri arasında görülen bir farktır. Bu fark herhangi tecrübelerin verdiği bir fikir olmakla beraber, sebebi kızların mizacıyla erkeklerin mizacı arasındaki farklardan münbais olabilir. Mamafih darülfününün yetiştirdiği ve yetiştirmekte bulunduğu kız talebe kadınlık âleminde yüksek tefekkür sahasına atılan ilk nesil olduğu için, çalışma hususunda gösterdikleri küçük farklar muvaffakiyet sahasında erkeklerden daha ileriye geçmiyorlar. Fakat herhalde beraber yürüyorlar.

Türk darülfününundan şimdiye kadar çıkan hanımların kısm-ı azami muallimelik mesleğini kendileri için en cazip ve en canlı meslek buldular. Ve bu mesleğe intisap ettiler. Fakat birçokları da tesadüfün ve ihtiyacın sevkiyle,

yaratılışlarında muallimelik etmek kabiliyeti olmadığı ve tahsilleri müddetinde bu cazibeyi ve aşkı duymadıkları hâlde muallim oldular. Bu kısım tabii olarak meslek hayatında bir muvaffakiyet gösteremedi. Fakat muallimliğe hakiki bir aşk ve iştiağ ile girenler meslekte büyük bir muvaffakiyetle çalıştılar ve güzel eserler vücuda getirdiler.

Darülfünun mezunu hanımların, bu kadar büyük bir ekseriyetin muallimlikten başka bir mesleğe intisap etmelerinin sebebi esas itibarıyla kendi mizaçlarından doğan iştiağın tesiriyle olmakla beraber, memlekette hâlâ yıkılmayan bazı ananevi fikirlerin ve bizzat meslek muhitlerinin kadın arkadaşlara gösterdikleri ihtiyaç ve inhimak derecesinde tesiri vardır, nitekim kapılarını kadınlara en büyük samimiyetle açan müessese muallimlik müessesesi olduğu içindir ki darülfünunun kadın mezunları en ziyade lise muallimliğine intisap etmişlerdir. Darülfünunun kadın mezunları arasında muallimlikten başka mesleğe intisap edenler pek azdır. Bunlar meyanında kız talebe için ancak beş sene evvel açılan hukuk fakültesinin yetiştirdiği beş kız talebe vardır. Bunlar ancak geçen sene ilk kadın mezunların uzun mücadelelerinden sonra bugün hukuk mezunu erkeklerin deruhte ettikleri vazifelerde çalışmaya başlamışlardır. Bunlardan daha evvelki senelerde bilhassa kimya şubesinden mezun olup muhtelif kız liselerinde muvaffakiyetle kimya muallimliği eden arkadaşlarından ayrılarak bazı fabrikalar ve müesseselerde kimyagerlik yapan birçok hanımlar da vardır.

Darülfünunun kız mezunları içinde adedi tamamen malum olmamakla beraber ev kadınlığı hayatına dönenler de çoktur. Mamefih bunların bazıları aile hayatına dönmekle beraber gayelerini tamamen değiştirmiyorlar. Kalbinde meslek aşkı yaşayan bazı mezunlar ev hayatıyla meslek hayatını – her ikisini de muvaffakiyetle idare etmek şartıyla – telif etmenin yolunu bulmuşlardır. Fakat bu yalnız muallimlik mesleğine intisap edenler de görülebiliyor. Mamefih bugün bu zümre içinde meslek hayatını tamamen terk ederek eve dönenler de mevcuttur.

Müderreslerin hülâsa ettiğimiz nokta-i nazarını istatistiklerde teyit etmektedir.

Darülfünunun mecmu talebe miktarı 1809 olduğuna, bunları 235'i kadın bulunduğuna göre darülfünun talebesinin yüzde on dört buçukunu kadın teşkil ediyor demektir. 235'den 241'e kadar darülfünuna giren talebenin erkekler ve kadınlar

arasındaki tezayüdü nazar-ı dikkate alınacak olursa kadınlar 3 misli nispetinde tezayüt etmiş demektir.

Edebiyat şubesinin mecmu talebe miktarı 152 bunun 105'i erkek, 47'si hanım olduğu hâlde şهادetname alan talebenin miktarı şudur ki:

Edebiyat Şubesi		Kimya Şubesi	
Sene	Mezun Hanım	Sene	Mezun Hanım
335	1	335	4
336	0	338	3
337	1	339	6
338	1	340	3
339	0	341	5
			21
340	3		
341	6		

Edebiyat şubesinden mezun hanımların mecmu on ikidir. Muallimlik hayatına giren sekiz, eve dönen dört hanımdır. Tabiat, kimya ve hayatiyat şubesinden mezun hanımların mecmu 40'tır. Kimya şubesinden mezun yirmi bir hanımın beşi muallim, ikisi sıhhiye müdüriyetinde kimyager, biri darphanede kimyager, ikisi şehremanetinde kimyager, altısı eve dönmüş, beşi de henüz yeni mezun oldukları için hiçbir vazife deruhte etmiş değildirler. Bunlardan bir hanım zevciyle müşteriken evinde kimyagerlik vazifesi yapmaktadır.

Fizik ve riyaziye şubesinde:

335'ten 341 senesine kadar 26 talebe kaydolmuş, ancak altı hanım sömestirlerini ikmal ettikleri hâlde şهادetname alamamışlardır. Mamafih liselerde muvaffakiyetle muallimlikle meşguldürler.

Tabiat şubesinde:

Tabiat, hayatiyat şubesinde 63 hanım vardır. Talebe ekseriyeti kızlardadır. 336 senesinden 341 senesine kadar bunların içinden 20 hanım mezun olmuştur. Bu hanımların ekserisi liselerde ulûm-ı tabiiyye tedris etmektedirler.

Tıp fakültesinde:

Darülfünunun bu şubesi kızlara ancak üç sene evvel açıldığı için henüz mezun talebesi yoktur. Hâl-i hazırda mevcut kız talebesi 25'tir. Bundan başka darülfünunun ihzârı mahiyette olarak açtığı P.C.N şubesine devam eden 15 hanım vardır.

Hukuk fakültesinde:

Mevcut hanım talebesi 23'tür.

339 senesinde 3 mezun hanım vardır.

340'ta 2'dir.

23 hanımdan beşi mezun olmuştur. Elyevm bunlardan ikisi Ankara'da mahkemede stajyer, biri adliyede eytam komisyonunda, diğer ikisi bu sene mezun olduklarından henüz bir memuriyete tayin edilmemişlerdir.

İlahiyat şubesine edebiyat fakültesini bitirdikten sonra bir hanım dahil olmuş ve müderrislerden de 275 erkek kaydedilmiştir.

Bu itibar ile 335'ten 341 senesine kadar darülfünuna 235 hanım kaydedilmiş 58 mezun olmuş 48'i meslek ve hayata girmiş 10'da eve dönmüşlerdir.

Şu hâlde darülfünundan mezun kız talebenin yüzde seksen üçü hayata, yüzde on yedisi de eve avdet etmiş demektir. Darülfünun tahsili yapmış hanımların izdivaç etmeleri gibi bir kayıt mevcut değildir. Fakat izdivaçtan sonra meslek hayatından çekilmeleri, darülfünunun gayelerine hizmet eden bir şey değildir. Kadınlığın hayata yeni girdiği, ve meslek hayatının daha lüzumu kadar şeref ve süratle kapılarını kadınlara açmadığı bir devirde bu miktar fevkalade şayan-ı memnuniyettir. Mütevali senelerde bu miktarın tezayüdünü ümit ile beraber, darülfünundan yetişecek hanımların memlekette fikir ve meslek kadınlarının adedini arttırması, ilim ve fikir hayatında da erkekler kadar rol oynayan bir uzuv olması şayan-ı memnudur. Medeni memleketlerde artık hayat ve fikir âleminde kadınla erkek arasındaki mevcut fark kalmamıştır. Darülfünun erkeğe verdiği tahsilin aynısını kadına vermekle ondan da müsavi hizmet ve faaliyet beklemektedir. Bizim yeni girdiğimiz inkılap ve demokrasi devrinin misyonerleri, kadın erkek darülfünun talebesidir. Aşağıda kalan halk ancak bu mürşitlerle yükselecek, aradaki bu derin uçurum ancak bu ilim mabedinin ta aşağılara kadar ziya neşretmesiyle mümkün olacaktır. Bugünkü tezayüt miktarı kadın talebe arasında hele tabiat şubesinde erkeklerden fazla kadın talebe arasında olduğunu gösteriyor. Avrupa ve Amerika darülfünunlarında da kadın talebe

miktarının tezayüdüne şahit oluyoruz. Yarınki ilim hayatını eline almaya namzet olan kadınların evlerine dönmesi, kadın talebe miktarındaki tezayüde nazaran ilim hayatında bir tevkif devresi açacak demektir. Darülfünundan iyi anneden ziyade fikir ve hayat kadını bekliyoruz.

İmzasız, Cilt 2 / Nr. 8-20, Eylül 1341, s. 28-31.

Ziya Gökalp'in İnkılap Hakkındaki Fikirleri

Türk milleti inkılabın ve cumhuriyetin getirdiği bayramları tesit ettiği bu ayda, bir de büyük bir matem günü yaşamıştır. Ziya Gökalp'in, daha dün mezara bıraktığımız büyük Türk âliminin ufulünün birinci sene-i devriyesi, bütün talebelerini, bütün ondan nur ve ziya alan dostlarını bu büyük ölünün mezarı etrafına toplamış, gençliğin ilme, ve memlekete ilmi getiren en büyük mütefekkiye karşı beslediği minnet ve şükranları derin bir heyecan ile ifadeye vesile olmuştur.

Ziya Bey'in ufulü memleket için, gençlik için, bilhassa ilim hayatı için telafisi pek çok senelere mütevakkıf bir zayıdır.

Yalnız bu ölümde bizi müteselli edebilecek iki nokta vardır. Biri onun şule hâlinde neşrettiği fikir manzumelerini bugün asrın en büyük müteceddidi, inkılapçısı olan büyük Gazi'nin çelikten azmi, ve iradesi ile bir hakikat hâline getirmesi, ikincisi de onun fikir ve ilim âleminde yarattığı fikirleri, sistemleri, telakkileri birçok gençlerin şuurlu bir iman hâlinde benimsemesidir.

Bu itibar ile Ziya Bey Türk milletinin toprağa verdiği en bahtiyar ölüdür. Daha hayatının son demlerinde fikirlerinin bütün gençler tarafından kabul edildiğini görmüş, milliyet hakkında millete aşıladığı mefkûrenin her Türk için bir iman, bir din olduğunu bizzat görerek ve duyarak ölmüştür.

Ziya Gökalp ilk defa halkçılığı Türk'e ve Türkiye'ye öğreten ilk halkçı mütefekkidir. Ziya Bey edebiyatta bile halkın, halk edebiyatının hakim olmasını isterdi. Ziya Bey inkılapçı akidelerini en ziyade "Yeni Hayat" isimindeki kitabında teksif etmiştir. Orada "demokrasi"yi şöyle tarif ediyor:

Devletimde halkın örfü hakimdir,
Başka kuvvet onu tehdit edemez.
Kanun hakka hakim değil, hadimdir,
Sebep yokken ferdi tekayyüt edemez.

Ziya Bey din ile devletin ayrılması lüzumunda fevkalade ısrar etmiştir. O devlet ve millet müesseselerinde mevcut ikiliğin kalkmasını, devlet sistemimizin, son zamanlarda aldığı şekil gibi, asrileşmesini istiyordu. Yine “Yeni Hayat”ta diyor ki:

Devlet ile medrese ayrı iki âlemdir,
Müfti ile hükümet birbirine karışamaz.
Ayrılrsa da bu iki kuvvet daim tev’emdir,
Nüfuz bende diyerek birbiriyle barışamaz.

Ziya Bey’in medreseden maksadı dindi. Müftü önce halkın dinî müşküllerini halleden hususi bir makamdır. Onu devlete karıştırmak muzırdır. Din başka, devlet başka şeydir. Onun için bu iki kuvveti birbirinden ayırmak taraftarı idi. Şimdiki devlet şeklimizde din ile devlet ayrılmış ise de, henüz Ziya Bey’in tasavvur ettiği dereceye varamamıştır. Ziya Bey hükümet içinde din riyasetine taraftar değildi. O müftülerin devletle alakası olmayan din rehberleri şeklinde devletten tamamen ayrı bir mevcudiyete sahip olmalarına taraftardı.

Ziya Gökalp, şimdi olduğu gibi, evkafın da lağvını istiyordu: Yine “Yeni Hayat”ta evkaf için diyor ki:

Bir devletin olmaz iki hazinesi,
Biri evkaf, ötekisi beytül-mâl
Hem vakfın yok artık velayet-i âmmesi
Evkaf artık bir nezaret olamaz.

Ziya Bey öşründe kalkmasını tavsiye etmişti. Ezcümle “Yeni Hayat”ta şu cümleye rast geliyor:

Kaldır aşar usulüne, aç banka
Yap her semtte bir zirai sendika

Bu iki mısra içinde memleketin bütün iktisadi ve zirai programı mündemiçtir.

Ziya Bey son senelerde devlet müessesesinde vücuda getirdiğimiz bu inkılapları tamamen görmeden gitti. Mamafih bu inkılaplar başladığı zaman o hayatta idi. Hayatında mücadele ettiği fikirlerin tahkikini gören belki de yegâne mütefekkir Ziya Bey olmuştur. Mamafih Ziya Bey aile sistemimizin de değişmesini istiyordu. O aileyi cemiyetin temeli addediyor, aile değişmedikçe cemiyet değişmez diyordu. Onun için Türk ailesinde esaslı bir inkılaba taraftardı. Diyordu ki:

Ailedir bu milletin, bu devletin esası,

Kadın tamam olmadıkça eksik kalır bu hayat.

Ailenin adle uygun olmak için binası,

Nikah, talak, miras: Bu üç işte gerek müsavat

Yani Ziya Bey taaddüt-ü zevcatın kalmasını istiyordu. İrste kadınların erkeklerden daha az bir hassaya mahkum kalmasını kabul etmiyordu. Hatta o daha ileri giderek kadına da talak hakkı verilmesini müdafaa ediyordu. Aileyi, müsavi hukuka malik çiftlerden teşkil etmek istiyordu. Hazırlanmakta olan “Kanun-u Medeni” ailede bu esaslı inkılabı da vücuda getirirse, bugünkü inkılap Ziya Bey’in bütün telkin ettiği fikirleri kabul ve tatbik etmiş olacaktır. Bu itibarla bugünkü muazzam inkılabın muvaffakiyetle neticelenmesinden en ziyade Ziya Bey’in ruhu şad olacaktır.

İmzasız, Cilt 2 / Nr. 10-22, TS. 1341, s. 18-19.

2.3. RESİMLİ HAFTA

Tuhaf Fıkralar

Bir Rüya Yüzünden

Akif hoca cine, periye, efsanevi bütün hayallere inanırdı. Üç gece sıra ile rüyasında yatak odasının duvarı içinde bir gümüş tabakta külliyetli miktarda altın mahfuz olduğunu görmüştü. Ertesi sabah zevcesine kemal-i ciddiyetle rüyasını anlattı.

Onun gibi hâlâ mucize ve esrara pek inanmış olan zevcesi Hatice Hanım'da meseleye lüzumundan fazla ehemmiyet veren bir vaziyetle:

-Mutlaka bu duvarı açmalı, bu hazineyi çıkarmalıyız diye kocasını teşvik etti.

Akşam, saatlerce duvarı delmek için uğraştılar. Elllerinde baltalarla herkesi uyandırmaktan ihtizaz etmeden duvarı delinceye kadar çalıştılar. Nihayet ikisinin de gözleri sevinçten parladı, rüyaları hakikat olmuştu. Duvarın içindeki bir küçük dolapta üzeri örtülü bir gümüş tabak duruyordu. Muhakkak paralar da içinde idi.

Fakat bu gürültüler esnasında komşuda merak ve heyecanla her tarafı arayan ev sahibi heyecanla odaya girdi, duvarın delinmiş olduğunu ve Akif Hoca ile karısının gümüş tabağı almak üzere ellerini uzattıklarını cürmümeşhut hâlinde görmüştü. Hemen heyecanla üzerlerine atıldı.

-Maşallah dedi, koca sarığından utanmıyorsun da gündüz camide namustan bahsediyor, gece komşuların duvarını delip dolaplarını soyuyorsun ha!..

Hoca ile karısı kendilerini aldatan rüyayı anlatmak istiyorlardı ama, kim dinler...

Asalet Duası

Kendisinin asil olduğunu iddia eden bir genç, daima bu rivayeti dinlemekten usanmış bir arkadaşına rast geldi:

-Artık asaletimi ispat edecek vesikayı buldum, dedi, ailemin şeceresi elime geçti, biliyor musun ailem, bu şecerede ta Sokullu'ya kadar gidiyor. Artık asaletimi ispat için şecereye istinat ediyorum.

Arkadaşı istihza ile dudaklarını buruşturdu:

-İnsanların ağaç üzerinde oturduğunu bilmiyordum. Bildiğime göre ağaç sakinler ya kuşlar, yahut da maymunlardır. Mamafih senin üzerinde hiç olmazsa tüylerin yoktur, dedi.

Nizami'nin Zeki Cevabı

Nizami bakkalda alışveriş eden annesinin yanında duruyordu. Bakkal çocuğu memnun etmek için fındık çuvalını gösterdi ve almasını söyledi. Nizami çuvalın yanına gittiği hâlde almaktan ihtizaz etti. Bakkal:

-Ne oldu, niçin almıyorsun, dedi, yoksa fındık sevmiyor musun?..

-Evet seviyorum.

-O hâlde niçin almıyorsun?..

Nizami kurnazlandı. Bakkal elini çuvala saldırıp dolu bir avuç fındığı çocuğun cebine yerleştirdi. Dükkandan çıktıktan sonra annesi Nizami'ye sordu:

-Bakkal sana nezaketle almanı teklif ettiği hâlde niçin reddettin?

Nizami:

-Onun elleri benim ellerimden daha büyüktür de ondan, diye cevap verdi.

İmzasız, Nr. 1, 4 Eylül 1340, s. 8.

Tuhaf Fıkralar

Hakime biri bir davayı ispat için maznuna sorduğu suale, muhatabı kızmış,

-Ben eşek miyim ki, böyle aptalca suale bir söz söyleyeyim demiş.

Hakim muhatabını daire-i nezakete davet etmiş:

-Mahkemede fevkalade nazik olmak lazım. Mesela eşek demek, mahkemenin nezaket ve haysiyetine çirkin bir tecavüz olur. Eğer bu hayvandan bahsetmek istiyorsan, ben dört ayaklı, sesi uzun ve latif hayvan mıyım ki, diye tarif edersin.

İmzasız, Nr. 3, 18 Eylül 1340, s. 8.

Tuhaf Fıkralar

Güzel Bir Müşteri

Saatlerden beri tozlu raflarda kitap taharrisiyle meşgul genç, istediğini bulmuş ve kitapçıdan fiyatını sormuştu. Kitapçı kitabın fiyatını söyleyince, müşteri kaşlarını kaldırdı:

-Bu kitap için mi elli kuruş istiyorsunuz, çok pahalı, hem benim bir muharrir olduğumu nazar-ı dikkate almalı fiyattan bir miktar indirebilir misiniz?..

Kitapçı:

-Sizin hatırlığınız için kırka bırakırız efendim, dedi.

Müşteri devam etti:

-Bundan başka muharrir benim en aziz arkadaşımıdır. Bu kadar senelik dostluğumuzda bir parça daha tenzilat için bana hak verir. Kitapçı sermayesi pek az olan kitabın bir parça daha fedakârlık yapmaya müsait olduğu nazar-ı dikkate alarak:

-Pekala efendim, yirmi beş olsun dedi.

Müşteri bila-fasıla devam ediyordu:

-Bundan maada ben bu dükkanın senelerden beri müşterisiyim. Gidip gelmek için bu kadar pabuç eskittim, şüphesiz bu da benim için bir haktır.

Hakların tükenmeyeceğini gören kitapçı:

-Azizim, kitabı al git, üzerine de on kuruş vereyim. Yalnız devam etme. Zira sonunda sana çok borçlu çıkacağım; bundan fazla veremeyeceğim için beni mazur gör..

Müşteri hiç tavrını bozmadan, kanuni bir hakkını istihkak ettirmiş bir müddei vaziyetiyle kitabı koltuğu altına alıp kemal-i vakarla dükkandan çıktı. Kitapçı da kenarda:

-Ucuz kurtuldum, yarabbi diye şükrediyordu.

İki Genç Kız Arasında

-Neden onunla evlenmek istiyorsun?

-Çünkü seviyorum.

-Fakat bu evlenmek için bir sebep, bir mazeret teşkil etmez.

İmzasız, Nr. 7, 16 Temmuz 1340, Perşembe, s. 7.

Söz Arasında

İçkinin insanları insanlıktan çıkardığına inanmıyorsanız bir defa akşamları saat ondan sonra İstanbul sokaklarını dolaşınız. Açık mahallerde küül istimali men edilmiş olmakla beraber, sarhoşların önüne geçilmiş değildir. Tramvaylarda, yollarda, hatta sinemalarda kendisini idare edemeyecek derecede sarhoş olanlara çok tesadüf olunuyor.

Bu sarhoş bolluğu İstanbul'un nezih ve temiz manzarasını kirletiyor. Edep ve terbiye dahilinde yaşamak imkânından mahrum kalıyorsunuz. Tramvayda istemeyerek iki sarhoş arasında yüksek sesle yapılan galiz muhavereleri dinlemeye mecbur oluyorsunuz. Hele yanınızda bir kadın varsa utanıyor ve iğreniyorsunuz. Umumi mahallerde bu galiz manzaralar insana iğrenç veriyor.

İçki suni bir eğlence vasıtasıdır. Ruhları sıkıntı içinde olanlar, hayatta yorulanlar, sinirleri zayıf kimseler, hülâsa ruhen ve manen hasta bulunanlar, içkinin dumanlı hülyası içinde kendilerine bir istirahat köşesi ararlar. Onlar kendilerini unutmaya, yaşadıkları fena şeraiti bir an için olsun gözlerinden uzaklaştırmaya muhtaçtırlar. Hayat onlar için o kadar yorucu ve ağır bir yüküdür ki onu ancak böyle suni mahreklerle temin edebiliyorlar. Sinirlerinde harekete takat kalmamıştır, heyecanları ölmüştür, kalplerinin harareti sönmüştür. Küül sinirleri harekete getirir, asabı tahrik eder, ataletе düşen dimağa biraz can verir. Ve sarhoş bu suni mahrekin tesiri altında kendinden geçer, muhayyel bir âlemde yaşar. İşte o vakit kendisini içtimai hayatın sıkıcı kontrolünden azade zanneder. İptidai ve vahşi benliği meydana çıkar, söver, kırar, döver ve döker.

**

İnsanlar umumiyetle istirahate ve eğlenceye muhtaçtırlar. Yorulan dimağ ve vücut bir ay için dinlenmek ihtiyacındadır. Hâlbuki memlekette nezih, temiz ve ruha huzur ve zevk verecek eğlence vasıtalarından mahrumuz. Ne tiyatromuz, ne temiz konserlerimiz, ne de edebi eğlence vasıtalarımız vardır. Spor büyüklerimiz için ayıp addediliyor. Binaenaleyh elimizde eğlence vasıtası olmak üzere gündüzleri kahvehaneler, akşamları meyhaneler kalıyor. Eğlence mahalleri bunlardan ibaret olan bir millettен sarhoşluk istememesini istemek biraz da mahallî temenni etmektir. Tiyatroya, konsere ve sinemaya gidemeyen kimseler için gidilecek yer meyhanedir. Onun içindir ki Şark baştan başa kahve ve meyhane ile doludur.

**

Bir millet için eğlence mahallerinin meyhane olduğunu itiraf etmek mecburiyetinde kalmak kadar elim bir şey yoktur. Dinimiz 1300 sene evvel küülün mazarratını görerek bizi içkinden men etmiş. Dünya İslamiyet'in bu emrindeki derin hakikati ancak şimdi anlamaya başlamış bulunuyor. Hâlbuki ümmet-i Muhammed olduğunu iddia eden bizler meyhane köşelerinden yuvarlanıyor, sokaklarda sarhoş olarak sürünüyoruz. Dinlerine karşı bu kadar laubali olanlar, şüphesiz hayat ve sıhhatlerine karşı ziyade lakayt ve laubalidirler. Binaenaleyh onlara küülün vücuda, dimağa, varis vasıtasıyla ensale yaptığı zararı söyleyerek küülün aleyhinde bulunamazsınız. Onlar bu mantığı dinleyebilecek hâlde değildirler. Yalnız onlara rakamla küül istimaline müsaade edildiği günden beri cinayetlerin, sirkatlerin, zabıta vukuatının arttığını, sokaklarda gayr-i ahlaki hareketlerin çoğaldığını gösterebilirsiniz.

Fakat, söz aramızda:

Men çi gûyem, tanbûrem çi sâzend

İmzasız, Nr. 8, 23 Temmuz 1340, s. 2.

Tuhaf Fıkralar

Sevgilinizi başkasıyla maşuka yaparken hiç yakaladınız mı?

- Yalnız bir defa.
- O zaman ne yaptınız?
- Onunla evlendim.

- İstanbul'da işinizden sarf- nazarla Ankara'ya niçin geldiniz?
- Ankara'nın imarı vesilesiyle burada birçok işler açıldığını işittim de ondan.
- Bari, bu açılanlardan iyi birine düşebildiniz mi?
- Şimdiki hâlde, ilk düştüğüm yer, gece Cebeci'den derin bir kuyu idi.

Doktor hastanede uzun zamandan beri tedavi ettiği bir hastayı bir türlü iyileştiremiyordu. Bir gün hastanın karısıyla beraber vizite çıkmıştı. Memnuniyetle karısına:

- Hasta şimdi artık iyiliğe yüz tuttu, dedi.

Kadın derin bir hayretle kocasına baktı ve: Yani tamamen iyileşip kalkacak mı? O hâlde niçin sen bana artık yaşayamaz, dedin?..

- Evet öyle idi. Fakat şimdi pek müftehirim ki tedavim sayesinde kurtuldu. Sen memnun olmadın mı?

- Oh, elbette, çok memnun oldum, yalnız ben ölecek diye bütün elbiselerini sattım, cenaze alayı için para hazırladım da.

İmzasız, Nr. 10, 6 TS. 1340, s. 7.

Söz Aramızda

Çocuklar senelerine göre tekâmül buhranları geçirirler. Daha bir yaşında iken diş çıkarma ıstırapları başlar, çocuk buhranlar ve hummalar içinde kıvrılır. Hayata girerken bu ilk mücadele büyümenin ilk alametidir. Bu mücadeleden muvaffakiyetle çıkan çocuk daha süratle daha emniyetle büyür, ve hayatındaki tekâmül daha tabii bir cereyan takibine başlar. Fakat zaman zaman bu tekâmül buhranları tekrar eder. Yedi yaşında,

dokuz yaşında, on üç on beş yaşlarında, yanı hislerin, fikirlerin, bünyenin tebdilata maruz kaldığı zamanlarda insan aynı buhranları, aynı hummaları geçirir. Fakat bütün bu didinmeler, bütün buhranlar ve hummalar büyümek için geçilmesi zaruri olan birer merhaledir. Hatta bu buhranlara tekâmül zarureti nazarıyla dahi bakılabilir.

Bu büyümek ve tekâmül etmek buhranlarını cemiyetlere de tatbik edebilirsiniz. Cemiyetler de birtakım buhranlar ve hummalar geçirirler. Bu buhranların gayri tabii, marazi olanları vardır ki, insanda olduğu gibi, vücutta bir hastalığa delalet eder.

Fakat diğer bazıları vardır ki sadece içtimai bünyenin tekâmül esnasında geçirmeye mecbur olduğu sarsıntılardan başka bir şey değildir. İşte bir müddetten beri cemiyetimizde görülen buhranlar, hummalar, ıstıraplar ve sarsıntılar dahi marazi değil ve büyümek alametidir. İçtimai, ahlaki, siyasi, fikrî, iktisadi safhalarda görülen bu umumi buhran Türk cemiyetinin muin bir hedef ve istikametinde vaki olan tekâmülün tabii bir neticesidir. Bu tezahürlere dahi birer buhran nazarıyla bakanlar bedbinlerdir. Onlarca her buhran marazi bir hâlin tecellisinden başka bir şey değildir. Hayatta tabii inkişaf sadmelere uğramadan yürüyen inkişaftır. Fakat bu bir arzu ve temenniden ibarettir. Yoksa hayatta böyle arızasız, sadmesiz, buhransız bir tekâmül yoktur.

Bu nokta-i nazardan bakıldığı zaman bir müddetten beri siyasi ve içtimai hayatımızda şahit olduğumuz sarsıntı ve buhranları daha soğuk kanlılıkla karşılayabiliriz. Türkiye müthiş bir inkılap içinde yuvarlanmaktadır. Bu inkılap cemiyette zaman zaman buhranlar ve hummalar tevhit etmemesi mümkün değildir. Bütün içtimai ve siyasi müesseselerimiz yıkılmış, yerleri boş kalmıştır. İstinatsız kalan içtimai ve siyasi hayatımızda şimdi görmekte olduğumuz tezahürler en tabii hadiselerdir. Cumhuriyetimiz günden güne büyüyen bir nevezattır. Bugünkü buhranı bir dış çıkarma hummasına benzetebiliriz. Bu dış çıkarma esnasında hararetin yükselmesi, iştahın kesilmesi, ve bazı rahatsızlar hissedilmesi gayet tabiidir. Fakat mevkit bir mahiyeti haiz olan bu humma devri geçince dişler büyüyecek, cumhuriyet daha sağlam ve daha zinde olarak hayata girebilecektir. Bedbin olmakta mana yoktur. Büyümek alametleri bizi müteessir değil memnun etmelidir.

Memlekette sarsıntısız bir inkılap beklemek mahallî temenni etmektir. Buhransız tekâmül mümkün değildir. Bu buhranlar olmasa içtimai bünyenin büyümesi ve tekâmül

etmesi mümkün değildir. Yalnız bu dış çıkarma hummasının yanlış bir istikamette inkişafına mâni olmak, çocuğun ölmesine meydan vermemek lazımdır. Bizce böyle bir tehlike mevcut değildir.

Şu hâlde bugün yeni fırkaların teşkil, millî hakiminin takviye ve tarsini teşebbüsleri, Halk Fırkasının parçalanması, millet meclisinde görülen gürültülü hadiseler bizi müteessir ve müteazzi etmemeli. Cumhuriyetin büyümesini, olgun bir hâlde gelmesi istenildi. Nevmit ve meyus etmemelidir. Cemiyet kendi tekâmül yolunda tabii cereyanını takipten bir şey yapmamaktadır. Bu tabii tekâmül yolunda yayabileceğimiz şey buhranların vahamet kesp ederek marazi bir hâl almasına meydan vermemektir.

İmzasız, Nr. 13, 27 TS. 1340, s. 2.

Söz Aramızda: Eski Hamam Eski Tas

Bir bugünkü gazetelere ve bugünkü siyasi münakaşalara bakınız, bir de Meşrutiyet'in ilanından sonraki gazetelere göz gezdiriniz. Göreceksiniz terbiye-i siyasiye itibariyle bu on altı sene zarfında on altı adım ileri gitmiş değilizdir. Siyasi ihtiras, mevki-i iktidar kavgası, ve memleketin başında tufeyli yaşamak arzu ve emeli hâlâ aynı şiddetle hükmünü icra ediyor. Memleketin efendisi denen millet, ağzına bir parça bal sürülerek kenara atılmış, meydan yine siyasi pehlivanlara kalmıştır. Kimi parende atarak, kimi yan kırarak, kimi çamur fırlatarak galip gelmeye, karşısındakini çürütmeye çalışıyor. Memlekette yeni bir fikrin, ve yeni bir akidenin tesisi için çalıştığı iddia eden bu zümrelerin hâlâ eski çamurlu ve dikenli yolda yürüdüğünü gördükçe müteessir olmamak mümkün değildir.

Geçen hafta zarfında inhilal eden mebusluklar için yapılan intihabat bu siyasi hırslara biraz daha tezahür imkânı verince herkes zahirini daha açıkça ortaya dökmeye başladı, siyasi kavga alevlendi. Gazetelerde küfür, hücum, çamur atma yarışı on sene evvelki matbuatı hatırlatmaya başladı.

Bir taraftan bu manzaraya, bir taraftan istiklalimizi aldığımız günden beri millet namına, milletin refah ve huzuru namına ortada mevcut büyük boşluğa baktıkça hâlâ eski hamam eski tas demekten kendimizi alamıyoruz. Politikacılarımız milletin fevkinde post ve mevki iktidar kavgasıyla meşgul iken, aşağıda millet hastalıktan,

sefaletten, açlıktan kırılıyor, Adana’da nüfusumuzun yüzde 20-30’u sıtmadan mahvoluyor. Orta Anadolu’da sıtmanın tahribatı daha mühim bir yekûna balığ oluyor. Yarınki nesli teşkil edecek çocuklarımızın yüzde doksanı üç yaşına varmadan bu dünyaya gözlerini kapıyor. Bu hafta çıkan “Resimli Ay”da “Gülabi Çavuş” isminde bir Anadolu çocuğu, on seneden beri muhacir olduğu vatani bir matem, bir felaket olarak bulduğunu söylüyor. Baştan başa ağlayan, baştan başa felaket ve sefalet içinde yuvarlanan bu zavallı fakir milleti, efendi sıfatı verip aldatmak, sonra, onun namına spor yapar gibi, politika mücadelesi yaparak onu ihmal etmek affedilmesi mümkün olmayan bir günahdır.

Biz o kanaatteyiz ki siyasi fırkalar, muhtelif kanaatler memleket için hayrı ve selameti mucip bir hareket olmamakla beraber, biz henüz bu zamana gelememiştir. Düşman asırlardan beri başımız üzerinde tuttuğu yumruğunu daha henüz dün çekmiş, bizden sa’y, bizden gayret, bizden yardım bekleyen milletimiz henüz sefalet ve felaketten kurtulamamıştır. Muhalif veya muvaffak bütün fırkaların şimdilik memlekete verebileceği şey çok basit çok iptidaidir. Biz biraz ekmek, biraz refah ve biraz hürriyet isteriz. Bize bu üç şeyi temin eden hükümet ve fırka bizce en büyük, en kuvvetli fırkadır. Bu üç madde etrafında milletin ikiye ayrılması imkânı yoktur. Bütün millet bu üç kelime etrafında birleşebilir. Ekmek, refah ve hürriyet, senelerden beri Türk milletinin hasret kaldığı üç mühim unsurdur. Türkiye’ye bu üç maddeyi getirecek olan fırka veya hükümet memlekette en büyük inkılabı yapmış olacaktır. Yoksa, söz aramızda, yüksek fikirler içinde boğulup halkı açlık, huzursuzluk ve istibdad içinde bırakmak inkılap yapmak değildir.

İmzasız, Nr. 16, 18 KE. 1340, s. 2.

Söz Aramızda: Bu Nasıl Demokrasi

Dahiliye vekaleti emir veriyor: “Badema memurlar beyanatta bulunmaktan ve söz söylemekten memnu addederler.” Maarif vekaleti tebliğ ediyor: “Muallimler bundan böyle yazı yazmayacak”; eğer utanmasalar biraz daha ileri gidecekler, “Türk vatandaşları yazı yazmak ve söz söylemek hakkından mahrumdur” diyecekler. Nitekim Ali Saip Bey’in meşhur matbuat projesi de böyle bir zihniyetin tezahüründen başka bir şey değildi. Türkiye demokrasisinde memurlar söz söylemeyecek, zabitler söz söylemeyecek, muallimler yazı yazmayacak. Zaten memleketin mütefekkir ve

münevver sınıfı bu üç zümrenin içindedir. Bunlar söylemez, bunlar yazmaz, bunlar düşünmezse kim söyleyecek, kim yazacak, kim düşünecektir? Yazmak ve söylemek demek, düşünmek demektir. Yazmak ve söylemek hakkından mahrum etmek, düşünmek hakkından mahrum etmekten farklı değildir. Bu memlekette düşünmek de bir günah olacaksa ve bir muallim de fikir beyanından mahrum edilecekse o memlekette demokrasi var diyebilir misiniz?

Bizde hükümet memuriyeti bir esaret addediliyor. Bir memur hükümet işine girerken imanı da, itikadını da, düşüncesini de, hürriyetini de beraber vermek mecburiyetindedir. Memur musunuz? Artık hükümet gibi düşünmeye, ve hükümet gibi hareket etmeye mecbursunuz. O dakikadan itibaren sizin fikrî hürriyetiniz kalmamıştır. Memur demek esir demektir. Memur düşünemez, söylemez ve yazamaz. O, yalnız yukarıdan verilen emirleri icra eder, ondan ileri gidemez. Ama memleketin en yüksek mütefekkirleri imişsiniz. Ağzınızı açmayacak, fikrinizi neşretmeyeceksiniz, çünkü memurlar fikir beyanından ve mütalaa neşrinden mahrumdurlar.

İnsan memur olurken insanlığını ve hürriyetini de beraber satar mı? Kendilerine verdiğimiz beş on kuruşa mukabil onların fikrî hürriyetlerini tehdiye salahiyetimiz var mı? Memur hükümete yalnız sa'yını satar. Malum yalnız muvazzaf olduğu işinden dolayı meşgul olur, fikrinden dolayı değil. Verilen maaş memurunun sa'yının mukabilidir. Ondan say' isteyebiliriz, esaret değil. Hiçbir hükümet memurundan falan tarzda düşünmesini isteyemez. Beş on kuruş mukabilinde fikrî hürriyet satın alınamaz!

Demokrasi de en iptidai kaide her vatandaşın tam bir hürriyet-i fikriye, tam bir hürriyet-i kelama mazhar olmasıdır. Bir Türk vatandaşı herhangi fikrini neşr-i ilanından hiçbir vecihle men edilemez. Memurla veya muallim olduğu için hükümet bir Türk vatandaşının bu tabii hukukuna tecavüz edemez. Hürriyeti hâlâ keyfi kayıtlarla tehdit salahiyeti haiz olduğumuzu zannediyoruz. Vatandaşlarının en tabii haklarına pervasızca tecavüz eden bir hükümeti demokrasi taraftarı addetmek mümkün değildir. “Cumhuriyet”i biz yalnız saltanatın ilgası ve sultanların memleketten ihracı manasında anladık. Hâlbuki cumhuriyet “demokrasi”nin en güzel şekli olduğu için diğer idarelere tercih olunur. “Demokrasi”nin en birinci şartı vatandaşlar kayıtsız bir hürriyete mazhar olmalarıdır. Hükümet salahiyetinin hududunu bilmedikçe, ve memurlarının,

muallimlerinin hürriyetini keyfi sebeplerle takayyüt etmek salahiyetini kendinde gördükçe sesimizin bütün kuvvetiyle bağırmalıyız:

Gölge etme başka ihsan istemem.

İmzasız, Nr. 18, 1 Kasım 1340, s. 2.

Söz Aramızda

Kadınların masuniyet-i şahsiyyesi yok mudur?

İçki memnuiyyeti ref edildikten sonra memlekette sarhoşluk ve sarhoşların gayr-i kabil tahammül çirkin bir şekil aldı. Her gün zabıta vukuatı arasında kocasının yanında düçar-ı taarruz olmuş kadınlara, sokakta sarhoşlar tarafından kaçırılmış, veya çirkin muameleye rast gelmiş birçok kadın vukuatına rast geliyoruz.

Sarhoşluk tesiriyle vukua gelen cinayetler, kavgalar ise gayr-i tabii bir şekilde tezayüt etmiştir. Bilhassa zabıta vukuatı arasına geçmeyen, namuslu kadınların maruz kaldığı kaba ve çirkin muamelelerin ise adedi ve hududu kimsece malum değildir.

Birçok aileler geceleri sokağa çıkamadıkları gibi, birçok kadınlar da gündüzün bile yanlarında bir erkek olmadıkça sokağa çıkamayacak hâle gelmiştir. Memlekette asayiş ve zabıta olduğunu iddia eden bir hükümet için memleket halkının geçirdiği bu ahlaki cereyan, asayişin adem-i mevcudiyetine kâfi derecede bir buhrandır.

Demokrasi olan bir memlekette herkesin masuniyet-i şahsiyyesi kanun ile teyit edilmiştir. Acaba kadınlar bu herkes miyanına dahil değil midir?..

Eğer bir kadın en adi bir şekilde bile istiklaline sahip olamaz, aralarında resmi veya gayr-i resmi hiçbir münasebet olmayan herhangi bir erkek tarafından düçar-ı taarruz olabilirse, o memleketinde masuniyet-i şahsiyyesinin mevcudiyetine inanmak için yalnız erkek olmak, ve ahvali güzel görmek için gözlere bir siyaset gözlüğü geçirmek icap eder. Fakat kadınların, ve halkın böyle bir siyaset gözlüğü yoktur. Onlar ahvali doğru bir cepheden, hakkı ve hakikati hiç inhinâ kabul etmeyen bir mantık ve vicdanla görürler. Bugün bilâ-istisna memlekette mevcut olan tahassüs, asayiş olmadığı, herkesin namusunun, hayatının, tehlikede olduğudur. Şehir içinde bir defa bu kadar emin selamet ve huzur hissedemezse dışarılarda haydutluğu ve eşkıyalığı ahval-ı âdiyeden addetmek icap eder.

Dünyanın hangi memleketinde, kadınların izzet-i nefsi ve şahsiyeti bu derece erkeklerin tecavüz ve tahkirine maruz bırakılmıştır. Dünyanın hangi tarafında bir kadın memleketinin bir evladı gibi sokaklarında serbest gezmek salahiyetinden mahrum edilmiştir. Ahlaki zihniyetleri ve terbiyeleri iptidai akvam ve eşairi biz bu dünya içerisinde farz etmiyoruz. Asri bir millet olduğumuzu iddia ettiğimiz zaman kendimizi medeni milletler manzumesi arasında görüyor, ve milletlerdeki kadın ve ahlak zihniyetlerinin de memleketimizde hüküm ferma olacağını veya olmasını istiyoruz.

Herhangi bir memlekette kadınlar, izzet-i nefsinin ve istiklallerini muhafazadan mahrum edilseler, muntazam teşkilatları olan bu kadınlar, hükümeti protesto eder, şiddetli nümayişler yaparlar. Bizim her gelene sabur ve mütevekkil boynunu eğen Türk kadını bunu yapamıyorsa, onun bu aczini müdafaa edecek hükümetin kanun-u vak'a-i müeyyidesi de yok mudur?..

Meşrutiyet zamanında İttihat ve Terakki hükümeti bu taarruzları fevkalade seri' ve kuvvetli bir şekilde men' ve izale etmişti. Bu devirde kadınlar, birçok hürriyetlerinden mahrum edilmekle beraber, hürriyetlerin en büyüğü ve mesudu olan namusunu ve şahsiyetini vikâye edebilecek bir masuniyet kazanmıştı.

Demokrasinin kadınlara bu masuniyeti temin edememesi çok acı bir şeydir. Yoksa bizim demokraside kadınların masuniyet-i şahsiyyesi yok mudur?..

İmzasız, Nr. 23, 5 Şubat 1340, s. 2.

Kızlarımızı Nasıl Öldürüyoruz?

Anadolu'daki karilerimizden biri idarehanemize yazdığı bir mektupta, gayri ahlaki hareketinden dolayı ailesi tarafından tard edilmiş bir kızı, ıslah-ı hâl etmek üzere İstanbul'da bir ıslahhaneye göndermek istediğini, İstanbul'da böyle bir müessesenin mevcut olup olmadığını soruyordu. Karimize, İstanbul'da maatteessüf böyle bir müessesenin mevcut olmadığını, ahlaki hududun haricine çıkan genç kadın ve kızlar için iki yer olduğunu yazdık. Bunlardan biri tevkifhane, diğeri de umumhanedir... Bunların her ikisi de yoldan çıkmış bir kadını uçurumun son kademesine indirmeye elverişli vasıtalarlardır. Günah yapan her kadın, muhtelif sebeplerle buralara kadar gelir, sonra biz onu elinden tutar, "Hayır, günah bu değil" der, onu asıl günahın içine götürür bırakırız... O bir defa bu iki müesseseden birine düştü mü, artık cemiyet için ölmüş bir uzvudur.

Başka memleketlerde bu kadınların yüzde yetmişini bu günah uçurumundan kurtarmaya muvaffak oluyorlar. Ama bu kadınların küçük bir günahı müteakip düştüğü yer ne umumhane, ne de tevkifhanedir. Bunları ıslah edecek öyle ıslahhaneler vardı ki aynen bir mekteptir. Buraya bir günah neticesi gelen kadının hayatını, niçin günahı yaptığının sebebini ararlar.. Fikirden mi, fena bir aile içinde büyümekten mi, cismani bir hastalıktan mı, dimağı bir hastalıktan mı? Hülâsa sebebini bulduktan sonra o sebebi izaleye çalışırlar. Eğer onu uçuruma düşüren açlıksa iş bulurlar, o müessesenin bir kızı olur, her işsiz kaldıkça oraya gelir; iltica eder, müessese tekrar onu işe yerleştirir. Eğer fena bir muhit içinde yaşıyorsa, onu daha yüksek bir muhite çıkarırlar. Eğer cismani veya dimağı bir hastalığı varsa onu tedavi ederler. Şahsiyetini, ferdiyetini yükseltmek için bir mektep gibi dersaneleri vardır. Bu dersanelerde kıraat ve imladan ziyade, hayatı öğretirler. Hayatta çarpışmak için eline bir sanat verirler... Hayatını hiçbir zaman, fuhuştan kazanmayacak kadar ahlakını, imanını, seciyesini yükseltmeyi gaye edinirler. Islahhanenin, dikişçilik, çiçekçilik, tuvaletçilik, manikürcülük, sepetçilik vesaire birçok sanat odaları var. Bazı kadınlar hayatta hiçbir ihtiyacı olmadığı halde fuhuş yaparlar. Bu bir hastalıktır. Bu kadınlar dimağen hastadırlar. Bunları evlendirir ve daimi bir müşahede ve tedavi altında bulundurur. Hülâsa her ferdi ıslah mümkündür nazariyesine istinat ederek arkası sıra takip eder ve nihayet yüzde yetmişini kurtarırlar...

Söz aramızda ama,

Bizde daha henüz bu gibi meseleler bir ilim meselesi olmadı. Hâlâ polis bu meselelere vaziyet eder, eline geçen günahkâra bir tekme vurup doğru ya umumhaneye, ya tevkifhaneye götürür. Hâlbuki bu kazanç değil, kayıp etmedir. Bunun zararı yalnız o zavallı kadına değil, bütün bir nesledir. Onun ulaştırdığı hastalıkların kurbanı bütün bir gençliktir. Bu her medeni memleketin hallettiği içtimai bir meseledir, ilmî bir meseledir. Fakat biz daha bunu zabitanın hududundan çıkarıp, ilmin hududuna sokamadık... Hâlâ, eski usullerle yeni bir âlem kurmak istiyoruz. Yeni âlem, yeni usuller, yeni kafalar karışmadıkça, yine eskiden olduğu gibi günah yapan kadınları polisin eline verip umumhanelere göndereceğiz... Mevcut anasırıla ıslahhane bile açsak, umumhaneye çevireceğiz...

İmzasız, Nr. 37, 20 Nisan 1341, s. 2.

2.4. SEVİMLİ AY

Garp Medeniyeti Şark Medeniyetlerini Niçin Yendi?

Asırlardan beri Şark medeniyetleriyle Garp medeniyetleri arasında cereyan eden mücadele, nihayet Garp medeniyetinin kahir galebesiyle neticelenmiştir. Şark medeniyetine sarılıp kalan Asya milletleri birer birer Garp medeniyetinin esiri olmaya mahkum olmuşlardır. Mısırlılar, Hintliler, Çinliler, hülâsa bütün Asya hattı Afrika'da yaşayan Şark medeniyetleri Garp medeniyetinin müthiş seli içinde boğulup kalmışlar, yahut Garp medeniyetini aynen kabule mecbur olmuşlardır. Yalnız Japonlar bu sonuncu şıkkı tercih ederek kurtulmuşlardır. Fakat Şark medeniyetine bağlı kalmakta ısrar eden diğer Asya milletleri tedricen ve zaman zaman Garp medeniyetinin hücumlarına mukavemet edemeyerek onun esareti altına girmekten kendilerini kurtaramamışlardır.

Nihayet Türk milleti de, Japonlar gibi, Garp medeniyetinin savleti karşısında onu aynen kabulden başka çare bulamadı. Garp medeniyetini kabul etmemek, diğer Asya milletlerinin uğradığı feci akıbeti uğramayı kabul etmek demektir. Zamanın bu müthiş hükmünden kurtulmak için Garp medeniyetini kabul mecburiyeti vardı. Şimdi yapmakta olduğumuz inkılap Şark medeniyeti zümresinden çıkıp Garp medeniyeti zümresine dahil olmaktan ibarettir. Asırlarca merbut olduğumuz bir medeniyet zümresinden ayrılmak ve büsbütün yeni bir medeniyet kabul etmek kolay bir şey değildir. Fakat hayat bize bu mecburiyeti tahmil etmiştir. Tevhit edebileceği bütün sarsıntılara rağmen yeni medeniyeti kabulde ıztırap vardır.

*

Şark medeniyetleri “Manevi Medeniyet” addedilebilir. Çünkü Şark medeniyetlerinin istihdaf ettiği gaye kemaldır. Kemal manevi bir şeydir. Bu manevi gayeye vusul için Şark medeniyeti maddi hayattan ziyade manevi hayata dimağa, ahlaki, bedii tekâmüle ehemmiyet vermiştir. Çin, Hint, Arap ve İran medeniyetlerinin, hatta onlardan daha eski olan Mısır ve Yunan medeniyetlerinin mümeyyiz-i hassası bu manevi kemaldi. Onun içindir ki bu medeniyetlerde sanatın, felsefenin, ahlakın yükseldiğini, fertlerin kemale yaklaşmak için çalıştıklarını görürüz. Bugün bu medeniyetlerden kalan eserler, hep manevi sa'yın birer eseridir. Şurada ehramlar, ötede Yunan edebiyatı, beride Arap, Hint, Çin felsefe ve sanata ait asar-ı atika, Şark medeniyetlerinin bu mümeyyiz-i hassasını ispat eden mühim

vesikalardır. Şark medeniyetinin bugünkü milletler içinde canlı eserleri de vardır. Mısır, Hint, Çin hâlâ eski medeniyetlerinin ananeleri, ahlakları ve felsefeleriyle yaşıyorlar.

Şark medeniyetinin bu manevi telakkisini “Gandi”nin hayat ve mefkûresinde canlı bir şekilde görüyoruz. Gandi, Garp medeniyetinin terakki seline Şark medeniyetinin kemal-i felsefesiyle karşı durmak isteyen bir adamdır. Gandi ahlaken, fikren ve hayati itibarıyla Şark medeniyetinin en canlı ve en son numunesidir.

Şark medeniyetleri, ona mensup milletlere birçok ananeler, birçok müesseseler bırakmıştır. Şark’ın din telakkisi, ahlak telakkisi, felsefe ve hayat telakkisi hep bu anane ve müesseselerin tesiri altındadır. Onun içindir ki Şark milletleri Garp medeniyetini kolaylıkla kabul edememişlerdir.

*

Garp medeniyetinin mefkûresi ise Şark medeniyetinin mefkûresiyle taban tabana zıttır. Garp medeniyeti maddi ve mihaniki bir medeniyettir. Yeni medeniyet kemali değil, terakkiyi istihdaf etmektedir.

Garp medeniyetinin mümeyyiz-i hassası fennî, şimendiferi, tayyaresi, telgrafı, hülâsa mihaniki vesaitidir. Bu vesait sayesinde insanlar kendilerine asırlarca meçhul kalan dünyayı fethetmişler, tabiata hakim olmuşlar, manevi hayattan ziyade maddi servet, maddi kuvvet, maddi refah peşinde koşmaya başlamışlardır.

Garp medeniyetinin mefkûresi terakki, refah, servet, kudret ve kuvvet kelimelerinde mündemiçtir. Hindistan’ın meşhur filozof şairi “Tagor” (Tagore) son zamanlarda “Milliyetperverlik” ismi altında bir kitap neşretti. Hint filozofu bu kitabında Şark’ın manevi hayatını derinletmek hususundaki gayretine mukabil, Garp’ın maddi servet ve refah arkasında sürüklenmesini karşılaştırıyor, ve Garp ile Şark medeniyetinin hakiki mücadelesini birisinin manevi, diğerinin maddi hayata verdiği bu ehemmiyette görüyor.

Bu iki mütezat gayeden dolayıdır ki bir asırdan beri Şark ile Garp mücadele hâlinindedir. Garp tam bir asırdan beri bugünkü medeniyetine dahil olmuştur. Garp medeniyeti tam manasıyla bir asırlık bir medeniyettir. Vapurla ve şimendiferle başlayan bu mihaniki medeniyet bir asır içinde Garp cemiyetlerini değiştirmiş, onlara bugünkü şeklini vermiştir.

Garp bir asırdan beri bu mihaniki medeniyet yolunda yürürken Şark yine eski manevi ananelerine devam etmiş ve Garp medeniyetinin bu mihaniki terakkisini istiskal etmiştir.

İşte mücadele o vakit başlamış dünyayı istila hırsını takip eden Garp medeniyetine mensup milletler önünde Şark medeniyetine mensup milletler birer birer serfüruya mecbur olmuşlardır. İngilizler Hindistan'ı, Mısır'ı, Fransızlar Fas ve Tunus'u, Ruslar Türkistan ve Çin'i esaretleri altına almışlar, onlara artık Şark medeniyetinin ölüme mahkum olduğunu anlatmışlardır. Avrupa ile Amerika bir asırdan beri bütün dünyayı istila ederek kürre-i arzın bütün servet membalarına konmak hırsıyla Şark medeniyetine mensup bütün milletleri ezip esir etmişlerdir.

*

Bugünkü hâlde Garp medeniyeti hakimdir. Garp medeniyeti henüz felsefe, sanat, ahlak, hülâsa deruni hayat ile meşgul olmaya vakit bulamamışlardır. O şimdi tabiatı feth ile meşguldür. Bu fetih iktidarı insana kendi kudret ve kuvvetini tanıtmış ve insana bütün eşyanın kendisine hizmet için yaratıldığı kanaatini vermiştir. Bugünkü Garp medeniyetinin felsefesi ferde azami hürriyet ve refahı vermektir. Dünyada yaşamak, maneviyata ehemmiyet vermemektir.

İşte biz de nihayet Garp medeniyetinin istilasını önünde onu aynen kabule ve mihaniki medeniyet zümresine dahil olmaya mecbur olmuşuzdur.

İmzasız, Nr. 1, Şubat 1926, s. 1.

Kanun-u Medeni Karşısında Türk Kadını

Kanun-u medeni bugün asılların yerleştirdiği içtimai nizamı temelinden yıkacak bir inkılap ile yeni bir devir açıyor. İçtimai müesseselerin, dinin velayet ve saltanatından kurtulup içtimaileştirdiği bu devirde en cezri inkılap ailemizde yapılıyor. Düne kadar tamamen bir aşiret komitesi zihniyetiyle yazılan kanunların yaşattığı aile, dinî bir müessese idi. Kadının ve ailenin içtimai hizmet ve mevkileri, hakları şer'in ve şeriatın, dinin velayeti altına verilmişti.

Bugüne kadar gelen bütün dinler, Musevilik, İsevilik, İslamiyet hepsi aileyi dinî bir kontrol altında tutmuş, içtimai, ahlaki, iktisadi her müesseseyi kendi hudutları dahiline alırken, aileyi hepsinden fazla sıkı bir çemberle çevirmiş, fazla olarak buna manevi ve mukaddes namı altında gayr-i kabil tecavüz ve tenkit bir mahiyet vermişlerdi.

Museviler kadını emval-i memlukeden itibar eder, aşiretler bunları aralarında mallarını, öküzlerini nasıl satabilirse o suretle satabilirlerdi. Kadın erkeğin esiri ve hizmetçisi idi. İsevilerde aynı teamülü kabul etmiş fazla olarak kadını tabu addetmişlerdi. Ruhbaniyet, İsevilerin kadına karşı duydukları nefretten doğmuştur. Hatta (Sen Pier'in) Sen Piyer'in riyaseti altında toplanan bir meclis kadının ruhu olmadığına karar vermişti. Bu dinî meclisin verdiği bir karar ile kadınları "Nergis Adasına" sürmüşlerdir, kadınlar ayrı erkekler ayrı bir hayat yaşamışlardır. İsevi dininin kadına ve aileye verdiği itibar Musevilerden hiç de fazla değildir. İslamiyet kadına bunlara nispeten daha fazla haklar vermiştir. Fakat aşiret teamülü ve zihniyeti yine galip gelmiş, aile ve kadın dinin saltanatı altında yaşamaktan kurtulamamıştır. Kadına verilen nikah, ağırlık, mehr-i müeccel, mehr-i muaccel, taaddüt-i zevcat, bunlar hep aşiret âdetlerinin ve zihniyetlerinin birer bakiyesi idi. Medeni dünyada kadınlık ve kadın satılamaz. Ferdî hürriyet ve istiklal mütesaviyen her ferdin insani ve medeni hakkıdır. İslamiyet kadına bu hakları vermişti. Taaddüt-i zevcat da İslamiyet'ten evvelki aşiretler de cari olmuş "totemik" devirlerdeki müşterek izdivaç zamanından kalmış teamülün devamı idi.

Garp medeniyeti dinin aile üzerindeki tasallutunu daha on sekizinci asırda hatta ondan daha evvel yıktı. Jean Jacques Rosseau'nun içtimai kontratı, on sekizinci asır içtimaiyat filozoflarının dinle içtimaiyat hudutlarını ayırmak için açtıkları mücadele, Luter'in (Luther) dinî ıslahatı ve en sonra da Fransız inkılabı, bu dinle içtimaiyat arasındaki mücadeleyi neticelendirmiş, dinî kendi manevi sahasında bırakmaya mecbur kılmıştır.

Bugün biz de aynı inkılabı geçiriyoruz. Bugüne kadar aile bizde dinî bir müessese, kadın dinin tahakkümü altında ferdiyetini ve şahsiyetini yapan, hak ve vazifelerini tanıyan bir uzuvdu. Türk inkılabı şimdiye kadar dinle memzuc bir şekilde, dinin saltanatı altında yaşayan, iktisadi, siyasi, içtimai müesseseleri birbirinden ayırarak her birine kendi sahasında inkişaf kabiliyetini verirken şüphesiz aileyi dinin velayeti altında bırakamazdı.

Bugün kanun-u medeni karşısında Türk kadını ilk defa olmak üzere medeni bir insan sıfat ve haklarını iktisap etmiş bulunuyor. Kanun-u medenin Türk kadın ve ailesine getirdiği en büyük haklar, dinî nikahın ilgasıyla ailenin içtimaileştirilmesi, taaddüt-i zevcatın ilgasıyla kadının şahsiyet ve istiklalinin tanınması, talakın her iki

taraf için müsavi sebepler tarafından talep ve hükmün kabulüyle ailenin bir pamuk ipliğine bağlanmak fecaatinden kurtulması, kadının muayyen bir para mukabilinde bir erkeğe satılmak felaketinden halasıdır.

İsviçre kanun-u medenisi bugün dünya feministlerini tatmine kâfi değilse de, Türk kadını için, hiç yorulmadan, mücadele etmeden sahip olduğu bu haklar, pek çok şükranla karşılanacak mahiyettedir. Düne kadar bir esir olan kadının medeni haklarını tanıması, ve bu hakkın kendisine cumhuriyet idaresi tarafından verilmesi Türk kadınlığını inkılabın en hararetle mürevvici yapacaktır. Zaten Garp kadınlarını sosyalizme meclup eden sosyalistlerin şimdiye kadar kendilerine herhangi bir kanunun temin ettiği haklardan fazla hak temin eder görünmesi değil midir?..

Kanun-u medeni aileyi bir birlik addediyor, birliğin reisi olarak erkeği kabul ediyor. Bu feministler için şayan-ı itiraz bir noktadır.

Feministlerin bugün istediği demokrat ailedir. Fakat her hak bir vazife mukabilidir. Garp memleketlerinde kadının müstehlik mevkiinden müstahsil mevkiine geçmesi, ailenin müstehlik aileden ziyade müstahsil aile olması, ailede conjugal ailede hükümrân olan erkeğin saltanatını yıkmış, müsavi hak ve müsavi vazife üzerine müesses bir aile doğurmuştur. Bugün bu vazifeyi yüklenmeyen, yüklenmek için medeni ve iktisadi teşkilat ve müesseselerden mahrum olan Türk kadınları bu iktisadi rolü oynayamadıkları için şüphesiz bu medeniyetin son kademesine birden varmak isteyecek değildirler.

Düne kadar esir olan kadını, ilk defa kanun nazarında insan olarak tanıyan kanun-u medeni karşısında Türk kadınının da bir vazifesi vardır. Kanun-u medeni kadına pek çok haklar veriyor. Fakat unutmamalı ki her hak bir vazife mukabilidir. Medeni haklarını alan Türk kadını medeni vazifelerini de beraber alıyor demektir. Medeni bir kadın yalnız salon kadını değildir. Memleketin hayatı, fikrî cereyanları, hayır müesseseleri, terakkisi ve irfanıyla da alakadar olmaya, sahalarda da bir şahsiyet olarak gözükmeye mecburdur. Garp medeniyetini alırken birini alıp diğerini ihmal edemeyiz. Bu bir medeniyet manzumesidir ki her unsuru birbirine bağlıdır, bunun şekilleri gelirken icapları da beraber gelecektir.

Türk kadını kanun-u medeniden hakkıyla istifade edebilmek için, bu hakları kendine hak eden vazifelerini de beraber tanımalı. Bu büyük inkılap içinde yaratıcı,

nazım, mürşit bir rol oynayarak hakiki bir vatandaş hak ve vazifelerini benimsemelidir.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 2, Nisan 1926, s. 1.

Ailede Demokrasi

İçtimai hayatımızın her safhasında olduğu gibi, aile hayatımızda da müthiş bir inkılap geçiriyoruz. Aile hakkında öteden beri beslediğimiz kutsi telakkiler yıkılıyor, aile efradının birbirine karşı olan vaziyetleri değişiyor, ve sakin, rakit, muhafazakâr Türk ailesi, içinden gelen bir indifa ile alt üst oluyor birçoklarımızı şaşırtan bu değişiklik bir kelime ile ifade edilebilir. Ailede babanın saltanatı yıkılıyor, yerine ailede demokrasi kaim oluyor.

Şimdiye kadar Türk ailesi “Ziya Gökalp”ın tabirince pederşahi idi. Yani ailede babanın saltanatı hüküm sürerdi. Baba aile reisi sıfatıyla ailenin mutlak hükümdarı idi. Kadının ve çocukların aileden hiçbir hakları yoktu.

Erkek istediği zaman istediği kadını alır, aldıktan sonra da onu istediği gibi yaşamaya mecbur ederdi. İsterse evinde hapseder, isterse aç bırakır, isterse hatta döverdi. Kadın efendisinin bir gölgesi idi. Bütün hayatını zevcine vakfetmeye mecburdu. Zevci ihanet bile etse, ona müsamaha ile bakmak mecburiyetinde idi. Hatta kadının çocukları üzerinde terbiye hakkı bile yoktu. Erkek saltanatının son kuvve-i icraiyesi olmak üzere de talak hakkına malikti. Kendisine ihanet eden, yahut itaat etmeyen, veyahut hoş gelmeyen kadını istediği zaman tatlik hakkını haizdi.

Erkeğin kadın üzerindeki bu saltanatı taşrada, bilhassa köylerde medeni insanlara yakışmayacak iptidai şekillere bürünmüştü. Köyde erkek kadına bir amele nazarıyla bakar. Yazın tarlada çalışacak amele miktarını tezyit etmek istediği zaman onun müracaat ettiği en basit çare evlenmekti. Çünkü kadın para istemeyen, boğaz tokluğuna çalışan bir işçiydi. İş bitip de kadının sa’yna ihtiyaç kalmadığı gün, bir tekme vurup onu kapı dışarı atmak da elinde idi.

Babanın çocuklar üzerindeki saltanatı da mutlaktı. Baba çocuğunu istediği gibi büyütüp yetiştirmekte muhtardı. İsterse mektebe gönderir, isterse göndermez, isterse döver, isterse çalıştırır. Çocuk ile baba arasındaki münasebet bir taraflı bir hürmetten ibaretti. Çocuk babasının evdeki mutlak hakimiyetini olduğu gibi kabul eder, hayatının sonuna kadar itaati bir vazife bilirdi. Çocuğun mesleğini, hatta

zevcesini tayini eden bile baba idi. Çocuk babası yanında hürmetkâr bir vaziyet alıp susmaya, sigara küül gibi menhiyatı yapmamaya dikkat ederdi. Hele kızların aile içindeki mevkiî bir kölelikten ibaretti. Aile en az hürriyet tanıyan müessese idi.

Binaenaleyh evde yalnız hükümdar vardı: Baba. Evin maddi ve manevi bütün mesuliyeti onun üzerine yüklenmişti.

*

Ailede bu saltanatı idame eden iki kuvvet vardı: Biri şahsi, diğeri müessesesevi.

Şahsi kuvvetten maksat erkeğin kadına olan faikiyeti, aşk, muhabbet, çocuk ihtiyacı, aile kurmak lüzumu gibi şeylerdir. Kadın evlendikten sonra, karşısında ekser ya hissen, ya fıkren, iktisaden kendisine faik bir adam bulur. Erkek tahsil görmüş, hayatta yoğrulmuş, tecrübeler geçirmiş olduğu için, hayatı kafesin arkasından seyretmiş, tecrübesiz, görgüsüz, ve kısmen cahil kadına karşı daima faik mevkide kalmıştır. Bu faikiyet erkek saltanatının manevi temelidir. Evlendikten sonra kadının çocuklarına karşı duyduğu merbutiyet, aile hayatına karşı beslediği kutsi muhabbet de itaati intaç eder.

Fakat en mühim kuvvet müessesesevi olandır.

Kanun, din, âdet ve ananeler hep erkek saltanatını takviye edecek surette müttehit bir cephe vücuda getiriyorlardı. Din kadına talak hakkını vermiyor, kocaya itaati mecburi kılıyordu. Bu kanun dinin bu emrini fiilen tatbik ediyordu. Âdet ve anane kadına çocuklara mutlak itaati emrediyordu.

Mamafih kadının iktisadi vaziyeti bu esareti takviye eden en mühim sebepti. Aile yalnız erkeğin kazancıyla geçinmeye mecbur oldukça kadın ve çocukların onları besleyen adama hürmet ve itaat etmeleri zarurî idi.

*

Fakat bugün bütün bu sebepler, kadın ve çocukları esarete mahkum eden, ailede erkek saltanatını takviye ve idame eden bütün kuvvetler tedricen münhedim olmaya yüz tutmuştur.

Bugün izdivaçlar eskisi kadar körü körüne olmuyor. Kadın görmediği, tanımadığı, bilmediği bir erkeğe varmaya mecbur edilmiyor. Erkek de, piyango çeker gibi, görücü ile kadın almaya yanaşmıyor. Binaenaleyh izdivaç biraz daha iki tarafın da arzu ve intihabına bağlı bir şey olmuştur. Şimdi izdivaca müntehi aşklar eskisinden çoktur. Binaenaleyh ailenin kuruluş şekli bile değişmiştir. Şimdiye kadar

erkek, ailesi öyle istediği için, izdivaç nihayet onu bekleyen nihai saadet yolu olduğu ve evinin sahibi olmak için evlenirdi. Onun önünde başka bir istikbal, başka bir ihtimal mevcut değildir. Ve her kız önüne gelen kısmeti kaçırmaktan korkardı. Erkek de bekârlığın sefaletinden kurtulmak, çoluk çocuk sahibi olmak için evlenirdi. Bugün de hâlâ izdivaçların çoğu bu düşünceler altında vuku buluyor. Öyle olduğu içindir ki ailede erkek saltanatı tamamen yıkılamamıştır.

Mamafih diğer ameller tamamen ortadan kalktığı için erkek saltanatı, eski kuvvetini muhafaza edememiştir. “Kanun-u Medeni” erkeğin ailede mutlak hakimiyetini yıkan en kuvvetli amil olmuştur. Bu kanun kadına ailede, verasette müsavi hak vermiştir. Şimdi erkek istediği gün karısını kolundan tutup atmak hakkına malik değildir. Çocuklarına karşı da eskisi gibi mutlak bir amir vaziyetinden çıkmıştır. Çocuğunu mektebe göndermeye mecburdur. Muayyen bir yaşa kadar çalıştırmak salahiyetinden mahrumdur. Ve en iyisi çocuğunu dövmek hakkına malik değildir.

Zaten âdet ve ananeler değişmeye, çocuk ve kadınlara ailede daha ziyade serbesti ve istiklal veren yeni bir zihniyet intişara başlamıştır. Harpten sonra bütün medeni dünyayı sarsan bu yeni zihniyet son zamanlarda bizim hudutlarımız dahilinde de girmiştir.

Kadın günden güne hayata atılıyor, iktisadi istiklalini temine çalışıyor. Onunda izdivaçtan gayri mesleki gayeler görmeye başlıyor. Bu yeni vaziyet, kadının ailedeki esaretini intaç eden en mühim amili ortadan kaldırıyor.

Ailede kadının vazifesi de günden güne azalıyor. Kadına düşen bütün işler tedricen dışarıda yapılıyor. Mesela dikiş ev işi olmaktan çıkmıştır. Çocuklar daha küçük yaştan mektebe gittikleri için, annenin omuzlarından bu yük de kalkmıştır. Bugün bir aile kadını meşgul eden en mühim işi mutfaktır. On liralık aşçının yapacağı bir iş kadını eve bağlayamaz. İçtimai hayattaki bu değişiklik de kadına biraz istiklal vermiştir.

Aynı zamanda hürriyet ve serbesti çocuklarımızda eski mutlak itaat zihniyetini yerleştirmeye mâni olmuştur. Bugünkü çocuklar daha hür, daha serbest, ve daha ziyade istiklale aşıkırlar. Ailede emir değil, mantık hüküm sürmeye başlamıştır. Bugünkü çocuk babasının mantıksız emirlerine itaat etmeyi kabul edemez.

Binaenaleyh itaat ve saltanatına müstenit aile yıkılmaya yerine mütekabil hürmet ve muhabbete istinat eden demokratik bir aile hayatı kaim olmaya başlamıştır. Eski ailede hükümdar ve hükümdarlık vardır. Yeni ailede demokrasi, hürmet ve muhabbet vardır.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 3, Mayıs 1926, s. 1-2.

Türk Kadını ve Türk Hanımı

Yekdiğerine müradif gibi zannedilen bu iki kelimenin ifade ettiği mana arasında müthiş bir fark vardır. Bunu kadınlar bizden daha ziyade his ve tefrik ederler. Geçenlerde bazı hanımefendilerin iştirak ettiği bir mecliste gazetelerin Türk kadınından bahsederken kadın kelimesini kullanıp hanım kelimesini kullanmaması mevzuubahis oldu. Bazı hanımefendiler kendi cinsleri hakkında kadın tabirinin istimalini hakaret addettiklerini söylediler. O vakte kadar fazla dikkat etmediğim bu iki kelime arasındaki azim fark derhal gözüme çarptı.

Kadın kelimesi, bizim nazarımızda, bazı meziyetleri noksanda toplayan bir sınıftır. Kadın denince aklımıza namuslu, iş bilir, evine ehemmiyet verir, iyi bir anne, iyi bir ev kadını gelir. Giyinişi temiz ve muntazam, etvar ve hareketi dürüst ve mutenadır. Her sözü, her hareketiyle muhatabına hürmet telkin eder. Evinde vazifesini bilir. İşte kadın kelimesi hayalimizde böyle bir tip canlandırır.

Hanım denince, biz güzel, cazip, tuvaleti taşkın, etrafından muhabbet ve aşk toplayan kimseleri hatırlarız. Hanımefendi evinin bütün işini hizmetçilerine gördürür, çocuklarını mürebbiyelere teslim eder. Kendisi öğleye kadar uyur. Öğleden sonra vaktinin çoğunu tuvaletiyle geçirir. Ayna karşısında saatlerce yüzüne renk, vücuduna endam, gözlerine de çapkın bir bakış, dudaklarına cazip bir kırmızılık vermek için uğraşır. Onun bütün gayesi güzel giyinmek, güzel ve şık görünmek, etrafından takdir ve muhabbet toplamaktır. Türk kadını aslen sakin, haluk ve mütevazıdır. Evinde çocuklarıyla meşgul olmayı, yuvasına çeki düzen vermeyi, kocasını memnun etmeyi, hülasa aileye zevk ve rahat vermek için çalışmayı kendisine vazife bilir.

Hâlbuki hanımefendi ufak bir iş yapmak mecburiyetinde kalmayı bir işkence addeder. O, yalnız erkeğin hayvani zevkini tatmin etmek için yaratılmış bir mahluktur. Onun bütün hizmeti kocasının iştahını tatmin etmektir. Çocuk, ev işi, hanımefendi için tenezzül edilemeyecek adi işlerdir.

Hanımlık ve hanımefendilik zihniyeti Türk cemaatine saraydan ve sarayın etrafında toplanan paşa evlerinden gelmiştir. Saraylarda ve paşa evlerinde kadın bir süstü, bir ziynetti, hayvani zevkin tatminine bir aletti. Güzel kadınlar, dünyanın dört köşesinden toplatılarak bir eve hapsedilir, burada emirlerine verilen müteaddit hizmetçilerle mutantan, haşmetli bir hayat yaşarlardı. Yemekleri elden, suları gölden gelirdi. Bütün endişeleri paşaya hoş görünmek, onun gönlünü fethetmektir. Hanımefendi ev kadını değildi, anne değildi, iş kadını değildi. Sadece bir süs ve bir ziynetten ibaretti.

Avrupa ile temas bu zihniyeti takviye etti. Avrupa'nın aristokrat ailelerinde de kadın bizim saray kadınlarından farklı bir mevkie malik değildi. Tabii Avrupa ile ilk temas sefarethanele, zengin aileler vasıtasıyla oldu. Biz evvela Avrupa kadını tuvaletinin azameti, süslü hayatının şaşaasıyla gördük. O vakit hanımefendilik saraydan paşa evlerinden çıktı. Az çok müreffeh ailelere de girdi. Zevcinin aç çok varidatı olan her kadın hanımefendi olmak cereyanından kendisini kurtaramazdı.

İşte bugün yavaş yavaş ayrı bir sınıf hâlinde türeyen hanımefendiler az çok varidat sahibi kimselerin zevceleri, kızları ve aileleridir.

Hanımefendi demek, tuvalet ve süs kadını demektir. Hanımefendi ev kadını, iş kadını olmayı tenezzül addeder. O sade zevk etmek, emretmek, fakat erkeğin hayvani zevkine alet olmak için yaratılmıştır.

*

Diğer bir nokta-i nazardan bakıldığı zaman hanımefendi cemiyetin tufeyli sınıfı, kadın müstahsil kısmıdır. Türk hanımı doğrudan doğruya ailenin sırtında bir müstehliktir. Ne aileye, ne cemiyete maddi bir menfaati dokunmaz. Bilakis başkasının kazandığı parayı israf ile istihlak eder. O, tıpkı taşlar üstünde çıkan tufeyli otlar gibi, kocasının kesesinden geçinen bir tufeylidir.

Türk kadını ise ya doğrudan doğruya, ya bilavasita müstahsildir. Anadolu kadını doğrudan doğruya müstahsildir. Çünkü hayata girmiştir. O da erkek gibi hayatını sa'yıyla kazanmaya ve kendi kudret ve kabiliyeti ile aile ve cemiyetin servetine bir katre ilave etmeye alışmıştır.

Fabrikalarda, mağazalarda, müesseselerde çalışan kadınlar doğrudan doğruya müstahsildir. Yahut evinde yemeğini pişirerek, evini temizleyerek, çocuğunu büyütürken bilavasita ailesinin ve cemiyetinin servetine bereket katar. Bu iki sıfatla da

Türk kadını hürmete layıktır. Kanun-u medeninin kadınlara tanıdığı hukuk ve imtiyazlar, Türk kadınının bu vaziyetinden doğma tabii bir neticedir.

Medeniyet kadına hürmeti bir vecibe hâline koymuştur. Kadının zayıf bulunduğu zamanlardan kalma bu adet, bugün de bütün şiddetiyle tatbik olunuyor. Kadına tesadüf edince şapkanızı çıkarıp yol vermek, el öpmek, müsaadesini almadıkça şapkanızı başınıza koymamak, emretmedikçe oturmamak gibi hareketler hep kadına hürmetin birer tezahürüdür.

Garp medeniyetini kabul eden Türk cemiyeti kadın hakkındaki bu telakkiyi de benimsemeye mecburdur. Yalnız bu benimsemeye yanlış noktadan başladık. Garp adâtı bize daima evvela yüksek sınıflardan geldiği için, biz kadına hürmeti hanımefendilere izhar etmeye başladık. Hâlbuki biz medeniyetin, kadına zayıf atfeden bu âdetini alırken bugünkü zihniyete uygun bir şekle kalb etmeliyiz. Hayatta erkekle müsavi bir vaziyette bulunan Amerikalı kadın, İngiliz kadını erkeklerden bir Avrupalı kadının beklediği hürmeti beklemiyor. Elini öptürmüyor, tramvayda erkeğin yerini almıyor, hülâsa kendisine erkeği hürmete mecbur etmiyor. Bilakis erkekle müsavi olmaktan zevk alıyor.

Biz de hanımefendiye hürmeti zaid görüyoruz. Bütün sermayesi güzelliği ve dişiliği olan bir insan hürmete layık mıdır? Hürmete layık olan Türk kadınıdır, gençlik, bilhassa genç kızlar bu hanımefendilik zihniyeti ile mücadele etmeli, ve Türk kadını bu tehlikeli yoldan kurtarmalıdır.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 4, Haziran 1926, s. 1.

İçtimai Umran Nasıl Tesis Eder

Bu ay İstanbul gazeteleri Ankara'dan gelmiş küçük bir havadis neşrettiler. Ankara'da Keçiören mahallesinde heyet-i ihtiyariye reisi olarak Ağaoğlu Ahmet Bey'in tayin edildiğini, mahallenin umranı için münevver bir heyetin teşkil ettiğini bildirdiler. Bu havadis hadd-ı zatında pek şayan-ı ehemmiyet görünmeyebilir. Fakat teşkilatçı ve içtimaiyatçı gözüyle bakılınca bu havadis çok mühimdir.

İçtimai bir inkılap geçiren memleketimizde, ilmî müesseselerde; hükümet ve din müesseselerinde tezahür eden yeni nizamın tesisi için her şeyden evvel içtimai terakki ve umrana bir yol ve hedef çizmek icap eder. İçtimai nizam fertlerle cemiyet arasında takarrür etmiş ve ahenk kesp eylemiş münasebetler demektir. İçtimai grupların müktesep âdetleri, tecemmi hareketleri fertler arasında müstakar ve

ahenkter münasebetler tesis eder. Henüz bir mefkûre hâlinde olan yeni nizamı halkta şuur hâline getirmek için halka inmek, ve halk teşkilatı yaparak içtimai müesseseleri kontrol altına almak lazımdır. Bunun en birinci vasıtası da bu halk arasında yapılan cemiyet, cemaat ve mahalle teşkilatlarıdır.

Müstakar bir içtimai nizam müşterek ve vicdana istinat eder. Eğer yüksek mefkûreler cemiyetin muayyen bir sınıfı arasında kalıp halka inmez, ve halk ile bu sınıf arasındaki fikrî, hissî, ananevi mümanaatlar baki kalırsa içtimai nizamın istikrarı iddia edilemez. Âdetler de, hisler de, arzu ve menfaatler müşareket olmazsa müstakar bir içtimai nizam olamaz. Son asırda fertler içtimai bir huzursuzluk ve hoşnutsuzluk içindedirler. Fertler arasındaki hukukun müsavatsızlığından mustariptirler. Fikirler ve mefkûreler arasındaki muhalefet müesseselerde istikrar bırakmaz. İçtimai nizamın istikrarı için hükümet, din, kanun, terbiye ve içtimai müesseseler arasında ahenkter münasebetlerin tesisi şarttır.

Kabul ettiğimiz yeni kanun-u medeniyenin bize bu müesseseler arasındaki ahengi tesis edebilmesi müstakar bir içtimai nizam vücuda getirebilmesi için bütün bu müesseselerde ahenk tesis etmek lazımdır. Kanunlar hükümet, din, terbiye müesseselerini tanzim ile meşgul olurken, içtimai terakki ve umranı ihmal etmek, makineyi sakat hâline getirebilecek en mühim bir uzvu ihmal etmek demektir.

Medeni bir cemiyet organize fertlerden müteşekkildir.

Bir memlekette nüfusun çokluğu hiçbir şey ifade etmez. Eğer yalnız adedi tefevvuk içtimai terakki amillerini meydana getirmiş olsaydı Çin'in en müterakki memleket olması lazımdı. Fertleri organize bir hâle getirmek için bunları, mesleki, harsî, ilmî, fikrî gruplar hâlinde toplamak lazımdır. Cemiyetlerin en mühim rolü de bu teşkilatçı vazifesini görmesindedir. Bir cemiyetteki hastalıkları görmek ve tadat etmek şüphesiz bir faydadır, fakat en büyük ihtiyaç bunları tedavidedir. Halk münferiden pek çok şeylerden şikayet eder. Susuzluktan, yolsuzluktan, belediyesizlikten daha birçok şeylerden müşteki olur. Fakat bunların tedavisi bahsinde daima mütevekkil, gökten kudret helvasının düşmesi gibi bu umranın da ağzına düşmesini bekler. Hâlbuki içtimai terakki hükümetten, fertten ziyade halka, halkın içtimai şuuruna istinat eder. Halk ihtiyaçlarını hissedecek hâle gelmeli, ve bunların vücudu için kendisinin de bir amil olması icap ettiğine, içtimai bir fert

olduğu için cemiyetin umran işinde kendi elinin ve sa'yının bulunması icap ettiğine şuurlu bir şekilde inanmalıdır. İşte halka bu ruhu, bu telakkiyi verecek liderler lazım.

Cemaat teşkilatı, mahalle teşkilatı içtimaiyat ilminin ayrıca fennî esaslara istinat ettirdiği bir şubesidir. Halkın en ziyade müşterek ihtiyaçları beledi ihtiyaçlardır. Halk arasında mütesanit ve müşterek bir şuur tesis edebilmek için istinat edilecek en büyük kuvvet ihtiyaçlardaki müşarekettir. İçtimai bir lider evvela bunları keşfeder ve halkı bu noktada birleşmeye ve içtimai umranı tesise davet eder. Belediye reisliği bugün artık tedris edilen bir fen hâline gelmiştir. Halkın tepesinde durarak, münferit iş gören bu liderler ekseriyetle muvaffakiyetlerinde iflas ederler. İçtimai bir amele bir cemaat arasında teşkilat yaparken en evvel halkın ihtiyaçlarını nazar-ı dikkate alır, ve bu noksanları halkta şuur haline getirir, halkın yardımını ve müşterek duygu ve menfaat hislerini uyandırdıktan sonra işe başlar. Bizde şimdiye kadar beledi işler tamamen belediye reislerine, mahalle heyet-i ihtiyarlarına havale edilir, belediye reisleri kendi fikri zatilerine göre ihtiyaç telakki ettikleri işler ile uğraşırlar, fakat neticede halk yine müşteki, yine gayr-i memnun bir vaziyette kalırdı.

Bugün Keçiören mahallesindeki heyet-i ihtiyariyenin teşkili işte bu nokta-i nazardan çok mühimdir. Halka ihtiyaçlarını kabul ettirecek ve bunun tedavisi için halka içtimai ve medeni telakkiler verecek münevver bir grubun lider vazifesini görmesi, ve halkla müşterek bir icraat komitesi haline geçmesi üzerinde duracak bir noktadır.

Halk mektep de ister, yol da ister, medeni dediğimiz her ihtiyacı doyurursanız ister ve suhuletle kabul eder. Ve bir memlekette içtimai terakki ve umranı tesis için bu halkın arasına inmek ve halkı terakki ve umran dediğimiz seviyeye yükseltmek lazımdır.

En birinci şartı da halkın psikolojisini, girdiği muhitin tarihini, coğrafi vaziyetini, sıhhi, ilmi, terbiyevi müesseselerini bilen ve bunlara göre cemaate verilecek seyri tayin eden liderlere ihtiyaç vardır. Bütün halkı böyle mahalle ve cemaat teşkilatları ile içtimai bir uzuv hâline getirmek, sonra bunları bir merkeze bağlayarak içtimai bir makine tesis etmek ve işletmek içtimai terakki ve umranda ittihaz edeceğimiz en büyük hedeftir.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 5, Temmuz 1926, s. 1.

Niçin Hâlâ Bâbîâli Lisanı Kullanıyoruz

Bir Çin mektebini ziyaret eden “Artur Simit” (Arthur Smith) isminde bir Amerikalı hatıratı arasında bu mektepten bahsederken diyor ki:

“Muallimlerden biri büyükannesine bir mektup yazmak isteyince talebesinden birini çağırdı:

-Oğlum, dedi, şu kağıt kalemi al ve büyükanneme benim için bir mektup yaz.

Ben şaşırdım, muallime sordum.

-Bu çocuk sizin büyük annenizi tanıyor mu?

-Hayır.

-Siz kendisine bir şey söylemediniz o sizin büyükannenize ne yazmak istediğinizi nasıl bilecek?

Bu defa da muallim şaştı ve güldü.

-O, yazacağını bilmiyor mu? dedi, bir seneden beri edebiyat dersi okuyor. Şimdiye kadar birçok formüller öğrenmiştir. Bir evladın büyükannesine hitap ederken neler yazacağını bilemez mi?”

Çin mualliminin bu cevabı terakkiden durmuş, statik bir cemiyetin ruhi vaziyetini göstermek itibarıyla çok şayan-ı dikkat bir misaldir.

Bizde Bâbîâli lisanı ve Bâbîâli terbiyesi bundan farklı değildir. Bâbîâli lisanının kendisine mahsus formülleri vardır. Bâbîâli lisanında hükümete müracaatın muayyen ve sabit bir şekli vardır. Her istida mutlaka “Ol bâbda emir ve ferman hazret mün lehül emrindir” formülüyle biter, ve makamına göre devletluden iffetliye kadar muhtelif tabirlerle başlardı.

Resmi lisana giren bu formüller adi hayatta da kendisini göstermekten hâli kalmamıştı. Bugün hâlâ kullandığımız Bâbîâli lisanı iki insanı birbirine samimi hitaptan men ediyordu. Bugün bile hâlâ: Zat-ı âliniz, zat-ı âlileri, zat-ı devletleri, devlethaneniz gibi tabirler, doğrudan doğruya Bâbîâli zihniyetinin bugünkü lisanımızda bıraktığı izlerdir. Bunları demokrasi içinde yaşayan herhangi bir milletin lisanına tercüme ediniz, çok gülünç tabirat karşısında kalırsınız. Hiçbir Fransız, hiçbir İsviçreli, hiçbir Amerikalı diğer bir vatandaşına hitap ederken Son Altesse, His higners gibi tabirler kullanmaz. Doğrudan doğruya sen veya siz diye hitap eder. Samimiyeti kabul etmeyen insanlar arasındaki münasebeti sahte ve mübalağalı bir riyakârlık içinde idare eden Babîali lisanı, riyakâr, mütebasbıs, müstebit bir idarenin

mahsulüdü. Bâbîâli bütün milleti padişaha karşı riyaya, tebasbusa alıştırmıştı. Bu riya zihniyeti insanları birbirine karşı olan hislerini izhar ederken de riyakârlığa sevk ediyordu. Bu tesir ile Türkler birbirlerine riyakârane tabirler kullanmayı itiyat edinmişlerdi. Zat-ı âliniz ve zat-ı âlileri diye hitap ettiğimiz kimselerin hiç de yüksek bir kimse olduğunu murat etmeyiz. Bunu tıpkı muallimine büyükannenesine mektup yazan Çin talebesi gibi bir formül olarak kullanırız. Binaenaleyh hayatımızı idare eden samimi hislerimiz, samimi düşüncelerimiz değil, cemiyetin bize kabul ettirdiği ve bir türlü terk edemediğimiz formüller ve formalitedir.

İçtimaiyat cemiyetleri iki kısma ayırır. Bir kısmına “Statik cemiyet” yani olduğu yerde duran, hareket ve terakkiden mahrum cemiyetlerdir. İkinci “Dinamik cemiyet” yani hareket içinde olan ve terakki eden cemiyet demektir.

Statik cemiyette her şey tevakkuf hâlinindedir. Bütün müesseseler ananevi telakkiler içinde tahaccür etmiş bir vaziyettedir. Dinamik cemiyette ise daimi bir tebdil ve daimi bir hareket vardır. Statik cemiyetleri idare eden kuvvet anane, şekil ve formüldür. Çin ve Hint medeniyetleri anane, şekil ve formül ile yaşayan statik medeniyetlerdir. Bu iki medeniyetin bugün tevakkuf hâlinde olması, Çin ve Hint cemiyetlerinin tamamen statik birer cemiyet olmasından dolayıdır. Hint medeniyetinde kast ruhu hakimdir. Çin medeniyetinde şekil ve şikayet hüküm sürer. Bu iki ruh bu iki medeniyetin tevakkuf halinde bulunuşu bu ruhî amillerin tesirinden mütevellittir.

Bu noktadan bakılınca, fertlerin birbiriyle ve fertlerin hükümet ile olan münasebetinde samimiyetten uzak, eski devre ait formüllerin hakim olması Türk cemiyetinin statik devreden kalma zihniyetten kurtulmadığını gösterir. Türk cemiyeti de son devre kadar formüller ve formaliteler içine boğulmuş statik bir cemiyet idi. Her müessesemiz bu formüller ve formaliteler yüzünden tevakkuf hâlinde idi. Statik devrin formülleri bize riyakârlığı, sahtekârlığı öğretiyordu. Ferdî münasebetlerde birbirimizi poh pohlayarak aldatmayı istilzam ediyordu. Samimi hislerimizi riyakâr bir perde ile örtmeyi tavsiye ediyordu. İşte Babîali lisanı buradan doğmuş, ve içtimai münasebetlerimizi formüller içinde statik bir hâle koymuştu.

Binaenaleyh yeni devrin yeni icabatına uymak için evvela lisanımızı tashihten başlamalıyız. Ferdî ve içtimai münasebetlerimizi tanzim eden her günkü hayatımızda

lisanımızı riyakâr, ve mübalağalı formüllerden kurtarmalı, samimiyeti kabul ederek duygularımızı hissettiğimiz gibi ifade etmeyi öğrenmeliyiz. Terbiye ve nezaket riyakârlık demek değildir. Samimiyet ve doğruluk, nezaketle telif edilemeyen bir şey addolunamaz. Samimi ve doğru olunuz. Yeni nesil eski devrin ölü ve yalancı lisanıyla konuşmaya alışmamalıdır.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 6, Ağustos 1926, s. 1.

Anadolu’da Kadın

Maarif müfettişi sıfatıyla Anadolu’yu dolaşan bir arkadaşımız, halkın kadına verdiği sıfatlardan bazılarını toplayarak bize göndermiş. Anadolu halkının kadın hakkındaki telakkisini gösteren bu listede hiç de kadına hürmet telkin eden bir tabire tesadüf etmiyoruz. Anadolu halkı kadına şu sıfatları veriyor:

Gül döken
Ev uşağı
Kaşık ortağı
Kan Ayaklı
Zenne
Dişi Ehli
Saçı uzun aklı kısa
Kısa ayaklı
Ağası kötülük
Bizim köse
Eksik etek
Haşa huzuruna avrat

Son inkılabımız Anadolu’nun kadın hayatında henüz derin bir tahavvül yapmamıştır. Medeniyetle temasta olan münevver şehirlerde kadınlar daha ziyade tahsil gördüler, medeni hayatı kabule başladılar. Erkeklerin kadınlar hakkındaki telakkisi mühim bir inkılap geçirdi. Fakat İstanbul, İzmir ve Adana gibi bir iki büyük şehrimiz istisna edilirse Anadolu’nun diğer yerlerinde Türk kadını hâlâ aynı iptidai hâldedir. Erkeğin kadına karşı olan telakkisi bu listede zikredilen sıfatlardan birisiyle ifade edilir.

Anadolu halkı kadına bir insan, bir arkadaş nazarıyla değil, hayvani ihtiyacı tatmin eden “dişi” mahluk, “avrat” kişi, zenne veyahut bir köle, bir esir nazarıyla

bakıyor. Anadolu’da köylü kadının içtimai vaziyetini tetkik edenler bilirler ki, Türk köylü kadını henüz “kölelik” devrindedir. Medeni kanun Türk kadınının bu esaret hayatını bir dereceye kadar ıslah edecektir. Köylü işçiye muhtaç oldukça kadın alamayacak, kadının aile hayatındaki mevkii biraz daha kıymet kesp edecektir.

Bununla beraber münevver şehir kadınlarıyla Anadolu kadınları arasında müthiş bir uçurum kalacaktır. Düne kadar gerek büyük şehirlerdeki kadınlar, gerek Anadolu kadını aynı feci içtimai şeraite tabi idi. Fakat tahsil ve Garp’la temas kadınlık hayatında, tıpkı yarım asır evvel aynı şeraitin erkekler arasında tevhit ettiği ikiliği doğurmuştur.

Mektep medresenin yerine kaim olunca yetişen yeni, münevver ve mektepli nesil ile, cahil halk arasında müthiş bir uçurum hasıl olmuştu. Memleket içinde hisleri, fikirleriyle birbirlerini anlamayan iki zümre hasıl olmuştu. Bu iki sınıf arasında ne düşünüşte, ne yaşayıpta, ne hissedipte müşabehet kalmamıştı. Yarım asır evvel başlayan bu ikilik hâlâ devam ediyor. Hâlâ tepede kalan münevver zümre halkın dilinden, halkın ruhundan anlamıyor, biri tepede tufeyli vaziyette, diğeri aşağıda besleyici vaziyette kalıyor. Bu iki zümre arasındaki his ve fikir tehalüfû millet içinde birçok felaketler doğuran meşum bir ikilik vücuda getirmiştir. Münevver zümre halka inmek ve halkın ihtiyaçlarını anlamak lüzumunu henüz yeni hissetti.

İşte kadınlık hayatında da şimdi tahsil ve Garp medeniyetinin temasıyla bu ikiliğin, başladığına şahit oluyoruz. Bir tarafta incelmış, Garp musikisinden, Garp edebiyatından, Garp dansından, Garp tarz-ı telebbüsünden ve Garp tarz-ı maişiyetinden zevk alan incelmış bir sınıf yanında, hâlâ eski ananelere bağlı, iptidai, tahsilsiz, görgüsüz Anadolu kadınına görüyoruz. Bir tarafta kadın erkekle müsavi hakka malik bir vaziyete namzet olduğunu ilan ederken, diğer tarafta düşünüşü, yaşayışı, hissedışı başka “dişi” olmaktan başka meziyeti olmayan bir sınıfa tesadüf ediyoruz.

Türk cemaatinin erkek sınıfı içinde hasıl olan ikilik içtimai hayatımızda nasıl bir buhran yapmışsa, bu ikinci tehalüf de yeni bir buhran tevhit edebilir. Bu ikiliğin önünü almak için Anadolu’yu büyüğünden küçüğüne kadar okutmak lazımdır. Evvela Anadolu erkeğine kadına bir “dişi” bir “köle” nazarıyla bakmamak lazım geldiğini, kadınına da erkekle müsavi hakka malik bir mevcudiyete sahip

bulunduğunu neşr ve telkin lazımdır. Bunu bir taraftan mektep, bir taraftan sinema, konferans ve iktisadi hayatın inkişafı yapacaktır.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 7-31, Eylül 1926, s. 1.

Tütünde Kadınlarımız Nasıl Çalışıyorlar?

Tütünde çalışan kadınların hayatları iktisadi ve içtimai nokta-i nazardan tetkik edilecek bir mevzudur. Biz burada yalnız müşahedeye müstenit bir tetkik yaptık.

Bugün dünyanın her tarafında kadınların çalışması iktisadi ve içtimai bir neticedir. Pederşahi aile yıkıldıktan sonra, demokrat aile tesis ettikten sonra ailede kadınıla erkeğin mevkii ancak iki şerik şekline tebdil etmiştir. Bu şirket maddi manevi her mesuliyet ve vazifede müsavi bir iştirak tanımıştır. Avrupa ve Amerika kadını hayata atan içtimai saik bu ailedeki içtimai tebdildir. Aynı zamanda pederşahi ailenin yıkılmasıyla ailede bir müstahsil evin müstehlik vaziyeti de kaybolmuş, müstahsil aile tesis etmiştir. Zaten medeni hayat içinde müstehlik aile yaşaması mümkün olmayan bir şeydir. Buralarda kadını hayata atan ikinci saik de bu iktisadi ihtiyaç ve tebdildir.

Bizde yakın bir zamana kadar kadınlar hayattan her itibar ile uzak, kafesler arkasında gizlenmiş, yalnız cemiyetin sırtında yaşayan müstehlikler vaziyetinde idiler. Harb-i Umumi'de kadında hayata doğru bir inme alametleri sezilmişti. Kadını ilk hayata atan saik, harp cephelerinden yaralı dönen askerler olmuştur. O zamana kadar bir kadının hariçte çalışmasına ne örf, ne âdet, ne de zihniyetler müsait değildi. Bir kadının çalışması erkeğinin haysiyetini münhâl bir şey telakki edilirdi. Mamafih bu kurun-u vusta zihniyet hâlen daha pek çoklarında mevcuttur. Bu zamanda kadınlar ilk defa olarak hastanelerde fahri hasta bakıcılık yapmaya teşebbüs etmişlerdir. Daha yüksek sınıfa mensup bir zümrenin bu atılışı diğer sınıflara da cesaret vermiş, kadınlarda hayata doğru bir hareket görülmüştür. O zamana kadar kadınlar yalnız hususi evlerde hizmetçilik, südninelik, çamaşırcılık gibi alelade hizmetlerde bulunur, iktisadi, sınai, ve içtimai hayata karışamazlardı. Bu hastanelerdeki faaliyet diğer kadınların da hayatta daha mühim rol almalarına saik olmuştur. Bundan sonra kadını ticarethanelerde, telefon, elektrik gibi bazı şirketlerde, memuriyetlerde, ve tütünde görüyoruz. Biz tütünde ve hayatta kadınları tetkik ederken tetkikimizi mevziî olmaktan kurtarmak için bir parça daha şamil bir sahaya sokmuş, kadınların çalıştığı diğer sahalarda da müşahedeye müstenit bir tetkik vücuda getirmişizdir. Bu tetkikin ilmî ve kâfi olduğunu iddia edemeyiz çünkü bunu ilmî bir şekilde tetkik için istatistiklerin adem-i mevcudiyeti, ve sonra yalnız vakayı bir cepheden görüşümüz

kati ve hakiki neticeyi istihsal için gayr-i kâfidir. Fakat müşahedeye müstenit tetkiklerin de kati değilse bile tahmini esaslara müstenit tevhit ettiği bir fayda vardır ki, biz ancak bunu elde edebileceğiz.

Kadın Niçin Çalışıyor!

Türk kadınının hastanelerdeki faaliyeti şüphesiz iktisadi ve içtimai bir zaruret neticesi olarak telakki edilemez, bu yalnız diğer kadınları bir teşvik mahiyetindedir, kadını birden hayata atan en büyük saik iktisadi zarurettir. İçtimai zaruret henüz daha bizde kadınlarımızı hayata sevk eden bir saik değildir. Çünkü pederşahi aile henüz yıkılmış değildir. Tütün inhisar idaresinde ve Herman Ispire’de tetkik ettiğimiz sekiz yüz kadın, hemen de hepsi yalnız bu saik ile hayata atılmışlardır.

Kadınların resmi devairede istihdamı sokak süpürücülüğü ile başlar. Cemil Paşa erkek amele bulamayınca kadınları çalıştırmaya karar vermiş ve ilk defa olmak üzere umumi işlerde istihdam etmiştir. Bundan sonra buhran, hükümet devairinde baş göstermiş ve ilk defa olarak kadınlar devair hükümette odacılıktan katipliğe kadar, yükselmişlerdir. Ticari ve sınaî hayata atılan kadınların ekseriyeti, sırf iktisadi bir zaruretle çalışmışlardır. Yalnız muallimeler arasında zevk için, ideal için çalışan bir sınıf vardır ki bunu, hayatta kadın mevzuunda hariçte bırakacak yalnız ticaret ve sanatta kadını tetkik edeceğiz.

Kadın Çalıştığı Sahada Muvaffak Oluyor mu?

Kadını bu hayata atan saiki tespit ettikten sonra, kadının bu sahada gösterdiği muvaffakiyet ve adem-i muvaffakiyet mevzuubahistir. Bizim Çapa’da inhisar Tütün imalathanesinde, Sirkeci’de Herman Ispire tütün şirketinde yaptığımız tetkike göre kadın her girdiği iş sahasında muvaffak olmaktadır. Kadınlar bilhassa on beş yaşından otuz beş yaşına kadar çalışabiliyorlar. Bu yirmi senelik zaman kadının en faal çalışma zamanıdır. Herman Ispire şirketi bu yaştan aşağı ve yukarı kadın almıyor. Türk rejisi bu şeraiti aramıyor. Orada on yaşında bir kız çocuğu da çalışıyor, kırk beş yaşında kadınlar da. Fakat sinni ilerleyen kadınların gençlere nispeten daha az iş çıkardıklarında birçokları ittifak ediyorlar. Erkek amele ile kadın amele arasında mesaide hiçbir fark yok gibidir. Aynı cinsten aynı işi bir erkek kaç saatte çıkarırsa kadın da o kadar müddet zarfında çıkarıyor. Yalnız kadınlar erkekler gibi ağır işleri yapamıyorlar. Tütüncülükte bazı işler yalnız kadına inhisar ediyor. Erkekler bu işte kadınlar kadar maharet gösteremiyorlar. Bundan başka iş hayatında kadınların

muvaffakiyet amillerinden biri de sabırlarıdır. Sabırlarına her şeyi, her işi muntazam yapmak sevdası da inzıam edince fevkalade mükemmel iş çıkarıyorlar. Hâlbuki erkekler bu kadar üzüntülü işlere gelemiyor, çabuk sabırları tükeniyor.

Kadınların bu ince işlerde gösterdiği sabır, ve intizam bu sahalarda kadınların erkeğe tercihi mucip olmaktadır. Bilhassa tütüncülükte çok ince işler olduğu için kadınlardan bu sahada azami fayda temin edilmektedir. Kadınların her sahada erkeklerle müsavi surette çalışabilmeleri, hayattaki muvaffakiyet amillerinden mahrum olmadıklarına en büyük delildir. Bilhassa kadının hayata girdiği devir nazarı itibara alınacak olursa bu kısa zaman kadın için ancak bir tecrübe devri itibar edilebilir. Kadın hayatta piştikçe, şüphesiz bugün yapamadıklarını yarın yapacaktır.

Kadın İçin Sanat Hayatında Adem-i Muvaffakiyet Amilleri Nelerdir?

Muhtelif müesseselerde yaptığımız tetkike göre kadınlarda sebatsızlık adem-i muvaffakiyet amillerinin en büyüğüdür. Bir işte duramıyor, mütemadiyen iş değiştirmekten hoşlanıyorlar. Bundan başka işi ancak evleninceye kadar bir hayat vasıtası addediyor, evlendikten sonra çekiliyor, kocasının sırtında müstehlik olarak yaşıyor. Kocasını her ne şekilde olursa kaybedince yine işe avdet ediyor. Genç kızlar da izdivaç devamsızlığa sebep olduğu gibi diğer kadınlarda da çabuk bıkmak, ve yer değiştirmek hevesi, bir işte tekâmül etmelerine mâni oluyor.

Bundan başka kadınlarda adem-i muvaffakiyet amillerinden biri de tenkide karşı gösterdikleri şiddet infialdir. Hiçbir kadının işini doğrudan doğruya tenkit edemezsiniz. Bunu derhal bir izzet-i nefis meselesi yapar, ve çıkmakla tehdit ederler. Hâlbuki iş hayatında tenkit ve tekâmül, muvaffakiyetin en büyük amilidir. Kadınların tenkide karşı gösterdikleri bu infial işi öğrenmelerinde, ve muvaffakiyetlerinde fena bir amil oluyor.

Kadınlar Ne Şeraitle Çalışıyorlar?

Kadın işe girerken evvela kendisinden istedikleri şerait tam essihha olması, ahlakı mazbut bulunması, geveze ve dedikoducu olmaması vesaire. Bu şeraiti haiz kadın işe kabul edilebilir. Zaten kadın erkek her işçi çalıştığı müessese dahilinde kontrole tabiidir. Hariçte ne yaparsa yapsın müesseseyi alakadar etmez. Herman Ispire şirketi bu şeraitten fazla olarak kadının ciddiyetine, allık, pudra kullanmamasına, mazarinin lekeli olmamasına itina ediyor.

Her kadın azami sekiz saat çalışıyor. Cumaları ve geceleri katiyen çalışmıyorlar. Hamile kadınların da çalıştırılmalarına itina ediliyor. Otuz kuruştan başlayarak 250 kuruşa kadar yevmiye alıyorlar. Bazıları da kocalarıyla müşteriken çalışarak 120 lira kazanan çocuk anaları da vardır. Kocalı kadınlar ancak kocası aynı şirkette ve aynı atölyede çalışan kadınlardır ve miktarı çok azdır. Ekseriyeti genç kızlar ve dullar teşkil etmektedir.

Çalıştıkları yerler bazılarında sıhhi olmakla beraber bazılarında hiç de sıhhi değildir. Fakat patronlara göre sıhhi olmayan yerlerde amele çalıştırılmaz, çünkü aynı zamanlarda bu gibi yerlerde tütünlerde bozulur. Binaenaleyh tütünlerin muhafazası şirketin gayesi olduğu için ameleyi de muhafazaya mecburdur.

Kadınla erkeğin aldığı para arasında hemen de fark yok gibidir. Aynı işte çalışan erkek ne para alırsa, kadın da aynı mesaiyi yapmak şartıyla o parayı alıyor. Yalnız kadınlar daha her mevkie yetişmedikleri için çok yüksek maaşlar da alamıyorlar.

Her müessesede aşağı dört yüz kadın mevcuttur. Bunlar vesait erkek amele muntazaman muayeneye tabidirler. Hususi doktor ve atölyelerde eczaneler var. Amelenin hastalığı işinden mütevellit ise kısmen muavenet görüyorlar, değilse mühmel bırakılıyorlar.

Kadınlar Arasında Amele Teşkilatı Var mı?

Kadınlar arasında ne teavün ve ne de tesanüt üzerine müesses hiçbir iştirak yoktur. Erkeklerin teşkilatına da dahil değillerdir. Bu daha kadınların iş hayatında yeni olmaları, bu gibi teşkilatları vücuda getirmek veya bunlara dahil olmak lüzumunu hissetmemiş olmalarından mütevellittir.

Kadınların İş Hayatında Varacakları En Son Mertebe Hangisidir?

Kadınlar da erkekler gibi bu hayatta her mevkii işgal edebilirler. Kadınlar tütün şirketlerinde dikicilikten, meydancılıktan ve hizmetçilikten başlayarak amelelik, ustabaşılık gibi işlerde çalışıyorlar. Vasıl olacakları hedef eksperliktir. Henüz daha bu mevkie erişen yoksa da erişmesine hiçbir mâni yoktur. Sanatkâr olmayanlar katiplikte kalıyor, daha büyük memuriyetlere geçemiyorlar. Boru işlerinde kadınların ticari ve iktisadi malumatının adem-i kifayesi de daha büyük mevkii almalarına mânidir. Bununla beraber kadınlar iş hayatında az zamanda büyük

bir terakki göstermiş ve adem-i muvaffakiyet amili olan iki kusuru da tashih ettikleri taktirde daha büyük terakkilere mazhariyet için zemin hazırlamış olurlar.

Bu müşahedeye müstenit tetkik bize hakiki neticeyi istihsal için kâfi değilse de bir fikir edinmemize saiktir. Buradan anlıyoruz ki kadınlar hayata sırf bir saika-i zaruretle atılıyor, bunu mühmel imkân temin edince kaçmayı gaye ediniyorlar. Hâlbuki adem-i muvaffakiyet amillerinin arasına kaydetmek icap eder. İş iş olarak benimsemeli ki, tekâmül ve terakki mümkün olabilsin. Eğer içtimai, iktisadi vesair sahalardaki terakki ve teceddüt nazar-ı itibara alınırsa kadının iş ve sanat hayatına, içtimai hayata atılmasının çok geri kaldığını görürüz. Bugünkü büyük inkılab nispeten kadının iş hayatına girmesinde büyük bir tahavvül yoktur. Mutavassıt ve zengin sınıf daha panjurların arkasında, müstehlik vaziyettedir. Kadının çalışması, ayıp zihniyeti daha henüz yıkılmamıştır. Hâlbuki iktisadi faaliyetimizde daha geniş adımlar atabilmek için cemiyetteki müstahsil sınıfını arttırmak lazım. Kadın müstehlik kaldıkça, iktisadi bir mikrop olarak kalacaktır. Kadının iş hayatına girmekte gösterdiği tekâmül inkılap hareketleriyle taban tabana zıttır.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 7-31, Eylül 1926, s. 38-39 / 46.

Biz Neye İnanırız?

Geçen de maarif erkânından biri ile konuşurken söz gençliğe verilecek iman bahsine intikal etti. Bu zat muhtelifi mekteplerdeki talebe arasında yaptığı tecrübelerin verdiği neticeden memnun görünmüyor.

-Gençliğe bir iman vermek lazım, diyordu. Gençlik biraz havai, sathi yetişiyor. Onları vicdanlarından kavrayan kuvvetli bir imana ihtiyaç var.

Şüphe yok, iman bir cemiyetteki fertler arasında tesanüt ve hissî iştirak vücuda getiren en kuvvetli şey müşterek iman müşterek bir içtimai vicdan [okunmuyor] müşterek içtimai vicdan millette vahdet, müşterek heyecan ve müşterek duygu tevlit eder. Hâlbuki bugünkü gençlik daha ziyade dans ve eğlence peşinde havai bir hayat yaşamaktadır. Bugünkü gençliğin imanı nedir? Mefkûresi nedir? Neye inanıyor? Bilmiyoruz.

Geçirmekte olduğumuz büyük inkılap, Türk cemaatinde dinî imanın kuvvetini zayıflatmıştır. Dinî iman artık bizleri birbirine bağlayan bir rabita olamıyor. Türk cemiyeti içinde müşterek bir heyecan, müşterek vecd, ve müşterek duygu

yaratacak amil, dinî iman olmaktan çok uzaktır. Bilhassa bugünkü gençlik artık dine, Allah’a inanmıyor. Dinî hayat artık gençlikte vecd ve heyecan uyandırmıyor.

Mekteplerimizde okutulan kitaplar, gençliğe dinî imanın yerini tutacak yeni bir iman telkin etmiyor. Filvaki iman telkin ile olmaz. Fakat gençlik inanacak şeyi, muhitinden, okuduğu kitaplardan, cemiyetten aldığı telkinlerden öğrenir. Biz bugün gençliğe mukaddes olarak hangi telkinleri veriyoruz. Gençliğin nazarında mukaddes olan nedir? Hülâsa biz neye inanırız?

Amerika’da gençliğin günden güne dinden uzaklaştığını gören mütefekkir papazlar bir araya gelmişler, gençlerin, yeni iman ve telakkileri hakkında bir fikir edinmek üzere şu yolda bir sual tertip etmişler ve bu suali bütün kolej ve darülfünun mezunu gençlere göndermişler:

“Farz ediniz ki darülfünun ve kolej mezunlarından mürekkep bir cemaate, hepsini bir mabet etrafında toplayacak bir iman şekli bulmak vazifesi ile muvazzafsınız. Siz neye inanırsınız? Ve münevver zümrenin müşterek imanının ne olduğunu zannedersiniz?”

Bu suale gönderilen cevapların ekseriyeti, gençliğin Allah’a inanmadığını ispat etmiştir. Gençler Allah’a inanmıyor, onun yerine ilme iman ediyor.

Şimdi biz de buna yakına bir sual muvacehesindeyiz. Dinî imanı zayıf gençliği müşterek bir mabet etrafında toplayacak yeni iman ne olmalıdır?

Medeni cemiyetlerde gençliğe telkin edilen iki yeni iman vardır: Milliyetperverlik, demokrasi.

Din milletlere heyecan ve vecd vermekten aciz kalınca yerini millî imana terk etmiştir. Bugün medeni cemiyetlerde fertleri birbirine bağlayan, hepsini aynı gaye etrafında birleştiren, ve icabında onları ölüme ve fedakârlığa sevk eden millî imandır.

Türkiye milliyet devrine yeni girmiştir. Yeni devrin yeni heyecan membaı milliyettir. Türk gençliğine telkin edilecek en kuvvetli iman millî imandır. Bugün millî iman, asırlarca evvel dinî imanın tevlit ettiği kadar kuvvetli ve heyecanı tevlit edebilecek yegâne kuvvettir. Zaten bugünkü Türkiye’nin Avrupa’yı hayretlere düşüren kudreti hepimizin damarlarındaki kanı aynı şiddetle kaynatan millî heyecandan doğmuştur. Yalnız bu heyecanı gençlere nakletmesini ihmal en büyük kusurumuzdur.

Millî imanı neşr ve telkin edecek iki müessesemiz vardır: Mektepler ve Türk ocakları. Türk ocakları bu vazifeyi senelerden beri muvaffakiyetle ifa etmekte kusur etmemiştir. Türk ocaklarından çıkan kuvvetli millî heyecan bütün gençleri sarmış, ve millî istiklalimizi kazanmakta mühim bir amil olmuştur. Ocak bu vazifesini yapmakta devam ederken mekteplerde ona iltihak etmek ve yetişmekte olan nesle millî imanı verecek surette telkinlerde bulunmak gerektir. Vekalet programların tanziminde, kitapların tertibinde, muallimlerin tayininde bu noktaya layık olduğu ehemmiyeti vermekten hâli değildir. Mamafih mekteplerin bu vazifeyi henüz layıkıyla ifa edebildiklerini iddia etmek mümkün değildir. Mektep bu vazifesini bihak yaptığı gün gençlik bugünkü buhrandan, mütereddit vaziyetinden kurtulmuş, imanını bulmuş olacaktır.

Gençliğe milliyet ile birlikte demokrasi mefkûresini de telkin etmeyi ihmal etmemek lazımdır. Bizler, istibdat terbiyesi almış insanlar olduğumuz için, demokrasinin ifade ettiği manayı anlasak bile tatbikinde müşkülat çekeriz. Fakat yeni nesli yeni telakkilerle mücehhez bir vaziyette yetiştirmek, ve cumhuriyetin temellerini onların kalplerine atmak en mühim vazifemizdir. Bu vazifemizi yapabilirsek, gençliği itikatsızlık buhranından kurtarabiliriz.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 10-34, KE. 1926, s. 1.

Fikre Hürmet Etmeyi Bilmelidir

Bir cemiyette terakki olabilmesi için fikirlerde hareket olması lazımdır. Tazyik, tahkir ve yeni fikirler karşısında tecavüz ve taarruz; fikrî boğan, tefekkürü durduran amillerdir. Fikirlerde hareket olabilmesi için, serbesti şarttır.

Eski kanaatlerin, çürümüş akidelerin istibdadı devam ettiği ve fikirler serbestçe ifade edilemediği müddetçe fikrî hayatta bir yenilik beklemek mümkün değildir. Terakki ancak muhtelif, mütenevvi ve hatta mütezaad fikirlerin serbestçe ifadesi, birbiriyle çarpışması sayesinde mümkündür. Fikirlerin durduğu, yeni düşüncülerin ifade imkânı bulamadığı yerlerde cemiyet statik bir hâlde kalır. Terakki mevzuubahis bile olamaz.

Bahusus bizim gibi istihale devrinde bulunan, terakki ve teceddüt sahasında her gün yeni bir adım atan bir cemiyette fikirlerin serbestçe ifadesine şiddetle ihtiyaç vardır. Yaptığımız inkılaplarda muhtelif fikirler çarpışmalı, cemiyet yeni fikirlerden

haberdar olmalıdır. Bu da ancak her sahada mütehassıslarının fikirlerini serbestçe söylemeleri ile mümkündür.

Bizde fikirlere hürmet noksandır. Bir adamın bizim düşüncülerimizden aykırı bir surette düşünmesine tahammül edemeyiz. Hele bu düşünüş, mevcut akide ve ananelerimize uymuyorsa, o fikri ortaya atan adamı tahkir eder, sükuta mecbur kalırız. Evvelce bu manevi sansür vazifesini din yapıyor, dine muhalif bir fikir dermiyan etmek, bir makale yazmak, bir söz söylemek günah addediliyordu. Dinî münakaşaya girmek kafir ile itham edilmeniz için kâfidir. Dindar adamların münakaşaya tahammülleri olmadığı için onların bu istibdadı caiz de görülebilirdi. Din her yerde her vakit fikirler üzerinde tazyik icra etmekten zevk almış, hiçbir vakit dine muhalif fikirlerin serbestçe ifadesine meydan vermemiştir.

Dinî istibdat kalkmış, fikirlere tam hürriyet verilmiştir. Türkiye hiçbir zaman bu derece fikrî hürriyete mazhar olmamıştır.

Son zamanlarda huruf meselesinde yapılan nezih münakaşaları görmek, en mutena fikirlerin matbuat sahasında kendisine ifade imkânı bulduğuna en büyük delildir. Hüseyin Cahit Bey öteden beri Latin harfleri taraftarıdır ve bu fikrini geçen nüshamızda beyan edilen makalesinde daha büyük bir katiyetle neşretmişlerdir. Latin harflerinin kabulüne muhalif olan zümre, Cahit Bey'in bu fikrinden dolayı ne telin, ne de tekfir etmeyi akıllarından geçirmemişlerdir.

Hatta darülfünun muallimi Şekip Bey'in bu münasebetle gazetelerde vaki olan ve sui tefehhüme meydan veren ifadeleri bile, vaktiyle hoca zihniyetinin hakim olduğu devirlerdeki tahkir ve tekfir ile karşılanmamıştır. Sadece Türk ocağında ilmî bir konferans tertip edilmiş ve Şekip Bey'in fikrî tenkit edilmiştir. Şekip Bey bu tenkide diğer bir konferansla mukabile etmiştir. İki tarafta bu münakaşalarında ilmî sahada kalmayı tercih etmişler ve fikirlerini müdafaa ile iktifa etmişlerdir. Bu münasebetle bazı kimselerin ocakta Şekip Bey'i protesto etmek istemelerinden başka şayan-ı teessüf bir hadise kaydedilmemiştir.

Bu hadise memlekette fikirlere hürmet hissinin günden güne kuvvet kesp ettiğini göstermek itibarıyla çok şayan-ı memnuniyettir. Bilhassa fikir adamları birbirlerine ve birbirlerinin fikirlerine karşı hürmetkâr olmakta hepimize numune olmalıdırlar.

Fikirler serbestçe ifade imkânını bulmasalardı dünya bugünkü terakkiye mazhar olamazdı. Kapitalizm devrinde sosyalist düşüncelere imkân bırakılmasaydı sermayedarların istibdat ve saltanatı âli-nihaye devam edebilirdi. Monarşi devirlerinde demokrasi fikirleri neşredilmesiydi, bizim gibi saltanat istibdadı içinde yaşayan milletlerin demokrasiye kavuşmaları mümkün olmazdı. İnsanları yeni bir hayata, daha iyi bir içtimai nizama, daha mükemmel bir medeniyete mazhar eden yeni fikirler olmuştur. Her inkılabın başlangıcı bir yeni fikirdir. Müesseseler, akideler, ancak onların istinat ettiği fikirler eskidikten sonra canlılıklarını kaybederler. İnsanlar eskiden, maziden, ananenin tahakküm ve istibdadından kurtulabilmek için yeni fikirlere serbesti ifade vermek mecburiyetindedir.

Şekip Bey'i lisanımız hakkında vaki olan beyanatından dolayı teşhil edenlere şunu hatırlatmak isteriz ki, vaktiyle Fransız âlimi Şarl Rişe, Fransız milletinin tedrisine bir çare olmak üzere Afrika'da yaşayan ve zindegisini muhafaza eden iptidai insanların kaniyla aşılmasını tavsiye etmişti. Fakat Fransız âlimi bu fikrinden dolayı ne tahkir, ne de teşhil edilmişti. Bu bir fikirdi, her fikir gibi münakaşa ve tenkit edildi ve o kadarla iktifa olundu. Biz de Şekip Bey'in lisanımızı bir ahşap binaya benzetmesini ve bir gün lisanımızı terke mecbur kalmaklığımız ihtimali bulunduğunu söylemesini tenkit edebiliriz. Fakat bu fikrinden dolayı bir darülfünun mualliminin tahkir edilmesini muvafık görmeyiz.

Memlekette hakiki terakki ancak böyle yabancı, zihniyetimize muhalif fikirlere hürmetkâr olmaya başladığımız gün tesis edecektir. Bugün bu zihniyetin inkişaf etmekte olduğunu görmekle memnunuz.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 11-35, KS.1926, s. 1.

2.5. SEVİMLİ MECMUA

Sevimli Mecmua Niçin Çıkıyor?

Türk çocuklarına: Mecmuayı niçin çıkarıyoruz?.. Şimdiye kadar memlekette her sınıf adamın kendi şerefiyle mütenasip gazetesi vardı. Fakat şimdiye kadar çocuklarımız için iftihar verecek bir mecmua çıkmadı. Her İngiliz veya Alman çocuğunun iftiharla okuduğu kendisine mahsus bir gazetesi vardır. Siz bundan mahrumsunuz. Hayatta gıdadan, mektepten, oyundan ve eğlenceden mahrum olan, küçük adam zannedilerek ihmal edilen siz Türk yavrularının iftihar edebileceğiniz bir mecmuaya sahip olmanızı istiyoruz. Başka milletler, çocuklarını, küçük adam değil, bütün milletin istikbalini elinde tutan en büyük adam diye tanırırlar. Onlar için hayatta eksik olan her şeyi yaparlar. İşte ben başka milletlerin çocuklarına verdiği bu ehemmiyeti kıskanan bir Türk annesiyim. Sizin diğer sahalarda cevap veremediğimiz ihtiyaçlarınıza küçük mecmua ile, kısmen olsun cevap vermeye muvaffak olabilirsek vazifemizi yapmış oluruz.

İmzasız, Cilt 1 / Sayı 1, Kanun-u Sani 1341, s. 1.

Sokaklardaki Küçük Serseriler Nasıl Yaşar Hiç Düşündünüz mü?

Köprü altında, yangın yerlerinde gezen mahalle çocuklarını bilirsiniz değil mi? Bunların arasında küçük Osman isminde bir çocuk vardı: Babasını bilmem hangi muhaberede ölmüş, anası kuyudan su çekerken, kim bilir nasıl ölmüş, kuyuya düşmüş ve ölmüş. Küçük Osman meydanda kalınca komşuları alıp kapı oğlanı diye öteye beriye koşturmaya başlamışlar. İşini beğenmedikleri zaman döverlermiş. Osman'ın canına geçmiş, evden kaçmış... Onu ne arayan, ne soran olmuş... Köprü altı çocukları gibi o da sokakların çocuğu olmuş. Gündüzleri dilenir, geceleri öteki serserilerle beraber yangın yerlerinde yatar uyurmuş. Arkadaşları ona para kazanmanın yolunu öğretmişlerdi. Dükkanda usta müşterinin malını tutarken sen sepetin yanına yaklaşır, elma, armut, ne bulursan cebine indirirsin. Osman bu dersi aldıktan sonra öğretenen daha usta olmuştu. Her akşam İstanbul'un küçük serserileri dükkanlardan aşırıdıkları erzakı sepetlerle getirir, yangın yerlerinde şarkı söyleyerek yerlerdi.

Osman bu hayattan hiç şikayet etmiyordu. Artık serbestisini bulmuş, istediği gibi yaşıyordu. Elbiselerinin yırtıklığı, gıdasının azlığı onu hiç meyus etmiyordu. Sokakta süslü esvaplı çocukları gördüğü zaman "Kim bilir, babalarınız nereden

çalmıştır” diye düşünüyor, omuz kemiklerini meydanda bırakan yırtık gömleğini çeker, “Sanki seni doğuran ana da benimki taş mı?” diye içini çekerek yürür giderdi.

Osman sokakların çocuğu olduktan sonra artık bu süslü bebekleri kıskanmaz olmuştu. Onları gördükçe güler, “Kaç para eder, benim gibi serbest değilsiniz” der, bununla teselli bulurdu.

Osman bir gün sokakta elleri kağıtlarla dolu geçen bir bey gördü. Kağıtlardan birinden yere bir iki incir düştü. Osman yanındaki küçük serserilerle koytak oynuyordu. Çocuklardan biri incirleri kaptı. Osman arkadaşının elinden incirleri aldı ve sahibine verdi. “İncirleri çocuklarınıza götürünüz” dedi. Genç adam onu başından aşağı süzdü:

-Ne diyorsun çocuğum, dedi, incirleri istemiyor musun?..

-Hayır, onları ben kazanmadım. İncirleri burada soğukta değil, sıcak bir odada yemek isterdim.

-Benimle gelersen, sana, bu incirleri nerede yiyeceğini gösteririm...

Küçük Osman yabancıyı takip etti. Yumuşak halılarla süslü, kırmızı alevler saçarak yanan bir ocağın ısıttığı süslü bir salona girdiler. Osman bu kıyafetiyle kendisini buraya yakıştıramadı. Genç adam Osman’ı süslü masaya oturttu. İncirleri ve sair mütenevvi meyveleri tabaklara döktü. Genç adam yanındaki küçük odadan resim tablosunu, fırçalarını getirdi, Osman’ın resmini yapıyordu.

Osman hiddetle masadan fırladı. İncileri ressamın başına attı:

-Bizim karnımızı doyururken bile kendi menfaatinizi düşünüyorsunuz. Hayır, istemiyorum. Ben karnımı doyurmanın yolunu biliyorum. Isınmak için de sokaklarda köpekler var, onlar sizden herhalde daha merhametlidir, dedi...

Küçük Osman kaçıyordu. Ressam arkasından yetişti:

-Çocuğum, ben sana namuslu olmayı öğreteceğim. Sen kazanmanın yolunu çalarak buldun. Ben sana doğru yolda nasıl para kazanılır öğreteceğim. Sen her gün bana bir model bulursun. Ben senin yüzünden kazanırım. Sen de yaptığın işin parasını alırsın...

Küçük Osman durdu. Önünde yeni bir yol açıldı. Demek karın doyurmanın iki yolu vardı. Demek Osman eğri bir yoldan gidiyordu. Yine çıplak omuzlarını silkti:

-Sanki kabahat benim mi? Sokakta karnım aç olduğu zaman niye gelip bana bunları öğretmediniz? Sanki senin bana ihtiyacın olmasaydı gelip de bana para kazanmanın yolunu öğretecek miydin?..

Küçük Osman ressamın teklifini kabul etti. Her gün ona bir şekilde resim yaptırıyordu.. Fakat ressamın en güzel resmi Osman'ın bütün bir hayatında uzandığı sıcak odada incir yerken yaptığı tablosu olmuştu. Osman oraya devam ede ede resim yapmayı öğrendi.

İlk önceleri ressama yardım ediyor, daha sonraları kendi başına resimler yapıyordu. Ustası Osman'da gördüğü zekaya hayran oluyor, ah, sen bir mektep görsen!.. diye söylenip duruyordu.

Küçük Osman, sokakların yetiştirdiği küçük filozof, bu defa örtülü omuzlarını silkiyor:

-O devlete ermek için bey oğlu, paşa oğlu doğmak lazım. Benim gibi sokak serserisinden yetişen ressama bu bile çok.

Sokakların küçük serserisi sokaklarda eğri ve doğruyu, yanlışlıkla adaleti güzel öğrenmiş. Ressam olduktan, karnı doyduktan sonra, küçük serseri arkadaşlarını gördükçe içi cızlardı. İşte, derdi, babaların, hocaların yaptığı doğruluk budur. Size çalmayın derler, fakat karnınız açken gelip size doğru yolun nerede olduğunu, paranın nasıl çalınacağını öğretmezler... Siz onlara bakmayın, çalın yavrularım, çalın derdi.

Osman meşhur bir ressam oldu. Galatasaray'da yapılan bir sergide Osman'ın tablosu birinciliği kazandı. Bu resim sokakta küçük serserilerin çaldıkları meyvelerin akşam şarkı söyleyerek yerken gösteren resimdi... Onu tebrik edenlere,

-Eğer önlerine benim önüme düşen incir kağıtlarını taşıyan efendi gibi bir efendi çıkmazsa, ölünceye kadar sokakların çocuğu, karakolların çocuğu, hapishanelerin çocuğu, olurlar... Beni değil, gidin onları tebrik edin. Öteki ressamlar hayali, ben hakikati çizdim. Gidin onları tebrik edin... derdi.

İmzasız, Cilt 1 / Sayı 1, Kanun-u Sani 1341, s. 1-2.

Hocasının Karikatürünü Yapan Kız

-Meliha, Leyla, rica ederim kağıtlarımı toplar mısınız?..

Celile bahçede rahle üzerinde yazarken, bir taraftan rüzgarın uçurduğu kağıtlarının arkasından koşuyor, diğer taraftan arkadaşlarından yardım istiyordu.

Rüzgar kağıtları bir taraftan öbür taraf atarken üç genç kız beraber topluyorlardı. Celile kağıtlarını aldı:

-Hepsi burada... A değil, değil... Sen topladıklarını ne yaptın Meliha?..

-Rahle üzerine koydum..

-Aptal görmüyor musun rüzgar nasıl savuruyor.

Celile tekrar uçan kağıtlarını toplamak için koştu. Leyla seslendi:

-İşte Celile, çiçek saksılarının içine konmuş, koş rüzgar uçurmadan yakala.

Üç genç kız yine beraber koştular. Fakat onlar yetişmeden rüzgar kağıtları mektebin ön avlusuna, daha sonra dikiş hanenin penceresine uçurdu. Daha üç kız yetişmeden pencereden uzanan bir el kağıdı aldı, kaybıldı.

Üçü de şaşırdılar, acaba kimdi?.. Celile asabiyetle döndü:

-Hep bunlara sen sebepsin Meliha!.. Acaba Makbule Hanım olmasın. Acaba ismim üzerinde var mıydı?

Meliha hemen cevap verdi:

-Hayır yoktu. Kağıtta Makbule Hanım'ın bir karikatürü vardı.

-İsabet... Şimdi görürse muhakkak beni azarlayacak. Fenalığa bak ki, gidip arayamam da. O zaman benim olduğunu anlar. Zaten beni sevmez. Fakat ben yine onu elime geçireceğim.

Leyla sabırsızlıkla sordu:

-Eline geçirecek misin, nasıl?

-Sen kimseye bir şey söyleme, iyi mi?.. Sonra öğrenirsin. Haydi saat iki derse gireceğiz.

Makbule Hanım bu sene mektebe yeni gelmiş bir muallimdi. Mektepte herkes kendisini seviyor ve hürmet ediyordu. O da umum talebesini seviyordu. Yalnız dördüncü sınıfla araları biraz açıktı. Bu sınıfta diğerlerinden daha fazla hareket ve gürültü vardı. Hele içlerinde bir kız vardı ki Makbule Hanım onu kendisi için bir tehlike addediyordu. Bu, sınıfın çok neşeli ve canlı bir kızıydı. Bütün sınıf onun şen kahkahaları ve emirleriyle hareket ederdi. Bu da Celile Numan idi.

Makbule Hanım'ın Celile'den nefretine bir hadise sebep olmuştu. Bir gün sınıfa girmezden evvel Celile kürsünün yanındaki kağıt sepetini almış, başına geçirmiş, kızlara maskaralık ediyordu. Makbule Hanım'ın ansızın içeri girdiğini

Celile görmemiş, maskaralığında devam etmişti. Makbule Hanım eliyle sepete vurmuş, Celile'nin başı sepetin içinde kalmıştı. Celile bu hareketi bir arkadaşının muzipliği zannı ile sepeti Makbule Hanım'ın fena hâlde yüzüne çarpmıştı.

Bu hadise üzerine Makbule Hanım sınıfı terk edip gitmiş, arkadaşları Celile'yi müdafaa etmişlerdi. Arkadaşları sınıfta bir eğlence mahiyetinde olan bu hareketi cezalandırmak isteyen muallimeyi haksız bulmuşlardı. Bu hadise Makbule Hanım'ın dördüncü sınıftan ve Celile'den nefretine sebep olmuştu.

Celile'nin düşündüğü gibi karikatürü pencereden Makbule Hanım almış ve bunun ancak Celile tarafından yapıldığına kani olmuştu.

Celile bir muallimenin böyle bir kağıdı ancak çekmecesinde saklayabileceğini düşündü. Bir akşam Leyla ile beraber, herkes müzakerede iken, yavaşça sınıfa girdi, Leyla'yı kapıda gözcü bırakıp kürsüye yaklaştı, kapağını açtı. Aradı, aradı, bir türlü bulamadı. Bu dakikada koridorda ayak sesleri duyuldu. Leyla kim olduğuna bakmadan:

-Makbule Hanım geliyor, diye bağırdı.

Celile korkudan kürsüyü kapamaya meydan bulamadı, saklanmak için yer arıyordu. Gelen hakikaten Makbule Hanım'dı. Fakat bir hüsn-ü tesadüf neticesi olarak koridorun diğer tarafından hesap muallimesi Bedia Hanım da göründü:

-Ben de sizi arıyordum, Makbule Hanım dedi, mektebin fotoğrafları geldi, görmek ister misiniz?..

Makbule Hanım Bedia Hanım'la beraber gittiler. Celile ayaklarının ucuna basarak kalktı, geniş bir nefes aldı, kürsüyü kapadı, yine gürültüsüz adımlarla sınıftan çıktı. Yavaşça Leyla'ya fısıldadı:

-Kürsüde yok, acaba başka nereye saklayabilir?

-Madem ki kürsüde yok, ya yırtmış, yahut da yatak odasına saklamıştır.

Celile teessüfle ilave etti:

-Muhakkak, o hâlde artık bulmak imkânı kalmamıştır.

Mamafih bu kararda sabit edemedi. Resmi, muallimesinin elinde bırakmaya bir türlü gönlü razı olmadı:

-Ben herhalde onları yine elime geçireceğim, dedi.

O gün öğleden sonra idi. Celile artık karikatürün Makbule Hanım'ın odasında olduğuna kani olmuş, onu çalmayı kararlaştırmıştı. Fikrini Leyla'ya açtı:

-Bu ne cesaret Celile? Hele bir yakalanırsan o zaman vaziyetin daha fena olur.

-Ben de öyle olacağını biliyorum. Onun için Makbule Hanım yatağına çıkmadan odasına çıkmak ve resmi almak istiyorum.

Leyla onu fikrinden vazgeçirmeye çalıştı. Fakat Celile bir şeyi aklına koyduğu zaman onu bu fikirden geçirmek imkânsızdır.

Mektebin kaidesi mucibince talebe saat dokuzda yatağına girerdi. Celile'de herkes gibi yattı. Elektrikler sönmüş, fakat talebe daha uyumamıştı. Celile yavaşça yatağından sıyrıldı, terliklerini ayağına geçirdi, kimseye sezdirmeden yavaşça yataktan çıktı.

Yataktan henüz çıkmıştı ki aşağıdan muallimelerin kahkahaları duyuluyordu. O yavaşça duvarlara sürüne sürüne, ayaklarının ucuna basarak Bedia Hanım'ın odasını, sair muallimlerin odalarını geçti. Doğru Makbule Hanım'ın odasına girdi.

Henüz etrafına bakınırken dışarda bir kapının kapandığını duydu. O dakika da aynaya akseden hayalini gördü ve tutulmaktan korkarak derhal esvap dolabının arasına saklandı. Makbule Hanım içeri girince kendi kendine,

-Eyvah, elektriği nasıl yanar unutmuşum, diye söylendi ve saçlarını düzeltmek üzere aynalı masaya doğru yürüdü.

Celile dolap arkasına bir heykel gibi dayandı, nefes almaya, oynamaya korkuyordu.

Bu dakikada Makbule Hanım elektriği söndürdü ve kapıya doğru ilerledi. Celile yerinde geniş bir nefes aldı. Fakat Makbule Hanım çıkarken esvap dolabının açık kaldığını gördü ve yine döndü:

-A, dolabı da açık unutmuşum, dedi.

O dolabı kapamak üzere gelirken, Celile, yere yatağın altına uzandı...

Karanlıkta gürültüyü duyan muallime hemen bağırdı:

-Dışarı çık, yoksa polise haber veririm.

Makbule Hanım hırsız zannıyla, içeri girmeye cesaret edemiyor, kapıdan bağıırıyordu.

Celile kendini kurtarmak ümidiyle karyolanın altına girdi. Fakat ansızın iki defa bacağından çekildiğini duydu. O hiç olmazsa yüzünü göstermek istemiyordu. Yüz üstü yattı. Karyola alçak olduğu için muallime dışarı çıkaramıyordu, Makbule Hanım yardımcı çağırmak üzere dışarı çıktı, bu dakikadan istifade ile Celile karyolanın altından çıktı ve kimseye sezdirmeden yatakhanesine girdi. Fakat bir tek terliği orada kalmıştı. Artık kızlar hepsi uyumuştı. O yatağına girdi ağlamak istiyor fakat korkudan ağlayamıyordu.

Ertesi günü Celile sınıfta korkudan titriyordu. Her kapı açılınca Makbule Hanım geliyor zannediyor, ürküyordu. Uzun gün bekledi hiçbir taraftan ses seda çıkmadı. Akşam yemeğinde ona tesadüf etti. Heyecandan kalbi bir saat gibi çarpıyordu. Makbule Hanım merhametli bir nazarla yüzüne baktı ve geçti.

O gece çok korkulu rüyalar gördü. Her köşeye Makbule Hanım saklanıyor, onu yakalamak için bekliyor sanıyordu. Celile sabah adeta bir kabustan uyanır gibi uyandı. Emindi ki orada bıraktığı terlik vakanın failini muallimesine anlatmıştı.

O gün öğleden sonra sınıfta otururken son sınıf talebesinden Nezahet sınıfa girdi:

-Celile, Bedia Hanım seni istiyor, dedi.

Celile'nin rengi sarardı. Korkudan dizleri titreyerek sınıftan çıktı. Bedia Hanım'ın kapısı önünde titriyor, kapıyı çalamıyordu. Nihayet son bir cesaretle çaldı, içeri girdi.

Bedia Hanım onu görünce:

-Celile, Makbule Hanım... diye başladı. Sözünü bitiremedi. Celile heyecandan sandalyenin üzerine düşmüştü.

-Ne oldun Celile? Hasta mısın kızım?..

Celile cevap vermedi. O devam etti:

-O hâlde bugün sınıfa girme. Muallimene benim tarafımdan söyle, seni bugün dersten affetsin. Makbule Hanım bugün dışarı çıktı. Giderken sana bu paketle bu mektubu vermemi söyledi.

Bedia Hanım paketi Celile'ye verdi. Celile bir çekirge gibi derhal dışarı fırladı.

Sınıfta kızlar onu merakla bekliyorlardı. Muallime sınıftan çıkarken Celile içeri girdi. Hepsi birlikte merakla paketi açtılar: İçinden Celile'nin terliği çıktı. Hepsi derin kahkahalar içinde boğuldular... Celile merakla mektubu yırttı. Zarfın içinden Makbule Hanım'ın karikatürü çıktı, altında Makbule Hanım'ın kendi yazısıyla "Celile'nin sevgili muallimesi" diye yazılıydı...

Kızlar birbirine bakıştılar... Bu defa kahkahalar birer tebessüm oldu, Celile acı bir eda ile:

-Makbule Hanım, bana en ağır cezayı verseydi, bu kadar müteessir olmazdım, dedi.

Makbule Hanım'ın bu yüksek hareketi Celile'ye en büyük ceza, en kıymetli bir ders olmuştu.

İmzasız, Cilt 1 / Sayı 2, Kanun-u Sani 1341, s. 17-18.

Ali'nin Bayramı

Çocukların derdini en iyi çocuklar anlar... Ne vakit çatık çehreli, mahzun bakışlı bir çocuk görsem, kalbime beni için için yiyen bir acı çöker...

Mektepte arkadaşlarım benimle "Köse Kahya" diye alay ederlerdi... Evet, ben de onun gibi cami kapılarına dizilen, tramvay istasyonlarında bacaklarımız arasında dolaşan dilenci çocuklarına herkesten fazla alakadar olurdum.

Bir sabah bayram topu atılırken yatağımdan fırladım... Babam camiye gitmek için hazırlanıyordu. Zaten daha gecedен elbiselerimi yatağımın yanına hazırlamış, yeni ayakkabılarımı karyolanın altına, yeni bastonumu duvardaki askıya asmış, sabah oluncaya kadar üç defa, sabah diye uyanmıştım... Topu işitince hemen yatağımdan fırladım, giyindim, yemeğimi yedim, babamla beraber, camiye gitmek üzere çıktık. Yeni caminin önünde iyice bir kalabalık vardı... Dilenci çocuklar, etrafımızı sarmış... Mübarek bayram hürmetine?.. Çocuğunuzun başı için... diye mırıldayarak dolaşırlardı. Babam cebinden çıkardığı yuvarlak bir kuruş, yırtık pantolonlu, çıplak ayaklı bir çocuğun avucuna bıraktı... Çocuğun mahzun çehresinde bir tebessüm uçtu.... Ben bir yeni elbiseme bir de onun yırtık esvaplarına baktım:

-Bu para ile ne yapacaksın, dedim...

Mahzun nazarlarını eğdi:

-Fatih'teki salıncaklara bineceğim... dedi...

-Karnın aç değil mi?

-Aç ama, çocuklar sallanırken, benim de canım istiyor...

-Senin adın ne?..

-Ali...

Babam önde bağıyor, haydi, Fikret çabuk ol diyordu...

Benim Ali ile biraz daha konuşmaya ihtiyacım vardı...

-Sen nerede oturuyorsun, dedim?..

-Burada, caminin önündeki bu sahanlıkta yatarım...

-Annen baban yok mu?..

-Hiç kimsem yok...

-Buralara nasıl geldin?

Ali hikâyesine başlayırken babam tekrar bağırdı... Artık durmak kabil değildi. Bir türlü Ali'den de ayrılamıyordum. O da vaziyetimi anladı, sen içeri gir, ben yine burada dileneceğim, çıkarken beni bulursun, sana hikâyemi anlatırım... dedi..

Babamla camiye girdim. Namazı kıldık, ben bir dakika evvel çıkıp Ali'nin hikâyesini dinlemek için sabırsızlanıyordum. Babam eski bir dostuna rast geldi. Ağır ağır, hem konuşuyorlar, hem yürüyorlardı. Benim artık beklemek için sabrım kalmamıştı. Yavaşça babamın yanından ayrıldım, camiden çıktım, Ali orada hâlâ dileniyordu. Yavaşça yanına yaklaştım.

-Haydi, Ali, hikâyeni anlat, ben geldim... dedim.

-Şimdi herkes camiden çıkıyor, tam kazanacağım zaman...

Elimi cebime götürdüm. Annemin bayramlık verdiği kağıt paralar cebimde duruyordu, bir tanesini Ali'nin avucuna sıkıştırdım:

-Bundan fazla kazanacak değilsin a... dedim... Babam da arkadaşıyla uzakta mühim bir şeyler konuşuyordu... Ali, yavaşça oturdu, ben ayakta hikâyesini dinliyordum...

-Ben Rumeliliyim, dedi. İstanbul'a geleli çok olmadı... Orada güzel evimiz, bağımız, her şeyimiz vardı. Bir gün bilmem neden annem babam, kalktılar, eşyalarımızı topladılar, haydi gidiyoruz, dediler... Gavur bizi orada tutmuyormuş, heybelerimizi arkamıza aldık, babam çobandı, kendisine de bana da güzel deriden çarıklar yaptı, üzerime kalın bir heybe örttü... Suyumuzu, ekmeğimizi heybemizi doldurduk, yola çıktık. Büyük bir memlekete geldik, oradan bizi vapura bindirdiler...

İstanbul'a çıktık, o gün akşama kadar iskelede nereye gideceğimizi bekledik... Artık gece olmuştu. Bir polis geldi. Bizi önüne kattı, kimimizin arkasında yorganı, kiminin torbası, kadınların sırtında çocukları saatlerce gittik... Ellerim soğuktan donmuş, ayaklarım, hareket edemeyecek bir hâle gelmişti. Soğuk gözlerimden yaşlar akıtıyor, içimden anneme babama kızıyordum orada ne güzel yeşil çayırılarımız, güzel sürülerimiz vardı... Beni bu yabancı memlekete niçin getirmişlerdi... Şimdi soğuk başıma kadar geçiyordu... Nihayet bizi bir misafirhaneye götürdüler... Orada bize yalnız bir yarım somun veriyorlardı. Otuz kırk kişi bir koğuştaki yerlerde açtığımız bohçalar üstünde yatıyorduk. Kıştı, soğuktu, ne ateşimiz, ne de paramız vardı... Babam elindekini hep sarf etti... Soğuktan annem hasta düştü. Bir doktor getirdiler, hasta olmuş dedi, hastaneye kaldırdılar... Muhacirlerin hepsi hastalıktan ölüyordu. Birkaç gün sonra babam da yakalandı, onu da hastaneye götürdüler... Ben ikisinin de arkasından ağladım... Vahşi bakışlı bir polis ağzıma bir tokat vurdu:

-Sus yumurcak, şimdi dişlerini sökerim, dedi...

Sustum, bir daha hiç annemi sormadım... Polis görünce ta uzaklara kaçardım... Beraber geldiğimiz hemşerilerimiz, annemin de babamın da bu fena hastalıktan öldüğünü söylediler... Bu defa gizli gizli ağladım... Polise göstermekten korkuyordum... Belki yine darılırdı... Yanımdakiler, beni teskin ettiler... Hükümet seni mektebe verir, korkma, yalnız kalmazsın dediler... Beni arayan soran olmadı... Bir gün bizimle gelen muhacirlerin başka memlekete götürmek için bir polis geldi... Hiç kimse beni benimsemiyor, benim çocuğumdur, demiyordu. Kimin yanına gitsem, sen polise git, o seni bir yere yerleştirecek, diyordu... Bu yabancı memlekette bana biraz yakın olan memleketin adamları hep birden gittiler... Kendimi her zamandan daha fazla öksüz ve kimsesiz hissettim.... Şimdi polise gitsem, kim bilir, yine o vahşi çehresiyle yüzüme bir tokat vuracak, niye ötekilerle beraber gitmedin diye bana darılacaktı... Beni hiçbiri istemedi ki... Misafirhaneden çıktım, bu yabancı sokaklarda nereye gideceğimi bilmiyordum... Akşama kadar hem ağladım, hem gezdim... Bu caminin yanına gelmiş, akşam için kendime yatacak bir yer arıyordum... Birçok çocuklar bu bahçede oynuyorlardı. Yanıma yaklaştılar, derdimi sordular, anlattım, hepsi birden, niçin korkuyorsun, dediler... Bizler hepimiz burada yatarız, sen de bizimle gel... Yalnız kendini polisten sakla, sonra seni döver... Onu biliyordum, zaten daha ağzıma vurduğu tokatın acısını unutmamıştım. O akşam

onlarla yattım, ertesi günü onlarla dilendim. Dayanacak bir yere ihtiyacım vardı... Ben de onlar gibi yaşamaya başladım... Bir gün polis hepimizi sokaktan topluyordu. Yavaşça yanına yaklaştım:

-Polis Efendi, dedim. Ben iyi bir çocuğum, dilenmek istemiyorum, kimsem yok, beni iyi bir yere götürünüz.

O güldü:

-Onları sen bana anlatma, dedi... Ben seni her zaman görüyorum, arsız dilenci... On para için saatlerce insanın arkasına yapışır da bırakmazsın. Ben kendimi müdafaaya çalıştım... O yine bir tokat vurdu. Ben de bir fırsatla yanından kaçtım... Şimdi polisi nerede görsem bir solukta kaçarım... Hem çocuklar bana diyor ki: Seni mektebe vermezler, verseler bile hocası var dayak atar, mürebbiyesi var azarlar, hademesi var çimdikler, neye lazım, burada rahat rahat yaşarsın... Ama, karlı gecelerde soğuktan öleceğim sanıyorum... Bir sıcak evde, bir sıcak çorba hele memleketimdeki o dağlar, çayırlar, kuzular gözümde tütüyor... Ah, o dağlara kavuşsam... Kuzularımı kucaklasam, hiç, hiçbir şey istemem... Ben bu paraları ne yapayım... Ben dağlarımı ve kuzularımı isterim...

Ali ağlıyordu... Ben de yavaşça ağlamaya başladım, babam arkadaşıyla beraber bize doğru geliyordu, hemen koştum:

-Baba Ali'yi dağına, kuzularına götüremez miyiz?..

-Hangi Ali, hangi kuzular?..

Ona Ali'yi gösterdim, ağlayarak hikâyesini anlattım... Babamın gözünde de yaşlar vardı.. Bu dakikada göğüsleri rozetli çocuklar “Himaye-i Etfal için” iane topluyorlardı. Babam kutuya para atarken bana döndü:

-Bu kutuya para atarsan, Ali dağına ve kuzularına kavuşur, dedi...

İmzasız, Cilt 1 / Sayı 9, Nisan 1341, s. 129-130.

2.6. RESİMLİ PERŞEMBE

Bana Sorarsanız: Babalar Kızlarını Niçin Vermezler?

Karilerimin en çoğu, izdivaç etmek üzere aradıkları kızları ebeveyninin vermemesinden şikayet ediyorlar. Gençle sevişiyor, müstakbel bir yuva kurmak için sözleşiyor, birbirlerine kırılmaz vaatlerle bağlanıyorlar. Fakat sonra bu sözleşmeyi meşru bir izdivaç ile bitirmek için teşebbüs ettikleri zaman karşılarında aşılmaz haillere tesadüf ediyorlar. Önlerine çıkan en büyük mâni kızların ebeveynidir. Onlar kızlarının gençle evvelden konuşup sözleştiğini bilmezler. Erkeği kızına herhangi manasız bir sebepten dolayı layık görmezler. Onların mümanaatı hem erkeği, hem de kızı bedbaht eder.

Fakat bugünkü babalar bunu düşünemeyecek bir vaziyettedirler. Kızlarına küfüv ararken, ileriye sürdükleri şartları tetkik ediniz, göreceksiniz ki bu mümanaatta eski zihniyetle yeni zihniyetin mücadelesi vardır. İşte biri Ankara'dan, diğeri Kastamonu'dan aldığım iki mektup ki, ebeveynin bu zihniyet farkından mütevellit günahlarını kuvvetle tasvir etmektedir. Ankara'dan H. A. imzalı karimiz genç bir kızla sevişmiş ve onunla evlenmek üzere kızın ailesine müracaat etmiştir. Ailenin bu gence verdiği cevap şudur:

“Evvel emirde biz kızımızı gavura vermeyiz. Çünkü bu genç camiye gitmiyor. Sonra boynuna kuyruk takıyor. Bizim kızımız gurbete çıkamaz.”

Kızınız bu genci seviyor diyenlere karşı da baba:

-Hele öyle bir halt etsin onu parça parça doğrarım, Alimallah, tehdidiyle cevap veriyor.

İşte bu cevap, bugün Anadolu'da aile teşkili meselesinde çarpışan eski zihniyetle yeni zihniyetin mücadelesinden bir safhadır. Babaların bu mümanaatı nihayet kendi aleyhlerindedir. Çünkü bugünkü kızlar, artık gördüklerine babalarının arzu ve heveslerine mağlup olmayacak kadar açılmışlardır. Babalar, hiç olmazsa gazetelerde gördükleri vakalardan ibret alıp, dünyayı anlamaya çalışsalar, hem kendilerine, hem de çocuklarına iyilik etmiş olurlardı.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 121, Eylül 1928, s. 2.

Baş Muharririn Köşesi: Ermeniler Talat Paşa'yı Nasıl Öldürdüler?

Ermeni komiteleri Umumi Harp'ten sonra Türk büyüklerini öldürmek için büyük fedakârlıklara razı olmuş, mühim paralar sarf etmiş, birçok fedailer kullanmıştı. Onların bu faaliyeti semeresiz kalmadı. Evvela Talat Paşa'yı, sonra Bahaeddin Şakir Bey'i, nihayet Cemal Paşa'yı öldürdüler. Maksatları bu kadarla iktifa etmek değildi. Onlar yalnız Ermeni tehcirinden mesul olanları değil, Türk devletine kuvvet, Türk milletine istiklal teminine çalışanları da yok etmek, Şark vilayetlerimizde büyük bir Ermenistan kurmak istiyorlardı. Bu maksatla en ziyade Amerika'da bulunan zengin Ermenilerin yardımıyla ortaya paralar konmuş ve beynelmilel bir teşkilat vücuda getirilmişti. Bu teşkilatın ilk muvaffakiyeti Talat Paşa'yı katli ile başlar.

Ermeniler bu teşkilatı nasıl yaptılar, Talat Paşa'yı nasıl takip ettiler, Tehliryan'ı nasıl kandırdılar? Tehliryan Talat Paşa'yı nasıl takip etti, nasıl katletti?

Talat Paşa'nın katli beynelmilel bir hadise idi. Fakat Türk efkâr-ı umumiyesi bu mesele hakkında kâfi derecede tenvir edilmiş değildir. “Resimli Perşembe” aylardan beri bu mühim mesele hakkında tetkikat yaptı, birçok vesaik topladı, ve bu meseleyi tamamen tenvir edecek mufassal malumat elde etti. Bütün bu vesaiki pek yakında neşre başlıyoruz. Bu neşriyat, faaliyeti ta Mercan Altunyan'a kadar dayanan Ermeni komiteleri teşkilatının iç yüzünü meydana çıkaracak ve bize birçok yeni hakikatler öğretecektir.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 130, Teşrin-i Sani 1928, s. 2.

Baş Muharririn Köşesi: Ben Kimin Çocuğuyum?

Mütareke senelerinde idi. Sokaklarda dilenen çocukların yar-ü ağyara karşı böyle birer paçavra gibi sokaklarda sürünmesini men etmek için hanımlardan müteşekkil bir cemiyet teşkil etmişti. Bu cemiyet sokaklardan topladığı her unsura ait çocuğu kendi cemaatine teslim edecek, Türk çocuklarını da kendisi himaye edecekti.

Bu cemiyet, istihdaf ettiği gayenin usulünü, kaidesini bilmeden işe girişmiş ve derhal çocukları toplamaya teşebbüs etmişti. Bu cemiyete ben de dahildim.

Günlerce polisin yardımı ile İstanbul'un en ücra köşelerine kadar gezdik. Yangın harabelerinden, çamur kokulu izbelerden, cami avlulularından, bu insan cemiyetinden, insan yardımından mahrum, bir sürü çocuk topladık. Her milletin çocuğunu mensup olduğu milletin müessesine gönderdik. Topladığımız Türk

çocukları ortada kaldı. Bunları nereye ve kime gönderecektik? Bizim daha henüz bir yerimiz yoktu... Bir yer hazırlayınca kadar çocukları polise teslim ettik. Cemiyet dağıldı, sokakların çocukları, yine sokağa, çamurlu izbelerine, cami avlularına döndüler... O günden beridir, hâlâ aynı şekilde dileniyorlar.

Bunların arasında dört yaşında, pejmürde kılıklı, küçük, minik, yumuk bir çocuk vardı. Polise teslim ettiklerimiz arasında o da dahildi:

-Sen kimsin, dedim, kimin çocuğusun?

Çocuk yüzüme baktı:

-Ben kimin çocuğu muyum? Hiç kimsenin, sokakların... dedi.

Bu sokakların çocuğunun ismi Ali idi. Türk'tü. Bu topraklarda hükümran olan, hakim olan milletin çocuğuydu. Kendi himaye kanadı altında yaşayan her milletin çocuğu başını bir müessese kapısından içeri sokarken sokakların çocuğu bir cemiyetin yardımını ile ancak polis karakoluna girebilmek hakkını kazanmıştı.

Bu faciadan on sene geçti... Sokakların çocuğu bu on senede daha pek çok acı maceralar geçirdi. Fakat bu maceraların verdiği kurbanlar, cehaletten, bakımsızlıktan ölen sessiz sedasız, her yıl aramızdan sürülerle ayrılan küçük yavrular, yalnız bir şey kazandılar. Bu küçük ölümlerin korkunç adedi, sokakların çocuğuna başını sokacak bir müessese, hiç kimsenin çocuğuna manevi bir baba kazandırmadı.

23 Nisan'da tesit ettiğiniz çocuk günü belki birçoklarınızca manası meçhul bir bayramdır. Ben size bu bayramı çok basit, çok açık bir lisanla iki cümle ile ifade etmek istiyorum.

Çocuk günü, sokakların çocuğunun kendisine ev yaptığı gün, hiç kimsenin çocuğunun "Himaye-i Etfal" isminde manevi bir babanın koynuna sığındığı gündür.

Memlekette çocuk meselesi diye ortaya atılan mesele ne yalnız bir şefkat meselesi, ne yalnız insani bir meseledir. Bunların hepsi dahil olduğu hâlde biraz da millî bir meseledir.

Mütareke senesinde Yahudi çocuğunu himaye eden Yahudi müessesine, Rum çocuğunu Rum müessesine, Türk çocuğunu sokaklara ve cami köşelerine geri gönderirken her Türk'ün bunları bir hicap, her Türk'ün vicdanı bir ıstırap ile ezildi...

Himaye-i Etfal bu ıstırapın çocuğudur. Artık hiçbir gün, sokakların Ali'sini, hiç kimsenin çocuğunu sokaklara gönderemeyiz. Her ferde hak getiren inkılap, her

şeyden evvel hakkını müdafaa etmesini bilmeyen sokakların çocuğunun hakkını getirdi.

Himaye-i Etfal'e verirken gözlerinizin önüne sokakların çocuğunu getiriniz ve "Ben kimin çocuğuyum" diye size sorarsa, ne cevap vereceğinizi düşününüz... Ve bu suale cevap veriniz kâfidir.

İmzasız, Sene 3 / Nr. 153, Nisan 1928, s. 2.

2.7. PROJEKTÖR

Projektör Niçin Çıkıyor?

Memleketimizde Resimli Ay ve Resimli Perşembe ile başlayan popüler neşriyat, on senelik hayatı içinde éducative olmak mahiyetinden çıkmış, çıplak bacak, ve güzel kadın neşreden dejenere bir mahiyet almıştır.

Popüler ismi altında çıkan mecmuaların, gazetelerin, neşriyatın çoğu -pek azı müstesna- bütün dünya mikyasında böyle dejenere bir mahiyettedir. Okuyan kari zümrelerinin hayvanî hislerini okşayarak, hayatın içinde kaynaşan hadiselerin üzerine yalancı etiketler yapıştırarak, hakikatleri kitlelerin gözünden saklamak, kazanç için çıkan mecmualara göre pek tabii bir gidiştir. Bilhassa Avrupa'da, Amerika'da popüler neşriyat, muayyen ideolojilerin, muayyen sınıflı menfaatlerin organlarıdır. Bu mecmuaların gayesi, ilim ve bilgi kalkanının arkasına saklanıp, hokkabazlık yapmaktan ibarettir.

Fakat şurasını da kabul etmek lazım ki, mektep nasıl ki bir ticaret vasıtası değilse, gazete ve mecmua da hangi cemiyette olursa olsun, manifatura mağazası gibi bir ticaret vasıtası olmamalıdır. Bugün popüler ismini taşıyan bu matbuat, gençlere hayatın içindeki dejenere tipleri birer hayat kahramanı, yüzü peçeli hadiseleri, hayatın tabii seyri ve ebedi kategoriler gibi göstererek, okuyan kitleleri afyonlamakta, uyutmaktadırlar.

Hayat, hadiseler, insan cemiyetlerinin tarihi tekâmüllerini meydana getiren çarpışmalar, son asrın iktisadi, içtimai, siyasi buhranları ile çok had bir devre gelmiştir.

Kitleleri bir Japon emperyalistinin Çinlilere yutturduğu afyonla uyutmak, onları dahilde, hariçte, realitede meydana gelen hadiselerden uzak tutmak, popüler matbuatın iddia ettiği gibi tenvir değil, Dante'nin yedi kat cehennemindeki sekizinci kata indirmektir.

Projektör işte bu karanlık âlemde yaşayanlara, elindeki mumun ışığı kadar ışık vermek istiyor.

Projektör, popüler bir mecmua olacaktır. Fakat yukarıda anlattığımız neviden popüler değil... Bugün tenvir vasıtası olan mecmuaların vazifesi, en muğlak ilmî nazariyeleri bile, herkesin anlayabileceği bir lisanlar ifadedir. Projektör, dünya

mikyasında kaynaşan hadiseleri, ilmî görüşleri, tahlilleri, daha doğrusu realitede kaynaşan, realitenin içinde çarpışan ve fişkırان hayatın akışını gösterecektir.

Projektör'ün en büyük vasfı açık ve samimi olmaktır.

Cemiyet tekâmüllerinin bugünkü safhasında, iki büyük tehlike ile karşı karşıyayız. Emperyalizm, Faşizm... Biz her ikisine de düşmanız. Projektör, bütün kuvvetiyle bu iki tehlike kaynağının üzerine ışık tutacaktır. Malî sermayelerini işletmek, müstemlekelerin ham maddelerini, insan emeğini istismar ederek genişlemek isteyenlerin, dayandıkları mesnedi ayaklarının altından oynatmak birinci vazifemiz, milliyetçi sosyalizm maskesi takarak emperyalist hedeflere sürüklemek isteyenlerin mahiyetlerini teşhir ikinci vazifemizdir.

Projektör mütevazı bir mecmuadır.

İçerisinde tanınmış imzalarla beraber, hiç tanınmamış imzalara da yer verir. Kıymet verdiği şey, isim değil, fikirdir. Güzel bir sanat eserinin olgun ve dolgun bir fikrin sahibi belki bugün için meçhul, fakat yarın için malum bir şahsiyet olacaktır. Eserin sahibi, fikrin sahibi kim olursa olsun, biz eseri ve fikrî seversek, sahibini tanımak isteriz... Aslında kıymetli olan şahıs değil, fikir ve eserdir. Yeter ki yazı hislerimizi ve fikirlerimizi doyursun...

Projektör bir resim albümü değildir.

İçerisinde kuştüyü yastıklarda yatan salon kadının ne pudrasını, ne de kırmızısını bulamazsınız. Hele, Beyoğlu kaldırımlarında kainatı gözündeki monokl ile “temaşa” eden züppe gencin gözlerine Projektör, hiç ışık vermez... Maksadı size güzel resimler göstererek, görüş zaviyenizi hayatın yalancı akislerine çekmek, sizi oyalamak, sizi uyutmak değildir. Size hayatın içindeki hadiseleri, vakaları, hayatın durmadan akan, aktıkça karışan seyrini, olduğu gibi göstermektir.

Diyeceksiniz ki, Projektör mütevazı bir mecmua olduğunu söylüyor, fakat bütün bu saydıklarınız, birer iddiadır, ve Projektör iddialı bir mecmuadır... Hay.. Hay... Projektör eklektik bir mecmua değildir. İddiası vardır. Fakat bu iddia, kendinin değil, vereceği ışık kendinin değil, yaşamak için çarpışan kitlelerden aldığı iddiayı onlar hesabına müdafaa eden, onlardan aldığı ışığı onlara veren bir vasıtaadır. Tıpkı projektör gibi.

Projektör bir makinedir. Tıpkı mecmuası gibi... Elektrik varlığın içinde küçükten daha küçüğe, cüz-ü fertten esire, atomlara, elektronlara parçalanan

maddeden alamazsa ışık veremez. Bizim projektörümüz de bu elektrik vasfını taşıyan ışığı kitlelerden alamazsa, bozuk bir makineden başka bir şey olamaz...

İmzasız, Mart 1936, s. 1-3.

SONUÇ

Sürekli yayınlar, yayımlandıkları döneme ayna tutan geçmişle yaşanan zaman arasında kurulan bağı gösteren önemli kaynaklardır. Bu yayınlar, tarihin kronolojik bir şekilde değişimini ve gelişimini göstermesinin yanı sıra, dönemin sosyal dinamiklerini ve kültürel değişimini de gözler önüne serer. Dergi ve gazeteler, çıkarıldığı dönemin edebî, siyasi, tarihî, ekonomik ve kültürel unsurlarını en açık şekilde gösteren yayın organlarıdır. Dönemin siyasi liderlerinin politik düşünceleri, edebî alandaki fikir tartışmaları, örf ve âdetlerin nasıl olduğu ile ilgili birçok bilgiyi barındırırlar. Dergi ve gazetelerde gündelik hayata dair bilgilerle birlikte kendi yayın politikaları doğrultusunda sanatçıların gazetecilerin imzalarına yer verilir. Sabiha Zekeriya Sertel de Türk basın tarihinin önemli kadın simalarındandır.

Türk basın tarihinin erken Cumhuriyet dönemindeki aksaklıklarını eleştirel bir şekilde yazan Sabiha Sertel, 1895-1968 arasında yaşamıştır. *Büyük Mecmua*, *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Resimli Yıl*, *Sevimli Ay*, *Sevimli Mecmua*, *Resimli Perşembe*, *Projektör*, *Görüşler* ve *Yarım Ay* gibi dergilerde yazan Sabiha Sertel'in yazılarının günümüz alfabesine aktarıldığı bu çalışmada yazarın yıllar içerisinde nasıl bir yayın politikası izlediği de tespit edilmeye çalışılmıştır.

1919'da *Büyük Mecmua* dergisiyle birlikte basın dünyasına adım atan Sabiha Hanım, ilk yazılarını bu dergide yayımlar. *Büyük Mecmua*'daki yazılarında daha çok kadın hakları üzerinde durur. Sabiha Hanım'ın Selanik'te başlayan eğitim hayatının Amerika'da aldığı eğitimle birlikte yazılarının değişime uğradığını görmekteyiz. Yazılar kronolojik bir şekilde incelendiği zaman, seçilen konulardan ziyade bakış açısının değişime uğradığı söylenebilir. *Büyük Mecmua* ile yayın hayatına giren yazarın *Görüşler* dergisine kadar uzanan yazıları, konu benzerliği bakımından aynı seviyededir.

Büyük Mecmua'daki kadın yazılarında kadınların birey olarak hukuki ve sosyal hakları desteklenirken *Resim Ay*, *Resimli Yıl*, *Resimli Hafta* ve *Sevimli Ay* dergilerindeki kadın yazılarında daha siyasal bir bakış açısı hâkimdir. İlk dönem yazılarında kadınların eğitim, çalışma ve oy hakları üzerinde dururken; ilerleyen

dönemlerindeki yazılarında erkek ve kadın eşitliği üzerinde durmuştur. Sabiha Sertel'in yazılarının birçoğunun ana fikrini sosyal refah ve sosyal adalet oluşturmuştur. Bu iki düşüncenin etrafında, halkı iyileştirmek, eğitmek özellikle kadınları ve çocukları hayat içerisinde daha iyi bir konuma yükseltme fikri yer almaktadır. İlk gençlik yıllarından vefat ettiği güne kadar daima yazan Sabiha Hanım fikirlerini açıkça dile getirmiştir. Selanik, İstanbul, Amerika, Paris gibi önemli ülkeler onun fikir dünyasına birçok katkıda bulunmuştur.

Sabiha Sertel'in *Büyük Mecmua* ve *Resimli Ay* dönemi arasındaki yazılarında çocuk, kadın, işçi, hürriyet ve sosyal adalet-eşitsizlik konularına değindiği diğer dergiler incelendiği zaman Sabiha Hanım'ın aynı konu çizgisinde yazılar yazmaya devam ettiği görülmektedir. Yazılarına sosyolojik bir bakış açısı getirmiştir. Böylelikle kadının ve çocuğun eğitimi, işçilerin hakları, demokrasi ve anti-emperyalizm konuları üzerinde durmuştur. Amerika'da gördüğü sosyoloji ve sosyal hizmet eğitimi sırasında August Bebel, Kautski, Adoratski gibi sanatkârlar ve Marksist eserler yazarın bakış açısını değiştirmiştir. *Resimli Ay*'ın ikinci döneminde yazar kadrosuna katılan Nâzım Hikmet'in de Sabiha Hanım'ın fikir dünyasında etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle Sabiha Hanım'ın yazılarında sosyalizm ve Marksist bir bakış açısı ön plana çıkmıştır. Köylü, işçi, kadın, erkek ve çocuk haklarını savunan Sabiha Hanım, halkı ezen sömürgecilere, emperyalistlere, karşı kalem savaşı vermiştir. Sosyal konular üzerinde duran Sabiha Sertel, yaşadığı devir içerisinde hiçbir zaman hükümeti eleştirmez; rejimleri ve ideolojileri eleştirmektedir. Sabiha Hanım'ın tek arzusu halkın hâkim olduğu demokratik bir rejimdir. Bu arzusu uğruna birçok eleştirel yazı kaleme almasına rağmen, yazılarındaki eleştiriler siyasi kişilere yönelik değildir. Eleştirilerindeki hedef, sosyal mekanizmadaki bozukluklardır.

Türk basın tarihi ve Türk edebiyatı açısından döneminin öncü yazarlarından birisi olan Sabiha Hanım, yazı hayatı boyunca idealleri doğrultusunda hareket ederek bu idealleri cesurca savunmuştur. Dergilerde çocuk ve işçi hakları, demokrasi, sosyal eşitlik, sosyal adalet gibi konular üzerine yazılar kaleme alan Sabiha Sertel, Türk basın tarihinde ilk kadın gazeteci olarak yer almıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ATAY, Korhan (2021). *Serteller* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- ERDURAN, Refik (2004). *Sabiha* (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ERER, Tekin (1965). *Basında Kavgalar* (1. Baskı). İstanbul: Rek-Tur Kitap Servisi.
- SERTEL, Mehmet Zekeriya (2000). *Hatırladıklarım* (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- SERTEL, Sabiha (1978). *Roman Gibi* (1. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- SERTEL, Yıldız (2018). *Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?* (1. Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- SERTEL, Yıldız (2018). *Ardımdaki Yıllar* (1. Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- SERTEL, Yıldız (2018). *Susmayan Adam Babam Gazeteci Zekeriya Sertel* (1. Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- TÜRKÖĞLU, Hülya (2019). *İkinci Dünya Savaşı Döneminde İlk Kadın Gazeteci Sabiha Sertel* (1. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.

Sözlükler

- PARLATIR, İsmail (2016). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Tezler ve Makaleler

- AKGÜN, Lokman (2017). *Resimli Hafta Dergisi İnceleme, Tahlili Fihrist, Seçme Yazılar* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Arel Üniversitesi.
- TOP, Hülya (2013). *Resimli Perşembe Dergisi İnceleme, Tahlili İndeks, Seçme Metinler* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- TÜRK, E. Bilgehan (2019). Türk Basın Tarihinin İlk Kadın Yüzlerinden Sabiha Zekeriya Sertel. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Güz (27), 261-278.
- TÜRK, E. Bilgehan (2005). *Zekeriya Sertel'in Dergiciliği* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Dergiler

Büyük Mecmua

Görüşler

Projektör

Resimli Ay

Resimli Hafta

Resimli Perşembe

Resimli Yıl

Sevimli Ay

Sevimli Mecmua

Yarım Ay

DİZİN

BÜYÜK MECMUA

Açıklamalı Dizin

Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin

1. Sayı / Nr. 1 (6 Mart 1919)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlık Hayatı: Kadınlığa Dair”, s. 12.

2. Sayı / Nr. 2 (13 Mart 1919)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlığa Dair: Kadınlığın Hakkı”, s. 29.

3. Sayı / Nr. 3 (20 Mart 1919)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlığa Dair: Hilâl-i Ahmer Hanımlar Cemiyeti”, s. 41-42.

4. Sayı / Nr. 4 (27 Mart 1919)

İmzasız, “Haftanın Musahabesi: Teceddüt Adımları”, s. 49.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlığa Dair: Türk Feminizmi”, s. 63.

6. Sayı / Nr. 6 (24 Nisan 1919)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlığa Dair: Dârülfünûn’da Kadın”, s. 89.

8. Sayı / Nr. 8 (28 Mayıs 1919)

İmzasız, “Haftanın Tarihi”, s. 128.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Şehidin Sesi”, s. 114.

9. Sayı / Nr. 9 (5 Haziran 1335)

İmzasız, “Fransa’da Kadınların İntihap Hakkı”, s. 154.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Son Dua”, s. 134.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Tevekkül: Bir Dervişin Defterinden”, s. 135.

11. Sayı / Nr. 11 (18 Eylül 1919)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadın Sahifesi: Kadınlara Çalışma Hakkı”, s. 170.

14. Sayı / Nr. 14 (30 Temmuz 1919)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlık Sahifesi: Kadınlar ve İntihabât”, s. 218-219.

RESİMLİ AY

Açıklamalı Dizin

Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin

Resimli Ay 1. Dönem

Sene 1 / Nr. 1 (Şubat 1340)

İmzasız, “Gençlik Bize Ne Vaat Ediyor?”, s. 3-4.

İmzasız, “Çocuklarınız Korkutmayınız ve Dövmeyiniz”, s. 10.

İmzasız, “Bu Çocuktan Kim Mesul?”, s. 35-39.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Nereye Gidiyoruz? Cemiyetimizi Tehdit Eden Müthiş Tehlikeden Haberdar Mıyız?: İçin için Ölen Bir Millet”, s. 5-9.

Sene 1 / Nr. 2 (Mart 1340)

İmzasız, “Bugünkü Türk Kadınları”, s. 27-30.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Üsküdarlı Küçük Melahat”, s. 34-36.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Muazzez Ailesine Kavuşuyor”, s. 40-41.

Sene 1 / Nr. 4 (Mayıs 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Mehmetçiğe Hürmeti Ne Vakit Öğreteceğiz?”, s. 18-19.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Satılık Çocuk Beş Yüz Lira”, s. 5-6.

Sene 1 / Nr. 5 (Haziran 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Hükümete, Millete, Hayata Karşı İsyankâr Dullar”, s. 18-19.

Sene 1 / Nr. 6 (Temmuz 1340)

İmzasız, “Çocuk Yapmalı mı Yapmamalı mı?”, s. 21-22.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Zehra Arzı Hâlimi Yazdım, Fakat Verilecek Makam Bulamadım”, s. 2-4.

Sene 1 / Nr. 7 (Ağustos 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Niçin Dedikoduların Fevkine Çıkamıyoruz?”, s. 1-2.

Sene 1 / Nr. 8 (Eylül 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Bizde Bir Kız Nasıl Evlenir?”, s. 8-10.

Sene 1 / Nr. 9 (TE. 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “İnsanları Fenalığa Sevk Eden En Laf Anlamaz Kuvvet”, s. 16-20.

Sene 1 / Nr. 10 (TS. 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Türkiye'nin En Demokratik Cemiyeti”, s. 29-31.

Sene 1 / Nr. 11. (KE. 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Dilenciliği Nasıl Men Edebiliriz?”, s. 22-24.

Sene 1 / Nr. 12 (KS. 1340)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “İstanbul’da Mağara Hayatı Yaşayanlar”, s. 32-35.

Cilt 2 / Nr. 1 (Şubat 1341)

İmzasız, “Hüseyin Ağa’nın Demokrasisi”, s. 1.

Cilt 2 / Nr. 3-15 (Nisan 1341)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Anadolu’nun İç Yüzü”, s. 36-40.

Cilt 2 / Nr. 4-16 (Mayıs 1341)

İmzasız, “Biz Asri Olmayı Nasıl Anlıyoruz?”, s. 1-2.

Cilt 2 / Nr. 5-17 (Haziran 1341)

İmzasız, “Fikirden Evvel Mefkûre Lazımdır”, s. 1.

Cilt 2 / Nr. 6-18 (Temmuz 1341)

İmzasız, “Teceddütle Ananeperestliğin Mücadelesi”, s. 1.

Cilt 2 / Nr. 8-20 (Eylül 1341)

İmzasız, “Darülfünunda Yetişen Hanımlar Eve mi, Hayata mı Giriyorlar?”, s. 28-31.

Cilt 2 / Nr. 10-22 (TS. 1341)

İmzasız, “Ziya Gökalp’in İnkılap Hakkındaki Fikirleri”, s. 18-19.

Cilt 4 / Nr. 1-37 (Mart 1927)

Cici Anne, “Bu Kızlara Ne Söylemek İsterim?”, s. 19-20.

Cilt 4 / Nr. 2-38 (Nisan 1927)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çocuk Ölümünün Önüne Nasıl Durabiliriz?”, s. 12-14.

Cilt 4 / Nr. 5-41 (Temmuz 1927)

Cici Anne, “Yaz Kızına Bir İki Söz”, s. 14-16.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Ben İnsan Değil miyim?”, s. 1 / 48.

Cilt 4 / Nr. 6-42 (Ağustos 1927)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadının Şehadet Hakkı”, s. 44.

Cilt 4 / Nr. 7-43 (Eylül 1927)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadının Hakk-ı Sâ’yı Var mıdır?”, s. 1-2.

Cilt 4 / Nr. 11-47 (KS. 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Fuhuşla Mücadele Ne Demektir?”, s. 1-2.

Cilt 5 / Nr. 1-49 (Mart 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Baş Muharririn Köşesi: Meslek Hayatında Kadın Cinsiyetini Kullanmaya Mecbur mudur?”, s. 54.

Cilt 5 / Nr. 5-53 (Temmuz 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Bizde de Çocuk Bahçeleri Açılıyor”, s. 1.

Cilt 5 / Nr. 7-55 (Eylül 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Şarkla Olan Son Rabitamızı da Kestik”, s. 1.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “İzmir’de Genç kızlarla Dul Kadınları Himaye İçin Tedbirler”, s. 13.

Cilt 5 / Nr. 8-56 (TE. 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Bizde Feminizm Bir İlim Olarak Var mıdır?”, s. 1.

Cilt 5 / Nr. 9-57 (TS. 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çocuk Yapmak Kanunen Men Edilebilir mi?”, s. 1.

Nr. 2 (Nisan 1929)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu: Niçin Evleneyim?”, s. 33.

Nr. 3 (Mayıs 1929)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Gerzeli Ayşe”, s. 12-14 / 39.

Nr. 4 (Haziran 1929)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu: Beni Niçin Affetmiyorlar?”, s. 33.

Nr. 5 (Temmuz 1929)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu: Evlilik Hayatından Memnun musunuz?”, s. 34.

Nr. 6 (Ağustos 1929)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlar Kongresi Bize Neler Öğretiyor?”, s. 6-7.

Nr. 9 (TS. 1929)

Cici Anne, “Yeni Günler Yeni Adet”, s. 32.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Aldatıyor mu Aldanıyor musunuz?”, s. 25-26.

Yıl 6, Nr. 7 (Eylül 1929)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Misyonerlerin Yardımıyla Amerika’da Okuyan Genç”, s. 27-29.

Yıl 6, Nr. 8 (TE. 1929)

Cici Anne, “Karıları ve Kocaları Anlaştıran İzdivaç Lügati”, s. 22-24.

Cici Anne, “Aile Hayatından Memnun musunuz?”, s. 33.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Bu Oyun Bitsin Bu Perde İnsin Efendiler”, s. 3 / 37.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Bütün Cihanı Saran Emperyalist Hristiyan Tekkeleri Y. M. C. A, Y. W. C. A Niçin Yaşarlar?”, s. 10-12.

Yıl 6, Nr. 9 (TS. 1929)

Cici Anne, “Yeni Günler Yeni Adet”, s. 32.

Yıl 6, Nr. 11 (KS. 1930)

Cici Anne, “Dışarı mı Ev mi?”, s. 30-32.

Yıl 7, Nr. 1 (Mart 1930)

Cici Anne, “Herkesin Kocası”, s. 37.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Mahkemede Kaybettik Fakat Davamızı Kaybetmedik”, s. 1.

Yıl 7, Nr. 2 (Nisan 1930)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Ahmet Rıza Öldü”, s. 1.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çocuk Meselesi”, s. 27-31.

Yıl 7, Nr. 4 (Haziran 1930)

Cici Anne, “Ahlaki Musavatı Tanımayan Dünkü ve Bugünkü Cemiyettir”, s. 7-8 / 37.

Cici Anne, “Beni Niçin Affetmiyorlar?”, s. 33.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Görüyoruz ve Duyuyoruz”, s. 2 / 39.

Yıl 7, Nr. 5 (Temmuz 1930)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Görüyoruz Duyuyoruz”, s. 2 / 39.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Sinaî Hayatta Kadın ve Çocuk”, s. 16-18.

Yıl 7, Nr. 6 (Ağustos 1930)

Cici Anne, “Gayr-i Meşru Çocukları Cemiyet Niçin Kabul Etmiyor?”, s. 7.

(Çev.) Cici Anne, “Dolares Del Rio Ben Ne Bir Roman, Ne de Bir Evangelinim Diyor”, s. 8-9.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Görüyoruz ve Duyuyoruz”, s. 2-39.

Yıl 7, Nr. 7 (Eylül 1930)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Görüyoruz ve Duyuyoruz”, s. 2-3.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Hayır Cemiyetleri Muzır mıdır?”, s. 20-21 / 38.

Yıl 7, Nr. 8 (TE. 1930)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “İlimden de İnhisarın ve İhtikârın Kalkmasını İstiyoruz”, s. 11 / 38.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Belediyecilikte İsteyeceğimiz Şeyler”, s. 4-7 / 38.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Görüyoruz ve Duyuyoruz”, s. 2-3 / 38.

Yıl 7, Nr. 10 (KS 1931)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “İrticanın Sebepleri”, s. 1.

Resimli Ay 2. Dönem

Nr. 31 (KE. 1938)

SERTEL, Sabiha Zekeriya, “Ağlayan Bir Millet”, s. 13.

RESİMLİ HAFTA

Açıklamalı Dizin

Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin

1. Sayı / Nr. 1. (4 Eylül 1340, Perşembe)

Büyük Anne, “Erkekler Hangi Kadınları Severler?”, s. 2.

İmzasız, “Tuhaf Fıkralar”, s. 8.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Türk’ün Meçhul Askerine”, s. 2.

2. Sayı Nr. 2. (11 Eylül 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Hangi Kızlarla Evlenmeli?”, s. 2.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Meçhul Şehit İsmi Gibi Bize Meçhul Kaldı”, s. 2.

3. Sayı / Nr. 3. (18 Eylül 1340, Perşembe)

Büyük Anne, “Kocalar Nasıl İdare Edilir?”, s. 2.

İmzasız, “Tuhaf Fıkralar”, s. 8.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Türk Amele Cemiyeti”, s. 2.

4. Sayı / Nr. 4. (25 Eylül 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Hangi Erkeklerle Evlenmeli?”, s. 2.

5. Sayı / Nr. 5. (2 Temmuz, 1340, Perşembe)

Cici Anne, “İzdivacın On Şartı”, s. 2.

6. Sayı / Nr. 6. (9 Temmuz 1340, Perşembe)

Cici Anne, “İzdivacın On Şartı”, s. 2.

7. Sayı / Nr. 7. (16 Temmuz 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Hakiki Sevdayı Nasıl Anlamalı?”, s. 2.

İmzasız, “Tuhaf Fıkralar”, s.7.

8. Sayı / Nr. 8. (23 Temmuz, 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Kocalar Birer Kapalı Kutudur”, s. 2.

İmzasız, “Söz Arasında”, s. 2.

9. Sayı / Nr. 9. (30 Temmuz 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Dünyanın Baş Ağrıları Kaynanalar”, s. 2.

10. Sayı / Nr. 10. (6 TS. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Aşktan Nasıl Kurtulmalı?”, s. 2.

İmzasız, “Tuhaf Fıkralar”, s. 7.

11. Sayı / Nr. 11. (13 TS. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Erkekleri Nasıl Kazanmalı?”, s. 7.

12. Sayı / Nr. 12. (20 TS. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Müstebit Kocalar”, s. 2.

13. Sayı / Nr. 13. (27 TS. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Kocalarını Mahveden Kadınlar”, s. 2.

İmzasız, “Söz Aramızda”, s. 2.

14. Sayı / Nr. 14. (3 KE. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Dünyanın Halledemediği Bir Muamma”, s. 2.

15. Sayı / Nr. 15. (11 Ekim 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Sevgiime Aşkımı İtiraf Edeyim mi?”, s. 2.

16. Sayı / Nr. 16. (18 KE. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Gençlerin Sevmek ve Sevilme Hakkı Var mı?”, s. 2.

İmzasız, “Söz Aramızda: Eski Hamam Eski Tas”, s. 2.

17. Sayı / Nr. 17. (25 KE. 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Her Kadına Bir Koca”, s. 2.

18. Sayı / Nr. 18. (1 Kasım, 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Zamane Aşkları”, s. 2.

İmzasız, “Söz Aramızda: Bu Nasıl Demokrasi”, s. 2.

19. Sayı / Nr. 19. (8 Kasım 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne’nin Sütunu: Sevgilinizle mi Ailesiyle mi Evlenirsiniz?”, s. 2.

20. Sayı / Nr. 20. (15 Kasım 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu”, s. 2.

21. Sayı / Nr. 21. (22 Kasım 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu: Evlerini Sevmeyen Kadınlar”, s. 2.

22. Sayı / Nr. 22. (29 Kasım 1340, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu: Akraba ile Evlenmeli mi?”, s. 2.

23. Sayı / Nr. 23. (5 Şubat 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Karılarını Aldatan Erkekler”, s. 2.

İmzasız, “Söz Aramızda”, s. 2.

24. Sayı / Nr. 24. (12 Şubat, 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Aşk Nasıl Başlar?”, s. 2.

25. Sayı / Nr. 25. (19 Şubat 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu: Ne Zaman Evlenmeli?”, s. 2.

26. Sayı / Nr. 26. (26 Şubat 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Evli Bir Kadını Sevmeli mi?”, s. 2.

27. Sayı / Nr. 27. (5 Mart 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne Sütunu”, s. 2.

İmzasız, “Kızlarımızı Nasıl Öldürüyoruz?”, s. 2.

28. Sayı / Nr. 28. (12 Mart 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Dul Bir Adam Evlenmeli mi?”, s. 2.

29. Sayı / Nr. 29. (19 Mart 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Bizde Gençler Hayata Hazır mıdır?”, s. 2.

30. Sayı / Nr. 30. (26 Mart 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: En Sağlam İzdivaç, Aşk Üzerine Kurulanıdır”, s. 2.

31. Sayı / Nr. 31. (30 Mart 1341, Pazartesi)

Cici Anne, “Cici Anne: Bir Kadın Kocasına Neşeli Görünmeye Mecbur mudur?”, s. 2.

32. Sayı / Nr. 32. (2 Nisan 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Karılarını Aldatan Erkekler”, s. 2.

33. Sayı / Nr. 33. (6 Nisan 1341, Pazartesi)

Cici Anne, “Cici Anne: Gelinle Kaynana Bir Arada Oturmalı mı?”, s. 2.

34. Sayı / Nr. 34. (9 Nisan 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Evlenmek İçin Nasıl Kız Bulmalı?”, s. 2.

35. Sayı / Nr. 35. (13 Nisan 1341, Pazartesi)

Cici Anne, “Cici Anne: Hayatta Bir Kişiyi Sevmek Mümkün mü?”, s. 2.

36. Sayı / Nr. 36. (16 Nisan 1341, Perşembe)

Cici Anne, “Cici Anne: Erkek Karısına Sadık Kalmalı mıdır?”, s. 2.

37. Sayı / Nr. 37. (20 Nisan 1341, Pazartesi)

Cici Anne, “Cici Anne: Kızlar Babalarının Rızası Hilafına Evlenmeli mi?”, s. 2.

38. Sayı / Nr. 38. (23 Nisan 1342, Perşembe)

Cici Anne, “ Cici Anne: Aşk Nasıl Unutmalı?”, s. 2.

RESİMLİ YIL**Açıklamalı Dizin****Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin****1925**

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “924 Senesinde Kadınlık Cereyanları”, s. 29-44.

SEVİMLİ AY

Açıklamalı Dizin

Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin

Sene 3 / Nr. 1 (Şubat 1926)

İmzasız, “Garp Medeniyeti Şark Medeniyetlerini Niçin Yendi?”, s. 1.

Sene 3 / Nr. 2 (Nisan 1926)

İmzasız, “Kanun-u Medeni Karşısında Türk Kadını”, s. 1.

Sene 3 / Nr. 3 (Mayıs 1926)

İmzasız, “Ailede Demokrasi”, s. 1-2.

Sene 3 / Nr. 4 (Haziran 1926)

İmzasız, “Türk Kadını ve Türk Hanımı”, s. 1.

Sene 3 / Nr. 5 (Temmuz 1926)

İmzasız, “İçtimai Umran Nasıl Tesis Eder”, s. 1.

Sene 3 / Nr. 6 (Ağustos 1926)

İmzasız, “Niçin Hâlâ Bâbîâli Lisanı Kullanıyoruz”, s. 1.

Sene 3 / Nr. 7-31 (Eylül 1926)

İmzasız, “Anadolu’da Kadın”, s. 1.

İmzasız, “Tütünde Kadınlarımız Nasıl Çalışıyorlar?”, s. 38-39 / 46.

Sene 3 / Nr. 10-34 (KE. 1926)

İmzasız, “Biz Neye İnanırız?”, s. 1.

Cici Anne, “Cici Anneye Kimler Niçin Müracaat Ederler?”, s. 32-36.

Sene 3 / Nr. 11-35 (KS. 1926)

İmzasız, “Fikre Hürmet Etmeyi Bilmelidir”, s. 1.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Kadınlık Satılamaz”, s. 24-25.

SEVİMLİ MECMUA**Açıklamalı Dizin****Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin****Cilt 1 / Sayı 1 (Kanun-u Sani 1341)**

İmzasız, “Sevimli Mecmua Niçin Çıkıyor?”, s. 1.

İmzasız, “Sokaklardaki Küçük Serseriler Nasıl Yaşar Hiç Düşündünüz mü?”, s. 1-2.

Cilt 1 / Sayı 2 (Kanun-u Sani 1341)

İmzasız, “Hocasının Karikatürünü Yapan Kız”, s. 17-18.

Cilt 1 / Sayı 9 (Nisan 1341)

İmzasız, “Ali’nin Bayramı”, s. 129-130.

RESİMLİ PERŞEMBE

Açıklamalı Dizin

Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin

Sene 2 / Nr. 85 (Kanun-u Sani 1927)

Cici Anne, “Cici Anne: Evli Bir Kadını Sevmeli mi?”, s. 2.

Sene 2 / Nr. 91 (Şubat 1927)

Cici Anne, “Cici Anne: Evlenmezden Evvel Bir Kızı Nasıl Anlayabiliriz?”, s. 2.

Sene 2 / Nr. 92 (Şubat 1927)

Cici Anne, “Cici Anne: Bir Kız Sokulgan mı, Mahcup mu Olmalı”, s. 2.

Sene 2 / Nr. 93 (Mart 1927)

Cici Anne, “Cici Anne: Kadınlar Niçin Erkeklerden Ziyade Kavgacıdırlar”, s. 2.

Sene 2 / Nr. 94 (Mart 1927)

Cici Anne, “Cici Anne: Genç Kızlara On Nasihatim”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 121 (Eylül 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Sevişmemek Boşanma İçin Bir Sebep Değil midir?”, s. 2.

İmzasız, “Bana Sorarsanız: Babalar Kızlarını Niçin Vermezler?”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 123 (Eylül 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Bir Gelin, Kaynanasının Tahakkümüne Boyun Eğmeye Mecbur mudur?”, s. 2.

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 6-7.

Sene 3 / Nr. 124 (Teşrin-i Evvel 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 6.

Sene 3 / Nr. 125 (Teşrin-i Evvel 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 7.

Sene 3 / Nr. 126 (Teşrin-i Evvel 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 7.

Sene 3 / Nr. 127 (Teşrin-i Evvel 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 4.

Sene 3 / Nr. 128 (Teşrin-i Sani 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 6.

Sene 3 / Nr. 129 (Teşrin-i Sani 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 8.

Sene 3 / Nr. 130 (Teşrin-i Sani 1928)

[SERTEL], Sabiha Zekeriya, “Çete Başı Mercan Altunyan Kimdir?”, s. 8.

İmzasız, “Baş Muharririn Köşesi: Ermeniler Talat Paşa’yı Nasıl Öldürdüler?”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 133 (Kanun-u Evvel 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Erkeklerle İzdivaç Darülfünunu”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 135 (Kanun-u Evvel 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Neşe Bozanlar”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 137 (Kanun-u Sani 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Kocaların En Büyük Kusurları Nedir?”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 145 (Mart 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Erkekler Fedakârlığa Değer mi?”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 146 (Mart 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Dedikoduların Zararı”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 153 (Nisan 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Bugünkü Genç Kız Nedir?”, s. 2.

İmzasız, “Baş Muharririn Köşesi: Ben Kimin Çocuğuyum”, s. 2.

Sene 3 / Nr. 160 (Haziran 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Türkiye’de Kaç Aile Çocuğunu Sever?”, s. 4.

Sene 3 / Nr. 170 (Ağustos 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Kendini Her Şeye Kâfi Addeden Kadınlar”, s. 9.

Sene 3 / Nr. 173 (Eylül 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Nâşad Kadınlar”, s. 8.

Sene 3 / Nr. 175 (Eylül 1928)

Cici Anne, “Cici Anne”, s. 3.

Sene 3 / Nr. 180 (Teşrin-i Evvel 1928)

Cici Anne, “Cici Anne: Her Kadının Bilmediği Şey”, s. 5.

PROJEKTÖR**Açıklamalı Dizin****Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin****Mart 1936**

İmzasız, “Projektör Niçin Çıkıyor?”, s. 1-3.

SERTEL, Sabiha Zekeriya, “Habeşistan’a Tankla Medeniyet Götüren Kardinal”, s. 4-7.

SERTEL, Sabiha Zekeriya, “Mebus Bayanlar Neye Bağırıyorsunuz?”, s. 16-21.

SERTEL, Sabiha Zekeriya, “İki İlan”, s. 27.

GÖRÜŞLER**Açıklamalı Dizin****Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin****Aralık 1945**

SERTEL, Sabiha, “Zincirli Hürriyet”, s. 1.

SERTEL, Sabiha, “Değişen Dünya”, s. 1.

YARIM AY

Açıklamalı Dizin

Sayılarına Göre Açıklamalı Dizin

Cilt 7 / Nr. 91 (İkinci Teşrin 1938)

SERTEL, Sabiha, “Türkiye’nin En Büyük Adam”, s. 6.

